

1725
1-65

అమెరికన్ సాంఘికత

మూలం: మార్క్స్ క్లసిక్స్

అనువాదం: యస్.వి.జగ్గారావు

-యం.శేషాచలం & కె

277
—
1-65

1725ⁿ
—
17842

అమెరికన్ సాహిత్యం

17జి
17892

ఇంగ్లీషు మూలం :
మార్క్స్ కన్లిఫ్

అనువాదకుడు :
యస్వీ జోగారావు,
యం. ఏ., పి.హెచ్. డి.

రీడర్, ఆంధ్రభాషాశాఖ
ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు, వార్తేరు.

ఆంధ్ర

69

యం. శేషాచలం అండ్ కంపెనీ

మద్రాసు : మచిలీపట్నం : సికింద్రాబాదు

AMERICAN SAHITYAM: Telugu Translation of *The Literature of the United States* by Marcus Cunliffe. Translated by Dr. S. V. Jogarao, M.A., Ph. D. Published by M. Seshachalam & Co., Madras, Machilipatnam & Secunderabad. Price: Rs. 6-50.

First Edition :

December, 1964.

Cover Design : Gangadhar

Copyright © 1954 by Marcus Cunliffe

Title : *The Literature of the United States*

Author : Marcus Cunliffe

Publishers : Penguin Books

ప్రథమ ముద్రణ : డిసెంబరు, 1964

ప్రకాశకులు :

యం. శేషాచలం అండ్ కంపెనీ

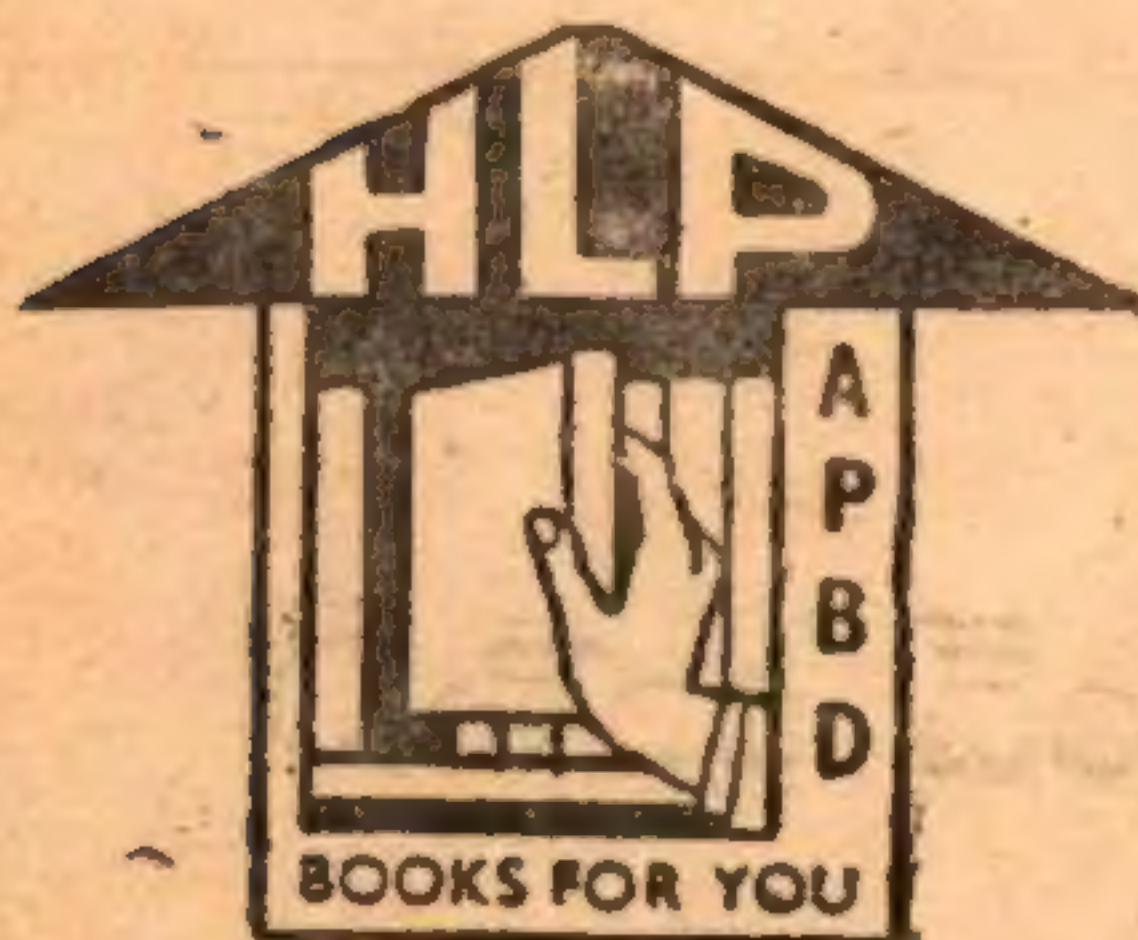
మద్రాసు : మచిలీపట్నం : సికింద్రాబాదు

వెల : రూ. 6-50

ముద్రణ :

క్రాంతి ప్రెస్

12, ఫ్రాన్సిస్ జోసఫ్ వీధి, మద్రాసు-1.

Regd. 212864

ఆంధ్రప్రదేశ్ బుక్ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్ వారి
'ఇంటింటా స్వంత గ్రంథాలయం' ప్రణాళిక
చందాదారులకు ప్రత్యేక ప్రచురణ.

ప్రాప్తి స్థానం :

ఆంధ్రప్రదేశ్ బుక్ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్
రాష్ట్రపతిహోడ్డు :: సికింద్రాబాదు

ప రి చ య ము

డాక్టర్ శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డి

అధ్యక్షులు, ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి.

అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములు నాగరికతదృష్ట్యా నేడు అగ్రస్థానమును వహించి అనేకరంగాలలో ప్రపంచనాయకత్వమును వహించినవని చెప్పిన అతిశయోక్తి కాదు. పారిశ్రామికాభివృద్ధి, వ్యవసాయాభివృద్ధి వల్ల అపార ఐశ్వర్యమును గడించి అభివృద్ధిపొందుచున్న ప్రజాస్వామిక రాజ్యములకు ఎన్నో విధములైన సహాయ మొనర్చుచు మానవ కల్యాణమునకు సృషి సల్పుచున్నది. 400 సంవత్సరములనాడు సభ్యత ఎరుగని ఆదిమ మానవులచే నిండియుండిన అమెరికా ఇంతలో ఇంత శక్తిమంతమైన, సంపన్నమైన దేశము అగుట ఇతిహాసములో ఆశ్చర్యమును కలిగించు విషయమైనది. సహస్రాబ్దములుగా నాగరికతను అనుభవించుచున్న దేశములు వెనుకబడియుండుటయు, కొలదికాలము క్రిందట కనిపెట్టబడిన అమెరికా ఇంతటి ఉన్నతస్థితికి వచ్చుటయు గమనింపదగిన విషయమే.

కాని అమెరికన్ సాహిత్యము విషయము మనకు అజ్ఞాతముగా ఉన్నది. వారు ఇంగ్లీషు మాట్లాడేవారయ్యు ఇంగ్లీషు సాహిత్యము అన్నప్పుడు ఇంగ్లండులో జరిగిన కృషి మనకు జ్ఞాపకమునకు వచ్చుచున్నది. క్రమేణా ఇంగ్లీషు ప్రపంచ

ములో వ్యాప్తినంది, ఇంగ్లండులోనే కాక అమెరికా మొదలు ఆస్ట్రేలియావరకు ఇంగ్లీషునే మాతృభాషగా ఉపయోగించు కొని సాహిత్యాభివృద్ధికి కృషి చేయుచున్నారు. ఇతర దేశములలో ఇంగ్లీషుసాహిత్యాభివృద్ధి ఎటుల జరుగుచున్నది మనము తెలిసికొనుట చాల అవసరము. ఆధునిక సాహిత్య వికాసములు ఏయే దేశములలో, ఏయే విషయములలో, ఎట్టి పరిణామమును చెందుచున్నది తెలిసికొనుట అవసరమగుచున్నది. ఇంత ఐశ్వర్యమును అనుభవించుచున్న అమెరికాలో సాహిత్య కృషి యేమి? శ్రేష్టమైన రచయిత లేవరు? వారి కథావస్తువు ఎట్టిది? ఎట్టి సమస్యలు వారిని ప్రోత్సహించినవి? అను విషయములు స్థూలముగనైన మనము తెలిసికొనవలయును.

యూరప్‌లోని అన్ని దేశముల నుండియు కొన్ని వేల మంది, కొన్ని లక్షలమంది అమెరికాకు వలసపోయిరి. ఏ భాషకు చెందినవారైనను ఒకటి రెండు తరములలో స్వభాషను విస్మరించి ఇంగ్లీషుభాషనే తమ స్వభాషగా స్వీకరించిరి. నేటి అమెరికాసాహిత్యములో వెనుక యూరప్‌లోని ఎన్నో భాషల సంప్రదాయములు గర్భితములై యున్నవని చెప్పవచ్చును. అచ్చటి నాగరికతలో ఆఫ్రికానుండివచ్చిన నీగ్రోలును సమ్మిళితమై కొన్ని క్లిష్టమైన సమస్యలకు కారణభూతులైరి. ఇట్టి సర్వసమ్మిళిత సభ్యతే అమెరికాది. ఒక అదృష్టము. సకల భాషాధారలు ఇంగ్లీషుభాషాకాసారములో కలిసిపోయి ఈషద్‌భిన్నమైన ఇంగ్లీషే అచటి భాషయైనది.

మనకు ఇంగ్లీషు రచయితలు తెలిసినంతగా అమెరికన్

రచయితలు తెలియరు. ఎమర్సన్, వాల్ట్ విట్మన్ మున్నగు రచయితల పేర్లు విన్నను వారి సమగ్ర వివరములు మనకు విదితములు కావు. 'అమెరికన్ సాహిత్యము' అను పేరుతో డాక్టరు జోగారావుగారు అనువదించి ఈ పుస్తకమును ప్రచురించుచున్నందులకు మనము సంతసించవలసి యున్నది. అనువాదము చక్కగా, సరళముగా నడచినది. డాక్టరు జోగారావుగారి శైలి మూలములోని క్లిష్ట అన్వయములను తప్పించి తెలుగువారికి సులభముగ గ్రాహ్యమగునట్లు నడచినది. డాక్టరు జోగారావు ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము తెలుగు శాఖలో రీడర్ గా పని చేయుచున్నారు. వారి గ్రంథములవల్ల ఇప్పటికే జోగారావుగారు ఆంధ్రులకు పరిచయస్థులు. వారు సాధించిన 'అమెరికన్ సాహిత్యము'నకు వారిని హృదయపూర్వకముగ అభినందించు చున్నాను. ఈ గ్రంథము అమెరికన్ సాహిత్యము యెడల శ్రద్ధాభిరుచులు కల్పించుటకు తోడ్పడగలదని విశ్వసించుచున్నాను.

ఇంకను ఇట్టి అనేక గ్రంథములు ఆంధ్రలో లభ్యమై మన మనోదిగంతములను విశాలమొనర్పగలవనియు నమ్ముచున్నాను. ఈ పరిచయ వాక్యములు వ్రాయుమని కోరి గౌరవించిన డాక్టరు జోగారావుగారికి నేను కృతజ్ఞుడను.

న్యూ ఢిల్లీ

బెజవాడ గోపాలరెడ్డి.

అభినందనలు

—:—

డా॥ వి. వి. రాజమన్నారు

ఆంగ్లేయసాహిత్యానికి, అమెరికన్ సాహిత్యానికి భాష ఇంచు
మించు ఒకటే అయినప్పటికీ, ఐరోపాసాహిత్యంతో
సన్నిహితసంబంధం ఉన్నప్పటికీ ప్రపంచసాహిత్యంలో
అమెరికన్ సాహిత్యానికి ప్రత్యేకస్థానం కలదు. దాని వయసు
మూడువందల సంవత్సరాలే ఐనా పేర్కొనతగిన రచయితలు
అనేకు లున్నారు. వారిలో ఒక స్వతంత్రసరణి గోచర
మవుతుంది—భాషలో, శైలిలో, వస్తువులో, దృక్పథంలో.

ప్రప్రథమంగా వలసవచ్చినవారు ఆంగ్లేయులే అయి
నప్పటికీ తర్వాత ఇతరదేశాలిచ్చిచూడా ప్రజలు వచ్చి
అమెరికాను తమ స్వంత దేశంగా చేసుకున్నారు. వివిధ
దేశీయుల సంస్కృతినమ్మేళనమే అమెరికన్ సంస్కృతిగా
పరిణమించింది. అమెరికన్ సాహిత్యం అమెరికన్ సంస్కృతికి
ప్రతిబింబం.

బ్రిటిష్ పరిపాలనమూలంగా మన దేశంలో ఉన్నత
విద్యాభ్యాసం చేసినవారికి ఆంగ్లభాషాజ్ఞానం, ఆంగ్లసాహిత్య
పరిచయం కలిగినవి. కాని అమెరికన్ రచయితలలో ఏ కొందరి
రచనలోతప్ప అమెరికన్ సాహిత్య సంపద పూర్తిగా తెలియక

పోయింది. ఇక ఆంగ్లభాష ఎక్కువగా తెలియనివారి సంగతి చెప్పనక్కరలేదు. తెలుగు వారికి ఈ కొరత తీర్చడానికి కన్సిల్ వ్రాసిన అమెరికన్ సాహిత్య చరిత్రకు ఈ అనువాదాన్ని ప్రచురించడమైంది. ఇది ప్రశంసనీయమైన యత్నం.

సాహిత్యచరిత్ర రెండువిధాలుగా వ్రాయవచ్చు. రచయితల పేర్లు, వారి గ్రంథాలు, వాళ్ళనుగురించి ఏవో రెండుముక్కలు వ్రాయడం ఒక పద్ధతి—పట్టిక తయారుచేసినట్లు. రెండోపద్ధతి ఏమిటంటే, వివిధసంప్రదాయాలకు ప్రతినిధులైన కొద్దిమంది ముఖ్యరచయితల మీదనే దృష్టి నిల్పి సాహిత్యపరిణామంలో వారి స్థానాల్ని విశదంచెయ్యడం. కన్సిల్ ఈ రెండోపద్ధతిని అనుసరించాడు. అదే ప్రశస్తమైన పద్ధతి.

స్వతంత్రంగా మాతృభాషలో వ్రాయడంకన్నా అన్యభాషలో వ్రాసిన గ్రంథాన్ని అనువాదంచెయ్యడం ఎక్కువ కష్టం. అయినా డాక్టర్ యన్. వి. జోగారావు ఈ కష్టమైన కార్యం జయప్రదంగా సాధించారు. వారు తెలుగులో పాండిత్యమేగాక ఇంగ్లీషుభాషాజ్ఞానంకూడా కలవారుగనుకనే అనువాదం తృప్తికరంగా ఉంది. మూలంలోని భావాలు చెడకుండా తర్జుమాచేశారు. వారిని అభినందిస్తున్నాను.

ఈ గ్రంథాన్ని ప్రకటించడానికి పూనుకున్న యం. శేషచలం కంపెనీవారు స్తుతిపాత్రులు.

ఆచార్య డాక్టర్ శ్రీ కె. వి. ఆర్. నరసింహము

ఎమ్. ఏ., పిహెచ్. డి.

ఆంధ్రభాషాభివృద్ధి, ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు, వాల్తేరు.

మా జోగారావుగారి అనువాద పద్ధతి పద్ధతిగా నున్నది. ఉదాహరణ పరిభాషానువాద ఫక్కి-గూడ నిక్క-చ్చిగా, నిపుణముగా, నిస్సర్గమనోజ్ఞముగా నిర్వహింపబడినది. రచన చతురముగా సాగినది. సాహిత్యగ్రంథపు హుందాకు తగినట్లు పకడ్ బంద్ గా పసందుగా నున్నది.

అతనికి నా మంగళాశాసనములు.

నివేదన

ట్రమెరికన్ సాహితీప్రస్థానమును చక్కగా చిత్రించిన గ్రంథాలలో శ్రీ మార్క్స్ కన్లిఫ్ గారి యీ గ్రంథం రచనలో, ప్రణాళికలో, విమర్శనవిధానంలో పరమరమణీయమైనది. ఈ గ్రంథరాజాన్ని అనువదించే అనకాశం నాకు కలిగించిన మిత్రులకు, అమూల్యములైన పరిచయ వాక్యములను, అభిప్రాయములను ప్రసాదించిన ప్రౌఢసాహిత్య ప్రాడ్వివాక ప్రవరులు డాక్టర్ శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారికి, డాక్టర్ శ్రీ పి. వి. రాజమన్నారగారికి, ఆచార్య డాక్టర్ శ్రీ కె. వి. ఆర్. నరసింహముగారికి నా కృతజ్ఞతా సహకృతానేక సాధువాదములు.

ఈ గ్రంథాని కింత యందము నచ్చుబోసిన ప్రసిద్ధ గ్రంథ ప్రకాశక సంస్థానము శ్రీ యం. శేషచలం అందు కంపెనీ వారికి నా అభినందనవందనములు.

ఈ నా అనువాదము ఆ సంస్థవారు కోరినట్లు 'స్వచ్ఛంద శైలి' (Free Style) గలది. అయితే మూలము మీదు కట్టిన మూదలగా అభిప్రాయవిధేయుడనై అనువాద సంప్రదాయపు ముడుపు చెల్లించుకోగలిగాననే అనుకోంటున్నాను. పరిశీలనపై సహృదయులు గూడ ఇలా భావించగలిగితే నా కృషి కది కృతార్థత. వారికి నే కృతజ్ఞుడను.

ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు,
వాల్తేరు,

} యస్వీ జోగారావు.

విషయ సూచిక

ఉపోద్ఘాతం	3
1. వలసకాలపు అమెరికా	19
2. అమెరికా-యూరపు స్వాతంత్ర్య సమస్యలు	43
3. స్వాతంత్ర్యము-తోలిఫలితములు	63
4. న్యూ ఇంగ్లండు రోజులు	101
5. మెల్విల్-విట్ మన్	149
6. మరికొందరు న్యూ ఇంగ్లండు రచయితలు	189
7. అమెరికన్ హాస్యము-ప్రతీచీన వికాసము	219
8. ముకుళోన్నేషము	251
9. అమెరికన్ వచనవాఙ్మయంలో వాస్తవికత	274
10. దేశాంతరగతులు	320
11. నవ్య కవిత్వం	359
12. ప్రథమ ప్రపంచయుద్ధానంతర నవలాసాహిత్యం	392
13. అమెరికన్ నాటకరంగం	441
14. కవిత-విమర్శ	467
15. సమకాలిక సారస్వతరంగం	503

ఆ
మె
రి
గ
బా
భా
భా
త్వ
o

3
9
3
3
01
49
39
19
51
74
20
59
92
41
67
03

ఉ పా ద్ధా తం

ఒక పెద్ద విషయం గురించి చిన్న పుస్తకంగా ఇంగులో కొన్ని

సాధకబాధకా లున్నాయి. పేర్కొనడానికి తగిన అమెరికన్ రచయి
తలు చాలామందే వున్నారు. కాని వాళ్ళందరి గురించి ఊరికే ఒక పట్టిక
తయారుచేసి ఏవో రెండు ముడిముక్కలు చెప్పి వూరుకోవడ మన్నది సరి
కాదు. 'ఆక్స్ ఫర్డ్ కంపేనియన్ ఇన్ అమెరికన్ లిటరేచర్' అన్న పుస్తకం
అలాంటి దానికి మరీ బాగా పనికివస్తుంది. నేను ముఖ్యంగా కొద్దిమంది
రచయితలమీదే నా చూపు కేంద్రీకరించాను. అయితే వీళ్ళు మాత్రమే
ఘనులు, తక్కినవాళ్ళు కారు—అనికాదు నా వుద్దేశం. వీళ్ళు విశిష్టులు,
కొన్ని తరహాలకు తగిన ప్రాతినిధ్యం వహించగలరు అనిమాత్రమే.
అంచాత థామస్ జెఫర్సన్, ఫిలిప్ ఫ్రెనేచ్, విలియమ్ కల్లెన్ బ్రయంట్,
బయర్డ్ టైలర్, జాన్ జి. విట్టియర్, అప్టన్ సింక్లెయిర్, ఎడ్వా సెంట్
విన్సెంట్ మిల్లే, ఎల్లెన్ గ్లాస్కో, కోన్రాడ్ ఐకెన్ మొదలైనవా రెందరో
ఉపేక్షింపబడ్డారు. ఏమైతేనేం, ఈనాటి అమెరికన్ సాహిత్య చరిత్రల
సంప్రదాయం ప్రకారం రచయితల నెన్నుకోవడంలో నే నొక సమయం
చేసుకున్నాను. అందుకు తగినట్టే వారివారికి స్థలనిర్ణయం చెయ్యడం
జరిగింది.

ఇక్కడ మరో చిక్కు వుంది. అమెరికనయితే నా పథకాన్నీ, నా
మాటల్నీ ఒక సిద్ధమైన మంచి పద్ధతికి చెందినవిగా గ్రహిస్తాడు. కాని అదే
నా ఆంతరంగికమైన ఉద్దేశాలను ఆమోదించడానికి సిద్ధంగా లేని ఆంగ్లేయు

పాఠకుడికై తే అవి కాస్త విడ్డూరంగా కనిపించవచ్చు. ఈ ఉద్దేశాల్లో మొట్టమొదటిది ఇంగ్లీషు, అమెరికన్ సాహిత్యాలు—ఈ రెండింటియెడలా తగిన విచక్షణ చూపగలిగివుండడం. కాని ఒకసారి మేధూ్య ఆర్నాల్డు ఏమనుకున్నాడంటే, “నే నోసారి ‘అమెరికా సాహిత్యపరిచయపుస్తకం’ అని ఒక పుస్తకంగురించి ప్రకటన చూశాను. నా కేమనిపించిందంటే—మేసిడోనియా సాహిత్యం అనే పేరుతో అలాంటి ఒక చిన్నపుస్తకం గురించి అలెగ్జాండర్, ఫిలిప్స్ వింటే ఏమనుకుంటారో వూహించండి... మనమంతా ఒకే ఒక మహావాఙ్మయానికి ఋత్విక్కులం. అదే ఇంగ్లీషు వాఙ్మయం.”

ఇది డెబ్బైయేళ్ళనాటి మాట. అప్పుడూ ఆర్నాల్డు తెచ్చిన సామ్యం సమంజసంగా లేదు. ఆమాటకు వస్తే అసలు సాహిత్యమంతా ఒక్కటే. ఎవరికీ తప్పనిసరియైనభాషాసాధనంద్వారా రచయితలు పరిశ్రమించే విశ్వ జనీనక్షేత్ర మది. కాని ఇంగ్లీషుసాహిత్యంగురించి మాట్లాడుతూ ఆర్నాల్డు అన్నట్లుగా భాషఅన్నది కొన్నిభాషల సంపుటి. వాటికీ, బాతులకూ లంకె. ప్రత్యేకం తమ దనిపించుకొనే భాష లేని బాతులు ఏదో ఒక భాషకి పునర్భవమేనా ఇస్తాయి, లేక సరిక్రొత్తగా సృష్టయినా చేసుకొంటాయి. వాటి ప్రయత్నానికి, కేవలసాహిత్యానికి (అలా అనిపించుకునేదంటూ ఒకటి వుంటే) సంబంధం లేదు.

అయితే ఆ ప్రయత్నం ఎలాంటిదంటే ఒకడు పాత నూటుకేసును పారేసి అందులోని చిల్లరవస్తువుల్ని చేతపుచ్చుకొని చాలా దుకాణాలు మూసేసిన తరువాత కొత్త నూటుకేసు కొనాలని వీనులంట తిరగడంలా నిష్ప్రయోజనమూ, హాస్యభాజనమూ అయింది. తక్కిన యూరపువాసు లందరికన్నా ఆంగ్లేయులు మాత్రం తామెంత సామగ్రి పోగుచేసుకొని పొదుపు చేసుకొన్నా అమెరికనుల భాషాస్థితియెడల ఎక్కువగా నిర్దాక్షిణ్యం ప్రకటిస్తూవచ్చారు. దగ్గరివారియెడలమాత్రం అలా వుండదు. (ఆర్నాల్డే మనకు తార్కాణం. అచ్చమైన ఇంగ్లీషుకన్నా మాండలికమే బాగా కైవసమైన బర్న్స్ కవియొక్క భాషాసమస్యలగురించి, పాపం, చాలా సానుభూతి చూపిస్తూ డాయన). అమెరికనులకు తగిన సాహిత్య

వాహిక నేర్పరచుకోవడం క్లిష్టమైపోయింది. ఈ విషయాన్ని ముందుగా గుర్తిస్తేకాని అమెరికన్ సాహిత్యాన్ని అవగాహనచేసుకోవడం దుర్ఘటం అవుతుంది. ఐరిష్ వారుమాత్రం అమెరికనులతో మంచి పొత్తు కలిసిన వారిగా వుంటారు. కారణం ఐర్లండుతో సగంమంది సంయుక్తరాష్ట్రాలకు వలసపోయినవాళ్ళు అన్న మాట అలా వుండగా, ఆ రెండు జాతులకీ రాజకీయంగా నైతేనేమి, సాంస్కృతికంగా నైతేనేమి లండను పెత్తనమంటే యేమిటో బాగా తెలుసు.

ఈనాడు ఆంగ్లేయపాఠకుడు అమెరికన్ సాహిత్యం అంటూ ఒకటి ఉన్నదనే నా ఊహను అంగీకరించవచ్చు. ఐరిష్ రచయితల లాగే అమెరికన్ రచయితలుగూడ తమ కలగలుపు వారసత్వంతో చక్కగా నిర్వహించుకు వచ్చారని ఆమోదించనూవచ్చు. అయితే ఇంకా అతిదు పరిశుద్ధమైన సాహిత్యపు విలువలగురించి (అంటే తమవారినే నన్నమాట) వాటి కేదో ముప్పు మూడినట్లు ఆరాటపాడుతూ, అమెరికన్ సాహిత్యంతో అమెరికన్ గుణవైశిష్ట్యం ఉద్ఘాటించబడినకొద్దీ ఒక సాంస్కృతిక పక్షపాత ప్రత్యవాయం ప్రబలిపోయేప్రమాదం వుందని ఒక ఆరోపణ కూడా చేయవచ్చు. అమెరికనులు 'అమెరికన్ హాస్యం,' 'అమెరికన్ ప్రజాతంత్రం' అంటూ ఇలాగ అజేవో తామే కనిపెట్టినట్లూ, అజేవో తమ ప్రత్యేకత అయినట్లూ బాకా వూగుకుంటూవుంటారనికూడా అతడు వాదనకు తలపడవచ్చు. తమ దోషాలు అంటే హేతువాద విప్రతిపత్తి, వ్యాపారవృష్టి మొదలైనవాటిగురించికూడా (ఇవి ఆంగ్లేయులకూ స్వాభావికాలే) అమెరికను లలాగే చేస్తారని అత డనుకోవచ్చు. ఈ సందర్భంతో నేను నా ఊహతోని ఆంగ్లపాఠకుడితో కొంతవరకు ఏకీభవిస్తాను. అమెరికా సాహిత్యచరిత్రకారులు ప్రాముఖ్యాన్ని ఆసాధారణత్వం అనుకొని అపోహపడి, బహుశా సజాతీయ విషయాల్లో చాలా సంకుచితభావనకి పాల్పడతారనుకొంటాను. వారు తమ సాహిత్యంగురించి ఊరికే అతిశయంగా పాగుడు కొంటారు. గోరంతలు కొండంతలు చేస్తారు. (అస లందుకు వాళ్ళ పట్ట పరీక్షాపాఠశాలపద్ధతి కొంత అధిక్షేపణీయంగా వుంది. దానికి కావలసిన ముడిసరుకు ఇంతా అంతా కాదు. దాని డిమాండుకు ఎంత సరఫరా

చేసినా చాలటం లేదు. వట్టి చచ్చువ్యాసకర్తలూ, ఉప్పు పత్రి లేని కవులూ డాక్టరేటు ధీసిస్సులకు విషయప్రదాతలుగా చలామణీ అయిపోతున్నారు. పరాసు - ప్రష్యాయుద్ధంలో షేరిస్ ముట్టడి సందర్భంలో ఎలకలూ, పిచ్చి కలూ ఆహారపదార్థాలుగా పరిగణింపబడినట్లు ఆత్మీయసాహిత్యశ్లాఘాడం బరం నుంచి అమెరికను లంతలో చనియంగాను, అనుకరణపూర్వకంగాను పర ప్రత్యయనేయ బుద్ధిత్యం వేపు మొగ్గిపోతారు, పాపం. కాని ఆంగ్లేయులు మాత్రం తమ సాహిత్యప్రశంసలతో కొంత మడికట్టుకున్నట్లు వుంటారు. అయితే, తమ కేమంత పెద్ద పరపతిలేని ఏసంగీతమో, చిత్రలేఖనమో లాంటివిషయాల్లో మాత్రం ఉన్నంతమట్టుకు తమ సరుకు గురించి డాబులు కొట్టడమో, ఖండాంతర రాష్ట్రీయులవి అనుకరించడమో చేస్తారు. షేరిస్ లోనే పురుడుపోసుకున్నట్లున్న ఎన్ని ఆంగ్ల చిత్రలేఖనాలను చూశాము కాదు! అయితే అవన్నీ ఆంగ్లసంప్రదాయానికి చెందినవే అని ఎన్ని వ్రాతలు చదివాముకాదు!

కాగా, అమెరికన్ సాహిత్యం గురించి చెప్పడమంటే అదేదో ససే మిరా యూరపుసాహిత్యస్వరూపంలో పోలికలేమీ లేనిదని ఉద్ఘాటించడం కాదు. స్థూలంగా చూస్తే అమెరికా, యూరపు ఒక్క త్రాటిమీద నడుస్తాయి. ఎప్పుడన్నా సరే దారినపోయే దానయ్యకూడా రెండు చోట్ల శిల్పరీతుల్లో పరిధాన విధానంలో, అలమరాల్లోని పుస్తకాల్లోనూ అంత సమానత్వమే చూడగలదు. ఒకప్పుడు కాస్త ఆలస్యంగా నైతేనేంకాక, భావాలు మనుష్యుల్లా, వ్యాపారంలా అలవోకగా అట్లాంటిక్ సముద్రాన్ని దాటివేశాయి. అమెరికన్ అలవాట్లు, అమెరికన్ భావాలు అని అనడం ఎంగుకంటే అమెరికాకూ, యూరపుకీ-ముఖ్యంగా ఇంగ్లండుకూ ఏ కొంతో భేదం వుందని చూపించడానికే. ఆ భేదమన్నది చాలా సున్నితమైనదే; కాని అమెరికా వేపు నిదానించే ఆంగ్లేయుడిని ఆశ్చర్య చకితుణ్ణి చేస్తుంది. ఆ నిదానించడం అనేక ముఖ్య విషయాల్లో తన దేశంతో సాజాత్యం కలిగి వుంటూనే విజాతీయంగా కనిపించే మరో దేశాన్ని చూడటమే అనిపించుకుంటుంది. అందులో ఉభయత్ర కొన్ని మరీ వింత వింత కలగలుపు పొత్తులూ

వున్నాయి. కొన్ని ఎందుకూ పొందని విద్వారాలూ వున్నాయి. చూస్తూ వుండగానే చుట్టరికం పొత్త దుచ్చుకున్న ట్టుంటాయి. వీధిలో ఒకాయన పోయా వుంటాడు. పరాకున మనవాడేమో అని కేక వేస్తాడు. వాడు నిర్భాంత పోవాడు. వెంటనే గ్రహిస్తాము-మనం పొరపాటున ఒక అపరిచితుణ్ణి మిగ్రుడిగా భ్రాంతిపడి పలకరించామని. అదిగో అలాగే ఇదీను. అంటే ఆంగ్లేయామెరికనుల భావబాంధవ్యం.

అమెరికన్ సాహిత్యం చదివేటప్పుడు ఆంగ్లేయ పాఠకుడికి రెండు మార్గాలు అవలంబనీయాలు. ఆంగ్లేయుడిని అన్న అతిశయం తగ్గించుకొని, సాంప్రదాయకమైన నిర్లక్ష్య భావాన్ని ప్రక్కకు నెట్టి తన అనుభూతితోనూ, అమెరికన్ అనుభూతితోనూ సామ్యదర్శనం చెయ్యాలి. నా లాగ పారిశ్రామికమైన ఇంగ్లండు దేశంలో వున్నవాళ్ళ కది సుసాగ్యం. పొగ చూసిన ఉత్తరప్రదేశంలో కర్మాగారాల మరుభూముల్లో కాటికొంపల్లో గతచరిత్ర జ్ఞప్తిలేక అనతికాలంలో మరో యింటికి, మరో ఊరికి మారుతూ, క్రొత్తగా కనిపించినా ప్రాచీన చరిత్ర గలిగి ఒక పట్టణమని గాని, పల్లెటూరిగాని అనిపించుకొని గనులూ కార్ఖానాలూ కొలువు నీర్చిన వట్టి చిత్తడి వీళ్ళలో కనుచూపుమేర ఆవులించిన చలిప్రదేశాల్లో నివసిస్తున్న లక్షలాది జనానికి వున్న కాలమాన నిబద్ధత, ప్రేమానుబంధాలు లేని అందమంటే తెలియని వట్టి చప్పిడి బ్రతుకుల్లోని భావచైతన్యమూ క్రీస్మస్ పత్రికల్లోంచి ఊహకు తగితే ఇంగ్లీషు వారి అనుభవానికి కన్న అమెరికన్ అనుభవానికి సన్నిహితమైనవి. ఇది గుర్తించిన ఇంగ్లీషు చదువరి ఒక ఆర్నాల్డు బెన్నెట్టు సాహిత్యాన్ని ఎంత అనుభవించి ఆనందించగలడో థియోడర్ డ్రెయ్జర్ నవలల్లోని పరమార్థాన్నీ అంతగానూ అనుభవించి ఆనందించగలడు.

కాని ఆ అనుభవం బాగా ఒంటబట్టా లంటే అతడు వాళ్ళ విజాతీయతను గ్రహించాలి. అదీ ఒక గుణమే అని గుర్తించాలి. అప్పుడూ అమెరికన్ రచనలను బాగా అభినందించ గలుగుతాడు. డ్రెయ్జర్ కంటే అమెరికన్ తనం బాగా తక్కువైన హెన్రీ జేమ్సు, టి.యస్. ఇలియట్ ల విషయంలోనూ ఈ సూత్రమే వర్తిస్తుంది. వాళ్ళ స్వస్థానాదుల

గురించి ఆట్టే తెలుసుకో నక్కరలేకుండానే వాళ్ళను అర్థం చేసుకో వచ్చు. అలాంటి రచయితల విషయంలో వాళ్ళ జాతీయత గురించి నా కేమీ పట్టింపులు లేవు. నా పరిగణన స్వచ్ఛందమైనది. అందుకే ఇలియట్ కీ పుస్తకంలో ఆట్టే చోటు చెయ్యలేదు. ఇప్పటికే ఆయన అట్లాంటిక్ పూర్వభాగంలో సుప్రసిద్ధుడు. అమెరికానుంచి పరసీమలకు వచ్చి వేసిన రచయితల అమెరికన్ వారసత్వం గురించి తెలుసుకుంటే వాళ్ళొక్కొక్కరే బాగా అర్థం అవుతారనీ, కాగా అమెరికా సాహిత్య స్వరూపం సమగ్రంగా బాగా గోచరిస్తుందనీ మాత్రమే నా ఆశయం.

అదే భంగ్యంతరంగా చెప్పాలంటే అమెరికన్ సాహిత్యం పరిచితా పరిచితాల సమ్మేళనం అనాలి. అమెరికా అంటే యూరపుయొక్క విస్తృతియే అన్నమాట. అక్కడి ప్రజలెక్కువగా ఐరోపీయ సంతతి వారే. బలవంతంగా ఆఫ్రికానుంచి వలసవెళ్ళిన నీగ్రో బానిసల సంగతి వేఱు. అయితే వాళ్ళ వల్ల అమెరికన్ సంఘంలో పరిణామాలు మాత్రం కలిగాయి. కాని సంయుక్తరాష్ట్రాలు ఏర్పడ్డానికి ఐరోపీయ మైన, ముఖ్యంగా ఆంగ్లేయ మైన సంస్కారమే పునాది. సంస్కృతి దృష్ట్యా అమెరికా అంటే ఒక యూరోపియన్ వలసయే అనాలి. అంటే అమెరికాయొక్క వైవిధ్యాన్ని గుర్తించినట్టే. మరేవలసలోనూ, ప్రజల్లో ఇంత సాంకర్యం ఏర్పడలేదు. మరేవలసా యూరపునుంచి ఇంతకాలంగా రాజకీయ స్వాతంత్ర్యం కలిగి వుండలేదు. యూరపు సంస్కృతి పాడునుండి రూపుగై కొన్న మరేదేశమూ ఇంతగా తన భిన్నత్వం గురించి, తన ఘనత గురించి తగిన యెటుక కలిగి వుండలేదు. అంచేత అమెరికన్ చరిత్రను, అమెరికన్ సాహిత్యాన్ని తెలుసుకోవడమంటే అటు ప్రాచీన ప్రపంచపు రీసులూ, ఇటు నవ్య ప్రపంచపు టవకాళాలూ రెండిటిని తెలుసుకోవడమే. గతం గురించి తృణీకార భావం, బెంగా కలిగాయి. భవిష్యత్తుకి స్వాగత మివ్వడం జరిగింది. కాని భయం రేకెత్తింది. సాహిత్యోత్పత్తి కది తగిన పరిస్థితి కాదు. అమెరికన్ రచయిత అమెరికన్ గా యూరపుపై అవిశ్వాసం ప్రకటించాడు; రచయితగా ఐరోపియన్ రచయితల కున్న అవకాశాల కనూయపడ్డాడు. అయితే ఇది సర్జనాత్మకమైన సాహిత్యం

విషయం. చాలా కాలంగా సంయుక్త రాష్ట్రాల్లో నవల, పద్యకావ్యం, నాటకమూ-ఇవే ఉట్టి గట్టుకొని వుంటూ వచ్చాయి. క్రమంగా అమెరికన్ లేఖనులనుంచి విమర్శ, చరిత్ర, తత్వ విచారణలకు సంబంధించిన రచనావాహిని బాహుటంగా ప్రవహించసాగింది. దీనికి కారణ మేమిటో బహుశా క్రమంగా నా రచనాధోరణిలో బాహిరిల్లుతుం దనుకుంటాను. 'న్యూ ఇంగ్లండు' వలసయొక్క 'కాల్వినిజమ్ కీ', దీనికి కొంత సంబంధం వుంది. మరికొస్త పెద్ద సందర్భాల్లో ఆసలు వలస వలసంతటికీ సంబంధం వుంది. అమెరికాకు వలస వెళ్ళిన వాళ్ళంతా ఏవో ఉదాత్తములైన నిమిత్తాలు వుండి వెళ్ళినవారు కారు. ఆ మొదటి రోజుల్లో మతంకన్నా వ్యాపారానికి వున్న ఆకర్షణవల్ల కొంద రక్కడ స్థిరపడి పోయారు. 19-వ శతాబ్దిలో కొందరు తమ మాతృదేశంతో వుంటే యుద్ధాల్లో పాల్గొన వలసిన ఆక్కర వచ్చిందని అది తప్పించుకోడానికి వలసలు తీశారు. ఏమై తేనేం, మొత్తం మీద అదంతా అమెరికావాసుల పాలిటి కొక గొప్ప పౌరాణిక ప్రాముఖ్యంలా పరిణమించింది. వాళ్ళు తాత్కాలికంగా వలస వెళ్ళిన వారనిపించుకుంటేనేం, స్థిరనివాసకాంక్ష గలవారనిపించుకుంటేనేం, పాపం, కఠిన ప్రస్థాన ప్రారంభకులు వారు. అని అన్నారు థియోడర్ రూజ్ వెల్ట్. ఆ రోజుల్లో ఒకడు తానూ, తన కుటుంబమూ సముద్రం మీద శాశ్వతంగా మరోచోటికి తరలి వెళ్ళిపోవడ మంటే అది సామాన్యపు పని కాదు. అది యేదో ఒక ఆశకోసం చేసే సాహసం. ఒక పురాణ ప్రారంభంవంటిది. వెనకటిగాథల్లో చూసుకుంటే యూరపుఖండానికి సంగీతంలో కవాసుచేసే ఆంగ్ల సైనికులతో పొలం ఎటుందో తెలీని భూమిఖామందులతో, అభిజాత్యగర్వము, ఆకలి, దారిద్ర్యము, హింస—వీటితో కూడిన గతంతోనే ఎక్కువ అనుబంధం. మరి అమెరికాకో—భవిష్యత్తుతో, సమృద్ధితో, శ్రేయస్సుతో, స్వేచ్ఛతో. నేడుకూడా భవిష్యత్తుంటేనే అమెరికాకు వచ్చిన కాలం. 27-7-1952 'న్యూయార్క్ టైమ్స్' మేగజైన్ లో ఒక రచయిత అమెరికనుల నుద్దేశించి 'ఎంత వున్నా మన మింకా వసంతం ప్రారంభంతోనే వున్నాం, ప్రాతఃకాలపు ప్రాంగణంతోనే వున్నాం' అన్నాడు. అదే యూరోపియన్ రచయిత

అయితే అలాంటి ఉపస్వరాలిని ఆలపించ లేదని నా అనుమానం. ఇంగ్లండులో గలించిన ఎలిజబెత్ యుగం లాంటిదే మరో ఎలిజబెత్ యుగం అవతరించడమే గొప్పగా భావింపబడుతుంది. చరిత్రనుబట్టి అమెరికా ఎప్పుడూ ఎడతెగని కృషి చేసే దేశమనీ, అది ప్రాతను సంరక్షించుకోవడంలో కన్న క్రొత్తదానిని కనిపెట్టడంలో ఆసక్తి చూపుకుందనీ తెలుస్తుంది. అక్కడి జను లెప్పుడూ మంచి ఆశావాదులు. ఆటంకాల నధిగమించగల వ్యక్తి శక్తిమీద ప్రధానంగా ఆధార పడతారు.1

ప్రతివ్యక్తికీ కృతార్థతను ప్రతీక్షించే హక్కు వున్నది. 'ఆత్మ విశ్వాసం' అనే తన వ్యాసంలో ఎమర్సన్ ఒక అద్భుతమైన మాట అన్నాడు: "తమకు ఒక విందుభోజనం తప్పక లభించే అవకాశం గల కుర్రవాళ్ళు ఎంత నిశ్చింతగా వుంటారో అలాంటి నిశ్చింత ఏర్పడగలిగితే అదీ మానవస్వభావానికి ఆరోగ్యకరమైన భావస్థితి." మెల్ విల్లీ అంటాడు - ప్రభాముద్ధంలో పడి చెడిపోయిన అమెరికన్ గూడా తనగురించి "స్వభావస్థిధంగా రోమన్ అయినవాడు శిష్యుడు కాడు." అనుకుంటాడని. అయితే మెల్ విల్లీ ఆభిప్రాయం కంటే ఎమర్సన్ ఆభిప్రాయమే అమెరికాలో బహుజనామోదం పొందింది. ఆ 'ఆరోగ్యకరమైన భావం' యొక్క రకరకాలైన పరిణామా లేమిటో చూద్దాం. పెద్దపెద్ద ఆశలు పెట్టుకుని అన్నిటికీ ఏవో విఘాతాలు కలిగి నప్పుడు ఎంత గుండెనిబ్బరం గల మనిషినీ అవి కరాళనై రాశ్యంలోకి కూలదోస్తాయి. ఆశావాదం, నై రాశ్యం—రెండూ చిత్రంగా పెనవేసుకు

1 F.O. Matthiessen—'Amerian Renaissance', New York and Oxford, 1941, 5-6 లో ఇలా అన్నారు:

'Individualism' అన్న మాటకు ఉపయోగం మొట్టమొదటగా Alexis de Tocqueville's Democracy in America. అనే పుస్తకంయొక్క ఆంగ్లానువాదంలో కనబడుతుంది. అదో సరిక్రొత్త పరిస్థితిని సూచించడానికి తయారుచేయబడింది.

పోతాయి, అమెరికన్ రచనలలో. మార్క్ ట్వెయినే తగిన దృష్టాంతం. ఒకప్పుడలా దెబ్బతిన్న ఆశావాది తా నొక ప్రభుత్వవిరోధిగా, శూన్యవాదిగా ఒక ప్రామిథ్యూస్ (స్వర్గంనుండి అగ్నిని దొంగిలించినవాడు)గా మారిపోతాడు. ఇక్కడ మనకు థోరో ('I am not the son of the engineer'), రాబిన్సన్ జెఫర్స్ ('Shine, Perishing Republic'), ఎర్నెస్ట్ హేమింగ్ వే ('There was a war but we did not go to it any more'), విట్ మన్, థామస్ వుల్ఫ్, హెన్రీ మిల్లర్ మొదలైన రచయితలు కొందరు జ్ఞప్తికి తగులుతారు. అంతే కాదు. హేనువాదవాతావరణంలో ఏమాత్రం మార్పు వచ్చినా అమెరికన్ రచయిత దెబ్బతినడంకూడా చూడగలం. గడచిన అర్ధశతాబ్దిలోను స్రవితశాబ్దానికి ఆతడు తన మనస్సు మార్చేసుకుంటూ వుండడం జరిగింది.

ఈ విధంగా అమెరికన్ రచయిత సంఘానికి బైట నిలబడగలుగుతున్నాడు. అసలా సంఘమే ఒక అతుకులబొంతలా వుండటంచేతను, దాని పరిణామమే నీరుగారుతూవుండడం వల్లనూ అదే అతనిని అంటిపెట్టుకునివుండలేక పోతోంది. అతనికి సమాజ మంటే ఒక సామాన్యమైన, ప్రత్యేకమైన భక్తివుండాలని భావింపబడేదికాని సన్నిహితమైన అనుబంధాలెప్పుడూ మృగ్యమే. హాథార్న్ విషయంలో లాగ నవలారచయితకు సమాజయొక్క నిస్సారవత్వంవల్ల తీవ్రసమస్యలు కలుగుతూవుండేవి. అంటే అతనికి వ్రాయడానికి తగిన నిర్మాణసౌష్ఠ్యం గల సమాజం లేకుండాపోయింది. ప్రాయశః అంతకంటే ప్రముఖమైనది - తన రచనకి తగిన పాఠకవర్గాన్ని గురించిన తాత్పర్యంకూడా వుండేది కాదు. అమెరికన్ రచయితలకు తమ జాతీయతావైఖరిని నిరూపించుకోవడం కష్టసాధ్యంగా వుండేది. అయితే చాలామందికి మాత్రం మనస్సులో అమెరికాగురించి ఏమేమి ఊహ లుండేవో గాని అన్నిదేశాలకంటెగూడ అదే ఒక గొప్ప పుణ్యభూమి అని నమ్మేవారు; నమ్ముతున్నారుకూడ. అక్కడ పౌరు లొక గొప్ప సమతను సాధించారు. ఒక్క నీగ్రోవారు తప్పితే, అందరూ ఒక్క త్రాటిమీద నడిచేవారు. అయితే రచయితకు కౌవాలనిపించే ఆదరణతో,

అభిరుచియొక్క ఆధిపత్యంతో సాంఘికమైన సమత్వాన్ని ముడిపెట్టడమెలాగు? ఇది అమెరికాకుమాత్రమే పరిమితమైన సమస్య కాదు. అయితే ఒకవంక తమ రచనలు జనసామాన్యంయొక్క పరిహాసానికి గురిఅవుతున్నా ఒకవంక ప్రజాప్రభుత్వమంటే మక్కువపడే అమెరికన్ రచయితలకు మాత్రం ఆ సమస్య చాలా గడ్డుగానే వుండేది. హార్మన్ మెల్విల్లీ తన 'వైట్ జాకెట్' అన్న నవలలో " 'పబ్లిక్' వేటు, 'ప్రైవేట్' వేటు; పబ్లిక్ ను మనం అసహ్యించుకోవచ్చు, ప్రజలతో కలియొచ్చు" అని ఒక పరిష్కారం సూచించాడుగాని అది పాఠకుడిని సంతృప్తిపరచినపాటిగూడా ఆతనినే సంతృప్తిపరచలేకపోయింది. మెల్విల్లీలాంటి మనుష్యులు తామేదో లోకం పీడకు గురిఅయ్యారని అనుకోవడమే కాదు, సామాన్యప్రజల్లో తమ సామాన్య భాగస్వామిత్వాన్నిగూడా గుర్తించారు.

19వ శతాబ్ది బ్రిటనుతోనూ, అమెరికాలోనూ ఒక దౌ పదేశికమైన శకము. అమెరికాలో నవలారచన ఆ దారిన పడటానికి తగివుండడమే కాదు, బానిస తనాన్నీ, త్రాగుడునూ కాదనడాన్ని మించిపోయిన ఒక నీతిప్రవచన పద్ధతి ప్రబలింది. ఈ నా దావిషయంతో సంయుక్త రాష్ట్రాలకూ సోవియట్ రష్యాకూ మధ్య సామ్యాలు చూపించే తెలివితక్కువ ఆచారంగూడా ఒకటి ఏర్పడింది. అయితే ఒక శతాబ్దిక్రిందటి అమెరికాపరిస్థితికీ, ఆనునికమైన—అంటే 1920 ప్రాంతపు రష్యాపరిస్థితికీ పాక్షికమైన సామ్యం మాత్రం లేకపోలేదు. ఆ పరిస్థితులు రెండూ సరిక్రొత్త మౌలికప్రయోగ ఫలితాలు. అవి వినాశకరాలనీ, కనీసం వాటి పిడివాదపు ధోరణులను బట్టి అసహ్యకరాలనీ ఇతరదేశాలవారు భావిస్తువచ్చారు. ఆ దేశాలవారంటే వీరికి పడదు. వారి పద్ధతులను వీరు నిరాకరిస్తువచ్చారు. మూల సంస్కార సిద్ధాంతవాదులకు తమ ఘనతను చాటి చెప్పుకోవడానికి పోటీగా ఎదుటివారి పద్ధతులలోని చెడును ఎత్తిచూపడం అవసరమవుతుంది. రష్యాదృష్టితో పెట్టుబడిదారీవిధాన మొక గొప్ప దుర్మార్గము. అమెరికాదృష్టితో యూరపు అంతే. అయితే రష్యా అమెరికాలు తమ చిరవాంఛాసిద్ధికోసం భవిష్యత్తువేపు ఆశగా చూశాయి. రెండుచోట్లా రచయితలకు తమ దేశరయొక్క, లేక అసలు మానవస్వభావంయొక్క

లోపాలగురించి లాభంలేని దేవులాట దేవులాడక తమ తమ ఆదర్శవాదాలు, సత్వరవిజయం సాధించేటట్లు చెయ్యడమన్న దొక నైతికమైన బాధ్యత అయింది.

ఈ దృక్పథమే అమెరికా సాహిత్యాన్ని ప్రభావితం చేసింది. “పడ గొట్టకు, పైకెత్తు” అన్న దొక గొప్ప వ్యాపారనివాదంవంటిదే అయినా అది ప్రభుత్వదృక్పథం. బలవంతం కాదుగాని, దాని ననుసరించడం రచయితకు తప్పనిసరి బాధ్యత అయింది. ‘అమెరికన్’ అన్న మాట, కాస్తో కూస్తో ‘నీగ్రో’ అన్న మాటలాగే దానికున్న అర్థాలన్నిటితో ఒకదానిన పడింది. అయితే అమెరికా అంటే ఏమిటో అర్థంకాని యూరోపియను లకేగాక అసలు అమెరికనులకే కొందరి కింకా తెలియజెప్పవలసివున్నది. ఆదర్శాలతో బయల్దేరిన సంఘ మది. అయితే ఆదర్శాని కొకప్పుడు వాస్తవికతవల్ల వ్యాఘాత మేర్పడేది. ఆదర్శమూ, వాస్తవికతా ఒకదానితో ఒకటి ముడిపడడం తప్పనిసరి అయింది. సాహిత్యపరంగా చూస్తే అమెరికన్ నైతికదృక్పథ మన్నది విధిగా జరగదగినదానికీ అసలు జరిగేదానికీ అతికితే కతకని, కతికితే అతకని అనుబంధంగా తయారయింది. తత్ఫలితంగా, అమెరికన్ రచయిత ఏకాంతత కలవాటుపడినవాడైనా, అమెరికన్ సాహిత్యంలోమాత్రం గోప్యత, మార్మికత అనిపించుకునే పదార్థం చాలా తక్కువైపోయింది. (అధ్యాత్మికత లేనిదై నాసరే; అమెరికన్ కల్పనతో పాటు మతాని కొక గొప్ప ప్రాముఖ్యం వుంటూ వచ్చింది) ఊహాగతమైన దెంత ఉత్కృష్టమైనదై నా కార్యశూరులచేత అది నిరాకరింపబడుతుంది. అమెరికా అధ్యక్షునివంటి అమెరికన్ భవిష్యద్దృష్టుకు అధ్యయనసమయాల్లో కార్యార్థుల రాకలవల్లను, ఎడతెగని టెలిఫోను మోతలవల్లను అంతరాయం కలుగుతుంది. అప్పుడప్పు డిలాంటి సన్నివేశం అర్జవాన్ని కప్పిపుచ్చే మాటల్లో తేలికగా, అనాలోచితంగా చెప్పబడటం కద్దు. ఏమిలీ డికిన్సన్, థోరో మొదలైనవారి రచనలతో ఈ ధోరణి కనిపిస్తుంది. ఒకచోట థోరో ఏమంటాడో చూడండి :

“ఓ మహాదేవ! నాకు నావల్లనే ఆశాభంగం కలిగించేదానికన్నా హీనమైన తుచ్ఛధనాన్నిమ్మని యాచించను నిన్ను. ఒక మెట్టు దిగితే, నువ్వయితే కటాక్షిస్తావు కాని నా మిత్రులకు నావల్ల ఆశాభంగం కలిగే దానిగురించి అంతకన్నా అడగను.”

ఇదేమీ హాస్యంకోసం వ్రాసిన పద్యం కాదు. ప్రార్థనపద్యంగా వ్యవహృతమైనది. థోరో యధార్థంగా ఏమనుకుంటాడో లోపల, అదే పైకి చెబుతాడు.

అయితే అమెరికన్ హాస్యం, దాని ఆర్థచ్ఛాయ లన్నిటినీ పరిశీలిస్తే, అమెరికన్ నైతికబోధ కొకవిధమైన సమాధాన మనిపిస్తుంది. అది ఆసలు వస్తుస్థితికీ, దానిగురించిన ఊహకీ మధ్యనున్న వైరస్యాన్ని చూపేదిగా వుంటుంది. అమెరికాలో అధికారపు హుందాతో కూడిన మాటప్రక్కనే మర్యాద లేనిమాట కూడా వుండగలదు. శైలీప్రాగల్భ్యం గల కాంగ్రెసు రికార్డు వుండంటే కాంగ్రెసు అధికారులనుగాని, తక్కిన రాజకీయవాదులనుగాని పరిహసించగల డూలీవో, రోజర్స్ ఆ ప్రక్కనే వుంటారు. ఒకవంక ‘పబ్లిక్’ను దూషిస్తూనే అమెరికన్ రచయిత హాస్యంద్వారా ప్రజామోదం పొందగలడు. అదికూడా సాహిత్యపు ముడిసరుకైన మాండలికభాషావాదుల ద్వారా చలామణి కాగలదు. అయితే ఆ సాహిత్యాన్ని ఎవరూ అంత పట్టించుకోరు. అమెరికన్ ప్రవర్తనలో అక్రమమనిపించు కొనే ఆ హాస్యధోరణి ఒకవిధమైన గద్యశైలీప్రాదుర్భావానికి దోహదం చేసింది. ఆ శైలికి చెందినవారితో మార్క్ ట్వెయిన్ అగ్రగణ్యుడు. ఆ శైలీసౌలభ్యానికి సాటిరావడ మన్నది ఎంతోమంది బ్రిటిషురచయితలకే సాధ్యం గాకుండా పోయింది. ఆ ధోరణితో గద్యశైలికేగాదు ఉపకారం జరిగింది; ఒకవిధమైన జనరంజకమైన గేయకవిత్వంకూడా పెంపొందింది. దానికి శక్తిమంతుడైన నీగ్రోకూడా చాలావరకు కారణం.

సరి, ఆ సంగతి అలా వుండనీండి. ఆసలుసంగతి అమెరికాకు

యూరపుతో అనుబంధం నిరంతరం కొనసాగుతూవుంది. యూరపు ఆదర్శవాదాల పాలిటి కొక దిక్కుమాలిన చోటు. అక్కడ ఆదర్శాలు కార్యరూపం ధరించడం కష్టమే గాని బాహిరిల్లడాని కదా తరగని గని. యూరపు ప్రభావం, ప్రజ్ఞాధిక్యమూ అమెరికాలో అనాదరణకు గురి అయ్యాయి; ఆదరమూ పొందాయి. అమెరికా యొక్క సమానాధిక్య ప్రతిపత్తి గురించి ఎడతెగని ఉపశ్రుతులు వినిపించాయి. అమెరికన్ రచయితలు నిజాయితీ గల జాతీయ రచయిత లని అనిపించుకోవా లంటే యూరపును విస్మరించాలని హెచ్చరికలు వినిపించాయి. అయితే యూరపు అమెరికనుల ఆలోచనలను వెన్నాడుతూనే వుంది. వాస్తవానికి కొందరు అమెరికనులే యూరపీయనుల మనిపించుకొన్నారు. బెంజమిన్ ఫ్రాంక్లిన్, కాంట్ రమ్ ఫర్డులు మొదలు టి.యస్. ఇలియట్, ఎబ్రాహండులదాక ఎందరో అమెరికనులు చెప్పుకోదగిన సర్వ సమభావము సాధించినవారున్నారు. సంయుక్తరాష్ట్రాల సంస్కృతికి మేమే స్వాముల మనుకొని విజ్ఞప్తిగే ఆంగ్లేయ సోదరు లింకా అమెరికాకు ఇంగ్లీషు భాషలు అవతలగల యూరపు ఖండంతో ఎన్ని అనుబంధాలున్నాయో, ఎందరు అమెరికనులు జర్మను విశ్వవిద్యాలయాల్లో చదువుకొన్నారో పూర్తిగా గ్రహించనట్టు లేదు.¹

యూరపుతో నిమిత్తం అమెరికాకూ, అమెరికాతో నిమిత్తం యూరపుకూ వుంది. యూరపు అమెరికాచరిత్ర కొక పౌరాణికమైన పూర్వరంగం అయితే, అమెరికా తన నూత్నత, కర్కశత, సంపన్నత,

1. Everett, Ticknor, Bancroft, Longfellow మొ॥
మొదటితరంవారి గురించి చూ : Literary Pioneers : Early American Explorers of European Culture by Orie W. Long (Cambridge, Mass., 1935.)

ఉపద్రవము, అసంభావ్యతలతో యూరపున కొక సుగమమైన ఫల
రూపంగా వెలసింది. ఇలా పరిణతమైన తమ శీలానికి తామే ముగ్ధు
లయ్యారు అమెరికనులు. అయితే వారికి దానివల్ల కాస్త అహంతకూడా
కలిగింది. అమెరికనుల వ్రాతల్లోనే సంస్కారసారవంతమైన యూరపి
యన్ సారస్వతదృక్పథానికీ, సజాతీయ సాహిత్యదృక్పథానికీ మధ్య ఒక
పొరుపు ఉన్నదనే విషయం చాలామంది విమర్శకులే గుర్తించారు.
ఆ రెండు మార్గాలకూ చెందిన రచయితలకు వరసగా 'Palefaces' అనీ,
'Redskins' అనీ పేరు పెట్టా దొక విమర్శకుడు. హెన్రీ జేమ్స్ ని
మొదటితరగతికీ, వాల్ట్ విట్ మన్ ను రెండవతరగతికీ ప్రతినిధులుగా గూడ
పేర్కొన్నాడు.¹

అసలీ తేడాలు మరీ సాగదీస్తే వట్టి సిద్ధాంతరూపంగా నిలిచేవే
కాని, నిజానికి అమెరికాలో ఏ ఒక్క రచయితా పూర్తిగా ఏ పక్షానికీ
లక్ష్యభూతుడు కాదు.

అమెరికన్ సాహిత్యంలో స్థిరప్రకృతిగల ధోరణులు కొన్ని వున్నా
అది ప్రగతి లేనిది మాత్రం కాదు. ప్రతి దశాబ్దానికీ దశాబ్దానికీ దాని
ధోరణితో మార్పు కనిపిస్తుంది. 19-వ శతాబ్ది ఆద్యంతా సాహిత్యంలో
అయితే ఈ మార్పు మరీ విపరీతంగా గోచరిస్తుంది. భవిష్యత్తులో విశ్వాసం
ఒకవంక ఇంకా దృఢంగానే వున్నా, వరసగా ఎన్నో ఆఘాతాలు సంభ
వించాయి. దానికి ఆధికారికదృక్పథం (Official View) తీవ్రమైన
ఆక్షేపణలకు గురియైనది. "పబ్లిక్"కు నింద, ఉపేక్ష (ముఖ్యంగా నవ్య
కవులనుండి) తప్పలేదు. ఒక్కొక్కప్పుడు ప్రజల స్థితియే ఒక వట్టి ఊహ

1. Philip Rahv, 'Paleface and Redskin', reprinted in Image and Idea. (Norfolk, Connecticut, 1948)

గానంగా, కల్పనగా పరిగణింపబడేది. దక్షిణప్రాంతసాహిత్యంతోనూ మార్పుల ఫలితం బాగా కనిపించింది. అమెరికనులతో సాధారణంగా వుండే సాంప్రదాయికవిశ్వాససోరణులకు విపరీతమైన చాదస్తంతో ఎదు రొడ్డి నిలిచింది దక్షిణప్రాంతం. అది నూత్నప్రయత్నాలను నిరోధించింది. అంగుకే జె. గార్డ్స్ కూగ్లర్ “కటకటా! దక్షిణప్రాంతంలో కవులంత కంతకు కలువైపోతున్నారు. అక్కడ సాహిత్యాని కెప్పుడూ గతులులేవు” అన్నాడు. బాగా అన్నాడు. కాని 1920 ప్రాంతానికల్లా దక్షిణాత్య రచయిత తన ప్రాంతీయసంప్రదాయాన్ని కొంతకు కొంత చిత్తశుద్ధితో నిలువరించుకుంటూనే తగిన మమతారాహిత్యంతో అందులోని కష్టనష్టాలను గుర్తించగలిగేడు. అక్కడ లభ్యమైన సత్సామగ్రిని చక్కగా ఉపయోగించుకొన్నాడు. ఇక మరి అమెరికాకు గతమంటే అదెక్కడో యూరపుతోనే వున్నట్లు వెదుకులాడవలసిన అవసరం లేకపోయింది. ఏమూల చూసినా ఎదురవుతూనేవుంది.

ఇలాంటి విషయాలు కొన్ని తరువాతి ఆధ్యాయాల్లో వివరింపబడ్డాయి. అవి సంగతంగా వున్నాయనుకునే నాతో పాఠకులు ఏకీభవిస్తారనుకొంటాను. అమెరికన్ సాహిత్యం చదివి నేను పొందిన ఆనందాన్ని కూడా కొంతవరకు ఆనందించగలిగా ననుకొంటాను.

అమెరికనుల ఆశలూ, ఆశయాల గురించి ఎంతైనా చెప్పవచ్చు. అది మా జాతీయకాలక్షేపాల్లో ఒకటి. అలాగే అమెరికన్ రచయిత నొక పీడితవ్యక్తిగా ఏడాది కారునెలలు యూరోపియను లోగిళ్ళలో పనిచేసే దక్షిణాఫ్రికా అలగాజాతిమనిషివలె, సాంస్కృతిక స్థానభ్రంశం పొందిన వాడిగా చిత్రించవచ్చు. ఒకవేళ చివరికి పాఠకుల కలాంటి అభిప్రాయమే కలిగితే అది నే నుద్దేశించిందిమాత్రం కాదు.

ప్రతిదేశానికీ దాని సాహిత్యసమస్యలు దాని యున్నాయి. ప్రతి రచయితా వాటిని గుర్తించడం లేదు. కొందరికి వారి రచనాప్రవృత్తితో అవి ఆటంకాలుగాకంటే దోహదకారులుగానే వున్నాయి. ఎవడు చెయ్య గలిగింది వాడు చేస్తాడు. అది సరేగాని, జాతీయసాహిత్యా లని పించుకొనేవి ఉన్నట్లుగానే ఆ జాతీయత కావల వుందొక అసలైన రచయితల ప్రపంచం. అక్కడ ప్రతివ్యక్తీ, హార్మన్ మెల్విల్లీ అన్నట్లు, “ఆ రచయితలు పర్షియన్ చక్రవర్తుల్లా రత్నాలూ, ఆభరణాలూ రాసులుపోస్తుంటే ఆ కళానిలయంనుండీ విజయకలశం గ్రహిస్తాను” అని ఆశించవచ్చు.

వలసకాలపు అమెరికా

1607 సం. లో ఉత్తరఅమెరికాలో జేమ్సుటౌన్ లో మొట్టమొదటగా జెండా పాతేరు ఆంగ్లేయులు. అప్పటితో వా రక్కడ హాయిగా స్థిరపడినట్టే. పావుతక్కువ రెండు శతాబ్దులపాటు కాలం బాగానే గడిచిపోయింది. కాని అక్కడికి పదికోసుల దూరంలో వున్న యార్క్ టౌన్ లో 1781 లో ఒకనాడు “ప్రపంచం తల్లక్రిందులైంది” అనే నినాదమేగురమైన సంగీతం ఒకటి ఆంగ్లేయులకు కర్ణతాడితమైంది. జనరల్ వాషింగ్టన్ యార్క్ టౌనును చుట్టుముట్టినాడు. ఆంగ్ల సేనాని కారన్ వాలిస్ సేనలతో సహా వచ్చి సాంగిపోయాడు. అయితే అంతటితో అమెరికాలో బ్రిటిషువారి పలుకుబడి అంతం కాలేదు. మరింకేదీ మార్పులేనంతగా దాని ముద్ర గాఢంగా పడిపోయింది. భాషతో, భావనా మార్గాల్లో వివిధ సంస్థల్లో అట్లాంటిక్ తీరస్థంగా వున్న ఇంగ్లీషువలసలు పదమూడింటా ఆంగ్ల దేశపు పోలికలు చెరిగిపోలేదు. అందుకే అమెరికాకు స్వాతంత్ర్యం వచ్చి డెబ్బయ్యే శృయాకగూడా “అది మా కాణాచి” అన్నాడు నెథేనియల్ హాథార్న్.

ఐనప్పటికీ, వలసప్రజలు ఇంగ్లండునుండి, యూరపునుండి వేలు చేసే అనుభవాలకు లోనుగావలసివచ్చింది. అపరిచితాలైన శీతోష్ణస్థితులకు, పంటలకు అలవాటుపడవలసివచ్చింది. ఎర్రఇండియనులతో నిర్వహించుకోవలసివచ్చింది. దేశంయొక్క అనుపానులు తెలుసుకొని తెన్ను లేర్పరచుకొని కొట్టడం, కట్టడం, నాటడం, పాపం, ఇలా ఎన్నో శాస్త్రాలకు గురిఅయ్యారు. వలసకాలం చివరికి పరిస్థితులు కొంత చక్క-బడ్డాయి. ఒక నాడు వలసదారుల కునికిపట్లయిన కలకునేల లప్పుడు గచ్చులై తివాచీలతోకూడా రాణించాయి. కాని ప్రతివిషయమూ అనిశ్చితంగా వున్న ప్రారంభదశతో అక్కడ మానవజీవితాలే అతిక్షుద్రంగా వుండేవి. 1620 లో ప్లిమత్ కొండకడ తీరం చేరుకొన్న యాత్రిక పితరుల (Pilgrim Fathers) స్థితి నిలా వర్ణించాడు విలియమ్ బ్రేడ్ ఫర్డ్ :

“అలాగు మహాసాగరాన్నీ, తమ కష్టసాగరాన్నీ తరించినవారికి తీరం చేరగానే స్వాగతం చెప్పేటందుకు మిత్రులు లేరు. శీతలవాతాహతాలైన కళేబరాలకు కాస్త ఉపశాంతి కలిగించుకుందా మంటే విశ్రాంతిగృహాలు లేవు. వినోదానికి ప్రసక్తియే లేదు. తలదాచుకొనడానికి మరామత్తు చేసుకుందామన్నా ఇళ్ళు లేవు. స్థలజ్ఞుల నెవరినైనా సాహాయ్య మర్థించాలంటే అక్కడ ఊళ్ళే లేవు. పాపం, ఆ భయంకర వికార వివిక్తప్రదేశంలో, విశృంఖలమృగ సంకులసీమల్లో, మృగాలవంటి మనుష్యులు మసలే చోట వాళ్లేమి చూస్తారు? ఆ మనుష్యమృగాలక్కడ ఎన్ని వందలూ మందలూ ఉన్నాయో వారి కేమి తెలుసు? పోనీ, పిన్ ఫూ కొండకొత్తెమునకెక్కి తమ ఆశల కెరజూపే మంచి దేశ మేమైనా వుంటుందేమో చూదా మనుకొంటే అందుకూ వీలులేకుండాపోయింది. ఆకాశం వేపు తప్ప ఆకావకాశాల మేరకు ఎటు చూసినా తమ ఆశల కవకాశాలు కనిపించడంలేదు. కనిపించే వస్తువు లేవీ సంతృప్తికరంగా లేవు. వేసవికూడా దాటిపోయింది. పరిస్థితులు బిక్కమొహం వేసుకొని కూచున్నాయి...”

అలాంటి పరిస్థితులతో ఆ తొలినాటి వలసదారులు సాహిత్యా లేంచదువుతారు? ఏం రాస్తారు? అసలు వాళ్ళకు తీరి కెక్కడిది? 1635 లో

ఇక రాబోయే వలసదారుల కొక చక్కని సలహా చెప్పేడు విలియమ్ పెన్న్-“ఆశలు పెట్టుకోవడంతో పొదుపుగా వుంటే మంచిది. పంటకు ముందు పరిశ్రమ గురించీ, లాభానికి ముందు మనుషు గురించీ ఆలోచించు కొండి” అని. ఆ మాట లా వలస కాలపు సాహిత్యానికికూడా చాలా వరకు సరిపోతాయి. ఆ కాలంలో అమెరికా మిల్టను, డ్రైడను, పోప్, స్విఫ్ట్, డైర్నె, ఫీల్డింగ్ లతో సరితూగగల ఒక రచయితను సృష్టిచేసుకో లేక పోయింది. మతవ్యాసక్తులైన బన్యన్ జెరిమి టెయ్లర్ లకు సాటి అయిన వాడూ లేకపోయాడు. అమెరికాకు ఆ రోజు లలాంటివి.

విట్ మన్ తన “The United States to Old World Critics” అనే గ్రంథంలో ఇలా అన్నాడు: “సంపద, వ్యవస్థ, దేశాటనం, రక్షణ, ఉత్పత్తి, సమృద్ధి-ఇవే ఇక్కడ మా కీనాడు ప్రముఖ విసులూ, గట్టి పాఠాలూనూ.” అమెరికన్ విప్లవానికి ముందు పాత ప్రపంచపు (యూరపు) విమర్శకులనుంచి ఆక్షేపణలు లేవు. అప్పుడు సంయుక్త రాష్ట్రాలన్నవీ లేవు. ఉన్నవల్లా అక్కడొక్కటి ఇక్కడొక్కటిగా కొన్ని దిక్కుమాలిన వలసలు; పేవరికి దొరికింది వారు గట్టిపరుచు కుందా మనీ, ఆపిమ్మట కాస్త విస్తరిద్దామనీ అనుకుంటూవుండే ప్రజలున్నా. అయితే వాళ్ళంతా బొత్తిగా విద్యా వ్యాసంగం లేనివారు కారు. ముఖ్యంగా న్యూ ఇంగ్లండు వలసలో. అక్కడ 1636 నాటికే హార్వర్డు కళాశాల 1 స్థాపితమైంది. 1639 నాటి కక్కడ ముద్రాక్షరశాల కూడా నెలకొన్నది. 2 కాని మొత్తం మీద నా డీ నవ్యప్రపంచం (అమెరికా)

1. అమెరికాలో మిగతా కళాశాలల స్థాపన: 1639, విలియమ్ అండ్ మేరీ (విలియమ్సు బర్గ్, వర్జీనియా); 1701, యేల్ (న్యూహేవెన్, కనెక్టికట్); 1746, ప్రిన్స్టన్ (న్యూజెర్సీ); 1751, పెన్సిల్వేనియా (ఫిలడెల్ఫియా); 1754, కొలంబియా (న్యూయార్క్), డార్మ్హామ్ (హనోవర్, న్యూహేంప్షైర్); 1764, బ్రౌన్ (ప్రోవిడెన్స్, ర్హోడ్ ఐలెండు)

2. 1690 దాక మరీ ప్రెస్సులు నెలకొల్పబడలేదు. ఆ యేడే ఫిలడెల్ఫి ఒకటి, న్యూయార్క్ లో ఒకటి నెలకొన్నవి. 1715 నాటికి బోస్టన్ లో అయిదు ప్రెస్సు లున్నవి.

తీరిక వున్నప్పుడు నచ్చినంత మేరకు సాత ప్రపంచపు (యూరపు) సాహిత్య ఫలాలనే ఆస్వాదించి సంతృప్తిపడింది. యూరపునుంచి వెళ్ళే ప్రతినౌకతోనూ పుస్తకాలుకూడా ఒక సరకుగా ఎగుమతి అయ్యేవి కాని వలసలవారి అభిరుచి ప్రమాణాలు మొదట్లో కఠినంగా వుండేవి. అలాంటివి న్యూ ఇంగ్లండులో “ఫ్యూరిటానిజమ్” (కొందరు పవిత్రాశయులు కై) స్తవ మతంతో ఏర్పరచిన ఒక శాఖ) పేరిట వ్యవహృత మయ్యేవి. ఫ్యూరిటన్ న్యూ ఇంగ్లండువల్లనే సాహిత్యానికీ, కళలకూ శపించినట్లు తగిన అభివృద్ధి లేకుండా పోయిందనీ, ఆ చీడవల్ల నేటికీ అమెరికా పీడింపబడుతూనే వుందనీ ఒక ఆభిప్రాయం కద్దు. ప్రచురంగానే వుంది. ఈ ‘పవిత్రులు’ 1920 ప్రాంతంలో అయితే సుఖమెరుగని సన్నాసులనీ, వంచకులనీ అసహసింపబడేవారు. హెచ్. ఎల్. మెన్ కెన్ మొ॥ విమర్శకులు— “యాత్రిక పితరులు అమెరికా చేరుకోగానే మొదట తమ ముణుకులపై మోకరిస్తేరు. పిదప ఆదివాసులమీద దొడ్లారు” అని ఇలా కోరి పరియాచకా లాడేవారు.1 దేవుడి ఉద్దేశాలను గురించి ఈ ‘పవిత్రులు’ చేసే ఊహా గానాల గురించి చెప్పకోవడం ఆదో ముచ్చట. ఆ విమర్శకులకు ఒక చిన్న సన్నివేశం చెబుతాను-జాన్ విన్ త్రోప్ (1588-1649) అనే ఆయన కొక కొడు కున్నాడు. ఆతని కో చిన్న గ్రంథాగారం వుంది. అందులో పుస్తకా లున్నాయి. ఎలక లున్నాయి. అవి ఆంగ్లికన్ ప్రార్థన గ్రంథాన్ని మాత్రం ఎత్తుకుపోయాయి. మరే పుస్తకాన్నీ మూచాడలేదు. అలా మరే పుస్తకాన్నీ ముట్టక సరిగా ఆ ప్రార్థన గ్రంథాన్నే ఎలక లెత్తుకుపోయాయంటే అందులో ఏదో విశేష ముండి తీరాలని, దేవుడి అంతర్యం తెలుసుకోడానికి పథకం వెయ్యడం మొదలు పెట్టే డా వెర్రి బాగుల విన్ త్రోప్. ఇలాంటివి చూసే వెటకారానికి దిగుతా రా విమర్శ కులు. వలస వారికి సంబంధించిన సముద్రపు చట్టాలన్నా వెక్కిరిస్తారు

1. 1925 లో American Mercury అనే తమ పత్రికలో మెన్ కెన్, ఆతని మిత్రుడు జార్జ్ జేన్ నాథన్ ‘ఫ్యూరిటానిజమ్’ను “ఎక్కడో ఎవరో సుఖపడిపోతా రని ఒకటే బెంగ పెట్టుకోవడం” అని నిర్వచించారు.

వారు. (అయితే అవి చాలా మట్టుకు అమెరికనులంటే కిట్టని అంగ్లేయ మంత్రి శామ్యూల్ పీటర్స్ 1781 లో తయారుచేసిన వాటి మీద జరిగిన కల్పనలే అవి వారు గుర్తించలేదు) న్యూ ఇంగ్లండువలసలో నవలకుగాని, నాటకానికాని పరపతి లేకపోవడం, కనీసం 'ప్యూరిటన్' కవిత్వానికై నా అసలే పుట్టగతులు లేకపోవడం చూసి అమెరికన్ సాహిత్యానికి పురిటి తోనే సంధి కొట్టించనే ఒక నిశ్చయానికి వచ్చేశారు.

1920 ప్రాంతంనుంచి శామ్యూల్ ఎలియట్ మారిసన్ పెర్రీ మిల్లర్, కెన్నెత్ ముర్డాక్ అనే హార్వర్డు పండితుల ఆధ్వర్యం క్రింద ప్యూరిటన్ భావన, జీవన విధానాల గురించి సశితంగా, సానుభూతితో కూడిన పరిశీలన జరుగుతూ వచ్చింది. న్యూ ఇంగ్లండు వలసల క్లిష్ట ప్రారంభాలు గుర్తింపబడి అవి ఆశ్చర్యకరమైన పరిమాణంతో సాహిత్యాన్ని ఉత్పత్తి చేశాయని నిరూపింపబడింది. (తత్త్వము, చరిత్ర, పత్రికలు మొ॥ వాటినిన్నిటినీ సాహిత్యంగా జమకడితే) జోనాథన్ ఎడ్వర్డ్స్ (1703-58) అనే ఆయనకు గొప్ప ప్రజ్ఞావైశిష్ట్యం గల రచయితగా ప్రత్యేకమైన పరిగణన జరిగింది. ప్యూరిటన్ విరుద్ధమైన వాదం గురించి అవిచారితంగా, ఆనవసరంగా ఎక్కువ చెప్పబడింది. ఇప్పుడు దానిని పూర్వపక్షం చేయడంలో పాండిత్యం పప్పులో కాలువేసే ప్రమాదం వుంది 1. (ఇప్పటి కలాటి దేమీ జరగలేదు. అంత బాధ్యతా రహితంగా జరగలేదు) ప్యూరిటన్లమీద మొదట జరిగిన దాడిలో తాతముత్తాశలను తాతముత్తాత లనుకోవడమే ఒక వేళాకోళమై పోయింది. మరి యిటీవల వలస సాహిత్యానికి, ముఖ్యంగా ఇంగ్లండు సాహిత్యానికి వచ్చిన ప్రశస్తిలో ప్రాచీన సమారాధన యొక్క అంశంటూ లేదా? అమెరికన్ సాహిత్య చరిత్రకారులు "పనికొచ్చే ప్రాచీనత"

1. ఈ చర్చంతా ఈ రెండు గ్రంథాల్లోనూ సంగ్రహింపబడింది. George M. Waller (ed), 'Puritanism in Early America' (Boston, 1950); Amherst Series, 'Problems in American Civilization.'

("Usable Past"—ఇది వాన్విక్ బ్రూక్స్ యొక్క సుప్రసిద్ధమైన పదబంధం) కోసం తమ వాఙ్మయ చరిత్రాన్ని వీలైనంత వెనుకకు నెట్టివేసి అదంతా యధార్థ మనిపింపజేయాలని పట్టుదలగా వున్నారు. 'ఫ్యూరిటన్' సంప్రదాయమంటూ ఒకటి వున్నదని స్థాపించే. ఫూనికతో వున్నాడు. చాలా సందర్భాల్లో వలస సాహిత్యానికి వారు నూత్న వ్యాఖ్యానం చేయవలసిన అవసర మేర్పడింది. పెద్దపెద్ద పండితులంతా అనవసరంగా దానిగురించి గొప్పలు చెప్పుకుండా తగిన నిదానం చూపేరు. చారిత్రక దృష్టితో చూస్తే వలస రచనలకు మంచి విలువ వుంది. సాహిత్యదృష్టితో మాత్రం దాని సత్త తక్కువనే చెప్పాలి. ఇలా ఆనడం ఫ్యూరిటనుల చిత్త శుద్ధి, ధైర్యము, కార్యశూరత మొదలైన శ్లాఘ్య గుణాలయెడ అనాదరం చూపడం కాదు. (తాత్కాలికంగా ఇది న్యూ ఇంగ్లండుకే పరిమితమైన మాట. దాని దక్షిణపు వలసలకు సంబంధించినది కాదు) ఫ్యూరిటన్ సంప్రదాయ మంటూ లేనేలేదని చెప్పడం కాదు. న్యూ ఇంగ్లండును సంయుక్త రాష్ట్రాలను చాలా ప్రభావితం చేసిన విశిష్టమైన నైతిక సామాజికమైన వ్యవస్థ ఒకటి వున్నది. 'విప్లవం' గడిచాక నేటిదాకా ఆ సంప్రదాయం రచయితలకుమాత్రం తగిన ప్రాధాన్యత ఇవ్వలేకపోయింది. హాథార్న్, కొంత వరకు హేమింగ్వే, వీచర్ స్టోవ్, జి.జి. విట్టియర్, అయితేగియితే జి.ఆర్. లోవెల్—వీళ్ళని తప్పిస్తే 19 వ శతాబ్దిలో మ రే రచయిత నది బాగా కదిలించగలిగింది? లాంగ్ ఫెలో బద్ధకస్తుడైతేనేంగాక, బాగా చదువుకొన్న వాడు. జోనాథన్ ఎడ్వర్డ్స్ రచనలను చదువుదా మనుకొన్నాడట కాని చదవలేదట. ఇది షష్టిపూర్తయ్యాక ఆయన చెప్పిన మాట. చాలామంది సమకాలిక రచయితలలాగే ఆయనకు వెనుకటి యూరపు సాహిత్యం మీద వున్న మోజు స్వీయ ప్రాంతీయసాహిత్యంమీద లేదు. బహుశా అదే సంప్రదాయ ప్రచారం ఆగిపోవడానికి కారణమూ, ఫలితమూ కూడా అయి వుంటుంది. వలసరచనలు కొన్ని చాలాకాలంగా అచ్చుమొగం చూడకుండా పడివుండవలసివచ్చింది. జాన్ విన్త్రోప్ (పెద్ద) గారి 'జర్నల్' 1790 లో గాని ప్రచురింపబడలేదు. న్యూ ఇంగ్లండు చరిత్రలాగే 1825-26 నాటికిగాని సమగ్రం కాలేదు. విలియమ్ బ్రేడ్ ఫర్డ్ (1590-1657) వ్రాసిన

The History of Plymouth Plantation 1856 నాటికిగాని పూర్తిగా ప్రచురింపబడలేదు. ఆమధ్య విప్లవకాలంలో దాని వ్రాత ప్రతి మాయమైపోయింది. మళ్ళా **Fulham Palace Library** లో కనిపించింది. **Sarah Kemble Knight** (1666-1727) పెట్టిన పత్రిక 1829 నాటికిగాని వ్యాప్తిపొందలేదు. **Samuel Sewall** (1652-1730) డైరీ 1878-82 వరకూ అలాగే పడివున్నది. 1644-1729 నాటి ఎడ్వర్డు టెయ్లర్ పద్యాలకు అదే గతి పట్టింది. 1937 లో కొన్ని ముద్రింపబడ్డాయి.

న్యూ ఇంగ్లండు రచనల లక్షణాలు చూస్తే 'ప్యూరిటన్' వాతావరణం కాల्పనిక సాహిత్యానికి ప్రోద్బలకంగా లేదని ఒప్పుకోవచ్చు. అయితే ఆమాట అంతగట్టిగా అనడానికి వీలేదు. ఎందుచేతనంటే అక్కడ వలస లేర్పడిన ఒక శతాబ్దిలోపునే ప్యూరిటన్ నియమాలు బాగానే సడలిపోయాయి. అదిగాక ఏ నియమాలూ, నిబంధనలూ అసలే లేని తక్కిన వలసల్లో 17-వ శతాబ్ది చివరిదాకా స్వచ్ఛందమైన సాహిత్యప్రవృత్తి జరిగిందని చెప్పడానికి తగిన ఆధారాలు లేవు. అసలు కొన్నిచోట్ల ఏవిధమైన సాహిత్యమూ లేదు. న్యూ ఇంగ్లండులోనూ మెసాచుసెట్స్, కనెక్టికట్ ల కాల్వీనిస్టు పట్టణప్రాంతాలలో మొదటి తరాలవారు కేవలం వినోదం కోసంగా ఏమీ వ్రాయలేదు. వాళ్ళు తాము దేవమాతల మనీ, దేవుడికి కావలసిన వాళ్ళకు ఆశ్రయం కలిపించడానికీ, దైవోపహాసులైన దౌర్భాగ్యులు ఇండియనులను మార్చడానికీ, లేక హతమార్చడానికీ అనుభూతమైన ఈశ్వర సంకల్పంవల్ల వచ్చినవారమనీ అనుకొనే వాళ్లు. 1 వాళ్ళకు ప్రమాణాలు బైబిలు, అటుపై వాళ్ళ చిత్తము.

అలాంటి దేవుడిదేశంలో బాహిరిల్లిన సాహిత్యం ప్రాథమికదశలో విషయంలోను, శైలిలోను మతాశయ నిర్భరంగా వుండేది. సామాన్యపు

1. కాటన్ మేథర్ ఆ ఇండియన్లను దైవోపహాసులని కాదు, పిశాచ వంచీకులని నిర్ణయించాడు. పైనున్న తన కైవల్యసామ్రాజ్యం పాడైపోతుందేమోనని క్రీస్తు ప్రభువు వాళ్ళకడకు రానేరాడట; తన సందేశ మందజేయడట.

చర్చి సభ్యుడికి ఈ భూతాళంలో అపాయకరమైన, పరీక్షాప్రసాయమైన అతని స్థితిగురించి సమగ్రమైన జ్ఞానం కలిగించేది ఉత్తమరచనగా పరిగణింపబడేది. ప్యూరిటనులకు రోమన్ చర్చియొక్క విగ్రహారాధనాదిక సంప్రదాయమంటే పడదు అందుచేత సాహిత్యంలోనూ వాళ్ళు ఆలంకారికత నామోదించేవారు కాదు. నిరక్షరాస్యుల కర్థంకాని ఐతిహ్యాదులు లేని నిరాడంబరమైన, సరళమైన శైలి వారి కుపాదేయమైంది. అయితే న్యూ ఇంగ్లండు రచయితలు సర్వనా తమ సిద్ధాంతాలకు కట్టుబడివుండలేదు. ఉదాహరణకు **Nathaniel Ward** ఆడవాళ్ళ ఫాషన్లను గురించి వ్రాసిన **The Simple Cobbler Of Aggawwam (1647)** నుంచి ఉల్లాసం గొలిపే ఈ పంక్తులు చూడండి:

“నే నోసారి ఒక చిన్నారి వన్నెలవిసనకర్ర ఆ వారం రాణీగా రేమి గుస్తులు వేసుకుందో, రాచనగసుతో విలాసినుల ముస్తా బెలాంటిదో తెలుపుమని ఎవరినో అడుగుతుండగా చిన్నాను. అయితే నా కా అమ్మాయి ఒక పికిలిపిట్ట యీకలా, సున్నకడుపున చుక్కలా, పాదతాడన యోగ్యురాలిగా కనిపించింది...”

ఇంకా కావలిస్తే అనేక ప్రసిద్ధ నిదర్శనాలకు కాటన్ మేథర్ (1663-1728) వ్రాసిన క్రైస్తవమతగురువుల చరిత్ర సంగ్రహం— **Magnalia Christi Americana (1702)** చూడండి. అయితే యివన్నీ అసాధారణాలైన సందర్భాలు. నెథేనియల్ వార్డ్ (1578-1652) ఏభైయేళ్ళు పైబడ్డాకగాని మెసాచుసెట్స్ కి జరగలేదు. ప్యూరిటన్ పండితులలా ప్రసిద్ధనిదర్శనాలకు, అనుప్రాసలకు మోజుపడుతూ వుండగా కాటన్ మేథర్ ఒక ప్రత్యేకమైన ఆడంబరం ప్రదర్శించాడు. “గర్వోహాలు నా ఘనకార్యాలను కళంకితం చేస్తున్నాయి”—ఇలా వెళుతుంది అతని భోరణి (చూ. అతని డైరీ ప్రథమ ప్రచురణ 1911-12). ఆ నొడుపు వలన రచయితల్లో మరెవరికీ వచ్చింది కాదు. అంత పండితుడు వాళ్ళ నాన్నకే (Increase Mather, 1639-1723) పట్టుబడలేదు.

సర్వసాధారణంగా న్యూ ఇంగ్లండు రచయితలు బైబిలునే నమ్ముకుని వుంటారు. బైబిలు పంక్తుల నాధారంచేసుకునే పిడివాదాలకు దిగే

వారు వాళ్ళు. అంతేకాదు. బైబిలులో దొరికే సాదృశ్యాల్లోనే తమ స్థితి గతుల ప్రతిబింబాలు చూసుకొనేవారు. అందులోని యూదులను తమతో, తమ శత్రువులను యూదుల శత్రువులతో సరిపోల్చుకొనేవారు. చూడండి:

“ఒక మహాపురుషుడు ఇష్టజనాన్ని వెంటవేసుకొని అమెరికా మరు భూములలో ప్రవేశించడాని కొక మహాస్పృహ సంకల్పించాడు. ఆ మహా నాయకుడు అందరిచేతను ‘మోసెస్’గా పరిగణింపబడ్డాడు...” జాన్ విన్ త్రోపును గురించి కాటన్ మేథర్ ఇలా అనడం సహజంగానే వుంది. అతనికి, అతని సమకాలికులకూ సర్వసంచర్యానుకూలాలైన భావస్వరూపాలూ, నిషర్భనాలూ, అన్నీ బైబిలులో కనిపించేవి. వలసరాష్ట్రాల వడ్రంగులకు నమూనాలు ప్రదర్శించిన ఆంగ్లేయ దారుశిల్పి చిప్పెండేల్ కేటలాగులాగు బైబిలంటే వాళ్ళ కొక మూలాధార గ్రంథం.

కొన్నింట దీని ప్రభావం ఉదాత్తతను చేకూర్చింది వారికి. వాళ్ళ చిప్పిడిమాటలకు కూడా దీనివల్ల ఒక పొంకమూ, బింకమూ కలిగాయి. వలసగ్రంథాల్లో చెప్పకోదగిన వాటిలో ఒకటిగదా విలియమ్ బ్రేడ్ ఫర్డ్ వ్రాసిన **History Of Plymouth Plantation!** ప్రాథమిక దాని గద్యశైలిపై బైబిలు ముద్ర పడింది. అయితే ప్యూరిటన్ రచన దానివల్ల కొంత కుంటుపడిందికూడా. పకడ్ బండ్ గా వుండే దాని పదబంధాలు ప్రతి రచయితకూ ఇట్టే పట్టువడిపోయేవి. వాటిలో వున్న గంభీరమైన గౌరవం వల్లనే అవి వాడుకలో నలిగి నలిగి, చివరి కా నూర్చి అంతా పోయి వట్టి మాటవరుస లైపోయేయి.

బహుశా ఈ బైబిలుయొక్క ప్రాబల్యంకూడా కొంత కారణమై వుంటుంది—చారిత్రకంగా వలససాహిత్యానికి, ఆంగ్ల సాహిత్యానికి ఏర్పడి వున్న అంతరం మరింత ఎక్కువ కావటానికి. 1611 లో ఈ బైబిలు ప్రచురింపబడిన నాటికే దాని సాధికార భాషాంతరీకరణంలోని భాష వాడుక తప్పి ఒక శతాబ్ది అయిపోయిందని సూచించాడు సి. వి. వెడ్జివుడ్ తన ‘17 వ శతాబ్ది ఆంగ్ల సాహిత్యం’ అనే గ్రంథంలో (ఆక్స్ ఫర్డ్, 1950, పుట 16). ఐతే ఆ సాధికార భాషాంతరీకరణం జేసేవా బైబిలుస్థానం తా

నాక్రమించుకోవడం, ఇంగ్లండులోకంటే ఇక్కడే దాని కెక్కువ ప్రచార మేర్పడింది దనుకోవడమూ కూడా యధార్థమే అయితే) ఈవలసల్లో రచనా వ్యాసంగ ప్రారంభం ఆలస్యం కావడాని కదే కారణం కావచ్చు. న్యూఇంగ్లండురచయితలు మంచి విద్వాంసులే అయినా తరచు తమ సమ కాలికులైన ఆంగ్లరచయితల గ్రంథాలతో వారి కంత పరిచయం వుండేది కాదు. అందుచేత వారి ఆభిరుచి, శైలి, ప్రాచీనవాసన వేస్తూనే వున్నాయి. అమెరికన్ వలసకవుల్లో అగ్రగణ్యుడైన ఎడ్వర్డ్ టెయిల్ ఆధ్యాత్మిక కవిత్వం వ్రాశాడు—ఇంగ్లండులో దాని ప్రచారం తగ్గిపోయాక. న్యూ ఇంగ్లండురచయితలతో కొద్దిమందికి మాత్రమే వాళ్ళ జీవిత కాలంలో అందుబాటులోకి వచ్చాయి మిల్టన్, మార్బెల్ కృతులు. 1699 నాటికి గాని ఎడ్మండ్ వాలర్ కావ్యా అమెరికాలో ప్రవేశించలేదు (బోస్టన్ వాసి డా. బెంజమిన్ కోల్బ్రుక్ తీసుకువచ్చాడు వాటిని). అప్పటికి వాలర్ చనిపోయి సన్నెండే శృయింది. హార్వర్డుకళాశాలాధ్యక్షుడైన ఇన్ క్రిజ్ మేథర్ కి పేక్స్ పయర్ బెన్ జాన్ సన్లనుగురించి తెలిసినట్లే లేను. అంత కంటే ఆశ్చర్యకరమైన విషయం బస్యన్ గురించికూడ తెలియకపోవడం.¹ ఇంగ్లండులో ఒక వెలుగు వెలిగిన ఎన్నో ఏండ్లకు అమెరికాలో ఎడిసన్, స్టీల్ రచనలు ఆస్థతో అనుకరింపబడుతూవచ్చాయి. 18 వ శతాబ్ది ఉత్తరార్ధంలో అమెరికనులు రాజకీయ వివాదాల్లో పడ్డారు. అప్పుడు వారు 17 వ శతాబ్ది నాటి లాకే (Locke) మొదలైన ద్రవ్యల (ఆంగ్లేయ) రచనలు చదువుతూవుండేవారు. వారి శైలియొక్క ప్రాతవాసన కదికూడ కారణం కావచ్చు.

ఫ్యూడిటన్ సాహిత్యంయొక్క అభివృద్ధిని అరికట్టిన మరొక విషయ

1. చూ. Thomas J. Wertenbaker, the First American, 1607-90 (New York, 1927) 240-1. బెంజమిన్ ఫ్రాంక్లిన్ (1706—90, అతని బాల్యం బోస్టన్ లో గడిచింది) మాత్రం స్వీయ చరిత్రలో బస్యన్ కృతులంటే తనకు చిన్నప్పటినుంచి మంచి మోజుగా వుండేదనీ, అవి చిన్నప్రతులుగా, చవుకగా దొరికేవనీ వ్రాశాడు.

మేమంటే ఈకంలో సర్వవిషయాలూ, ఎంత స్వల్పమైనవికూడా, దేవుడు తప్పితే దెయ్యం కల్పించినవే అనే ఒక విశ్వాసం. అయితే ఒక్కొక్కప్పుడు మానవశక్తి విధివైసరిత్యాల్లో చిక్కుకున్నప్పటి దృశ్యాల్లోంచి, ధర్మ దారహృదయుల భావప్రశాంతిలోంచి చైతన్యచకచ్చకితమై ఒక్కొక్క రచన ఆవిర్భవిస్తుంది. ఈ మచ్చుకునక చూడండి. ఇది శామ్యూల్ సెవల్ (Samuel Sewall) అనే ఆయన “ఆవిష్కారస్ఫూతి” (Book of Revelation) గురించి న్యూబరీసార్డు నుద్దేశించి చేసిన తలసోత:

“ఎంతదాకా సవడలూ బేడిసలూ ‘మెర్రిమేక్’ వాగుల్లో ఈగు లాడుతూవుంటాయో, ఎంతదాకా సముద్రపుకోడి అవి వచ్చే వేళ తెలుసు కొని, ఆయాకాలాల్లో వాటి ఉనికి పట్టులకు వెళ్ళడం మానదో, ఎంత దాకా కోడికొండ (Turkey-Hill) ముందు మోకరిల్లిన మైదానాల్లో మొలచిన గడ్డి తిని ఏ పశువులై నా బ్రతుకుతాయో, ఎంతదాకా హాయిగా తిరిగే సాగువైన పావురాయికి కాలానడానికో, కడుపు నిమరుకోవడా నికో, గూడు కట్టుకోవడానికో పట్టణపరిసరాల్లోని ఒక శ్వేతసిందూరం గాని, మరే వృక్షంగాని ఆశ్రయ మిస్తుందో, ఎంతదాకా ప్రకృతిమాత ముదిసి మతిచెడక నిరంతరం మొక్కజొన్నల పంక్తులకు జంటగా బుద్ధి గణపా లనుకుంటుందో అంతవరకూ క్రైస్తవు లక్కడ ప్రభవిస్తారు. ఒకరి నొకరు కలుసుకొని మహాయోగుల విజ్ఞాన సంపత్తికి భాగస్వాములు కావడానికి స్థలాంతరాలకు పోతారు.”

సెవల్ వ్రాసిన “డైరీ” ప్యూరిటన్ వాచ్మెన్ లో ఒక సమ్మోహ నాస్త్రంవంటి రచన. పైమాటల్లో ఆ ప్రదేశంమీదా, పెరిగే వస్తువుల మీదా ఆతని కున్న మమకారం ప్రస్ఫుటమవుతుంది. న్యూబరీసార్డు ఇక సగందూరంలో వుందన్న నూచన సామయికమైనదిగా తోస్తుంది. ఇక పోతే, న్యూఇంగ్లండులోని మిగతా రచనల్లో ఎక్కువపాలు, ముఖ్యంగా 17 వ శతాబ్దినాటివి మనకు విన్త్రోపుగారి ఎలకలనో, లేక తన ఉపన్యా సాల వ్రాతప్రతిని పోగొట్టుకొని “దయ్యలు లేక అదృశ్యప్రపంచవ్యవ హర్తలే దోపిడిగాళ్లు” అని కాటన్ మేథర్ చేసుకొన్న నిర్ణయాన్నో మనకు అస్తమానం జ్ఞాపకం తెస్తాయి. ఆ సాహిత్యంలో ఎప్పుడో ఏదో

ముడిముక్కల్లో తప్ప మానవహృదయం అగినట్లు ఆవిష్కృతం కాలేదనే చెప్పాలి. ఒక్కొక్కప్పుడు నిజమైన ఆవేశం తొంగిచూస్తుంది కాని మల్లా వెంటనే ప్రాతసంస్కారం దిగలాగుతుంది. ఇందుకు నిదర్శనంగా అనీ బ్రేడ్ స్ట్రీట్ (Anne Bradstreet, 1612--72) చనిపోయిన తన పాపగురించి ఎలా కోకించిందో చూడండి:

“ప్రకృతిసిద్ధంగా చెట్లు పెరిగిన వెనుక పుచ్చిపోతాయి.

ప్లమ్మ- ఏపిల్స్ పండబారి రాలిపోతాయి.

ధాన్యము, గడ్డి అదనుబట్టి కోతపడతాయి.

ఎంత గట్టినీ, ఎత్తైననీ కాలానికి లొంగిపోతాయి.

కాని నవోద్భవములు సమూలంగా నాశంకావడము

క్రొత్తగా వికసించిన కోరకాలు అల్పయువులై పోవడము

అన్నీ గతినీ, ప్రకృతినీ నడిపించే అశని చేతినిదనే జరుగుతాయి”

ఆఖరి పంక్తి దుర్భరంగావుంది. అనుభవలోనుంచి దూసుకొనివచ్చిన ఆ ముందటి రెండుపంక్తుల తరువాత మరీ ఘోరంగా కనిపిస్తోంది. ఇలాగే యురియన్ ఓక్స్ (Urian Oakes, 1631--81) అనే కవి కష్టపడి వ్రాసిన “Elegy upon the Death of the Reverend Mr. Thomas” (1677)లో—

“నాఎద హత్తిన ప్రియసఖుడు మరి లేడు

లేడు మరి నా అంతరంగపు సంతోషదీపం

ఈ గందరగోళపు జనసందోహంతో నే నొంటరిని

ఈ తోకాని కీరాత్రి నెలవు చెబుతాను”

అని విషాదశ్రుతి నాలపించినవా డా వెంటనే

“నాతావు బావుంది దేవు డున్నాడు: వుండనీ

అత డుంటే నాకందరు వున్నట్లే”

అని పేలవంగా ప్రలపించాడు.

అలాగే, మేరీ రౌలండ్ సన్ (Mary Rowlandson, 1635-78) అనే ఒకమంత్రిగారి సతీమణి 1676 లో ఇండియన్లు తన్ను ఎత్తుకొని పోగా ఆ అనుభవాలను పురస్కరించుకొని చేసిన రచనలో మొదట సర

శంగా, హుందాగా తన అనుభవాలను చెప్పిందికాని తరువాత దేవుడు వాళ్ళనందరినీ వరసపెట్టి చిత్రవధ చెయ్యాలని ఒక ఆశయం ప్రకటించింది.

న్యూఇంగ్లండులో, కనీసం ఆధ్యంతరప్రక్రియ రూపంలో (Allegory) నై నా ఉత్పాద్యకథాకావ్యానికి (Fiction) - అంటే నవలకు తావు లేదు. కీర్తనలూ పదాలూ తప్ప అక్కడ కవిత్వంకూడా ఏమంత ఎక్కువ లేదు. గట్టిగా చెప్పుకోదగినవారు ముగ్గురే ఫ్యారిటన్ కవులున్నారు. Anne Bradstreet, Edward Taylor, Michael Wigglesworth (1631—1705). విగిల్స్ వర్త్ తన Day of Doom (1662) అనే బృహద్గ్రంథంలో కాలివినిష్ట సిద్ధాంతాన్ని ఊచముట్టుగా ప్రదర్శించాడు. అయితే ఇదికాని, పద్యబద్ధములైన అతని ఇతర తత్త్వ దర్శన గ్రంథాలుకాని ఛందోబద్ధం కూడా కాని కావ్యాల సత్యయించిన దేమీ లేవు. అంటే వాటిలో కవిత్వపదార్థా స్వేషణ కాకదంతపరీక్ష అన్న మాట. ఆ 'శిక్షాదివస' నునే కావ్యంలో అభిమా శుభిమా తామై ఎర క్కుండానే శైశవంలో చనిపోయిన వారి అచ్యుష్టఫలితాన్ని దేవు డిం నిర్ణయించాడట:

“నాకంలో కాలక్షేప మది అపరాధపు రస్తా
నరకంలో మీకోసం చక్కనిగది అనుగ్రహిస్తా
అని దేవుడు నెల విస్తే ఊరుకొందురు, లేకు మరో ఉబుసు
అతని నిమిత్తాలు ఘనతరములని వారి ఆత్మలకు తెలుసు”

ఇదీ ఆమహాపద్యంలోని ప్రవచనం! ఆన్ బ్రేడ్ స్ట్రీట్ గద్యమూ, పద్యమూ కూడ (Meditations, The Tenth Muse Lately Sprung up in America, Pub. London, 1650) మరికొంత రంజకంగా వుంటాయి. ఆమె “Tenth Muse...” అన్నదాన్నిబట్టి “Mathless Orinda” అని పేర్వడసిన కేథలీన్ ఫిలిప్స్ (Kathleen Philips) అనే ప్రథమాంధ్రకవయిత్రినిగురించి ఒక యేడు ముందే తెలుసుకుం దనిపిస్తుంది. అయితే ఒరిండాకంటే అమెరికావలసలో ఒక తల్లిగా, ఒక ఇల్లాలుగా ఆమె సాధించినదే ఎక్కువ మెచ్చుకోదగిన దనిపిస్తుంది.

ఒక ఫ్యూరిటన్ పెద్దయొక్క పడుచు పెళ్లాంగురించి 1645 లో జాన్ విన్
త్రోప్ డెప్పిన కథ చూస్తే అది మరీ యథార్థ మనిపిస్తుంది:

“అమె కొక శోచనీయమైన దౌర్బల్యం వచ్చిపడింది. అర్థగ్రహణ
శక్తి, హేతుజ్ఞానం క్షీణించడం మొదలు పెట్టాయి. అప్పుడప్పుడదేపనిగా
చడవడం, వ్రాయడం చేసేది. అది మరీ అధికమైపోయింది. ఆవిడ చాలా
పుస్తకాలే వ్రాసింది. అయితే నేం, ఆవిడగృహానికి, స్త్రీలకూ సంబం
ధించిన విషయాలేగాని సరిగాపట్టించుకుని చక్కబెట్టుకునివుంటే ఆమెసితి
కొంత మెరుగుగా వుండేది. ఇలా బలిమాలవలసిన అవసరం వుండేది
కాదు.”

ఆనీ Du Bartas, బైబిలు రెంటినీ బాగా నేచువుకొన్నది. నెథేని
యల్ వార్డ్ ఆమెను “a right Du Bartas Girle.” అని పేర్కొ
న్నాడు. పద్యకావ్యాలు వ్రాసినవారిలో సామాన్యంలో చెప్పుకోదగినదే కాని
ఎడ్వర్డ్ టెయిల్ యొక్క గొప్పపంక్తుల పజ్జి నిలువదగినదేమీ ఆమె వ్రాసి
వుండలేదు. సుమారు తన కిరవైయేళ్ళప్పుడు అమెరికా వచ్చిన టెయిల్
జీవితంలో చాలాభాగం ఒక మెసాచుసెట్స్ సరిహద్దు సమితిలో అమా
త్యుడుగా పనిచేశాడు. ఇటీవలే వెలుగులోకి వచ్చాయి అతని కృతులు. అవి
రూపకాలంకార శిల్పాధిక్యంలో Quarles, Crashaw లకు స్మృతి
చిహ్నాలు వుంటాయి.

“వై వనిర్ణయశకటంలో వాళ్ళు దొర్లుకుంటూపోతారు
మాయకు లోబడకుంటే మహావై భవంచూస్తారు”

అక్కడక్కడ ఎమిలీ డికిన్సన్ (న్యూఇంగ్లండు వాస్తవ్యుడేకాని
అర్వాచీనుడు) లో కొంతసామ్యం కనిపిస్తుంది:

“ఎవడు తన రక్తంలో వా కళంకాలను
తూలితం చెయ్యగలడు?
ఎవ డలాంటి సామగ్రితో తన గూటి
నలంకరింపగలడు?”

ఎందుచేతనోగాని టెయిల్ పరిసరాని కంత లోబడిపోలేదు. అక్రమచమ

తక్కరా లంటూనే అత డొక అద్భుతాల జాపితా తయారుచేశాడు. అందుతో అతడు తొక్కిన తందనాలు:1

“ప్రీస్ బర్లు గడియారం, డ్రెస్ డెస్ మేజాదృశ్యం
రెగ్స్ మంట్ ఉక్కుటీగ అపై నెగిరింది.
టర్రయన్ కర్రపిచుకు తెగురుతున్నవి.
కృతకనరుడు ఆక్వివెన్సు హతమార్చెను.
చూడు, మన ‘బెట్టి’ మహారాణి పాలన కాలంలో
స్కేలియోటా తాళం కప్పను, చెవినీ, గొలుసును
ఒక మిణ్ణలి లాక్కొస్తోంది.”

ఇట్టిది వట్టి చుప్పనాతి కవిత్వం. అయితే అతడు మనోజ్ఞ కల్పనలు చేసిన సందర్భాలు లేకపోలేదు. చూడండి :

“ఎవ రీ మహీతలము నింత మనోహరనదీనద
మరకత పట్టించిత కంచుకితముగా నొనర్చినవారు?
ఎవరు కడలిని పుడమి పడలి పావడ యంచుగ చేసినారు?
దీనికి తెరలూ మేలుకట్లు సవరించిం చెవరు1...?”2

అమెరికాతో మరే ప్యూరిటన్ రచయితా టెయ్లర్ ప్రచర్శించినంత శాబ్దిక సాభాగ్యాన్ని ప్రచర్శించలేదు.

కాటన్ మేధ కొక డీ విషయంలో టెయ్లర్ కి దగ్గరివాడే. అతడూ అప్పుడప్పుడు పద్యాలు వ్రాశాడు. న్యూ ఇంగ్లండు రచనలు సర్వసాధారణంగా సారవంతాలైనవి. ఎప్పుడో గాని తేలికదనం పొడనూపదు. ఆ రచయిత లొకప్పు డొక మతోపన్యాస నిబంధనానికో, గ్రంథానికో

1. Meditation Fifty Six, Second Series (1703)

2. ‘God’s Determinations touching His Elect’

యొక్క పీఠిక నుండి.

సంబంధించిన చిక్కులు విడదీసుకోవడంతో నిమగ్నులై వున్నా మరీ మైమరచిపోయారు. విలియమ్ స్టౌటన్ (William Stoughton of Massachusetts, 1631-1701) ఒక అభిప్రాయం ప్రకటించాడు— “ఈ అడవిలోనికి మంచి విత్తు లేరి పంపడానికి దేవు డొక దేశాన్ని జల్లెడ పట్టినాడు” అని. 17 శతాబ్ది, 18 శతాబ్ది ప్రారంభంలో సాహిత్య మంతటా ఈ ప్రత్యయమే కానవస్తుంది. శామ్యూల్ నెవల్ తన *Phaenomena Quaedam Apocalyptica* (1697) లో న్యూ ఇంగ్లండు ‘న్యూ జెరూసలేమ్’ గా పరిణమిస్తుం దని జోష్యం చెప్పేడు. అక్కడ మతప్రచారకుడు తన పుస్తకంలో కుస్తీ పట్టుకోవడం తప్ప శ్రోతల నాకర్పించడానికి ప్రయత్నం చెయ్యడు. చరిత్రకారుడు ప్రతి విషయానికీ చివరి కేదో వొక ప్రాముఖ్యం వుండకపో దనే విశ్వాసంతో వివరాలు వ్రాసుకుంటూ పోతాడు. ఇలా వుండే దక్కడి వ్యాసంగం. అందుచేతనే ప్యూరిటన్ రచనలలో ఒక గొప్ప శక్తి, చైతన్యమూ కని పిస్తాయి. కాటన్ మేథర్ వ్రాసిన మెగ్నోలియావంటి గ్రంథాల్లో కొంత ఊక, చెత్త వున్నా నూకనూకూడా చూపి ఆ గ్రంథాలు ఆధునిక పాఠకు డికి పరిహారం చెల్లించగలవు.

“యూరపు పొందిన పతనావస్థలనుండి అమెరికా తీరాని కెగసి పోయి క్రైస్తవమత ఘనతల గూర్చి రచన కావిస్తాను...”

ఈ పంక్తులు మెగ్నోలియాలోనివే. ఒక సమరం ముమ్మరంగా సాగి పోతోంది. ఫలితం గురించి దేవుడు నిరీక్షిస్తున్నాడు. భవిష్యత్తే అందుకు నిదర్శనంగా నిలుస్తుంది. చూడండి : 1688 నుంచి పదేళ్ళపాటు అమెరి కనులకు, ఇండియనులకు జరిగిన పోరాటం గురించి, సరసమైన పరిహాసం మేళవించి, మేథర్ మహాశయు డేమంటాడో :

“మా ఇండియన్ సమరచరిత్ర ముందు ప్రసిద్ధ ట్రోజన్ సంగ్రామ చరిత్ర బలాదూరంటా డీ గ్రంథకర్త. పురాతనచరిత్ర పరిశోధకు లీనాడు హోమరు చెప్పిన దానిని తప్పని ఖండించేశారు. ట్రోయి నగర ప్రాకా

రాలు తాళపత్రాల (Poet's Paper) తో తయారై నట్లుంది (కల్పితా లని తాత్పర్యం). ఆ నగరపు ముట్టడి, కర్ర గుర్రపు సంఘటన అన్నీ వట్టి కవిత్వాలే. ఒకవేళ ఈ కొద్దిమంది ఇండియన్లతోటి మేము చేసే యుద్ధం బైటిప్రపంచంవారికి “**Batrachomyomachia**” (“భేకమూషక సంగ్రామం” - హోమరు రచన) కంటే ఏమీ ఘనమైనది కాకపోవచ్చు గాని మా మట్టుకు మా కదే గొప్ప—అది చాలాక చరిత్ర నిర్మించ దానికి.”

ఫ్యూరిటన్ దృష్టి క్రమంగా లాకినోపయోగిగా పరిణతమై ఈ నూతన ప్రపంచానికి భవిష్యత్తులో విశ్వాసం కలిగించింది. అయితే దానికి ప్రతిగా వారిలో మరో నమ్మకం వుంది—“పాపం అన్నది చాలా ఘోర మైన స్వభావం గలది. దాని గూఢసంచితస్థితి మన ఊహ కందదు” (ఇది **Thomas Hooker of Connecticut, 1586-1647** యొక్క మాట). ఈ నమ్మకానికి అమెరికన్ మతస్థితిమీద పట్టు తక్కువ. హాథార్న్ రచనలలో మాత్రం దీని అనంతర ఫలితాలు గోచరిస్తాయి. నిజానికి 18 శతాబ్ది మొదట్లోనే న్యూ ఇంగ్లండులో దీని పట్టు తగ్గి పోయింది. గోరీలమీద పుట్టె - అడ్డ ఎముకలూ బొమ్మ చెక్కే సంప్ర దాయం అంతరించింది. అక్కడ రెక్కలతో ఒక బాలగంధర్వుడి బొమ్మ అవతరించింది. చిత్తరువులు వ్రాసే ప్రయత్నాలుగూడా జరిగేయి. కాటన్ మేథర్కి కాస్త యిటీవలి కుర్రతనంవాడైన జోనాథన్ ఎడ్వర్డ్స్ ఆశానిరాశలకు మధ్యస్థంగా వుండే ప్రాచీనుల దృక్పథం సజీవంగా వుండాలని తానూ మథనపడ్డాడు. నార్తేంప్టౌన్ సమితితో కసాలా పడ్డాడు గాని లాభం లేకపోయింది. జినామోదం తగినట్లు లభించింది అయినా. అయితే గొప్ప పునరుద్ధరణప్రతీక్ష గలవా డాయన. అతని రచనలలోకల్లా మిక్కిలి వాసికెక్కినది—“రుద్రుడి చేతిలో పడ్డ పాపా త్ములు” (“**Sinners in the hands of an Angry God**”, 1741). పాపకులను భయభ్రాంతులను చేసే ఒక మతధర్మోపన్యాస మది.

అతడంతో యితో తాత్త్వికుడుకూడ (18 శతాబ్ది 'మోడర్'). అతని ప్రకృతిప్రియత్వంలో అద్వైతవాసన లున్నాయి:

“ఈశ్వర విలాసం విశ్వంలో—నూర్యచంద్రుల్లో, చుక్కల్లో, నీరదాలతో, నీలాకాశంతో, పచ్చికలో, పువ్వుల్లో, చెట్లతో, నీళ్ళలో—ఒక టేమిటి, సర్వ సర్వత్ర గోచరిస్తోంది... నే నదేపనిగా చంద్రుడివేపు చూస్తూ కూచునేవాడిని. పగటివేళ మేఘాలనూ, ఆకాశాన్నీ చూస్తూ చాలాకాలం గడిపేను. ఎందుకని? ఆయా వస్తువుల్లో జగదీశ్వరుని వైభవాన్ని దర్శించాలని.” (Personal Narrative, 1740 నుండి. ఆత్మకథ అని అర్థం వచ్చేటట్లు ఆ పేరు పెట్టుకొన్నందు కా విషయం చిత్తగించారా ఎంత బాగుందో!) అతని “Freedom of Will” (1754) అనే దొకటి కలువైన రచన అనిపించుకుంటుంది. 1 కాని చివరి రోజుల్లో వ్రాసిన ‘Two Dissertations’ లో (1765) మాత్రం అనుకంపా, మార్దవమూ కనిపిస్తాయి.

మేథర్, ఎడ్వర్డ్స్—ఇద్దరూ అకాలపరిపక్వమైన బాల్యంనుండి ఆఖరుదినాలవరకు బహుగ్రంథకర్తలు. ఇద్దరూ రాజకీయాదిక బహుగ్రంథకర్తలు. ఇద్దరూ రాజకీయాదిక బహుకార్యవ్యగ్రమైన జీవితాలు గడపినవారే. కాని ఆ జీవితాలు ప్రగాఢమైన అంతర్ముఖత్వఫలితాలు. అంతశ్చింతన, డైరీ వ్రాసే అలవాటు అన్నవి ప్యూరిటనుల సామాన్య లక్షణాలు. జాన్ విన్‌త్రోపు ‘జర్నల్’ (1630 నుంచి 1649 దాక

1 ఈ పుస్తకమే బాస్వెల్‌ను ప్రేరేపించింది దిలా అనడానికి— “నాకు కలిగిన ఒక్క ఉపశాంతి దాన్ని మరచిపోవడమే”. దానిని గురించి డాక్టర్ జాన్సన్ ఇలా ఉద్ఘాటించాడు—“వాదమంతా సంకల్ప స్వాతంత్ర్యానికి ప్రతికూలంగా వుంది; అనుభవం మాత్రం అనుకూలంగా వుంది.” చూ. Paul E. More, “Selected Shelburne Essays” (Oxford, World's Classics, 1935), 250-1.

సాగింది) మొదలు “The Education of Henry Adams (1907) వఱకు అలాంటి డైరీలూ అవీ (ప్రకటనోద్దిష్టలైనా కాకపోయినా) న్యూ ఇంగ్లండు సాహిత్యంలో ప్రముఖంగా పరిగణింపబడేవి. శామ్యూల్ సెవాల్ పత్రిక సంగతి పూర్వోక్తము. వీటికంటె విషయంతోనూ, రచనా ధోరణితోనూ విలక్షణమైనది సరాకెంబిల్ నైట్ — సంచిక. ఆమె ఒక నలభైయేళ్ళ విశంతువు. 1704-5 లో బోస్టను నుండి న్యూయార్కుకి, మళ్ళా లిరుగుదలగా ఒక యాత్ర చేసింది. ఆ అనుభవాల్నే వ్రాసిందా సంచికతో. అది చదవడమంటే వింతోపులూ, మేధూర్న లేని మరో ప్రపంచంతో ప్రవేశించడమే :

“నే నోసారి ఒక వ్యాపారి ఇంట్లో వుండగా అక్కడి కో పల్లె టూరి వాడు వచ్చాడు. మనిషి పాడుగరి. గది మధ్యకు వచ్చాడు. ఎందుకో వికారంగా తలవూపేడు. వీదో సుగంధ సారాయాన్ని ఎక్కువగా ఉమ్మేసి, పారలాంటి జోడులో గుడిచేశాడు. మురికితో వున్న ఒక చిన్న గరిటలాంటిది నేలమీద పడేశాడు. కదలకుండా మెదలకుండా, చేతులు కట్టుకొని బుట్టతోంచి బైటపడిన పిల్లిలా తన చుట్టూ తేరిపార చూసు కుంటూ నిలుచున్నాడు.”

కొంత భావస్వాతంత్ర్యం కలిగిన లౌకిక వాసనలు తగిలిన న్యూ ఇంగ్లండుతో 18 వ శతాబ్ది ధోరణి యిది. అది మళ్ళా కాటన్ మేథర్ మేనల్లుడూ, టోరీ మినిస్టరు అయిన మేథర్ బైల్స్ (Mather Byles, 1707-88) వ్రాసిన ఉల్లాసపు వాక్యాల్లో మరింత సంస్కారంతో కనిపిస్తుంది. ఆ మాట లతని మామయ్య తరానికి శాసన పంక్తుల్లా వుంటాయి.

“నాటి ప్రథమ నౌక మెఱుగెఱుగని పండితులతో సాగరగర్భంతో పడి అనాగరికతీరం చేరుకున్నాక నేటికి కేంద్రగతుడైన నూర్యుని చుట్టూ

వార్షిక ప్రదక్షిణలతో శతయాత్రలు చేసింది భూమి; ఘనంగా శుభోదర్శకంగా నిలచింది మా దేశం” 1

న్యూ ఇంగ్లండుకు వెలుపల గూడ తగిన నాగరికత గోచరిస్తుంది. పెన్సిల్వేనియాలో విలియమ్ పెన్ (1644-1718) వ్రాతల్లో ‘క్వేకర్’ (Quaker—a religious sect found by George Fox, 1624-90) విశ్వాసం యొక్క స్థిమితత, ఉదారత కనిపిస్తాయి. దక్షిణ దేశపు వలసల్లో గూడ మత ప్రావీణ్య బుద్ధి పోలేదు. 18 శతాబ్ది నడుమ ఫిల డెల్ఫియా రాష్ట్రంలోని క్వేకర్ పట్టణంలో కళలకూ, వాణిజ్యానికి ప్రచారం కొంత చురుకుగా సాగింది. న్యూ ఇంగ్లండులో వున్నట్టు చెర్చి, బడి, పౌరసమావేశవేదికా కలిసి వుండే పద్ధతి వంటి పద్ధతి మాత్రం మరెక్కడా వుండేది కాదు. వర్జీనియా రాష్ట్రంలోని ఆంగ్ల వసతి ప్రాంతంలో ఐహిక చింతన లెక్కువవుతున్నాయి. రాబర్ట్ బెవెర్లే వ్రాసిన **History and Present State of Virginia** (1705) లోనూ, విలియమ్ బిర్డ్ (William Byrd of Westover, 1674-1744) వ్రాతల్లోనూ ఈ విషయం స్పష్టపడుతుంది. బిర్డ్ మంచి సంపన్నుడు. చాలా కాలం ఇంగ్లండులో వుండి చదువుకొని వచ్చిన వాడు. అతని నివాసం లోపల ఒక గ్రంథ భాండాారం. అందులో నాలుగువేల పుస్తకాలు (కాటన్ మేథర్ పుస్తకాలకు రెట్టింపు). గోడలకు వ్రేలాడుతూ ఇంగ్లీషు పెద్దల వర్ణ చిత్రాలు—వలస వారి లెక్కల్లో ఆనో మహాసౌధమే. ఆయన వర్జీనియా గురించి రక్తిగల రచనలు చేశాడు (ముద్రణ 1841). హస్తలాఘవంతో ఒక డైరీ (Short hand diary) కూడ వ్రాసేవాడు. అందులో ఒక భాగం ఇటీవలే ప్రకటితమైంది. బిర్డ్ ని “American Pepys” అనే వారు. (ఆ రోజుల్లో అమెరికన్ రచయితలందరూ ఇలాగే ఏవో పేర్లు పెట్టేవారు. వాళ్ళు పరుముకుంటూ వుండేవారు) బిర్డ్

1. ‘To Pict orio, On the Sight of his Pictures’ (1744.)

బాస్వెల్ ను కొంత గుర్తుకు తెస్తాడు. బాస్వెల్ వ్రాసిన “లండన్ జర్నల్” లాగే బిర్డ్ వ్రాసిన సీక్రెట్ డైరీని చూస్తే అతడు చతురుడూ, ఉదాత్త చిత్తుడూ అని తెలుస్తుంది. అతన్ని ఫ్యూరిటన్ ఆనడానికి వీల్లేదు. తన History of the Dividing Line లో వర్జీనియా స్థావరాలను గురించి ఆయన ధోరణి ఎలా వుంటుందో చూడండి :

“కిక్వోటన్ నుండి జేమ్స్ టౌనుదాకా సరసాగేరు వాళ్ళు. అక్కడ నిజమైన ఆంగ్లేయుల్లాగ ఏదై పానులలోపున ఒక చెర్చి కట్టారు. వినువందలు పెట్టి ఒక పానశాల కట్టుకున్నారు.”

1732 లో ఒకసారి బిర్డ్ ఎవరో పొరుగు వాళ్ళ యింటికి వెళ్ళిన సంగతి యిలా వర్ణించాడు:

“అద్దా లమర్చబడిన స్తంభాలతో అందంగా వున్న ఒక గదిలోకి తీసుకెళ్లేరు నన్ను. అక్కడో రెండు లేళ్ళు ఇల్లంతా మచ్చికగా తిరుగుతూ వున్నాయి. అందులో ఒకటి నన్ను కొత్తవాడిని చూసినట్లు చూడసాగింది. కాని, పాపం అద్దంలో తన ప్రతిబింబాన్నే చూసుకొని అద్దం క్రిందవున్న టీ బల్లమీదికి చెంగున దూకింది. కాని వెనక్కి ఒరిగి పోయి ప్రక్కనున్న పింగాణి సామానుమీద పడింది. అదంతా పెద్ద గండర గోళం అయి పోయింది. ‘ఇదేమిట్రా’ అనుకుంటున్నాను నేను. ఏం కొంప మునిగిందో అనుకుంది శ్రీమతి స్పాట్స్ వుడ్ (1710-22 లో వర్జీనియా గవర్నరైన అలెగ్జాండరు స్పాట్స్ వుడ్ భార్య). ఆ గొడవ సంతటినీ ధరించిన అమె నెమ్మది చూస్తే ఆ పాటి స్వప్నం జరిగితే నేమిలే అనిపిస్తుంది.”

దీనికి ప్రతిగా మరో గృహచ్ఛిద్రం, అంతకు తొంభై యేళ్ళ ముందు బోస్టన్ లో జరిగింది. జాన్ విన్ ట్రోప్ ‘జర్నల్’ నుండి దాని వర్ణన చూద్దాం:

“ఒక ధర్మాశ్శురాలు—కొంత కాలంగా లండనులో వుండేది. వచ్చేటప్పుడు అక్కడి నుంచి మంచి విలువైన మేలిరకం ‘లినెన్’ తెచ్చు కుంది. అదంటే ఆమెకు వల్లమాలిన మోజు. ఒకనాడు స్వయంగా ఉతుక్కుని, మడుచుకుని ఆ రాత్రికి చావడిలో వదిలేసింది. ఆవిడ కో నీగ్రోదాసి వుంది. అది ఆలస్యంగా ఆ గదిలోకి వెళ్ళింది. క్రొవ్వొత్తి నుసి

కాస్త ఆ బట్టమీద రాల్చేసింది. ఆ యింతా తెల్లారేసరికి బట్ట బట్టంతా కాలి పూరుకుంది... కాని అవిడ కది ఉపకారకమే అని దేవుడు సంతోషించాడు. అంతటితో ఆమె నది ప్రాపంచిక సుఖవిముఖురాలినిగా చేసిందనినీ, కొద్ది రోజుల్లో ప్రోవిడెన్సు దీవిలో ఆమె భర్త అకాల బలవన్మరణానికి గురి కావడంవల్ల సంభవించిన ఘోరతరమైన బాధకు ముందే ఆమెకు కొంత తర్ఫీదు ఇచ్చిందనినీ."

పై రెండు వ్రాతల్లో మనకు భేదం స్పష్టంగా కనబడుతోంది. ఎక్కువగా కనబడుతోంది. దానికి ప్యూరిటన్ మెసాచుసెట్స్¹ వర్జీనియా స్థావరానికి వున్న దూరం కొంత కారణం కావచ్చు. అంతే కాక ఒక శతాబ్దికీ, మరో శతాబ్దికీ వున్న ఎడం కూడా కారణమే. 'విప్లవ' కాలం నాటికి వలసలన్నీ అవినాశావకాశంగా స్థిరపడ్డాయి. డేనియల్ బూన్ (Daniel Boone) అపలేచియన్ (Appalachian) కొండల్లో పిస్గా (Pisgah) శిఖరం ఎక్కి అక్కడి నుంచి 'కెంటకీ' (Kentucky) రాష్ట్రం వేపు గుర్చిణి వేశాడు. 1785 లో చనిపోయిన శామ్యూల్ మేథర్ 'మేథర్' వంశంలో చివరివాడు. అమెరికన్లలో నాల్గవతరంవాడు. అప్పటి కక్కడ అంతఎక్కువ కాకపోయినా మంచిమంచి యిళ్ళు లేచాయి. పెద్దమనుష్యులుండేవారు. వ్యాజ్యము, బానిసతనం వుండేవి. పెద్దపెద్ద కళాశాలలు కొన్ని, పాఠశాలల నేకం వుండేవి. బోస్టన్ లో, ఫిలడెల్ఫియాలో, న్యూయార్కులో, ఛార్లెస్టన్ లో (1803 దాకా సం. రాష్ట్రాల్లో చేరకుండా, ఒకప్పుడు ఫ్రెంచి, ఇప్పుడు స్పేనిషుపట్టణంగావున్న న్యూ ఆర్లియన్స్ లో కూడ) నాగరికజీవితం, సంస్కారం విర్పడ్డాయి. వార్తా పత్రికలు, గ్రంథాలయాలు, సమితులు, సమాజాలు, గోష్ఠులు, నాటక ప్రదర్శనలు—ఓ! ఒకటేమిటి, నాగరక లక్షణాలనేకం పట్టేయి.

1. బోస్టన్ లో మాత్రం 18 శతాబ్ది చివరకూడ నాటక ప్రదర్శనలకు ధర్మోపన్యాసాల వాలకం కట్టించవలసి వచ్చేది.

వలస సాహిత్యం ఇక 'మాతృభూమి' (అంటే ఇంగ్లండు, తత్రాపి యూరపు) యొక్క సాహిత్యానికి కాస్త ఇరుగు పొరుగుగా అభ్యుదయం పొందడాని కవకాశం వచ్చింది. స్థూలంగా చూస్తే ఆంగ్ల సాహిత్యంకంటే దాని వైలక్షణ్య మాట్టే కనిపించదు. అంతకంటే కూడ వికారంగా తయారైంది. ఒక ప్రముఖ నగరంనుండి రావగిన స్ఫూర్తి లేదందులో. కొద్ది మాటల్లో తప్ప కొత్తనిపించుకునేది లేదు. ఏవో కొన్ని ఇండియన్ పేర్లు బైబిలు మొ॥ ప్రసిద్ధ విషయాలకు సంబంధించిన ఉదాహరణ ప్రసంగాల్లో కూడ అసంగతంగా ప్రవేశించాయి. దాని ఆదర్శాలన్నీ ఆంగ్ల మానస పుత్రికలే—దేవుడిలాంటి ఎడిసనట! మహా భాగ్యశాలి డ్రైడెనట! దివ్యుడు పోపట! (ఇలా వుండేది ఆనాటి వాళ్ళ వేలం వెట్టి). 1 ఇక వలస సాహిత్యం రాష్ట్రీయ సాహిత్యం అయిందనవచ్చు. విలియమ్ బిర్డ్, మేథర్ బైల్స్ మొదలైన పెద్దలకు లండనన్నా, దాని గొప్పలన్నా ప్రత్యేక మొక రకమైన మోజు వుంది. అయితే వాళ్లు మరి ఇంగ్లీషు వాళ్ళేనాయె. అందుకోసం మొక క్షమాపణ చెప్పుకోవలసిన అవసరం లేదు. 'విప్లవం' వచ్చి వాళ్ళనందరినీ అమెరికను లనిపించి ఒక నవీన ధ్వజం క్రింద ప్రతిష్ఠించే వరకూ ఆపాటి మోజులు తప్పవు.

1. చూ. Stanley T. "Williams, The Beginnings of American Poetry" (1620-1855) (Uppsala 1951), 43-4.

అమెరికా - యూరపు స్వాతంత్ర్య సమస్యలు

‘విప్లవం’ యొక్క రాజకీయాలైన సంగతి సందర్భాలలో మన

ప్రమేయం ఎంతవరకంటే అనాటిసాహిత్యం చాలామట్టుకు రాజకీయ ప్రభావితమైన దన్నంతవరకే. అది కొంత సుపరిచితమైనదే. అట్టే చర్చించ నవసరం లేదు. ‘Declaration of Independence’ (‘స్వాతంత్ర్య ప్రకటన - 1776’) అనేది సార్థకమైన గద్యరచన అని ఎవ్వరికీ చెప్పనవ సరంలేదు. టామ్ పేయిన్ (Tom Paine) వాక్చతుర్యము ప్రతి రచ యితా ప్రదర్శించలేడు.

“ఇదే అదను మన ఖండాంతర సమైక్య్యాన్ని, విశ్వాసాన్ని, మరియు దను శరీరక్షించుకోవడానికి. ఇప్పుడు మనం చేసే ఎంత చిన్న తప్పిదమూ భావితరాల్లో చాలా పెద్దదిగా భావింపబడుతుంది. ఓకుమొక్కలేత తొక్క మీద నూదిమొనతో గీసిన అక్షరాలు చెట్టుతో పాటే పెద్దవైపోతాయి.”

ఆ పోరాటం అతిప్రముఖమైనదన్న పెయ్న్ అభిప్రాయంతో ఇంచు

మిం చంతా ఏకీభవించారు. అక్రమాన్నీ, అన్యాయాన్నీ వెల్లడించి పాఠకులను తమవంక త్రిప్పుకోడానికి రాజభక్తులూ, అమెరికన్ దేశభక్తులూ ఒక్కలాగే పూనుకున్నారు. రచయితల పూనిక అది జనంలో ఆవేశం రేకెత్తించడానికై తేనేమి (పెయ్నరచనలు, ఫిలిప్ ఫ్రెనో పద్యాల్లోవలె), ఎదిరిపక్షాన్ని ఎగతాళిచెయ్యడానికై తేనేమి (జాన్ బ్రుమ్బుల్ వ్రాసిన **M' Fingal** 1782లో వలె), హేతువాదంతో ఆకట్టుకోడాని కై తేనేమి (అలెగ్జాండర్ హేమిల్టన్, జేమ్సు మేడిసన్, జాన్ జే వ్రాసిన 'ఫెడరలిస్టు' వ్యాసాల్లో వలె) పాఠకుల కండుతో సార్వత్రికమైన ఒక ఆవేశం గోచరించేది. వాద మన్నది దానంతట అది మంచిరచనలకు దారితీయదు. అయితే సాధారణంగా అది రచనకు మంచి శక్తినిచ్చే సాధనం అవును.

ఆ సమరంలో లభించిన విజయం ప్రజాస్వామిక సిద్ధాంత విజయం. అది శైశవావస్థలో ఉన్న దేశాని కొక ఉత్సాహమంత్రం అయింది. సంయుక్తరాష్ట్రం సరిక్రొత్తగా ఆవిర్భవించింది. ప్రాతతప్సలూ, ప్రలోభాలూ అంతరించాయి. చరిత్ర క్రొత్తపుటలు తెరుచుకుంది. ముందునాటి పూరిటను భవితవ్యవిశ్వాసం నిలద్రొక్కుకునేవుంది. అందుకు పెయ్న వాక్యాలే తార్కాణాలు. కాని దానికి మానవస్వభావ సర్వాంగీణపరిష్కరంగం చేయడానికి తాహతు చాలదు. శ్రుతులపై నమ్మకం దిగజారిన యీ శుభ తరుణంలో ప్రజల అభినివేశం విధులనుండి హక్కులకూ, ఆవినీలనుండి ధార్మికతకూ మొగ్గుమాపింది. ఆవినీలినంతా యూరపుకి రవాణాచేశారు. చెడిపోయినవాళ్ళ చరిత్రలు మానేసి కాస్త పనికొచ్చే రచనలు చదవడం మొదలుపెట్టేరు. ఇక త్వరలో పరిపూర్ణవికాసం పొందే స్థితికి వచ్చేసింది అమెరికా. అప్పటికే అమెరికన్ కళాకారుల్లో ప్రథమశ్రేణికి చెందినవారున్నారు. బెంజమిన్ వెస్టు రేనాల్డుకి పిమ్మట 'రాయల్ అకాడమి' అధ్యక్షుడై నాడు. జాన్ సింగిల్టన్ కోస్ట్, గిల్బర్ట్ స్టువర్టులు ప్రజామోదానికి పాత్రులైన చిత్రకారులు. ఇతరకళారంగాల్లోనూ, వివిధవిద్యాశాఖల్లోనూ క్రమంగా అమెరికనుల పేర్లు వినిపించసాగేయి.

వారిలో బెంజమిన్ ఫ్రాంక్లిన్ ప్రముఖుడనవచ్చు. అతడొకచోటి వాడు కాదు. బోస్టన్, ఫిలడెల్ఫియా, లండన్, పేరిస్ తిరిగివచ్చినవాడు.

ధార్మికమృత్యుడని అతని నాక్షేపించారు డి. హెచ్. లారెన్సు, మరియు కొందరు విమర్శకులూ. అతని రచనలు 'వే టు వెల్త్' (1758) అనేదీ, 'ఫూర్రిచర్డ్' పంచాంగ నూత్రాలూ హోరేషియో ఆల్జిర్ వ్రాసిన నవలికల కోవకూ, డేల్ కార్నిగీ వ్రాసిన "How to Win Friends and Influence People" అనే ఆవేశపూరితమైన గద్యంకోవకూ చెందినవిగా గణనకెక్కాయి. అయితే అతని అభిమానులు కొందరలా అతిశయంగా ఊహించుకున్నా రనవచ్చు. అతని ధర్మనూత్రాలు అన్నీ సొంతం కావు. వాటి కక్కడా అక్కడా మాతృక లున్నాయి. (లేవని ఆయన ఎప్పుడూ అనలేదులెండి) అపరిసమాప్తమైన ఆయన స్వీయచరిత్ర¹ ప్రసిద్ధమైనదే. ఆ వచనరచన నిరాడంబరము, నిశితము, తత్రతత్ర హాస్యనిర్భరమూ అయినదేకాని కొందరమెరికను లుద్ధాటించినంత స్ఫూర్తిమంతమైనది కాదు. స్విఫ్ట్ రచనకూడా ఇలాగే నిరాడంబరంగా వుంటూనే అధిక్షేపాత్మకంగా వుంటూవుంటుంది. నిజానికి ఫ్రాంక్లిన్ తా నో పెద్ద పండితుడైనట్టు ఎప్పుడూ అభినయం చెయ్యలేదు. అతడెప్పుడూ బహుకార్యవ్యగ్రుడు. అయినా అమెరికాయొక్క సాంస్కృతికప్రతిష్ఠ కంత దోహదం చేశాడంటే అది ఆశ్చర్యకరమైన సంగతే. ముద్రణం, సంపాదకత్వం, అన్వేషణ, విజ్ఞానశాస్త్రం, రాజకీయాలు-ఎందులోపడితే అందులోనే సులభంగా నిర్వహించుకు వచ్చేవాడతడు. బ్రిటనులో కొన్నేళ్ళ పాటతడు వలసవారి ప్రతినిధిగా వుండేవాడు. అప్పట్లో బర్క్, లార్డ్ కేంప్స్, హ్యూమ్, ఏడమ్ స్మిత్ మొ॥ హేమాహేమాలతో చెలిమి చేశాడు. పేరిస్లో అమెరికన్ మినిస్టరుగా వున్నప్పుడెంతో ఘనంగా ప్రజాభిమానం చూరగొన్నాడు. పేరుపడ్డాడు. ఆ వినీతవేషము, ఆ ప్రసన్నత, ఆ నిరాడంబరగంభీరత చూస్తే స్వాభావికమైన మానవత్వం మూర్తీభవించిన టుంటాడని అనుకునేవారు. అంటే ప్రపంచానికి మోక్షం అడవిమనుషులవల్ల రావచ్చు అనే అభిప్రాయానికి ప్రతీకలా కనిపించేవాడు. (అయితే ఫ్రాంక్లిన్ ఇంచుమించు తన జీవితమంతా పెద్దపెద్ద పట్టణాలలోనే గడిపారు). అసలు క్రైస్తవకులపతి జాకబ్ కీ, అతనికి మధ్య

1. రచన ప్రారంభం 1771లో. 1867లో ముద్రితము.

కొంత సామ్యం వుండటం. మెల్విల్లి అన్నట్లు (In Israel Potter, 1855) అతనిలో ఒక జానపదజనోచితమైన అమాయకత మట్టున గొప్ప తాకికప్రజ్ఞ, నాజూకైన ఇటాలియన్ వైదగ్యమూ వున్నాయి. అవి దాచి పెట్టుకోవడ మతనికి సరదా అనడంలో సందేహ ముక్కురలేదు. ఈ సందర్భాల్లో ఫ్రాంక్లిన్ 'అమెరికన్ హాస్య'మంటే యేమిటో చవిచూపిన వారితో మొదటితరంవాడనవచ్చు. ఏమంటే—అమెరికన్ జీవితంలో చిత్రంగా పెనవేసుకుపోయిన కలగాపులగి పుతనం, పుష్కరత్వాల ఫలితంగా వక్రత్వపుచమత్కారత్వంతో తయారైన 'అమెరికన్ పరిహాసం' అన్న దొక టున్నది. అమెరికాయొక్క ప్రాథమికావస్థకు సంబంధించిన విషయా లంటే యూరపియనులు మిక్కిలి సరదాపడతారు. అమెరికన్ పురాణవాగ్మయంలో చాలా కఠినమనమూ, కఠిన్యమూ వున్నాయంటే అవి అక్కడ యూరపియనులచేతనే ప్రతిష్ఠింపబడ్డా యనవచ్చు.1

1. ఒకసారి Mrs. Gaskell అనే ఇంగ్లీషు నవలారచయిత్రి (1860) కామెయొక్క అమెరికనుమిత్రుడు Charles Eliot Norton అమెరికన్ దృశ్యాల ఛాయాచిత్రాలు కొన్ని పంపించాడు. అవి చూచి ఆమె తెల్లబోయి “నేను అమెరికా అంటే చాలా వింతగా, విద్వూరంగా వుంటుం దనుకున్నానే! ఇదేమిటి, ఈ చిట్ట డవీ పొదలూ అవీ అచ్చం ఇంగ్లండులాగానే వున్నాయే!” అని అన్నది. ఆమె మరో ఆంగ్లస్త్రీ వేసిన చిత్రువు చూసింది. అందులో అది వర్జీనియాలోని ఒక భీకరకీకారణ్యపు దృశ్యం : ఒక తోవపుంత. అటూ ఇటూ చెట్లు పెచ్చుపెరిగి వున్నాయి. ఆమెప్రక్కన భర్త అక్కడున్న వాగునిండా మొస ట్యున్నాయని బారుచేసిన పిస్తోళ్ళు పుచ్చుకొని ఆమెను కాపలాకాస్తున్నాడు. ఇది చూచి “బాగుంది ఈ బొమ్మ. అమెరికా అంటే నా ఉద్దేశానికి తగినట్టు వుంది” అనుకొని సంతృప్తిపడింది. (“Letters of Mrs. Gaskell and Charles Eliot Norton, Oxford, 1932), 51-2. అమెరికాలో ఒక ఇండియన్ తెగకు పేరైన ‘అపచే’ (Apache) అనే మాట పేరిన్తో రాడీలకు వాడుతారు. అమెరికా యెడల యూరపియనుల ధోరణి కిది మరో నిదర్శనం.

అమెరికన్ పరిహాస మంటే యూరపియనుల ఊహలను, కల్పనలను వారిది వారి కప్పజెప్పినట్లుగా చెప్పడమే. అందుచేతనే కృషీవలుని గురించి రూసో కన్న కలను లక్ష్యీకరించి సరిహద్దును తనగురించి “ఈ బిడ్డ” అంటాడు. అందుకే బఫెలో బిల్ అనే ఆయన తన సాహసయాత్రల గురించి తానే వ్రాసుకున్నాడు. చవకబారు నవలలు కొన్ని. అందుకే కాబోలు చికాగో రాడీలు రాడీ విన్‌దాలనే హర్షించేవారు. ఇక నీతులు బోధిస్తూనే పరిహాసం చేసే ఫ్రాంక్లిన్ గారి సంగతి చెప్పేదేముంది! నయా గరాజలపాతంలో తిమింగిలాలు మిట్టపిల్లలా ఎగిరిపడుతూ వుంటే చూడటానికి మహాపసందుగా వుంటుందని ఆంగ్లపాఠకులకు నమ్మజెప్పతాడాయన. క్రెవెకోయర్ (Crevcoeur) వ్రాసిన “Letters from an American Farmer” (1782) లో, ముఖ్యంగా దాని ప్రేంచి పాఠంలో—“సామాన్యపు అమెరికన్ నుంటే ఒక చదువుకొన్న రైతు” అనే భ్రాంతి ఇతరులకు కలిగేలా ప్రపంచంపబడింది. 1784 లో పేరిస్ లో ఫ్రాంక్లిన్ కి ఉత్తరాధికారి (Successor) గా వచ్చిన థామస్ జెఫర్ సన్ ఆక్కడ ఫ్రాంక్లిన్ కలిగించిన అభిప్రాయం బలపడేటట్లు చేశాడు.

ఫిలడెల్ఫియా క్వేకరూ, వృక్షశాస్త్రజ్ఞుడూ అయిన విలియమ్ బర్ట్రిమ్ కూడ అమెరికా గురించి ఎలా చెబితే యూరపియనులు వినడాని కివ్వపడతారో ఆలాగే వ్రాశాడు. ఒక మహాకుతూహలంతో ప్రకృతి లోని క్రొత్త క్రొత్త వస్తువులకోసం, ఇండియనుల ఆచారాలు తెలుసుకోవాలనీ దక్షిణప్రాంతంలో ఒక సుదీర్ఘ పర్యటన చేశాడు బర్ట్రిమ్. 1791 లో అతడు వ్రాసింది ప్రచురింపబడిందీ బృహచ్ఛిర్షికతో—
 “Travels through North and South Carolina, Georgia, East and West Florida, the Cherokee Country, the Extensive Territories of the Muscogulges, or Creek Confederacy, and the Country of the Chataws.” అనేక భీకరజంతుజాల సంవలితము, వృక్షజాల శబలితమూ అయిన ఒక అపరిచిత దూర ప్రపంచం గురించిన ఇంద్రజాలంలా వుంది ఆ

పుస్తకం. అందులోని ఆ వింత ప్రపంచపు క్రొత్త మనుష్యులు రూసోగారి
ధోరణితో మాట్లాడుతారు:

“ఒక ఓకు చెట్టు నీడలో పరిచిన ఎలుగు తోలుమీద సాగోరి
ధూమపానం చేస్తున్న ఒకాయన నన్ను చూచి లేచి సలాంచేసి స్వాగతం
పలుకుతూ ఇలా అన్నాడు: ‘దయచేయండి. క్రొత్త వారిలా వున్నారు.
నే నిప్పుడే వేట, చేపలు పట్టడం చేసి వచ్చి కాస్త విశ్రాంతి తీసుకుంటు
న్నాను. ప్రకృతి బోధలు పాటిస్తూ వున్నాను.’ ”

ఇలాగే ఆ పుస్తకంలో మొక్కల పట్టికలు, వాటి స్వరూప
స్వభావ వర్ణనల మధ్య మధ్య కాస్త మనోజ్ఞ మైన పంక్తులు వుంటాయి.
మిగతా యాత్రికుల్లాగ తన అసౌకర్యాల సంత పట్టించుకోడు. పాములూ,
దోమలూ పరివేష్టించిన ఒక చిత్తడి నేలలో రాత్రంతా ఒంటరిగా గడిపి
ప్రొద్దు పొడవగానే “అమ్మయ్య!” అనుకొని లేచి యథాప్రకారం ఉల్లా
సంగా తన పరిశోధన కుపక్రమించే వాడు. వట్టి వచనమే అయినా ఎంత
గమ్మత్తుగా వుంటుందో చూడండి ఆతని ప్రసంగం:

“చుట్టూరా వున్న కానతోవలతో నుంచి మెలుగులీనుతూ సర
స్సులు, వ్రాదాలూ కనిపిస్తూ వుండబట్టి గాని లేకపోతే అదంతా ఒక
స్వాప్నిక దృశ్య మనుకోవలసి వస్తుంది...చుట్టూ సువిశాల శాద్వల
తలాలూ, మధ్య గుండ్రంగా, కోలగా ఆ సరోవరాలన్నీ ఒక్క మాదిరిగా
కనిపించేసరికి ఆశ్చర్యచకితులమై పోతాము. ఆ సరస్థీరాల్లో ఓకు, మేగ్నో
లియా, గార్డోనియా, వాసనారంగాలు నారంగాలు మొ॥ చెట్ల తోపుల
నడుమ గైరికచ్చాయల క్రింద అతినిర్మలాంభోపూరాలతో శృంగారిమండ
పాలవలె ఉన్న కందరాలను చూస్తూ వుంటే కవుల కట్టుకథల అపేక్ష
లేకుండానే అది ఆ వనదేవతయొక్క విలాసమందిర మనిపిస్తుంది. కాని
నిజాని కది ఒక భయంకరమైన బండమొసలి యొక్క ఏకాంత
స్థావరము.”

మెరయన్ మూర్ (Marianne Moore) అనే అమెరికన్ కవి

కవుల కల్పనలతో గూడ యధార్థవాదులుగా వుండవలసిన అవసరం గురించి చెబుతూ, వాళ్ళ వనాలన్నీ ఊహకల్పితాలైనా, అందులోని కప్పలైనా నిజమైనవి కావా లంటాడు. (అంటే ఏ కొంతైనా యాధార్థ్యం లేకుండా అంతా వట్టి కల్పన అయితే ఏం బాగుంటుందని.) ఫెళ ఫెళలాడే బర్ట్రమ్ గారి గద్యరచనకూ ఆ మాట వర్తిస్తుంది. అదొక మహా కాంతార కావ్యం. అమెరికన్ రచయితల కొక వస్తునిక్షేపం. యూరపియన్ రచయితలను గూడా అది బాగానే ఆకర్షించింది. వర్డ్స్ వర్త్, కాలరిడ్జి, సోదే, కేంబెల్, చాట్యూ బ్రయండ్ (Chateaubriand) మొదలైన వారంతా బర్ట్రమ్ పుస్తకం చదివారు, వినియోగించు కొన్నారు. కేంబెల్ (Campbell) తన “Gertrude of Wyoming (1809) అనే కావ్యంలోని పాత్రలకు ఒక ఆందమైన పెన్సిల్వే పేనియాలోయను రంగస్థలంగా చేశాడు. మరీ దక్షిణ ప్రాంతాన్ని, Muscogulges ను కథారంగాలుగా చేసుకున్నాడు Chateaubriand తన అమెరికను రొమాన్సులు మూడింట.

హగ్ హెన్రీ బ్రేకన్ రిడ్జి (1748-1816) అనే ఆయన తన Modern Chivalry అనే ఒక చక్కని నవలలో (1792-1815 మధ్య ఒక ‘సీరియల్’గా ప్రచురింపబడింది) అమెరికా సరిహద్దుప్రాంతంగురించి మరో రకం ఆభిప్రాయం వ్యక్తంచేశాడు. అతని కావ్యంలో కల్పన స్వల్పం. ఈ ప్రాంతాన్నే విలియమ్ బిర్డ్ ‘లబ్బర్ లేండ్’ (దేబెల దేశం అని అర్థం) అన్నాడు. ఇక్కడి మనుషులకి పరిసరప్రకృతిరామణీయకంతో పనిలేదు. తమ ఉత్సాహమంతా గుట్టపువేటలోను, కల్లుగీతలోను చూపు కుంటారు. మళ్ళా బర్ట్రమ్ ఆశయానికి జేమ్స్ ఫెనిమోర్ కూపర్, బ్రేకన్ రిడ్జి ఆశయానికి మార్క్ ట్వెయిన్నూ పునర్భవం ప్రసాదించారు. ఎలా గైతేనేం, 1790 నాటికి అమెరికన్ తన దేశపు సాహిత్యాన్ని చూసుకుని ఆ రచయితల్లో గల వైవిధ్యానికే సంతృప్తిపడవచ్చు. Charles Brockden Brown (1771-1810) అనే రచయిత అమెరికాను కథా

రంగంగా చేసుకుని నాలుగు జానపద నవలలు వ్రాశాడు: **Wieland** (1798), **Arthur Mervyn, Ormond, Edgar Huntly** (ఈ మూడూ 1799 లో ప్రచురింపబడ్డాయి. అప్పటి కతని వయస్సు 28 సం॥లు మాత్రమే). కీటూస్, మరికొందరు ఆంగ్లరచయితలూ ఈ నవలలను మెచ్చుకొన్నారు. ఇక నాటకరంగంసంగతి చూసుకుంటే—1787 లో **Royall Tyler** అనే ఆయన **The Contrast** అనే ఒక మోదాంత నాటకం (Comedy) వ్రాశాడు. దాని ప్రస్తావనలో ఆయన ఉరక లేస్తూ ఉంటాడు:

“దేశాభిమానుల హృదయాలు సంతోషంతో ఉప్పొంగి పోవు గాక! మనగీ అని చెప్పుకోదగినదాన్ని చూడబోతున్నాము నేడు” అని.

అతడలా గొప్ప చెప్పుకోవడానికి తగిన కారణం వుంది. షెరిడన్ వైత్యం కొంత వున్నా నాటకంలో చతురతా, చమత్కారమూ వున్నాయి. ‘Lady Teazle’ నాటకం ఆడటంతో మొహం మొత్తిన ఈ నాటి ఒక పెద్దనాటక కంపెనీకి ‘The Contrast’ను ప్రదర్శించడం కంటే చెయ్యడానికి కొఱమాలిన పనులనేకం వున్నాయి. (అంటే అది లెక్కలేనన్ని తడవలు ప్రదర్శింపబడింది అభిప్రాయం.)

అమెరికన్ దేశాభిమాని సంతోషించడానికి కారణా లిలాంటివే వుండేవి కొన్ని 18 వ శతాబ్దం చివరి నాటికి. అయితే అన్నీ వెంటనే బయట పడకపోయినా అశాంతికి, అసంతృప్తికి కారణాలైన పరిస్థితులుకూడా వున్నాయి. అమెరికనుల కానాడు రాజకీయస్వాతంత్ర్యం వచ్చింది కాని దానితోపాటు సాంస్కృతిక స్వాతంత్ర్యం రాలేదు గదా - అయితే సాంస్కృతిక స్వాతంత్ర్యం కావాలని గోలపెట్టడానికి పనికొచ్చింది రాజకీయ స్వాతంత్ర్యం. ‘ఖండాంతర సమితి’ (Continental Congress) లో. సభ్యుడైన ఒక ఉన్నతదేశభక్తుడు ‘ఇకమీదట సంయుక్త రాష్ట్రాల్లో ఇంగ్లీషుభాష వాడకూడదు’ అని ఒక ప్రతిపాదన చేశాడట. రోజర్ షెర్మన్ అనే మరొక సభ్యుడు ఇంగ్లీషును ఉంచవలసిందే

కాని సం.రా.లోని ఇంగ్లీషువారు మాత్రం గ్రీకుభాష నేర్చుకోవాలని నిర్బంధంపెడితే సరిఅని ఒక సవరణ ప్రతిపాదించాడు! అమెరికన్ విప్లవానంతరసంఘర్షణలో ఘోరలిష్టులకూ, జెఫర్సన్ పక్షంవారికీ ఏర్పడిన వివాదం నాటి సాహిత్యంలోనూ సమాంతరంగా కనిపిస్తూ వచ్చింది. జెఫర్సన్ పక్షీయులకు రాజకీయాధికారం హస్తగతమైతే, సాహిత్యంలో సాంప్రదాయకులైన (Conservative) ఘోరలిష్టుల దృక్పథానికి ప్రాబల్యం ఏర్పడింది. ఒకనాడు వలసవారందరికీ మొనగా ఉనిపించు కొన్న Tom Paine ఏళ్ళతరబడి ఉపేక్షిస్తుండే చివరికి 1809 లో చనిపోతే దేవానాంప్రియమైన తేత్రంలో అంత శవాని కింత చోటు దొరికింది కాదు. 'రేడికలిజమ్' సాంస్కృతిక మైనదైతేనేమి, రాజకీయమైనదైతేనేమి, అది రోజర్ మెర్సన్ తోపాటు Connecticut పోయినవారికి, Hartford wits అనిపించుకొన్నవారికి ప్రతికూలంగా పరిణమించింది. ఈ జాన్ ట్రంబుల్, జోయల్ బార్లో,¹ టిమోతీ డెవ్లీ, ఇంకా మరికొందరు తెలివితక్కువ జనసామాన్యంవల్ల ప్రమాణాలు పడిపోతున్నాయి, చెడిపోతున్నాయి అని ఆక్షేపణలు తెలియజేశారు. అయితే తరువాతితరాల ఆక్షేపకులవలెనే వీళ్ళూ కలిసిరాగా మూర్ఖులుగా ఆరోపణలకు గురియైనారు. సంయుక్తరాష్ట్రాలలో సాంప్రదాయకుల స్థితి అనుకోదాని కంత నిక్కచ్చిదైనా వ్యవహారరంగంలో క్లిష్టంగాను అధిద్రంగాను పరిణమించింది. అధమన్యుల గుంపుమగ్గ ఒక ఋణదాత వుంటే ఎలా వుంటుందో అలా వుండేది వారి స్థితి. ఇది చాలా శోచనీయమైన పరిస్థితి. ఎంచేతంటే అమెరికా అభ్యుదయానికి పాజ్ఞ సాంప్రదాయకుడు చేయగలిగింది ఎంతైనా వుంది. అయితే 'Hartford wits' తమ ఉత్తరాధికారులైన సాంప్రదాయకులకంటే చాలా ఆత్మవిశ్వాసం గలవారు.

“సంపద, సౌజన్యము, కాశలము, ప్రభుత్వము అన్నవి ధర్మం

1. బార్లో 1788లో యూరపు వెళ్ళేక తన రాజకీయాశయాలను పూర్తిగా మార్చుకొన్నాడు.

యొక్క స్వాభావికమైన శక్తికి దోహదకారులై తే అప్పుడు ధర్మప్రభావం మరీ అధికంగా వుంటుంది" అని వ్రాసిన (1798లో) టిమోతీడ్యెట్ (జోనాథన్ ఎడ్వర్డ్స్ మనుమడు) తాను 'అమెరికన్' భావన ఏమీ చెయ్యలేదు, సరికదా అమెరికన్ ఆత్మను రక్షించడానికే ప్రయత్నించాడు; అలాగే ఫిలడెల్ఫియా 'ఫోర్టుఫోలియో' (మొదటితరం అమెరికన్ సాహిత్య పత్రికలలో ప్రధానమైనది) సంపాదకుడైన జోసఫ్ డెన్నీ ఫ్రాంక్లిన్ను నిందించడానికి కూడ వెనుదీయలేదు.

“అత డొక కక్కుర్తిగ్రంథకర్తల జాతిని సృష్టించినవాడు. సాహిత్యాన్ని వట్టి అసభ్యస్థితికి పనిగట్టుకొని దిగదీసినవాడు. నాగరకమూ, ప్రచురమూ అయిన గ్రాంథికభాషను అధమమైన ప్రాంతీయ, జాతీయాల పులుముడుతో వ్యాకరణానికి సిగ్గుచేటూ, ఇంగ్లీషుకి తప్ప ఏ ఇతర భాషకేనా సంబంధించినటువంటిదీ అయిన శుద్ధగ్రామ్యమైన అనాగరిక ధోరణితో పాడుచేసినవాడు.”

ఫ్రాంక్లిన్ అంతటివాడిగురించి డెన్నీ ధోరణి ఇలా వున్నందుకు డెన్నీవే హాస్యభాషను దని కొంచెరనుకోవచ్చు. కాని పూర్తిగా కాదు. అత డది వ్రాసేటప్పటికి ఇంగ్లీషును ససేమిరా వాడకూడదు, వదిలిపెట్టాలి అని కృతనిశ్చయమైవున్న సభ్యుడతని దృష్టిలో వున్నాడు. ఈ భాషావ్యవస్థాధ్యత అతనిమీద వున్నది. అయితే స్పష్టతకోసమని చరిత్ర కసత్యవోషం అంటగట్టకుండా వుండాలంటే ఫ్రాంక్లిన్ వచనరచన సరళమైన ఒక అమెరికన్ శైలిని సృజించడం కాదు, నిలువరించిందని చెప్పడానికి వీలేదు. అలాంటి శైలి ఒకటి అమెరికాలో ప్రాదుర్భవించింది (ముందు స్పష్టపడుతుంది). అయితే అది అమెరికాలో నిర్ధంగా వున్న ఒక సభ్యమైన శైలి నెన్నడూ త్రోసిపుచ్చలేదు. ఈ సభ్యశైలి అన్నది పూర్తిగా సజాతీయమైనది కాకపోతే పోవచ్చునుగాని విజాతీయమైనదనిమాత్రం కొట్టి పారేయ్యడానికి వీలులేనిది.

భాషాసమస్య అన్నది బృహత్తరమైన అమెరికన్ మీమాంస (American dilemma)లో ఒక భాగంమాత్రమే. ప్రభుత్వరధికులు, సారథులు ఈ ఇద్దరి వ్యావహారికరీతుల మధ్య ఏర్పడిన తగవు ఎక్కచ్చిగా

పరిష్కృత మయ్యేదికాదు. ఈ తరగతుల పరమార్థాన్నిబట్టి చూస్తే ఈ మీమాంస, విపులంగా చెప్పాలంటే, అట్లాంటిక్ సముద్రాని కవతలవున్న దేశాలను సంబంధించిందికూడా అవుతుంది. డ్వైటూ, డెన్నీకూడా అమెరికనుల మనుకోడానికి వాళ్ళ వికోను లెంత గర్విస్తారో తామూ అంత గర్విస్తాను. అయితే ఉదయపక్షం వాదాలూ, మనస్తాపం కలిగించే నిర్ణయాలకు సమంగానే దారితీస్తున్నాయి. అమెరికా సాహిత్యపద్ధతుల్లో బ్రిటనుతోటి, యూరపుతోటి పోటీపడినప్పుడు ఫలితాలు విధగా ప్రాంతీయసంకుచితత్వం గలవిగా అయిపోయినవి. పోనీ, మరోవైపు అది ఒక జాతీయమైన మార్గాన్నేర్పరచుకొని అనుసరిస్తోందీ అంటే ఫలితాలు లాభసాటిగా లేకపోవడం తప్పనిసరియైనది.

సాధారణంగా ఆంగ్లేయులే మిగతా యూరపీయుల కంటే అమెరికాయెడల, అది స్వతంత్రంగా చేసుకొనే ప్రయత్నాలయెడల ఎక్కువ ఆసక్తి, ఆమోదం కనబరుస్తూ వచ్చారు. కాని అమెరికాకు స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తొలిదినాల్లో అమెరికన్ సాహిత్యకృషిని చాలావరకు పక్షపాతరహితంగానే దుయ్యబట్టేరు. ఆంగ్లపత్రికా విమర్శకులు స్వదేశీయులైన రచయితలనుగూడ ఘోరంగా విమర్శించేవారు. అది కొంత అమెరికనుల కుసశాంతికారణమైనా వాళ్ళు తమమీద విరుచుకుపడ్డప్పుడుమాత్రం పట్టించుకొని బాధపడేవారు. ఒక అమెరికను

“అమెరికాతో రచన నొక వృత్తిగా చేసుకోడానికి వ్యాసంగం చెయ్యడం ఎస్కిమోల దేశంలో సోకుమార్యంగురించి ఒక వ్యాసం ప్రచురించడంకంటేగాని, లేక లేవ్ లాండుతో ఒక విజ్ఞానశాస్త్రపరిషత్తు స్థాపించడంకంటేగాని హీనమైన లబ్ధిగల ప్రయత్నమేమీ కాదు.”

అని అన్నప్పుడు అతని ఉద్దేశాన్ని, పాపం, ఏదో అసంతృప్తికి గురియైనవాడిమాటగా గ్రహించారు.

అయితే ‘ఎడింబరో రివ్యూ’ (డిసెంబరు 1818)లో :

1. “మాలపల్లెతో మంగళాష్టకాలు” అనే మన తెలుగు సామెత వంటిది.

“అమెరికనులకు సాహిత్యం లేదు—అంటే జాతీయమైన సాహిత్యం మన్నమాట. అదంతా మైనండి దిగుమతిచేసుకున్న బాపలే. ఆ, వాళ్ళ కొక ఫ్రాంక్లిన్ వున్నాడు. అతడి పేరుమీద అర్థశతాబ్దిపాటు కాల తేజం చెయ్యవచ్చు. మిస్టర్ డ్యేట్ అని ఒకతను వుండాలి. కొన్ని కౌవ్యాలు వ్రాశాడు. అతడి క్రైస్తవనామకరణం టిమోతే. వర్జీనియా గురించి జెఫర్సన్ వ్రాసిన ఒక వృత్తాంతంకూడా వుంది.

జోయల్ బార్లో¹ వ్రాసిన ఒక ఇతిహాసము, మిస్టర్ ఇర్వింగ్ వ్రాసిన హాస్యరచనలూ ఏవో వున్నాయి. అసలు ఆరువారాల ప్రయాణం వారికి భాష, జ్ఞానం, విజ్ఞానం, ఉపజ్ఞలతో వెలసిన పుస్తకాలు-కుప్పలు తిప్పలుగా తెచ్చిపెడుతూవుంటే అమెరికనులు మరి పుస్తకాలు వ్రాసుకోవడం దేనికీ?” అని సిడ్నీ స్మిత్ అన్నాడంటే ఆ సంగతి వేఱు. ఇలాంటి ప్రశ్నలు బాహటంగా వ్యాపించాయి. సమాధానం వినడానికి స్మిత్ గారి కవకాశం లేకపోయినా తరతరానా అమెరికన్ రచయితలకు చెప్పాలనిపించింది. ఎమర్సన్ మహాశయుడు ‘అమెరికన్ పండితుడు’ (American Scholar, 1837) అనే పేరిట చేసిన ప్రసిద్ధ ప్రసంగంతో “యూరపియన్ సారస్వత భూపాలరాగాలను (Courtly inuses) చాలాకాలంగా విన్నాము మనం” అని ఉద్ఘాటించాడు. ఈ మాటనే “మేధోపపన్నమైన అమెరికన్ స్వాతంత్ర్యప్రకటన”గా పేర్కొన్నాడు ఆలివర్ వెండెల్ హోమ్స్ (Oliver Wendell Holmes). ఎమర్సన్ వక్కణ అలాటివాటన్నింటను ప్రతిష్ఠమైన దనడం యధార్థం. ఇక విప్లవకాలపు విదగ్ధకవిప్రవరుడు ఫిలిప్ ఫ్రెనో (Philip Freneau ఎంత నిస్పృహతో ఎలా అన్నాడో చూడండి: “ఆ రుద్రభూమి

1. The Columbiad (1807). ఈ గ్రంథం హీరోయిక్ కథైట్లు అనే ఛందస్సులో వున్నా మిల్టనుకి చాలా ఋణపడివున్నదనీ, బార్లో దేశంలో కాలుపెట్టియెరగని రాబర్ట్ సన్ అనే స్కాటిష్ చరిత్రకారుడు వ్రాసిన అమెరికన్ చరిత్రనుండి బార్లో విషయం గ్రహించాడనీ కూడా సిడ్నీ స్మిత్ వ్రాసివుండవలసింది.

(‘Damnable Place’)నుండి ఎరువు తెచ్చుకుంటేగాని ఒక చదువుకీ ఒక చందానికీ మనం నోచుకున్నాము కామా?” అని. ఆ రుద్రభూమి అంటే మరేదో కాదు, బ్రిటన్ అని ఆయన అర్థం. “పరసారస్వత ప్రభావాన్ని నిగ్రహించుకోలేని స్థితిలో వుండడంకంటే అసలు సారస్వతమే లేకుండావుండడమే మంచి” అంటాడు విలియమ్ ఎల్లర్ చానింగ్ తన “Remarks on National Literature” (1830)లో. కాస్త తరువాత—“చాలా కాలానికి ఈ నాడు మనం చేసుకున్న స్థితి ఏమంటే—ఇకపై మన సాహిత్యం దాని స్వాతంత్ర్యగుణాలమీద అది ఆధారపడితే పడాలి. లేదా దాని లోపాలవల్లనే అధఃపతనం పొందాలి. మన మస్సుడే పుంజాలుత్రెంచుకొని మన బ్రిటిష్ మహమ్మదు దూరంగా జరిగేము” అని ప్రకటించాడు ఎడ్గార్ ఎల్లెన్. ఇలాగ ఎమర్సన్ కి ముందూ వెనకూ చాలామంది రచయితలు అభిప్రాయాలు ప్రకటించారు. ఎన్నేనా ఎత్తి చూపవచ్చు గాని ప్రకృతాని కివి చాలు.

ఈ దేశాభిమానం, బ్రిటిష్ దూషణం అలా వుండగా అనాటి అమెరికన్ సాహిత్యం మాత్రం అస్వతంత్రమూ, నికృష్టమైనదీ కావడం లోచనీయం. 1789లో నో వెబ్ స్టర్ (Noah Webster) “ఇకపై గ్రేట్ బ్రిటన్ ప్రామాణ్యం మనకు పనికి రాదు. అక్కడి రచయితల అభిరుచులే కలుషితమై పోయాయి. వాళ్ళ భాష చెడిపోతోంది” అని స్వదేశీయులను హెచ్చరించాడు. వెబ్ స్టర్ చెప్పిన మాటే కాని నిజమైవుంటే ఆ వ్యవహారమంతా ఎంత తేలికైపోయి వుండేది! కాని ఒక తరం గడిచేక చూసుకున్నా ఆ కల్తీ అన్నది యూరపియను సాహిత్యాన్ని పాడుచేసిన జాడ ఏమీ లేదు మరి. ఆ సాహిత్యం కూడా ముత్యంలాగే మాలిన్యం వల్లనే కలిగిందనడాని కవకాశం వుందా? ఉంటే విట్మన్ మొదలైన వారు అమెరికా సరిక్రొత్త సాహిత్యం సృష్టించుకుంటుందన్న స్థిర నిశ్చయంతో ఆ ప్రశ్ననే తుడిచి పెట్టేవారు.

New Monthly Magazine (London, 1821) లో “అమెరికనులు మిగతా మానవులవలె కాక, భవిష్యత్తుయొక్క దయమీద

ఆధారపడుతారు. వా రొక చేత మల్థూజ్ (Malthus - 'జనాభా' సిద్ధాంత ప్రవర్తకుడు) గ్రంథాన్నీ, ఒకచేత వెనుకబడిన దేశపు పటాన్నీ పట్టుకొని వుండి కూడా ఎవరైనా అమెరికా ప్రస్తుత స్థితిని, వుండవలసిన స్థితిని సరిపోలిస్తే ససేమిరా ఒప్పుకోరు. రాబోయే సాభాగ్యాలను తలుచు కుంటూ వుప్పొంగిపోతారు." అని వ్రాయబడింది. అయితే ఒకవంక వర్తమాన సత్యాలను గణింపక తప్పలేదు వారికి. బ్రిటిషువారి పెద్దటికమ్మిద నమ్మకం లేకపోయినా ఇంగ్లీషుభాషను వాడుకోక తప్పలేదు. ("మేమేమో కొత్తభాషను తయారుచేస్తున్నామని ఆరోపించడం వట్టి అపవాదు" అని 1821 లో North American Review లో ఘోషించాడు ఎడ్వర్డ్ ఎవరెట్). ప్రతిష్ఠకు తగిన యోగ్యత ప్రకటించి ఆంగ్లరచయితల తోను, ఖండాంతర రచయితలతోను వారు పోటీలో నిలబడవలసివచ్చింది. అదే వ్యాసంతో ఎవరెట్ ఇంకా ఇలా అన్నాడు :

"మా పిల్లల పుస్తకాలు ఇంగ్లీషువి. మా నాటకరంగం ఇంగ్లండు ప్రసాదమే. బైరన్, కేంబెల్, సాదే, స్కాటులు స్వదేశీయుల కెంత పరిచితులూ మాకూ అంత పరిచితులే. క్రొత్తగా ఒక నవల వచ్చిందంటే ఎడింబరోలో వాని చివరి కాగితాలు పారవేయబడే లోపల ముందు కాగితాలు మాకు చేరుతాయి. ఇంగ్లండులో ఇంకా తడి ఆరకుండానే స్రవీ మంచి ఇంగ్లీషు పుస్తకాన్నీ మేము పునర్ముద్రణ చేస్తాము. మావాల్సేక్కువగా ఇంగ్లీషును గ్రహించిననాడు ప్రాచీనమతగ్రంథాలకు ఆంగ్ల పత్రికలే మాకు మాతృకలై నవి. ఈ సంగతులన్నీ అందరికీ తెలిసినవే. అలాంటప్పుడు మంచి ఇంగ్లీషు మాట్లాడకూడ దనుకోవడం మాకు చేత నవుతుందా?"

ఆ చివరిప్రశ్నలో ఏదో ఒక చిన్న విషయశ్రుతిగూడా వున్నది. అతని వాదం ఎంత తర్కసహమైనదా అని చర్చించడానికి కాదు గాని ఆ మీద అతడు చేసిన నిమిత్తరూపణం వుందే అది యధార్థం. అమెరికాలో వున్న రచయితకు సమకాలికాంగ్లరచయితల కున్నట్లు గ్రంథ విక్రయావకాశాలు బొత్తిగా తక్కువ. అంతర్జాతీయ ప్రత్యంతర స్వామ్యం

(International Copy Right) కి తగిన అవకాశాలు లేకపోవడమే యీ తేడాకు కారణం.

1891 లో ముద్రణచట్టం వచ్చేవరకూ అమెరికాలో యూరపియను గ్రంథాల దోపిడి ఒకటి కొనసాగుతూ వచ్చింది. మేఘూ కేరే అనే ఫిలడెల్ఫియా ప్రచురణకర్త కొన్ని జోరుపడవలను గుత్తకు తీసుకొన్నాడు. వైనుండి ఓడలమీద కొత్త నవలలు వచ్చేయనేసరికల్లా తన పడవలను పంపి వాటిని సంపాదించి తన పోటీదారులకంటే ముందుగానే ఒక ప్రతిని విడుదల చేసేవాడు. దేశంలో ఎక్కడ చూసినా స్కాటు, డికెన్సుల నవలలే! అన్నీ యిలాంటి దొంగప్రతులే! 1842 లో మొదటి సారిగా సంయుక్తరాష్ట్రాలకు వెళ్ళినప్పుడు డికెన్సు తన వ్రాతలకీ, ఈ ప్రతులకీ వున్న తేడా చూసి గోలెత్తాడు కాని లాభం లేకపోయింది. యూరపులో అమెరికన్ గ్రంథకర్తల కిలాంటి గతి అంతగా పట్టలేదు. ఇంగ్లండులో ఉనికివల్లా, పూర్వముద్రణలవల్లనూ కాపీరైటు పొందగలిగే వారు. అంగ్లేయుల అభిరుచులకీ, ఆ ప్రచురణకర్తల ఉద్దేశాలకూ అనుగుణంగా వుండడంలో వాళ్ళ కది కొంత ప్రోత్సాహకారణంకూడా అయింది. అదే వాళ్ళ అమెరికా ప్రచురణకర్తల విషయం చూసుకుంటే యూరపియన్ గ్రంథాలను 'రాయల్టీ' ఇవ్వనక్కరలేకుండా వేసుకుని బాగా లాభాలు చేసుకుంటున్నవాళ్ళకి అమెరికన్ గ్రంథకర్తల పుస్తకాలు వెయ్యడం, వాళ్ళ కేదో ముట్టజెప్పుడం అంటే, పాపం, చాలా కష్టంగా వుండేది.

అంటే, ఇక అమెరికన్ రచయితలు దేన్నిగురించి వ్రాయడం? అన్న దొక సమస్య. తమ కిష్టం లేకపోయినా ఆ ప్రాతప్రపంచం (యూరపు) యొక్క ఆమోదం పొందాలనే ఆశతో జాతీయవృత్తాలను గ్రహించడానికి వెనుకాడేవారు. అమెరికన్ వలస నుద్దేశించి స్టీఫెన్ విన్సెంట్ బెనెట్ (1898-1943) :—

“నిన్ను ఇంగ్లీషు పాటలో ఇమడ్చడానికీ, నీ మాటను ఇంగ్లీషు కథలో తగల్చడానికీ, వాళ్ళు (అమెరికను రచయితలు) ప్రయత్నించారు. అయితే మొదటినుంచీ అపశ్రుతులే పలికారు. గుడ్లగూబ కోకిలమ్మ

గొంతు పిసికింది.” (ఇది “The catbird pecked away the Nightingale” అనే పంక్తికి కేవలం భాషానువాదం మాత్రమే. Catbird విజాతీయతకు, Nightingale సజాతీయతకు సంకేతాలని తోస్తుంది).

నిజమే, కాని శిష్టరచనలో అమెరికన్ కవికి కోకిలకి బదులు గూబతో పాత్తు కుదరడానికి చాలాకాలం పట్టింది. యూరపులో మొదటగా ప్రశంసలందుకొన్న అమెరికన్ కావ్యాలలో ఒకటి ఎక్కడ పడితే అక్కడ కనిపించే నీటికోడి నుద్దేశించినది.

(1815 లో విలియమ్ కల్లెన్ బ్రయంట్ (1794-1878) వ్రాశాడు) తనకు అమెరికన్ పేర్లంటే మహాప్రేమ అని బెనెట్ అంటాడు :

“I have fallen in love with American names,
The sharp names that never get fat, The snake-
skin titles of mining—claims, The plumed war-
bonnet of Medicine Hat, Tucson and Dead-
wood and Lost Mule Flat.”

అతని ఆభిప్రాయాన్ని ఆమోదిస్తాం. కాని ఈ పేర్ల కతీతంగా కాలం గడిచిపోయింది. బహుశా ఈ పేర్ల వికారత్వమే ఛాన్సెలర్ విల్లేతోగాని గెట్టిస్బర్గ్ లో కాని విషాదానికి కారణమైవుంటుంది. 1800లో అమెరికా స్థలనామా లంటే విపరీతమైన ఆక్షేపణ బయలుదేరింది.

“Ye plains where sweet Big-muddy rolls
along;
And Teapot, one day to be famed in
song...”

బ్రయంట్ రచనలాగే అమెరికన్ రోకటిపాట రచన క్రమంగా

స్థలాతీతంగా బహుముఖంగా సర్వాలంకార శోభాయమానంగా ఆశ్చర్యకర పరిణామం పొందింది.

స్కాటిష్ విమర్శకు లన్నట్లు అమెరికన్ రచయిత ఏదో తన కన్నదానితో సంతృప్తిపడవలసిందేనా? అమెరికన్ చిత్రకారుడిలాగానో, శిల్పిలాగానో అతడు కూడా యూరపుకి పోవలసిందేనా? స్వదేశంతో వ్రాసుకోడానికి తగిన సామగ్రి యేమీ లేదా? “ఇవిగో ఇవి మాకు జాతీయాలైనవి” అని అనుకోడానికి తగిన వస్తువులే లేవా? పోనీ, ఈ అడవులూ, కొండలూ, కోసలూ-ఈ ప్రకృతి సౌభాగ్యమంతా అమెరికావి కాదా? ఇదీ వట్టి అమెరికా తెరగుడ్డమీద యూరపు వేసిన బొమ్మేనా? చూడండి అమెరికా గురించి వచ్చిన మరొక ఆక్షేపణ (Blackwood, 1819):—

“నీరస వస్తువులతో నిండిన యీ సీమ ఊహలను చక్కెత్తించలేదు. ప్రాచీన విషయ భావనకు మనస్సుకు శ్రేయ కలిగించే వేమీ లే విక్కడ. చారిత్రాత్మకమైన రక్తి నుత్పాదించే శిథిలాలైనా లేవు. తోకోత్తర ఘన కార్యాల స్మృతిచిహ్నాలవల్ల కలిగే ఉత్సాహాని కిట ప్రసక్తిలేదు. కవిత్వానికి కల్పనకూ దోహదం చేసే కథలూ గాథలూ సంప్రదాయాలూ ఏమీ లేవు.”

అమెరికాలోకూడా ఇదేమంత అసాధారణమైన అభిప్రాయంకాదు. హాథార్న్ తన Marble Faun ఉపోద్ఘాతంతో ఈ అభిప్రాయమే వ్యక్తం చేశాడు. హెన్రీ జేమ్సుకూడ హాథార్న్ జీవితం గురించి తాను వ్రాసిన గ్రంథం ప్రారంభంలోనే ఇలా అన్నాడు:

“ఏమి టింకా మిగిలివుందో తెలుసుకోవడమన్న దొక వింత అని, పించుకొనేదాకా మిగతాదేశాల్లో వున్నవీ అమెరికాలో లేనివీ అయిన

గొప్పగొప్ప నాగరిక లక్షణా లేమి లేమిటో లెక్కవేసి చూసుకోవచ్చు"1

ఆ ప్రసంగం చివర ఇలా అన్నాడు:

“ఈ ఘోరమైన ఆరోపణ దృష్ట్యా సహజంగా ఎవరై నా అనగలిగే మాట యేమిటంటే ఈ వస్తువులను వదిలి వేస్తే అన్నిటినీ వదులుకున్నట్టే- ఇంకా (చెయ్యవలసింది) చాలా మిగిలి వుందని అమెరికన్ కి తెలుసు. ఏం మిగిలివుందా అంటే అదే అమెరికన్ రహస్యం! అమెరికన్ చమత్కారం.”

అమెరికాలో ప్రజా ప్రభుత్వ మేర్పడిన తొలి టోజుల్లో అమెరికన్ సాహిత్యంలో బయలుదేరిన కలవరాలు కొన్ని యిలాంటివే. రచయితకూ భూఫలాపేక్షకునకూ ఆశగొలిపే భవిష్యత్తు నందలి విశ్వాసం ఆ కలవరాల కెదురు నిలవవలసి వచ్చింది. పరిస్థితులు కలిసి రావడం లేదని కాస్త నిరాశ చెందినా కాలం చేజారి పోకుండా ఉపశ్రుతి పలుకుతూ తన పక్షాన వుందనే నమ్మకంతో “వ్యవధి నివ్వండి” అని ఆశగా పలికేవాడు రచయిత. కాలం గడుస్తోంది కాని పరిస్థితులలో మంచి ఒక్కటే కాదు, ఆ ప్రక్కన చెడుకూడా పొడనూపుతోంది. మంచి అంటే అమెరికన్ సాహిత్యంతో వైపుల్యమూ, వైశిష్ట్యమూ ఏర్పడ్డాయి. కాని పరిపూర్ణ సాంస్కృతిక

1. ఒక శతాబ్ది క్రితం Crèvecoeur అనే ఆయన ‘అమెరికన్ అంటే ఏమిటి?’ (“What is an American”) అనే తనప్రఖ్యాత మైన లేఖతో అలాంటి వాటి పట్టిక ఒక్కటి తయారు చేశాడు: “ఇక్కడ (అమెరికాలో) పెద్ద సంపన్న కుటుంబాలు గాని, ఆస్థానాలుగాని, రాజులు గాని, మతగురువులు గాని, క్రైస్తవ పురోహిత క్షేత్రాలు గాని, కొద్ది మందికి స్పష్టంగా గోచరించే శక్తి నిచ్చే అదృశ్య శక్తిగాని, వేల కొద్దీ పనివాళ్ళను నియోగించే గొప్ప గొప్ప ఉత్పత్తి దారులుగాని, గొప్ప నాగరిక భోగ విలాసాలుగాని లేవు.” అయితే ఆ 1782 నాటి ప్రశాంత దివసాల్లో చెప్పబడిన యీ మాటలు జేమ్సునాటి మాటలకు విరుద్ధంగా వున్నవి. “ఈ నాడు ప్రపంచంలో వున్న సంఘాల్లో అమెరికన్ సంఘమే ఉత్తమోత్తమమైనది” అంటాడు జేమ్సు.

స్వాతంత్ర్య మన్నది యింకా అందని పండుగానే వున్నది. అమెరికన్ గరుడపక్షిని (ఆకా విహంగం - వారి జాతీయ చిహ్నము) ఆకాశంలో వై వై కరిగించే వాల్ట్ విట్ మన్ దేశీయ విద్వాంసుల దృష్టిలో ప్రముఖంగా భాసించే ఒక జాతీయ మహా యజ్ఞం చేస్తున్నాడు. హెన్రీ జేమ్స్ అన్నట్లు (1872 లో ఒక యువకుడి కొక ఉత్తరం వ్రాస్తూ) “అమెరికన్ గా పుట్టడమే ఒక కలగలుపు అద్భుతము. యూరపును గురించిన మూఢ విశ్వాసంపై దండెత్తడం ఆది మనపై పెట్టిన బాధ్యతలలో ఒకటి. “దండెత్తడ మన్నది పెద్ద మాట. బాధ్యత అన్నదీ అలాంటిదే. అయితే ఇక అనేక బహిరంగ ప్రదర్శనాలలో బట్టతల ఆడించిన (అంటే కృతార్థత పొందలేక పోయిందని పలుమాలు స్పష్టపడిన) అమెరికన్ గరుడ పక్షియా? యూరపును గురించిన మూఢ విశ్వాసమా? ఏది అవలంబనీయం? అనే శంక వచ్చిపడింది. పెద్ద పెద్ద అమెరికన్ రచయితలంతా ఆ శంక కొక ఒడ్డుకు చేరగలిగేరే కాని ఆ శంకవల్ల అంతో యంతో మార్పు కలగ కుండా ఒక్కరూ లేరు. అసలు అమెరికా యూరపుల అనుబంధం అప్రతిహతమైనది. మరి వీడదీయరానిది అనే ఆ శంకే ఒక కుశంక అని పరిణతుడైన జేమ్స్ గ్రహించగలిగినంత స్పష్టంగా మిగతా రచయిత లెవరూ గ్రహించినట్లు లేదు. ఈ కొత్త-పాత ప్రపంచం కోసం కనిపెట్టు కుని వున్న భవిష్యత్తు యొక్క వింతల్లో ఇదొకటి.

3

స్వాతంత్ర్యము - తొలి ఫలితములు

ఇర్వింగ్, కూపర్, పో

వాషింగ్టన్ ఇర్వింగ్ (1783-1859):

జననం న్యూయార్కులో. ఒక ప్రెస్బిటేరియన్ వర్తకుని పుత్రుడు. అఖిరివాడు. 'లా' చదివాడు, కాని అన్నలైన విలియమ్, పేటర్ల సాహిత్యప్రీతిచే ఆకర్షింపబడ్డాడు. ఒకవార్తాపత్రికకు 'Letters of Jonathan Oldstyle, Gent' పంపేవాడు. తరువాత తానే దానికి సంపాదకు డైనాడు. ఆరోగ్యంకోసమని 1804-6 సం॥ల నడుమ యూరపులో పర్యటించాడు. తన అన్నలతోను, బావగారైన జె.కె. పార్డింగ్ తోను కలిసి ఖేడరలిస్టు దృక్పథంతో "Salmagundi" వ్యాసాలు వ్రాశాడు. 1809 లో 'నిక్కర్ బోకర్' అనేవాడు వ్రాసినట్లుగా, అంటే మారుపేరుతో History of New York

వ్రాశాడు. అది అతని మొదటి ప్రముఖవిజయం. 1815 లో లివర్ పూల్ లో వాళ్ళవాళ్ళ ఇనపసామానువర్తకంతో సాయపడటానికి మళ్ళా యూరపు వెళ్ళేడు. అక్కడే దేశం ద్రిమ్మరుతూ పరిహేడే శున్నాడు. "The Sketch Book of Geoffrey Crayon, Gent (1819-20) అనే రచనతో బాగా గుర్తింపబడ్డాడు. తదుపరి Bracebridge Hall (1822), Tales of a Traveller (1824), కొలంబసు జీవితచరిత్ర (1828), A Chronicle of the Conquest of Granada (1829), The Alhambra (1832) మొదలైన రచనల ద్వారా మంచి పేరు చేసుకున్నాడు. 1832-42 సం॥ల నడుమ U. S. లో వుండి అమెరికన్ విషయాలను గురించి వ్రాశాడు, A Tour on the Prairie (1832) మొ. 1842-6 లో మళ్ళా యూరపు నివాసం. మొదట స్పెయిన్ కు మినిస్టర్ గా. మళ్ళా స్వదేశానికి పోయి నిరంతర రచనావ్యాసంగంతో శ్రేష్ఠ జీవితం గడిపాడు. గోల్డ్ స్మిత్, మహుమెట్ మొదలైనవారి జీవితాలను గురించి వ్రాశాడు. ఆ జీవితచరిత్ర లన్నిటిలోకీ ఆఖరిదీ, మరీ బృహద్ద్రంథమూ అయినది వాషింగ్టన్ జీవిత చరిత్ర.

జేమ్సు ఫెలిమోర్ కూపర్ (1789-1851):

న్యూయార్కురాష్ట్రంలో ఓట్టిగో సరస్వమిపమున కూపర్స్ బౌన్ నిర్మించిన ఒక గొప్ప భూమిఖామందు కొడుకు. 'యేల్'లో విద్యాభ్యాసం. అయితే పట్టభద్రుడు కాకుండానే మానేసి నాకాదళంలో చేరేడు (1806-11).

అది విరమించి, వాసికెక్కిన డిలేన్సేవంశంతో పిల్లను పెండ్లాడి ఒక గ్రామపెద్దగా వుంటూవచ్చాడు. అయితే అదో వృత్తిగా చేసుకుందామని కాదు. మొదటి నవల **Precaution** (1820). తదుపరి చాలా నవలలు, చరిత్రలూ వ్రాశాడు. 1826-33 లో యూరపు నివాసం. తదుపరి కూపర్స్ ఫోన్ లో. ముద్రణాలయాధిపతుల మీద ఒక దండయాత్ర సాగించేడు. అది విజయవంతమైంది. కాని దానివల్ల ప్రచారం తగ్గిపోయింది. అయినా ఆఖరి గడియవరకూ ఆలా రచనలు చేస్తూనేవున్నాడు. ప్రముఖ కృతులు: **The Spy** (1821), **The Pioneers** (1823), **The Pilot** (1823); **The Last of the Mohicans** (1826), **The Prairie** (1827), **The Red Rover** (1827), **Gleanings in Europe** (1837-8), **Homeward Bound and Home as Found** (1838). Published in England as the **Eve Effingham**, **The Pathfinder** (1840), **The Deerslayer** (1841), **Satanstoe** (1845).

ఎడ్వార్డ్ అల్లన్ పో (1809-49):

జననం బోస్టన్ లో. ఎవరో దేశద్రుమ్మరి నటులు కనేసి దిక్కులేనివాడినిచేసి వదిలివెళ్ళిపోయారు 1811 లో. వర్జీనియా రాష్ట్రంలోని రిచ్ మండ్ వణిక్పివరుడైన జాన్ అల్లన్ ఇంట్లో పెరిగేడు. అల్లన్ కుటుంబంవా

రతన్ని ఇంగ్లండు తీసుకువెళ్ళేరు. అక్కడ బడిలో చేరేడు (1815-20). రిచ్ మండ్ కి తిరిగి వచ్చాక అల్లన్ తో తగువు పడ్డాడు. మరి పూర్తిగా రాజీ కుదరలేదు. 1834 లో అల్లన్ చనిపోయాడు. కాని అతని పీలునామాతో ఉపేక్షింపబడ్డాడు. కొద్దికాలం వర్జీనియా యూనివర్సిటీలో వున్నాడు. U. S. సేనలో West Point వద్ద పని చేశాడు; సార్జంటు మేజి రయ్యాడు. కోరి డిస్ మిస్ అయి పోయాడు. తదుపరి బాల్టి మోర్, రిచ్ మండ్, న్యూయార్కు, ఫిలడెల్ఫియాలలో రచయితగా బ్రతుకు సాగించాడు. Southern Literary Messenger మొదలైన అనేక పత్రికలలో సంబంధం పెట్టుకొన్నాడు. 1836 లో తన కజిన్ వర్జీనియా క్లెమ్ అనే పదమూడేళ్ళ అమ్మాయిని పెండ్లిచేసుకున్నాడు. ఆమె 1846 లోనే క్షయవ్యాధితో మరణించింది. చివరికి బాల్టి మోర్ లో దిక్కుమాలిన చావు చచ్చేడు. మొదట ఒక మూడు కావ్యాలు ప్రకటించాడు: Tamarlane (1827), Al Aaraaf (1829), Poems (1831). తదుపరి అతని కవిత్వము, కథలు, విమర్శవ్యాసాలూ ఎక్కువగా పత్రికల్లో ప్రచురింపబడేవి. అతని కథాసంపుటాలు: Tales of the Grotesque and Arabesque (1840), Tales (1845). మిగతా కృతులు: Eureka, A Prose Poem (ఒక తత్త్వదర్శనకావ్యము 1848), The Narrative of Arthur Gordon Pym (1838).

వాషింగ్టన్ ఇర్వింగ్

వాషింగ్టన్ ఇర్వింగ్ అంతర్జాతీయ విఖ్యాతి నార్జించిన అమెరికన్ రచయితలలో మొదటివాడు. అతని వెనువెంటనే వచ్చినవాడు జేమ్స్

ఫెనిమోర్ కూపర్. ఎడ్గార్ అల్లన్ పో కూడ అంతర్జాతీయ ప్రఖ్యాతి నందినవాడే కాని అతని జీవితకాలంలో మాత్రం ఇర్వింగ్, కూపర్ల ప్రఖ్యాతి అతని ప్రఖ్యాతిని మించిపోయింది. 'పో'కి ఒక ప్రత్యేకత అయితే వుంది కాని తక్కిన రచయితలలాగ అమెరికన్ అయినందుకు అతని విషయం కొన్ని చిక్కులకు గురియైంది.

ఇర్వింగ్ విషయం తీసుకుంటే : “అతడు పెద్ద విద్వాంసుడు కాదు, కాని విద్యాపాండిత్యసంబంధ విషయాలనుగురించి ఏదో కొద్ది కొద్దిగా చేమార్పు వ్రాతలు వ్రాస్తాడు. అయితే ఉదాహరణ నిమిత్తం ఎలాంటి విషయాన్నయినా లొంగదీసుకుని ఉదాహరిస్తాడు. తాను పట్టినదల్లా బంగారమయ్యే అదృష్టవంతుడైన రచయిత అతడు. గ్రంథాల్లో అడుగడుగునా అతని ప్రజ్ఞ సూర్యరశ్మిలా ప్రకాశిస్తూ వుంటుంది.”

ఈ మాటలు ఇర్వింగు గోల్డ్స్మిత్ ను ప్రశంసిస్తూ అన్నవి కాని ఇవి ఇర్వింగుకే సరిపోతాయి. యూరపులోనూ, అమెరికాలోనూ అతనిని 'అమెరికన్ గోల్డ్స్మిత్' అనీ, అనంతరకాలపు ఎడిసన్ అనీ, స్టీలన్ వ్యవహరించిన అతని సమకాలికు లెవరేనా ఈ పంక్తు లిర్వింగ్ గురించే చెప్పివుండవలసింది. ఇర్వింగును కలిసినవారంతా అతనంటే యిష్టపడతారు. స్కాటు, మూరు, ఇంకా అనేకు లతడు చాలా సరసుడనీ, అతని సాహిత్యశైలి అతని వ్యక్తిత్వానికి దీటుగా వుంటుందనీ వక్కాణించారు. అయితే ఛాగ్లెసు లేంబుకి మల్లేనే ఇతనికి చనిపోగానే ప్రజల మోకరం కొంత తగ్గిపోయింది. జీవించివున్నప్పుడు కూడా అందరూ ఇతని గురించి గొప్పగా అనుకున్నవారు కారు. ఒక వ్యంగ్యరచయిత ఇతనిని “Dame Irving” అన్నాడు. మరొకాయన “Addison and Water” అన్నాడు. అతని Bracebridge Hall అనే గ్రంథం గురించి— “నిర్మాణనైపుణి గ్రంథంయొక్క తాహతు సతిశయించిపోయింది. వట్టి చిల్లరవిషయాలగురించి అతి శ్రద్ధాసక్తులు ప్రదర్శింపబడినవి” అని మెరియా ఎడ్జివర్త్ విమర్శ. ఈనాటి పాఠకు లెక్కువగా ఇర్వింగు నభిసందించేవారితోకంటే విమర్శించేవారితోనే ఏకీభవిస్తారు. అయితే తన కాలంలో అతని తీరు ఎందు కలా వుందో గమనార్హం.

“ఇర్వింగు అర్హతకు మించిన గణన పొందేడు. అయితే అతని కర్మామైన దెంత? అధికమైన దెంత? ఒక అగ్రేసరుడుగా (Pioneer) అతడెందుకు తగును? రచయితగా అతడెందుకు తగును? అన్నదాని కొక తగిన వేర్పాటు చేయవచ్చును” అని ‘పో’ మన కొక ఆధారం చూపించాడు. అయితే ఈ ‘అగ్రేసరుడు’ అన్న మాటేమిటి! ఇర్వింగువంటి మనిషికి ‘పో’ అన్నట్లే ఏదో సామాన్యమైన బౌచిత్యము, నిర్దుష్టమైన శైలి ప్రదర్శించినవాడికీ అగ్రేసరత్వానికీ సంబంధ మేమిటి? అతని వచనం, కొందరు విమర్శకు లన్నట్లు, అంత చాదస్త మోదుతూ లేకపోయినా అందులో కొత్తదనం మాత్రం లేదు (ముందు నిరూపింపబడును). అయితే మరి దేంట్లో అగ్రేసరుడు? అంటే—ఇర్వింగ్ జీవితచరిత్రకారుడైన టేన్లీ టి. విలియమ్స్ “తన ఘనతను తన నెత్తినే కట్టుకోలేక చేతితో పట్టుకుని నిలిచిన అమెరికన్ ఇదుగో ఇక్కడున్నాడు” అంటాడు. అవును. న్యూయార్కులో ఒక వర్తకుల కుటుంబంనుండి, ఒక సామాన్యమైన సాహిత్యపు వాతావరణంనుండి ఈ నూతనప్రపంచంలో ఉత్పన్నుడైన వ్యక్తి నాగరికప్రపంచ సమస్తాన్ని వినోదింపజేశాడు. దారులు వేరైన స్వదేశీయులనూ, ఆంగ్లేయులనూ కూడా సంతోషపెట్టేడు. అచెలా గంటే, అతనికి పేరుతెచ్చిన పుస్తకం చూస్తే తెలుస్తుంది:

ఇర్వింగు వ్రాసిన “The Sketch Book of Geoffrey Crayon, Gent” అనే పుస్తకంలో ముఖ్యునాలుగు చిత్రణములున్నాయి. అందులో గ్రంథకర్త తననుగురించి కూడా వ్రాసుకున్నాడు. ఆ చిత్రణములం దెక్కువ పాలు ఆంగ్లసంబంధులు—‘The Inn Kitchen’, ‘Westminster Abbey’ మొదలైనవి. అందులో జాన్ బుల్ వ్యక్తిచిత్రణము, అమెరికాగురించి ఆంగ్లరచయితల వ్రాతలు అన్న రెండు వ్యాసాలు మాత్రం వివాదాస్పదాలు. జాన్ బుల్ లో తోపాలున్నాయని చెబుతూ “అతడు ప్రతి దోషాన్నీ గుణంగా వాదించి నిరూపించాలనుకొంటాడు; ఈ ప్రపంచంలో తనకన్నా నిజాయితీపరుడు మరి లేడంటాడు” అని ఇర్వింగు. అయితే ఇర్వింగు సాహార్దాన్నికూడా ప్రకటించాడు. “a sterling-hearted old blade” అని కితాబిచ్చాడు.

జాన్ బుల్ కు. రెండోవ్యాసంతో ఆమెరికాగురించి అవాకులూ చెవాకులూ వ్రాసిన ఆంగ్లేయులను తమాషాగా మందలిస్తాడు, తన చీవాట్లు వాళ్ళు ఒప్పుకొనేలాగు. నిష్పక్షపాతికపరిశీలకులైన ఇంగ్లీషు తగుమనుషులు గాక చెడిపోయిన వర్తకుడు, క్రొత్త క్రొత్త పథకాలు పన్నే సాహస యాత్రికుడు, దేశద్రిమ్మరియైన యాత్రికుడు, మాంచెస్టరు, బర్మింగ్ హామ్ ల ఏజెంటు—వీళ్ళూ ఆమెరికాపాలిటి శాకునికులు అంటాడు ఇర్వింగు. అదే మంత గొప్ప వ్యాసం కాదు గాని గొప్ప నేర్పుతో ఒడుపుగా వ్రాయ బడింది మాత్రం బోను.

ఆ పుస్తకంతో ఆమెరికా గురించి వున్న కొద్ది వ్యాసాల్లో “Traits of Indian Character” అన్న దొకటి. పగలంతా వేటాడివచ్చి రూపతీన ఎలుగులు, చిలుకలు, దున్నల మధ్య, గిరిపుకీపాతాల మోతల మధ్య విశ్రమించి జీవయాత్ర సాగించే ఉదారుడైన ఆ ఇండియన్ అనాగరకుని గురించిన సామయికదర్శనమిది. మరొకటి గ్రంథమంతటిలోనూ మిక్కిలి ప్రశస్తికెక్కినది, ప్రశస్తమైనది Rip Van Winkle అన్న ఖండిక. వింకిల్ ఒక డచ్చివాడు. కేట్ స్కిల్ కొండల్లో ఒక మాయకు లొంగిపోయి ఆవశుడై అక్కడే పడిపోతాడు. ఇరవైయేళ్ళు నిద్రతో మునిగిపోతాడు. ఆ తర్వాత లేచి వెళ్తాడు తన గ్రామానికి. అక్కడ వెనుకటి పరిచితులందరూ చనిపోయారు. గమ్మత్తుగా వుంటుంది ఆ కథంతా. అభినందనీయుడు ఇర్వింగ్. క్రొత్త ప్రపంచం తన కట్టుకథలను పాతప్రపంచానికి చేరవేస్తోంది. అతని సమకాలికు లలాగే అనుకునేవారు. ఇర్వింగు గట్టిగా నూచించలేదు గాని నిజాని కీ కథ ఒక జర్మను గాథనుండి గ్రహించాడు. అందుతో పేరాలకు పేరాలు గ్రంథచార్యానికి పాల్పడ్డా డన్నంతగా అనువదించేశాడు. అలాగే మరికొన్ని తరువాతి కథల్లో స్పేనిషుమాతృకల చూలికత్వరూపాన్ని అలాగే వుంచినా ఆక్షేపణలు వచ్చేయి. అతడు చేసిందల్లా ఒక భాషతోని వస్తువును మరోభాషతోనికి అక్కడక్కడ చమత్కరిస్తూ జరుపుకోవడమే అని అంటారు కొందరు.

అయితే యీ ఆక్షేపణలనల్ల ప్రజల కతనియెడల ఏర్పడిన గౌరవానికి తఱురారు లేదు. అయితే మరి అలాంటిస్థానం ఎలా లభించిందతనికి?

‘అగ్రేసరు’ డన్న మాట ఎలా డక్కించుకోగలిగేడు? అంటే మొదటి సంగతి అదో విధాయకంగా యూరపుకి వెళ్ళడం! రెండవది అమెరికన్ గా వ్యవహరింపబడే తన హక్కు గోల్పడకుండా యూరపియన్ పాఠకుల ఆమోదం పొందడం. ఇది చాలా గడ్డుసమస్యే. కాని ఇర్వింగ్ గొక పరిష్కారానికి సన్నిహితంగా వచ్చేశాడు. అంతేకాదు: తన తరువాతి అమెరికన్లకు సమస్య నెదుర్కొనే మార్గాలుకూడా నూచించాడు. అవేవంటే-మొదటిది శైలివిషయం. శైలి చాలా నాజూకుగా, నాగరకంగా వుండాలి. ప్రయోజనదృష్ట్యా అమెరికాకు తనదంటూ ఒక శైలి లేదని గ్రహించాడు. అంచాత ఆంగ్లమాతృకలననుకరించక తప్పదు. కాని ఇర్వింగు ధారాళమైనదీ, దర్జా అయినదీ, 18-వ శతాబ్దినుండి 19-వ శతాబ్దిలోనికి దిగ్విజయంగా పురోగమించిన ఒక గద్యశైలి నావిర్భవింపజేసుకొని తన మాతృకలనే అతిశయించేశాడు. ఇక వస్తువిషయం: అతడు కేవలం యూరపును వర్ణించడమే పనిగా పెట్టుకునివుంటే స్వదేశస్థులతనిని అనాదరించివుండేవారు. కాని అమెరికాలో లేని పదిహేడేళ్ళ పాడుగునా వారతన్ని తిరిగి స్వదేశం రావలసిందిగా కోరుతూనేవుండేవారు. అతడు సమకాలికపరిస్థితులను వర్ణించడం మాత్రమే కాదు. అంతకంటే గొప్ప పనులే చేశాడు. తరతరాల జానపదవిజ్ఞానం త్రవ్వడం మొదలుపెట్టేడు. అప్పుడే మరికొంద రాపని చేస్తున్నారు. అతని మిత్రుడు స్కాట్ మహాశయుడు సీమల్లో వున్న పదవాఙ్మయాన్ని బాగా వినియోగించుకొంటున్నాడు. అతడే ఇర్వింగును జర్మన్ జానపదసారస్వతాన్ని పరిశీలించమని ప్రోత్సహించివుంటాడు. ఇర్వింగు జర్మనుగాధల తరువాత స్పెయిన్ గాధలను చూశాడు. అవి గొప్ప నిధులవలె కనిపించాయి. వెంటనే పరిశోధన ప్రారంభించాడు. తన దేశం అలాంటి సంపదకు నోచుకోలేదు. అందుచేతనే టిక్నర్, ఎవరెట్, లాంగ్ ఫెలోలవలె తానూ దానికోసం యూరపులో వెదుకులాడవలసి వచ్చింది. తరువాతి తరం అమెరికన్లెల్లాగైతే ప్రాచీనచిత్రాలకోసం, లేఖనములకోసం దేవులాడవలసి వచ్చిందో ఈ అగ్రేసరులు ప్రాతప్రపంచంలో ఉపేక్షితమైన జానపద ప్రాచీనస్థితిగతుల నన్వేషించవలసివచ్చింది.

అసలు మరోవిషయం. ఇర్వింగుకు నూత్నవస్తుసృష్టి చేసే శక్తి తక్కువ. అతనికి సిద్ధంగా వున్న వస్తుసామగ్రి కావాలి. హాథార్న్ వలె స్వభావతః గతకాలపు విషయమంటే సరదా. అతనికంటే తాను పైపై మెలుగులవాడయినా అక్కడక్కడ మార్పుకోసం, రక్తికోసం కాస్త కచ్చితమైన అందము, ఆకర్షణ, వింత, విద్వూరము, కాస్త విషాదమూ కావాలని చూసేవాడు. అమెరికా పట్టపగలు ప్రాదుర్భవించినవైతే దానికి యథాశక్తి సాంధ్యరాగభాసంపత్తిని సమకూర్చాడన్నమాట ఇర్వింగు. ఇందు కతని Bracebridge Hall లోని 'The Storm Ship' అనుపేర అమెరికన్ యాపాంతరం పొందిన 'Flying Dutchman' గాథే తార్కాణం. అయితే ఇర్వింగు ఎకాయకీ తా నమెరికన్ల కేవల సంప్రదాయాలు కనిపెట్టదలుచుకున్నాడనుకోవడం అసాహ అవుతుంది. అతని ప్రయత్నమంతా అట్లాంటిక్ సముద్రాని కవతల నున్న వారినీ, ఇవతలనున్నవారినీకూడా సంతోషపెట్టడమన్నదే. అమెరికాలో జాతీయోద్యమానికి తగినంత ముందుగా పుట్టివుండటంవల్ల అతనికి దాని ఒత్తిడి లేకుండా పోయింది. అమెరికాలో విలువైన విషయం దొరికినప్పుడు దానినే వినియోగించుకున్నాడు. ఇండియన్ల దేశంలో పర్యటించి దానిగురించి A Tour on the Prairie అనే గ్రంథం వ్రాశాడు. పశ్చిమ అమెరికా అభివృద్ధి అంటే అతని కాస్త కలిగింది. ఆయింతా దానిగురించి తన Astoria (1836) లో వ్రాశాడు. అతడు సరిహద్దుల మనిషేమీ కాదు. కావటాని కవకాశం లేదు. విశాలదృక్పథం గలవాడతడు. కాని అతనంటే కిట్టనివాళ్ళు మాత్రం ఇర్వింగు Astoria ను లక్షాధికారి ఉన్న వ్యాపారి అయిన జాన్ జాకబ్ వీస్టర్ ప్రాపకంలో వ్రాశాడన్నారు.

నిజానికి, ఎమర్సన్ గ్రహించినట్లు ఇర్వింగు, అతని సమకాలికులైన అమెరికన్లు నిండైన మనుషులు, శక్తిమంతులు. ఇర్వింగు అగ్రేసరత్వమంటే వట్టి అగ్రేసరత్వం కాదు; తరువాతి వాళ్ళ కది మార్గదర్శకమైంది. గ్రంథాలు కొన్ని అనువాదాలుచేశాడు. కొన్ని పరివర్తించాడు. గొప్ప రచయితగా పేరుపొంది జాతికి గర్వకారణంగా నిలిచాడు. చరమదశలో కూడ బార్న్ హిమ్స్ ట్లీవితచరిత్రను మహాప్రయాసపడి ఒక బృహ

ద్వైతంగా రూపొందించి గొప్ప రచనాశిల్పి అనిపించుకొన్నాడు. అందలి వస్తుస్థిలనవైఖరి వట్టి సామాన్యపు బాటసారివాటంగా సాగిపోయేదై నా లయసౌలభ్యం గల వాక్యవిన్యాసము, అక్కడక్కడ సున్నితమైన వినోదమూ వున్నాయి. అతని ప్రాథమ మప్పుడే విస్మృతిపా లవుతూవుంది. కాని బ్రయంట్, ప్లిట్ డ్రేగేనెహేల్లెక్ మొదలైన అతని మిత్రులు చాలా మందికంటే నయమే. వాళ్ళప్పుడే కొందరు “నామాపి న శూయతే” అన్న స్థితిలోకి వెళ్ళేరు. కొందరు విసువెత్తిస్తున్నారు. వాళ్ళకంటే ఎక్కువ కాలం ఇర్వింగుప్రభే వెలిగింది.

అయితే మరోప్రశ్న. ఇర్వింగు మార్గదర్శకుడే కావచ్చును గాని అతడు చూపిన మార్గం మంచిదా? అని. దానికి సమాధానం-అమెరికాకూ యూరపుకూ వున్న సంబంధాన్ని (సాహిత్యసంబంధమైన) ఒక నాటకంగా ఊహిస్తే, అందులోని నాయకుడు (అమెరికన్) మాతృభాషాశబ్దజాలాన్ని చూసుకుంటూ మాతృదేశంలోనే వుండిపోయాడనీ, కుత్సితుడైన ప్రతి నాయకుడు (విలన్) ఆంగ్లోచ్చారణనూ, ఫ్రెంచితిళ్ళనూ నేర్చుకోవటానికి యూరపుకి బయల్దేరిపోయినవాడనీ అనుకుంటే, కాదని (ఆ మార్గం మంచిది కాదని) చెప్పవలసివస్తుంది. ఇర్వింగును కొంత ఈ రెండో కోవకు చెందిన మనిషిగానే మనం పరిగణించవచ్చు. అతనికి మరో ఆశయం వుంది— జాన్ బుల్ సంసారాన్నో, పీటర్ స్ట్రయ్ వెసెంట్స్ న్యూయార్కునో తారు మారు చేసేయ్యాలనే విప్లవభోరణి అతని కిష్టం. ఇట్టమేగాని దానికి తగిన ఆవేశం అతని రచనలలో కనిపించదు.

అత డొక సారి తన ‘దినసరి’ (దినచర్యపుస్తకం-Diary)లో ఇలా వ్రాసుకున్నాడు (1817):

“ఈనాటి రచయితలు కొందరిలో (అదృష్టవశాత్తూ వాళ్ళ కంత పరపతి లేదు లెండి) సామాన్యజనవ్యవహారంలో వున్న పదబంధాలనూ, గ్రామ్యజాతీయాలనూ కవిత్వంలోకి చొప్పించాలనే ఒక పూనిక కనిపిస్తున్నది. అవి ఆడంబరరహితంగానే వుంటాయికాని చాలా మోటుగా, చవకబారుగా వుంటాయి. ఈనాడు మరి కావ్యభాష పరిశుద్ధంగా, ఎన్ని కగా వుండటానికి వీలేదు” ఈ మాటలు గద్ద్యంగురించి కాదు, పద్యకవిత్వం

గురించే అయినా ఇర్వింగు నొక 'విలన్'గా నిరూపించవా? అంటే ససేమిరా కాదు. అంతకు ఎనిమిదేళ్ళ పూర్వం ఆతడు వ్రాసిన న్యాయార్కుచరిత్రయే ఇందుకు సాక్ష్యం. అది సగం సత్యం, సగం ఊహగా ఒడుగుడుకుల రచనయే కావచ్చునుగాని దానితో ఒక గుణం వుంది. ఆతని పిదప రచనలన్నీ దీనిముందు నీరసంగా కనిపిస్తాయి. కొంచెం మచ్చు చూదాం. అమెరికాలోకి మనుషు లెలా వచ్చారు? అనే ఒక ప్రశ్న వుంది. దానికి నిక్కర్ బోకర్ పేరుపెట్టుకున్న ఇర్వింగు తమాషాగా సమాధానం చెప్పేడు: "ఒక దేశద్రిమ్మరి నార్యేజియన్ కంపెనీ కారణ మని గ్రోషియన్ ఊహించాడు. ఫ్రైస్ లండ్ (Friesland) నుంచి వచ్చిన 'స్కేటింగుపార్టీ' కారణ మన్నాడు జుఫెడన్ పెట్రీ" అని.

ఈ మాటల్లో మార్క్ ట్వెయిన్ వాటం కనిపిస్తుంది:

"ఉదయసంధ్యా రాగము పూర్వదిగ్భిత్తి కలకు పూతలు పూయగా ఆ వెనువెంటనే కనత్కనక నీలతోహిత జలధరబాల గర్భమునుండి బయల్ పడెనుచున్న భానుమంతుడు గూడెము (Communi paw) లో నున్న తగరపు గాలిపిడముల (Weather Cocks) పై తన మనోహర కిరణములను పడవైచినాడు."

నిజానికి ట్వెయిన్ చమత్కారపు పోలికలు గల భాగా లెడనెడ మాత్రమే కనిపిస్తాయి. అయితేనేమి, 1809 లోనే, అంటే అమెరికన్ జాతీయవచనవాఙ్మయానికి ధ్వజమెత్తిన ట్వెయిన్ రచన Innocents Abroad అనేది (1869) ప్రచురింపబడటాని కరవైయేళ్ళ ముందే ఆ ధోరణి కనిపించడమన్నది విశేషం. నిక్కర్ బోకర్ హాస్యప్రవృత్తి కూడా ఒక కుర్రతనపు సరదాలాంటిదే కాని జాఫ్రెక్రేయాన్ అనే మారుపేరు కోసం నిక్కర్ బోకర్, సాల్మగుండి అనే పేర్లెందుకు వదిలేశాడో ఇర్వింగు? తన న్యాయార్కుచరిత్రయొక్క అర్వాచీనప్రశులతో మోటు ధోరణి అని తా నప్పుడనుకొన్నదానిని తగ్గిస్తూవచ్చాడు. మరి దీని కేమిటి కారణమో తెలీదు. పెద్ద వియన్నా, ఏవో సొంతగొడవలూ కారణాలైవుంటాయా అంటే అవి చాలవు. యూరపునివాసముకూడా కాదు కారణం. అలా అంటే అది కారణాన్నీ ఫలితాన్నీ తానుమారు చెయ్య

డమే అవుతుంది. మరి? ఏమీ లేదు. 1809 1869 కాదు. అంతే కారణం ఇర్వింగుకంటే మరీ యిటీవలి రచయితలు చమత్కార చతుర రచనా సముద్దేశమునుండి సునిశితమైన శైలి ఉత్పన్నం కాగల దన్న అభిప్రాయాన్ని ఆమోదించలేకపోయారు. ఈ విషయంలో అతని న్యాయార్కుచరిత్ర నిజాని కొక తప్పుడు ప్రారంభం అయివుండగా అదే అంతిమదశ అనుకోవడం వల్ల ఇర్వింగు నిందార్హుడేనా?

జేమ్స్ ఫెనిమోర్ కూపర్

అమెరికన్ కావడమే కూపర్ అదృష్టానికి సందిగ్ధావస్థ అయిపోయింది. ఇర్వింగులా కాక, ఆభిజాత్యవివాహోద్యమబంధాలవల్ల అమెరికన్ భూమి కామందుల వంశానికి చెందినవాడు కూపర్. (ఇర్వింగంటే కూపరు కంట గౌరవభావం లేదు.) నిండైన దేశభక్తుడతడు. సం. రా. నాకా బలంతో తన మూడేళ్ళ ఉద్యోగాన్ని ఘనంగా భావించుకుంటాడు. యూరపుతో వున్న తన దేశీయులకు జరుగుతున్న అమర్యాదను ప్రతిఘటించడమే పనిగా పెట్టుకొన్నాడు. వారికోసం రెండు రచనలుకూడా చేశాడు. *Notions of the Americans* (1828), *Letter to General Lafayette* (1831). వారిలో కృతఘ్నత కనిపించేసరికి చాలా బాధపడ్డాడు. వారసత్వంగా దఖలుపడే ధనాధికతను గర్హించాడు. రాచరికం కంటే ప్రజాతంత్రము మంచి దన్నాడు. తన దేశపు శక్తి మత్తకు మురిసిపోయాడు. అయితే పెద్దమనిషితరహా అన్నది ఆ స్తిపాస్తులు, ఆభిజాత్యము, అభివర్ధనము, ఇరుగుపొరుగువారిమీద పెత్తనము మొదలైన వాటిమీద ఆధారపడివుంటుందని అతని కో గట్టి నమ్మకం. ఆ ముందటి తరంలో అలాంటి అమెరికన్ పెద్దమనుషుల్లో ఒకడైన జెఫర్సన్ యూరపు మోజాల విషయమై అమెరికన్ యువకుల నిలా హెచ్చరించాడు:

“అతడు (అమెరికన్ యువకుడు) కాని ఇంగ్లండుకు వెళితే త్రాగుడు, గుట్టపుపందెములు, ముష్టియుద్ధము (బాక్సింగు) నేర్చుకొంటాడు. ఇవి అంగ్లవిద్యయొక్క ప్రత్యేకతలు. ఈ క్రింద పేర్కొనబడే పరిస్థితులు ఇంగ్లండువిద్యాభ్యాసానికీ, ఇతర యూరపుదేశాలలోని విద్యాభ్యాసానికీ

సమానమైనవే. అమెరికన్ యువకుడికి యూరపు భోగవిలాసా లంటే మోజా, స్వదేశపు సామాన్యస్థితిని చూస్తే ఏవగింపూ కలుగుతాయి. యూరపు సంపన్నుల కున్న హక్కులూ అవకాశాలూ చూస్తే వ్యామోహము, తన దేశంలో పేదవాడుకూడా ధనికుడితోపాటు చక్కని సమతా ప్రతిపత్తి గలిగి వుండడం చూస్తే ఎక్కడ లేని ఏహ్యభావమూ పుట్టుకొస్తాయి. యూరపు స్త్రీల వేషాడంబరాలు, ఆకర్షణలు, వేడబాలు, కలికితనాలూ గుర్తుతెచ్చుకొని స్వదేశస్థుల పవిత్రప్రేమానుబంధాలను, నిరాడంబరతను చూసి జాలిపడతాడు, కంటిగించుకుంటాడు... యూరపుకి చదువుకని వచ్చిన అమెరికన్ తన జ్ఞానం, నీతి, ఆరోగ్యం, అలవాట్లు, సౌఖ్యం అన్నిటా నష్టపోతాడనిపిస్తుంది నాకు.” 1

కూపర్ చదువుకోసం తన పిల్లలను ఫ్రాన్సుకు తీసుకువెళ్ళడాని కేమీ సందేహించలేదు. కాని అతడు తన అమెరికనుతనం ద్రువంగానే వుండనుకొన్నా, అమెరికాకు తిరిగి వెళ్ళాకమాత్రం అక్కడి జీవితవిధానం యెడల తన కున్న వైముఖ్యాన్ని దాచుకోలేకపోయాడు. అక్కడి మంది పాలన (Mob-rule), బాధ్యతలేకుండా, నింద్యంగా ప్రవర్తించే ముద్రణసంస్థలు, యూరపుకంటే వెనుకబడివుండడం మొదలైన తోపాల్సీ ఎత్తిపెట్టి కటువుగా దుయ్యబడుతూ ‘Home as Found’ అనే గ్రంథం వ్రాశాడు. దానికి తగ్గట్టుగానేవున్న ఒక చిన్న సన్నివేశాన్ని ఉదాహరిస్తాను. ఒకసారి న్యూయార్కుకు ఒక దగాకోరు నాకాధిపతి వచ్చాడు. అతడో గొప్ప బ్రిటిషుగ్రంథకర్త అనుకొని అక్కడి సాహితీ పరులంతా పోగై అతగాడిని ఆకాశాని కెత్తేశారు. అందులో ఒకడు “అహ! జాతంటే ఇంగ్లీషుజాతే జాలి! చూడు ఆయన ఎంత ఖుషీగా పొగ పీలుస్తున్నాడో” అన్నాడు. అంటే మరొకరు మిస్ ఏన్యువల్ అనే ఆమ్మాయి “స్కాట్ తరువాత మళ్ళా ఈయనే ఈపాటిమీద కనిపించిన వారిలో ఘనుడు” అన్నది. ఇలా వుంది అనాటి అమెరికాధోరణి. అయితే కూపర్ కది కిట్టదు. అతడిని తరచుగా అందరూ ‘అమెరికన్ వాల్టర్

‘స్కాటు’ అంటుంటే, అది స్కాటుకంటే తనను తక్కువచేయడమే అని అతడా కితాబును కంటగించుకొనేవాడు. అయితే స్కాటును ‘ఇంగ్లీషు కూపర్’ అని ఎవరూ కలలోగూడ వ్యవహరించరని అతడికి తెలుసు. అది సరేగాని, అలా రెండుప్రపంచాల మధ్య కొట్టుమిట్టాడుతూవున్న కూపర్ ఇంగ్లీషువారు పోసిన ముకుద్రాళ్ళు త్రేంచుకొని అమెరికాదేశపు మొదటి గొప్ప నవలారచయిత ఎలా కాగలిగేడు? నవలాసామ్రాజ్యంగా రూపొందించుకోవడానికి తగినట్లుగా విశాలమూ, వివిధవిషయోపేతమూ అయిన ప్రపంచాన్ని ఎలా సృజించుకోవలసివచ్చింది దాయనకు? అమెరికన్ సమాజం గురించి అక్కడ సమాజమే సరిగా ఏర్పడనప్పుడు ఏమని వ్రాయడం?

సమాధానంకోసం మనం విధిగా యూరపువేపు చూపు సారిం చాలి. ఒకసారి యూరపునుండి అమెరికాకు ఒక నవల దిగుమతి అయింది. దాని కథారంగం ఆంగ్లసమాజం. మొదటి భార్యకు దానిని చదివి వినిపిస్తూవుండేవాడు కూపర్. పదప ‘Precaution’ అనే పేరుతో దానికి మెటుగులు పెట్టి ఒక నవల వెలయించాడు. అదే అతని మొదటి నవల. ‘The Spy’ అనే తన రెండవ నవలలో అధ్యాయాల మొదట కేంబెలు వ్రాసిన ‘Gertrude of Wyoming’ నుండి నూత్తులు దాహించాడు. అతని మూడవ నవల ‘The Pilot’ అన్నది. సముద్రంగురించి స్కాటు వ్రాసిన ‘The Pirate’ కంటే మంచి నవల వ్రాయవచ్చును అని నిరూపించడానికి చేసిన యత్నమే. దాని ఉపోద్ఘాతంలో ఎప్పుడో ఎవరో ఒకరు తనతో “ఏమిటయ్యా, నువ్వు వ్రాసింది? ఇదంతా ఎప్పుడో స్మోలెట్ అనే ఆయన నీకన్నా బాగా వ్రాసేకాడు” అని అనవచ్చుననీ, తానింకా ఆ పోటీ నెదుర్కోవలసి వుందనీ అన్నాడు కూపర్.

అతని సమస్యలకు పరిష్కారమార్గం కొంత అమెరికాయొక్క గతంతో కనిపిస్తుంది. ‘The Spy’ అనే నవల అమెరికన్ విప్లవ కాలంలో బ్రిటిషువారు న్యూయార్కు నౌకాశ్రయాన్ని ఆక్రమించుకోగా వాషింగ్టన్ గారి సిబ్బంది పరిసరప్రాంతాన్ని పట్టుకునివున్న సమయానికి

సంబంధించినది. అది గొప్ప నవల కాకపోతే కాకపోవచ్చును గాని, ఉద్రేకపూరిత సన్నివేశాలు, అనువైన సాంఘిక నిబంధనల వుండటంవల్ల సంతృప్తికరమైన నవల మాత్రం అవును. అందలి బ్రిటిషుపాత్రలు అన్నీ ఒక నాగరికమైన పెద్దమనిషి తరహాకు చెందినవి. యుద్ధానికి ముందు వాళ్ళంతా చక్కగా కలిసిపోయారు. కూపర్ తనకు మాతృదేశాభిమానం వుందని స్పష్టంచేసినా, నవలలో తగిన తాటస్థ్యం చూపగలిగేడు. నాయకులు కాకపోతే వాళ్ళ పెద్దలు రెండువేపులా వున్నారు. ఫలితం ఉభయ తారకంగా వుంది. అటు ఆంగ్లేయులూ సంతోషించారు, ఇటు అమెరికనులూ సంతృప్తు లయ్యారు. అప్పటికే, అంటే ఆండ్రూ జాక్సన్ శకానికి నింద్యములుగా పరిగణింపబడుతున్న, సాంఘికంగా తాము చేస్తున్న టక్కు టమారాలను చారిత్రకమైన నవలలో ఒప్పుకోవడానికి సిద్ధపడ్డారు. ఇంచుమించు చిలాంటి కౌరణాల మూలంగానే తన 'The Pilot' అనే నవలలో మరో విజయం సాధించాడు కూపర్. అందులో జాన్ పాల్ బోన్స్ అనే ఆయన యార్కుషైరు సాగరతీరంలో ఒక స్థలజలమహాసముద్రం చేస్తాడు. ఈ నవలలోనూ బ్రిటిషు పెద్దలూ, అమెరికను పెద్దలూ కూడా పాల్గొంటారు.

పైలట్ నవలవల్ల కూపర్ కి మరో ఉపకారం జరిగింది. స్కాటు వ్రాసిన 'పైలట్' నవలలో ఆతనికి నావికసంబంధమైన అనుభవం లేదని స్పష్టపడిన విషయాన్ని విమర్శించడానికి పూనుకొన్నప్పుడు కూపర్ తో సాగరసంబంధమైన జీవితంయొక్క సవిస్తరచిత్రణం సామాన్యపాఠకుడిని గాఢిరాపెత్తేస్తుందని ఎవరెవరో అన్నారు. ఇది సరికాదని ఋజువుపరిచడానికి సాహసరసోపేతమైన మరోవస్తువు నతడు గ్రహించడమే కాదు, సంగ్రహరూపంలో దానికి తగిన ఒక సాంఘికవ్యవస్థ ఆతనికి సిద్ధంగానే వుంది. నౌకాయాత్ర వున్నదే దాని ఆచారవ్యవహారాలతో, మతాచార్యుల ఆధిపత్యంతో, ఒక్క ఆడంగులు వుండరన్న మాటగాని, తక్కిన అన్నిటితో అక్కడి కదే ఓ పరిపూర్ణప్రపంచంలా వుంటుంది. కేవలం నావికజీవితానికి సంబంధించిన వివరాలు పాఠకుడికి చికాకు కలిగించవచ్చును గాని, తక్కిన విషయాల్లో నౌకాయానం స్వరూపం బాగా నిరూపించబడినది.

చించాడు కూపర్. అది మానవుల నానావస్థలకు ఒక లక్ష్యభూమి అని కూపర్ కంటే మరి బాగా ఒత్తిచెబుతాడు మెల్విల్లీ :

“సోదరయాత్రికులారా! సమస్తభూజనసోదరులారా! మన మెన్నో అనర్థాలకు గురిఅవుతున్నాం. అదిగో ఆ ఫిరంగిమిద్దెమీద అన్నీ ఫిర్యాదులే. లెఫ్టి నెంటులతో చెప్పి లాభంలేక కెప్టెనుతో చెబుతాం. అప్పుడూ లాభం వుండదు. ఈ ప్రపంచయుద్ధనావలోనుండి ఎక్కడో దూరంగా కంటికి కనుపించని, అసలున్నాలో లేదో తెలియని ఆ నాకాధిపతులకు మొఱపెట్టుకుంటాం. అదీ వ్యర్థమే అవుతుంది. మన చెడుగులు మనమే అడ్డతతో తెచ్చిపెట్టుకుంటాం. మన అధికారులు ఉద్దేశమున్నా వాటిని తొలగించలేరు”.1

కూపర్ ఇంత అర్థగాంభీర్యాన్ని ప్రదర్శించలేకపోయినా, నవలారచయితగా సాగరసంబంధజీవితవైలక్షణ్యంవల్ల ఉపయోగం మాత్రం పొందేడు. కూపర్ స్టవూన్ తోని సంఘస్థితికీ, మెల్విల్లీ యొక్క Pierre (పుట 115-116) తోని సంఘస్థితికీ ఎంత వ్యత్యాసం వుంది! అందుతో అస్పష్టంగా వుంది; ఇందుతో అవాస్తవికంగా వుంది. నాయకపాత్ర ఉనికివల్ల కూపర్ వ్రాసిన సముద్రపుకథలు అప్పుడప్పుడు పట్టుతప్పడం కద్దు. ఆస్తీ, అందమూ గల పడుచులు, అలిండా డి బార్బోరీవంటి పేర్లు గలవాళ్ళు సామాన్యంగా ఓడలమీద కనిపించరు, రచయిత పనిగట్టుకొని కథ నా విధంగా బనాయితే తప్ప. అయితే కూపర్ కథల్లో అలాంటి పడుచుల ఉనికి కొంత అసహజంగావున్నా, అతిమాత్రవైదగ్ధ్యంతో ఆయన చేసిన తుపాను వర్ణనల్లోగాని, తుపాకి పోరాటం వర్ణనల్లోగాని చమత్కారానికి తోపం రాలేదు.

‘పైలెట్’ ప్రకటింపబడిన యేడే ప్రకటితమైన ‘The Pioneers’ అనే నవలలో కూపర్ అంతకంటే ప్రసిద్ధమైన మరో విషయాన్ని ‘అమెరికన్ మరుభూమి’ (American Wilderness) ని వస్తువుగా ప్రతిపాదించాడు. ఇందుతో క్రొత్తగా ఇండియనుల సాంఘికవ్యవస్థను ప్రవేశ

పెట్టేడు. ఇండియనులలో అనాగరకత ఎంత వున్నా తెల్లజాతి పెద్ద మనుషుల లక్షణాలనేకం వున్నాయంటాడు కూపర్. ఇండియనుల జాతీయ జీవనవిధానం గురించి అతనికి నూటియైన అనుభవంలేదు. అతని 'The Deerslayer' నవలలో కథారంగము, ఆసలతని నివాసము ఆట్ నెగో సరోవరప్రాంతము ఇండియనులకు చిరంతనవాసభూమి కాదు. వారి వర్తనము గురించి అతనికున్న అభిప్రాయాలు (Iroquois యెడల అతని అప్రీతి కూడా) మొరేవియన్ మిషనరీ హెక్కివెల్డర్ వ్రాతలనుండి గ్రహించినవే. అతడు ఇండియనుల నెంత ఆదర్శమూర్తులుగా చిత్రించినా బహుశా అమెరికనుల కంటే యూరపీయనులకే వాళ్ళంటే ఎక్కువ ఔన్నత్య మేర్పడింది. ఆ మరుభూమి వృశ్యాలు అంత ఔన్నత్య జనకాలుగా వున్నాయి. ఆ అడవులూ, సరస్సులూ, ఆ మిస్సిసిప్పీనదీప్రాంతపు బయళ్ళూ కూపర్ నవల The Prairie కే కాక ఫ్రాన్సిస్ సార్క్మన్ వ్రాసిన చరిత్ర గ్రంథాలకూ పూర్వరంగ మైనవి. ఆ ప్రాంతానికి చైతన్య మన్నది శ్వేతజాతీయుడివలన వచ్చింది. అతడు ఇండియనులు వేటాడే చోట్లుల్లోనికి చొచ్చుకుపోయాడు. అవిరామంగా, అక్రమంగా పోట్లాటలు, పోరాటాలు రేపేడు. చివరికి అంతా స్వాధీనం చేసుకున్నాడు. చాలాకాలం తర్వాత అట్సెగోకు తిరిగివచ్చిన కూపర్ ఆ పరిసరారణ్య గర్భప్రావమును గుర్తించి ఒక ఉత్తరంలో పేర్కొన్నాడు. దానినిబట్టి తెల్లవారి వలస ఏలా ఏర్పడిందో తెలుస్తుంది. ఇండియనులకీ ఏదో కొంత స్తోమత వుందని చెప్పబడిన నవలలలో కూడా వాళ్ళ భవిష్యత్తు విపత్నాచకంగానే కనిపిస్తుంది. కృత్రిమత సరళతపై, ఒకే ఒక సంభాష్యమైన నిశ్చయంతో, యుద్ధం ప్రకటించింది. అది కేవలమూ ఇండియనుకీ, శ్వేతముఖుడికీ మధ్య ఏర్పడిన సంఘర్షణమాత్రమే కాదు. అది ఒక సాంఘిక వ్యవస్థకూ, ఒక ఆవ్యవస్థకూ మధ్య యేర్పడిన సంఘర్షణ అని The Pioneers నవల నిరూపిస్తుంది. అందులో మొదటిదానికి ప్రతినిధి జడ్జి టెంపిల్. రెండవదానికి 'నేటిబంప్పా,' లేక 'లెడర్ స్ట్రాకింగ్' అనే ప్రాచీన శ్వేతజాతి మృగయుడు.

ఈ లెదర్ స్టాకింగు కథ లైడింటను ఇది మొదటిది. ఈ అయిదు కథల్లోనూ మృగయుని జీవితము యొక్క సమగ్రచిత్రణం చూడగలం. నేటి మంచి ధైర్యశాలి. మంచివాడు. విద్యాగంధము లేనివాడు. ఇటు ఇండియన్ ప్రపంచానికి, అటు శ్వేతముఖప్రపంచానికి మధ్యస్థంగా వుంటుంది ఆతని స్థితి. మొహికన్ నాయకుడు Chingachgook ('చికాగో అని పలకా లనుకుంటాను' అన్నాడు మార్క్ ట్వేయిన్) యొక్క అప్తమిత్రుడైన రెడ్ స్కిన్ కి ఎన్ని ఆటవికకాశల విన్యాసాలున్నవో అన్నీ వున్నవాడు. ఇండియన్ విశ్వాసాల యెడ కొంత సహనం వున్నవాడే కాని శ్వేతజాతి లక్షణాలనూ కొన్ని మిగుల్చుకొన్నవాడు. అన్యవర్ణానికి చెందిన పిల్లను పెళ్ళాడటాని కిష్టపడడు. సమరయాత్రలో చికాగో ననుసరించినా ఇండియన్లవలె ఓడినవారి పెణతలు ఊడగొట్టాడు. The Last of the Mohicans లో హాకయే (Hawkeye) అనే మరోపేరుతో కనిపిస్తాడు. నేటి తన జీవితంలో మరి కాస్త పూర్వపు దశలో - మొహికన్ జాతిలో ఇక మిగిలిన ఇద్దరే ఇద్దరైన చికాగో, ఆతని కొడుకు ఉంకాస్ (Uncas) లతో కలిసి తిరుగుతూ వుంటాడు. ఈ నవల తరువాత మరుసటి వత్సరమే కూపర్ The Prairie ని ప్రకటించాడు. ఇందులో నేటి నాగరిక విజృంభణం వల్ల పడచ్యుతుడై పడమటి సీమలకు పారిపోయి అక్కడ జీవగ్రాహకవృత్తితో ప్రాయపు ప్రాద్దు వాటారుతున్న వయస్సుతో కనిపిస్తాడు. ఆతని అంతిమ నిశ్వాసమే ఆ నవలకూ చరమాశ్వాసము.

పాపం, చక్కని పాత్ర గలించింది. కాని కూపర్ తన The Pathfinder, The Deerslayer అనే నవలలో ఆ పాత్రకు పునర్భవం ప్రసాదించాడు. రెండవదానిలో నేటి తన సమరయాత్రలో యువకవీరుడుగా దర్శన మిస్తాడు. Pathfinder లో అతడూ, చికాగో ఇద్దరూ యశావన ప్రారంభంలో వుంటారు. అయితే కథంతా విలోమంగా చెప్పబడటంవల్ల ఆతని ఏకాకిజీవితపు భవిష్యత్తు, అటవీవిపాటనం, ఆతని పశ్చిమదేశప్రవాసం అన్నీ మనకు ముందుగానే తెలుసు. Deerslayer

తో ఆసలు కథ జరిగిన పదిహేనేళ్ళకు అతడు మళ్ళా గ్లిమ్మర్ గ్లాస్ (=ఆప్టెగో)కు తిరిగి వస్తాడు. అతగాడిని ప్రేమించిన అమ్మాయి ఒక ర్త ఇక్కడ వుండేది పూర్వం. కాని, పాపం, అతడు తిరిగివచ్చేసరికి ఉన్న దేమిటి? చివికి శిథిలావస్థలో ఆ చిలువుగట్టున మాసిన నవారు పేలికలతో ఒక పాక వున్నది, ఆమె స్మృతిచిహ్నంగా. ఆ గతస్మృతుల గర్భం దొలుచుకువచ్చిన ఒక దుర్భర వేదనకు నేటి బంసోవేకాదు నేటి పాఠకుడు కూడా గురి అవుతాడు.

ఆ మరుభూమిపై కాలం జరిపిన జైత్రయాత్ర ఒక సుదీర్ఘ పరిస్ఫుట మహేతివృత్తము. కూపర్ రచనలో శక్తి యింకా గోచరిస్తూనే వుంది. అయితే అతని లోపాలను “ఫెనిమోర్ కూపర్ చేసిన సాహిత్యపు నేరాలు” (‘Fenimore Cooper’s Literary Offences’) అనే వ్యాసంలో నిర్దాక్షిణ్యంగా ఎత్తిచూపేడు మార్క్ ట్వెయిన్. కూపర్ తో అసందర్భా లెన్నేనా వున్నాయి. ఉదాహరణకు—ఖచ్చితంగా కాలనియ మానికి కట్టుబడినట్లు నేటి, చికాగోలు జరిపిన అటవీసమావేశాలు విస్మయావహంగా వుంటాయి. కొంప లంటుకొనేదాకా ఉపద్రవా లపరిపబడవు. సంభాషణలు తఱచు వికారంగా వుంటాయి. పాత్రల స్వభావంతో గాంభీర్యము వుండదు. హాస్యోత్పత్తికి కూపర్ చేసిన ప్రయత్నాలు ధారాళంగా వుండవు. అవసరమైన సంభాషణలు ఆఖ్యానధోరణి కడ్డుతెగులుతూ వుంటాయి. శత్రువులు పొంచివున్నా రన్న సన్నివేశంతో గూడ కథ వేగం వుంజుకోలేదు. ట్వెయిన్ అన్నట్లు కూపర్ కథల్లో ఇండ్రియా వ్యాపారత్వరకూడా కనిపించదు. కథారంగ సన్నివేశము, పాత్రల గురించి అతని కొక సమ్యగ్దర్శనము లేదు. ఉన్నదంతా వట్టి ఊహాగానమే. నిర్ణయ నిరుపహాతంగా సాగవలసిన చోట వుసుక్కున పాఠకుడికి, సన్నివేశానికి మధ్యకు తోసుకొస్తాడు రచయిత. ఉదాహరణకు—శత్రువులైన ఇండియన్లు తమ శిబిరంలో మంటచుట్టూ కూర్చునివుండగా వాళ్ళ రహస్యాలు కనిపెట్టడాని కక్కడ పొంచివున్న నేటి—“అక్కడ చాలామంది యుద్ధవీరులు లేరని ఒక్క చూపుతో కనుగొన్నాడు... రివెన్ వోక్ మాత్రం

సాల్వటార్ రోసాను చిత్రరచనాపర్యుత్సుకుని చేసే ఒక మనోహర దృశ్య ప్రాంగణంలో ధగధగలాడుతున్న కాకపక్షములతో కూర్చునివున్నాడు.” కూపర్ ఉద్దేశాన్ని మనం గ్రహిస్తాము. కాని ఆ సాల్వటార్ రోసా ప్రసక్తి నేటికి మనలను దూరం చేస్తుంది. నేటికి ఆ రోసా యెవరో వినుకలి కూడా లేదు. ఇక, కూపర్ శైలితో సౌలభ్యం లేకపోయినా పని జరిగి పోతుంది. ఒక పాత్రయొక్క నడకను వర్ణిస్తూ—“అత డడుగువేస్తే అది సున్నితంగా సాగదు. అశ్రమంగా ఒళ్లంతా ముందుకువచ్చి పెద్దపెద్ద అంగలు వేసుకుంటూ జరిగిపోతాడు” అని చెప్పిన కూపర్ మాటలనే అతని శైలి కన్వయించవచ్చు. అయితే ఎప్పుడూ అది అంతగా అతని కథా గమనాన్ని అరికట్టలేదు. ఆ కథ లన్నిటా ప్రాథమికమైన గతిద్రుతత్వం వుండి. కథ చివరిమెట్టు ఎలా వుంటుందో అన్న సందేహం కలగదుకాని మధ్యలో ఏమెట్టు కామెట్టు తరువాతి మెట్టు ఎలావుంటుందో అనిపిస్తుంది. అంటే “అంత చమత్కారం” లేకపోయినా ఎప్పటికప్పుడోక బొమ్మకన్య తరంగం లేచి ఆ స్ఫూర్తి అనుస్మృతంగా కొనసాగుతుంది. ఆఖరికి సర్వ మంగళం అయ్యేదాకా పరమపదసోపానపటం ఆటలో పాములూ నిచ్చే నల పర్యాయన్యాయంగా భోగభాగ్యాల పరివర్తనలూ అత్యంత హఠా త్వంభూతాలుగా వుంటాయి.

పోతే, అతని కృతు లెన్నో వుండగా ఈ లెడర్ స్టాకింగు కథలే అంత పే రలా చేసుకున్నాయి? ఈ రోజుల్లో అవి పిల్లల పుస్తకాల బీరువాల్లో ఎంచాత కనిపిస్తున్నాయి? అంటే, మొదటి సంగతి-అతని కథ లన్నీ మధ్యరకంగా వున్నట్టు కనిపిస్తాయి. అందులో సాంప్రదాయికంగా రూపొందించబడిన నాయికానాయక పాత్ర లున్నాయి. అంతేకాక కథా చమత్కారాన్ని ఆకట్టుకొన్న పాత్రలూ మరికొన్ని వున్నాయి. The Spy అన్న కథలో హార్వే బిర్చ్ అనే పాత్ర తక్కిన పాత్రతో తగినంతగా ఎప్పుడూ కలియదు. The Prairie లో నాయికానాయక పాత్ర చిత్రణంలో అతిరిక్తత కనిపిస్తుంది. అమెరికన్ నవలారచయితగా, అమెరికన్ తగుమనిషిగా కూపర్ కి ‘సాసైటీ’ (సంఘము, లేక సమాజము) అన్న మాటయొక్క అర్థపరిస్థితి ఏర్పడినట్లు మనము గ్రహింపగలము. సాంఘికమైన హీనస్థితితోనుంచి ఒక ఉత్తమ సాంప్రదాయిక నాయకుని

ఉత్పాదించలే దాయన. తన పాత్రలకు తగిన సాంఘిక యోగ్యత లున్నాయని నిరూపించడానికిగాను అప్పడప్పు డాయన వింతవింత యుక్తులు చెప్పకువస్తాడు. The Pioneers లో ఆలివర్ ఎడ్వర్డును సంకర జాతివా డనుకొన్నప్పు డతనితో పెళ్ళిడాని కిష్టపడదు ఎలిజబెత్ టెంపిల్. అదే అతడు మేజర్ ఎఫింగ్ హామ్ గారి మనుమడూ, అంచాత శతశః శ్వేతజాతీయుడూ అని తెలియుగానే కథ యక్షకథ (Fairy tale) లాగు ఒక మలుపు తిరిగి ఎలిజబెత్ అంచక్కా ఆలివర్ ను పెళ్ళాడుతుంది. అతడు వాళ్ళ అయ్య ఆస్తిలో సగానికి వారసు డవుతాడు. 1

నేటి బంగా విషయంలో మాత్రం మరీ క్లిష్టత యేర్పడింది. అతడు స్వతంత్రుడుగా వున్నంతకాలం ప్రశంసకు పాత్రుడయ్యాడు. నాయక పాత్రకు తగినవా డనిపించుకొన్నాడు. కాని అతడు ఇండియన్ సమాజానికి చెందినవాడూ కాదు; తన స్థితి యేదో స్పష్టపడక అటు ఆంగ్ల సమాజంతోనూ చేరలేడు. అంచాత అతనికి పెళ్ళికావడానికే వీలేదు. అతనికి వచ్చిన రెండు అవకాశాల్లోనూ Deerslayer లోనిది చాలా యుక్తంగా వుంది. జడిత్ హట్టర్ అయితే అతనిని ప్రేమించిందికాని అతడే కాదన్నాడు. దాని కతడి కామెయం దనురాగం కలగకపోవడమే కారణమట! Pathfinder లో అతడే ప్రేమతో పడ్డాడు మేబెల్ డన్ హేమ్ తో. ఆమె ఒక నైనికాధికారి కూతురు. నా నావిధ క్షమాపణలతో,

1. రంగుమనిషినుండి తెల్లజాతి తగుమనిషి నెలా తయారుచెయ్యడ మన్న సమస్య 19 వ శతాబ్ది నవలలలో చాలావాటికి సామగ్రి నమర్చి పెట్టింది. Across the Plains అనే గ్రంథంలో ఆర్.ఎల్. స్టీవెన్సన్ Cassel's Family Paper లో ప్రకటింపబడిన తన చిన్ననాటి అభిమాన గ్రంథం గూర్చి ఇలా వ్రాశాడు: “దానిని దాది నాకు చదివి వినిపించింది. అందుతో ‘కస్టతోగా’ అనే ఒక ఇండియన్ సాహసికుని కృత్యాలు వర్ణితములై నవి. చివరి ప్రకరణానికి వచ్చేసరికి అతి దయనీయంగా వాడు ముఖాని కున్న పూత కడిగేసుకొని ఏ సర్ రెజినాల్డ్ అయిపోతాడు. ఈ చిలిపి చమత్కారానికి నాకు ఒళ్లు మండిపోయింది. ఒక జమిందారో ఏదో కావడంకోసం ఒక ఇండియన్ వీరు డదంతా ఒడులుకుని అలా మారిపోవడాన్ని నా మనస్సు నిరాకరించింది.”

యోగ్యతలతో ఆమె నాయక పాత్ర అయి కూర్చున్నది (ఒక పెద్ద అధికారిగారు కీర్తిశేషులు కాగా వారి సతీమణి సంరక్షణలో పెరిగినది కావటం మూలాన అందరూ అనుకొనేదానికంటే ఎక్కువ నాగరికత గలదట ఆమె). నేటిని పరిచితేతరములైన వర్గాల్లో వంచింపడం అసంభవం. అతడు నిరక్షర కుక్షి. బొత్తిగా తక్కువ కులంలో పుట్టేడు. మేడల్ అతనిని నిరాకరించడం తప్పనిసరి అయింది.

నేటి నివసించే ప్రదేశం ఒక శూన్యంలాంటిది. అయితే నేమి, అదొక అద్భుతమైన ప్రపంచం. కాని తగిన సారవత్తము లేనిది. అక్కడున్న పీపాల పెద్దమనిషి (Cooper gentleman) ఇబ్బంది గాడు. పెద్ద మనిషి కానివాడికి సమగ్ర సన్నివేశార్హతలేదు. మన కూపర్ రోజుల్లో విశేషించి, తత్తుల్యమైన అభిరుచిగలవారి చూపులో ఆనాటి అమెరికాలోని ఒక అనాగరక సంఘానికి నవలకు వస్తువుగా వుండడానికి యోగ్యత లేదు. తత్ఫలితంగా నేటి నడత సంఘంనుంచి తప్పించుకోవడంగా వుంటుంది. కూపర్ వ్రాసిన ఈ లెడర్ స్టాకింగు కథలను గాని, సముద్రపు కథలను గాని అతని సమకాలికుడైన బాల్జాక్ నవలలతో సరిపోల్చి చూస్తే బాల్జాక్ ది ఒక చక్కని యధార్థ ప్రపంచంగాను, కూపర్ ది సాహసకృత్యాలు చెయ్యడం కోసం దేశాటనం చేసే శూరవరేణ్యుల కల్పనికజగత్తుగానూ కనిపిస్తాయి. ఆ కల్పనాంశమే బంపో కథలను వట్టి సాహసోదంతాలుగా గాక మరి కొత్త ఘనమైనవిగా రూపింప జేస్తుంది. కాని రానురాను ఆ ఆంశం పలచబడి ఆ సాహస గాథయొక్క వైశిష్ట్యం మాసిపోయింది. అదే మరోమాటగా చెప్పాలంటే లెడర్ స్టాకింగుకు తగిన పరిణత రూపం కథానాయకుడైన పశుపాలకుడూ. అతడు వట్టి సామాన్యుడైనా పురుషకారం, ధైర్యసాహసాలు గలవాడు. అయితే అత డెంత శూరుడైనా, బిరుదలాంఛనాలు లేకపోవడం వల్ల సంఘంలో అతనికి స్థానం లేదు. అంచాత తన తాహతునుబట్టి నాయుడుగారి కూతురిని పెళ్ళాడటం మాట ఆలా వుండగా ముట్టడానికీ, చూడ్డానికీ, గూడా వీలేదు; తన దిక్కుమాలిన దారిన తాను పోవలసిందే. ఏమైతేనేమి, కూపర్ సాధించింది శ్లాఘ్యమైనదే. అమెరికన్ మరుభూమి యెడల అతనికున్న దృక్పథం

ఒక తరం క్రితం బర్బ్రమ్ కున్నట్లు నాగరికుడైన యూరపియునుకున్న దృక్పథం వంటిదే అని చెప్పవచ్చు. అయినా కాకపోయినా ఒక సాహిత్య సమ్మోహన మంత్రం పఠించి పాఠకులను వశీకరణం చేసుకోవడంతో అతడు కృతార్థుడైనాడు. అతడు హెక్టర్ వెల్డర్ నుండియే విషయాన్ని గ్రహించినా, ఆ హెక్టర్ వెల్డర్ ను చదవడాని కీనా డెవరూ శ్రమపడరు. కూపర్ వర్ణనలే హెక్టర్ వెల్డర్ వాటికంటే అన్యూనాలికి క్తంగావుంటాయి. చిన్నప్పడే మనం కూపర్ సృష్టించిన ప్రపంచాన్ని మరచిపోయినా ఆ వినూత్నకల్పనాప్రకర్ష ఈ నాటికీ మనచేత కూపర్ గ్రంథాలు చదివి స్తుంది. సముద్రసంబంధములైన అతని నవలలలో ఈ చమత్కారం బాగా తక్కువే అయినా వాటితో కూడా చెత్తనుండి చేవను చేవగల సామర్థ్యం చూపించాడు కూపర్. అతని గ్రంథాలు చదవడంతో మళ్ళా మనం మన శైశవమధురస్వప్నాల్లో ప్రవేశించగలిగితే మన సమయం సద్వినియోగ మైనట్లే.

ఎడ్గార్ అల్లొ పో

ఇర్వింగు, కూపరు—వాళ్ళ రచనల గురించి తృణీకారపు మాట లేమి వినిపించినా, వాళ్ళు గొప్ప రచయితలని సమకాలికులైనా ఒప్పుకొనక తప్పదు. పో మాత్రము తన స్వల్పజీవితకాలంతో అంత ప్రసిద్ధి కెక్క చేసు. మొదట ఒక పత్రికారచయితగా అపరిణతమైన అమెరికన్ సాహిత్య రంగంలో రచయితల మందతో తా నొకడుగా పెనగులాడేడు. మెల్లగా చిల్లరదేవుళ్ళ మధ్య నుంచి దూసుకొనివచ్చి పెద్దల మధ్యలో పడ్డాడు. ఆ పెద్దలు Mrs. Sigourneys, Frances Sargent Osgoods, N. P. Willises, Thomas Holley Chiverses. వీళ్ళంతా అర్హతనుమించి మేధావులుగా ప్రశంసింపబడ్డారు (పోకూడా ఒక్కొక్క సారి వీరిని ప్రశంసించినవాడే). పాపం, అభాగ్యుడైన రచయిత పో. ఇర్వింగు ఇతని గురించి సానుభూతి ప్రకటిస్తూ వ్రాశాడు. సారస్వత ప్రతిష్ఠ గురించి మహత్తర స్వప్నాలు కనికని హీనమైన చిల్లర రచనలకు దిగాడు. లేమి యితనినికూడా తిప్పలు పెట్టింది. పత్రికా సంపాదకుడుగా గట్టివా

డనిపించుకున్నాడు; ఘనవిజయాలు సాధించాడు. కాని మనిషికి స్థిరం లేక పోవడం వల్ల ఆ విజయాలకు విఘాతా లేర్పడుతూ వచ్చాయి. చిన్న చిన్న సమీక్షలు తేగవ్రాసేవాడు. ఆకర్షకంగా వున్నా అవకతవక హాస్య రచనలు చేసేవాడు. శంఖపరీక్ష గురించి పాఠ్యపుస్తకం వ్రాశాడు! ఇదీ వరస. అయితే ఎప్పుడూ నైచ్యానికి దిగజారలే దతడు. ఆస్కార్ వైట్ల రేవు సుంకాల అధికారి కడ ప్రకటించుకొన్నట్లు ఇతడు కూడ తన ప్రతిభను ప్రకటించుకోవలసివచ్చింది. ఆ 'జీనియస్సు' ను 'డిక్టేర్' చెయ్యడం అనే మాట అనాటి పత్రికలలో వెటకారానికి గురియైనది. పో వుంటూ వచ్చిన కార్యాలయాలు, విశ్రాంతిగృహాల అసహ్యకరమైన వాతావరణం దృష్ట్యా సందిగ్ధోచితంగా లేకపోయినా పోకి ఆ మాట అంటే ఎక్కడ లేని ఆప్యాయత, మమకారమూను. అతని సమకాలికులకు, ఇర్వింగుకు, కూపర్ కుగూడ పో యొక్క ప్రజ్ఞాప్రాధవం అంతుపట్టక పోయినా కాలం మాత్రం అతని పట్టుదలకు ప్రతిఫలాన్ని చూపించింది.

అయితే భావితరం వారి తీర్పు ఏకగ్రీవంగా లేదు. మొన్న మొన్నటి దాకా అతని దేశం వాళ్ళే అతని నొక వాచాలుడిగా కొట్టి పారేశారు ("Jingle man" అని ఎమర్సను). కాకపోతే, అతన్ని ప్రశంసిస్తూ అమెరికన్ సాహిత్యంలో ప్రధానమైన ప్రభుత్వకానికి అవతల వుండవలసిన వా డన్నారు. అయితే ఇతరు లనేకుల కతని ప్రతిభ గురించి ప్రశ్నే లేదు. టెన్నిసన్ ఆమోదించాడు దాన్ని. డబ్ల్యు. బి. యాట్స్ ఆమోదించాడు. బాడెలెయిర్ మొదలు వేలెరీ వరకు ఫ్రెంచి వారంతా ఆమోదించారు. ఫ్రెంచివారితో సాహిత్యగోష్టి జరిపినప్పు డెందరో అమెరికన్లు, వారి నోట 'ఎడ్గార్ పో' అనే మాట ఒక మంత్రంలా, ఒక గొప్ప అభినందనలారావడం ఎఱుగుదురు. నిజానికి ఫ్రెంచివారికి 'ఎడ్గార్ పో' అంగ్లభాషీయులచే ఎడ్గార్ అల్లన్ పో గా వ్యవహరింపబడే వ్యక్తి కన్న భిన్నమైన వ్యక్తిగా భాసిస్తాడు.

బ్రిటనులో గాని, అమెరికాలోగాని మామూలు పాఠకుడికి కొన్ని పట్టయిన కథలు వున్నాయి. వాటిని చదివేటప్పుడు గుర్తుకొస్తాడు పో.

‘The Gold Bug’ అనే కథనుగాని, ‘The Pit and the Pendulum’ అనే కథను గాని ఎప్పుడో ఒకప్పుడు చదవని వాడెవడు? ‘Raven’, ‘Never more’, ‘Bells’ మొ॥ ఒకటి రెండు కావ్యఖండాల గురించికూడా ఆ చదువరికి జ్ఞప్తి వుండవచ్చు.

“The glory that was Greece
And the grandeur that was Rome”

అనే ఈ పంక్తులు పో వ్రాసిన ‘To Helen’ లోని వని తెలియక పోయినా, పంక్తులు తెలిసి వుండవచ్చు. పో తాలూకు ఏదై కావ్య ఖండికలూ, డైలెక్టు కథానికలూ చదివినవా రొక్కసారి మళ్ళా అదంతా స్మృతిపథంలో నెమరు వేసుకుంటే “అంగులో మూడు పాళ్ళు ప్రతిభ, రెండు పాళ్ళు చెత్త” అని లోవెల్ మహాశయు డిచ్చిన సువిశ్రుతమైన తీర్పుతో ఏకీభవించగలరు. వారు విట్మన్ అభిప్రాయంతో ఏకీభవించడానికి కూడా అవకాశం వుంది. విట్మన్ ఏమన్నాడంటే-పో పద్యాలు భావకవితా జగత్తులో విన్యదీపాలలాంటివట. అవి కాంశ్యజ్వలములు, కన్నులు మిటుమిట్లు గొల్పుతవి. కాని చాటిలో వేడి లేదు. ఆ పద్యాల్లో అనుప్రాస కళాకాశలం అట్టహాసంగా వుంటుంది. మితిమీరిపోయింది, అని. పో కవిత్యంగురించి ప్రసక్తి వచ్చినపుడు తరచుగా ‘మెకానికల్’ (అనాలోచితమైన) అనేమాట వినిపిస్తుంది. అతడు ఛందస్సు గురించి వ్రాసిన వ్యాసాలు ఊరికే అలా చూస్తే చాలు ఆ మాట అసంగతమైనది కాదనిపిస్తుంది. ఆ వ్యాసాలు పద్యరచనా శిల్పం గురించి అంత నొక్కి వక్కాణించిన రచయితయే ఆ నియమ నిబంధనలు తన లక్ష్య శుద్ధికే అతీతమై పోవడానికి సమ్మతించినట్లు నూచిస్తాయి. సత్యాన్ని విడనాడి, తన ఉపదేశానికి తానే విరుద్ధంగా, తనకూ అందము చందము మాధుర్యమూ కావలసివచ్చి పో తాను కూడా తరచు ఛందోనిబద్ధత లేని ధోరణిలోనికి బారిపోవడం కద్దు. పైవాళ్ల విషయంలో చాలా ఖరీదాగా వుంటాడు (ఉచాహరణకు ఎలిజబెత్ బేరెట్ వ్రానింగు రచన గూర్చి ఆయన చేసిన నిశితపరిశీలనము గమనింపదగును). కాని స్వవిషయంలో తన తప్పులు తన కంటికి కనిపించ వాయనకు. ‘Ulalume’ అనే పద్యంలో

“Kissed her” అనే దానికి ‘Sister’, ‘Vista’ అనే మాటలతో...
అంత్యప్రాస పాటిస్తాడు. ‘For Annie’ అనే మరో రచనలో
‘Annie’ అన్న మాటను ‘many’ తో జత పడుస్తాడు. పద్యా లన్నిటా
ఛందోవిరామ చిహ్నాలను లాగి సారేస్తాడు. చమత్కారం చెదిరిపోతుంది.
ఉదా: ‘Eulalie’ నుండి:—

I dwelt alone
In a world of moan,
And my soul was a stagnant tide,
Till the fair and gentle Eulalie became
my blushing bride-
Till the yellow-haired young Eulalie be-
came my smiling bride.

మల్లార్చె ఏరికోరి ప్రశంసించడానికిగాను ప్రత్యేకంగా ఆ చివరి
పంక్తి నెత్తుకొన్నాడు. ఆంగ్ల పాఠకు లిందులోని ఏ పంక్తినీ పట్టుగా
గ్రహించలేక. పేర్లు పెట్టడంలో పో చేసిన ఎన్నిక ఈనాటి అభిరుచు
లకు సరిపడదు. యు లలీ’ అన్న పేరైతే శ్రుతి సుభగంగానే వుండిగాని
లిగెయ్యా (Ligeia), పోర్ఫిరోజీన్ (Porphyrogene) అనేవి
గుత్తగా పెట్టుకొన్న మందుల పేరుల్లా వున్నాయి.) ‘Lenore’ అనే
ఖండిక ప్రారంభంలోని పంక్తులు Eulalie పంక్తులలాగే బాగు లేవు:

Ah, broken is the golden bowl! the spirit flown
for ever!
Let the bill toll! - a saintly soul floats on the
stygian river;
And, guy de vere, hast thou no tear?—weep
now or never more
See, on you dread and rigid bier low lies
thy love Lenore!

ఇలాంటి శబ్దచిత్రం గల పద్యాల గురించి మనం కాస్త అధిక ప్రసంగం చెయ్యదల్చుకుంటే ముందుగానే ఆ పోలికలను పసి కట్టవచ్చు.

Far down within the dim west
When the good and the bad and the worst
and the best

Have gone to their eternal rest-

ఈ పంక్తుల్లో నూయజ్ గురించి నూచన లేదా? అలాగే
'Al Aaraf' నుండి—

What guilty spirit, in what shrubbery dim,
Heard not the stirring summons of that
hymn?

అనే పంక్తుల్లో జాన్ బెట్టిమన్ గురించి నూచన లేదా? అయితే పాపం యీ విధంగా పోను విమర్శించడం అన్యాయం. బాగు లేని పద్యాల్లో గూడ కొన్ని మంచి లక్షణాలు లేకపోలేదు. 'For Annie' అనే ఖండికతో

Its old agitations
Of myrtles and 'roses

ఉన్నాయి "The city in the Sea" అనే కావ్యం చగువుతూ వుంటే ఏదో దారుణమైన భయం మనలను వెన్నాడుతున్నట్లు వుంటుంది:

Resignedly beneath the sky
The melancholy waters lie.
So blend the turrets and shadows there
That all seems pendulows in air,
While from a proud tower in the town
Death looks gigantically down.

[ఆకాశంక్రింద అతిసహనంతో నీళ్ళు జాలిగా పడిగావులు పడు ఉన్నాయి. గోపురాలూ నీడలూ కలిసిపోతున్నాయి. గాలితో ఏమిటో

అన్నీ యిటూ అటూ ఊగిసలాడుతున్నట్టు వున్నాయి. ఒక మహాన్నత వప్రంనుండి పురంవేపు మృశ్యువు చూస్తోంది రాకాసిచూపు].

సరి, 'The Bells', 'The Raven', 'Politian' అనే ఖండికలను ఏ కోశానా మెచ్చుకోలేకపోయినట్లయితే మరికొన్ని ఖండికలున్నాయి అతిమాత్రమనోజ్ఞములైనవి. "Sonnet-to Science"లో ఇండ్రజాలవిద్య అంతరించిపోతోందని విచారిస్తాడు పో.

Hast thou not torn the Naiad from her flood,
The Elpin from the green grass, and from me
The summer dream beneath the tamarind
tree?

[నయ్యద్ నదిని వఱదనుండి, పిశాచాన్ని పచ్చికనుండి, వేసవివేళ చింతనీడలో నేను కన్న కలను నానుండి వేటుచెయ్యలేదా నువ్వు?]

'ఎల్ఫిన్' విషయంలో ఎవరైనా అభ్యంతరం చెప్పవచ్చును కాని కవిహృదయంనుండి వినవచ్చే ఋతశ్రుతి కాదనరానిది. 'Romance' అనే ఖండికా ఇలాంటిదే. అందలి రెండవ పద్యము :

Of late, eternal condor years
So shake the very Heaven on big
With tumult as they thunder by,
I have no time for idle cares
Through gazing on the unquiet sky—

[ఈమధ్య, చిరంజీవి గండభేరుండపు కాలమానం గర్జించి భర్జించి గడబిడచేసి ఎక్కడో ఎత్తున వున్న స్వర్గాన్ని గ్రక్కదల్చుతూ వున్నది. కలగుండువడిన ఆకాశంకేసి చూస్తూ వుంటే అప్రయోజక విషయాల గురించి శ్రద్ధ తీసుకోవడానికి నాకు తీరిక లేదు].

ఈ ఖండికలోనే అస్పష్టమైన ఊహాచిత్రమూ వున్నది :

And when an hour with calmer wings
Its down upon my spirit flings...

‘Alone’, ‘A Dream within a Dream’ అనేవి చక్కని ఖండకావ్యాలు. కాని అతడెందు కొక మహారచయితగా పరిగణింపబడ్డాడో గ్రహించాలంటే మనం అతని మిగతా రచనలనుగూడ పరిశీలించాలి.

అతని ఘనతకూ, ప్రతిష్ఠకూ కావ్యాలకంటే కథ లెక్కువ గట్టి కారణాలని చెప్పవచ్చు. అయితే అతని హాస్యకథలను మినహాయించేయాలి. అవి చాలామట్టుకు బాధాకరంగానూ, కొన్ని మరీ ఘోరంగానూ వుంటాయి. (ఉదా: ‘The Spectacles’ అనే కథలో ఒక హాస్యవృత్తి ప్రబుద్ధుడు తన ముత్తవ్వను చూసి మోహిస్తాడు. “The man who was used up” అనేది ఒక పసచెడిన సైనికుని అసహ్యవృత్తాంతం). సోతే, మిగతా కథలు ఉరమరికగా రెండు రకాలవి: భయానకములు, తార్కికములు. The Black Cat, The cask of Amontillado, The Fall of the House of Usher, Ligeia అనేవి మొదటి తరగతికి చెందినవి. The Gold Bug, The Purloined Letter మొదలైనవి రెండవ రకానికి చెందినవి. ఈ వేర్వేరు అంత కచ్చితమైనది కాదు. ‘The Murders in the Rue Morgue’ మొదలైన కొన్ని కథలలో రెండు ధోరణులూ కలిసి పోయాయి. అతని కథలన్నిటా అతని ముద్ర ప్రత్యేకంగా కనిపిస్తుంది. అతని కథారంగా లెక్కువగా శిథిలాలయాలు, రైన్ నదియొడ్డున మినుకు మినుకు దీపాలతో కునుకులు తీసే కోట—ఇలాంటివే వింతగా, విడ్డూరంగా వుంటాయి. (అతనికి నచ్చిన గది ఎలాంటి దంటే—‘The Philosophy of Furniture’ అనే కథలో చెప్పినట్టు కెంపువన్నె అద్దాలు గల కిటికీరెక్కలుంటే చాలు). ఆ కథలు సాధారణంగా రాత్రి సమయాల్లోనూ, చీకటికోణాల్లోనూ జరిగిపోతాయి. నాయకులు, నాయికలు ప్రాచీన సంపన్నవంశాల వారసులుగా వుంటారు. (ఎప్పుడో గాని వాళ్ళు అమెరికనులై వుండరు). మంచి విద్యాబుద్ధులు నేర్చినవాళ్ళయివుంటారు కాని వట్టి నష్టభాతకు లైపోతారు. ఇలాంటి విషయాల్లో

‘గోథిక్’ నవలయొక్క శృంగారపు లబ్ధులను వాడుకొన్న మోహ శృంగార గ్రంథకర్తలనూ, పోకీ ఆట్టే తేడా లేదు. ఈ చమత్కారపు కథాపద్ధతి అతను కనిపెట్టినదేమీ కాదు. ‘Blackwood’s Magazine’ లో ప్రచురింపబడిన కథలకు గల ప్రచారాన్ని గుర్తించాడు కాని వాటిని వేళాళాళం చేశాడు—“How to Write a Blackwood Article” లో:

“ఒక కథ వుంది ‘Dead Alive’ అని. ఆబో! మాగోష్టుకథ!- అది చావకముందే సమాధిచేయబడిన ఒక పెద్దమనిషియొక్క కామవాంఛల రికార్డు. అందులో ఆభిరుచి, భయోత్పాతము, రసము, తత్త్వము, వైరుష్యము-ఓ-అన్నీ వున్నాయి. అయితే ఆ రచయిత పీనుగుపెట్టిలో పుట్టి పెరిగినవాడని ప్రమాణం చేసి చెప్పవచ్చు.”

ఈ వక్కణ మందిమధ్యనుంచి పోయొక్క వైశిష్ట్యాన్ని, అంటే అతని బుద్ధి వైభవాన్నీ, ఆత్మజ్ఞతనూ నూచిస్తుంది. బాడిలెయిర్ అన్నట్లు అతని కథల్లో బుద్ధిలో వేర్లు తన్ని దానిపై కళాసమృద్ధికర్కశతర్కంతో పెత్తనం చలాయించే అసంగతత్వం కనిపిస్తుంది. అప్పుడప్పుడని మితిమీరి వికారపు వాలకాలు వేస్తూవుంటుంది. 1 ఉద్దేశపూర్వకంగానే ఆ వాలకాలు వేయిస్తాడు పో. ఇక్కడ మనకు పోయొక్క జీవితధోరణే స్ఫురిస్తుంది. 1843 లో ఒక ఉత్తరంలో ఎవరో అతనిని చూడవచ్చిన కైస్తవపురోహితులు “పిచ్చి వాడైన పోకి నమస్కరిస్తూ, నవ్వుతూ నిలబడ్డారు” అని వ్రాశాడు. ఈ పరమస్వచ్ఛ స్వభావమే అతని నవలను అద్భుతరూపకంకంటే బాగా రాణింపజేస్తుంది. అందులో ప్రసక్తము లయ్యే విషయాలు హఠాత్సంభూతములు గావు, సహజసంధివాలు. తప్పించుకోడానికి వీలేనివి. (ఆత డొక

1. ‘Ligeia’లో చెప్పినట్లు—జాలరులలోకి కృత్రిమంగా వాయు ప్రసారంచేసి వాటి నలా కదులుతూవుండేటట్లు చేస్తారట! నాటకకాలకు సంబంధించిన ఇలాంటి ఉపాయాలు Nathan B. Fagin, The histrionic Mr. Poe (Baltimore, 1949) లో చర్చించబడ్డాయి.

చోట ఇలా అంటాడు: “మిగతా ఆకాశంతా అలా నీలంగా వుండిపోగా, నేను చూస్తూవుండగా రాకాసిరూపు గైకొన్న మేఘం” అంటాడు. అదనిదృష్టిలో ఆపద అలాంటిదే).

బాడిలెయిర్ అన్న మాటలు కొన్ని మనం పోకి అన్వయించవచ్చును:

Je Suis les membres et la roue

Et la victime et le bourreau.

Je Suis de mon coeur le vampire...

పో వ్రాసిన కథల్లో నాయకుడు తనను తానే నాశనం చేసుకుంటాడు. అయితే అది అంతలో పోయేది కాదు. (రాచపీనుగు తోడు లేకుండా పో దన్న సామెతగా) మరికొందరితో, ముఖ్యంగా నాయికతో ముడిపడి వుంటుంది. “The Philosophy of Composition” అనే వ్యాసంతో తన ‘The Raven’ కావ్య నిర్మాణస్వరూపాన్ని వ్యాకరిస్తూ దానిని తా నొక సూత్రానికి తగినట్లు రచించానని నూచిస్తాడు. అంగుతోనుంచి తలచుగా ఉదాహరింపబడే విషయం చూడండి:

“నే నొకసారి ఓప్రశ్న వేసుకున్నాను—‘విశ్వజనీనమైన మానవ స్వభావ భావనను బట్టి విషాదకరములైన విషయాలన్నింటితోను ఏది ఆత్యంతము విషాదవ్యంజకమైనది?’ అని. “చావు”—అన్నది తేట తెల్లమైన సమాధానము. “అయితే ఈ ఆత్యంత విషాద విషయము ఎలాంటి స్థితిలో ఉత్తమకవితావస్తువుకాగలదు?”. అని మరోప్రశ్న వేసుకున్నాను. నే నిది వరకు చెప్పినదాన్నిబట్టి ఇప్పుడూ సమాధానం స్పష్టమే—“ఎప్పుడైతే అది సుందరవస్తువును చుంబిస్తుందో...” అంటే, ఏమన్నమాట—ఒక సుందరీ మణి మరణంకంటే ఉత్తమ కవితావస్తువు కాగలిగింది ప్రపంచంతో మరి లేదని తీర్మానము. అలాగే, అలాంటి వస్తువుకు శోకవిధురుడైన ప్రేమికుని పెదవులకంటే తగినవి మరి లేవనడంకూడ వివాదాని కతీతమైన విషయము.”

ఇందులో మనం విస్తుపోవడాని కేమీ లేదు. ప్రణయము, మరణము అనేవి ప్రపంచ సాహిత్యంలో సన్నిహితంగా పయనించడం వున్నమాటే.

ఉపజ్ఞాపంతుడైన హెన్రీ జేమ్స్ వ్రాసిన 'The Wings of the Dove' లో ఒక సౌందర్యవతి మృతియే వస్తువు.

పోగారి మరణాలు మాత్రం అదో ప్రత్యేకమైన తరహాకి చెందినవి. చావుబ్రదుకుల మధ్య ఎవరికీ అందిపొందని స్థితి, బ్రతికివున్నవారికీ చచ్చినవారికీ నడుమ ఒకానొక విపరీతమైన, వావివరసలు లేని ప్రేశాచికమైన అనుబంధం—ఇదీ ఆతని మనసును మల్లడిగొను విషయాలు. లిగెయ్య, ఆమె భర్త; గొడరిక్ ఆమర్, ఆతని కవల చెల్లెలు మేడెలిన్; The Oval Portrait లో చిత్రకారుడూ భార్య; బెరెనిస్, ఆమె 'కజిను'; మొరెల్లా, పేరు లేని ఆమెకూతురు-వీరిలో చనిపోయినవాళ్ళంతా (మిగిలిన ఆ రెండోవారికోసం) క్షుబ్ధసమాధులనుండి లేచివచ్చిన వాళ్ళే. పోగారి భార్య విషయమూ అంతే. ఒక్క 'ఎలియనోరా' అనే ఖండికతోమాత్రం చనిపోయినవారు బ్రదికివున్నవారిమీద తమ పెత్తనం వదలిపెట్టుకున్నారు. అయితే ఇక్కడా ఏదో అదృశ్యరహస్యప్రపంచం (లింబో) ద్వారా కొన్ని అనుబంధాలు సాగుతూ వుండేవి. ఇదీ పోయొక్క కథాప్రపంచంలోని నైరాశ్య తత్త్వం. జీవితం త్వరత్వరగా, నిర్విచారంగా మళ్ళిపోతుంది. కాని మరణం శాంతిని తెచ్చిపెట్టలేదు. ఆతని కీ ప్రపంచంలో స్థిరమైనది మధురమైనదంటూ లేదు. సుందరస్త్రీపాత్రలను శవాలను వర్ణించినట్లు వర్ణించాడు; చలువరాలి మలామా చేసిన మనుషుల్లా నున్నగా, తెల్లగా, స్మారక చిహ్నాల్లా, విసువెత్తించే ఆ నాటి విద్యత్ప్రభాశిల్పప్రతిమల్లా వుంటారు వాళ్ళు.

ఆ శిల్పాలవలె పో కథలు కొన్నిటిని చూస్తే మనం ఉపేక్ష వహించి ఊరకుంటాము. లేదా చీదరించుకొంటాము. పో తన భయానకకథల్లో కెల్లా గొప్పదనుకునే 'లిగెయ్య' ఈనాడు చాలామంది పాఠకులకు దైన్య క్రూర్యపామరత్వముల కలగాపులగంగా కానవస్తుంది. మిగతాకథల్లో ఒక వక్రవశీకరణశక్తి వుంది. ప్రేశాచికప్రకృతి లేదు. దుఃఖానుభవము యొక్క

వివిధదశలు నిరూపింపబడ్డాయి. పోయొక్క భావనాశక్తి తెలివితేటలు వుండి నాడీవ్యాధిపీడితుడవుతున్న బాలుని భావనాశక్తివంటిది. సాపం, చిన్నపిల్లాడిలా ఏదో డంబం ప్రదర్శించబోతాడు. శక్తిగురించి ఏదోకలలు కంటాడు పో. కాని పిల్లవాడిలాగే రాత్రిళ్ళు దీపా లారిపోయినా, తెరలు ముడతలుపడుతున్నా భయపడతాడు. అంతేకాదు. భారీమనుషు లన్నా, బరువైన తలుపులన్నా, తాళంకప్పలన్నా భయపడిపోతాడు. ఆ కథలు భయమూ, బాధా కలిగించేవిగా వుంటాయి. అంగుతో హతభాగులు కొందరికి బ్రతికివుండగా గోరీకట్టేస్తాడు, కొందరిని సుడిగుండాల్లో పడేస్తాడు పో. అయినా చదువుతాము అతని కథలను. ఆ రెండో తరగతికి చెందిన వాటిని మరీ ఖుషీగా చదువుతాము. వాటిలో నిజాయితీతోటే అతడు తన తర్కం, పాండిత్యం ప్రదర్శించడంలో కొంత అహంత కూడా ప్రకటిస్తాడు. అయినా వాటి నిర్మాణశిల్పము స్రశంసాపాత్రమైనది. ప్రతిభా సహకృతంగా అతడు సృజించిన పాత్ర Auguste Dupin సాహిత్య జగత్తులోని అపరాధపరిశోధకవిద్యాపారీణుల కోవలో ప్రథమశ్రేణికి చెందినది.

కొద్ది చిన్న కావ్యాలు, కొద్ది కథలూ—ఇవీ సాహిత్య ప్రప్తగా అతని ప్రతిష్ఠకాలంబనాలు. కాని అతని స్వరూపమును పూర్తిగా కొలవాలంటే విమర్శవ్యాసాలనుగూడా తీసుకోవాలి. వాటినికాని అతని గురువైన కోలరిడ్జిరచనలతో సరిపోల్చడమంటే విమర్శకుడుగా పోగారి పాలిమేరలను కనుక్కోవడమే. అతడు చాలా తీవ్రవాది. ప్రతీకార స్వభావుడు. అనేక సాహిత్యకలహాలలో మునిగితేలినవాడు. అక్రమ నిమిత్తాలతో నిందించనూగలడు, జ్ఞాఘించనూ గలడు. గ్రంథచౌర్యాన్ని ఇట్టే పసికట్టేస్తాడు. భూతవైద్యుడిలా శివమెత్తిపోతాడు. భాషానియమం గురించి అతని పట్టుపంతాలు వట్టిబీరాలే. ఆ విషయంలో, అదే ప్రవాళ్యనైతే వట్టినే ఆక్షేపిస్తాడుగాని, తాను కొంత విశృంఖలంగానే ప్రవర్తించాడు. అతని సిద్ధాంతాలన్నీ నికరమైనవి కావు. అనేకపుచ్చల కవకాశ మిస్తాయి.

‘యురేకా’ లో వాటి కాయన చేసిన తత్త్వరూపాలోపణముకూడ సామాన్యమైనది. అయినా కీలకాన్ని గ్రహించగల విమర్శకు డవును. (ఉదాహరణకు—మెకాలేగురించి వ్రాస్తూ: “అతడు చెప్పదలచుకున్న దేదో స్పష్టంగా అర్థంచేసుకోగలంకాబట్టి అతను చెప్పినదానిని ఆమోదిస్తాము”).

అన్నిటినీ మించి, ఆయన తన విమర్శనమును గంభీరమైనదానిగా భావిస్తాడు. అత్యాశతో దాని కో మహోన్నతమైన స్థానం ఇచ్చుకుంటాడు. అతని మాట లెల్లప్పుడూ ఒకేరీతిగా లేకపోయినా, తాను వ్రాయబూనినదానికల్లా సిద్ధాంత ప్రతిపాదన చేస్తాడు. అయితే అవి ఇతరుల కుపకరించవచ్చు. కవిత్వ మొక సౌందర్య సాధన కావాలి. కాని అవి ఖచ్చితమైన సాంకేతిక ప్రమాణాలకు లొంగివుండాలి. కథలలాగే కావ్యాలుగూడ బాగా చిన్నవిగా వుంటేనే బౌద్ధుత్వం కలిగించి చరితార్థము లవుతాయి. పోగారి విధానంలో ఇలిహోసానికీ, మూడంతస్తుల మేడలాంటి పెద్ద నవలకూ తావులేను. చరిత్రగతి సంగ్రహము, సారభూతము, విషయప్రధానము అయిన రచనలవంక మొగ్గు చూపుతూ వున్నదనే ఆయన దృక్పథం బహుశా పత్రికలకు వ్రాసే తన ఆభ్యాసయుక్తిమీద ఆధారపడినదే అయివుంటుంది. కాని ఆయన జోస్యానికి విరుద్ధంగా పందొమ్మిదో శతాబ్దిలో బొంతల్లాంటి నవలలు పుట్టేయి. జనం విరగబడి చదివి సంతోషించారు. పో గురించి అమెరికాకు సంబంధించినంతమట్టుకు అసలువిషయ మేమంటే—ఆయనకు కొన్ని ఆశయాలూ, ప్రమాణాలూ వున్నాయి. అమెరికన్ సాహిత్య రంగంలో రచన నొక మంచి వృత్తిగా స్వీకరించవచ్చునని నిరూపించాడు. అప్పుడప్పుడు తన విమర్శఖండపరశువుకు కొంద రమాయికులను బలిచేసినా అది దేశీయరచయితల పట్ల మంచికే అయింది. సాహిత్య మంటే అదేదో మదుపులేని వ్యాపారం కాదు, అసిధారావ్రతంవంటిది సుమా అనే ఒక హెచ్చరికలా పనిచేసింది.

అయితే ఇంకా మన మతని వైశిష్ట్యాన్ని పూర్తిగా గ్రహించనట్టే. ఆ 'ఎడ్గార్ పో' సంగతి గ్రహిస్తేకాని అది అంతుపట్టను. బాడిలెయిర్, మల్లార్నె ఆ పేరంటే ఎంత మమకారం చూపిస్తారో, అంత అభిమానంతో పోరచనల కనువాదాలు చేశారు. ఆ 'ఎడ్గార్ పో'ను వాళ్ళు కనిపెట్టేరన్నా అనవచ్చు. వాళ్ళ అనువాదపాఠాల్లో ఇత్తడిని బంగారం చేసిపెట్టేరు. అచ్చక్క-బుచ్చక్క మాటలనుండి శుద్ధమైన కవిత్వాన్ని రాబట్టేరు. ఒక కొంటే పత్రికారచయితను అనాగరకమైన అమెరికాదేశంతో ఏకాకి అయిపోయిన ఒక అభాగ్యయువకప్రభువుగా నిరూపించేరు. వాళ్ళను కున్న ఈ 'ఎడ్గార్ పో' స్వరూపం మన మెరిగిన ఎడ్గార్ అల్లన్ పోకి పూర్తిగా సరిపడదని ఒప్పుకోవాలి. అయితే అతడు తన స్వరూపం ప్రపంచాని కెలా కనిపించా లనుకున్నాడో ఆ పోకీ, తనను తరువాలి తరం సాంకేతికరచయితలతోగాక ముందుతరంగోధికోరచయితల కోవకు జమకట్టే తన రచనతో కొన్ని యధార్థసందర్భాలతో తన స్వరూపం ఎలా భాసించాలని కోరుకున్నాడో ఆ పోకీ సరిపడుతుంది. అతని సమకాలికులైన ఆంగ్లకవులూ, అమెరికన్ (ముఖ్యంగా బోస్టను) కవులూ ధర్మోపదేశం చెయ్యాలని అంటే, ఈయన కావ్యం కావ్యంకోసమే వ్రాయాలని వాదించాడు. "నా విషయంలో కవిత్వం ఒక ప్రయోజనభాజనమైన ఉద్దేశం కాదు; ఉద్దేశం" అంటాడు. ఊహకు బుద్ధిబలం తోడైనది. పోయెక్క కల్పనాప్రపంచంలోని అతిచారాలకు, అసభ్యులకు అట్టడుగున నూక్కుములైన, ఇప్పటిదాకా వ్యాకరింపబడని పోలికలూ, నిర్బంధాలూ వున్నట్టు నూచన లున్నాయి. ఈనాటికి మనం సాహిత్యంలో ఒక ఇండ్రియబోధను మరొక ఇండ్రియబోధతో సరిపెట్టుకోవటానికీ, మానవుడి ప్రవర్తన తలచు క్రూరంగాను, యుక్తిదూరంగాను ఉంటుందని తెలుసుకోవటానికీ అలవాటు పడ్డాము. కాని అది బాడిలెయిర్ విషయంలో ఆయన పోరచన

లను చదువుతూవుంటే, ఒక ఆధ్యాత్మికరహస్యం తెలిసినంత ప్రేరణతో సంభవించిందట. ఆ పంక్తు లేమంటే:—“వర్ణదామంలోని నారింజరంగు కిరణమూ, మశకరుంకారము సుమారు తత్సదృశములైన ఇంద్రియావబోధలే నాతో కలిగిస్తున్నాయి” (Poe's Marginalia నుండి). “చేయకూడదని తెలిసివుండడంవల్ల నేగాని వేఱు కారణం లేక నీచకార్యం, లేక బుద్ధితక్కువ పని ఒక వందసార్లయినా తాను చేస్తున్నట్లు గ్రహించనివాడెవడు?” (The Black Cat). అలాంటి తోచాపుతో ఫ్రెంచి వారు పోని నవ్యసాహిత్యప్రపంచంలో ప్రాగ్ సరవరేణ్యులతో ఒకనిగా స్థిరపరిగణనం చేసుకున్నారు. అతని వివిధాన్వేషణలను చూచి వాటి కొక సంకేతరూపంగా అతని నారాధిస్తున్నారు. అయితే ఆలా చెయ్యడానికి ఆంగ్లభాషీయులకు మరికొంతకాలం పట్టింది. ఆలస్యానికి కారణం— ఖండాంతర ప్రభావాలను ప్రతిఫలింపజేసుకోవడానికి ఆంగ్లకవిత్వానికి కొంతకాలం పట్టింది—అదే కావచ్చు. Baudelaire's 'Fleurs-du Mal' ప్రకటింపబడినది 1857 లో. ఆ యేడు ఇంగ్లండులో ప్రకటితమైన ఒకేఒక ప్రముఖమైన కావ్యసంపుటి Aurora Leigh.

వార్ట్ విట్ మన్ పోయెడల కొంత అనాదరం వున్నవాడే అయినా అతని అంతర్దాహాలను గ్రహించనివాడు కాదు. 1875 లో పోయెక్క సమాధికడ జరగవలసిన కర్మకాండ జరిగిపోయింది. మల్లార్జె పోగురించి ఒక గొప్ప గీతం వ్రాసిపంపేడు. విట్ మన్ తన కెప్పుడో వచ్చిన ఒక కల నురించి చెప్పేడు:

“కలలో న్యాయార్కురేవులోగాని, లాంగ్ విలండ్ రేవులోగాని లంగరు వేసి ఒయ్యారంగా ఊగిసలాడుతూ వుండగా నేను తరచు చూసిన ఓడల్లో ఒక చక్కని చిన్నారి ఓడ, దాని బంధాలన్నీ తెగి, ఆపడానికి వీలేకుండా ఆ రాత్రిపూట వడగళ్ల వానతో, వలిగాడ్పుల్లో, కెరటాలమీద లేలిపోతూ వెళ్ళిపోతోంది. నాకోపరిభాగంపై సన్నగా, సళాకుగా,

నాజాకుగా ఒక అందమైన వ్యక్తి కనిపించాడు. ఆ భయోత్పాతాన్ని, అంధకారాన్ని, విసంధానాన్ని, తాను బలికొవడానికి సిద్ధంగా వున్న స్థితితో చూసి సంతోషిస్తున్నవాడిలా వున్నాడు. ఆ వ్యక్తిని ఎడ్గార్ పోగాను, ఆ స్థితిని అతని తత్త్వం, అచ్యుత్తం, కావ్యాలుగాను ఊహించుకోవచ్చు..." ఆ కల Rimbaud's 'Le Bateau ivre' ను (పోనుండి గ్రహింపబడినదే) జ్ఞాప్తికి తెస్తుంది. పో, ఎడ్గార్ పో అన్నవి ఒక శబ్దము—దాని ప్రతిధ్వని. నిజానికి రెంటికీ భేదం లేదు. కొందరు అతడి రచనలను చదవడంలోకంటే అతనిగురించి చదవడంలో మజా వుందనుకోవచ్చు. అతని రచనల నస లనుభవింపలేకపోవచ్చు. అంతమాత్రాన వాటిని ఉపేక్షించడం జరగదు. అవి మనలో కలిసిపోయాయి, మనం అతనివాళ్ళము అనే ఈ అభిప్రాయంతోనే Allen Tate అనే మరో అమెరికన్ కవి అతనిగురించి "Our Cousin, Mr. Poe"¹ ('మా-మన-బాంధవుడు పో') అంటాడు.

1. The Forlorn Demon (Chicago, 1953)లో పునర్ముద్రితమైన ఒక వ్యాసంనుండి.

4

న్యూ ఇంగ్లండు రోజులు

—: 0 :—

ఎమర్సన్, థోరో, హాథార్న్

రాల్ఫ్ వాల్డ్స్ ఎమర్సన్ (1803-82):

అభిజనం: బోస్టన్. తండ్రితాతలు క్రైస్తవచార్యులు.

విద్యాభ్యాసం బోస్టన్ లాటిన్ స్కూలులోను, హార్వర్డులోను. 1829 లో బోస్టన్ సెకండ్ చర్చికి గురువైనాడు. ఎల్లెన్ టక్కర్తో వివాహం. ఆమె మరణం 1831. 1832 లో ఆచర్చి ఉద్యోగానికి రాజీనామా. యూరపుకి మొదటిసారిగా పయనం (మరిరెండుసార్లు యూరపుకి: 1847, 1872). తిరిగివచ్చాక మసాచుసెట్స్ లో కంకార్డు కడ స్థిరనివాసం. 1835 లో లిడియాబాక్స్ ఫీల్డ్ తో వివాహం. రచన, ఉపన్యాసం, వ్యాసంగం ప్రారంభించి క్రమంగా పేరు సంపాదించాడు. బోస్టన్ లో తరించు వుంటూవున్నా,

ఉపన్యాసాలకోసం ప్రయాణాలు చేస్తూవున్నా కంకార్డు నివాసమే కొనసాగించాడు. కంకార్డులో తన వంతు పౌర విధులూ, బాధ్యతలూ నెరవేరుస్తూవున్నా సంఘానికి వీలై సంత దూరంగా వుండేవాడు. 1850 ప్రాంతంలో దాస్యవృత్తి నిర్మూలనోద్యమం (Abolitionism) లో తీవ్రమైన ఆసక్తి ప్రదర్శించాడు. కృతులు: Nature (1836); 'American Scholar'-హార్వర్డు ఉపన్యాసము (1837); Divinity School ఉపన్యాసం, హార్వర్డు (1838); Essays (two series, 1841, 1844); Poems (1847); Representative Men (1850); English Traits (1856); The Conduct of Life (1860); May Day (పద్యకావ్యం, 1867); Society and Solitude (1870); Letters and Social Aims (1876).

హెన్రీ డేవిడ్ థోరో (1817-62):

అభిజనం : కంకార్డు (మసాచుసెట్స్). తండ్రి ఒక స్టోరుకీపరు. ఆ వృత్తిలో రాణించలేక పెన్సిలు తయారీలో దిగేడు. విద్యాభ్యాసం హార్వర్డులో. అక్కడ విశిష్టుడు కాలేజ్ పోయినా బాగా చదువుకున్నాడు. పట్టభద్రుడై, ఉపాధ్యాయవృత్తిలో కొద్దిరోజులు కుస్తీపట్టేడు. ఎమర్సన్ తో స్నేహం చేశాడు. 1841-3 లో ఆతని యింట్లోనే నివాసం. ఎమర్సన్ గారి 'నెచ్యూ'కి 'ట్యూటర్'గా డ్వేటిన్ విలండ్ లో కొద్దిమాసాలు గడిపేడు. న్యాయార్థి రచయితలతోనూ, పత్రికా సంపాదకులతోనూ పరిచయాలు చేసుకున్నాడు. ఒకటి రెండు సమీక్ష లేవో వ్రాశాడు.

కాని ఆ వృత్తి అతని కేమంత హాయిగా లేదు. (వాళ్ళేనో 'Ladies Companion' కి, చుడ్డు దొరుకుతుంది, వ్రాయమన్నారు. తా నలాంటి దేమీ వ్రాయలేనన్నాడీయన.) అవివాహితుడుగా తన శేషజీవితమంతా కంకార్డు సమీపంలో గడిపేడు. 'వాలెన్' కొలనువరి ఒక పర్ణశాల నిర్మించుకుని (1845-47), అక్కడే ఏకాంతంగా చదువు కుంటూ వ్రాసుకుంటూ నివసించాడు. మళ్ళా కంకార్డుకి వచ్చి తన కాలాన్ని విభాగించుకొని వ్రాత, ఉపన్యాసాలు, విహారం మొదలైనవి చేసుకుంటూ వుండేవాడు. 1849 లో A Week on the Concord and Merrimack Rivers, Civil Disobedience (Resistance to Civil Government అని దీని మొదటి ఖర్చిక) అనే వ్యాసాలను ప్రకటించాడు. మరేవో చిల్లరమల్లర వ్యాసాలూ, పద్యాల్లా ప్రకటించాడు. అసలు ప్రధాన మైన కృతి Walden (1854).

సెథ్ థోమస్ హాథార్న్ (1804-64):

ఆభిజనం : సేలమ్ (మసాచుసెట్స్). తండ్రి నాకాథి కారి (1803 లో చనిపోయాడు). విద్యాభ్యాసం బోడో యిన్ కాలేజ్, మెయిన్. అక్కడ లాంగ్ ఫెలోతోను, ఫ్రాంక్లిన్ పీర్స్ (కొంతకాలానికి U. S. అధ్యక్షుడైన వాడు) తోను పరిచయం. పట్టభద్రుడై సేలంలో ఏకాంత వాసం చేస్తూ ఒక నవల (Hanshawe, గ్రంథకర్త పేరు లేకుండ 1828 లో ప్రకటితము), కొన్ని కథానికలు, గల్ప కలా (సమీకరింపబడి Twice-told Tales అనుపేర 1837, 1842 లో ప్రకటితము) వ్రాశాడు. 1836 లో సేలం

విడిచి, బోస్టనుకి వచ్చాడు. చిల్లర రచనలు చేశాడు. బోస్టను రేవుసుంకాల కార్యాలయంలో పని చేశాడు. 1841 లో బ్రూక్ ఫార్మ్ కమ్యూనిటీలో చేరాడు. 1842 లో సోఫియా పీబడీని వివాహం చేసుకున్నాడు. (అమె ఎమర్సన్ గారి Transcendentalism, అంటే అనుభవాతీత విజ్ఞానవాదంతో కొంత విశ్వాసం గలది.) కంకార్డులో ఓల్డ్ మేన్స్ కి వెళ్ళి కాపురం పెట్టేడు. మళ్ళా ఏవో కథలూ గల్పికలూ వ్రాశాడు—Mosses from an Old Manse (1846). మళ్ళా సేలంలో సొర్టు సర్వేయరుగా పనిచేశాడు 1846-9 లో. తదుపరి బెర్క్ మెస్టర్ లో నివాసం. అక్కడ హెర్మన్ మెల్విల్ లో స్నేహం. 1853-7 లో లివర్పూల్ లో అమెరికన్ ప్రభుత్వ ప్రతినిధి. పిదప కొన్నాళ్ళు ఇటలీలో. 1860 లో కంకార్డుకి పునరాగమనం. రచయితగా మొదట అతని ప్రతిష్ఠ కెత్తిన పతాక The Scarlet Letter (1850) అనే నవల. తదుపరి నవలలు: The House of the Seven Gables (1851), The Blithedale Romance (1852), The Marble Faun (1860). తక్కిన కృతులు: The Snow Image (కథలు, 1851), Tanglewood Tales etc., (పిల్లల పుస్తకాలు), Our Old Home (ఇంగ్లండు గురించి వ్యాసాలు, 1863) మొదలైనవి.

న్యూ ఇంగ్లండ్ లోనే ఇర్వింగుగూని, కూపర్ కిగాని, హోకిగాని కిట్టాడు. ఇర్వింగు తన న్యూయార్కు-చరిత్రలో దాని నొక పుండా కోరుయాంకీ వ్యాపారుల దేశంగా చిత్రించాడు. (వాళ్ళ పేర్లు 'Preserved Fish-' ఇలా వుంటాయని వెటకారంకూడా చేశాడు.) కూపర్

ఆ ప్రదేశపు భయావహప్రకృతినీ, అక్కడి మనుష్యుల ధార్మికమృగ్యత్యానీ గర్హించాడు. పో, అంతకంటే జన్మభూమి అంటే ఆభిమానం తక్కువైనవాడు మరి వుండబోడు, అతని ఆభిప్రాయాలు చెప్పనక్కరలేదు; బోస్టన్ ను (అతని జన్మభూమి) 'కప్పల చెలువు' అన్నాడు. ఈ కప్పల చెలువే **North American Review** కి ఉనికిపట్టు. 1815 లో ప్రారంభింపబడినప్పటినుండి క్రమంగా పలుకుబడి, యోగ్యత సంపాదించుకొని దేశంలో చాలా సంచలనం కలిగించింది. పోగారి ఆభిప్రాయంలో ఈ పత్రికే న్యూ ఇంగ్లండులో రచయితలను పరస్పరస్తుతిపాఠక సంఘప్రవృత్తికి ప్రోత్సాహపరిచింది. జె.ఆర్. లోవెల్ వ్రాసిన 'Fable for Critics' ను సమీక్షిస్తూ పోరణాయించి యిలా అనేకాడు:

“దాక్షిణాత్యసాహిత్య మంటూ ఒకటి లేదనే విశ్వాసాన్నికలిగించాలనుకోవడం లోవెల్ కూటంవారి కొక ఫేషన్ నైపోయింది. బెత్తరాహులను డజనుమందిని పేర్కొన్నాడు. (దాక్షిణాత్యులలో) అంత ప్రసిద్ధులూ అయిన లెగారే, సిమ్స్, లాంగ్ స్ట్రీట్ మొదలైనవా రుండగా వారి ఊసెత్తేడు కాదు. పోనీ, దక్షిణదేశంలో, కనీసం న్యూయార్కుదాకానైనా తన గుర్బలసత్యసంధతను మోసుకు వెళ్ళలేకపోయాడు మిస్టర్ ఎల్. అతని ప్రశంసకు పాత్రులైన వాళ్ళంతా బోస్టోనియన్లు. మిగతావాళ్ళు బార్బేరియన్లు...”

ప్రాంతీయాభిమానమాట అలా వుండగా, ఈ 'కప్పలచెలువు' సరుకును నిరసించడానికి పోకి తగిన కారణాలు వున్నాయి. రచయిత అన్నవా డొక కళాకారుడు; ధర్మోపదేశకుడు కాదు అని ఉద్ఘాటించాడు పో. అయితే బోస్టన్ నులోను, న్యూఇంగ్లండులోపలి దేశంలోను సాహిత్యమంతా నైతికప్రవచనాలతో నిండిపోయివుంది. అతడు మామూలుగా ఆభినందించే లాంగ్ ఫెలోసాహిత్యంకూడా ఆ బాపతుకు చెందిందే. పోచేత 'అనుభవాతీతవిజ్ఞానవాదులు' (Transcendentalists) గా పరిగణింప

బడిన ఎమెర్సన్ ప్రభుత్వవిషయం తీసుకుంటే వాళ్ళంతా పో అభిప్రాయాలన్నిటికీ విరుద్ధంగా వర్తించినవాళ్ళే. కవిత్వతత్వంగురించి ఆ యిద్దరికీ వున్న అభిప్రాయాలను తైపారువేసి చూస్తే తెలుస్తుంది. 1838 లో ఎమెర్సన్ తన పుస్తకంలో ఇలా వ్రాసుకున్నాడు: “ఆదినుంచీ ప్రపంచంలో ఉత్తమ కవిత్వ మన్నది ధర్మప్రవణమైనదిగా వుంటూవచ్చింది. అలాంటిదాన్ని ఉత్పత్తిచేసే ధోరణిలోనే వుంది పరిపక్వమైన ఆధునికభావన”. పో వ్రాసిన ‘Philosophy of Composition’ లో ఎమెర్సన్ కవులకుచేసిన హితోపదేశాన్ని సరిపోల్చి చూసినా తెలుస్తుంది. కవులెప్పుడూ శబ్దాడంబరాలులతో తమ బుర్రలు బరువెక్కించుకోకూడ దని ఎమెర్సన్ హితవు (Merlin). “మర్మకవిత్వంకోసమే మర్మకవిత్వ మనే తగుమనుషుల కోవకు చెందినవాడు ఎమెర్సన్; అలాంటివాళ్ళను మనం భరించలేం” అంటాడు పో, తన Chapter on Autography లో. మరోచోట ‘అనుభవాతీతవిజ్ఞానవాదధోరణి’ని ఎలా అనుకరించడమో వెటకారంగా సలహా ఇస్తాడు పో:

“పరిస్థితుల యొక్క అంతరస్వభావం తోనికి మరి యెవడూ చూడ లేనంత దూరం చూడగలగడంలోనే వుంది నేర్పు. ఈ రెండో దృష్టి వుండే, సక్రమంగా ప్రవర్తించజేస్తే మంచి శక్తిమంతంగా వుంటుంది. ఊర్ధ్వ విషయాల ఏకత్వంగురించి ఏమైనా చెప్పుగాని అధోలోకద్వైవిధ్యంగురించి అక్షరంముక్క పై కనకు. వక్రోక్తులు నేర్చుకో. ప్రతీదీ నూచించు. ఏదీ నొక్కిచెప్పుకు.”

పో చెప్పిన యీ మాటలు న్యూఇంగ్లండురచయితలకు తగిన పరిచయవాక్యాల్లా వున్నాయి. ప్రత్యేకమైన బోస్టన్ ధోరణి ఒకటి వున్నదని సరిగా పోల్చుకున్నా డతడు. న్యూఇంగ్లండుచరిత్ర నిజాయితీవేపు ఒక మలుపు తిరిగింది. ఫ్యూరిటన్ అతివాదదృష్టి అంతరించిపోయింది. బోస్టన్ పరిసరాల్లోనే ‘పతితులైన క్రైస్తవుల పాలిటి కొక మాంసతూలికా

తల్పము' వంటిదైన ఏకేశ్వరవాదము (Unitarianism) నకు కొంత ప్రాబల్య మేర్పడింది. ధనికవర్తకులకూ, ఓడల యజమానులకూ తమ కక్షీ దారుల మతోత్సాహంతోకన్నా ఆయివేజుతోనే ఎక్కువ ప్రమేయంగా వుంది. ఆయితే ఇంకా భిన్నమతోపదేశాల వాతావరణం కొంత పదును గానే వుంది. న్యూఇంగ్లండు సంస్కృతి ఇంకా మతమూలకంగానే వుంది. ఆక్కడి పండితులు, దేవుడిని దేవుడనేకంటే 'ప్రకృతి' అని వ్యవహరిస్తే బాగుంటుందనుకొంటున్నా, హాథార్న్ లాగ ఏ చర్చికి చెందనివారైనా, ఒక విధంగా దేవుడి మనుషుల్లాగే వ్యవహరిస్తున్నారు. Transcendentalism ను ఆ ఉద్యమానికి సంబంధించిన తన సంహిత 1 లో పెర్సీ మిల్లర్ అన్నట్లు అన్యాయాతిరిక్తంగా నిర్వచించా లంటే 'మతవిషయక నివృత్తి ప్రదర్శనము' అనవచ్చు. మతవిషయాసక్తి అనాడు న్యూ ఇంగ్లండుకే సరిమితమైనది కాదు. 19 వ శతాబ్దిలో పాశ్చాత్యప్రపంచమంతటా మత విషయకాలైన అభిప్రాయభేదాలు బయల్పడాయి. చావస్తానికీ, ఛార్లికడృష్టికీ మధ్య సంఘర్షణ, సంతృప్తి కలిగించని విషయాంతరాలతో వైయక్తికశంకలు, వాదాలు నిలబెట్టుకోడానికి వెనకనుండి మద్దతులు— ఇవన్నీ యూరపులో ఎప్పటికంటే మిక్కిలి మెలకువతో, తేకువతో రంగం మీదికి వచ్చాయి. న్యూఇంగ్లండులోమాత్రం అది మతప్రతిపత్తి గలవారిలో విశ్వాసవికాసానికేగాని, వినాశానికి కాదు. అమెరికన్ అనుభవానికి తగినట్లు అది ఒక సీమలనురించిన అన్వేషణ. అభివృద్ధితోపాటు అవకతవకస్థితి కగ్గమైన అమెరికా ఒక ఉచితోద్దేశతీరం చేరుకోడాని కొక ప్రయత్నమిది.

19 వ శతాబ్దిమధ్యకాలానికి బోస్టను, ఆలివర్ వెండెల్ హోమ్స్ ఉల్లాసంగా అన్నట్లు ప్రపంచాని కంతటికీ ఇరుసువంటిది కాకపోతే

1. The Transcendentalists (Cambridge, Mass. 1950), 8.

కాకపోవచ్చునుగాని, సంయుక్తరాష్ట్రాల సాంస్కృతిక కేంద్రస్థానం మాత్రం అయింది. మిగతా నగరాలు న్యూయార్కు, న్యూఆర్లీయన్సు, ఫిలడెల్ఫియా మొదలైనవి బోస్టనుకుంటే పెద్ద నగరాలు. ఛాగ్లెస్టన్ మొదలైన నగరాల్లో సంఘం ఆకర్షణీయమైన రూపాలు తాల్చింది. కాని ప్రక్కన వున్న హార్వర్డు (విశ్వవిద్యాలయస్థానం) అండతో, తన ఓడలు తెచ్చి పడేసిన సిరిసంపదలతో బోస్టను నగరమే ముందంజవేసి మిగతా నగరాలకు మార్గదర్శక మైనది. అక్కడి 'ప్రయివేటు' రాబడి 'పబ్లికు' ఆవసరాలకు పనికివచ్చింది. క్లబ్బు, గ్రంథాలయము, పత్రిక, ప్రచురణాలయము అన్నీ కలిసి పనిచేశాయి. అయితే ఏదో ఇంకా గొప్ప లోటు మిగిలేవుంది. హెన్రీ జేమ్సు వాను వ్రాసిన హాథార్న్ జీవితచరిత్రలో బోస్టను చావడుల నావరించివున్న సాంస్కృతికదారిద్ర్యంగురించి చెప్పేడు.

ఇక ఇక్కడ బోస్టోనియన్సు అనిపించుకొని న్యూఇంగ్లండువారి గురించి చెప్పవలసివున్నది. వాళ్ళు కొందరు పట్నవాసపు ప్రభావాల నటకాయించారు కాని ఆ సౌకర్యాలనుమాత్రం తమ పల్లెటూరి ఇళ్ళలోనే పొందుతూవచ్చారు. 1852 లో న్యూహేంప్షైరులో ఎక్కచ్చిగా వున్న ఒక దీవిలోని ఒకరి యింటికి వెళ్ళిన హాథార్న్ అక్కడ చావడిలో బల్ల మీద రస్కిన్ వ్రాసిన **Pre-Raphaelitism** ప్రతిఒకటి చూశాడు (అది ఇంగ్లండులో ప్రకటితమైన దా ముందటియేదే). ఆ ప్రక్కనే ఏదో చిన్న తత్త్వగ్రంథం వుంది. న్యూఇంగ్లండులో చాగా యిళ్ళలో అదే వరస. అప్పుడే డివినిటీస్కూలునుండి దిగబడిన హార్వర్డు యువపట్టభద్రుడు తన పుస్తకాలతో, ఉద్దేశాలతో ప్రశాంతంగా వున్న ఒక చిన్న శ్వేతజాతి పట్టణానికి పోయి అక్కడ ఒక పీఠం వేసుకొని ఉపదేశాలు మొదలుపెట్టేవాడు. అతని ముందుతరాలవారేగాని దిగివస్తే వాటిని తూర్పారబడతారు. అతని కోరచయిత కావాలని వుంటే ఆర్థికమైన ఇబ్బందు లంతగా అతని కడ్డురావు. బోస్టను పరిసరప్రాంతంగాని, మరే న్యూఇంగ్లండు రేవుప్రాంతంగాని అప్పటికింకా నిరాడంబరమైన గ్రామీణవాతావరణమే కలిగివుండేది.

రచయిత కాదలుచుకున్నవా డెవడూ దేనికోసమూ ఆధారపడటానికి లాభం లేదు. ఎమర్సన్, థోరో, హాథార్న్ చేసుకున్నట్లు తన ఛక్రికి తానే పండించుకోవాలి. అప్పుడప్పుడు పుస్తకాలు తెచ్చుకోవడానికో, పత్రికాసంపాదకుడిని కలుసుకోవడానికో బోస్టనుకి వెళ్తువుండాలి. ఎప్పుడైనా ఒక రచన ప్రచురింపబడో, ఒక ఉపన్యాసాని కవకాశం వచ్చే నాలుగు పైసాలు చేతికి రావచ్చు. ఇదివరకటి లాగే అతని పేరు ప్రజల దృష్టికి రావచ్చు.

ఇదిగో ఇలాంటి ప్రబుద్ధుల ప్రపంచంతోనుంచి, అన్యోన్యత ప్రబలి పోయిన సమాజంలోనుంచి బోస్టనుతోగిట్టో ఆవిర్భవించింది 'అనుభవాతీత విజ్ఞానవాదం' (Transcendentalism). అదేమంత నిక్కచ్చియైన మాట కాదు. ఆ నాటి పెద్దలలో ఎవరికీ దానిని తగిలించలేము. ఒక అభిప్రాయ మున్నది: మన మొక సిద్ధాంతాన్ని రూపొందిస్తే అది కొన్ని అభిప్రాయాలను స్థాపించడానికీ, సాహిత్యంతో, ఆధ్యాత్మికతత్త్వంతో, మతవ్యవస్థలో ఒక ఉద్యమాన్ని ప్రారంభించడానికీ చేసిన ప్రయత్నము అని. ఈ అభిప్రాయమందలి అసామంజస్యాన్ని జ్ఞాపకం చేసుకుంటూ ఆనాటి అక్కడి పరిస్థితి నిలా వివరించాడు:

“ఎవరి మట్టుకు వారు అసాధారణమైన ఉల్లాసంతో చదివేవారు, వ్రాసేవారు అక్కడక్కడ ఇద్దరూ ముగ్గురూ ఆడా మగా వున్నారు. వాళ్ళే కాస్త కోల్ రిడ్జి, వర్డ్స్ వర్త్, గేటే, ఆమీదట కార్లె లూ అంటే పట్టించుకుని సంతోషంతో, సానుభూతితో చదివేవాళ్ళు. లేకపోతే వాళ్ళ చదువు కొక గుర్తింపు వుండేది కాదు. అమెరికన్ పై మెలుగు మాత్రమే మిగిలి వుండేది. ఆ చదువులు ఏకాకి చదువులుగానే వుండేవి.” సామూహికంగా ఒక తెగపేరు పెట్టిగాని, ఒక ఉద్యమం పేరు పెట్టిగాని వ్యవహరించడానికి వీలేని ఆ మనుషుల ఒంటరితనాన్ని గూర్చి బాగా ఒత్తి చెప్పేదు ఎమర్సన్. పోనాటినుంచి ఏకాంతత, ఏకాకిత అన్నవి అమెరికన్

రచయిత లక్షణాలుగా పరిణమించాయి. విట్ మన్ లాంటి నిండైన అమెరికన్ ప్రముఖులకుగూడ తమ రంగంలో కలిసి సంప్రతించుకోవడానికాటే మిశ్రు లుండేవారు కారట! ఒక్క బోస్టన్ మిత్రమండలిని మినహాయిస్తే న్యూఇంగ్లండు విషయంలో ఇది మరీ సత్యం. ఆనాటి సాహిత్య వ్యాసంగాలను గురించి, అక్కడి కా సంచాలకు లంతా ఒక పెద్ద కుటుంబానికి చెందినవారై నట్లు వ్రాయాలంటే సుళువే (చూ: Van Wyck Books' Flowering of New England.) ఒక విధంగా చూస్తే వాళ్ళు కొందరలాగే వుండేవారు. ఎమర్సన్, థోరో, హాథర్న్ ముగ్గురూ కొంతకాలంపాటు ఒక్క ఊళ్ళోనే (కంకార్డులో) నివసించారు. వాళ్ళూ, మరికొందరు వ్యక్తులూ ఒకరి డైరీల్లోనుండి, ఉత్తరాల్లోనుండి మరొకరు తలుచు బయటపడుతూవుంటారు. అయితే వాళ్ళు ఒకరి గురించి ఒకరికి తెలిసినంతగా ఒకరి నొక రెరిగివుంటా రనుకోవడం సరికాదు. ఒకరి నొక రనుమానిస్తూ, కాస్తకాస్త ఎగతాళి చేసుకుంటూ, తానై పట్టించుకోవడాని కిష్టపడక ఎవడి మగ్గానికి వాడే శనాపతి అన్నట్లుగా ఎడయెడంగా వ్యవహరించేవారు. “మన పరిచితులంతా (‘నన్ను ముట్టకు నా మాలకాకి’ అన్న సామెతగా) ఎంత ఒంటెత్తుగా వుంటారు!” అంటాడు ఎమర్సన్. అతడే, ఏ పేచీ పూచీ లేని రచయిత ఎవడంటే, ప్రజాభిప్రాయాన్ని పాటించకుండా ఏ అజ్ఞాతమిత్రునో ఉద్దేశించి వ్రాసుకు పోయేవాడు అని వక్కాణించాడు. తెలిసిన మిత్రులూ అంటే “వాళ్ళూ, నేనూ మా అలవాట్ల మధ్య చేపలలాంటి వాళ్ళం. థోరో ఆసరాగా వున్నాడు కదా అనుకుందా మంటే, త్వరతోనే నేను వెళ్ళి ఒక తవిసెచెట్టును ఆశ్రయించ వలసి వస్తుంది” అని వాక్రుచ్చాడు. హాథర్న్ చనిపోయినప్పుడు విచారిస్తూ ఎమర్సన్ తాను చాలా కాలం అతనితో మైత్రి ఏర్పడగల దనే ఆశతో నిరీక్షించా నంటాడు.

ఆనాటి తన తోడి రచయితలు చాలామంది వట్టి అల్పసంతోషు లున్నాడు ఎమర్సన్. జర్మన్ రచయితల శేఖనులనుండి బాలువారి, ఇంగ్లండు

ద్వారా వడపోతలు పొసుకొని వచ్చిన పేలవమైన తత్త్వ రచనలు వారి నాకర్షించాయి. **Transcendentalism** వారికి వారి చొక మంచి ప్రపంచమనీ, అది పరిణతివేపు నిదానంగా పురోగమించగలదనీ స్ఫురింప జేసింది. “తరతరాల కాలంతో ఒకేఒక విశ్వవికస్వర మహాసంకల్పం పయనిస్తున్నది. సూర్యరథ పరిక్రమణలతోపాటు మానవ భావనా ప్రపంచం విశాల మవుతూవున్నది” — టెనిసన్. అలాగే, 19 వ శతాబ్దిలో యూరపుతో ఎక్కువగా, అసలు మానవ సమాజంలోనే కొంతకు కొంత అద్భుతపరిణామం వచ్చింది. దానితోపాటే విద్య, నిగ్రహము, దాస్యవృత్తి నిర్మూలనము, స్త్రీల హక్కులు, క్రొత్తదేశాలకు వలసలు మొదలైన విషయాలతో ఆసక్తి పొడనూసింది. ఎమర్సన్, ఫోరో, థియోడర్ పార్కర్, మార్గరెట్ ఫుల్లర్, బార్ట్ రిడ్లే, ఛానింగ్ కుటుంబీకులు, విట్ మన్ ప్రభృతులు — వీరి ఉద్యమాలలోగల అమెరికన్ తన మేమిటంటే మానవసమాజ పురోభివృద్ధికి తమ దేశం అద్భుతమైన అవకాశాలను చూపించిందనే ప్రగాఢవిశ్వాసమే. మొర్మన్ శాఖయులు క్రైస్తవుల స్వర్గం ఈ ఖండంమీదనే వున్న దన్నట్లుగానే, బ్రాన్సెండెంటలిస్టులు కూడ స్వతంత్రుడైన మానవునికి పూర్ణస్వక్రిత్వం అమెరికాలో మాత్రమే సిద్ధించగల దనే నమ్మకంతో వుంటారు.

బ్రాన్సెండెంటలిజమ్ తో కొన్ని హాస్యాస్పదాలైన విషయాలున్నాయి. వట్టి ఆవేశపరులు కొందరున్నారు. వాళ్ళకి మనస్విత, అర్జవము తక్కువ. ఎమర్సన్ వ్రాశాడు — బ్రాన్సెండెంటలిస్టుల సభకు హాజరైన ఒకాయన “అదంతా ఒక్క ఊపుతో స్వర్గానికి వెళ్ళిపడినట్లుగా వుంది నాకు” అన్నాడట! గోష్టి జగుగుతూ వుండగా ఒక వ్యాసఘట్టం దగ్గర, పాపం, సానుభూతి గలవాడే, ఒక ఇంగ్లీషుమాయన లేచి ఒక ప్రశ్న వేశాడట — “అయ్యా ఆల్కాటుగారూ, నాకు దగ్గర్లో వున్న ఒకామెకు సర్వశక్తిమయమైన దైవత్వం గుణరూపాదులను విడిచిపెడుతుందా అని తెలుసుకోవాలని వుంది” అని. ఆ Amos Bronson Alcott గారి

కూతురు **Louisa May** కొందరు బ్రాన్స్‌డెంటల్ త్యాష్ట్రాల గురించి ఒక విశోదరచన చేసింది. ఆల్కాటు కడ ఒక నివ్యసందేశాల సంపుటం వుండేది. అందులో 'వ్యామోహం' గురించిన ఉపదేశం తగిన ఉదాహరణ:

“ఒకసారి వ్యామోహంతో పడి తేరుకున్నవాడికంటే అసలు వ్యామోహానికే అతీతుడైనవాడు మరీ ఘనుడు. ఆ ఘనుడు పతనం పొందని స్థితినిమాత్రమే మొదట పొందగలుగుతాడు. వ్యామోహం పొందినవాడు పాపం చేసినవాడు. పవిత్రాత్ములకు వ్యామోహం కలగనే కలగదు.”

అలాంటి నమ్మకంతో తడబాటుపడే ఒక విధమైన అమాయకత్వం వున్నది. **Brook Farm, Fruilands** లో బ్రాన్స్‌డెంటలిస్టులు కొంతకాలం నెలకొల్పిన యుట్‌పీయన్ సగసత్తులతోను ఆలాటి అమాయకత్వం వున్నది. అయితే ఆ విషయాలన్నీ పరిశీలించడాని కిది తావు కాదు. అదంతా న్యూఇంగ్లండురంగాని కొక పూర్వరంగంగా జ్ఞప్తిలో వుంచుకుంటే మంచిది. ఎమర్సన్, ఫోలో, హార్థర్—ముగ్గురూ న్యూఇంగ్లండు వారు. బ్రాన్స్‌డెంటలిజమ్‌తో సంబంధ మున్నవారు. మనం విధిగా తెలుసుకోదగిన సాహిత్యసత్త అధికారము గలవారు.

రాల్ఫ్ వాల్డ్స్ ఎమర్సన్

“గూఢ తత్త్వము గూఢ తత్త్వము కోసమే” (**Mysticism for Mysticism Sake**) అని ఏదో మాటవరసగా అన్నాడు పో. చాలామంది ఎమర్సన్‌ను బ్రాన్స్‌డెంటలిస్టులతో ఒక తరహాకి చెందినవాడిగా, ప్రఖ్యాత నాయకుడు కాబట్టి దుర్విదగ్ధ ప్రముఖుడిగా పరిగణించారు. పో కూడ అలాగే భావించాడు. ఎమర్సన్ తన సహచరు లందరికంటే బ్రాన్స్‌డెంటల్ దృక్పథాన్ని గురించి ఎక్కువ నివరంగానే చెప్పేడు. అతని ముఖ్యవిశ్వాసాలన్నీ ముందుగానే మూడుగ్రంథాల్లో నూచించాడు: అందులో **Nature** అన్న దొకటి. చిన్న పుస్తకం. పన్నెండు సంవత్సరాలలో 500 ప్రతులుమాత్రమే

చెల్లినవి. మిగతావి ‘American Scholar’ అనే ఉపన్యాసము, హార్వర్డు డివినిటీస్కూలు ప్రసంగము. వీటితో అతడు మానవుడికీ, అతని ప్రపంచానికీ మధ్య చక్కని అనురూప్యం ఏర్పడివున్నదనీ, దానికి దాఖలాలు ప్రకృతికీ అతని అనుభవానికీ సంబంధించిన ప్రతి విషయం తోనూ కనిపిస్తాయనీ ఉద్ఘాటించాడు. సహజజ్ఞాన ప్రచోదితాలైన అతని అన్వేషణలు బాగా సాగడంకోసం ప్రాచీన విశ్వాసాలూ, సంప్రదాయాలూ అన్నీ ఉపేక్షింపబడా లన్నాడు. “పుస్తకాలు పండితుల పాలిటి వట్టి కాలక్షేపాలు. నేను జీవించినంతగా నా కీసంగతి ఇంత మాత్రం తెలుసు” అనీ అన్నాడు. మానవుని ఏకైకవిధి యేమంటే తన కోసమైనా తాను సత్యనిష్ఠ గలిగివుండాలి. అతని అంతర్దర్శనంవల్లనే అతనికి విశ్వజనీనమైన సత్యస్వరూపం అంతుపడుతుంది:

“అంతరంగముతోని అంతరాంతరములలోనికి చొచ్చుకు వెళ్ళగా వెళ్ళగా ఆశ్చర్యకరంగా సర్వోత్కృష్టమైన సార్వజనీనమైన, మహాసత్యం హృదయగోచరమవుతుంది. ఆనందం లభిస్తుంది. ప్రతి మానవునితోనూవున్న సత్త్వము ‘ఇది నా సంగీతము, ఇదే నేను’ అని గ్రహిస్తుంది.”

ఆనాడు డివినిటీస్కూల్లో ప్రతి విద్యార్థి ‘హోలీ ఫూస్టు’ పాలిటి కొక భట్రాజులా తయారయ్యేవాడు. అందుకే ఎమర్సను వాళ్ళకు “మొదట నీ ప్రవర్తనతోని అనుగుణ్యము చూసుకో, అప్పుడు దేవుడి గురించి ప్రచారం ప్రారంభించు” అని సలహా యిచ్చాడు. అతని ఉపదేశం విన్న పెద్దలందరూ ఆశ్చర్యచకితు లయ్యారు. అసలక్కడ దేవుడి గురించి వుండిన నియమనిబంధనలు సడలిపోయాయి. స్థానమే మారి పోయింది. ‘దేవుని పితృత్వము, మానవుని సోదరత్వము, బోధన ప్రాంతీయత్వము’- ఈ మూటిని అంగీకరిస్తే చాలు, తమ పని అయిపోయిందనుకునే ఏకేశ్వర వాదులకుగూడ అది పాఠ్యప్రణాళికకు అతీతమైపోయిన అముఖ్యస్థానంగా

భాసించింది. ఆనాడు జీవితం వాళ్ళకు మంచి కిటుకులూ, స్రతివాడికీ అంత యింతో లాభమూ గల ఒక నిధిగ వేషణంలా కనిపించింది. ప్రముఖ ఫలములు కార్యదక్షులవీ, పరిశీలనదక్షులవీ అయినవి. వాళ్ళకు శక్తి, కార్యోత్సాహము, ప్రతిభ అన్నవి సమానార్థకము లైనవి. మాంద్యము, అనాత్మ్యము, భోగలాలస మొదలైన స్వభావ తీవ్రతలు, పాపాలు కావుగాని, లోపాలుగా పరిగణింపబడినవి.

ఇవే ఆనాడు యూనిటేరియన్ ఆచార్యపీఠాన్ని వదిలి పెట్టిన తర్వాత ఎమర్సన్ చేస్తూవచ్చిన ఐహిక ధర్మోపన్యాస విషయాలూను. మన మనుగడలతో ఎన్నెన్నో చక్కని అందికలూ, పొందికలూ వున్నాయంటాడు:

“సౌందర్యము: చిన్నచిన్న విషయాల్లో తలచు ఎంతో అందం నిబిడీకృతమై వుంటుంది. చుట్టూ కాలుస్తూవుంటే మానవ శరీరంలోని ఉచ్చాఘ్రాస నిశ్వాసప్రక్రియ అంతా స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. అది ఒక జగత్సత్యం. దానికి తగిన మరొక నిదర్శనం సముద్రంయొక్క ఆటుపోటులు.” (ఎమర్సన్ జర్నల్, మార్చి, 1852) వర్ణనవర్ణనకు వలెనే ఎమర్సన్ కి గూడ ప్రకృతి ఒక గొప్ప సాత్త్వికావేశనిక్షేపము. హాథార్న్ కంకార్డు సమీపంలో ఒక వేసవిమధ్యాహ్నం అలా వెనుతూ ఒక చెట్లతోపులో ఒకాయనను చూసి యిలా అన్నాడట:

“అడిగో! ఆయన ఎమర్సన్. కాస్సేపు హాయిగా కాలక్షేపం సాగినట్టు లున్న దాయన కిక్కడ. ఎంచాతంటే ఇవాళ అడవుల్లోకి దేవతలు దిగివచ్చారన్నాడు; గాలిలో వారి గుసగుసలు వినబడుతున్నాయన్నాడు.”

అలాటి వినోదయాత్రలతోనే ఎమర్సన్ తన దినసరులకు (Journal) చాలా విషయాలు నేకరించాడు. పుస్తకాల విషయంలో పైవాళ్ళకు హెచ్చరికలు చెయ్యడమే కాకుండా ఆయన తనకు తా నిలా అనుకున్నాడు:

“హోమరు, ఐస్కిలస్, సోఫోక్లిస్, యూరిపిడిస్, అరిస్టోఫేన్స్, ప్లేటో, ప్రాక్లస్, ప్లాటినస్ జంబ్లికస్, పోర్ఫిరీ, అరిస్టాటిల్, వర్జిల్, ప్లాటార్క్, ఎఫుల్యూస్ ఛాసర్, డాంటే, రేబెలెయిస్, మాంటేన్, సెర్వాంటిస్, షేక్స్పియర్, జాన్సన్, ఫోర్డ్, చాప్మన్, బోయ్మంటూ-ఫ్లెచర్, బేకన్, మార్వెల్, మోర్, మిల్టన్, మోలియర్, స్వీడెన్ బార్న్, గేటే—వీళ్ళ రచనలు చదివి తీరాలి నువ్వు”

(ఎమర్సన్ జర్నల్, అక్టోబరు, 1842)

అవన్నీ చదివే డాయన. అవే కాదు. కోల్ రిడ్జి, వర్డ్స్ వర్త్, కార్లె లు, ప్రాచ్యవేదాంశుల రచనలు కూడా చదివేడు. వారిలో హోమరు, ప్లేటో, డాంటే, రేబెలెయిస్, మాంటేన్, షేక్స్పియర్ అంటే అతనికి చాలా యిష్టమైనట్టు ఆయన దినసరి నుండి మనం గ్రహించగలం. ఆయనకు దినసరి ఒక ప్రముఖమైన జీవిత వ్యవసాయము. ఏదైయేళ్ళ పైచిలుకు ఆయన ఆలోచనలకు, ఆశయములకు ఆస్పదమైనది. అందుతో ఒక క్రమాన్ని పాటించడాని కాదా స్రయ త్నించలేదు కాని ఆ సంపుటాలకు నూచికలు తయారు చేయడంతో చాలా శ్రద్ధ తీసుకున్నారు. (అందులో పది సంపుటాలు అచ్చయినవి). ఆయన చేసిన రచనలకు ముడి పదార్థ మంతా అంగతో వుంది. దాని సంగతి ఫ్రెడెరిక్ హెడ్జ్ కి వ్రాసిన ఉత్తరంతో ఆయన ఇలా వివరించారు:

“ఒకయేడాదిపాటు నేను పోగుచేసిన విషయా లెంత చిల్లరమల్లరగా వుంటాయంటే-డిసెంబరు ఆ ప్రాంతంలో జనం ఉపన్యాసాలకోసం విరగబడుతూ వుంటే గబగబా నా పాత పంచాంగా లన్నీ కూడదీసుకుని, ఉపన్యాసాని కేదో ఒక పేరు ముసుగు తగిలించాలి గదా అని విజ్ఞాన సర్వస్వం తిరగేస్తాను. ఆ ముసుగు ముడతల్లో ఎలాంటి మారుమూల విషయాలూ, వింతలూ విడ్డూరాలూ అన్నీ యిమిడి పోతాయి. శాంత స్వభావులూ, పండితులూ ఆయన పెద్దలు మొదట హర్షాన్నే వెలిబుచ్చేవారు. కాని తదుపరి ఆంగ్ల సాహిత్యం, చరిత్ర, తత్త్వము, మానవ సంస్కృతి మొదలైన విషయాల గురించి ఏదో పొడిముక్కలు పోగుచేసుకువచ్చివాటికి

ఉపన్యాసరూపేణా జ్ఞానస్నానం చేయించిన నా సాహసానికి వాళ్ళు కాగ్రహం వచ్చేది. అయితే నేమి లేండి, ఇటీవల ఎంత సిగ్గులేకుండా ప్రసంగించినా దారి విడిచిపెడుతున్నారు.”

దినసరి నుండి ఉపన్యాసం ఆవిర్భవించింది; ఉపన్యాసాల పరం పర నుండి వ్యాసాల సంపుటి అవతరించింది. ఆయన పద్యకృతులు కూడా అలా ప్రాదుర్భవించినవే. ఆయన వ్యాసాల కవి నాందీళ్లోకాల వంటివి:

“రోజు లన్నవి ఎక్కడో దూరాన వున్న మన మిత్ర పక్షంవారు. రహస్యంగా పంపిన మనుషుల్లా వస్తాయి, పోతాయి. మనతో మాటాడవు. అవి తెచ్చిన కానుకలు స్వీకరించామా సరేసరి, లేకపోతే చల్లగా పట్టుకు పోతాయి.” (24 మే, 1847)

అనే యీ పంక్తులు ఆయన గొప్పపద్యాల్లో ఒకటైన ‘Days’గా పరిణమించింది:

“Daughters of time, the hypocritic Days,
Muffled and dumb like bare foot dervishes,
And marching single in an endless file,
Bring diadems and fagots in their hands,
To each they offer gifts after his will,
Bread, Kingdoms, stars and sky that holds
them all.

I, in my pleached garden, watched the pomp.
Forgot my morning wishes, hastily
Took a few herbs and apples, and the Day
Turned and departed silent. I, too late,
Under her solemn fillet saw the scorn.”

[కాలం కన్న కూతుళ్ళు మాయదారి రోజులు ముసుగులతో మూగ నోముతో బోడికాళ్ళ జోగుల్లా అంతులేని పంక్తులు దీరి కనక కిరీటాలూ

కట్టెమోపులూ పట్టుకు వస్తాయి. కోరితే అందరికీ భుక్తిని, రాజ్యాలను, తారకలను అన్నిటినీ పట్టుకునే ఆకాశాన్నీ కానుకలిస్తాయి. నేను నా అల్లిబిల్లి తోటతో ఆ వైభవాన్ని చూశాను, నాతో ఉదయించే కోర్కల మాటే మరిచిపోయాను. తొందరగా ఏవో మొక్కలూ, ఏపిల్సూ ఏరు కొని వెళ్ళి పోయాను. ఆ రోజు మారుమొగం వేసి మెల్లిగా జారుకుంది. చాలా సేపటికి వెలుపుగొలిపే దాని తలకట్టు క్రింద ఒక ఈసడింపు చూశాను.]

ఇలాగు ఎన్నేనా దృష్టాంతా లెత్తి చూపవచ్చును గాని చాలా వాటిలో ఈ పద్యంతో వున్నట్లు జీవంగల భావపరిణతి గోచరించదు. వ్యాసంలోగాని, పద్యంలోగాని ఆయనయొక్క అన్వేషణకు విషయ మైన స్వచ్ఛందవ్యక్తి (Private man) యొక్క అనంతత్వమే ప్రధానాంశము. నిలుకడగా ఒక్క విషయాన్నే పట్టుకొన్నను విశేషమైన అన్వయాతిచారం గాని, వాచక్రమ విన్యాసహానిగాని లేకుండా ఎంత వైవిధ్యా న్నైనా ప్రదర్శింపగల శక్తి వున్న దాయనకు. ఇరవై యొక్కటోయేట 'ఆయాకాలములందలి విజ్ఞాన సంచయములు, మానవాభ్యుదయ సోపానములు అనదగిన సోలమన్ సామెతలు, మాంటెయిన్ వ్యాసాలు, బేకన్ వ్యాసాలు' మొదలైన అరుదైన పుస్తకాల గురించి దినసరిలో వ్రాసు కున్నా దాయన. ఆ గ్రంథాల కోవకు మరో పూస చేర్చాలని తనకున్న దన్నాడు.

తన దారిన తా నది సాధించినట్టే. ఆ గ్రంథా లాదర్శంగా వాటి లాగే సూక్తిసుందరమైన రచన చేశాడు. Florio's 'Montaigne'తో వైలక్షణ్యం బాగానే వున్నా దాని వలె ఒక స్వకీయ యోగ్యతాముద్రను తన రచనతో నిరూపించుకొన్నా డెమర్సన్. (షేక్స్పియరు దగ్గరా, బెన్ జాన్సన్ దగ్గరా దాని ప్రతు లుండే వనుకోవడం ఆయన కొక తృప్తి నిచ్చేది.) అతని దినసరి వృత్తాంతాలు కొన్ని కట్టుకథలు, కొన్ని ప్రకృతి సందర్భ సంవాదులు (ఉదా: నేనూ ఎడ్వర్డు మా దూడను కొట్టంతోకి లాగుకు రావడానికి ప్రయత్నించి విఫలమైనప్పుడు, ఆ ఐరిష్ పిల్ల

నోట్లో వేలుపెట్టి నేరుగా తోపలికి తోలుకువచ్చేసింది), కొన్ని వక్రోత్తులూ, ప్రవచన ప్రాయ వ్యాఖ్యానాలూను (రోజుల గురించి చెప్పినట్లు). అతని ఉపన్యాసమంటే అదో నూత్న పుట్ట. అవి తఱచు పొంకంగా, నిరాడంబరంగా వుంటాయి. అయితే వాటిలో భాష North American Review పుటల్లో కంటే గూడ జవజీవా లుట్టిపడేదని, ఆయన గ్రహించిన మామూలు వాడుక భాషగానే కచ్చితంగా వుందని చెప్పడానికి వీలేను. వక్రత్వం ఆయనను బాగా ఆకర్షించింది. సమకాలిక సాంప్రదాయికవ్యక్తులలో గొప్పవాడైన ఎడ్వర్డు ఎవరెట్టుని చాలా మెచ్చుకున్నాడు. అయితే బోడి ఉపదేశాలు (ఉదా: “ప్రతివాడూ తన సౌకర్యాల గురించి ఆలోచించుకొనేవాడే గాని అక్కటగల విషయాల గురించి ఆలోచించడం లేదు) జనానికి విసుగుకలిగిస్తున్నాయనీ, తార్కాణ చూపించి నగ్నసత్యాలను నిరూపించే ఉపన్యాసాలు చైతన్యంకలిగిస్తున్నాయనీ గ్రహించాడు. భాషయొక్క నిర్మాణ సౌష్ఠవము (“అర్థంతో ఐక్య సిద్ధి పొందగల శబ్దస్థితి”)నకు ఆకృష్టుడై, తన కేదేనా ఒక గ్రామ కళా కాలతోనైనా అలంకారశాస్త్రాచార్య పదవి వస్తే బాగుండు నని అన్నారాయన. అంటే, అది అతని స్వభావాన్నీ, సాహిత్య దృక్పథాన్నీ పోల్చుకోడాని కొక చక్కని ఆధారం కాగలదు.

సరళ సుకుమార స్వభావుడైన ఆయనను తోటివారికి సన్నిహితుని చేయగలిగింది ఉపన్యాస వేదికయే. ఎదురుగా వున్న అంతమంది జనంతో ఏర్పడిన అనుబంధం ఆయన కెక్కువ ఆనందం కలిగించింది. అయితే వాళ్లతో మరీ తాదాత్మ్యం చెందకుండా వేటుచేసిం దా. వేదికయే. ఎదురెదురుగా వాళ్లతో కలియకుండా వున్నంతకాలం వాళ్ళు చాలా మంచిగా, మర్యాదగా, అరమరిక లేకుండా మెల్విల్ వ్యవహరించినట్టు ‘People’ అని పించుకునేవాళ్ళు. అదే వాళ్ళ మధ్యకు వెళ్ళి కలిసి తిరిగేసరికి మోటుగా, అయథార్థంగా, స్వభావ తీవ్రతతో మెల్విల్ అన్నట్టు ‘Public’గా మారిపోయేవారు. అందుకే “మనిషిని ప్రేమిస్తాను నేను, మనుషులను కాదు” అంటాడు ఎమర్సన్. ‘సిటీ బస్సు (Stage-coach) లో ఆ

మనుషుల మొగాలు చూడు" అంటూ, "చావు ఇంతమందిని తప్పించే సిం దనుకోలేదు నేను" (లేక, వీళ్ళంతా బతికే వున్నారని నేను భావించడం లేదు) అని టి. ఎస్. ఇలియట్ అన్నట్లుగానే (అంటే నిత్య జీవిత వ్యాపారాల్లో నిర్గుణ పరబ్రహ్మలుగా కనిపించే మనుషుల్లో తగిన భావ పరిణతి, చైతన్యం లేవని తాత్పర్యం) ఇలా అన్నాడు ఎమర్సన్:

“బోస్టన్ రాజవీధి (State street) లో నిలబడి ఆ మనుషుల వాలకాలు చూడు; తీర్పయిపోయాక ఉరికంబాలవేపు నడిచిపోయే దయ్యళ్లా వున్నారు” (అంటే ప్రజలు జీవచ్ఛవాల్లా రోజులు గడుపు తున్నారని)

దినసరి వ్రాసుకుంటూ వుంటేనో, వేదిక ఎక్కి ఉపన్యాసిస్తూ వుంటేనో నిశ్చింతగా వుంటాడాయన. సామాజికులనుండి మంచి ప్రోత్సాహమే లభించే దాయనకు.

1867 లో ఒకసారి జె. ఆర్. లోవెల్ ఒక మిశ్రునికి జాబు వ్రాస్తూ ఎమర్సన్ ఉపన్యాసం గురించి ఇలా అన్నాడు:

“ఎమర్సన్ ఉపన్యాసం మామూలుకంటే, అసలతనికంటే గూడా, ఏమీ పాంకిక లేకుండా వుంది. దాని కోతలా తోకా లేదు. అయితే మటుకు, దానిలో వున్న సరు కలాంటిదనుకున్నావు! సత్కృతాలు దేనితో తయారయ్యాయో అలాంటి పదార్థం అదంతా. కాస్త నిదానంగా వుంటే ఆ అనుభూతి పొందకుండా వుండలేవు. అస్పష్టమైనదంతా విశ్వ గోళాల్లోకి విసిరేస్తాడు. అక్కడ నుంచి అది ఒక క్రమబద్ధమైన ఆకర్షణను పుంజుకుని వస్తుంది. ఆ ఉపన్యాసం వింటున్నంతసేపూ నాలో కాహళలు మారుమోగుచున్నట్టు అనిపించింది.”

మన కా ఆనందానుభూతి కవకాశం లేదు. అయితే హెనరీ జేమ్స్ చెప్పిన మాట ఒకటి మనలను ఆకట్టుకుంటుంది. ‘మిగతా రచయితలు, వర్ణనవర్తు ప్రభృతులు మన స్వరూపం మనం గ్రహించిన ట్లొక అవబోధాన్ని మాత్రమే కలిగించగలరు, కాని ఎమర్సన్ మన కది యింకా

పరమప్రాప్య 'మన్న ధ్యాస విడనాడకుండా చేస్తాడు' అంటాడు జేమ్స్. అతని దినసరి ఆకారంలేని వట్టి సాహిత్యపు ముద్ద. రూపు గైకొన్న కృతుల్లో ప్రాణకళ తోపించింది. కార్మి లన్నట్లు అతని వాక్యాలైతే అకృతకంగా మంచి నూర్తిమంతములై వుంటాయి గాని, ఒక పేరాను తీసుకుంటే అదో గాజుల మలారంలా వుంటుంది. జార్జి రిస్లే, థోరో, **English Traits** గురించి ఆయన వ్రాసిన వ్రాతల్లో లాగ వ్యాసాల వస్తువు కొక పరిధి యేర్పడినప్పుడు విషయనిరవధికమైన వ్యాసాల్లో కంటే ఫలితం చాలా సంతృప్తికరంగా వుంటుంది. అతని పద్యకృతుల్లో కూడా తోపాలున్నాయి. మరీ చిన్న పాదాలతో 1 వికారంగా వుంటాయి. అయితే చాలామంది సమకాలికుల పద్యాల్లోలాగ చచ్చువాంగు లుండవు. ఒక్కొక్కప్పుడు వింతగా, చమత్కార చతురంగా వుంటాయి :

**Things are in the saddle
And ride mankind.**

[కావలసినవి జీనులోనే వున్నాయి కాని (ఎక్కడికో) స్వారి చేస్తూ పోతారు మనుషులు.]

అయితే తరచుగా ఆ పద్యాలు పెళుసుగా, కటువుగా, నీశ్యుప దేశపు టూదరగా వుంటాయి.

ఆకృతిసౌష్ఠ్యవలోపం ఎమర్సను భావనతో ఏదో గొప్ప లోటును నూచిస్తుంది. ఆ భావనారీతులు అతని వాక్యాలలాగే ఎగుడు దిగుడుగా వుంటాయి. అడుగడుగునా వ్యాఘాతమే స్ఫురిస్తుంది. మంచికీ చెడ్డకీ, వ్యక్తికీ సంఘానికీ, మతప్రాతికూల్యానికీ సాన్నిహిత్యానికీ, పాండిత్యా

1. జెమ్స్ డ్రెయిన్ (ఎమర్సను తరువాతికాలంలో అమెరికాలో శబ్దచిత్రమార్గదర్శకురాలైన రచయిత్రి) వలె ఎమర్సనుకూడ పదబంధాల లోని లయను ఊపిరిని బట్టి నిర్ణయించుకోవా లనే సిద్ధాంతం గలవాడు. ఆయన వక్రత్వాభ్యాసంనుండి ఆ సిద్ధాంతం ఉద్బవమై వుండవచ్చు. ఆవిడమాత్రం తన పెంపుడుకుక్క నీళ్ళను కతకడం చూసి గ్రహించా నంటుంది.

నికీ సహజజ్ఞానానికీ, నిలబడి ఆలోచించవలసిన స్థితికీ కూర్చుని ఆలోచించవలసిన స్థితికీ రాజీ కుదర్చడ మెలాగు? అతనిపై వచ్చిన ఆక్షేపణల్లా— అత డీ సమస్యలను పరిష్కరించడానికి ప్రయత్నించివుండలేదని కాదు, ఆ సమస్యలతో గర్భితములైవున్న గడ్డుచిక్కులను గుర్తించకుండా వ్యవస్థతో వ్యాఘాతం తెచ్చిపెట్టినందుకు; ఆ సమస్యలను వ్యతిక్రమంతో చెప్పినందుకు గాదు, అవి ఈ విశ్వగోళంయొక్క నిమోన్నతాల్లాంటివని, ఒకదానికి విరుద్ధమైనది రెండవదానిని రద్దుపరిచేసిం దని తీర్మానించి నందుకు. ఈ “బహుధా విప్రతిపత్తి ధీవిషయము” ఆయనను వ్యామోహ పెట్టింది. ‘యూరియల్’తో (హార్వర్డు డివినిటీ స్కూలుమీద చిన్న ప్రతికారదృష్టితో ఎమర్సను చేసిన రచన) :

“Line in nature is not found;
Unit and Universe are round;
In vain produced, all rays return;
Evil will bless, and ice will burn.”

[సృష్టిలో ఋజుత్వం కనిపించదు. బ్రహ్మాండమూ, దాని భాగమూ వర్తులాకృతులే. సప్తజాతకాలు కిరణాలన్నీ తిరోగమిస్తున్నాయి. చెడు జయిస్తుంది, మంచు మండిపోతుంది.]

అవును, శుదకు చెడే నెగ్గుతుంది. లేక మేరీ బేకర్ ఎడ్జీ అన్నట్లు— “చెడు అంటే అనాక అభావార్థకము మాత్రమే. కేవలమూ పరిపూర్ణమూ అయిన లక్షణ మేమీ కాదు. ఉష్ణముయొక్క అభావమే శైత్యము. అదీ అలాంటిదే.”

“Ode Inscribed to W. H. Channing” తో బానిస వృత్తి నెత్తిపెట్టి ఘాటుగా ఏవో మాట లన్నాక—

“Foolish hands may mix and mar;
Wise and sure the issues are,
Round they roll till dark is light.”

[అపసంతి చేతులు కలిపేసి నెలుపవచ్చు
కాని విషయాలు వివేచితము లవితథములు
తమస్సు తేజస్సుగా పరిణమించేదాక

అవి పరిభ్రమిస్తూనే వుంటాయి.]

ఆని ఒక మనశ్శాంతి పొందుతాడు ఎమర్సన్.

‘కాంగ్రెస్’ దుర్నీతికి పాల్పడిందా అంటే దుర్నీతి అన్నది శక్తి యొక్క ఉనికి కొక తార్కాణం. ఆ రెండూ అవిభాజ్యములు. అద్భుతమంటే అపరిశీలితములైన, అజ్ఞాతములైన నిమిత్తముల సంపుటి. ‘విశ్వము గురించిన ఏ మాటా, దాని ప్రగతిశీలము సంగీకరించనిదై తే, నిర్దుష్టమైన దనడానికి వీలులేదు.’ పో చెప్పిన పురుగు అదొక విజేత; అఖిరికి మనల్ని తినేస్తుంది. ఎమర్సన్ పద్యంతో అది—

“Striving to be man, the worm
Mounts through all the spires of form.”

[నరుడుగా పరిణమించాలని పరిశ్రమిస్తూ పురుగు ఆకారపు టంచె లన్నీ అధిరోహిస్తోంది.]

ఎమర్సన్ ఉద్దేశంతో సరిపడని సంగతుల మధ్య దారుణస్పర్ధ లేదు; పోర్టుకోసమే అవి పోట్లాడుకుంటాయి. కాని మానవులంతా త్రోసే వానుగను, త్రోయబడేవారుగను చీలిపోతారు. క్రిందపడేవారు మీది వారితో తమలో లేని శక్తియొక్క అధిక్యాన్ని గుర్తించి ఊరుకుంటారు. ఇక్కడ మనం అలిమానుషసిద్ధాంతానికి ఎడంగా లేము. అది ఎమర్సన్ ను చకితుణ్ణిచేసివుండేది.

అయినను మరీ బొత్తిగా నిరసించడం సబబు కాదు. ఆతని రచన లన్నిటా ఒక స్వతంత్రవ్యక్తిత్వము, ఒక పరమాద్భుతమైన పవిత్రత వున్నవి. అజ్ఞాత లేని నిరాడంబరత, జడత లేని స్థిమితత వున్నవి. అయితే తక్కిన అమెరికనుల సంస్కారం లాగే ఆతని సంస్కారంకూడా మితి మీరినట్లు వుంటుంది. కొలది రచయితలు మాత్రమే ఆతని ప్రమాణానికి రాగలరు. హాథార్ను, టెన్నిసన్ వంటి వారు కాస్త తక్కువే తూగు

తాను. ఆయన తన లోపాలు గుర్తించినవాడు. తన దేశంయొక్క, ఆ మాటకు వస్తే ఇంగ్లండుయొక్క లోపాలనుకూడా తెలుసుకోనివాడు కాదు. ఆయనలో ఓప్రక్క సున్నితమైన ప్రాంతీయతత్వంకూడా వుంది. అతని ఆశావాద మతని పతనానికి దాడితీయలేదు కాని అతనిలాగే ఆశా వాది యైన షెల్లీతో సరిపోల్చి చూస్తే ఎమర్సనుతోని లోపం స్పష్టపడు తుంది. ప్రేమయే విశ్వరహస్యము, కవి యన్నవాడు పరిణమిడైన మానవుడుగా, సర్వమానవసమాజంయొక్క యోగం ఎలా వుంటుందో అదంతా తనకే పట్టినట్టు గమనించాలి; “తన జాతికి సంబంధించిన భేద మోదా లన్నీ తనవి కావాలి” అంటాడు షెల్లీ. ఎమర్సను (“షెల్లీ నన్నేమీ కదిలించలేకపోయాడు” అని 1841 లో చెప్పేడు.) సిద్ధాంత రీత్యా షెల్లీ చెప్పిన మాట నామోదించాడు. కాని ఆచరణలో తాను ప్రత్యేకంగా నిలిచాడు. సోదరమానవులతోనే అన్యక్తాశయాల అడ్డు గోడలు పెట్టుకొని వేటుపడ్డాడు. “Give all to Love” అనే ఒక విద్వారపు శీర్షికతో ఒక ఖండకృతి వ్రాస్తూ అందులో—అంతా ఇవ్వకు, అతిప్రియవ్యక్తినిగూడా వర్జించడానికి సిద్ధంగా వుండు అని సలహా యిచ్చాడు. ‘Illusions’ లో వివాహవ్యవస్థను వ్యంగ్యంగా మెచ్చు కుంటాడు—ఎంత చెడ్డ వివాహంతోనూ ఏదో లాభం వుండకపోవంటాడు. బానిసత్వం అతనిలో సానుభూతిని రేకెత్తించింది, అయితే ఒక విపరీతమైన నిమిత్తంగా. షెల్లీ తన విప్లవధోరణివల్ల తల్లిగడ్డను విడిచిపోయాడు. అయినా, కవిగా తన బాధ్యతనూ, వివిధ కవితాశిల్పాలనూ స్పష్టంగా గుర్తెరిగినవాడు. ఎమర్సను విప్లవం అక్షేపకరమైనది. అతని ఆశయం ప్రకారం అమెరికన్ పండితు డొక నీరసవ్యక్తిగా, కవి ఆయినదానికంటే ఒక మహాయోగిలా (ఏసుక్రీస్తుంతమాత్రం కాదు లెండి) కనిపిస్తాడు. నిర్లిప్తత అతని సామగ్రితో ముఖ్యమైనది. తన సోద విశేషారు లేక అలా శూన్యంలో సంచరిస్తా ఉతడు. (“ఈ దేశంలో సాహితీపరుడికి సహృద యుడే కఱవైపోయాడు” అన్నాడు ఎమర్సను 1836 లో.) అతని సాహిత్యచరిత్రకు పూర్వపు ఘనత లన్నవి లేవు. అయితే ప్రేరణ పొందిన

మతబోధకుడి ప్రామాణ్యంలా కళాకారుని సృష్టికాండకూడ అప్రయత్న పూర్వకంగా, స్వచ్ఛందంగా వుండాలని నమ్మేవాడు కావడంవల్ల అతని కా పూర్వచరిత్రగురించి ఆసక్తి లేదు. ఈ సమ్మకంవల్ల శోచనీయమైన పరిణామం ఏర్పడింది. ఎమర్సను (దురదృష్టవశాత్తూ దైవనిర్ణీతాలు అనే ఇలాంటి ప్యూరిటన్ ఉద్దేశాలతోని పేలవత్వాన్ని ఈయనా విశదపరిచాడు) మొదలుకొని విలియమ్ సోరోయన్ వ్రాసిన 'The Time of Your Life' తోని బన్ హూమిదాకా అది ఒకటే కోవ అని ఎవరేనా అనుకోవచ్చు. లేక, ఈ కాలపు టమెరికాలో మనోగమ్యములైన కళా కృతులతో గల విశిష్టమైన ఆంతరపద్ధతికీ, అప్రయత్నపూర్వకమైన సామాన్యపద్ధతికీ సంబంధం వుందని అనుకోవచ్చు. అలాంటి సంబంధాల గురించి మాట్లాడటం తప్పదారి చూపించడం కావచ్చు కాని అనేక ప్రకారాల్లో ఎమర్సను ఆలోచనలు అమెరికా స్వభావానికి తగిన ట్లుంటా యనడం సరియైనదే. కాని లోవెల్ అన్నట్లు ఎమర్సను కాలంతోనే, పారిశ్రామిక విప్లవం సాగుతున్న రోజులలో ప్రాచ్యుల నిస్సంగత్వం కలిసిన పేలవమైన వ్యష్టిత త్వము ఆమోదయోగ్యంగా భాసించింది.

మరొకస్థు డిలా అన్నాడు లోవెల్ : “ప్రాయశః మాలో కొందరు శబ్దాలిశాయియైనదానిని వినగలరు, భావాలిశాయి గంభీరమైనదానికి స్పందనం పొందగలరు.” కాని నిశ్చయవాదానికి సంబంధించినవనీ, శూన్యవాదానికి సంబంధించినవనీ వినిపించే అర్వాచీన నూత్రాలు మనకు కటువుగా వుంటాయి. ఈ విషయాలన్నిటి దృష్ట్యా మనం ఎమర్సను వేపు మళ్ళితే కొన్ని వింతైన సమన్వయాలు కనిపిస్తాయి. 'Concord' (సమన్వయార్థకశబ్దము; అతని నివాసమూ ఆ పేరింటి ఊరే) అనే మాట నొక పరమాశయమంత్రంగా పరిగణించే ఆయన హేమింగ్వేయొక్క సుప్రసిద్ధ సుదృఢ ధార్మిక ప్రవచనానికి ప్రస్తావనగా ఇలా అన్నారు :

“మంచీ, చెడూ అనేవి మార్పుకు లొంగే మాటలు. ఆయితే నా జీవలక్షణాని కనుగుణమైనదే మంచి. దానికి విరుద్ధమైనది చెడు.”

హెన్రీ డేవిడ్ థోరో

బ్రెలా చూచేసరికి ఎమర్సన్ థోరోలకంటే ఏ యిద్దరు రచయితలూ ఎక్కువ సన్నిహితంగా వుండరనిపిస్తుంది మొదట. ఇద్దరూ కంకార్డులో నివసించినవారు; సదృశప్రేరణలకు ప్రతీఘాతము పొందినవారు. ఎమర్సన్ లాగే పిన్నవా డీయనకూడా ప్రకృతితత్త్వపరిశీలనతో పరవశించి పోయాడు; దినసరి వ్రాయడం ప్రారంభించాడు. అందులోనుంచే విషయా లెన్నుకుని ప్రచురించాడు. ఎమర్సన్ లాగే స్వాతంత్ర్యము, సరహిత చింతనలగూర్చి ప్రవచనం చేశాడు. అలాగే బానిసవృత్తిని వ్యతిరేకించడం అనే నిమిత్త మొక్కటే ఆయనలో సంచలనం కలిగించింది. ఆ యిద్దరి ఆకారాల్లోగూడా సాదృశ్యం వుంది. ఇక నేమి, థోరోను ఎమర్సన్ గారి శిష్యు డని తప్పకుండా అనుకోవచ్చు. ఎమర్సన్ తను నడుమ శైష్యాపా ధ్యాయకానుబంధాన్ని స్పష్టంగా కలిగివుండలేదు గాని థోరో తన ఉద్దేశాలు తన ఉద్దేశాలకు ప్రపంచీకరణములే అని మాత్రం అనుకొన్నాడు. థోరోను తీవ్రంగా విమర్శించినవారిలో జె. ఆర్. ఊవేల్ ఒకడు. ఆయన థోరోగురించి ఎమర్సన్ గారి తోటలో రాలుగాయల నేరుకొన్నవా డని అన్నాడు.

అయితే యధార్థానికి ఇరువురిపీ భిన్నవ్యక్తిత్వాలు. ఆశయాలు గూడ కొంత భిన్నము లైనవే. వాళ్ళతో సమానంగా వున్నదే వాళ్ళను దూరంచేసిన దనవచ్చు. కాలం గడిచినకొద్దీ వాళ్ళు కలుసుకోవడమే కష్టమైపోయింది. మే, 1855 లో తన దినసరిలో థోరో తాను ఎమర్సన్ తో సంభాషించినట్లు, సంభాషించుటకు ప్రయత్నించినట్లు వ్రాసుకున్నాడు :

“కాలం సంగతి మరిచిపోయాను—కాదు నన్ను నేనే మరిచి పోయాను. ఆయన (ఎమర్సన్) నిజానికి అభిప్రాయభేదం లేనిచోట వున్నట్లు అభినయించి గాలితో సంభాషించాడు. నాకు తెలిసిన దేమిటో చెప్పేడు. ఆయనను కాదనడానికి నే నెవడనో అనుకుంటూవుంటే ఎంత కాలం గడిచిపోయిందో నాకే తెలీదు.”

ఇంచుమించు చప్పుడే ఎమర్సను తన దినసరిలో ఇలా వ్రాసు తున్నాడు:

“కాదని వాదించేవాడు లేనిదే వెబ్స్టర్ మాటలాడ లేనట్లు, హెన్రీ (థోరో) కూడా ఎవడో ప్రతివాది వున్నప్పుడు తప్ప తన తత్వాన్ని గుర్తించుకోలేడు. అతనికి బయటపెట్టడాని కొక అసహ కావాలి; కొంత వెయ్యడాని కొక పొరపాటు వుండాలి, కాస్త విజయకాంక్ష వుండాలి. అతని శక్తుల్ని మేలుకొల్పడానికి ధంకా సగారాలు కావాలి.”

ఎంత విశదంగా వున్నాయి వాళ్ళ యీ మాటలు! ఆ ‘నేతివాగు’ లిద్దరి మధ్యను ఎంత ఒడుపు, నిక్కు గల అభిమానం! ఇద్దరికీ నవల లంటే ఇష్టం లేదంటేనూ, ఇద్దరూ మైత్రి గురించి ఆదర్శంగా వ్రాశారంటేనూ, ఇద్దరూ ఆత్మాభిమానులంటేనూ ఆశ్చర్యం లేదు. నీతికి నిలబడే మనిషి ఆత్మాభిమాని కాకుంటే మరేమి అవుతాడు?

అయితే ఎమర్సను వ్రాతల్లో లేనిదీ, థోరో చెప్పుకొనిందీ కొంత వుంది. ఎమర్సనుకంటే ఎక్కువ పట్టుగా చేస్తాడు, చెబుతాడు. ప్రపంచంలో వున్న మామూలు నేర్పులను, చిన్న చిన్న చేతిపనులను గూడ మెచ్చుకుంటాడు. తానూ చెయ్యగలిగితే బాగుండు ననుకొంటాడు ఎమర్సను. అనుకుంటే చేసి చూపిస్తాడు థోరో. ఆ నేర్పు లనేకం ఆయనకు కరతలామకాలు. ఆయన సర్వేయరుగా, రైతుగా, వడ్రంగిగా ఆ కంకార్డు పూళ్ళో ఎవరితోనైనా సమానంగా పనిచేయగలిగి వుండే వాడు. ప్రకృతియొడల ఎమర్సను కున్న ఆసక్తి నిజమైనదే కాని థోరో దానితో సరిపోలిస్తే అది మితమైనది, సాహిత్యపరమైనదీను. 1851 లో ఎమర్సను తన దినసరిలో—“ఈ శతాబ్దిలో అమెరికాలోని యువతీ యువకు లందరూ పచ్చికమీద పండుకొని మైని గ్రీమ్మికాశంలోని మనోజ్ఞ మేఘ చంద్రమణాలను పరిశీలిస్తూ ఏళ్ళు గడుపుతున్నట్లు కాన వస్తుంది” అని వ్రాశాడు. ఈ మాట ఒక కాలమునాటి ప్రకృతి ప్రేముల తత్వాన్ని చక్కగా తెలియజేస్తుంది. అది కొంత థోరోకి గూడ వర్తిస్తుంది.

దినుకోవచ్చు. అతడు ప్రకృతిరహస్యపరిశీలనకృషిలో సుదూరగామి. అయితే ప్రకృతి పరిశీలన నొక వృత్తిగా చేసుకొన్నవాడూ కాదు. ఎంత పరిశీలన చేసినా అతడు వృక్షాలూ, జంతువులూ వీటి గురించి అప్పటికి సిద్ధంగా వున్న విజ్ఞానానికి చేసిన దోహదం మాత్రం ఏమీ లేదంటారు. కాని ప్రకృతిలో అతని పాత్ర ఎలాంటిదంటే, అదొక అనితర సాధ్యమైన దివ్యానుభవం. పురాణాల్లోని వనదేవతలా ప్రకృతితో తన్మయత్వం పొంది పోయేవాడు.

కలగాపులగపు సాంఘిక జీవితకర్మలం అతనికి కొన్ని కష్టాలు తెచ్చి పెట్టింది. అతడు విద్యావంతుడు. ట్రాన్సెండెంటలిస్టు ఉద్యమానికి కొంత దోహదం చేశాడు. ఆ గోష్ఠులకు హాజరయ్యేవాడు. ఒక సామాన్యమైన జీవనమార్గాన్ని కోరుకునే క్లిష్టజీవనమైన మానవుడి సమస్య యేమిటో అదే అతని సమస్యయన్నా. ఒక జీవన వ్యాపృతి చూసుకోవాలి కాని అది అతని స్వేచ్ఛకు అడ్డురాకూడదు. తన ఆశయాలను వెల్లడించాలి, దానివల్ల తన కేమీ చిక్కులు రాకూడదు. ఎమర్సన్ లాగే అతడూ సంఘంలో అనుబంధం గల వ్యక్తిగురించి ఆలోచించేవాడు. అయితే ఒక విశిష్టమైన మార్గంలో ఆలోచించేవాడు. కర్కశమైన సంఘంలోనికి వ్యక్తి ప్రవేశించడం మెలాగు? అన్నది కాదతని సమస్య. అతిచనువుగా వ్యక్తియొక్క పరిస్థితుల్లోకి చొచ్చుకువచ్చే సంఘంనుంచి అతడు తట్టుకోవడం మెలాగు? ఇదీ అతని సమస్య. వాల్డెన్ లో అత నంటాడు: “ఒక మనిషి ఎక్కడికట వెళ్ళినీ మిగతా మనుషులతనిని వాళ్ళ వాళ్ళ కుళ్ళు నియమాలతో చుట్టు

1. వనదేవత అంటే తన తృప్తి తన ఆధీనంలో వుంచుకున్న వనదేవతలా. మా. అతని వాల్డెన్ లో ‘Higher Laws’ అనే ప్రకరణలో “నేను మంచి నెంత ప్రేమిస్తానో వన్యప్రకృతినీ అంత ప్రేమిస్తాను” అంటూ “ఎవనిలో అయితే క్రమక్రమంగా పశుత్వం నశించి దైవత్వం వెలుస్తుందో వాడూ భాగ్యవంతుడు” అని వక్కాణించిన అతని మెలకువ గమనింప దగింది.

ముట్టేస్తారు. చేతనైతే వాడిని తమ నిరాశామయనికృష్టసంఘంలోనికి బలవంతంగా లాగివేస్తారు.”

వివిధశంకల కాయన చెప్పకున్న సమాధానా లేమంత అందికపొందికగా లేవు. ఏకాకారంగా ఏర్పడిన జాతికి చెందినవా డవటంవల్ల ఆ సంఘంలో స్థానం సంపాదించుకోడాని కాయన ప్రయత్నించవలసిన అవసరం లేకపోయింది. అతని స్థాన మేదో అతనికి తెలియకపోయినా మనకు తెలుసు. అతని పేరు హెన్రీ. జాన్ థోరో అనే ఆయనకు కొడుకు. అతడు సంసారంలో స్థిరపడడానికి ప్రయత్నించినవాడు కాదు. ఇరుగు పొరుగువా రతని చపలవృత్తుల నసహ్యించుకొన్నా కొత్తవారి యెడల ప్రకటించేటట్లుగా అతనియెడల అమితభావాన్ని ప్రకటించలేదు. ఆ సంఘంలో తన కనుగుణమైన ఏర్పాటు లున్నట్లుగా మరోచోట తటస్థించడం అరుదు. తా నున్నదీ పల్లెటూరై నా కాస్త నాగరికత గలది. మాట్లాడటానికి ఎమర్సను, హేథార్ను, ఆల్కాటులవంటి పెద్దమనుషులున్నారు. వీధిచివరే తన కలిప్రియమైన కానకోన లున్నాయి. తాను పర్ణకాల నిర్మించుకొన్న చోటు - వార్డెన్ మడుగు ఊరికి మైలున్నర దూరంలో వున్నది. ఇంకేం కావాలి? అంటే—

అత డొకసారి కార్లయలుగూర్చి సానుభూతితో సమీక్ష వ్రాస్తూ ఇలా అన్నాడు: “కార్లయలు ప్రకృతిని తా ననుకోని ఒక విషాదశ్రుతితో వర్ణిస్తాడు. ఇక్కడ న్యూఇంగ్లండులో పొటెటోలు సమృద్ధిగా దొరికేచోట మనుషులంతా పక్షుల్లా, తుమ్మెదపాజుల్లా కులాసాగా, విలాసంగా జీవిస్తున్న చోట అతని పుస్తకాలు చదువుతూవుంటే మా కేమనిపిస్తుందంటే అతడు ప్రపంచాన్ని పేగొన్నప్పుడల్లా లండనునే వుద్దేశించా డనిపిస్తుంది. ఆ లండను ఈ భూమండలంలో ఒక సెలవేసిన రాచపుండులాంటి ప్రదేశం. అంతకన్నా దక్షిణాఫ్రికాలో ఒక గ్రామం కార్లయలుగారి కథారంగమైతే బాగుండేది. అతనికి తగిన సమాజం లభించివుండే దక్కడ. లేక, నిశ్శబ్ద నీరవమైన మరుభూమిలోనైతే ఆసలు సరిగా అతనికి కావలసిన సామాజికులు-ఇక పుట్టబోయేవారు - లభిస్తారు.”

చెప్పిన మాటలైతే చమత్కారంగానే చెప్పేదుకాని ధోరో, ఆయన మార్గాన్ని చూస్తే, ఆ మాట లాయన రచనలకూ అన్వయిస్తాయి. ఈయన కంకార్డు ఆ లండనుతోను, ఎడారితోను సంవదిస్తుంది. ఈయన రచనలూ అర్వాచీనులకే ఉద్దిష్టలు.

పాపం, ఇదీ ధోరో పరిస్థితి. రకరకాల ఒత్తిడులకు తట్టుకోవలసిన అవసరం కల్పించే దతనికి. అయితే ఏ ఒత్తిడీ ఆయన నాటే ఇబ్బందిపెట్ట లేదు. అతని పరిష్కారమార్గా లనుదారంగా వుండేవని ఆయనను కొందరు కంటగించుకొనేవారు. ఆర్. ఎల్. స్ట్రీ వెన్ సన్, జె. ఆర్. లోవెల్ లవలె వాళ్ళు ధోరోను 'దాగిలిముచ్చు' అన్నారు; సగం మఠం, సగం మాటు (half-hermitage, half-ambush) ఆయన ఒక అనుకూల ప్రదేశానికి పోయి నివసించడంకాక తక్కిన తన దేశీయ ప్రజల్లాగ నివసించి వుండవలసిందని హెచ్చరించారు. అందుకు సమాధానంగా—అన్యాయంగా ప్రవర్తిస్తోందని తా ననుకునే ప్రభుత్వానికి తలపన్ను కట్టడానికి ఒప్పకోనందున కంకార్డు నిర్బంధంలో తాను వుండవలసిరాగా తన కేకాంతో ఖర్చయింది అని ఆయన అంటే అందు కభ్యంతరం చెప్పేరు. ఎంచాతంటే—ఆయన పక్షాన ఆ పన్ను నొక మిశ్రుడు కట్టి ఆయన్ను విడిపించాడు. అయితా వెంటనే వెళ్ళి బుడంకాయ లేరుకోగలిగే దాయన అన్నారు వారు. ఆ వార్తేనుమఠంలో, ఊళ్ళోని తమయింటి తాలింపువాసన తగులుకున్నపాటి దూరంలో ఓరెండేశ్యపాలు కాలక్షేపం చెయ్యడం మేమంత కష్టమైన పనికాదని కూడా వాదించారు. 'Civil Disobedience' గురించిన వ్యాసంలో ఆయన—

“నా పద్ధతిప్రకారం నేను ప్రభుత్వంలో యుద్ధం ప్రకటిస్తున్నాను మెల్లగా. అయినా దానినుండి నేను పొందగలిగిన లాభా లింకా పొందు తాను రివాజు గా.”

అని ఉద్ఘాటించడం చూచి, అలాంటి కుతర్కాన్ని అసహ్యించు కున్నారు వాళ్ళు.

థోరోకి తెలుసు తన స్థితి విమర్శకు గురి అవుతుందని. తన ఇరవై నాలుగో ఏట ఇలా గన్నాడు: “ఏవో కొన్ని వస్తువులయొడ అకృత్రిమ మైన ప్రేమతప్ప, నా ఆశయాలను నెరవేర్చుకొనే గుణాలు నాలో లేవని తెలుసు.” ఆ వస్తువులు ప్రకృతిసంబంధులు, ప్రకృతిలోనివి. ఆయన వాటిని అలవోకగా ప్రగాఢంగా ప్రేమిస్తాడు. ఒకసారి ఒక అడవిఎలుక ప్రక్కదానితో మాట్లాడుతూంటే అరగంటసేపు కూర్చున్నాడు:

“దాని చూపు సుకుమారమైనది. దానితో నయగా మాట్లాడేను. నోటికి చిత్రఫలపత్రాలందిచ్చాను. అది తల త్రిప్పుకున్నా నా చేతులు దానిపైకి చాచేను...నాడగ్గరేకాని కాస్త తిందాని కేమైనా వుంటే ఊరకే దానిని దువ్వడం మానేసివుండును...అదో పెద్ద ఉడుతలాంటిది. (అశుభ్రంగా వుంటుంది. బొక్కలు తవ్వుతుంది. ఎలుగుబంటికి ఎలుకకూ మధ్యస్థంగా వుంటుంది) అది మాదేశపు వాస్తవ్యురాలని గౌరవిస్తాను. ఇక్కడ మా పూర్వులకంటే దాని పూర్వులు చాలాకాలంగా వున్నారు.” Maine అడవులలో తనకు విస్మయం కలిగించిన రెండు లేళ్ళ యెడలకూడ అతని ప్రేమ అలాంటిదే—అసలా అడవి కవే హక్కుదారులని. ఆ గ్రంథంతోనే మరో చక్కని ఘట్టంతో జంతువుక్షనాశానికి భేదపడతాడాయన:

“పుట్టిన ప్రతీజీవి చచ్చేకంటే బ్రతికేవుంటే బాగుండును—ముఖ్యంగా మనుషులూ, లేళ్ళూ, దేవదారు చెట్లూ. ఆ చెట్టుయొక్క జీవసారంతో, దాని తైలసారంతో కాదు, నాకు సానుభూతి; నా గాయాలను మాన్పేది అదీ. నాకు మల్లేనే అదీ చావులేనిదే. ఒకవేళ అది స్వర్గమంత ఎత్తుకి వెలితే అక్కడా నాకు నీడ పట్టుతుంది.”

‘Atlanti Monthly’కి ఈ రచనను స్వీకరించిన జె. ఆర్.

లోవో ఆ చివరివాక్యం హద్దుమీరివుందనో, పాఠకులకు సంప్రదాయ విరుద్ధంగా భాసిస్తుందనో తీసేసి అచ్చువేసి థోరోకి ఆగ్రహం తెప్పించాడు. బ్రాన్స్ఫెండ్ టలిజమ్ కి థోరో చెప్పిన అర్థమదీ. అతనికి మానవ సమాజంతో తగిన అనుబంధం లేకపోవడంవల్ల అంత గొప్ప కల్పనాశక్తి గల రచయిత కాలేకపోయాడు. కాని ప్రకృతితో అతనికి గల సన్నిహితత్వం బ్రాన్స్ఫెండ్ టలిజంట్ సాహిత్యంలో వుండే పలుదోషాలనుండి కాపాడింది. కేవలం అర్వాచీనుల కుద్దేశింపబడి చేయబడిన రచన అర్వాచీనుల చేతను, సమకాలికుల చేతగూడ ఉపేక్షింపబడుతుంది. మితిమీరిన భవిష్యద్దర్శనం రచయిత నొక వట్టి జోస్యుడిని చేసేస్తుంది. అలాంటి రచయిత ఎమర్సన్ చేసినట్లు తన భావప్రతీక లగు వాక్యాలను విశేషార్థభారంతో క్రుంగ దీస్తాడు. ఇక అది వచనం కాదు, ప్రవచనం అయిపోతుంది. అయితే థోరో, బ్రతికిపోయాడు, తనకు తెలిసినదానిగురించే వ్రాశాడు—అంటే ప్రకృతి గురించి, తన స్వభావంగురించి. ప్రకృతిగర్భంలో దాగివున్న సంగీత స్ఫురణలే అతని కృతుల కాకృతులు తీర్చిదిద్దినవి. ఏవో భావపరంపరల చుట్టూ పేరుకొని గడ్డకట్టుకుపోకుండా అతని రచన నొకరసవాహినిగా ప్రవహింపజేసినవి. ముఖ్యంగా రచయితగా అతని ప్రతిష్ఠకెత్తిన పతాకయైన ‘వాల్డెన్’ కావ్యానికి సురుచిరాకృతి కల్పించాయి. అతని దినచర్య, ఆహారవిహారాలు, ‘వాల్డెన్’ కొలను, ఆ పరిసరమనోజ్ఞ వన్యప్రకృతి—ఇవీ వట్టి పేలవమైన తోకవాసనలలో మునిగి మూల్గే సామాన్య మానవునిమీద ఆయన చేసిన దండయాత్రలకు స్థిరమైన అధిష్ఠానపీఠాలు. ఆ వచనం ఎమర్సన్ వచనంలో వైశిష్ట్యంగల భాగంవలె మెలకువగలది, మేలిమిగలది, సున్నితమైనది, చుటుకైనది:

“Let us settle ourselves, and work and wedge our feet downward through the mud and slush of opinion...through Paris and London, through Newyork and Boston and Concord,

through and State, through poetry and philosophy and religion, till we come to a hard bottom and rocks in place, which we can call reality, and say this is, and no mistake...

Some circumstantial evidence is very strong, as when you find a trout in the milk.

Making the earth say beans instead of grass—this was my daily work."

ఒక్కొక్కప్పుడు థోరో రచనలో రూపకసాధార్యం బాగా కనిపిస్తుంది. సర్ థామస్ బ్రౌన్ వంటి రచయితల కథలు బుణపడివున్నట్లు థోరోపింపజేస్తుంది :

"Self-emancipation even in the West Indian Provinces of the fancy and imagination—what wilberforce is there to bring that about?"

ఇలాంటి పంక్తులను మినహాయితే థోరో శైలి సామాన్యంగా సామయికంగా వుంటుందంటారు. అయితే ఎమర్సన్ రచనలోలాగ అందులో సజాతీయమైన భాషాతత్త్వం పా లెక్కువగా వుండదు. సామాన్యజనవ్యవహారసరళిని పరిశీలిస్తాడు థోరో. కాని మార్క్ ట్వెయిన్ లాగ దానిని యథాతథంగా పోతపాడ్యుడు. అతని శైలికి దాని వైశిష్ట్యము దాని కున్నది. అది కొంతవరకే సమకాలికధోరణికి సన్నిహితంగా వుంటుంది. కార్మైలు పుస్తకాల గురించి "అవి నాగలి, పిండి, మర, ధూమయంత్రముల వంటి కళాఖండాలే గాని చిత్తరువులూ విగ్రహాల వంటి కళాఖండాలు గావు" అంటాడు థోరో. ఈ మాట థోరోకే అన్వయిస్తే బాగుంటుం దనుకొంటారు కొందరు. థోరో రచనలో కొంత భాగం వెనుక ఎప్పుడో ఇంగ్లండులో వేయబడిన కరపత్రాల్లోని వచన రచనను తలపింపజేసేటట్లు వుంటుంది. అందు కతని "Slavery in.

Massachusetts", లేక "A Plea for Captain John Brown" (క్రాంవోర్ కాలంలో చనిపోయినవాడు మళ్ళా ఇక్కడ కనిపించాడు) అనే రచనలలోని ఆ సుత్తిదెబ్బల వంటి వాక్యాలే తార్కాణాలు.

థోరో ఏవో కొద్దిగా పద్యాలు వ్రాశాడంటే అవీ ఎమర్సనువాటిలాగే అసంతృప్తికరంగా వున్నాయి. వాళ్ళ చరణాలు ఆ దినసరి గద్య నుండి పద్యాకృతి పొందడానికి తగిన పరిణామం పొందలేదు. అందులో అంత్యప్రాసము బలవంతంగా తెచ్చిపెట్టుకొన్నట్లు వుంటుంది. ఇద్దరిద్దరి కాళ్ళు కలిపేసి కట్టిన మూడు కాళ్ళ పరుగుపందెంలా వుంటుంది వాటి గమనం. స్వల్పకాలజీవితవ్యవధిలో ఆయన చేసిన రచన అంతటిలాగే అవీ అంతంతమాత్రంగానే వున్నాయి. కంకార్డు సాహిత్యప్రపంచంలో వున్న కొంత అందులోనూ వుంది. ఇతని కవిత ఇంకా పాకంలో పడలేదన్న ఎమర్సనులాగే ఇతడుకూడ వేదికలేని పురోహితుడు; పాండిత్యాన్ని నిరసించే పండితుడు; ఒకవిధమైన విశృంఖలమైన అరాజకాన్ని మెచ్చుకునే కఠినాత్ముడు. హార్వర్డుకి వెళ్ళిన అల్లాటప్పయ్య. అతని వ్యక్తిత్వంలోని ఆ చివరా ఈ చివరా బాగా ముడిపడిలేదు. తన బ్రతుకు తాను బ్రతికి తన రచనలో వ్యాఖ్యానించుకోవాలి అనుకునే ఆయన కోరికను మనము మన్నించగలము కాని తన రొట్టె తాను తినేసి అది మళ్ళా తన దగ్గర తాజాగా వుండా అనుకునే 'ట్రాన్సెండెంటల్' మనస్తత్వ మొకటి ఆయనలో వుందని అనుమానపడతాము. ఎమర్సను సమ్మతినీ, ఆశగూనీ ఒకప్పుడు మందంగా, ఒకప్పుడొక ఆవేగంతో ఒక్క ముడి బిగించాలని అనుకొనేటట్లే థోరో తన వాలకాలు మారుస్తూ ఉనుకుంటాము. అయితే అతని రచన "A Week on the Concord and Merrimack" ను సమీక్షిస్తూ "మన మొక నదీతీరపు విగుడుకు ఆహ్వానింప బడ్డాము. అక్కడ ఉపదేశం పొందడానికి కాదు" అని వాక్రుచ్చిన మాట స్ఫురించాక ఊరుకుంటాము. ఏమి ఉపదేశం! ఏమి విందు! ఏమన్నా సరే

థోరో సాహిత్యం లోకోత్తరమైనది. వాల్డెన్ అయితే నేమి, తక్కిన రచనలైతే నేమి అమెరికాలో ఒక ప్రాంతంలోని మానవులు కొందరైనా ఆ సమీపారణ్యస్థిమల్లో సర్వేశ్వరుడిని కనుక్కోవడం సాధ్యమవుతుంది విశ్వసించిన సత్తెకాలపు మనోజ్ఞ దృశ్యాల స్మృతిప్రతీక లవి. అమెరికనుల కప్పుడూ మరపురాని వారి భావాలపై స్వారిచేసే దృశ్య లవి. అందులో పరుసవేదివిద్య ఎంత అసంగతమైనదో అంత అసంగతత్వమూ వుంది. అయితే మనం ఆ సంగతి పట్టించుకుంటే ఏవంవిధాన్వేషణ లన్నిటనూ గర్భితమైవుండే శాశ్వతమైన మానవాళయ మధురస్ఫూర్తి చేజారిపోయిన వార మగుదుము.

నెథేనియల్ హాథార్న్

క్రిందకాడ్లు నివాసానికి వచ్చాక 1842 లో ఒకనాటి మధ్యాహ్నం థోరోతో కలిసి నదీతీరానికి వెళ్ళేడు హాథార్న్. అతడు థోరోకడ ఒక పడవ కొన్నాడు. అది గెడవేసి నడవాలని అతని ప్రయత్నం. సాధ్య పడటం లేదు. అత నంటాడు గదా—

“ఫలాన దిక్కున నడవా లని మనం గట్టిగా సంకల్పించేసుకుంటే చాలు పడవ దానంతట అదే నావికుని ఉత్సాహశక్తి నాకర్పించుకొన్న దానిలా ఆ వేపు వెళ్ళిపోతుందని హామీ యిచ్చాడు థోరో నాకు. అది అతనిపట్ల యథార్థమైతే కావచ్చును కాని నా పట్ల ససేమిరా కాదు. పడవ దెయ్యంపట్టినదానిలా అటూ యిటూ అన్ని పక్కలకూ తిరుగుతోంది కాని అనుకున్నవేపుకి మాత్రం తిరగటం లేదు.”

ఈ పట్టకథ ఇద్దరి స్వభావాలనూ పట్టి యిస్తోంది. తన చేతులతో పడవను తయారుచేసి థోరోయొక్క స్థిరసంకల్పకాశలాలు, హాథార్న్ యొక్క సగం సగం చింతాసంతోషాలు, జీవితగమనంలోని వక్రత్వాలనూ పట్టించుకొనే తత్త్వం విశదమైనవి.

అతనికి ధోరోకో, లేక ఎమర్సనుకీ గల తేడాలు విశ్రుతమైనవి. వాళ్ళిద్దరికీ ప్రకృతి అంటే అదీ మానవుడికి నిజమైన నివాసం అని విశ్వాసం. అతనికి మట్టుకు ప్రకృతి చాలా అందమైనదేగాని దానికి మానవుడికి సంబంధం లేదని అభిప్రాయం. పాపము, విధి, నరకము—వీటిగురించి చిరకాలానుగతంగా మానవులు పడుతున్న భయాలూ, బాధలూ అవన్నీ అనావశ్యకాలని వారి వుద్దేశం. 'Spiritual Laws' లో ఎమర్సను వ్రాసినట్లు—“అవి వాటికోసంగా త్రోవతప్పని మానవుని మార్గంలో చీకటి ప్రసరింపలేవు. ఆత్మపాలిటికి గడ్డురోగా లవి.” అవిగాని ఒకసారి ఒక మానవుడిజీవితంలో ప్రవేశించాయో మరి వదులుకోడానికి మార్గాంతరం కనపడదు.

ఎంగుకు వాళ్ళ కీ తేడా తేర్పడ్డవో ఊహించి లాభంలేదు. ఎమర్సను ఇంటిప్రక్క నిర్బంధంలో వున్న పిచ్చిదాని అరుపులు వినాలంటే కిటికీ తలుపు తెరవాలి (లేకపోతే తెరవాల్సిన అవసరం లేదు. అంటే అంత ఏకాంతంగా, ప్రశాంతంగా బ్రతుకుతున్నాడతడు.) ఆయన భార్య, కొడుకూ మరణించారు. అయినా ఎటు చూసినా అతనికి జీవితంలో పొందికే కనిపించేది. హాథార్న్ జీవితంలో విషాదఘట్టాలు బాగా తక్కువనే చెప్పాలి. అయినా విధి మందంగానై నా తనమీద పనిచేయడం గమనించాడు. మరి ఆ తేడాకి అందరికీ తెలిసిన ఒక సమాధానం ఏమంటే — ఎమర్సను బ్రాన్స్ డెంటలిస్టు. బ్రాన్స్ డెంటలిజమ్ యొక్క స్వేచ్ఛానూత్రాల నామోదించలేకపోయాడు హాథార్న్; వెనుకటి న్యూఇంగ్లండు భీకర ధోరణే బాగుందనుకున్నాడు. ఈ సమాధానం సామాన్యమైనది. అతడు బ్రూక్ ఫార్మ్ లో కొన్ని నెలలున్నాడు. దాని ఆశయాలను “The Blithedale Romance” లో విమర్శించాడు. “The Celestial Railroad” లో బ్రాన్స్ డెంటలిజమ్ యొక్క గుట్టుమట్టను విమర్శించాడు. అతనిని విషాద మింకా పట్టుకు వ్రేలాడలేదు. సేలమ్ లో భూత విద్యావిశారదుడుగా వుండిన అతని పూర్వకుడైన జాన్ హాథార్న్ పీడకొంత

కాలం అనుభవించాడంటే త్రోల్లో వనవలలు చదివి అందలి పుష్కలమైన వాస్తవికతకు సంతోషం పొందేడు. అదిగాక ఎమర్సనుతోను, మరి కొందరు బ్రాన్సెండెంటలిస్టులతోను అతనితో కొంతభావసామ్యంకూడా వుంది. వాళ్ళవలె చిన్న వస్తువులలో పెద్ద తత్త్వం చూడటానికి ప్రయత్నించేవాడు. చుట్టపొగ చూసినప్పుడు సముద్రంయొక్క అటుపోటుల గురించి ఆలోచిస్తూవుండేవాడట ఎమర్సను. ఒక భౌతికమైన సత్యాన్ని గాని, అద్భుతాన్ని గాని చూసి దాని విశేషార్థాలనుగురించి అలా ఊహలు చేస్తూ వుండేవాడట హాథార్న్:

“ఒక మహానగరంలోని ప్రముఖమైన పొగగొట్టంగురించి ఆలోచనలు,—సరఫరా ఆపివేస్తే ఏం జరుగుతుంది?...అప్పుడు మరోదానికి చిహ్నంగా తీసుకోవచ్చు.”

Emblem (చిహ్నము), Symbol (చిహ్నము, లేక సంకేతము), Moral (నీతి), Analogy (సామ్యము), Type (రీతి, లేక ప్రకారము), Image (అభివ్యక్తి): హాథార్న్ కి ప్రియమైన మాట లివి. అతడు “ప్రతి ప్రాకృతిక సత్యమూ ఒక ఆధ్యాత్మిక సత్యానికి సంకేతము” అనే ఎమర్సనుగారి ఆభాణకముతో ఏకీభవిస్తాడు.

ఇలాంటి పోలిక తెన్ని వున్నా, ఎమర్సనుకీ, హాథార్న్ కీ కొన్ని ముఖ్యవిషయాల్లో గట్టితేడా లున్నాయి. మొదటిది హాథార్న్ ఆలోచనలన్నీ సంఘంమధ్యనున్న మనిషిగురించి; ప్రకృతిలోని మనిషిగురించి కాదు. అతడు తీసుకొన్న ఇతివృత్తం ప్రత్యేక మొక వ్యక్తికోసం ముద్దేశింపబడినట్లున్నా పటుతరసన్నివేశాల్లో పాత్రల సమ్మర్ద మెప్పుడూ వుంటుంది. రెండవది....హాథార్న్ నోటుపుస్తకాలను ఎమర్సనుగారి ఘనతరములైన దినసరులతో సరిపోల్చడం సమంజసం కాదు. కాని ఏ విషయాన్నీ ఎమర్సను సంత నొక్కివక్కాణించడు హాథార్న్. ఈయన పుచ్చలైతే చేస్తాడు గాని సమాధానం అరుదుగా చెబుతాడు. ఫలితంతో విశ్వాసం లేకుండా

అన్వేషిస్తాడు. మూడవది—ఎమర్సన్ నెప్పుడూ గమనించని మారుమూల చారుణసమస్యలతో సంబంధం పెట్టుకొంటాడు. నాల్గవది—ఇతడు నవల రచయిత. అంచాత రచనాశిల్ప నూత్రాలతో ఎమర్సన్ కంటే ఎక్కువ ప్రమేయం వున్నవాడు. అందువల్లను, స్వభావంచేతను నూచనాప్రాయంగా కథాంశాల నున్నీలనంచేసే ఒక ప్రయోగదృష్టి గల రచయిత అతడు.

“అంతకన్నా ఆత్మవిశ్వాసం గలిగివుండగలడా అతడు?”—ఇది హాథార్న్ జీవితచరిత్రలో హెన్రీ జేమ్స్ వేసిన ప్రశ్న. అవును, ఆ రోజుల్లో ఒక న్యూఇంగ్లండువాస్తవ్యుడుగాని, మరే అమెరికన్ గాని తగిన కథానుభవం లేని ఆ దేశంలో సంతృప్తికరమైన నవల వ్రాయగలడా? హాథార్న్ ప్రయత్నం క్లిష్టమైనదే. కాని అసంభవమా అది? అతనికి ముందు కూపర్, ఇర్వింగులు అమెరికన్ రంగాన్నీ, యూరపియన్ రంగాన్నీ తీసుకుని కొంత సాధించారు. ఇతనికి సమకాలంలోనే అయథార్థములై తేకావచ్చునుగాని అద్భుతమైన ఊహాప్రపంచాలను నిర్మించాడు ఎడ్గార్ సో. బహుశా హాథార్న్ చిత్రించిన అమెరికాలో లోపించిన విషయాలను లెక్కవేస్తూ అతనిలో వస్తువుపై లేదంటాడు హెన్రీ జేమ్స్. అది మోతాదును మించిన మాటే. ఎందుచేతనంటే, హాథార్న్ నోటుపుస్తకాలు తీసిచూస్తే అందులో కావలసినన్ని కథావస్తువులున్నాయి. న్యూఇంగ్లండు సమాజంపేలవమైనదే కావచ్చుకాని అది మార్క్ ట్వెయిన్ నివాసం అయిన మిస్సోరికంటే సౌష్ఠవం గలదే. అయితే మరి హాథార్న్ కి సంకోచం దేనికి అంటే ఆదాక అనిశ్చిత పరిస్థితుల సమష్టినుండి ఉద్బుద్ధమైనది. కూపరు ఇర్వింగులు నవల రచయితలుకారు; వారినుండి హాథార్న్ గ్రహించగలిగింది తక్కువ. ఛార్లెస్ బ్రాడ్షాన్ బ్రౌను విషయంతోనూ అంతే. నిజానికి న్యూఇంగ్లండు వాస్తవ్యుడికి తన ఉద్దేశాలు ప్రకటించుకోవడానికి ఉపన్యాసము, పద్య కావ్యము, దినసరి అయితే పరిచితములైనవే కాని నవలమాత్రము మొదట్లో తొంత శంకావహమైన ప్రక్రియ అయినది.

The Scarlet Letter ఉపోద్ఘాతంలో తనగురించి పూర్వకులనుకుంటే ఎలా అనుకోదాని కవకాశం వుందో ఊహించి తమాషగా ఇలా వ్రాశాడు:

“ ‘ఏ దేం చేస్తున్నాడు?’ అని మా పితృదేవతల నీడ ఒకటి మరోనీడతో గొణిగింది. ‘ఏమిటి! కథల పుస్తకాలు వ్రాస్తాడా! ఇదేం పని? ఒక దైవ ప్రశంసా? మానవసేవా కార్యమనా? ఎలాగూ చెడిపోయినవాడు ఫిడేలు వాయించుకుని బ్రతకవచ్చునే!’ ”

మిస్సోరిలో నిజంగా ఫిడ్లరు సంఘానికి పనికివచ్చేవాడికిందే జమ. అక్కడ మార్క్ ట్వెయిన్ వంటి వార్తాపత్రికా హాస్యకారుడుగూడ అదరింపబడతాడు. పశ్చిమ ప్రాంతీయుల కయితే అతడు గౌరవాస్పదమైన వ్యక్తే. అయితే హాథార్న్ మాత్రం, అతనివలెకాక అస్పష్ట మార్గంలోనే దేవులాడేడని చెప్పాలి. సాహిత్యంలో నీతిబోధకు అలవాటు పడిపోయారు న్యూఇంగ్లండు వాసులు. మిలిమీరిన నీతిబోధ నవలకు చెలువు నవలా రచయిత కాబోయేవాడిని (19వ శతాబ్ది వాళ్ళనుకొన్నట్టు) అమార్గం పట్టించే చెట్టచెడు లక్ష్యాల్లాంటి వాళ్ళిద్దరున్నారు: బస్యను, స్పెన్సరు. హాథార్న్ వాళ్ళపాల బడ్డాడు. ఇంకేముంది, ఒక వస్తుధ్వని ప్రక్రియ (Allegory) లో సగం మునిగి పోయాడు; మరెన్నటికీ తేలలేక పోయాడు.

మిగతా సగమూ—తోడిమనుషుల చేష్టల్లో, ఉద్దేశాల్లో, వారి న్యూ ఇంగ్లండు దృశ్యాల్లో కలిసిపోయిన ‘సామాన్య ప్రపంచం’ (The ordinary world అని అయిన తరచు అంటూ వుంటాడు) లో మిగిలేడు. ఆ సగంలో హాథార్న్ అంత కల్పనాశక్తిగలవాడిలా కనిపించడు. అతని నోటుపుస్తకాల్లోని వ్యక్తిస్వభావచిత్రణలు కాస్త చప్పగా వుంటాయి. ఎవరి ప్రవర్తనలను గురించి అతడు వ్రాతలు వ్రాసుకున్నాడో ఆ మనుషుల స్వరూపాల కొక పరిపూర్ణత్వం ఏర్పడలేదు. ఒక నాటకాల సంస్థ నటులను

పోగుచేసినట్టు వాళ్ళను పోగుచేస్తాడు. వాళ్ళు ఏవో నాలుగు మాటలనడానికి నిరీక్షిస్తూ చుట్టూ నిలబడిన వాళ్ళలా వుంటారు.

ఆ రెండు భాగాలనూ కలపడమే హాథార్న్ కి సమస్య అయిపోయింది. అంటే యథార్థానికి కల్పితానికి కలుసుకోవడాని కనువైన ఒక తటస్థ పీఠాన్ని ఏర్పరచాలి. చింతకు తావైన చోట వాటి సమావేశమతని కసమ్మతమైనందున ఆ సమస్య మరి క్లిష్టమైపోయింది. అమెరికా యొక్క యోగ్యతలతో, ఉల్లాసకరమైన వాతావరణంలో క్రొత్తదనంలో ఆయనకు సమ్మకం వున్నది. (ఆశ్చర్యం—ఈ విషయంలో ఎమర్సన్ ధోరోల కంటేకూడ ఆయన యెక్కువ దేశభక్తి గలవాడు.) అతని ప్రకటన కర్తవ్య, పాఠకులూ అతనిని వెలుగులోకి రమ్మని ఒత్తిడి చేశారు. కాని ఎలా రావడమో అతనికి తెలిసింది కాదు. అవును మరి, అతని సంకేతాలన్నీ వాటి శక్తిని— ‘Mosses from an Old Manse’ సమీక్షతో మెల్విల్ అన్నట్టు—‘స్వాభావికమైన దుర్నితి’, ‘మూలికమైన పాపం’ గురించిన కాల్యనిష్టు తాత్పర్యంనుండి పుంజుకున్నాయి. ఆ దుర్నితి, పాపం ఎలాంటి వంటే “వాటి ఘటనలనుండి ఆలోచన గల మానవు డెవడూ పూర్తిగా తప్పించుకోలేడు.”

The Marble Faun లో హాథార్న్ రోములోని ఒక భవనం గురించి ఇలా అంటాడు :

“ఆ జెయిలు కట్టకట్లాల్లాంటి ఇనపకడ్డీల కిటికీలూ, విశాలమైన విలువంపు సరంబితో వెలుగుగొల్పే దేవిడీద్వారమూ అక్కడున్న రంగు పూతల దేవదారుపెట్టెలకంటే ఎక్కువగా చిత్రకారుడి నాకర్పిస్తాయి; అతని తూలికకు సార్థకమైన పని కల్పిస్తాయి. అతడేగాని అమెరికన్ అయితే అతని దేశీయు లెందరో హాయిగా జీవించి అభివృద్ధి పొందవచ్చు. కాని ఒక జాతియొక్క జీవితం కవియొక్క ఊహను గాని, చిత్రకారుని కన్నునుగాని మోహపెట్టిం దంటే ఆ క్షణంనుంచి అది వినాశాభిముఖంగా పోతోం దనుకోవచ్చు.”

అదే తన దేశమే అలాంటి పతనం పొందిందంటే ఒప్పుకోలేదు హార్న్. The Marble Faun ఉపోద్ఘాతంలో అమెరికా అంటే— “అక్కడ ఛాయలులేవు, ప్రాతలు లేవు, వింతలు లేవు... ఉన్నదల్లా ఒక గొప్ప వెలుగుబాటలో పునోగమించే సర్వజన సాధారణమైన శ్రేయోభివృద్ధులు మాత్రమే.” అందుచేత సమకాలికమైన అమెరికాలోని ఆనందోత్సాహ స్థితికి కార్వినజిమ్ను సరిపుచ్చే ప్రయత్నంలో ఒక చింతాసంతోషావహమైన మనఃస్థితిని సాధించడానికి సాయశక్తులా కృషి చేశాడు హార్న్. 1850 లో, శ్మశానాలమీద ఒక వ్యాసం వ్రాయాలని సంకల్పించి అతడు తన నోటుపుస్తకంలో వివరించిన ఆశయాల్లో కొన్ని సరసంగానూ, కొన్ని గంభీరంగానూ వుండడమే ఇందుకు నిదర్శనం. ఇంకా అతడు వ్రాసిన మరి కొన్ని కథలు, గల్పికలు, ‘The Blithedale Romance’ లోని ప్రాసంగిక విషయాలు, ‘The House of the Seven Gables’, ‘Our Old Home’ లోని ఆంగ్లేయ స్త్రీలను గూర్చిన పరిహాసధోరణి, పిల్లల పుస్తకాలు—ఇన్నిటిలోనూ అహోదం కలిగించే గుణమూవుంది; అత డాశించిన గంభీరార్థస్ఫూర్తిని కలిగించే గుణమూ వుంది. ఒకేసారి సరస గంభీరధోరణులు రెండూ ప్రదర్శించడం అతని కంఠ చేత నయింది కాదు. ఎప్పుడెప్పు డేధోరణి అవసరమో ఆ ధోరణి నిర్ణయించు కున్నది. అదే అతనిని అతడు తన ప్రియమైన మాతృభూమిలో ఉన్నాయంటే ఒప్పుకోని ఛాయల్లో, పాత్రల్లో ముంచేసింది.

ఆ యధార్థత, కల్పన అన్నవి అతని నోటుపుస్తకాలలో చెదరుగా వున్న కథానూచనలలో ఒకదాని తరువాత ఒకటిగా కనిపిస్తాయి. అందులో ఒక చివర హెన్రీజేమ్సుకి ఆసక్తి కలిగించిన సన్నివేశ మొక టున్నది:

“ఒక ఆడపిల్ల—యోగ్యురాలే కాని చూపరులను ముగ్ధులను చేసే మోహన రూపవతి - ఒక పురుషుడిని గమ్మత్తుచేయడానికి ప్రయత్నించుట; వాడిదిగ్రహించి ఒక ప్రతియుక్తి పన్నుట; ఆమెయే వానికి వశమైపోయినాశనమగుట—ఇదంతా ఒక పరిహాస ధోరణిలో.”

మరో చివర ఇలా ఉన్నది: “ఒకడు మిణుగురులను పట్టుకొని ఇంటిలో నిప్పు రాజవేసుకొనుటకు ప్రయత్నించుట—ఇది ఏదో ఒకదానికి సంకేతముగా ఉండగలదు. లేక “రకరకాల గాలులకు (వడగాలి, ఈదురుగాలి మొ॥) మనుష్యగుణారోపణము చేయుట.”

ఇవి చూచేసరికి ఒక్కసారి మనం కల్పిత జగత్తులోకి నెట్టివేయబడతాం. ఇక తక్కిన నూచన లెలాంటివంటే: ఒక పిచ్చిపట్టిన సంస్కర్త—ఎన్నడూ ప్రేమలోపడని నాయకుడు - వెన్నెట్లో భూతం - నిర్భరమైన ఏకాంతత—రెండు దెయ్యాలు పూనిన దేహం - అద్దంలో ప్రతిబింబాలు తిరోగమించుట—రక్తం చల్లబడుట - బహిరంగ రహస్యము - నెత్తురు చారల అడుగు బాడ - విష పదార్థాలతో నిండిన పూటకూటి యిల్లు. ఇందులో కొన్ని ఒక భయానక కథయొక్క సంచికట్టులోని సామగ్రిలా వున్నాయి. ఒక అగాధంవంటి అసంగతత్వంతోకి కాలుజారిపోయే ప్రమాదం ఎప్పుడూ వుండి హాథార్న్స్కి. ఆ సంగతి ఆతనికి తెలుసు.

ఆతని యావనదశ సేలమ్లో క్రమంగా గడిచి పోతూవుంది. తన శక్తిలో తనకే నమ్మకం లేక, తన ఆశయాల గమ్యం తెలీక ఆ నోటు పుస్తకంలో గిలికిన పంక్తులనుండి ఏవేవో కథలూ గల్పికలూ తయారు చేశాడు. ఒకప్పుడు తన వ్రాతలను తానే చింపేసేవాడు. అచ్చుకెక్కితే తన పేరు గుట్టుగా వుంచేవాడు. ఒక్కొక్కప్పుడు ఆసక్తి కోల్పోయి, చికాకు పడుతూ, తనను ప్రజలు గుర్తించడం లేదని బాధపడుతూ వుండేవాడు. కాని క్రమంగా పేరుచేసుకోవడం ప్రారంభించాడు. ఎడ్గార్ పో ఆతన్ని ఒక సమీక్షలో మెచ్చుకున్నాడు. అందులో సాహిత్య ప్రక్రియగా కథానిక అంటే తన కున్న విశ్వాసాన్ని నూచించారు. పో గ్రహించినట్లుగా, Twice-Told Tales, Mosses from an Old Manse అనే రచనలు నిరూపించినట్లుగా ‘సత్తెకాలపు హాథార్న్స్’ (‘Harmless Hawthorne’ అని ‘మెల్విల్’) విలువా, విశిష్టత గల రచనలు చేస్తున్నాడు: Fire Worship, Buds and Bird Vo-

ices మొ॥ సాంకేతిక స్యాసాలు, The Celestial Railroad మొ॥ వ్యంగ్య రచనలు. ఇక కథలో సర్వవిధాలా—న్యూ ఇంగ్లండు చరిత్రలో ఆధుతకల్పనలు, యధార్థ మనోజ్ఞ పృశ్యాలు ఎన్నెన్నో చిత్రించాడు. అందులో కండగల కథలు కొన్ని వున్నాయి. వాటి కా రక్తి కట్టించే శక్తి బహుశా అతని మృదుమధుర వచన శైలివల్లనే వచ్చి వుంటుంది. అతని 'The Gentle Boy' అనే కథలో, పాపం, ఒక 'క్వేకర్' కుర్రాడిని పట్టుకొని కిట్టని న్యూ ఇంగ్లండు గడుగ్గాయలు రాళ్ళు రువ్వి కొడతారు; అతడు నేస్తం కట్టిన ఒక పిల్లవా డతడిని మోసం చేస్తాడు. 'Egotism'లో, లేక 'The Bosom Serpent' లో భార్యతో జేటుపడిన ఒకాయన తన లోకం ఏదో ఒక పాము వుండి తనను కొరుక్కు తింటున్నట్లుగా అనుకుంటాడు; మళ్ళా తన భార్యను కలుసుకొని, తన చెడుగు లన్నిటినీ మరిచిపోయినప్పుడే అది అతనిని వదిలి పెడుతుంది. 'Young Goodman Brown' అనేది హాథార్న్ కథ లన్నిటా ఉత్తమమైనది. అందులో న్యూ ఇంగ్లండు యొక్క ప్రాథమిక దశను చిత్రిస్తాడు. బ్రౌను అనే యువకుడు ఒక మాంత్రికుల 'సేబత్'కి హాజరవుతాడు. అక్కడ ఆ కూటంలో డిబ్బోని పెద్దలే కాక తన భార్య 'ఫెయిత్' కూడా వున్నట్లు గుర్తిస్తాడు. గర్వము, ఆనూయ, పశ్చాత్తాపము అతని పాత్రలను చిక్కాకు పెడతాయి. ఆలోచనలేని మనుషులతో కూడిన సమాజం అలాంటి అసాధారణ వ్యక్తులను బహిష్కరిస్తుంది. అయినా లోకంలో మంచివాళ్ళుంటూనే వుంటారు. కాని ఒక్క పాపం మాత్రం త్నమింపరానిది: మిగతా మానవ సమాజం నుండి కోరి వేరు పడడం అనే పాపం. ఇందు నిమిత్తమే Ethan Brand ఆత్మహత్య చేసుకున్నాడు; Rappaccini తన కూతురిని వదులుకోవలసి వచ్చింది; చాలా కాలం క్రితం Roger Malvin ను చావడానికి వదిలేసి వచ్చినందుకు పరిహారమా అన్నట్లు Reuben అనుకోకుండా తన కొడుకును తానే చంపడం జరిగింది. ఇలా హాథార్న్ కి పనికివచ్చే సంకేతం దొరికిందా వెంటనే దానితో ఒక కథకు మెట్లు కట్టేస్తాడు.

అలాంటి దొక సంకేత మాయనను బాగా ఆకర్షించుకొన్నది. 1837 లో “Endicott and the Red cross” లో 17వ శతాబ్ది సేలంతో ఒక మండవంటి సమాజం మధ్య నివసిస్తున్నదానిగా ఒక స్త్రీ గురించి యిలా వ్రాశాడు:

“ఒక యువతి - సౌందర్యవతియే - తన గౌనుమీద ఎగురుగా కనిపించేటట్లు ‘A’ అనే అక్షరం ధరించడం వల్ల పతనం పొందింది...తన అప్రతిష్ఠతో ఆటలాడుతూ ఆభిమానం దెబ్బతిన్నందువలన వచ్చిన తెంపుతో ఆ ఘోరమైన లాంఛనాన్ని ఎఱ్ఱని గుడ్డమీద పచ్చని పట్టు దారంతో నాజాకైన పనితనంతో కుట్టుకుని తగిలించుకొన్నది—ఆ “A” అన్న అక్షరం ‘Admirable’ (అంటే పొగడదగిన) అని అర్థం కావాలని వుద్దేశమై వుంటుంది. ‘Adulteress’ (వ్యభిచారిణి) అని కాకుండా అర్థ మేదైనా సరే కావచ్చును.”

అదే సంకేతం గురించి మళ్ళా ఏడేళ్ళు పోయాక నోటు పుస్తకంతో వ్రాసుకున్నాడు, 1847 లో తన యశశపతాకమైన The Scarlet Letter రచన ప్రారంభించాడు. అలాగు అక్షరాలు కుట్టుకునే ఆచారం ఒకటి వలసకాలంలో న్యూ ఇంగ్లండులో నిజంగా వుండేది. ‘Drun-kard’ (త్రాగుబోతు)కి ‘D’ అనీ, ఇంకా విద్వేషం—‘Incest’ (వావివరుసలు తప్పిన వ్యభిచారము)కి ‘I’ అనీ వుండినట్లు ఆధారాలున్నాయి. అవి సరిగా అతని అలవి కంటే వస్తువు, నీతి—వీని సమ్మేళనాన్ని సమకూర్చేయి. ఈ గ్రంథంలో ఒక ప్రత్యేక ఫక్కి వున్నది. ఒక ‘బహిరంగ రహస్యం’ వున్నది. దాని నిర్మాణం చాలావరకు సమగ్రంగానే వున్నా, అంతకంటే ఎక్కువ సందేహాలతో ఆవతరించిన గొప్ప పుస్తకాలు కొద్ది మాత్రమే. డబ్బుకోసం ఆయన పడిన యిబ్బందులే అతని నా కథ మీద మనస్సును పూర్తిగా లగ్నం చేయనివ్వకుండా చేశాయి. ఆ కథ యొక్క దారుణతత్వం ఆయనకు వ్యసనం కలిగించింది. దానిని మరి కొత్త ఆకర్షకంగా చేయడానికని ‘సేలం కస్టమ్ హౌస్’

గురించి ఒక పెద్ద పీఠిక వ్రాశాడు. అతని అపరిణత రచన Fanshawe ను అలా వుంచితే, అతడు పత్రికలకు వ్రాసిన కథల కంటే పెద్దవి మరి వ్రాయనేలేదు. ప్రకటన కర్త తొందరపెట్టి వుండకపోతే ఆ Scarlet Letter అయినా ఒక నవలగా పూర్ణస్వరూపం దాల్చి వుండేది కాదు.

అతని రచనలలో సర్వోత్కృష్టమైనది. అది The Marble Faun వలె అనవసరంగా ప్రపంచంపబడిన వట్టి మిడి మిడి రచన గాక. చదవడానికి చవిగొల్పే సార్థకమైన నవల. అందులో ముఖ్యమైనవి మూడే. మూడు పాత్ర లున్నాయి—పెర్లను గూడా మనం చేర్చాలనుకుంటే నాలుగు. ఆ మూడూ పెర్ల తల్లి హెస్టర్ ప్రిన్సే అనే వ్యభిచారిణి; పగ పట్టిన ఆమె ముదుసలి భర్త రోజు; ఆ బిడ్డ పుట్టుకకు కారణమైన పుణ్యమూర్తి, ఉపరి మతగురువు, చేసిన పాపాన్ని చెప్పకుండా దాచిపెట్టి మరో వ్యధలకు గురియైన యువకుడు డిమ్మెస్ డేలు. సుఖపరాయణ, సుతపరాయణ అయిన హెస్టర్ తన పాపానికి పశ్చాత్తాపము పొంది ప్రశాంతంగా వార్ధక్యాన్ని వెళ్ళబుచ్చుకుంది. పురుష పుంగవు లిద్దరూ—ఒకరు అంత రాత్మకలను, మరొకరు దారుణ ప్రతీకారవాంఛచేతను చిత్రహింసకు గురి అవుతారు. ఈ ఒక్క పాంకమూ బింకమూ గల నవలలో హాథార్న్ తన సమస్యలన్నీ పరిష్కరించుకోగలుగుతాడు. Marble Faun లో యూరపియను దుర్నీతితో ముడిముడిగా భేదనిరూపణం చేయబడిన అమెరికనిజమ్ను వదలిపెట్టి ఇందులో తన మూడు పాత్రలను వలసకాలపు బోస్టను వాస్తవ్యులుగా చేస్తాడు. అమెరికన్ ప్రస్తుత స్థితిని కంటే గత కాలాన్ని చాలా వాస్తవికతాప్రతిభాసతో చిత్రించడంలో ఘనుడు. హాథార్న్. ప్రకృతాన్ని చిత్రించేటప్పుడు బహిరంగవిషయాలనే గ్రహించలేక పోతాడు. అతని గతకాల పరిజ్ఞానం వల్లనే The House of the Seven Gables అన్వర్థంగా భాసిస్తుంది. అందులోనూ, The Blithedale Romance లోనూ ‘అవి కల్పిత కథలు సుమండీ, వాటిలో వాస్తవికతను అద్దాలుపెట్టి చూసుకోవలసిందే’ అని హెచ్చరిస్తూ సమకాలికత్వ ప్రత్యయం చుట్టూ యుక్తి పన్నుతాడు.

Scarlet Letter చాలా గొప్ప నవలే అయినా అతడు వాడిన సంకేతాలకు సంబంధించినంత మట్టుకు చిన్న చిన్న తోపాలున్నాయి. వాస్తవికతతో ససేమిరా సరిపడని ఇతివృత్తాన్ని నిలద్రొక్కుకోవడంకోసం పాత్రలకు పైపూతలు పూసే లోకుకు పాతుకుపోయిన తోప మొకటి వున్నదని పో, ఆ తరువాత హెన్రీ జేమ్స్ వక్కాణించారు. ఆ విషయాన్నే ఎమర్సన్ మరొక మాదిరిగా అన్నాడు: “హాథార్న్ తన బాణీ బట్టబయలయ్యేటట్టు మరీ తన పరిశీలన తోతోపలికి పాఠకులను రమ్మంటాడు. రొట్టెల అంగడివాడు ఖాతాదారులతో ‘ఇక మనం రొట్టి చేసుకుందాం’ అంటే ఎలా వుంటుందో అలా వుంది ఇది.” Scarlet Letter కి వ్రాసిన ఉపోద్ఘాతంతో ఆయన చేసింది దే. గ్రంథం లోపల కూడ అదే పనిగా దేవులాడుతాడు సంకేతాలకోసం. ముఖ్యసంకేతం- హెస్టర్ అక్షరాన్ని గుండెపై ధరించడం దివ్యంగా వుంది. అయితే చీకటి అకాశంలోగాని, డిమ్మెస్ డేల్ కండమీద గాని ఒక పెద్ద ‘A’ వుంటే కా దనడు హాథార్న్. చాలా అరుదుగా భావానికి వ్యంగ్యస్ఫూర్తి కలిగించగలుగుతాడు. సర్వసాధారణంగా వాచ్యంగా వివరించేస్తాడు: ఉదా॥ ‘The Gentle Boy’ నుండి:—

“The two females, as they held each a hand of Ibrahim, formed a practical allegory; it was rational piety and unbridled fanaticism contending for the empire of a young heart.”

[చెరో చేతా ఆ ఆడంగు లిద్దరూ ఇబ్రహీమును పట్టుకోవడం స్పష్ట దృష్టాంతమై పోయింది. ఒక యువకుని హృదయ సామ్రాజ్యం కోసం అర్హ విశ్వాసమూ, పట్టపగ్గాలు లేని స్వమతదురభినివేశమూ పడే పోటీ అది.]

చకచక సాగుతున్న కథ హఠాత్తుగా చవకబారు మాటల్లో కుంటు పడుతుంది. అవి రక్తిని చెడగొట్టుతవి. సత్యాసత్యోహల విపరీత

సమ్మేళనం అతని 'The Birth-mark'ను చెడగొట్టింది. 'Drowne's Wooden Image' అనే కథ గూడ అలాగే చెడింది. 'Marble Faun' లో డొనాటిల్లో అనే బాచ్చుచెవుల పెద్ద మనిషి ఒక యుక్తమైన పాత్రగా గాని, సంకేతంగా కాని స్వీకరింపబడలేదు. 'The Blithedale Romance' కొంత మంచి గ్రంథమే కాని విసుగెత్తించే సంకేతాలతో దాని రక్తికూడా చెడింది. జెనోబియా చాల్సిన విజాతీయమైన పుష్పం, వెస్టర్ వెస్ట్ పెట్టుకొన్న కృత్రిమ దంతాలూ హాథార్న్ యొక్క తక్కిన విదితనిదానాల (Obvious Motifs) వలెనే పాఠకుడికి 'Peter Pan' లోని అలారంవాచీ మొసలిని జ్ఞాపకం చెయ్యగలవు. 'The Scarlet Letter' తరువాత ఆ స్థాయికి చేరిన నవల 'The Seven Gables'. ఇందులో హాథార్న్ పడిపోతూ వున్న ప్రాత యింటినీ, దురాశయుడైన పించి యన్సనీ సాంకేతికరచయితగా కంటే నవలారచయితగానే బాగా చిత్రిస్తాడు. (అంటే వాస్తవికతను సాధించడంకంటే అతనికి మోక్షం వేరే లేదని చెప్పడం కాదు. కల్పన అంటే మనఃస్ఫూర్తిగా ఆత్మప్రత్యయం పొందినప్పుడుగూడ ఆత షత్యుత్తమ రచనలు చేయడం కద్దు. అందుకు 'The Snow Image' తగిన తార్కాణం.)

'The Scarlet Letter' లో లేను గాని 'జనసామాన్యం' గురించి హాథార్న్ కి గల ఉద్దేశానికి సంబంధించి ఒక ప్రముఖమైన దోషం వుంది. సామాన్యత్వం అన్న దతని ప్రమాణం. అసాధారణత్వ మంటే అనుమానం. మనుష్యు లొకరి జోలి కొకరు పోకూడ దనుకొంటాడు. ఈథన్ బ్రేండ్ వలె చిల్లింగ్ వర్త్ చేసిన పాపమేమిటి? కఠినుడై మానవ హృదయాని కుండదగిన పవిత్రస్థితి నతిక్రమించడమే. హాథార్న్ ఉద్దేశంతో ఏపాటి తీవ్రమైన ఆసక్తి అన్నా, ఆవేశమన్నా అది వెట్టికి అప్పచెల్లలే; హాలింగ్స్ వర్తుయొక్క సంస్కరణోత్సాహం రప్పొక్కినీయొక్క వెట్టితనాని కొక మెట్టు తరవాయిమాత్రమే. ఇంతకీ నవలారచయిత అన్నా, కళాకారుడన్నా ఏమిటి? ఇతరుల పరిస్థితులలోకి తొంగిచూసే ఒకింత అసాధారణ

వ్యక్తి. అంతే. హాథార్న్ రచయితగా తన వ్యాపారధర్మాన్నే కాదనే ధోరణిలో వున్నట్లు కనిపిస్తాడు; అందునా 'జనసామాన్యం' అంటే తనకున్న అనిష్టంతో అతని స్థితి మరీ సంశయాస్పదం అవుతుంది. మేధావు అంటే భయపడతాడతడు. అనాగరికులను తృణీకరిస్తాడు. ప్రయత్నించి చూస్తే కథతోని మట్టిబుక్కలవంటి గ్రామస్థులనుకంటే ఈధన్వ్రేండు పాత్రనే పాఠకు లామోదించడానికి సుముఖత్వం చూపుతారు. అన్యథా కరించలేడు రచయిత.

అయితే ఇలాంటి లోపాలను—నవలారచనలో తన కొక దారి చూపే దాత లేక తనదారి తాను వెదుక్కుంటూ హాథార్న్ పడిన బాధ యొక్క స్వాభావిక ఫలితాలుగా పరిగణించవలసివుంది. అతడూ ఎమర్సను ధోరో లెంత సత్యసంకల్పుతో అంత సత్యసంకల్పుడు. కాని మానవుని అదృష్టాన్ని గూర్చిన భావనలో వారికంటే గంభీరమైన పరిజ్ఞానం గలవాడు. రచయితగా వారికంటే గురుతరశ్రమకు గురియైనవాడు. వారితో వున్న ప్రక్రియా సౌలభ్యలోపం పలచబడిన ప్రాచీనమైన ఔపదేశిక ధోరణికి ప్రాతినిధ్యం వహిస్తుందనవచ్చు. ఇతనితోని నిశ్చయతాత్పర్య లోపం ఒక నవీనమైన భావవ్యక్తీకరణ ధోరణియొక్క ప్రాథమికదశను నూచిస్తుంది. అయితే వింత యేమంటే వారు ప్రాతః సేపాటి నిరసించేరో ఇత డాపాటి వినియోగించుకొన్నాడు. అమెరికాలో ప్రభాతం విరిసిందని మాటవరుస కన్నాడేగాని ఇతని ఉద్దేశంతో అప్పటికింకా నవ్యప్రారంభ సంరంభం లేనట్లే. హెస్టర్ తో చిల్లింగ్ వర్డు అన్నట్లు:

“My old faith...comes back to me, and explains all that we do, and all we suffer. By thy first step awry thou didst plant the germ of evil; but since that moment, it has all been a dark necessity.”

[నా చిరంతనవిశ్వాసం...మళ్ళావచ్చింది నాకు. మనంచేసే చేతలనూ, పడే బాధలనూ అన్నిటినీ వ్యాఖ్యానిస్తుందది. నీ మొట్టమొదటి తప్పుటడుగుతో అవినీతికి అంకురార్పణంచేశావు నీవు. ఆ త్పణంనుంచీ అదో గుట్టయిన అక్కట అయిపోయింది.]

5

మెల్విల్ - విట్ మన్

హార్మర్ మెల్విల్ (1819-91):

ప్రభిజనము న్యూయార్కు నగరము. తండ్రి సంపన్నుడైన దిగుమతిదారు. కాని దివాలాతీసి 1832 లో పోయినాడు. తల్లి బిడ్డలతో ఆల్బనీ చేరుకుని అక్కడ బంధువుల సాయంతో ఏలాగో కష్టపడి కాలక్షేపం చేసేది. మెల్విల్ ఒక బేంక్ లో పనిచేశాడు. ఒక బడిలో పాఠాలు చెప్పేడు. తరుపరి ఒక నౌకలో చిన్న పనికుర్రాడుగా చేరి లివర్పూల్ కి వెళ్ళివచ్చాడు. 1841లో అకుష్ నెట్ అనే దక్షిణసముద్ర నౌకలో నౌకరీకి కుదురుకొన్నాడు. 1842 లో మార్క్వెస్ సాన్ లో తన నౌకను విడిచిపెట్టేశాడు. అక్కడ ఒక సరమాంస భక్షకుల తెగ తారసిల్లింది. ఆ యింతా ఒక ఆస్ట్రేలియన్ నౌకను పట్టుకుని ఆ దీవినుండి వుడాయించేశాడు. తరువాత తహితీ, హోనోలులు ద్వీపాల్లో కొన్ని సాహస

యాత్రలు చేసి, 1844 లో యునైటెడ్ స్టేట్స్ నాకలో ఇంటికి తిరిగి వచ్చాడు. తన సాగరయాత్రానుభవాలను పురస్కరించుకొని రచనావ్యాసంగాని కుపక్రమించాడు. అతని 'టైపీ' (Typee-1846), ఓమూ (Omoo-1847. ఆయేడే అతని వివాహం కూడాను) రెండూ జనామోదాన్ని పొందేయి. వరసగా 1849 లో మర్డీ (Mardi), రెడ్ బర్న్ (Red-burn), 1850 లో వైట్ జాకెట్ (White-Jacket), 1851 లో మోబీ డిక్ (Moby Dick), 1852 లో పీర్రి (Pierre) అనే పుస్తకాలు వ్రాశాడు. ఇందులో మర్డీ జనాన్ని దిగ్భ్రాంతులను చేసింది. మోబీ డిక్ జనాకర్షణ నిరాశాజనక మైంది. పీర్రి వ్యవహారం పూర్తిగా నీరుగారి పోయింది. మెల్విల్ క్రమంగా తన రచనలపై ఆధారపడి బతకడం విరమించుకొన్నాడు. అయితే రచనలు చెయ్యడం మానలేదు. కథ లనేకం వ్రాశాడు. అందులో ఆరు కథలు కలిసి 'పియజ్జా టేల్స్' (Piazza Tales) అనే పేర 1856 లో వచ్చాయి. 1855 లో 'ఇజ్రేల్ పాటర్' (Israel Potter), 1857 లో 'ది కాన్ఫిడెన్స్ మేన్' (The Confidence-Man) అనే మరో రెండు నవలలు కూడా వ్రాశాడు. అక్కడనుండి పద్యకవిత్వం వేపు చూపు మళ్ళించాడు. అందులో చాలాభాగము, 'క్లెరెల్' (Clarel, 1876) అనే పెద్ద కావ్యము ప్రయివేటుగా ప్రకటింపబడ్డాయి. 1866-85 సం.ల మధ్య న్యూయార్కులో కష్టమున ఇన్ స్పెక్టరుగా పనిచేశాడు. తదుపరి ఉద్యోగాన్ని విరమించి ప్రశాంతంగా కాలం గడుపుతూ చివరిరోజులలో 'బిల్లీ బడ్' (Billy Budd) అనే రచన చేస్తూవుండేవాడు. అది 1924 లో ప్రకటితమైనది.

వార్ట్ విట్ మన్ (1819-92):

అభిజనము లాంగ్ విలండు, డచ్చి-యాంకీమిశ్రజాతికి చెందిన వాడు. తండ్రి వడ్రంగి, మేస్త్రీ. 1823 లో వారి కుటుంబం మన్ హట్టన్ నుండి వచ్చే ఈస్ట్ సది పాడుగునా తొరతొరగా అభివృద్ధి పొందుతూవున్న బ్రూక్లిన్ పట్టణానికి వెళ్ళిపోయింది. 1830 లో బడి విడిచిపెట్టి పెయింటర్ వృత్తి ప్రారంభించాడు. 1838-9 లో లాంగ్ విలండుతో బడి పంశులుగా పనిచేశాడు. 1841-5 లో పాత్రికేయవృత్తి (జర్నలిస్టు); 1846-7 లో బ్రూక్లిన్ దినపత్రిక 'ఈగిల్' (Eagle) కి సంపాదకుడు. రాజకీయాల్లో డెమోక్రటిక్ పార్టీతో అభిప్రాయభేదాలు ప్రకటించాడు. కాస్త సోమరి సంపాదకుడుగా పరిగణింపబడ్డాడు. 1848 లో ఉద్యోగవశాత్తూ న్యూ ఆర్లియన్సుకి వెళ్ళి వచ్చాడు. 1851 4 లో బ్రూక్లిన్ లో వడ్రంగం చేసుకుంటూనే ఒక నోటుపుస్తకంతో ఏవేవో వ్రాసుకుంటూ వుండేవాడు. అందులోంచి బాహిరిల్లినవే 'లీవ్స్ ఆఫ్ గ్రేస్' (Leaves of Grass) అనుపేర 1855 లో ప్రకటింపబడిన కవితలు. ఎమర్సన్, మరెందరూ వాటిని ప్రశంసించారు. సమీక్షకులు కొందరు ఆక్షేపించారు. అయితే వరసగా 1856, 60, 67, 71, 72, 76, 81, 89, 92 సం॥లలో పలుమార్లు పునర్ముద్రణం పొందింది దా కవితాసంపుటి. 1863-65 లలో ఒక గుమాస్తాగాను, వాషింగ్టన్ లో హాస్పిటల్ నర్సుగా ప్రజాయుద్ధంలోని క్షతగాత్రులకు సేవచేస్తూను గడిపాడు. 1865 లో 'డ్రమ్ టేప్స్' (Drum Taps) రచించాడు. 1873 దాకా వాషింగ్టన్ లోనే పనిచేశాడు. ఆ యేడే

పక్షవాతం వచ్చి జీవితాంతం కొంత దుర్బలుడుగానే వున్నాడు. 1871 లో 'Democratic Vistas' అనే వచనగ్రంథం వ్రాశాడు. 1879 లో పశ్చిమరాష్ట్రాల్లో పర్యటించాడు. 1882 లో 'Specimen Days and Collect' (స్వీయోదంతములు) ప్రకటించాడు. చివరి రోజులలో అతనిచుట్టూ ఒక శిష్యవర్గం చేరింది. అప్పటికి జనసామాన్యంలో అంత కాకపోయినా పండితవర్గంలో బాగా వాసికక్కే డాయన. 1888 లో 'November Boughs' అనే గద్యపద్యాత్మకకృతి ప్రకటించాడు. న్యూజెర్సీరాష్ట్రంలో కేమ్డెన్ లో నిర్యాణం. ఈయన అవివాహితుడు.

హెర్మన్ మెల్విల్

ఎమర్సన్ నూ, హాథార్నా [యూరపులో పర్యటించినవారై నా థోరోలాగ కలిగివున్నదాంట్లోనే తమ సాహిత్యజీవయాత్ర సాగించారు. ఎన్ని తోటుపాట్లు కలిగినదై నా న్యూఇంగ్లండు వారికింత ఉపాధి కల్పించింది. అంతే తక్కిన న్యూఇంగ్లండు వాస్తవ్యులలాగే వారూ ఆ ప్రాంతీయ పరిస్థితులనుండే తమ సారస్వతజీవితానికి దోహదం సంపాదించగలిగారు. అయితే హెర్మన్ మెల్విల్ నిమాత్రం ఆయన సాగర యాత్రలు పరిచితప్రపంచమైన న్యూయార్కు, ఆల్బనీలనుండి దూరం చేశాయి. అయితే ఆ కాలంలో సముద్రాన్నిక గొప్ప రూపకనిక్షేపంగా చేసుకున్న రచయిత మెల్విల్ ఒకడే కాదు. అతని సమకాలికుడైన ఫ్లాబ్బు 1846 లో ఒక మాట అన్నాడు—“సృష్టిగతమైన సుందరవస్తు జాలంలో ముఖ్యమైనవి మూడు : సముద్రము, హేమ్లెట్ (షేక్స్పియర్ రూపకం), మొజార్ట్ వ్రాసిన 'డన్ గయొవన్ని' (Don Giovanni)”

అని.1 హాథార్న్ గాని డక్షిణసాగరయాత్రకు రావలసినదిగా తనకు వచ్చిన ఆహ్వానాన్ని అంగీకరించివుండినట్లయితే రచయితగా లాభం పొందివుండే వాడు. ఏమైతేనేం వీళ్ళందరిలాగు కాకుండా మెల్విల్ సాగరయాత్రలు చేశాడు; తన ఊహగానాలను ప్రత్యక్షజ్ఞానంతో సమన్వయం చేసుకోగలిగాడు. సముద్రం రూపకంలాంటి ఒక సాహిత్యోపకరణం అంటే అది అంతమాత్రమే కాదు. అది యధార్థంగా ఎందరో మనుషులకు జీవనోపాధి ఘంటాపథ మైనదిహూడ చెప్పాలి. మెల్విల్ వ్రాసిన మొదటి పుస్తకాలలో కొంత కాల্পనికప్రతిపత్తి గలదై నా అతన్ని వ్యగ్రుణ్ణి చేసింది యధార్థదర్శనమే. యాత్రాఖ్యానాలతో, సముద్రగాథలతో విసుగెత్తి పోతున్న ప్రజలకు అతని టైప్ ఒకవిధమైన ఆత్మకథావరణంతో ఒక సరిక్రొత్త అన్భుతాన్ని వేశాన్ని నిరూపించి ఉత్సాహం కలిగించింది. నిజానికి అందులోని వస్తునన్నివేళం కొంత మెల్విల్ ఊహనుండి ఊడిపడినదే అయినా, ఆయన తన పుస్తకాన్ని నవలగా పరిగణించినట్లు తోచదు. ఉపోద్ఘాతంతో ఆయన తనకు 'వైపుతలు లేని సత్యాన్ని చెప్పాలని ఆతురమైన కోరిక వుం'దంటాడు. తన కథ కొక పటము (Map), ఆధారసామగ్రిగల ప్రకరణలూ చేర్చాడు. (ఇంగ్లండుతో ప్రచురింపబడిన

1. "సృష్ట్యాదినుంచి భావనయొక్క అంతరాంతరాలలోనికి చొచ్చు మనివెళ్ళి జీవురించిన కళ్ళతో బహిర్గమించే అంతర్దృష్టలను ప్రేమిస్తాను నేను" అని 3-3-1849 లో ఒక ఉత్తరంతో మెల్విల్ వ్రాసిన మాటను— "నే నొకానొక ఓరిమిగల సారసపక్షివంటివాడను. లోతుకు వెళ్తాను కాని పట్టి చేతులతో మొహం మాడ్చుకుని తిరిగివస్తాను. ఏదో గట్టి ఆకర్షణ భావంయొక్క లోతులలోనికి, దృఢహృదయులకు గూడ బొమ్మకర్త కలిగింపక మానని అంతరాంతరాలలోనికి నన్ను పట్టి లాగుతూవుంటుంది" అని 7-10-1846 న లూయీ కోలెట్ కి వ్రాసిన ఉత్తరంతో ఫ్లాబర్ట్ అన్న మాటను సరిపోల్చి చూడండి.

ఆ పుస్తకం పేరు—“Narrative of a Four Months' Residence Among the Natives of a Valley of the Marquesas Islands; or A Peep at Polynesian Life.” ఈ పేరే ఆ పుస్తకాన్ని ఉత్పాద్యగ్రంథజాలం (నవలలు మొ॥) నుండి పృథక్కరిస్తున్నది. మొత్తంమీద శైలిమాత్రం ఒక యాత్రికుని ఉత్తమసాహిత్యాభిరుచినుండి బాహిరిల్లిన ట్లుంటుంది :

“Those who for the first time visit the South Seas, generally are surprised at the appearance of the islands when beheld from the sea. From the vague accounts we have of their beauty, many people are apt to picture to themselves enamelled and softly swelling plains, shaded over with delicious groves, and watered by purling brooks...”

‘టైప్’ ఒక అమెరికన్ యువకుడు తన సహచరుని (‘టోబీ’) తోసాటు నౌకను విడిచిపోయి చేసిన సాహసయాత్రల నుత్తమపురుషుల ఆఖ్యానించే గ్రంథం. ఇద్దరూ ఒక పర్వతపంక్తి దాటి ఒక తోయతో ప్రవేశించారు. అక్కడ ఒక నరమాంసభక్షకుల గుంపు మధ్య చిక్కుకున్నారు. టోబీ ఎలాగో తప్పించుకుపోయాడు గాని, పాపం, కథకుడు మాత్రం వాళ్ళకడ ఉండిపోక తప్పిందికాదు. అయితే వాళ్ళతనిని ఆదరంగా చూడటం ఆయన కాశ్చర్యం కలిగించి, మనసు కుదుటపడింది. కాని ఒకసారి వాళ్ళ బారినుండి పారిపోయాడు. వాళ్ళతనిని సముద్రం తోనికి వెంటతరిమారు. అంతలో అలా పోతూ ఒక నౌక అతన్ని రక్షించి ఎక్కించుకు వెళ్ళిపోవడంతో కథ కంచికి పోతుంది. ఆ తెగవారంతా చక్కని స్వేచ్ఛాజీవులు. అందులో ఒక అమ్మాయిలో ఆయన చిన్న శృంగారానుబంధంకూడా పెట్టుకొన్నాడు. అంతే, అది కాస్త కావ్య

మార్గాన సాగిందే కాని స్పష్టమైన ప్రణయకలాపం కాదు. ఈ ఉదంత మంతటియొక్క పరమార్థం నాగరికులతోని చెడుకీ, అనాగరకు లనిపించు కొనేవారి మంచికీ మధ్య వున్న వ్యత్యాసంలో వ్యక్తమౌతుంది. ఈ కృతిలో సృజనాత్మకమైన కాతుకవ్యంజకత తక్కువైనా, తరువాత తరువాత మెల్విల్ గొప్పగా ప్రపంచించి వ్రాసుకున్న వ్రాతల ముడి పదార్థమంతా ఇందులోనే వుంది. ఇందులో అత డొక సముద్ర యానాన్నీ, ఒక చూమూలు ప్రయాణాన్నీ వర్ణించాడు; శ్వేతజాతి నాగరి కతనూ, దాని నీతిశాస్త్రాల ఆర్భాటాన్నీ నిశితంగా విమర్శించాడు (అయితే సాంప్రదాయకమార్గంలోనే, రూసో ఊసుకూడా ఎత్తుకున్నాడు); దేశద్రిమ్మరి కథకుడికి తన జాతివారితోగాని, అనాగరకజనుల్లోగాని తనకు సంతృప్తినిచ్చే విషయం కనిపించదని నూచించాడు. టోబీయొక్క ఉల్లాస కరమైన, మర్మం లేని స్వభావము ఆ పాత్రచిత్రణాన్ని కొంత ఆస్రమాణీ కరించినా, మెల్విల్ అతనిగురించి అప్పుడప్పుడు సముద్రయానాల్లో తమ గుట్టు మట్టు దాచుకుని ఏదో చెప్పలేని ఒక వింత యోగం వెన్నాడుతూ వున్నట్లు ప్రపంచమంతా తిరుగుతూ కనిపించే మనుషుల కోవకి చెందినవా డంటాడు. మళ్ళా అతని మోబీడిక్ తో కనిపించింది కాస్సేపే అయినా మరపురాని బల్క్లింగ్స్ పాత్రతో ప్రసక్తమైన ఉద్దేశం ఇక్కడే రూపు దిద్దుకొంది.

మెల్విల్ 'టైపీ'లో తన కథ నెక్కడ విడిచిపెట్టేదో (నాయకుని పలాయనం) అక్కడనుండి ఎత్తుకొన్నాడు తన 'ఓమూ'తో. ఇందులో మరీ అశుభనూచకమైన వాతావరణం కల్పించాడు. ఇందులో ఆ అమెరి కన్ యువకు డెక్కినది ప్రాతబడి పొడైన నౌక. ఆ నౌకాధికారి వట్టి అసమర్థుడు. తక్కిన సిబ్బంది అంతా తిరగబడే రకం. అందులో ఒకరు చావడం తటస్థిస్తుంది. మరో నావికుడు ఇక మూడువారాల్లో నౌకలో నాలుగోవంతు మనుషులుకూడా మిగలరని జోస్యం చెబుతాడు. సరే,

నాక నాశనమైపోయినట్లే. అయితే ఆ బీభత్సపు బింకం కొంత సడలి తిరుగుబాటంతా చివరి కొక ప్రహసనప్రాయసన్నివేశంగా తయారవుతుంది. మళ్ళా 'తహితీ' దీవియొక్క హీనదశగురించి చెప్పినప్పుడు మాత్రమే కథలో కాస్త గాంభీర్యం కనిపిస్తుంది. పాపం, ఆ దీవపవాసులు శ్వేత జాతీయుల రోగాలతో తమ ఒళ్ళు గుల్మై, సదాశయులైన మతప్రచారకులవల్ల తమ సంస్కృతి గోల్పడి—“తాడి పెరుగుతుంది, పగడం వ్యాపిస్తుంది, నరుడు నశించిపోతాడు” అనే ఒక ప్రాబల్కును జపిస్తూ అంతరించిపోడానికి సిద్ధంగా వున్నారు.

కథనుడు తా నొక అమెరికన్ నాకలో తహితీదీవిపాన్ని విడిచిపోవాలనే నిశ్చయానికి వచ్చి, అందు కొక చక్కని అవకాశం దొరికేదాకా తానూ తన విద్వారపు నేస్తం డాక్టర్ లాంగ్ ఘోష్టా కలిసి ఒక పెద్ద తరంగం వచ్చి తాకినట్లు వచ్చా దా దీవిపానికి. అప్పు దొకసారి ఎలాగైతేనేం, కథలో మళ్ళా ఉల్లాసం వెల్లివిరిసింది.

మెల్విల్ అంటే సరసస్మృతిప్రతీకలుగా కృతులు నిర్మించే రచయిత అనే ప్రజాభిప్రాయాన్ని బలపరుచుకున్న రచన ఓమూ. దానినే గట్టిగా అనుసరించినా 'మర్డీ' అనే రచన దని వేరే విషయం. మర్డీ ఎత్తుగడ మంచి నూటిగా వుంటుంది. ఇందులో వచనశైలి మరీ విశిష్టంగా వుంటుంది :

We are off! The courses and topsails are set; the coral-hung anchor swings from the bow; and together the three royals are given to the breeze, that follows us out to sea like the baying of a hound. Out spreads the canvas-alow, aloft-boom stretched, on both sides, with many a 'stun' sail, till like a hawk, with pinions poised,

we shadow the sea with our sails, and reelingly cleave the brine.

ఇంత చిన్న ప్రసంగంతో రెండు ఉపమానాలూ, ఒక క్రియా విశేషణసంపుటి ప్రక్రియా వుండడం చూస్తే అవి పదప కాలపు మెల్విల్ ధోరణిని సూచిస్తాయి. ఆ శైలి మలయమారుతంలా వుంది. ప్రత్యేకంగా ఈ తిమింగిలాహరణయాత్ర విసుగు పుట్టించేదిగా వుండని కథకు డన్నప్పటికీ అత డొక శక్తిమంతుడు, బాధ్యత లేని యువకుడు, ఓడలోని ప్రయాణికులకంటే బాగా చదువుకొన్నవాడే గాని వారి కే విధంగానూ పరాయి వాడు కాదు అని మాత్రమే గాని మరింకేమీ అయినట్లు సూచన యేమీ లేదు. గ్రంథంలో అధికభాగంలో 'తాజీ' అనే పేరున వ్యవహరింపబడిన కథకుడు ఓడను విడిచిపెట్టేయ్యా లని స్వరలోనే ఒక నిశ్చయానికి వచ్చి, ఒక వృద్ధనావికుని తీసుకుని ఒక చిన్నపడవలో వెళ్ళిపోతాడు. అలా పశ్చిమంగా పసిఫిక్ మహాసముద్రంలో ఒక దీవుల పంక్తి వేపు సాగిపోతారు. వారి సాహస యాత్రలు ఉత్సాహపూరితాలుగానూ, యుక్తంగానూ వుంటాయి.

సరి, ఒక మార్పు వస్తుంది. మిన్నలు పడ్డచోట ఒకభూఖండాన్ని చూస్తాడు తాజీ. ఒక దేశవాళీపడవ, అందులో ఒక వృద్ధపురోహితుని పుత్రులైన యువయోధ్ధలు కొందరు కనిపిస్తారు. ఆ ముసలాయన బలిపీఠానికి పశువుగా గొనిపోబడుతూవున్న 'యిల్లా' అనే అందమైన శ్వేత జాతి ఆడపిల్లకు కాపలాగా కూర్చునివుంటాడు. ఆమె నెల్సాగైనా రక్షించాలనే పట్టుతో ఆ పురోహితుణ్ణి చంపేస్తాడు తాజీ. అయితే మెల్విల్ హఠాత్తుగా తన కథాగమనాన్ని పూర్తిగా మార్చేశాడు. అతని వచన రచనావిన్యాసం ఒక అద్భుతరూపకంలో లాగు రసోత్తరంగా సాగింది.

మళ్లా కథకు డొక మలుపు తిరిగాడు. యాత్రికులు మర్డీ అంతరీప శ్రేణి (Archipelago) చేరుకుంటారు. ద్వీపవాసులు తాజీకొక దేవర

కిచ్చినట్లు స్వాగత మిస్తారు. అక్కడ యిల్లాతో హాయిగా కాలక్షేపం చేస్తాడు. హఠాత్తుగా ఆమె ఒకనాడు మటుమాయమైపోతుంది. ఆమె కోసం ఆ అంతరీపశ్రేణినంతా గాలించడానికని నలుగురు మర్దీనివాసులను వెంటబెట్టుకుని అందులో బబ్బలంజా అనే తాత్త్వికునితో సహా బయలుదేరుతాడు తాజీ. వీళ్ల యీ పర్యటనోదంతమే గ్రంథంతో అధికభాగాన్ని ఆక్రమించుకుంటుంది. యిల్లా అన్వేషణమన్న దొకటే అందుకొక నిమిత్తం; కాదు, వట్టి సాకువంటిది. అసలు చమత్కారం వాళ్లు కనుగొనే విశేషాల మీద ఆధారపడివుంది. అయితే అక్కడక్కడ యిల్లాను జ్ఞాపకంచేసే విషయాలు లేకపోలేను. ఆ పురోహితుడి పుత్రులు ముగ్గురు తాజీని చుట్టుముట్టి అందులో గ్రంథకర్త దృష్టిలోనే ఎక్కువైపోయిన ట్లనిపించిన రెండుపాత్రలను (తాజీ అనుచరులను) చంపేస్తారు. అయితే ఇలాంటి సంఘటన లన్నీ మార్డియన్ ప్రపంచంగురించి కథకుడు చేసే అధిక్షేపమూ, ఊహాగానాల ప్రవాహంతో ముసకలువేస్తూవుంటాయి. ఆ అధిక్షేప మార్గమంతా ఎగుడుదిగుడుగా వుంది. కొన్ని దీవులు నరుల దోషాలకు (మతాభినివేశపు పిడివాదము, ఆభిజాత్యగర్వము మొ॥) సంకేతాలవుతే, కొన్ని యధార్థదేశాలకే సంకేతాలు ('డోమినోరా' ఇంగ్లండుకీ, 'వివెంజా' సంయుక్త రాష్ట్రాలకూ). ఆ ఊహాగానంకూడ ఒకప్పుడు గంభీరంగానూ, మరొకప్పుడు వట్టి పరిహాసధోరణిగానూ వుంటుంది. 'తాజీ' గ్రంథకర్త అయిన కథకుడితో తాదాత్మ్యం పొందిపోతాడు; ఒక్కొక్కప్పుడు ప్రత్యేకం అతని ప్రసక్తి లేకుండానే పుటలు దొర్లిపోతాయి. బబ్బలంజాదులుమాత్రం జీవితార్థవిచారణ చేస్తూ జగదాలాడటం కనిపిస్తుంది. ఎడపతడప మెల్విల్ అంటే తాజీ తన ఉదంతాన్ని తానే పరామర్శించుకొంటూవుంటాడు; లేక ఏవేవో వింతవింత భావకవితాధోరణు లాలపిస్తాడు.

“కలలు! కలలు! బంగారు కలలు! రయోనేక్రమెంట్‌నుండి దూరం నరసాగిన పూతపట్టిన పచ్చికబయళ్ళవలె ఆంతులేని బంగారురంగారు

కలలు!...బయళ్లు వర్తులములైన అనంతాకృతులవలె నున్నవి: బాజి యాకులు తురిమిన ట్లున్నవి. నా కలలు బట్టెలవలె కదుపులుగట్టి కను చూపుమేర మినువ్రాలిన దాక భూప్రదక్షిణములు చేస్తూ మేతలు మేస్తున్నవి. అన్నీ చేబారి పారిపోకముందు ఒక్కటైనా వ్రేటుకి దక్కాలని ఈటి పట్టుకొని వాటిపై దూకేను.”

ఆదే ప్రకరణంతో బట్ బలంబా మాటలుగా చెప్పబడినట్లు ఒక వూసకం వచ్చిన వాడిలాగ ఏకాగ్రచిత్తంతో—“వస్తువుల తత్త్వం, వాటి కతీతమైన వైచిత్ర్యం, నిర్భరానందాశ్రువుయొక్క మూలతత్త్వం, గోచ రార్థాలక్రింద దాగిన రహస్యం, చింపిరిసీపిలోపలనున్న అమూల్య రత్నం” మొ॥ వానిగురించి వ్రాస్తాడు మెల్విల్.

గ్రంథం ఇక అయిపోవచ్చిందనగా యాత్రికులు సెరీనియా అనే దీవి కనుగొంటారు. అక్కడ ఒక నిజమైన ప్రణయప్రశాంతవాతావరణం నెలకొని వుంటుంది. వాళ్లు తాజీ నిక అతని నిరర్థకమైన యిల్లాగ వేషణం మానుకొమ్మంటారు. కాని అల్లాపురోహితు డేసుడిగుండానికై తే ఆమెను బలిపశువును చెయ్యాలనుకున్నాడో ఆ సుడిగుండంలోనే ఆమె మునిగి చనిపోయినట్లు కనుగొంటాడు తాజీ. ఆ నిశ్శబ్దసీరివసరోవరంనుండి ఘూర్చి తార్లవంతోనికి ఒంటరిగా పయనమైపోతాడు. కాని పురోహితపుత్రు లింకా వెంటతగులుతారు. సాగరసంగీతంలా ప్రారంభమైన గ్రంథం ఒక ఆర్త నాదంలా పరిణమించింది. అదంతా మార్యట్ (Marryat), కూపర్ల అర్థవంతమైన ప్రపంచంతోనుండి పో (Poe) రచించిన Narrative of Arthur Gordon Pym (ఇది మొదట బాగానే ప్రారంభమవుతుంది కాని ఒక భయంకరమైన విధ్వంసప్రక్రియతో అంతమవుతుంది) లోని బీభత్సంలోనికి ప్రవేశించిన ట్లుంటుంది. హాథార్న్ కూడా ఒక పెద్ద విపత్తు తెచ్చిపెడతాడు తన గ్రంథంలో. కాని తానుమాత్రం దానినుంచి దూరంగా తొలగిపోవడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. మెల్విల్ తో మాత్రం పోలో వున్నట్లే

ఒక సహజమైన ఔత్యం వుంది. ఇతనిలోని ఉత్సాహశక్తి అయితేనేం, అతనిలోని ధీశక్తి అయితేనేం ఒకవిధమైన అపస్మారాన్ని కలిగిస్తాయి (పాఠకులకు). 'మర్డీ' అలాంటి పుస్తకమే. అతిప్రయాసపడి తన రచనా సముద్దేశాన్నే వట్టి గజిబిజి చేసేసుకున్నాడు గ్రంథకర్త. అయినా అది చెడ్డపుస్తకాలలో మంచి పుస్తకం. అద్భుతమైన అతని 'మోబీడిక్' చదవడానికి ముందొక అసాధారణ చమత్కారావహమైన అవతారికాప్రాయ గ్రంథంగా వుంటుంది.

'మర్డీ' తరువాత మరి తెరిపిలేకుండా వరసపెట్టి వ్రాసేవాడు మెల్విల్. ఈ పర్యాయం ఎలాగైతేనేం. బహుశా తాను స్వవిషయంలోనూ, పాఠకప్రజానీకం విషయంలోనూ సాధించవలసినదానికంటే ఎక్కువ సాధించా ననుకొన్నట్లున్నాడు. మల్లా కొంత తన టైపీ, ఓమూల ధోరణికి వచ్చాడు. 'వైట్ జాకెట్'లో 'యునై టెడ్ స్టేట్స్' అనే అమెరికన్ యుద్ధనౌకలో తన అనుభవాల గురించే వ్రాసుకున్నాడు. 'రెడ్ బర్న్'లో అతని న్యూయార్కు - లివర్పూల్ యాత్రోదంతమే ప్రపంచించాడు. పగడగా నవల వ్రాయగలగడంలో తనమట్టుకు తనకీ తగిన నమ్మకం లేనట్లు మల్లా తానే యధార్థవిషయాల కపటకథకుడుగా తయారయ్యాడు. అతని వచనం సరళంగా, నిరాడంబరంగా టైపీలోకంటే మరి మృదువుగా పరిణామం పొందింది. 'రెడ్బర్న్'లో శైశవదృష్టితో చూచినట్లు అతడు చేసిన ఒక తైలవర్ణచిత్రపటవర్ణన చూడండి:

[It] represented a fat-looking, smoky fishing-boat, with three whisker andoes in red caps, and their trousers legs rolled up, hauling in a seine. There was high French-like land in one corner, and a tumble-down grey lighthouse surmounting it. The waves were toasted brown, and the

whole picture looked mellow and old. I used to think a piece of it might taste good.

ఇందులో ఆ 'Whiskerandoes' అన్న మాటను విడిచిపెడితే నూటియైన ఈ వర్ణనను మార్డియన్ రచనావిన్యాసాలతో ముడిపెట్టడాని కవకాశం లేదు.

అలా కొద్ది సంవత్సరాలలో మెల్విల్ అయిదుపుస్తకాలు వ్రాసేశాడన్నమాటేగాని అందులో దేన్నీ నవలగా పరిగణించడం సుకరం కాదు. మొదటి మూడింటా ప్రధాన కథారంగము దక్షిణసముద్రము. అయితే అందులో నాకాంతర్గతసన్నివేశమే చాలినంత వున్నప్పటికీ మెల్విల్ ని ప్రధానంగా ఆకర్షించినట్లు కనిపించేవి నీవులూ, వాటి ఉష్ణ సరిసరాలూను. ఆ తరువాతి రెండుకృతులు-అంటే 'వైట్ జాకెట్', 'రెడ్ బర్న్'లు ఆయన వృత్తాల పరిధిని తీక్రమించాయి. 'రెడ్ బర్న్'లో మధ్యతీరంలో జరిగిన దీర్ఘ ప్రస్తావన కొంత వున్నా రెండు గ్రంథాల్లోనూ మొత్తానికి భూతలంపూచ కన్నా సాగరయాత్రలోనే అది మానవుడి యోగానికి తగినంత తాద్రూప్య యోగ్యత గల దన్నట్లు అస్థ వ్యక్తంచేస్తాడు మెల్విల్. అలాగే నావికుల జీవితాన్ని చిత్రించడంలోనే ఆ నాకలో అక్కడి కదాక చిన్నతరహా సమాజం, అదో చిన్నప్రపంచం అన్నట్లు అస్థ ప్రకటిస్తా దాయన. రచనా వ్యాసంగ కాలంలో మొదట్లో ఒక ప్రక్క చాలా గ్రంథాలుతరచి చదువుతూవుండేవాడు. షేక్స్పియరు గ్రంథాలు చదివి చాలా ఉపయోగం పొందేడు. మిగతావారిలో సర్ థామస్ బ్రౌన్ అంటే అతనికి చాలా ఉల్లాసం. అంతే కాదు, అప్పట్లో - అంటే బహుశా ఆయన తన ఆరోపుస్తకం, తిమింగిలపు వేట గురించి వ్రాసినది, దాని మొదటి ముసాయిదా తయారు చేసినప్పుడు కాబోలు - ఒక ప్రముఖ స్నేహితుబంధం ఏర్పరచుకొన్నాడు. ఆ తొలుతటి గ్రంథాల్లో బాగా నూచింపబడినట్లు అతనికి కావలసింది ఏదో సాంప్రదాయకమైన ఆఖ్యాస ఫక్కిలో వట్టి కథ

చెప్పడం కాదు; తన సాహసగాథ లొక గొప్ప ప్రాముఖ్యాన్ని నిరూపించుకోవాలని ఆతని కోరిక. అయితే హాథార్న్ వ్రాసిన కథలు చదివి ఆయనతో పరిచయం ఏర్పరచుకొన్న దాకా తాను స్వాభావికవీరగాథలని అనుకునే వాటి విషయంలో ఆతన్ని ప్రోత్సహించడాని కెవరూ లేకపోయారు. హాథార్న్ విషయంలో మెల్విల్ ఆతడూ తనలాగే గోచరార్థాలక్రింది గోప్యాల నన్వేషించేవాడనీ, నవలను తన పరికరంగా చేసుకున్నవాడనీ గుర్తించాడు. వారి స్నేహం తగ్గిపోయింది. మెల్విల్ చింతించాడు. అయినా అదే ఆతడు మోబీడిక్ వ్రాస్తున్నప్పుడొక గొప్ప బలవర్ధనలా పనిచేసింది. అదేగాని కొనసాగితే ఇంకా ఉన్నతార్థ ప్రతిపాదకంగా ఆ గ్రంథాన్ని తీచిదిద్దడాని కుపకరించి వుండేది.

మోబీడిక్ తో ఒక పెద్ద తిమింగిలగ్రాహకనౌకలో దక్షిణ సాగరయాత్రను విషయంగా తీసుకున్నాడు మెల్విల్. అలా చెయ్యడంతోనూ, ఇందులో మరి యధార్థాయధార్థ నీవ్వాళ్లో ద్రిమ్మరడం కాకుండా ఆ నౌకనే అంటి పెట్టుకుని వుండడంతోనూ ఒక నియతమైన సామాజిక వాతావరణం నెలకొల్పడానికి తగిన పరికరం సమకూర్చుకున్నాడు. అలా వాస్తవికత కొకవంక గట్టిగా కట్టువడుతూనే ఊహకు స్వచ్ఛంద గమనం కలిగించుకున్నాడు. భౌతికయాధార్థ్యంనుండి తత్త్వవిచారణకు పూనుకున్నాడు (హాథార్న్ తాను ఇటునుంచి అటుగా కనిపించేటట్లు విపరీతం గాకుండా). మొదటి ముసాయిదాలో కథ బాగా ఒక దస్తావేజు ధోరణిలో సాగినట్లు కనిపిస్తుంది. ఇప్పుడూ కొన్ని ప్రకరణాల్లో ఆ వాసన కనిపిస్తూనే వుంది. అది ఓ వెన్ చేజ్ ఆఖ్యాయిక మొదలైనవాని వారసత్వం. ఇందులోని ఆ తిమింగిలాభేటకం చివరికి ప్రత్యేకం మోబీ (మోచా) డిక్ అనే ఒక తెల్ల తిమింగిలంమీదా, ఆ నౌకాధికారి ఆహాబేకి మోబీ డిక్ కంటే ఏర్పడిన విపరీత ద్వేషం మీదనూ కేంద్రీకరింపబడింది. నవల ఒక అద్భుతమైన శక్తిని వుంజుకుంది. అది ఉద్వేగప్రళయనలను ఒకదాని వెంట ఒకటి కలిగిస్తూ ఒక గభీరగమనంతో సాగి సాగి వరసగా మూడు

రోజుల ఏకాగ్రమైన నీరాటపు పోరాటపు ఘట్టంతో అవిలంఘ్యఫలంగా తిమింగిలం తిరగబడి ఆహాబ్ ను స్వాహాచేసి ఓ వెన్ చేజ్ యొక్క 'ఎస్సెక్స్' ఎలా శుక్తునియై పోయిందో అలా 'పీకోడ్' (Pequod) ను బడాలున బ్రద్దులుచేసి సర్వనాశనం చేసిన ఘట్టంలోనూ బిర్రబిగుసుకు పోయిన అవస్థ వుందే అది వర్ణనాతీతం. ఆ చలదవస్థాచిత్రణం అమోఘం, అనన్యసాధ్యం. ఈ ఒక్కసారి మెల్విల్ శక్తి కార్యానుకూలంగా వుంది. అతని యాత్ర, నావికులు, నౌక, అధికారి, అసలు తిమింగిలం, ఒక టేమిటి - అన్నీ జీవకళ ఉట్టిపడుతూవున్నాయి. ఇండలి వస్తువిపులీకరణంతో ఆర్జన మున్నది. 'మర్డీ'తోలాగ ఏవేవో అర్థాలకోసం దేవులాడడం, ధర్మపన్నాలు దంచడం లేవు. అయితే ఇష్మేయిల్, ఆహాబ్, ఎలిజా, గేబ్రియల్ ఇలా పాత్రలకు పూర్వపు మతగ్రంథాలతోని పేర్లే కొన్ని పెట్టబడిన మాట వాస్తవమే కాని ఆ పాత్రలు బయల్దేరిన న్యూ ఇంగ్లండు విషయంతో ఆ పేర్లూ సహజంగా వ్యవహారంలో వున్నవే (గుడ్ మన్ బ్రానుభార్య 'ఫెయ్' అయినట్లు). ఆ విధంగా మెల్విల్ బైబిల్ సామ్యాలను చక్కగా స్ఫురింప జేయగలిగాడు.

ఆహాబ్ కొంతవరకు హాథార్న్ పాత్రల కోవకు చెందిన ట్లుంటాడు. 'The Great Carbuncle' అనే హాథార్న్ కథతో ఒక వృద్ధుడైన అన్వేషకుడు ఒక అమూల్యవస్తువుగురించి కొండలూకోనలూలిరుగుతూ దాని వల్ల లబ్ధి వుంటుందనే ఆశ సోయినప్పు డిలా అనుకుంటాడు: "ఆ ఆవివేకం గతించి చాలా కాలమైనది. అయితే ఆ దౌర్భాగ్యపు తాయికోసం మఱింకా అన్వేషణ సాగిస్తున్నా వేమయ్యా అంటే నా యశావనకాలపు వ్యర్థాశ వార్ధకంతో నా పాలిటి కొక విధి అయిపోయింది. ఆ అన్వేషణే నా శక్తి, నా ఆత్మబలము; అదే నా రక్తంలోని కవోష్ణరక్తిమ, నా ఎముకల్లోని మూలుగు!...అయితేనేం, వ్యర్థమైన జీవితకాలం వెనుకకు మళ్ళి రాకుండా వుండేందుకు ఆ సూర్యకాంత మాణిక్యంమీది ఆశ మాను

కుందునా? అది దొరికిందా, ఒక గుహలోకి దానిని తీసుకుపోయి, అక్కడ నా పిడికిట దాని స్పర్శను అనుభవిస్తూ హాయిగా కళ్ళుమూస్తాను. అది కూడా నాతోపాటే శాశ్వతంగా సమాధి అవుతుంది.”

ఇత డో విలక్షణమైన వ్యక్తి; డాక్టర్ హీడెగ్గర్, ఈథన్ బ్రేండ్ల వలె వట్టి అత్యాశాస్వపాములు కంటూ తన ఏకాకితను లక్ష్యం చేయక భ్రష్టుడై పోయినవాడు. హాథార్న్ వాళ్ళను ప్రమాదపతిసులుగా చిత్రించి వుండటంవల్ల వాళ్ళ పాపప్రవృత్తిమాత్రం విస్రంభపాత్రం కాదు. సరికదా ఆ నూర్యకాంతమాణిక్యంలాంటి విషయాలను సత్యప్రతిపత్తితో స్వీకరించలేము. అదే ఆహాబ్ విషయం తీసుకుంటే ఆ దివ్యాదివ్యమానవుని పాత్ర, ఆ పాత్రకు సంబంధించిన సమస్యలు మనల నాక్రమించుకొంటాయి. ఎంత క్లేశానికి గురైనా సరే అతనితో మానవత్వాని కొక నిలుకడ వుంది. అతని ఆశయం విశ్వసనీయమైనది. ఫాదర్ మేపిల్ గారి మనోజ్ఞ మతప్రసంగంతోని జోనాలాగ ఆహాబ్ కూడా “దేవుని యెడల విధేయులంగా వుండాలంటే మన ఆత్మల కవిధేయులం కావలసి వస్తుంది” దనే సిద్ధాంతం పాటించినట్లుగా ఇచ్చాపూర్వకంగానే పాపం చేశాడు. కాని అదే ప్రసంగంతో ధీరత్వమూ, అహంకారమూ సద్గుణాలుగానే పరిగణింపబడ్డాయి: “ఎవడైతే గర్విష్టులైన దేవుళ్ళనీ, అధికారులనూ రణించి యెదుట తన వ్యక్తిత్వాన్ని నిలువరించుకో గలుగుతాడో వాడిదీ ఆనందమంటే.” అమితత్వమంటే వ్యసనపడతాడు హాథార్న్. కాని మానవుడికున్న అవకాశాల దృష్ట్యా మరికొంత ఉదారతతో మెల్విల్ మంచి అయినా చెడు అయినా ఏ కొంతో అమితత్వంమీదనే ఆధారపడి వుంటుం దంటాడు ఖచ్చితంగా. అందుచేత ఆహాబ్ నాయకుడూ (Hero), దుష్ప్రపతినాయకుడూ (Villain) కూడా అవుతాడు. తాజీ తన్ను తాను మాత్రమే పాడుచేసుకుంటే ఆహాబ్ ఇతరులనుగూడ వినాశానికి గురి చేస్తాడు.

‘మోబీ డిక్’ ప్రపంచ నవలాసాహిత్య నిక్షేపంలోని అనర్ఘ మణులలో ఒకటి. ఎన్నిసార్లు చదివినా ఏదో బౌద్ధుత్వం కలిగిస్తూనే వుంటుంది. అయితే కొన్ని చిన్నచిన్న తోపాల విషయంలో మాత్రం మెల్విల్ ప్రారంభగ్రంథాలతో పోలిక పోలేదు. ‘మర్డీ’తో తాజీయే కథకుడుగా ఉద్దిష్టుడైనా, మధ్యలో కథ చెబుతున్న చెవడో మరచి పోవడం తటస్థిస్తుంది మనకు. ‘మోబీ డిక్’లో కూడ ఈ తబ్బిబ్బు కనిపిస్తుంది. “నన్ను ఇష్టేయిల్ అనండి” అన్న మొదటి వాక్యం ముందు హెచ్చరికలా వుంది. కాని ఆ ఇష్టేయిల్ బొత్తిగా బాధ్యత లేని ధోరణి అవలం బిస్తాడు. మెల్విల్ ముందునాటి పుస్తకాలలోని ఆఖ్యాతయున్నా, అతడూ ఒకడే అనిపిస్తుంది. ఇద్దరూ గ్రంథకర్తృంశ సంఘాతులే. 32వ ప్రకరణంతో ఇష్టేయిల్ అంటాడు: “దేవుడు రక్షించి నాచేత ఎప్పుడూ ఏదీ పరి పూర్ణంగా చేయింపకుండుగాక. ఈ గ్రంథమంతా కేవలం ఒక ఆకర్షణ-కాదు కాదు, ఆకర్షణల కాకర్షణ. ఓ కాలము, బలము, ధనము, తును.” ఈ మాటలు విధిగా గ్రంథకర్త యొక్క జనాంతికం. క్వీక్స్ అనే ఒక స్థానిక తిమింగిల శూలాయుధునితో నేస్తంగట్టిన ఇష్టేయిల్, “కొఱవి లాంటి నా హృదయము, వెర్రెల్తిన నా చేయి తోడేలువంటి ప్రపంచానికి మరి యెగురుతిరగలేదు” అని అన్నప్పుడు తన పేరుకి సంబంధించిన మర్మాన్ని సూచిస్తాడు. అయితే నవలలో మరెక్కడా ఆ యువకుని ఘోరదర్శనానికి ప్రసక్తి వుండదు. మొత్తానికి టైపి కథకుడిలాగే వుంటా డితడుకూడ. క్వీక్స్ తో అతని స్నేహంకూడా అలాగే ఒక ప్రాథమిక దశకు సంబంధించిన విలువలను నిరూపించేదిగానే కనిపిస్తుంది. అయితే పాఠకంతో పుడకలాగు ఈ ఇష్టేయి లొకడు అని అనుకున్నట్లుగా మెల్విల్ ఆ కథాంశాన్ని జారవిడిచేశాడు. వరసగా ఇరవై యెనిమిది ప్రకరణాల్లో కథ ఇష్టేయిలే చెబుతాడు. ఆ తరువాత మూడు ప్రకరణాల్లో (Enter Ahab నుంచి Him Stubb అన్నదనుక) ఇష్టేయిల్ కి కథతో సంబంధమే లేదు. ఇతరుల స్వగతాలగురించి అత నెలా

తెలుసుకుంటాడు? మళ్ళా నవల ఇష్టేయిల్ కథనంతాకి దిగినా తఱచు అసడిని వదుల్చుకుంటూ వుంటుందికూడ. అసలు కథ ఎవడి చేతిమీద నడుస్తోందో, ఆ పుస్తకం ఏ తరగతికి చెందేది కాబోతున్నదో మెల్విల్ కే ఒక నిశ్చయ మేర్పడినట్లు కనిపించదు. అతడు షేక్స్పియర్ స్వగతాల బాణీలు బాగాయించడానికి ప్రయత్నం చేశాడు. అయితే అదంతా, దాని అవకాశాన్ని అనవసరంగా విస్తృతం చేయడానికీ, ఇష్టేయిల్ కి తప్పని సరియైన స్వల్పావకాశంనుండి దానిని తప్పించడానికీ చేసిన ఒక వికారమైన ప్రయత్నంలా గ్రహించవలసివుంటుంది. వెల్సినకొద్దీ మోబీడిక్ త్వరత్వరగా పరిణామం చూపుతుంది. తాజీవే అంశలు విడివడి ఇష్టేయిల్, ఆహాబ్ అనే రెండు వతారా లెత్తేరని ఎవరైనా అన్నా అనవచ్చు. అయితే ఒకవంక ఇష్టేయిలూ, మెల్విల్—ఇద్దరూ ఇంకా కథాఖ్యానగౌరవంకోసం సోటిపడుతున్నట్లే వున్నది.

ఇవన్నీ చిన్నచిన్న లోపాలు. అయితే మెల్విల్ ఆ వెంటనే వ్రాసిన *Pierre; or the Ambiguities* అనే నవలలోపాలుగా పరిశీలిస్తే ఈ నీహారలేశాలలోని చమత్కారం అవగతమౌతుంది. 'మోబీడిక్' పూర్తి కావచ్చినప్పటికే 'పీరె' అతని మనస్సులో మెదుల్తూవుండివుంటుంది. 'మర్డీ' లాగునే 'పీరె' కూడా చక్కగా నెరవేరి పేరుతెచ్చుకొన్నది కాకపోయినా స్మరణీయమైన వింతసన్నివేశంగా ఉదయిస్తుంది. ఇందులో మెల్విల్ మొదటి సారిగా సముద్రాన్ని, దూరదూరప్రదేశాలనూ విడిచి పెట్టేస్తాడు. సమకాలికమైన అమెరికా సంగతి ప్రథమపురుషతో చెబుతాడు. పీరె భాగ్యశాలియైన యువకుడు. అందచందాలు, కుటుంబము, సామర్థ్యము, ప్రధానమై పెళ్ళాడడానికి సిద్ధంగా వున్న అందమైన వధువు అన్నీ అమరి వున్నవాడు. అయితే వింతగా అతని జీవితరంగంలోకి మరో అమ్మాయి ప్రవేశిస్తుంది. తా నతని తండ్రికి చాటుగా పుట్టినదాన నని చెబుతుంది. ఆ తండ్రి చనిపోయాడు. పీరెకు ఆమె అంటే గట్టి మోజుకలుగుతుంది.

కాని తన తల్లి ఆ పిల్లనుగాని, ఆసలు తన భర్తయొక్క దోషాన్నిగాని అంగీకరించదని అతనికి తెలుసు. హేమెటు పడ్డ అవస్థలో పడ్డాడు, పాపం, పీత్ర. ఆసలత నష్టం చువుతున్న పుస్తకాల్లో హేమెటు ఒకటి. ఒక వెర్రి తలవిసురుతో ఆమెను న్యాయానికి తీసుకుపోతాడు. తా నేదో ఆకస్మికమైన బుద్ధిహీనతవల్ల ఆమెను పెండ్లాడిన ట్లండరికీ నమ్మకం కలిగిస్తాడు. ఆ వార్త ఒక అఘాతం కాగా అతని తల్లి మరణిస్తుంది. కులకనువు క్రుంగిపోతుంది. పీత్ర నిర్భయమైపోతాడు. ఆ అమ్మాయి, తానూ అక్కడాయిక్కడా దిక్కుమాలిన కొంపల్లో కాపురం చేస్తూవుంటారు. జీవిక కోసం పీత్ర ఒక పుస్తకం వ్రాయడానికి ప్రారంభిస్తాడు. అయితే అతడు నిరాశాపరీతుడై వ్రాసిన ఆ పిచ్చిపుస్తకాన్ని ఏ ప్రచురణకర్తా స్వీకరించడు. చివరికి ప్రముఖపాత్ర లన్నిటి చావుతో ఒక నెత్తురుమడుగు కట్టి కథ కంచికి పోతుంది. 'పీత్ర' నవలలో చాలాభాగం అస్వాభావికమైన యుక్తిచతురతతో, నడుమనడుమ సమకాలిక సాహిత్య, సంఘసంస్కార పరిస్థితులపై నరనసరిహాస భోరణిలో సాగిపోతుంది. పోగారి ప్రధానపాత్రలవలెనే పీత్రకూడ రచయితయొక్క రూపాంతరమే; వాళ్ళవలెనే ఆమెరికా ఆంటే రచయిత కున్న ఆసంతృప్తిని వ్యక్తంచేసేవాడే. మొదట్లో మెల్విల్ ప్రజాస్వామికవాది. విట్ మన్ లాగే షేక్స్పియర్ లోని ధనికస్తోత్రాలను గర్హించాడు. అయితే క్రమంగా అతని ఆ విశ్వాసం దిగ నార్చుకుపోయింది. ప్రజల్లోని ఆవిమృశ్యకారిత్యం (కొంతవరకు తన గ్రంథాలవిషయంలోనూ), మానవస్వభావంలోని నైచ్యమూ అతనిలోని ఆశావాదప్రకృతిని దిగమింగేశాయి. అతడు పీత్రను 1850 నాటి ఆమెరికాలోని దురవస్థకు గురియైన 1800 నాటి సంపన్నుడిగా చిత్రించాడు. ఇదివరకు 'పీపుల్' వేటు, 'పబ్లిక్' వేటు అని నిరూపించడానికి ప్రయత్నించిన మెల్విల్ ఇప్పుడు పీత్ర విషయంలో 'ప్లాటిన్ స్పిన్ లిమ్మన్' అనేఆయన వేసిన ఒక కరపత్రంద్వారా కన్నీళ్లు కుడవడానికిమాత్రమే సిద్ధపడ్డాడు. ఈ కరపత్రం సదాచారావశ్యకతయే సామాన్య మానవుని ప్రవర్తనకు పరమావధి అనీ, అదే శిష్టులు,

విశిష్టులు అయినవారికై తే నాతికతన మైననిస్సంగత్వంతో నిండైన సౌజన్యం వుండాలనీ బోధిస్తుంది. అయితే తాజీకం టేగాని, అహాబ్ కం టేగాని ఏవిధం గానూ వివేకాతిశయం లేని పీఠరేఖ-అస లాకరపత్రాన్నే ఎక్కడో పడే సినపాడికి దాని ఉపయోగ మేమీ లేదు. ఇదంతా చూస్తే అంతకుమూడేళ్ల క్రితమే, 'రెడ్ బర్న్' లో—“కొలంబస్ కి ముందునుంచీ ఆసక్తిగల మానవులు కోరుకొంటున్న మహాప్రపంచం న్యాయార్కులో అవతరించింది; కడలిమట్టం కనుగొన్న ఒడంబమే ఈ భూతలస్వర్గపు కాణాచినేలను కర్ణిల జేసింది” అని ఉద్ఘాటించిన మెల్విల్ ఇంతలో ఎంత కుంచించుకుపోయాడు అనిపించకమానదు.

పీఠరేఖరువాత తన వ్రాతలపై బ్రతికే ప్రయత్నంక్రమంగా విరమించు కున్నాడు మెల్విల్. ఇంకా కొన్నేళ్ళపాటు వచనరచన కొనసాగించాడు. అప్పట్లోనే 'ఇట్రేల్ పాటర్' అనే దిక్కుమాలిన ఒక చారిత్రక నవల వ్రాశాడు. దీనితాలూకు అమెరికన్ కథకుడు లండనులో నలభైయేళ్ళు అన్యాయంగా ప్రవాసం చేశాడట. 1 'ది కాన్ఫిడెన్స్ మేన్' అన్న నవల కూడా అప్పుడు వ్రాసిందే. ఇందులో మెల్విల్ ఒక చిన్న మిసిసిప్పీ స్త్రీము లాంచివూడ సాగరయాత్ర సాగించాడు. ప్రయాణీకులు కలిసికట్టుగా చేసే వంచనను, సులభించుకు లక్ష్యే పరిస్థితిని అధిక్షేపాత్మకంగా చిత్రించా లనుకొన్న మెల్విల్ ఉద్దేశమేలే బాగానేవుందిగాని నిర్వహణలో ప్రయాణీకుల ఉద్దేశాలలోలాగే గజిబిబి యేర్పడిపోయింది. ఈ నవలలోని సందేశం 'ఇట్రేల్ పాటర్', 1850 ప్రాంతంలో ఆయన వ్రాసిన మరికొన్ని కథలలో లాగే స్టాటిస్ న్స్టిక్ లిమ్మన్ కరపత్రంకంటే భిన్నంగా వున్నట్లనిపిస్తుంది.

1. ఈ Israel Potter స్వీయచరిత్ర 18:4 లో ప్రకటింపబడింది. అసలుకథ తెలుసుకోవాలంటే చూ: Richard M. Dorson (ed.), America Rebels: Narratives of the Patriots (New York, Pantheon, 1953).

అప్పటికే అమెరికాలో ఒక విభేదపు వాతావరణం ఏర్పడుతూవుంది. థోరో సంఘంనుండి తన స్వాతంత్ర్యాన్ని ప్రకటించాడు. దాస్యమోచన వాదియైన గేరిసన్ అమెరికన్ రాజ్యాంగక్షంధాన్ని బహిరంగంగా తగుల బెట్టేడు. మెల్విల్ వట్టిప్రేక్షకుడైనవాడు, అవృష్టవంతుడుకూడా అయితే, చావకుండా మిగలవచ్చు నని నూచించాడు. వేర్పాటుగా వుండడమన్నది స్థిరంగా సాధ్యమయ్యే విషయం కాదు. థోరో సాధించినంత మృగువుగా ఎప్పుడూ సాధింపబడలే దది. క్లేశజాలంలో చిక్కుకున్న 'దెనిటో సెరెనో' పై గుఱ్ఱుడైన నీగ్రోబానిస బేబో పెత్తనం చలాయిస్తాడు. అయితే దెనిటోకి తన నాయకుడిని అనుసరించడంతప్ప, అంటే అతనిలా చావడం తప్ప గత్యంతరం వుండదు. ఒక వేళ వాడి పట్టు తప్పించుకున్నా వ్రాయసకా దైన బార్బిల్ బీలాగై నా చావక తీరదు. ఇలా అంటే మెల్విల్ తన సాదనే వ్రాసుకున్నా ఉనిగాని, అనాటి అతని కథ లన్నీ నిరాశాపూరితా లనిగాని చెప్పడం కాదు. 'ది ఏపిల్ ట్రీ టేబిల్' అనే కథలో ఒక బలిష్ఠసుందర మైన కీటకంయొక్క ఆశావహమైన అభివృద్ధి చిత్రణ మున్నది (గృహలోప కరణాల కర్రను దొలిచి తన మార్గాన్ని ఏర్పరచుకుంటుం దది). థోరో వ్రాసిన వార్డెన్ దాని ప్రసక్తితోనే అంతమవుతుంది. మెల్విల్ కథలు కొన్ని బాగానేవున్నా అవి తనచుట్టూ వున్న ప్రపంచంలో పెనగులాట మానుకొన్న రచయిత వ్రాసిన వని మాత్రమే అనిపిస్తాయి.

ఇక ప్రజాయుద్ధం (Civil war) 1861 లో వస్తుం దనగా అంత కోకింతముంగు మెల్విల్ గద్యంనుండి పద్యకవిత్వంలో పడ్డాడు. నామే లోగా ఒక బృహత్సంపుటానికి సరిపడ్డా వ్రాశాడు 'క్లేరల్' (Clarel) కాక. 'క్లేరల్' అతని పద్యకృతుల్లో పెద్దది. అది ఆ పుణ్యభూమికి ('Holy land' - Palestine కు బోలు) ఒక సాంకేతిక ఘక్కి లోనూ, యధార్థంగానూ సాగిన పూర్ణయాత్ర. ఎమర్సన్ థోరో కవిత్వం గురించి చెబుతూ "అతని సామర్థ్యం కన్న అతని ప్రతిభ గొప్పది"

అన్న మాటనే మనం మెల్విల్ కవిత్వం విషయంలోనూ అన్వయించుకోవచ్చు. పద్ధతి ప్రకారం చూస్తే అది కొంత విలక్షణంగా, వికారంగా కనిపిస్తుంది. ఓ పది పన్నెండు ఖండికలు, 'క్లెరెల్' లో అక్కడక్కడ కొన్ని భాగాలూ చాలా సంతృప్తికరంగా వున్నాయి. అయితే ఈ కొన్నిటిలోనే అన్నీ ఛందస్సు దృష్ట్యా నిర్దుష్టంగా లేవు. ప్రజాయుద్ధం గురించి వ్రాసినవి కొన్ని చాలా బాగున్నాయి. విట్ మన్ కి లాగే మెల్విల్ కి గూడ ఆ యుద్ధమంటే అదో గొప్ప విషాదభీషణ సన్నివేశ మనిపించింది. ఒక విధంగా అతడలా అనుకోవడం సబబే :

“ప్రకృతి భయంకరాకృతి యంశ ఎవరు వచ్చింది నేడు
అకలా! ఆ కాగతానందము గుండె పగిలి ఎగిరిపోయింది”

అంటాడు మెల్విల్.

మాతృభూమి అంటే ఒక ఊలికమైన విశ్వాసాన్ని ఎన్నడూ కోలుకోలే దతడు. కాని అది అతనిలో ఒక కుశంకకు దారితీస్తుంది. ఈ నాడు మానవుడు సాధించిన విజయం కాలాంతరంలో అతని పతనం కావచ్చు నంటాడు ; “వ్యవస్థాపకుల స్వప్నం చెదిరిపోనుంది, కాలం వెనక ఎలా వుందో ముందూ అలాగే వుంటుం” దంటాడు. ఈ భావ సంఘర్షణే మానవప్రాభవం గురించిన అతని దృష్టిని యధాస్థితికి తేగలుగుతూ వుంది. ఏడో సడీ, ఎనిమిదో పడిలో పడ్డాక అతని కనిత ప్రధానంగా మానవుని బౌద్ధత్యాన్ని అంగీకరించినవాని హితోపదేశంలా వుంటూ వచ్చింది. ‘The Berg’, లేక ‘The Maldive shark’ లలో లాగ ఒక్కొక్కపు డతని కవిత్వంలో బరువైన వ్యాకులత, ఒకస్వదు సున్నితమైన విషాదశ్రుతి కనిపిస్తాయి : “ఏదిరా నెడ్ బన్, మనం దిమ్మ తిరిగిన మహా ప్రపంచం ఎక్కడుంది?” అంటాడొకచోట.

మెల్విల్ జీవితాని కాశ్వాసాంతంలా వచ్చింది ‘బిల్లీ బడ్డ్’ (Billy Budd). అదో పెద్ద కథానిక. మళ్ళా ఇందులో నాకను కథారంగం చేసి

అందులో వుండే కఠోర నియమనిబద్ధతను, కవితోపశ్రుతి ప్రతిపత్తిని ప్రదర్శించాడు. అలాగే తన కినివరలో ఇష్టమైన దుష్టబుద్ధి పాత్రకు మళ్ళా ప్రసక్తి కల్పించాడు. 'వైట్ జాకబ్' లో 'బ్లెండ్' (Bland), 'రెడ్ బర్న్' లో జాక్సన్ - ఇద్దరూ ఇయాగో వారసులు. చెడు అంటే సుష్టమైన ఆభిప్రాయంతో కార్యాచరణ కుద్యమించేవారు ; మామూలుగా నవలలోని పాత్రవాణి 'విలన్'లు కాదు. అయితే వారిలో ద్వేషించవలసిన దానికంటే జాలిపడదగిన లిత్తవే ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది. ఈ 'బిల్లీ బ్లెండ్' లో - క్లెగ్గర్ అనే ఆయుధాధికారి బిల్లీ బ్లెండ్ అనే యోధుడైన ఒక యువకుని ఆత దేదో తిరుగుబాటు లేవదీయబోతున్నాడనే ఆసోహతో తీవ్రంగా ఆక్షేపిస్తాడు. బిల్లీ బ్లెండ్ ఆతడిని పడగొట్టేస్తాడు. ఆతడూ ఇతడిని పడగొడతాడు. ఇద్దరూ ఒకరివల్ల ఒకరు చనిపోతారు. క్లెగ్గర్ దుష్టుడే కాని బిల్లీ అంటే ఆతనికి ద్వేష మెంగుకు కలిగిందో చెప్పబడింది. అంతటికీ ఒక అనుమానం, ఒక ఆసోహ కారణం. ఆ మాత్రం దానికి బిల్లీ ది ఏసుక్రీస్తులాంటి స్వభావమనీ, ఆ నాకాధికారి కప్టెన్ వెర దేవుడు లాంటి వాడనీ హంగూ, హంగామా చేశారు కొందరు వ్యాఖ్యాతలు. ఇదంతా మెల్విల్ చివరికి క్రైస్తవవాద్రమ స్వీకారం చేశాడని నిరూపించడానికి బనాయింపబడిన మతల బహుత్వం. బిల్లీ అమాయకుడే, వెర న్యాయవంతుడే అని తప్పక అనుకోవచ్చు. కాని ఇటీవలి విమర్శకులు చేసిన వ్యాఖ్యానాల భారం భరించడానికి బిల్లీవంటి చిన్న పాత్రకు సామర్థ్యం చాలదు. బహుశా అమితత్వంమీద మోజు తగ్గిన మెల్విల్ యే అమాయకత్వం వల్ల వచ్చే అసర్థాలు కూడా వుంటాయని ఒక చరిత్రాత్మక సంఘటన ద్వారా వ్యక్తం చేయదలచుకొన్నాడేమో! ఓటమి అన్నది ఎవరికీ తప్పనిది అని కూడా ఆభిప్రాయపడ్డాడేమో అనిపిస్తుంది. మరి తాజీ, ఆహోబ్, పీరేలవలె యాతన దేనికి? అందుకే బిల్లీ విషయంలో ఒక మేల్తరమైన తీర్పు చూపిస్తాడు ; 'ఓమూ' లోని తహితీ ద్వీపవాసులలో వున్నట్లు బిల్లీలోను ఒక వేదనాత్మకమైన, అవ్యక్తమైన ఘనత వున్నట్లుగా చూపుతాడు :

“ఈ చేతి సంకెల లింత సడలించు
నన్ను బాగా దొర్లించు
నిదురమబ్బు క్రమ్ముతోంది
చిత్తడి దుస్తులు నాపై మెలిపడుతున్నాయి.”

వార్ట్ విట్ మన్

మెల్విల్ కి సమకాలికుడే వార్ట్ విట్ మన్. ఇతడూ న్యూయార్కు
రాష్ట్రంవాడే. ఇద్దరిలోనూ కొంత సామ్యం వుంది. ఒక అమితత్వం,
ఆ ప్రక్కనే నిస్సంగత; ఒక పురుషకారం ఆ ప్రక్కనే ఒక ఆచారి
బిడియమూ పొత్తు కలుపుకుని వున్నాయి యిద్దరిలోనూ.

“City of hurried and sparkling waters!

City of spires and masts!

City nested in bays! my city!—”

అని ‘మన్నహట్ట’ గురించి విట్ మన్ అన్న మాటలు మోడీడిక్ మొదటి
ప్రకరణంలోని “insular city of the Manhattoes, belted
round by wharves” అనే మాటల్లాగే వినిపిస్తాయి. అందులోనే
‘కత్తిని పట్టగల కటారిని నెట్టగల చేతిలోని’ ప్రజాతంత్ర ప్రభుత్వ ఘన
తను విట్ మన్ లాగే క్లాఫిస్తాడు మెల్విల్. ఇరువురికీ సముద్ర మొక అంశ
లేని చమత్కార నిక్షేపం. విట్ మన్ కదాక లయాత్మకమైన జీవనాడి
వంటిది. తరంగపైర్ మైన సాగరంలో తన కవితా గమనాన్ని సరిపోల్చు
కుంటా దాయన. విట్ మన్ లాగే మెల్విల్ కూడ కొన్ని ఉత్తమ ప్రవచ
నాలు చేస్తాడు: ఆహాబ్ మాటలుగా - “ఓ ప్రకృతీ! ఓ జీవాత్మ! నీ
అనుబంధాల సామ్యాలు వాగతీతంగా ఎంత దూరంలో వున్నాయి! ఎంత
చిన్న పరమాణువూ పదార్థాన్ని కదిలించలేదు, పదార్థంపై బ్రతకలేదు.

కాని చాని యుక్తిసహమైన రూపాంతర మేదో మనస్సులోనే వున్నది.” అంటాడు.

అయితే మెల్విల్ కి, విట్ మన్ కు (ఇద్దరూ ఎన్నడూ ఒకరి నొకరు కలిసినట్లు లేదు ; అలాగే ఒకరి రచనల గురించి ఒకరు పట్టించుకున్నట్లు లేదు) మరికొన్నిట్లో తేడాలు లేకపోలేదు. విట్ మన్ లాగే న్యూఇంగ్లండు స్వభావానికి విరుద్ధంగా ఒక పరిపూర్ణతనూ, శక్తినీ కలిగివున్నప్పటికీ మెల్విల్ విట్ మన్ తోకంటే తన మిశ్రుడైన హాథార్న్ తోనే ఎక్కువ సన్నిహితమైన భావబాంధవ్యాన్ని కలిగివుంటాడు. రవికిరణసందీప్తాలైన సాగర తరంగాల క్రిందనే రాకాసులున్నారు, నాకాభంగభయోత్పాతహేతువున్నది-అని యిలాగు నిగూఢక్లేశాల నాశంకించే మనస్తత్వం మెల్విల్ తో వున్నది కాని విట్ మన్ లో లేదు. విట్ మన్ కి ఎమర్సన్ తో భావబాంధవ్యమున్నది. విట్మన్ రచయితగా రూపొందుతున్న కాలంలో ఎమర్సన్ రచనలు అతనికోసమే ఉద్దిష్టాలైనవా అనిపించాయి. ఇద్దరి నోటుపుస్తకాలనుండి ఉద్ధరింపబడిన యీ ఉదాహరణలు రెండూ వారి అనుబంధాన్ని సూచిస్తాయి.

ఎమర్సన్ :

“ఒక నాడు వింతలుగా పరిగణింపబడిన విషయాల గురించే సాత్విక ముష్ణయ్యేళ్ళాయె వ్రాస్తున్నాను; ఉపన్యసిస్తున్నాను. కాని యీ నాటికి నా కొక్క శిష్యుడుకూడా లేడు...వాళ్ళను దూరంగా పంపించెయ్యడమే నాకు సంతోషం. కాని వాళ్ళు కోరి వస్తే నేనేం జేస్తాను?—వాళ్ళవల్ల నాపనికి విఘాతం, నా కో బాధ్యత ఏర్పడుతాయి. నా మార్గాని కను యాయి లేడన్నదే నా కొక గర్వకారణం. భావస్వాతంత్ర్యాన్ని నివ్వని మార్గాను సరణాన్ని అంతర్దృష్టి కొక కళంకంగా పరిగణిస్తాను నేను.”

విట్ మన్ :

“నేను గొప్ప తాత్త్వికుడి నేమీ కాను; నే నొక తత్త్వవ్యవస్థను కనిపెట్టి నెలకొల్పబోవడం లేదు...కాని నేను మీతో ప్రతిపురుషుడినీ,

స్త్రీనీ ఆ కిటికీదగ్గరికి తీసుకువెళ్తాను. వెళ్ళి నా ఎడంచేతితో మీనడుం పట్టుకుని కుడిచేతితో అదీ అంతూ లేని ఆ మార్గాన్ని చూపిస్తాను...కాని మీకు బదులు నేనుగాని, ఆ దేవుడుగాని ఈదారిన వెళ్ళడం జరగదు.”

ఈ ప్రవచనాలు రెండూ ఒకదాని కొకటి రసాస్పాగా లేవుకాని గట్టి పోలిక వున్నది. ఇటీవల కొంతకాలంగా చెడును గుర్తించే మెలకువ హాథార్న్స్ కీ, మెల్విల్ కీ వుందని ప్రశంసించడమూ, ఈ సర్వోత్కృష్ట వాడులకు—ముఖ్యంగా ఎమర్సన్ కి అది లేదని నిరసించడమూ విమర్శకుల కొక ఆచార మైపోయింది. సరే, ఇలాంటి మెలకువలను గురించిన సోమరి కుతూహలాన్ని ఒప్పుకుందాం కాని వెనుకపాటున వచ్చే పరాకుల మా తేమిటి? పీటితోపాటు వాటినీ నమ్మవలసిందేనా? విమర్శ కంటెక్కడికీ? చూడగా విమర్శ అన్నది ఒకరియెడల అసవసరమైన అతిమాత్ర కాత్మన్యం వహించడం, మరొకరియెడల మితిమీరిన పక్షపాతం ప్రదర్శించడం అన్నట్లుగా స్థిరపడిపోయేటట్లు తోస్తుంది దాని స్వభావం. కాని ఇటీవల వచ్చిన ఒక గొప్ప పుస్తకం¹ హాథార్న్స్ ని ప్రశంసిస్తూ విట్ మన్ ని పట్టుకుని అతడన్నివిధాలా హాథార్న్స్ కి విరుద్ధుడనీ, అమెరికన్ కవిత్వానీ, వచన రచననూ పాడుచేసినవాడనీ దుయ్యబట్టడం శోచనీయం. విట్ మన్ మహారచయితలందరిలాగా అద్వితీయుడు, విశిష్టుడు. అతడెవరికీ ప్రతికూలుడు కాదు. అయితే కాస్త మితమైన ధోరణిలోతప్ప. అతని రచనల్లో ఎగుడూ దిగుడూ లేకపోలేదు. న్యూఇంగ్లండు ‘ట్రాన్స్సెండెంటలిజమ్’ ఎక్కడైతే అభేద్యంగా నిలవలేదో అక్కడే అదీ ఆక్షేపణకు గురి అవుతుంది. ఒకసారి నాగరికనారీమణి శ్రీమతి ‘బి’గారు (Mrs. B) అలా వయ్యారంగా చెయ్యెత్తి ‘ట్రాన్స్సెండెంటలిజమ్ అంటే కాస్త అతీతమైన దన్నమాట,

1. Marius Bewley, ‘The Complex Fate’: Hawthorne, Henry James and some other American writers (London, 1952).

(A little beyond) అన్నారు. ఎమర్సన్ జర్నల్ లో ఉదాహరింపబడిన యీ వక్రణకు దీటుగానే వుంది, తన కవిత్వంగురించి తానే ఒక ఆకాశరామన్న సమీక్ష వ్రాసుకుంటూ 'వాక్యార్థము లనంతములు, అనిర్ధారితములు; ఎప్పుడూ అతీతమైన ఏదో అర్థాన్ని నూచిస్తూనే వుంటాయి.' అని విట్ మన్ చేసిన ఉద్ఘాటన. ఎమర్సన్ లాగే ఇతడూ అవిచారమూలకమైన ఆశావాదాన్నీ, ఒక నిరాకార నిరంజనత్వాన్నీ ప్రదర్శిస్తూవుంటాడనే ఆక్షేపణకు గురి అయ్యాడు. రచయితగా ఈయన ముఖ్యోద్దేశాన్ని ప్రసిద్ధిచెందే యీయన మాటలలోనే చెప్పాలంటే— "ముఖ్యంగా ఒక వ్యక్తిని, అంటే ఒక మానవుడిని (అమెరికాలో 19 వ శతాబ్ది ఉత్తరార్ధంలో వున్న నన్నే) స్వచ్ఛందంగా, సమగ్రంగా, సత్యాత్మకంగా సాహిత్యంలో ప్రతిష్ఠించాలి" అని. అదీ అతని ఆశయం. తన రచనలు అమెరికనులందరికీ, ఆ మాటకు వస్తే సర్వమానవసమాజైక తానమైన భావన గలవాడు కావడంవల్ల మానవులందరికీ ఉద్దేశించాడు. అందుచేత ఆయనను వ్యక్తిత్వంగల కవి అనవచ్చును. ఈ సిద్ధాంతం వట్టి ముడియూహాలతో వుందనీ, విట్ మన్ దర్శనంలో గాంభీర్యంతో దనీ శాంతాయనగా రాక్షేపించారు. డి. హెచ్. లారెన్సు విట్ మన్ ని చాలా ప్రశంసించారు కాని— 'నేనే అంతా, అంతా నేనే; మనమంతా ఒకటే; కొంతకాలమాయ ససిచెడిన యీ బ్రహ్మాండంలాగు అనన్యమైన ఏకైకమైన తత్వానికి చెందినవాళ్ళం' అనే విట్ మన్ వాక్యార్థం (ఇవి 'పో' యొక్క 'Supernal Oneness'ని జ్ఞాపకంచేస్తాయి) గల ట్రాన్స్సిండెంటల్ డింబాన్ని గర్హిస్తారు.

కొందరు ఎమర్సన్ లో కనిపించని మరికొన్ని విషయాలు విట్ మన్ లో గుర్తించి నిరసించారు. అవేమిటంటే—మరీ తీవ్రమైన దేశభక్తియొకటి (ఇది వాళ్ళ యింట్లో వున్నదే: వాళ్ళ నాన్న వరసగా తన కొడుకులు ముగ్గురికీ జార్జి వాషింగ్టన్, థామస్ జెఫర్సన్, ఆండ్రూ జాక్సన్ అని ముగ్గురు అమెరికన్ అధ్యక్షుల పేర్లు పెట్టేశాడు. ఇది అమెరికనులకు

అసహజమైన ఆచార మేమీ కాదు. పరిమాణాన్ని, గుణాన్ని సమంగా పరిగణించడం మొకటి. సిడ్నీ లేనియర్ అనే దాక్షిణాత్య - అమెరికన్ కవి విట్ మన్ వాదధోరణి నిలా వెటకారం చేశాడు. అదేలా ఉంటుందటా—“మైదానం విశాలంగా వుంది కాబట్టి పోకిరీతనం ప్రశంసనీయమైనది, మిసిసిప్పీ నది పొడవుగా వుంది కాబట్టి ప్రతీ అమెరికనూ దేవుడే” అన్నట్లుంటుందట! ఆ, విట్మన్ కావ్యం ‘Leaves of Grass’ యొక్క 1855 పీఠికలోని మాటలు పట్టుకొని అలా అని వుంటాడు లేనియర్. అందులో ఏమని వుందంటే:

“ఇదిగో ఇక్కడ వున్నది ఇది వట్టి దేశం కాదు. బహుసమృద్ధమైన దేశాల దేశమిది. అజ్ఞాన బంధాలు త్రెంచుకుని అశేషప్రజానీకంతో ఘనంగా కదిలిపోయే కార్యచక్షత వున్నదిక్కడ.”

ఇది కాకపోతే లేనియర్ ఆరోపణకు 1856 లో ఎమర్సన్ కి విట్మన్ వ్రాసిన ఉత్తరంలోని యీ పంక్తులైనా కావచ్చు కారణం:

“ప్రపంచంలో వున్న పెద్ద ఆవిరి ముద్రణయంత్రా లిరవై నాల్గింటి లోను ఇరవై యొకటి సంయుక్త రాష్ట్రాలలోనే వున్నాయి.”

ఇలాంటి ప్రకటనలు మనకు కొన్ని విషయాలను జ్ఞాపకం చేస్తాయి: అమెరికా అంతా ఒక్కసారి కాకుండా ప్రాన్సు, లేక జర్మనీ అంతేసి ఖండ ఖండాలుగా కనుగొనబడివుండవలసిం దంటాడు శామ్యూల్ బట్లర్.

“విట్ మన్ దేశంగురించి మంచిమంచి సాటలు వ్రాస్తూ ఉన్నాడు. కాని దాని గొప్పలగురించి వట్టి పట్టికలు తయారు చేయడంతో సంతృప్తిపడేటట్టున్నాడతడు” అన్నా డెమర్సన్.

ఆ పట్టికలు పలుమలు పలురకాల ఎగతాళికి పాల్పడ్డాయి. అతని పదజాలంకూడా అలాగే అపహాస్య భాజనమై పోయింది. అది “భగవద్గీతనూ, న్యాయార్కు హెరాల్డునూ కలిపేసిన పులగంలా వుంటుం” దన్నా

డెమర్స్. విట్మన్ copious, orbic మొ॥ కొన్ని పదాలను విసు
గెత్తేటట్లు వాడేడు. ఘోరమైన శబ్దార్థ దోషాలు చేశాడు ('Seminal'
అని వుండవలసిన చోట 'Semitic' అనే శబ్దం వాడేడు). వింత వింత
పదాంతరూపాలు సృష్టించాడు. ఉదా: promulge, philosuphs,
literats. అన్యభాషలనుంచి, ప్రముఖంగా క్రొంచునుంచి కొన్ని శబ్దా
లెరువు తెచ్చుకున్నాడు: formules, delicatesses, trottoir,
embouchure, Americano cantabile. కపాలశాస్త్రం
నుండి కొన్ని మాటలు గ్రహించాడు: amative, adhesive. ఫలి
తాలు హాస్యాస్పదంగా వున్నాయి:

The freshness and candour of their physi-
ognomy, the copiousness and decision of their
phrenology...

In thy resplendent coming literati, thy full-
lung'd orators, thy sacerdotal bards, kosmic
Savans...

కస్టర్ యొక్క 'లాస్ట్ స్టేండ్' ('Last Stand') అనే పెద్ద వర్ణ
చిత్రపటాన్ని శ్లాఘించిన అతని (విట్మన్) ఆ సందేహాస్పదమైన ఉత్సా
హమే అతనిచేత అదే ధోరణిలో సురుచిరహాసవ్యంజకాలైన మాట లని
పించింది. ఆ తరువాత వచ్చిన అతని కృతుల ప్రతులలోగూడ వాటిని సరి
చేసుకోనిచ్చింది కాదు. అతడు తన కృతులను నిత్యం మళ్ళీమళ్ళీ పరిశీలిం
చుకొనేవాడు; కాని తరుచు దానివల్ల ఉపయోగంమాత్రం కనిపించేది
కాదు.

నిజానికి ససిచెడిన సందర్భంతో అతడు చాలా ఘోరదర్శనమిస్తాడు.
ఒక అనాగరకు డెవరో పనికిమాలిన దని పారేసిన టోపీ తెచ్చిపెట్టుకుని
గొప్పలు పోయినట్లు విట్మన్ తన విద్వారమైన కైలిని చూసుకుని మురిసి

పోతాడు. పదపకాలంలో అతని చుట్టూ శిష్యులు పోగయ్యారు. అయితే ఏసుక్రీస్తువాలకంలా ఆడంబరంగా కనిపించే యీదాడీవాలా కొక్క రెండాకులు తరవాయిగా వుంటారు వాళ్ళు ఆవిడ్డూరపు వేషభాషల్లో— ఇదీ విట్ మన్ గురించి సామాన్యంగా పదిమందీ చెప్పుకునే ధోరణి. అయితే కాస్త సన్నిహితంగా ఆయనపరిచయం సంపాదించడానికి శ్రమపడే వాళ్ళకు అతని అపజయాలే అతని ఘనవిజయాల కవకాశమిచ్చాయని గ్రహించగలుగుతారు. ఎలాగోకాని, యీ సామాన్యప్రతికారచయిత, శ్రమజీవుల యోగక్షేమాలగురించి చిల్లరమల్లరరచనలు చేసినవాడు ఒక సరి క్రొత్త సమంజసమైన మార్గంలో మానవుడినీ, అమెరికాదేశాన్నీ గొప్పగా నిరూపించడాని కొక చక్కని పథకం భావించగలిగేడు. రకరకాల అతని అభిరుచులు, అనుభూతులు అన్నీ ఆ పథకానికి పరిపోషకాలుగా మలుచుకో బడ్డాయి: తల్లివంకవారి 'క్వేకర్' మతవిశ్వాసము: షేక్స్పియరు సాహిత్యము, సంగీతరూపకాలు—బహిరంగ వేదికలపై జరిగే సాటకచ్చేరీలలో, ఉపన్యాసాలలో అద్భుతశక్తిని ప్రదర్శించే పదజాలం; తన స్వభావస్థితి గురించి తనకు హామీనిచ్చే కసాలశాస్త్రము; ఎమర్సన్ లాగే తానూ విశ్వ లీలను దర్శించడానికి వీలిచ్చిన గొప్పగొప్ప విజ్ఞానశాస్త్రవిషయాలు; మార్టిన్ ఫర్గుహోర్టుప్పర్ యొక్క చక్రభ్రమణంలాంటి పద్యరచన; జార్జి సేండ్ వ్రాసిన 'Consuelo', దాని ఉత్తరకథయైన 'The Countess of Rudolstadt' (బహుశా యిదే మానవజాతిప్రతినిధిగా తానొక పాత్ర నిర్వహించడానికి దాని స్వభావభావన కతని కవకాశమిచ్చింది కావచ్చును); డీర్బ్ల కావ్యనిరవకాశస్థితిని తనకు నూచించిన 'పో' (Poe); బ్రాడ్వేలోనూ, బ్రూక్లిన్ ఫెర్రీలోనూ కనిపించే జనసమూహాలు; ఆభిముఖమైన అట్లాంటిక్ మహాసముద్రపు పోటు; జనపదపరిసరాల్లో వివిధ ఋతువులు వినిపించే మధురస్వరప్రరోహము; తన సాగరతీరనివాసమునుండి పశ్చిమాశాభిముఖంగా అఖండంగా కొనసాగిపోయిన అమెరికామహామహీమండలంగురించి తన కేర్పడిన ప్రత్యక్షపరిజ్ఞానము—ఇవీ, ఇంకా అనేక

విషయాలా కలిసి అతని 'Leaves of Grass' కావ్యంగా అవతరించాయి—అతని ముప్పయ్యారో ఏట, ఒక అమెరికా స్వాతంత్ర్యమహోత్సవ దినాన (ఆ ప్రథమప్రతిప్రావిర్భావము జూలై 4, 1855 సం.). అందులో వున్నవి పన్నెండు ఖండికలు. అందు సర్వోత్కృష్టమైనది 'Song of Myself' అన్నది. అతని పీఠికలై తేనేం, కవితలై తేనేం (విట్మన్ గద్యం అతని పద్యంతో కవగట్టినట్లే వుంటుంది) ఎమర్సన్ మహాశయుడు చెప్పిన లాంటి సత్యాలనే, అంటే సామాన్యమానవులలోని దివ్యాంశ, గతాను గతికమైన జీవనలీలలో వారి భాగస్వామ్యం మొదలైనవాటిని ఉద్ఘాటిస్తాయి. తక్కిన సందర్భాల్లో ఆ కవితల పరిమళమే వేటు. అది ఎమర్సన్ నీయము కాదు. ఆ తరువాత చేస్తులూ, మార్పులతో వచ్చిన ప్రశుల వైఖరి అంతే. పూర్వపూర్వ ప్రశుల్లో మాత్రం అక్కడక్కడ ఎమర్సన్ ప్రదర్శించిన సంతృప్తి తత్త్వము కొంత లేకపోలేదు. అయితే అది ఆవిష్కృతమైన పద్ధతిలో తేడా వున్నది. ఎప్పుడేనా ఒకప్పు డది కటువు గాను, మరొకప్పు డది ఎమర్సనుగారి ఛతోక్తుల్లా మొహం మొత్తే పరిహాస ధోరణిలోనూ వుంటుంది. కాని సర్వసాధారణంగా మనం ప్రతిస్పందనం పొందక తప్పని ఉల్లాససల్లలితంగానే వుంటుంది. కొన్ని కొన్ని కండ పట్టులాంటి సందర్భాల్లో ఆ కవితా ఖండిక లనుపమనూర్తిమంతాలై వుంటాయి. కొన్నిట ఎమర్సను రచనలతో లేని ఉపస్సుషమోపమమైన నిత్యనూతనసంతోషసౌరభం గుబాళిస్తూ వుంటుంది :

To behold the day - break !

The little light fades the immense and

diaphanous shadows,

The air tastes good to my palate...

I hear bravuras of birds, bustle of growing

wheat, gossip of flames,

Clack of sticks cooking my meals...

The glories strung like beads on my
smallest sights and hearings, on
The walk in the street and the passage
over the river—

[ప్రాద్దుపాడుపును చూడాలని

చిన్ని దివ్యయకూడ చక్కని మెలుగారునీడలను మట్టుపెడుతోంది,
పవనాంకురములు చవిగొల్పుతున్నవి....

పులుగుల కిలకిలా రావములు, గోధుమచేల గలగలలు,
బ్వాలల పేలాపన

నా కూడును వండే కట్టెలు మండే కటకట సవ్వడి...

నడిపీథిని బడి నడిచిపోయినా, నడిపై పయనించినా

ఎటు కన్నా, ఎటు విన్నా పూసగుచ్చిన ట్లున్నవి శోభలు!]

ఇలాంటి పంక్తుల నెవడు కాదంటాడు? ఇది పద్య మవునో కాదో
ఎవడు పట్టించుకుంటాడు? సమపాశమైన యీ విట్మన్ రచన స్వాభావిక
మైన ఆకలికి తగిన ఆహారంవంటిది.

ఇందలి సందేశం హాథార్న్ ఇచ్చిన సందేశంకన్నా గాంభీర్యంతో
కొఱవడివున్నదని మనం అంగీకరించినా ఇలాంటిది విట్మన్ సాహిత్యంతో
ఒక అంశమాత్రమే. మేక్స్ బీర్ప్లమ్చేత ఒక కార్టూన్తో ఎగతాళిగా
చిత్రించబడిన విట్మన్ పిదపకాలంతో బాగా పరిణతు డయ్యాడు. ఆ
మొదట్లోకూడా విమర్శకు లాక్షేపించినంత యిదిగా లేడు విట్మన్.
బయటా తోపలా కూడా కాస్త పట్టించుకొనేవాడు కాదు, అంతే.
అయితే కొందరు సమకాలికులైన సమీక్షకులు చెప్పినట్లు, తనపక్షం
వహించి తన కశ్మలాన్ని సంఘంలో బహిరంగంగా ప్రక్షాళనచేసే పుణ్యం
గట్టుకొన్న ఒకాయనతోమాత్రం అంతరంగికంగా వ్యవహరించేవాడట!
తన కవిత్వంలోని భావస్థితి ధ్వనిమార్గంలో వుంటుం దంటా డాయన.

అందులో ప్రతివాక్యంలోనూ ఏదో గభీరమైన అంతరార్థం వున్నదంటాడు. అందులో కొన్ని వాక్యాల్లోని నిగూఢత్వానికి కారణం బహుశా తనలోని సత్తెంగికాభినివేశాలను దాచుకోవాలనే స్వాభావికమైన కోరిక అయినా కావచ్చును. ఏమయితేనేమి, (మనకు కావలసిన) అతని బహిఃస్వరూపంలో దానికి నిమిత్తం లేదు. ఈ పంక్తులలోని చమత్కారం చిత్తశించండి :

Ever the hard unsunk ground,
Ever the eaters and drinkers, ever the upward
and downward sun, ever the air and the
ceaseless tides,
Ever myself and my neighbours, refreshing,
wicked, real,
Ever the old inexplicable query, ever that
thorn'd thumb, that breath of itches and
thirsts,
Ever the vexer's hoot! hoot! till we find
where the sly one hides and bring him
forth,
Ever love, ever the sobbing liquid of life,
Ever the bandage under the chin, ever the
trestles of death.

[ఆ కపటనాటక సూత్రధారి ఎక్కడ దాగున్నాడో మనం

కనుగొన్న దాక, కన్నదాక —

ఎప్పుడూ అదే క్రుంగని కుతలము,

ఎప్పుడూ తినేవాళ్ళు, త్రాగేవాళ్ళు, అలా క్రిందికి మీదికి

అర్కుని గమనము,

ఎప్పుడూ అలా నేదదేరుతూ, నీచంగా, నిక్కముగా ప్రవర్తిస్తూ
 నేనూ, ఇరుగుపొరుగులవారూ,
 ఎప్పుడూ అదే ఆర్థం అంతుపట్టని ప్రాచీనప్రశ్న,
 ఎప్పుడూ అదే క్రూరవిధి, అదే కందూతిపిపాసలతో కై పెక్కిన
 ఊపిరి,

ఎప్పుడూ అదే కేక, వేసారినవారి వెట్టికేక!
 ఎప్పుడూ అవే ప్రేమలు అనుబంధాలు, అదే జీవితనిశ్వాసస్రవంతి,
 ఎప్పుడూ ముంజేతికి సంకెల, మృత్యువున కంకవన్నియ.]

విట్టన్ వ్రాసిన 'Song of Myself' నుండి కలవరంతో
 హృదయాల నుగ్గబట్టే ఇలాంటి ఖండాల నొక యాభై అయినా ఎత్తి
 చూపవచ్చు. అతని సాహిత్యాన్ని మొత్తంగా చూసినా అతడు మన
 లోకంలో అసమత్వముగాని, బాధగాని లేవని చెప్పడలచుకొన్న పూనిక
 గలవాడుగా తోచడు. అసలు, 'బాధ లన్నవి నాకు దుస్తులు మార్చడం
 వంటి' వంటా డాయన. ఆయన తన దేశాన్నే నిర్దాక్షిణ్యంగా విమర్శించ
 గలడు కూడ :

Let there be no suggestion above the sugges-
 tion of drudgery !

Let none be pointed toward his destination !

.....

Let the sun and moon go ! let scenery take
 the applause of the audience ! let there
 be apathy under the stars !

[పాటుపడమని చెప్పడం తప్ప అపై మరే నూచనయు లేకుండుగాక!

ఎవనికీ తన గమ్యంవేపు చూపు పడకుండుగాక!

నూర్యదూ చంద్రుడూ వెళ్తువుండనీ! ఏ దృశ్య మా ప్రేక్షకుల

మెప్పు పొందనీ! తారాబలంతో ఉదాసీనత వుండనీ!]

ఈ పంక్తులు 'Respondez' అనే ఖండికతోనివి. అని తరువాతి ప్రతుల్లో పరిహరింపబడింది. కాని యిలాంటి భయక్రోధాలు తక్కిన ఖండికల్లోనూ వున్నాయి; 'Democratic Vistas' అన్న గద్యకృతి లోనూ వున్నాయి.

భయమూ, దిగులూ అన్నవి అతనికి స్వాభావికమైన మనఃస్థితులు కావు. జీవితంయొక్క ఉచ్చస్థితిచిహ్నస్థితులతో అతనికున్న ఆనందమూ, సంతృప్తి, చావు విషయంలో అతనికున్న ఒకవిధమైన ఆమరత్వభావన— ఈ రెండూ సరియైన తూకము గలవి:

The smallest sprout shows there is really
no death,
And if ever there was it led forward life,
and does not wait at the end to arrest it,
And ceas'd the moment life appear'd.

.....

All goes onward and outward, nothing
collapses,
And to die is different from what anyone
supposed and luckier.

[నిజానికి చావన్నది లేదని చిన్న చిగురు నిరూపిస్తున్నది
ఉంటే ఒకవేళ, జీవుడి నెదుటికి నెదుగుంది గాని ఎక్కడో
చివర దాని నడ్డుకోడానికి దారి కాయదు
జీవము పొవలిన మరుక్షణంలో తోకముడిచేస్తుంది మృశ్యువు.

.....

అన్నీ పైపైకి పయనిస్తాయి, ఏదీ పడిపోదు
మరణ మంటే ఇదివర కెవ్వ రనుకొన్నదీ కాదు; అదొక

మహాయోగం.]

విట్మన్ వృద్ధుడవుతున్నకొద్దీ అతని భావనను మరీ బలంగా ఆక్రమించుకొంది మృత్యువు. అయితే ఒక జీవితానికీ, మరో జీవితానికీ మధ్య ఒక విమగ్నంభంగా మూత్రమే. అతనికి చావంటే నదురూ బెదురూ లేదు. చాలా చిన్నప్పుడే బ్రతుకున కొక సలాం కొట్టేశాడు. నలభయ్యో ఏట వ్రాసిన 'The Wound Dresser' లో 'మూడుకాళ్ళ ముదుసలి నై నా క్రొత్తముఖాల మధ్యకే వస్తాను' ('An old man bending I come among new faces') అంటాడాయన.

ఆ 'సివిల్ వార్' కాలంలో ఆసుపత్రులు కొంత దోహదం చేసినట్లున్నాయి యిలాంటి ఆభిప్రాయాలకు. వెనకటి కొక గ్రీకుచరిత్రకారుడంటాడుగదా—శాంతికాలంలో (యుద్ధంలేని కాలంలో) కొడుకులు తండ్రులను పాతేస్తారు; యుద్ధకాలంలో తండ్రులు కొడుకులను పాతేస్తారు అని. ఆ కాలపు టమెరికను రచయితలలో యుద్ధపు బీభత్సాన్ని ఒకవంక గ్రహిస్తూనే ఒంటరిగా బతికినవాళ్ళు మెల్విల్, విట్మన్ ఈ యుద్ధరే అనిపిస్తుంది. విట్మన్ తన్నుతా నొక తండ్రిగా భావించుకున్నాడు. సమరాంగణ యమయాతనలన్నీ తట్టుకొని అమెరికా దేశం దేశమంతా శస్త్రవైద్యుడి మునివాకిటికి హాజరుకావడం చూశాడు. అతని కవితా వేశం విషాదనిషాదశ్రుతి నందుకొన్నది :

“Word over all, beautiful as the sky,
Beautiful that war and all its deeds of
carnage must in time be utterly lost,
That the hands of the sisters Death and Night
incessantly softly wash again, and ever
again, this soil'd world.”

అని సమరాలూ, దారుణసంహారకాండలూ పూర్తిగా అంతరించాలనీ, ఒకవంక మృత్యువు, రాత్రి అనే అక్కచెల్లెళ్ళు ఎప్పటికప్పుడు కలుషితమైపోయిన లోకాన్ని ప్రక్షాళితం చేస్తున్నారనీ అంటాడు.

ఏవంవిధమైన ప్రశాంత పరిణత స్థితి మహానుభావుడు లింకన్ గురించి విట్మన్ వ్రాసిన గొప్ప కావ్యం 'When lilacs last in the dooryard bloom'd' లోనూ కనిపిస్తుంది.

1855 లో తన Leaves of Grass పీఠికలో విట్మన్ -'మానవులందరిలోనూ మహాకవి అనిపించుకొన్నవాడే సమభావన గలవాడు' ('equable man') అంటాడు. ఆ మాటకు 'By Blue Ontario's Shore' లో మళ్ళా ప్రసక్తి ఏర్పడుతుంది. ఆ 'equable' అనే మాటే విట్మన్ యొక్క విలక్షణ ప్రవృత్తిని విశదం చేస్తుంది. ఆత్మాభిమానం వినయసనాథం కావాలంటా డాయన. ప్రజాస్వామికమనే గొప్ప వ్యవస్థకు ప్రకృతిలో పెరకువ గల వస్తువు లన్నిటిలోకీ చిన్నదైన గడ్డిని సంకేతంగా చేస్తాడు. అతడూహించిన నవ్యమానవు డంత నిరాడంబరంగాను మాట్లాడుతాడు. జీవిత నిర్మాణం ప్రాచీన శిల్పసదృశమైన నిబద్ధత గల దన్న ఆభిప్రాయ మాయన కొక వట్టి కల్పనగా తోస్తుంది. అది ప్రకృతిసిద్ధాలైన అన్ని వస్తువులలాగే సాంగోపాంగమైన ఆకారం గలదనీ, అయితే ఆ ఆకారం మనం ముందుగా ఊహించగలిగినది కాదనీ, నిర్మాణంలో ఒక నిబద్ధత లేనిదనీ, ఒకప్పుడు సాపేక్షంగా కూడ వుంటుందనీ ఆయన ఉద్దేశం. అబ్రహం లింకన్ మరణం గురించి ఒక ఉపన్యాసంలో ఆ హత్య లోకంలో ఒక అతి సామాన్యమైన సన్నివేశంలా, అంటే ఒక మొగ్గో కామో విచ్చుకున్నట్లు ప్రశాంతంగా, నిరాడంబరంగా జరిగి పోయిందంటాడు.

ఇటువంటి సందర్భంలో తమ శబ్దాడంబరం ప్రకటించుకోకుండా ఈ అవకాశాన్ని జారవిడుచుకోడానికి సిద్ధపడే రచయిత లెంద రుంటారు? కాని విట్మన్ తన కవిత్వంలో ఎలాగైతే ప్రకృతిలోలాగే ఒక ప్రత్యేకమైన ఉద్దేశమూ, అంగోపాంగ నిమిత్తమూ లేకుండా సంఘటనలు వర్ణితాలాతవో అలాగే ఈ సంఘటననీ ఇట్టే అలవోకగా చెప్పేశాడు. ఒకచోట తన గురించి చెప్పుకుంటూ కవి అన్నవాడు తన పద్యపు పాదు

క్రింద తన లయనూ, సమస్వరూపతనూ దాచుకుంటాడనీ, అవి వాటికోసం చూస్తే కనిపించవనీ, వాటంతట అవే ఏ పాదమీదనో లీలక్ మొగ్గులు విచ్చుకొన్నట్లు, దోసకాయలూ, అడవిబాదం పిక్కలూ, బేరిపళ్ళవలె ఒక కుదురైన ఆకారం కూర్చుకొన్నట్లు కనిపిస్తాయనీ అంటాడు. సమకాలికులైన కవులలో అప్రయత్నసిద్ధమైన సద్యఃస్ఫూర్తి, నిజమైన హృదయ స్పర్శ కొరవడ్డాయని వాపోతాడు. టెన్నిసన్ రచన లెత్తుకుని అందుతో- 'ఆ పుటలన్నిటా ఒక అదృశ్యగంధంవలె వ్యాపించివున్న ఆంగ్ల సామాజిక జీవిత వాసన, వాళ్ళ నిర్వాహపారత్వము, సంప్రదాయాలు, చాదస్తపు టలవాట్లు, సుఖాతిరేకము వలని విసుగుదల, తోపల వెన్నుకు బట్టిన కొవ్వలాంటి శృంగారలాలన, ప్రాత కొంపలూ సరంజాము, అంతటా బూజుపట్టిన రహస్యాలు, చీపర పాపర తీగలతో పాకుడుతో నిండిన గోడలు, కండకం, ఆంగ్లదేశ బహిరంగ దృశ్యాలు, ఎండతో కిటికీ సందుతో రొదచేస్తూ ముసిరే ఈగ' మొ॥ చూసి వ్యసనపడతాడు విట్మన్.

ఆయనకు కవులంటే వున్న అభిప్రాయాన్ని ఈ నిరాడంబర చతుర ప్రసంగానికి దీటుగా గ్రహించవచ్చు. ఆయనవృష్టిలో కవి అంటే ఒక ప్రాడ్వివాకుడిలా తీర్పు చెప్పేవా డని కాదు; చిక్కుమాలిన వస్తువును గూడ దీ ప్తిమంతం చేసే సూర్యుడిలా వుండేవాడు.

కవుల విధుల గురించి కవులు చేసే సర్వనిర్వచనాల్లాగే ఇది కూడ ఒక వ్యక్తిగతమైన వక్కణే అవుతుంది. అయితే చాలా నిర్వచనాలకంటె యిది మరీ వగులుగా వుంది. అది కాని భవిష్యదమెరికా కవికి ఏదో అంశజ్ఞాన విశ్వాసపు మైకంలో పడిపోయే ప్రేరణ కలిగించే మాటయితే అది ఆపాయకరమైన సలహాయే అవుతుందని వక్కాణించిన విమర్శకులతో మనం ఏకీభవించవచ్చు. నిజానికి విట్మన్ ని పూర్తిగా అంగీకరించలేము కాని ప్రాత ప్రపంచానికీ క్రొత్త ప్రపంచానికీ మధ్య గల తేడాను ఎత్తి చూపుతూ, అమెరికన్ మార్గదర్శిని క్లాఫిన్తూ అమెరికన్ జనసామాన్యం

తప్పక తమ దేశికోత్తములను సంభావించడానికి పూనుకొంటారని ఆశిస్తూ తన కావ్యవాణిని వినిపించిన పలుతావుల అత డవశ్యం అభినందనీయుడే. కాని అమెరికన్ అనుబంధాల గురించి ఆయన చేసిన చిత్రణ కొంత కలవర పెట్టేటట్లుగా వుంటుంది. ఈ నాడు అమెరికాలో జనసామాన్యానికి అతని కావ్యఖండాల్లో కల్లా సమయకేవలమైన (thoroughly conventional) 'O Captain ! My Captain !' అనే దొక్కటే తెలిసివుండడంతో వుంది చమత్కారం. ఉన్న దౌర్బల్య మంతా అతని 'పబ్లిక్' కవిత్వంతోనే వుంది. అయితే జనసామాన్యానికి ప్రరోచకంగా వుండాలని అతడు చేసిన ప్రయత్నంతో మాత్రం స్వభావతః ఏదో కాస్త ఉదాత్తమైన అమెరికనుతనమే వున్నది. ఇందులో ఆత దొకవేళ భంగపడినా అది అతని కంత వ్యసనకారణం కాదు. కవి యన్నవాడు నేరుగా మానవసమాజాన్ని ఉద్దేశించి మాట లాడకపోయినా మానవులకోసం మాట్లాడగలడు కదా. ఈ విధంగానే విట్మన్ తన ఉత్కృష్టతను నిరూపించుకొన్నాడు.

6

మరికొందరు న్యాయాంగ్లండు రచయితలు

బ్రాహ్మణకవులు - చరిత్రకారులు

హెన్రీ వేడ్స్ వర్త్ లాంగ్ ఫెలో (1807-82) :

బ్రాహ్మణము పోర్టులండ్, మెయిన్. విద్యాభ్యాసం బాడ్డోయిన్ కాలేజీలో. అక్కడ హాథార్న్ సహాధ్యాయుడు. 1826-9 ప్రాన్సు, స్పెయిను, ఇటలీ, జర్మనీలలో పర్యటన. తిరిగి వచ్చాక బాడ్డోయిన్ లో ఆధునిక భాషాశాఖాచార్య పదవి (1829-35). 1835 లో మళ్ళా యూరపు పర్యటన చేసి వచ్చి హార్వర్డులో టీకనర్ తర్వాత ఫ్రెంచి క్లానిష్ భాషా శాఖాచార్యుడయ్యాడు. 1854 వఱకు అనిష్టంగానే ఆశాఖాధ్యక్షపదవి నిర్వహించి, ఆ యేడే సాహిత్య వ్యాసంగం చేసుకోదానికని ఉద్యోగానికి రాజీనామ యిచ్చాడు. అప్పటికే తన గద్యపద్య రచనలతో ఆయన

అంతర్జాతీయ ప్రతిష్ఠ నందుకొన్నాడు. ఆ రచనలు : Hyperion (1839), Voices of the Night (1839), The Spanish student (1843), Evangeline (1847). Hiawatha (1855), The Courtship of Miles Standish (1858), ఇంకా మరికొన్ని రచనలూ ప్రకటింపబడటంతో ఆయన ప్రతిష్ఠ పెరుగుతూ వచ్చింది. ఆయన రెండుసార్లు వివాహం చేసుకోవలసి వచ్చింది; పాపం, భార్య లిద్దరూ విచారకర పరిస్థితులతోనే చనిపోయారు.

జేమ్స్ రస్సెల్ లోవెల్ (1819-91) :

బ్రాభిజనము: కేంబ్రిడ్జ్, మసాచుసెట్స్. విద్యాభ్యాసం: హార్వర్డులో. 1844 లో సంస్కర్త శిరోమణి మెరయా వైట్ ను వివాహమాడి, ఆమెప్రభావంతో బానిస తనాన్ని వ్యతిరేకిస్తూ కొన్ని రచనలు చేశాడు. 1848 లో A Fable for Critics, Biglow Papers (మొదటి వరుస) అనే రచనలతో శీఘ్రకాలంలోనే పేరు చేసుకొన్నాడు. 1853 లో మెరయా చనిపోయింది. ఆ తరువాత సంస్కరణోద్యమంలో ఆయన ఆస్థ సన్నగిల్లింది. 1855 లో హార్వర్డులో లాంగ్ ఫెలో తరువాత ఆ పదవికి నియుక్తు డయాడు. మరి కొద్ది సంవత్సరాలలో కవిత్వం, వ్యాసాలూ శరపరంపరగా కురిపించాడు. 'అట్లాంటిక్' మాస పత్రికకు తొలి సంపాదకు డిటడే. 'నార్త్ అమెరికన్ రివ్యూ'తో గూడ సంబంధం గలవాడు. తదుపరి స్పెయిన్ కి మినిస్టర్ (1877-80), ఇంగ్లండుకి మినిస్టర్ (1880-5).

అలినర్ వెంచెల్ హోమ్స్ (1809-94) :

పుట్టుక: కేంబ్రిడ్జి, మసాచుసెట్స్. చదువు: హార్వర్డు. ఫ్రాన్సులో వైద్యవిద్యాభ్యాసం చేసి, డార్ట్ మూత్ లో కొంతకాలం అధ్యాపనం చేసిన తర్వాత హార్వర్డులో శరీర, శరీరధర్మశాస్త్రాల్లో ఆచార్యుడయ్యాడు (1847-82). బోస్టన్ లో, కేంబ్రిడ్జిలో సాంస్కృతిక సామాజిక కార్యక్రమాల్లో ప్రముఖపాత్ర నిర్వహిస్తూ వుండేవాడు. మొదట కథకుడుగా, పద్య రచయితగా ప్రాదేశికంగా లబ్ధ ప్రతిష్ఠ పొందాడు. పిదప The Autocrat of the Breakfast-table (1858), The Professor at the Breakfast-table (1860), The Poet at the Breakfast-table (1872), మరో మూడు నవలలు, కొన్ని పద్యసంపుటలు - ఏటితో వ్యాప్త యశస్సు పొందాడు. అతని పేరిటివాడే అయిన అతని కొడుకు కూడా ప్రఖ్యాతుడైన హార్వర్డు వ్యక్తి.

విలియమ్ హిక్లింగ్ ప్రెస్కాట్ (1796-1859):

బ్రాభిజనం: సేలం, మసాచుసెట్స్. విద్యాభ్యాసం: హార్వర్డు. 1815-17 సం॥లలో యూరపులో పర్యటన చేస్తూ చారిత్రక పరిశోధన కుపక్రమించాడు. చాల శ్రమపడి History of Ferdinand and Isabella (3 సంపుటలు, 1838) ప్రకటించి కృతకృత్యుడయ్యాడు. అది చూచి “పట్టుదలకు, ఏకాగ్రతకు ఫలస్వామ్యం పొందగలిగే వారి కిత డొక ఆదర్శనిదర్శనం” అని ఇతని గురించి అభివర్ణించాడు లాంగ్ ఫెలో. తరువాతి రచనలు: History of

the Conquest of Mexico (3 సం॥ 1843),
Conquest of Peru (2 సం॥ 1847), Phillip II
చరిత్ర (2 సం.)

జాన్ లాత్రోప్ మోక్లే (1814-77) :

ప్రభిజనం: బోస్టన్. విద్యాభ్యాసం: హార్వర్డు;పిదప
రెండేళ్ళు జర్మనీలో. తనుపరి బోస్టన్లో న్యాయశాస్త్ర
వా్యసంగం, Morton's Hope (1839), Merry
Mount (1849) అనే నవలల రచన, నెదర్లండ్స్
చరిత్ర రచనా ప్రారంభం. తన పరిశోధనల ఫలితంగా
The Rise of the Dutch Republic (3 సం॥
1856), History of the United Netherlands
(4 సం॥ 1860, '67), Life and Death of John
of Barneveld (2 సం. 1874) అనే పుస్తకాలు
వ్రాశాడు. ఆస్ట్రీయాకు మినిస్టర్ (1861-7). 1869-70 లో
బ్రిటన్ కి మినిస్టర్ గా వుండగా తన తప్పేమీ లేనిదే ఉద్యో
గంనుండి విరమించుకుని పోవలసి వచ్చింది.

ఫ్రాన్సిస్ పార్క్-మన్ (1823-93) :

ప్రభిజనం: బోస్టన్. విద్యాభ్యాసం: హార్వర్డు.
1843-4లో యూరపు పర్యటనం. 1846లో అమెరికాపశ్చిమ
ప్రాంతంలో పర్యటించి అక్కడ శ్రమతో జీవితం గడుపుతూ
ఆరోగ్యం పాడుచేసుకొన్నాడు. అయితే Oregon
Trail (1849) అనే తన రచనకు సామగ్రి మాత్రం సేక
రించుకున్నాడు. అంత దుర్భరమైన అనారోగ్యంలోనూ
అమెరికన్ వలసల్లో ఆంగ్లేయులూ, ఫ్రెంచివారూ పడినపాట్ల

గురించి వరసగా గొప్ప రచనలు చేశాడు. అతని రచనలు : History of the Conspiracy of Pontiac (1851), Pioneers of France in the New World (1865). మరి ఆరు సంపుటాలు : A Half-century of Conflict (1892); Vassall Morton (1856) అనే ఒక నవల; ఉద్యానవనసంరక్షణ గురించి ఒక పుస్తకం. ఆ విద్యలో ఆయన హార్వర్డు ఆచార్య పదవిలో వుండేవాడు.

‘స్వివిల్వార్’ తరువాతి రోజుల్లో బ్రతికివున్న అమెరికన్ రచయితల పేర్లు కొన్ని వరసగా చెప్పమంటే కొద్దిమంది మాత్రమే మెల్విల్ విట్మన్ల పేర్లు చెబుతారు. ఆ కొద్దిమందీ ఎమర్సన్ పేరు విధిగా చెబుతారు. బహుశా జాన్ జి. విట్టియర్ అనే ‘క్వేకర్’ కవి పేరుకూడ చెబుతారు. ఈ ఇద్దరూ మసాచుసెట్స్ రాష్ట్రీయులు. అయితే ఆ ప్రాంతీ యాభిమానం కేవలం మసాచుసెట్స్ కి సాధారణమైనది కాదు, బోస్టన్ కి (కేంబ్రిడ్జికి సన్నిహితమైన హార్వర్డుకికూడ) ప్రత్యేకమైనది. వాళ్ళతోజుట్టో అక్కడివాళ్ళకి అద్భుతమైన ప్రఖ్యాతి వుండేది. లాంగ్ ఫెలో వ్రాసిన ‘Psalm of Life’ (జీవిత సంకీర్తన) వంటి ఒక ఖండకావ్యం వుందంటే అది బాడిలెయిర్ (Baudelaire) కీ, అతని ‘Le Guignon’ అనే సానెట్ లో నూచింపబడినట్లు, క్రిమియాలోవున్న ఒక ఇంగ్లీషు సిఫాయికి (అతడు సెబాస్టపూల్ లో మరణశయ్యపై ఉన్నప్పుడు గీతంలోని ఒక పంక్తిని పునశ్చరణ చేసేవాడని తెలిసింది) సమానంగా పరిచితమైనదే.

అయితే ఈనాడు పరిస్థితులు మారేయి. చరిత్రకారులంటే ఇంకా గౌరవభావం మిగిలివున్నదేమోకాని వారి రచన లంతగా చదవబడడం లేదు (పార్క్ మన్ విషయం ఇందుల కపవాదము కావచ్చు). ఒకనాడు బహుధా శ్లాఘింపబడిన కవులీనాడు పాఠ్యపుస్తకాల్లో దిక్కుమాలిన ఒక్క ప్రకరణంలో గుచ్చెత్తి కుదింపబడ్డారు. కొన్ని జ్ఞాతజ్ఞాత సందర్భాలలో

సరిపోల్చుకోడానికి ఆ కవులూ, చరిత్రకారులూ చేతికాపుగామాత్రం ఎంచబడుతున్నారు. ఎమర్సన్ చెప్పిన చెప్పేడుగదా (తన 'జర్నల్'లో— 1841 అక్టోబరు - "రాజవీధిలో 'ట్రాన్సెండెంటలిజమ్' అంటే ఏర్పడిన అభిప్రాయం కొన్ని ఒప్పందాలను రద్దుచేస్తుం"దని. ఆ తరువాత కొన్నేళ్లకు గూడా అదే విశ్వాసంతో వున్నాడు :

“ఈనాడు సోక్రటీసుగాని ఇక్కడ వుంటే అతనిని కలుసుకుని మాట్లాడడాని కవకాశం వుంటుంది. కాని లాంగ్ ఫెలోని చూడండి— ఆయన దగ్గరికే వెళ్ళడానికి నీల్లేదు. అదో పెద్ద భవనం, ఆ భవనంలో సేవకులూ, రంగురంగుల సారాయములతో బారులుతీర్చిన సీసాలు, గ్లాసులు, గొప్పగొప్ప కోట్లు” (ఇలా యింత పటాటోపంతో వున్నప్పుడు ఆయనను కలుసుకోవడానికి నీ లెక్కడ చిక్కుతుంది అని)

మరి లాంగ్ ఫెలోగా రేమన్నాడు (1840, డిసెంబరు): “ఇంత కేంబ్రిడ్జిలోనూ ఒక్క ట్రాన్సెండెంటలిస్టు వున్నాడు. అదీ ఒక చిన్న 'ట్యూటరు!' థియోలాజికల్ స్కూల్లో అయితే అదీ లేడు. ఆ చీడపట్టిన జాతి అంతరించింది” అని గదా. రామరామ! నిరాడంబరమైన ఆ 'కంకార్డు' ప్రపంచానికి బతులు విట్టన్ విమర్శకు గురియైన టెన్నిసన్ గారి ఇంగ్లండు కంటే నాతిభిన్నమైన వాతావరణమే ఇక్కడా (అమెరికాలో) అవతరించి నట్టేనది. అందుకు బోస్టన్ ఒక తగిన తార్కాణం. అక్కడ జనాభా వ్యాపారులు, తప్పితే 'బ్రాహ్మణులు'. (ఈ 'Brahmins' అనే మాట వారితోనే ఒకడైన ఆలివర్ వెండెల్ హోమ్స్ వాడుకచేసికట్టిది) ఈ బ్రాహ్మణులన్నవాళ్ళు ఆగర్భశ్రీమంతులు; అధ్యయనానికో, అధ్యాపనానికో హార్వర్డుకి వెళ్ళినవాళ్ళు; ప్రజాస్వామిక మన్నా, సరిహద్దు ప్రాంతమన్నా, సమకాలిక సమస్యలన్నా పడనివాళ్ళు. సుఖాలకోసం యూరపువేళూ, మళ్ళిపోయిన కాలంవేళూ అర్రులు జాచేవాళ్ళు. తాము బ్రతికివున్న కాలాన్నీ, తమ దేశాన్నీ అర్థం చేసుకోలేక పోయినవాళ్ళు. అయితే వాళ్ళు మరీ గొప్ప సంస్కారవంతు లేమో మరి!

వెర్నన్ ఎల్. పేరింగ్టన్ ఈ బ్రాహ్మణపుంగవుల మీద చిన్నదాడి చేశాడు. అతని కున్న జెఫర్సోనియన్ పక్షపాతం అందరికీ తెలిసిందే. అయితే అమెరికన్ పండితు లెందరో తామూ అందులో భాగస్వాములయారు; ఆ బ్రాహ్మణులను వేళాకోళం చెయ్యడమన్నది ఈనా డొక జాతీయక్రీడ అయిపోయింది. అయితే ఆ క్రీడలో ఇంకా అంత రక్తి కలగడం లేదు. మరి వాళ్ళు తక్కువవాళ్ళా? ఆ వెనకటి రోజుల్లో తలకు మించిన కీర్తికిరీటాలు పెట్టుకుని పీఠాధిపతుల్లా కూచున్నారు. కాబట్టి యీ వినోద మింతకాలం జనరంజకంగా కొనసాగుతూ రావడానికి మనం ఇతర నిమిత్తాలేమున్నాయో అన్వేషించుకోవాలి. అసలీ బ్రాహ్మణత్వం అన్న మాట యొక్క ఉద్దేశంతోనే ఏదో మర్మం వుంది. మనకు తెలుసు అమెరికా కొక ఆత్మవిశ్వాసంతో కూడిన సాంప్రదాయక మార్గం అంటూ లేను. 'పెద్దమనిషి' (Gentleman) అనే మాట 'మోటు మనిషి' (Snob) అనే మాటకు చెల్లివరస అయిపోయింది; ఒక వషటూర్ మైపోయింది. బోస్టన్ వాస్తవ్యులు కానివారికి బ్రాహ్మణులంటే మోటుమనుషుల్లాగాను, "ఓ, మా కేమిటి! సెయింట్ జేమ్స్ ఆస్థానంలో మినిస్టరు గిరీకూడా వెలిగించేస్తాం" అనుకునే ఫాదిరీ చేతికింది మనుషుల్లాగాను కనిపిస్తారు. (లోవెల్, మోట్లే నిజంగానే వెలిగించారు) బేరట్ వెండిల్ వ్రాసిన అమెరికన్ సాహిత్యచరిత్ర (A Literary History of America, 1900) చూచి ఎఫ్. ఎల్. పట్టి అనే ఒక పెన్సిల్ వేనియా ప్రొఫెసర్ దానికి 'A Literary History of Harvard University, with Incidental Glimpses of the Minor Writers of America' అని పేరు మార్చవలసిన అవసరం వుందన్నాడు. అతడన్న దానిలో కొంత సత్యం లేకపోలేదు. 1900 ప్రాంతానికల్లా ఇలాంటి ధోరణికి చెందిన, కాస్త అసందర్భంగా కనిపించే పుస్తకాలు వచ్చాయి. బోస్టన్ వాసులు కానివారు వాటిలోని అసందర్భతను కన్నా యాధార్థ్యాన్నే కంటగించుకొనేవారు. 19వ శతాబ్దిలో చాలకాలం బోస్టన్

నంటే యు. ఎస్. యొక్క వైజ్ఞానిక రాజధానిలా వుండేది. అనాటి సాహిత్యశ్రేష్ఠుల కెక్కువగా అదీ, తప్పితే దాని కందుబాటులో వున్న న్యూఇంగ్లండు ప్రాంతమూ నిలయాలుగా వుండేవి. అక్కడ మంచి పుస్తక ప్రచురణాలయాలూ, North American Review (స్థాపన 1815), Atlantic Monthly (స్థాపన, 1857) మొ॥ పేరుమోసిన పత్రికలున్నాయి. అమెరికాలోకల్లా బోస్టన్ - కేంబ్రిడ్జి ఒక్కటే సంస్కృతి కేంద్రంగా ఇంగ్లండులోని ఆక్స్‌ఫర్డు, కేంబ్రిడ్జిల కంతో యంతో సాటి రాగలది. విక్టోరియా యుగపు ఇంగ్లండులో ట్రివెల్యన్, హార్న్స్‌లీ, వెడ్జ్‌వుడ్, స్టీఫెన్ మొ॥ ఘరానా వంశాలతోపాటు ఘనంగా చేర్చి చెప్పుకోదగిన వంశాలు (నార్త్‌న్, తోవెల్, ఏడమ్స్, హోమ్స్, లాడ్జ్) బోస్టన్‌లో మాత్రమే చూపించ గలుగుతాము. Atlantic Monthly లో వచ్చే రచనలతో చాలా భాగం బోస్టన్ రచయితలనుంచే. 1868 లో జరిగిన ఒక తమాషాగురించి ఎమర్సన్ చెప్పేడు: “అట్లాంటిక్ క్లబ్బు సమావేశ మొకసారి జరిగింది. అట్లాంటిక్ పత్రిక క్రొత్త సంచిక ప్రతులు తోనికి తీసుకువచ్చారు. ఆ యింతా కాపీలకోసం అంతా ఆశ్రుతగా లేచి పోయారు. తలా ఒక కాపీ పుచ్చుకుని స్తిమితంగా కూచుని ఎవడికి వాడు తన సొంతరచన చదువుకున్నాడు ముందు.” ఇక్కడే వుంది బోస్టన్ వారి అంతర్ముఖత్వమంటే. అయితే ఏం జెయ్యడం? ఆ పత్రిక సంపాదకుడి కింకెక్కడనుండి వస్తాయి రచనలు? డబ్ల్యు. డి. హోవెల్స్ తొలి పద్యాన్ని అట్లాంటిక్‌కే ప్రచురించింది. సారా ఆర్నెజ్యుయెట్ (Sarah Orne Jewett) పందొమ్మిదేళ్ళ అమ్మాయిగా వుండగానే ఆమె కథ నొకదానిని స్వీకరించింది అట్లాంటిక్. యువకుడైన హెన్రీ జేమ్స్‌కీ, మార్క్ ట్వెయిన్‌కీ అవకాశమిచ్చింది. అది కాని మెల్విల్ విట్మన్‌ల వంటి రచయితలయెడ నిరాదరణ చూపిస్తూ, ఇక ఇంచుమించు తక్కిన అమెరికన్ పత్రికలన్నీ అలాగే చేసేవి. కాక ఒకప్పు డది ఏది దొరికితే ఆ రచననే స్వీకరించేది. ప్రజాయుద్ధానికి పిదప కొంతకాలం

అంత మంచి రచన లాటే దొరికేవే కావు. బోస్టన్ దే ఎప్పుడూ పై చేయి. దాని నొక 'అమెరికన్ అకాడమి' అనవచ్చు. అయితే అదే మంత అభేద్యమైనది కాదు; మరీ అంత వెనుక చూపుగలది కాదు. దాని మీద వచ్చిన ఆక్షేపణలు చాలమట్టుకు, పేరింగ్టన్ చేసిన దాడి సహా, కొంత అక్రమంగా వున్నాయి. అయితే పేరింగ్టన్ ఆలివర్ వెండెల్ హోమ్సులోని తోపాలను నొక్కి వక్కాణిస్తూనే అతడి నొక చతుర వ్యక్తిగా చిత్రిస్తాడు.

బోస్టనువారిని వ్యతిరేకించినవారికి చిక్కొకటి వచ్చి పడింది. ఏమంటే వాళ్ళ శత్రుపక్షంవారి దిగ్గర రాబోయే విమర్శను ముందే పసి కట్టి, ఆ విమర్శకుల చేతులు కట్టేసే నేర్పు వుంది. అంతే కా, దా బోస్టను వారు చాలా తెలివైన ఘటాలు; తమ తోపాలను చక్కగా తామై తెలుసుకోగల ఆత్మజ్ఞాలు. ఆ తరువాతి తరంవాడైన హెన్రీ ఏడమ్స్ (బోస్టనువాడు) 1820-70 మధ్యకాలపు రచయితల గురించి మాట్లాడుతూ 'మన తెలివి తక్కువ గురించి మనకు తెలుసని దేవుడికి తెలుసు. ఆత్మవిశ్వాసం లేకపోవడం అదో అంతర్ముఖత్వంగా, అమెరికా అంటే నిరసనగా, బోస్టన్ అంటే పడకపోవడంగా పరిణమించింది... పరిణతుల మైన యూరపియనులం మనం. ఇక దేవు దేపాటివాడు!' అంటాడు.¹ పర పక్షీయుడు తనకు తానే బండారం బైట పెట్టుకున్నప్పుడు అందు నిమిత్తం అతడిని వేరే అనడం దేనికి? ఇంతకూ ఆ బ్రాహ్మణులు మొత్తాని కందరూ సంపన్నులైనప్పటికీ అల్పులు కారు (ఉద్దేశంతో). పేరింగ్టన్ అంగీకరించినట్లు వాళ్ళు చాలా శ్రద్ధాశువులు; తగు జాగరూకతతో పరి

1. మరో బోస్టనాయన ఏమన్నాడంటే - "యాంకీ ('Yankee,' ie, న్యూ ఇంగ్లండు పౌరుడు) పడే ఆరాటమల్లా దేహాత్మల సంబంధం గురించి దేవులాడడమే."

శ్రమ చేసే రకం. హార్వర్డులో ఆధునిక భాషాశాఖాచార్య పదవి సంపాదించడంలో లాంగ్ ఫెలో అదృష్టవంతుడనే చెప్పాలి. అయితే దానికి తగిన యోగ్యత జాగ్రత్త పెట్టుకొన్నాడు. అంత గొప్ప పండితుడు కాకపోవచ్చును కాని స్వయంకృషి, సంస్కారమూ గలవాడు. బహు భాషలు బాగా నేర్చి తన పరిజ్ఞానాన్ని పనికివచ్చేదానిగా చేసుకోగలిగినవాడు. అతనికి తరువాత పదవికి వచ్చిన లోవేల్ కూడ తగిన యోగ్యత గలవాడే. హోమ్స్ వైద్య విద్యాప్రవీణుడు. ముప్పుయి అయిదేళ్ళు హార్వర్డు వైద్య విద్యాలయంలో శారీర శాస్త్రాచార్యుడుగా పనిచేశాడు. చరిత్రకారులైన ప్రెస్కాట్, మెల్లే, పార్క్మన్ పెద్ద పెద్ద ప్రణాళికలు వేసుకుని శక్తివంచన లేకుండా నిర్వహించారు. నిజాని కా బ్రాహ్మణులంతా తమ పూర్వు లెంత పురుషకారంలో చెడుశక్తుల విజృంభణాన్ని తట్టుకున్నారో అంత యిదిగానూ తాము సోమరితనాన్ని నిగ్రహించుకొన్నారు. పాపం, ప్రెస్కాటు, పార్క్మన్ దృష్టి మాంద్యంతో చాలా బాధపడ్డారు. అయితే తక్కినవారిలాగే తామూ లాంగ్ ఫెలో 'Psalm of Life'లో చెప్పినట్లు - 'లెండి, మనమంతా ఏ ఫలితానికేనా సరే ఎదురొడ్డిన యెడలో (కలిసి) పని చేద్దాము. ఇంకా విషయాలు పొందుతూ, సాధన చేస్తూ పరిశ్రమించడం, ప్రతీక్షించడం నేర్చుకొందాము' ('కర్మణ్యేవాధికార స్తే, మా ఫలేషు కదాచన' అని కదా మన గీతాశ్రుతి కూడ) అనే నిరూధి నియతోద్దేశాన్ని పాటించి నిలిచిన ధీమ లయ్యారు.

ఇక మరో సంగతి : ఆ బ్రాహ్మణుల సంస్కారాతిశయం గురించి వచ్చిన ఆక్షేపణ పూర్తిగా వారికి వర్తించదు. విమర్శకు లెంతసేపూ వాళ్ళ విందు భోజనాలు, పరస్పర సంభావనలూ ఇలాంటి విషయాల మీదనే పట్టిస్తారు ; వాళ్ళ సున్నితమైన సాహిత్యపు జీర్ణశక్తికీ, ట్వెయిన్ విట్ట్రన్ మొ॥ వారి పేరాకలికీ వా రాకడతారు. ఒకసారి బోస్టన్ లో ఒక విందు సందర్భంలో లాంగ్ ఫెలో, ఎమర్సన్, విట్టియర్ల నేనో మంచి

గానే పరిహాసం చేయబోయిన ట్వెయిన్ కి ఏవో చిన్న అమర్యాద జరిగిందని ఎంతో గలభా లేవదీశారు. వారికీ వీరికీ ఏవో కొన్ని తేడా పాడాలుండవచ్చును; అందులో కొంత యధార్థమే కావచ్చును గాని, మరీ అంత సాగదీయకూడ దా వ్యవహారాన్ని. నిండైన బ్రాహ్మణుడు లోవేల్ వ్రాసిన Biglow Papers జాతీయమైన అమెరికన్ సాహిత్యాని కొక అలంకారము. ఇండియానా నవలా రచయిత ఎడ్వర్డ్ ఎగ్లెస్టన్ (Edward Eggleston); ని అడవులలోని స్థావరాలూ అక్కడి వారి జీవనవిధానాల గురించి వ్రాయమని ప్రోత్సహించిందతడే. లాంగ్ ఫెలో కూడ ఒక్కొక్కప్పుడు మంచి ప్రాసంగా వ్రాస్తాడు. 'కవనాగ్' (Kavanagh) అనే నవలలో ఒక న్యూ ఇంగ్లండు గ్రామాన్ని వర్ణిస్తూ ఇలా వ్రాశాడు :

“కసాయి మిస్టర్ విల్మర్ డింగ్స్. తన బండి ప్రక్కను నిలబడి వుండగా ఐను పిల్లల తని చుట్టు చేరేయి... మిస్టర్ విల్మర్ డింగ్స్ ఆ గ్రామానికి తాజా కూరా నారా సరఫరా చేయ్యడమే కాకుండా పసి పిల్లల బరువు కూడా తూకం వేసేవాడు. అతని 'కాటా'లో బరువు చూపని పిల్ల దుండేవాడు కాను... అత డాలస్యంగా లోపీలూ, సవరాలూ అమ్ముకునే ఒక అమ్మాయిని పెళ్ళి చేసుకున్నాడు. వాళ్ళిద్దరూ వివాహ విహారయాత్ర సంకల్పించి ఆ ప్రక్క పట్టణంలో భార్యను చంపిన నేరానికి ఉరితీయబడుతున్న ఒక పురుష పుంకవుని చూడటానికి బయల్దేరేరు. అతని కసాయిసాల పైకప్పున మొలిచినట్లు రెం డెడ్డుకొమ్ములున్నాయి. ఆ ప్రక్కను తోళ్ళను శుభిపరిచే పెద్ద గోతు లున్నాయి. వాటిని రక్తంతో నింపుతూవుంటా రనుకునేవాళ్ళు బడి పిల్లకాయలు.”

ఆలివర్ వెండెల్ హోమ్స్ 'ఎల్సీ వెన్నెర్' (Elsie Venner, 1861) అనే నవలలో ఆత్మరక్షణార్థం కథానాయకునిచే తన్నబడిన జాగిలాన్ని వర్ణిస్తూ ఇలా అంటాడు :

“అది తెరచిన తలుపవతలకి అలా దొర్లుకుంటూ జాలిగా అరుచు కుంటూ పోయింది. దాని యజమాని తన మొక్కవోయిన సనసకత్తి నెలా పొత్తిళ్ళలో దాచుకుంటాడో అలాగే అది తన పొట్టి తోకను ముడుచు కొంది.” మార్క్ ట్వెయిన్ ని హోమ్స్ కి ప్రతిద్వంద్విగా నిరూపించవచ్చు. అతని ‘టామ్ సావర్’ (‘Tom Sawyer’, 1876) లో చర్చిలో జరిగే ఒక సమారాధన సందర్భంలో ఒక పిల్లకుక్క చర్చి చావడిలో చేసిన ఒక స్వారి గురించి చెప్పబడింది. అసలు మొదటి ప్రతిలో ఆ సందర్భాన్ని అది ‘గొళ్ళెంలా తోక ముడుచుకుంది’ అని పొడిగించాడు. కాని ట్వెయిన్ కి ఆ ప్రతిమిశ్రుడైన డబ్ల్యు. డి. హోవెల్స్ ఆ ప్రతిని పరిశీలించి ఆ పొడిగింపు గురించి ‘చాలా బాగుంది కాని కాస్త అసహ్యంగా వుంది’ అని పుస్తకంతోనే ఓ ప్రక్క వ్రాసేశాడు. అది చివరికి తొలగింపబడింది. హోవెల్స్ అభ్యంతరం చెప్పకపోయినా ట్వెయిన్ తొలగించి వుండేవాడు. మంచి అభిరుచిని ప్రకటించడంలో ఆ బ్రాహ్మణుల కంటే అభినివేశం గలవాడు ట్వెయిన్.

ఆ దుర్విదగ్ధులైన అనమెరికన్ బ్రాహ్మణులగురించి పేరింగ్స్ చెప్పింది వక్రంగా వుంది. అతని నూత్రాలను కొన్నింటిని మనం అంగీకరించినా వాళ్లే కాదు, మరింకా బోలెడుమంది అమెరికను లాక్షేపణకు గురికావలసి వుంటుంది. వారిలో ఒక్కరూ బాహటంగా బానిసతనపు నిర్మూలనోద్యమంలో పాల్గొన్నవారు కాకపోయినా ఆ ఉద్యమఫలితాలమీద చాలా ఆసక్తి చూపించేవారు. లాంగ్ ఫెలో దౌర్జన్యవాదియైన జాన్ బ్రౌన్ ను తన దినచర్య పుస్తకంలో ప్రశంసించాడు. ఆయనకొడుకు, హోమ్స్ కొడుకూ యుద్ధంలో గాయపడ్డారు. పార్క్ మన్ జనసామాన్యాన్ని అసహ్యించుకొనేవాడైనా ఏ పక్షానికీ చెందని ప్రజల నుద్దేశించిన The Life of David Crockett, The Big Bear of Arkansas అనే పుస్తకాలలోని దేశిత్వాన్ని మెచ్చుకున్నాడు. “మరీ నాగరికాలైన సాహిత్య మార్గాల్లో శైలీలాలిత్యం బాగా కనిపిస్తుంది కాని, భావవ్యక్తిత్వం

బొత్తిగా తక్కువ. ఇలా చూచేసరికి అవి అమెరికన్ పుస్తకాలనిపించేటట్లే అంగ్లేయోపజ్ఞాలైన వనికూడా అనుకోదాని కవకాశం వుంది" అంటాడాయన.

బ్రాహ్మణులను తక్కువపరిచి మాట్లాడితే పేరింగ్టన్ కి ప్రతిగా తప్పుచెయ్యడానికి పాల్పడే ప్రమాదం వుంది. కాని అందులో కవులైన వారి గ్రంథాలుమాత్రం తమ పరపతి నంతగా నిలద్రొక్కుకోలేక పోయాయి. అయితే యిది కేవలం బోస్టనుకి మాత్రమే వర్తించేమాట అని మనం గుర్తుంచుకోవాలి. అసలూ 19 వ శతాబ్ది ఇంగ్లండులోలాగే అమెరికాలోనూ కవులకు స్థానచలనం కలిగిన కాలంగదా. లాంగ్ ఫెతో, తోవెల్, హోమ్సులకు ఇంగ్లండుప్రజాసామాన్యంతో కొంత ప్రచార మేర్పడిందంటే దానికి కారణం వాళ్ళేదో అమెరికనుపద్ధతిలో ఉద్దేశ పూర్వకంగా అందుకు ప్రయత్నించడం కాదు; ఇంగ్లీషురచ్చసావళ్ళతో మెచ్చుకోబడుతూవుండిన కవిత్వవైఖరి కలిసన్నిహితమైన దృక్పథం వారి కుండడమే. టెన్నిసన్ వంటివారి విషయంలో ఆ స్థానభేదానికి కారణం ఆయనసాగనైనకవిత్వానికీ, పాగాకు, బీరు, యాస మున్నగువాని ప్రభావానికీ లోగినవారి వ్యక్తిగతమైన ప్రవర్తనకీ మధ్యనున్న అగాధభేదమే. అంటే టెన్నిసన్ గాని, ఆ బ్రాహ్మణకవులుగాని తమ వ్యవహారానుగుణంగా రచన చేయకపోతిమే అని పట్టించుకున్నారని చెప్పడంకాదు. అసలే రచయిత లంత అనుగుణ్యం పాటించారు గనక! అయితే బ్రాహ్మణుల విషయంలో మాత్రం వెనుక రెండో అధ్యాయంలో చెప్పినట్లు కొన్నిచిక్కు లెదు రొక్కన్నాయి. వాళ్ళకు అటు నాగరికమైన నానుడి పలుకుబడిగాని, ఇటు జనసామాన్యపు జాతీయమైన నుడికారముగాని ఏదీ కుదిరింది కాదు. అయితే ఇది అమెరికనురచయిత లందరికీ సంబంధించిన సమస్య. మరి బోస్టనువారికి ప్రత్యేకంగా వున్న ఇబ్బంది యేమిటి అంటే—అది బహుశా ఇంద్రియప్రవణము కాని ధార్మికతలో వారి న్యూఇంగ్లండువారసత్వము అక్కటకు మించి వారి కెక్కువ నాజాకుతనం (అంటే ఒకవిధమైన

దౌర్బల్యమే నన్నమాట) నేర్పివుండడమే అయివుంటుంది. ఈ విషయంలో మనం బ్రాహ్మణులంటే ఒక అనుచితమైన నాగరికతాతీత్యం గలవారని తేలుతుంది దనే పేరింగ్టన్ ఆభిప్రాయంలో సమ్మతించవచ్చు. ఆ నాగరికతాతీత్యం ఏమంటే ఆకాలంలో ఏర్పడిన ఆంగ్లేయామెరికన్ దుర్యోగ ఫలితాలున్నా, అదనంగా బోస్టనువారి బుద్ధిసూక్ష్మతవలన వైపరీత్యాలున్నా. అవే వాళ్ళ కాలంలో బ్రాహ్మణకవుల విజయాలకు, మన తరంలో పరపతిపోయే పరిస్థితికి హేతువు లైనవి.

అసలీ బ్రాహ్మణకవులలో ఎక్కువ పరపతి గల ఆ లాంగ్ ఫెలో మన కొరగబెట్టించేమిటి? గద్యంలో హై పెరియన్, కవనాగ్ అనే రెండు నీరసాలైన నవలలు ప్రసాదించాడు. అక్కడక్కడ మధ్యలో మంచి తెలివితేటలు విరిసిన సందర్భాలున్నా మొత్తానికి రెండుకి రెండూ పొగరుగా వుంటాయి. ఇక పద్యంలో అల్లి బిల్లి వ్రాతలు కొన్ని. పేరాసతో వ్రాసిన రెండు పెద్ద కావ్యాలు. ఇవాంజిలిన్ ఒకటి, డాం టేరచన కను వాదము హయవాతా ఒకటి. పో1, విట్ మన్ ఇద్దరూ అన్నట్టు (కొన్ని ఉద్దేశాలు దాచుకుంటూ) లాంగ్ ఫెలో సామర్థ్యం గొప్పదే. అతని పద్యాల్లో ప్రయత్న మేమీ కనుపించదు. శబ్దగుంధనంలో, ఛందస్సులో చాలా బాగా భావాన్ని ప్రకటిస్తాడు. ఇతనితో సరిపోలిస్తే మెల్విల్ లో భావనిర్భరత అధికమే కాని ఆ తరం యువకవులందరితోనూ వైశద్యం విషయంలో కడగొట్టువాడతడు. లాంగ్ ఫెలో ఏ కొంతో ఉపజ్ఞ లేనివాడు కాదు. యూరపుసాహిత్యంలోని చీకటికోణాలన్నీ గాలించి గాలించి గొప్ప దినుసును వెలుగులోకి తెచ్చాడు. ఇర్వింగ్ లాగే తానూ తన మాతృ

1. లాంగ్ ఫెలోయే తన డైరీలో ఇలా వ్రాసుకున్నాడు (24-2-1847): “హెక్సామీటర్ లో గంభీరంగా వ్రాస్తూ దొక హార్వర్డు ప్రొఫెసర్; పెంటామీటర్ లో చీవాట్లు పెడతాడు పురోభాగి పో.”

దేశాని కొక స్వకీయమైన జానపదసారస్వతాన్ని సమకూర్చడానికి సాయ శక్తులా ప్రయత్నించాడు. 1840 జనవరిలో అత డిలావ్రాసుకొన్నాడు:

“ఒక క్రొత్తపుంత కనుగొన్నాను - అది పదకవిత (Ballads). ఒక పక్షంక్రితం వచ్చిన ఋషానులో నార్మన్‌తోకంగురించి “Wreck of the Schooner Hesperus” అని రచన ప్రారంభించాను. ఇంకా మరింత వ్రాయా లనుకొంటున్నాను. ఇక్కడ న్యూఇంగ్లండులో ఈ జాతీయపదకవిత్య మన్న దొక గున్నని పొలంవంటిది. కావలసినంత పదార్థ మున్నది.”

అలాగే మరింత వ్రాశా డాయన. మంచి ఫలితాలు కనిపించాయి. ఉదాహరణకు, “Paul Revere’s Ride” అనే పదంగురించి అమెరికనుబడిపిల్లకాయలతో తెలియనివారు కొద్ది. అయితే ఆ దేశి పదాలు ఉన్నవున్నట్లు ఆయన కింత ఔత్సుక్యం కలిగించలేదు. అమెరికా కొక జాతీయసాహిత్యం ఏర్పడాలనే వాడంతోనూ అతనికి విశ్వాసం లేదు. అతనికి కావలసింది అమెరికాయూరపుల సంస్కర్తమూ కాదు. — “ఆచర్య ప్రాయమైన స్వీయమైన కవిత్వాప్రసంఘమూ, బాహిరమూ వాస్తవమూ ఆయన గద్యప్రసంఘమూ” అంటాడు. ఒక్కొక్కపు డాయన నా రెండవదే ఆకర్షించేదని ‘కవనాగ్’ నుండి ఆ ఉదాహరణ తెలియజేస్తుంది. అయితే కవిత్వమే ఆయనహృదయాని కునికీపట్టు. అది యూరపుగురించయినా, అమెరికాగురించయినా అందుతో వాస్తవికతకోసం ఉబలాటపడేవాడు కాదు. ఆయన అమెరికాపశ్చిమప్రాంతా న్నెప్పుడూ చూచినవాడు కాదు. ఆ ఆవసరమూ లే దాయనకు. (అందుకు తన్నొక రాక్షేపించ వలసింది లేదంటాడు). ‘ఇవాంజిలిస్ట్’ కావ్యంలో మిసిసిప్పీనదిని వర్ణించ వలసివచ్చినప్పుడు బన్నార్డ్ అనే ఆయన ఆ సదీప్యశ్యా లన్నిటిగురించి తయారుచేయించిన చిత్రపటమొకటి పొరుగుూళ్ళలో ప్రదర్శింపబడుతూ వుంటే వెళ్ళి చూచినచ్చి అంతలో సంతృప్తిపడ్డాడు. తన ‘హయవాతా’కు.

సామగ్రి పుస్తకాలు చదివి సంపాదించాడు. ఛందస్సు ఫిన్ లండ్ నుండి సంపాదించాడు. కాని దీనివిషయంలో చాలా విమర్శకు గురి అయ్యాడు. 'My Lost Youth' అనే రచనలో తన బాల్యంగురించి వ్రాస్తూ వున్నప్పుడు పోర్టులండ్, మెయిన్ ల గురించిన తన స్మృతులను దాంఠే పంక్తులనుండి రాబట్టుకొన్నాడు.

"Siede la terra dove nato fui Sulla marina"
అనే పంక్తి

"Often I think of the beautiful town
That is seated by the Sea"

[నే నెప్పుడూ సాగరతీరస్థమైన ఆ సుందరనగరంగురించే ఆలోచిస్తావుంటాను]

అనే పంక్తిగా పరివర్తితమైంది. అలాగే అందులోని బృందగానం తోని—

"A boy's will is the wind's will;
And the thoughts of youth are long,
long thoughts."

[బాలచిత్తం గాలిచిత్తమూ ఒకటి
యువభావనలు కడుంగడు దీర్ఘములు]

అనే పంక్తులు—

"Knabenwille tis aindeswille
Junglings Gedanken lange Gedanken."

అని హార్డ్ జర్మనుభాషలోనికి చేసిన ఒక లేవ్ లండ్ గీతానువాదంనుండి అనూదితా లైనవి.

అయితే ఇలాంటి పరివర్తనాలు చెయ్యడం తప్పని కాదు. అసలు కొందరు సవ్యకవుల కవి దైవదత్తాలు. అయితే ఎబ్రా హాండు, టి. ఎస్.

ఇలియట్ ఒక యాగికమైన న్యూర్టికోసం ఆలాంటి పరివర్తనాలనే కాదు నూటిగా ఉదాహరణాలనుగూడ కోరి చేస్తారు. లాంగ్ ఫెలో విషయంలో ఆలాంటి ప్రయోజనదృష్టి యేమీ లేదు. అతని సాహిత్యపు చిల్లర సరంజామాలో అవి ఊరికే పద్దువేయించుకుంటాయి. లాంగ్ ఫెలో సాహిత్యంలో ఎఱుపుసొమ్ములున్నాయని గాని, కలగలుపువాసనలున్నాయని గాని సర్వసాధారణంగా పాఠకులు పోల్చుకోలేదు. ఉదాహరణకు- 'హయవాతా'లోని ఇండియన్లు ఆయన స్వయంగా వెళ్ళి ఆ రిక్తదేహాలను ప్రత్యక్షంగా చూడకపోవడంవల్ల అయధార్థవ్యక్తులు గారు, మరి వాళ్ళాయన సృజనాత్మకభావననుండి కాక కాల्పనికాశయంనుండి బహిర్గమించినవారగుటయే కారణం. అందుచేతనే వాళ్ళా పుస్తకంలో ప్రాతకాలపు చిత్తరువులా పరిహాసాస్పదంగా కనిపిస్తారు. వెటకారం విట్ మన్ లాంటి గొప్ప కవి నేం చెయ్యలేదు గాని, సాపం, వీళ్ళను పట్టుకుని ముంచెత్తింది :

“He killed the noble Mudjokivis,
Of the skin he made him mittens,
Made them with the fur side inside
Put the inside skinside outside.”

[వాడు ఉదారుడైన ముడ్జొకివిస్ ను చంపేశాడు
వాని చర్మంతో మేజోళ్ళు చేశాడు
బొచ్చున్న పైభాగం లోపలికి మడిచాడు
లోపలి తోలుపొర వెళ్ళబెట్టేడు.]

సాపం, లాంగ్ ఫెలోకి కాలం కలిసిరాలేదు. కారణం అతని బ్రాహ్మణత్వం కాదు. తన తరంయొక్క అవసరాలను బాగా గుర్తించడమే కాని అధిగమించడం చేతకాలే దాయనకు. ఒకసారి ఎమర్సన్ అతని 'హయవాతా' గురించి సున్నితంగా మాట్లాడుతూనే ఇలా చురక వేశాడు : “నీ పుస్తకాలు చదవడంలో నా కెప్పుడూ ఒక మంచి సంతృప్తి

వుంది. - నాకేం ఫరవాలేదు, నేను తేమంగానే వున్నా ననిపిస్తుంది (అవి చదువుతున్నప్పుడు). రకరకాల నేర్పులు గల చేతుల్లో పడ్డా నని పిస్తుంది గాని మళ్ళా వెంటనే అవి తేమంకరహస్తాలే, ఫరవాలేదను కొంటాను.”

లోవెల్ ప్రభిక్షాడా తగ్గిపోయింది. అతని రచన లన్నీ కాక పోయినా కొన్నయినా వాటి ఘనతను కోలుపోయాయి. అతని 'The Fable of Critics' (1848) లో సమకాలికులైన అమెరికన్ రచయితల గురించిన మాటలతో పరిహాసకుశలత, తోచూపు కనిపిస్తాయి. ఈ దాహరణకు—విట్టియర్ విషయం తీసుకుని “సామాన్యపు టుద్రేకానికి, కేవలమైన మహావేశానికి మధ్య వియోగమెఱుగని తీవ్రమనస్తత్వం” అంటాడు. (ఈ మాట లోవెల్ కీ వర్తిస్తుంది. న్యూ ఇంగ్లండు తరహాలో ఆయన తానే తన విమర్శకులతో అగ్రగణ్యుడు). అతని 'Biglow Papers' లో కొన్ని మానవస్వభావంగురించి సత్వర, కోపావిష్ట, పారిహాసిక వ్యాఖ్యలతో సజీవంగా వుంటాయి. ఆయన వ్యాసాల్లో చాల భాగం చదవడానికి బాగానే వుంటాయి. ఛాసర్, ఎమర్సన్ గురించి వ్రాసిన వ్యాసాల్లాంటివి మరీ బాగా వున్నాయి. రచన అసర్గళంగాను, యుక్తంగాను వుంటుంది. అతని కావ్యఖండికలూ, వ్యాసాలూ నూత్ని సుందరంగా వుంటాయి—

[Wordsworth] was the historian of

Wordsworthshire

[Thoreau] watched Nature like a detective

who is to go upon the stand—

అయితే అవి నిశితపరిశీలనను సాధారణంగా తట్టుకోలేవు.

అంత్యదశలో ఆయన అమెరికను పండిత మండలిలో అగ్రగేసరుడుగా వాసికెక్కెడు. ఆక్స్ ఫర్డ్ విశ్వవిద్యాలయ మాయన నాచార్య పదవి కావ్వొనించింది. వర్జీనియా వుల్ఫ్ గా పిదప వాసికెక్కిన ఏడెలిన్ స్ట్రీఫెన్ కు ధర్మపిత (Godfather) ఆయన.

ఈనాడు, అమెరికన్ సాహిత్యంలోని సర్వప్రముఖావస్థలనూ తన సారస్వతజీవితగమనంలో పెరివేసుకొన్న వ్యక్తిగా ఆయనతో మన కాసక్తి కలుగుతుంది. యువకుడుగా ప్రజాస్వామ్యంలోనూ, బానిస తనాన్ని వ్యతిరేకించే ఉద్యమంలోనూ ప్రగాఢమైన విశ్వాసం కలిగివుండేవాడు. ప్రాథమికస్థాయిలో హార్వర్డు విశ్వవిద్యాలయంలో ఆచార్యపదవిని, ఆ ప్రక్క Atlantic Monthly, North American Review ల సంపాదకత్వ బాధ్యతనుగూడ నిర్వహించేవాడు. పెద్దవాడయ్యాక సంప్రదాయపక్షావలంబు డయ్యాడు. అప్పట్లో హెన్రీ జేమ్స్ కొకసారి “నేను చూసిన సమాజాల్లో కల్లా మసాచుసెట్స్‌లోని కేంబ్రిడ్జి సమాజమే (Society) శ్రేష్ఠమైనది” అని వ్రాశాడు. అతడు విట్మన్ సాహిత్యంలో ఘనతను గుర్తించలేకపోయాడు. వర్డ్స్‌వర్థు ముందుగా సాంప్రదాయక సౌందర్యాన్ని తన రచనలలో ప్రదర్శించలేకపోయాడని వాపోయాడు. అది ప్రదర్శించడంవల్ల లేండర్ వ్రాసిన వట్టి సద్యాల్లో గూడ వర్డ్స్‌వర్థు రచనలతో లేని హుందా, శక్తి వున్నాయన్నాడు. చక్కని తగుమనిషి తరహా పెనుపొందిన కొద్దీ లోవేలో సర్వసమభావన అభివృద్ధి కాజొచ్చింది. యూరపియను సాహిత్యం ఆయనకు కొట్టిన పిండి. గొప్ప గొప్ప యూరపియను గ్రంథాలలో ఆయనకున్న పరిచయం గొప్ప హోటళ్ళలోను, ప్రాంతీయపు తినుబండారాలలోను వున్న పరిచయంలాంటిది. అతని రచనలనిండా ఆ సాహిత్యపు టైతిహ్యలే. జాతీయమైన అమెరికన్ సాహిత్యం గురించిన భావన ఆయనకూ, లాంగ్ ఫెల్ కూ కనిపించినట్లే తెలివితక్కువ భావనగా తోచింది. చూడండి—జేమ్స్ గేట్స్ పెర్సినల్ అనే ఒక చిన్న అమెరికన్ కవి గురించి ఒక వ్యంగ్య చిత్రణంతో లోవేల్ ఏమన్నాడో:—

“ఒక చిన్న ‘ఏవన్’ (Avon) * వాగు షేక్స్‌పియర్ ను కనగలిగినప్పుడు, మరి మిసిసిప్పీ మహానదీగర్భంనుండి మరి గొప్పవాడికోసం మనం ఎదురుచూడొద్దా! ఈనాటికి మొదటిసారిగా భౌతిక భూగోళం (Phy-

* షేక్స్‌పియర్ ఊరికి సమీపంలో వున్న చిన్న ఏరు.

sical Geography) పదో కవితాదేశతగా (Tenth Muse) తన అర్హస్థానం నిరూపించుకొన్నది.”

అయితే అమెరికనుగా అతడు తన దేశంనుండి యితరులు గ్రహించగలిగింది వుందనే మాట నెప్పడూ సందేహించలేదు. ప్రజాయుద్ధం జరుగుతున్న రోజులలో వ్రాసిన Biglow Papers రెండోవాలలో అంగ్లాభిమానం దూరంచేసి జాన్ బుల్ ను ఉద్దేశించి—

“ఎందుకయ్యా, జాన్! గౌరవంగురించి పెద్దమాటలు చెబుతావు—నువ్వే దాన్ని కౌతరచెయ్యనప్పడు?”

అని అంటాడు. “On a certain condescension in Foreigners” అనే వ్యాసంలో యూరపియను సాహిత్యంలోని సంవర్ధించితాల్సిన ఉదాహరణ లన్నీ తన గుప్పిట్లోనే వున్నా తా నమెరికనునని ధంకా బజాయించి చెప్పేశాడు. నిజానికి తానూ మరికొందరు బ్రాహ్మణరచయితలలాగే (ముందునాటి కూపర్ లాగున) యూరపియనుల కెదుర్కొట్టి తన దేశీయుల నాగరికపు తరహా గురించి, గుణగణాల హెచ్చుతగ్గుల గురించి సమర్థించుకోడానికి ముందంజవేయవలసివచ్చింది. తదుపరి మరింత వివేకపరిపాకము పొంది, బోస్టన్ - కేంబ్రిడ్జియే రెండు ప్రపంచాల్లోని మంచినంతటినీ యెత్తి యివ్వగలదనే విశ్వాసంతో ఆ ‘బ్రాహ్మణ’ చ్ఛత్రం క్రిందనే హోమ్సుతో చేతులు కలిపాడు. అయితే ఎప్పడూ అతడొక రచయితగా ఏకాగ్రతనూ, అభిప్రాయవ్యక్తీకరణపద్ధతిలో సమగ్రతనూ సాధించలేదు. ఉదాహరణకు—అతని ‘Mason and Slidell: A Yankee Idyll’ లోని యీ పద్యాన్ని చూడండి:-

“O strange New World, that yit wast
never young,
 Whose youth from thee by gripin’ need
was wrung,
 Brown foundlin’ o’ the woods, whose
baby-bed
 Was prowled roun’ by the Injun’s
crackln’ tread...

చూచి విసువెత్తి తన ఇంటిమీదే మమకారం పుట్టుకొచ్చినవాడు. అని చింపిరి చింపిరి కంచెలతో, మొరళ్ళతో ఆవరింపబడివున్నా అమెరికాలో ఇంకా నరుడి చేయి గట్టిగా తల్లి ప్రకృతి తల దువ్వడానికి ప్రయత్నం చేయడం లేదనడాని కది తార్కాణ మనుకొనేవాడు. ఇంగ్లండులో వున్న కాలంలో “అడవిలాంటి దైతేనేం, నాదైన, నా ప్రియమైన అమెరికాలో లేకపోవినే” అని అనుకొనేవాడు.

ఇంకా సామర్థ్యంగాని వుంటే లోవెల్ బ్రాహ్మణత్వం తెచ్చి పెట్టిన కష్టనిష్ఠురాల నధిగమించివుండేవాడు. అతనికి పద్యాలు వ్రాయడ మన్నది అవలీలగా వశంవదమైన విద్య. పద్యాన్ని పద్యం తరుముకు వస్తుంది. ఎంత వ్రాసినా తరగకుండ నరసాగుతుంది వస్తువు. వాసికెక్కిన అతని ‘Harvard Commemoration Ode’ లో, అన్ని పంక్తులున్నాయా, అన్నీ మంచి ఉల్లాసంగా సాగిపోతాయి. అందులో అభిరుచి సౌష్ఠవం సమృద్ధిగా వుంది. వేదనా, ఉత్సాహమూ వెంటనే వ్యక్తమవుతాయి. అయితే లోవెల్ కి తన లోపం తెలుసు. అప్పటి కిరవైయేళ్ళక్రితం లాంగ్ ఫెలోకి వ్రాస్తూ తనకు నెమ్మదిగా వ్రాయడం చేతగాకుండా వుండడంచేత తన Fable for Critics అనే గ్రంథం పూర్తికాగానే కొంతకాలం కవిత్వం విరమిస్తూ నని వ్రాశాడు.

లోవెల్ మిత్రుడు ఆలివర్ వెండెల్ హోమ్స్ విషయంకూడా ఇంచుమించి చిలాంటిదే. అతడూ ప్రయత్న మన్నది లేకుండా పద్యాలు వ్రాసెయ్యగలడు. భాషాసమస్య లంటే అతనికి మంచి అస్థ వున్నది. శ్లేష లన్నా, రుచిరనూత్తు లన్నా మక్కువ. ఎప్పుడూ ఒక తగుమనిషితరహాకి చెందిన భావనతో వుండేవాడు. పైగా అతడొక వైజ్ఞానికుడు. ప్రనూలిజ్వరాల గురించి ఒక ప్రముఖపరిశోధన నిబంధము వెలయించినవాడు. కౌల్పనిక కావ్యజగత్తుకు సంబంధించిన ఊహ లాట్రే నచ్చనివాడు. అతని కభిమాన పాత్రులైన కవులు పోప్, గోల్డ్స్మిత్, కేంబెల్. వాళ్ళ కాలంనాటి

మోటుదనము, నీటుదనమూ అంటే అతనికి చాలా యిష్టము. 'Mysticism' (గజగర్భ పద్ధతివలె సాహిత్యంలో ఒక నిగూఢభావనిబంధన సంప్రదాయమార్గము) అనే మాటను నిందావచనంగా ఉపయోగించాడాయన. "సృజనాత్మకరచన చేసేవాడు రక్తికోసము, వైజ్ఞానికు డైనవాడు సత్యంకోసమూ ప్రాకులాడుతారు" అని అంటాడు. అయితే ఊహకీ, భావనకీ అసలే శావులేదని కా దతని ఆశయము; అది విజ్ఞానానికి ఉపాంగంగా ఉండాలనిమాత్రమే. "జీవితం ప్రాణవాయుశ్వాసంతోను, భావస్పందనంతోను స్థితి నిలుపుకుంటుంది" అనీ తన Autocrat చేత అనిపిస్తాడు. అతని రచన సరిగా అలాగే ఆ రెండింటి మిశ్రంలా వుంటుంది. ఒకవంక విందులు, కళాకళాత్పవాలూ మొ॥ సందర్భాలకు సరిపడేటట్లు తాత్కాలిక నిమిత్తాలతో పద్యాలు వ్రాశాడు; ఇష్టాగోష్ఠులు (ఉదా: "ప్రేమకళ గురించిన సర్వవిషయమూ విజ్ఞానసర్వస్వంలో 'Fortification' అన్న శీర్షికక్రింద వుంటుంది, చదువుకోవచ్చును") చేశాడు; మరొకవంక శాస్త్రవిజ్ఞానాన్ని మానవప్రవృత్తి కనుగుణంగా మలచడానికొస్తకీ చూపేడు. Elsie Venner, The Guardian Angel, A Mortal Antipathy అనే నవలలలో గొప్ప ప్రాముఖ్యంగల నైతిక స్వాతంత్ర్యం గల వ్యక్తులతో నిమిత్తం గల, ఇతివృత్తాలతో వట్టిపేలవాలైన స్థానికవిశేషాలను గూడ కలిపేస్తాడు. ఎల్సీ వెన్నేర్ దుష్టవ్యక్తి అయితే ఆ దుష్టత్వంవారసత్వంగా సంక్రమించింది (హాథార్న్ కథలో లాగ ఒకరకమైన సర్పవిషం వింతగా ఆమెతల్లి రక్తంలో ప్రవేశించిందట) గనుక ఆమె 'నిరాక్షేపణీయ'. మిగతా రెండునవలల్లోని ప్రముఖపాత్రల తత్వంగూడ ఇలాగే ముందుగా నిర్ణయింపబడింది. ఆలాంటప్పుడు మన చేతలకు మనమే బాధ్యులమా? సంఘం మనల్ని శిక్షించాలా? అనే సందేహాలు, సంఘ మన్నదే మాయ, మోసం అనే ఒక నిరూఢాభిప్రాయంతో కలిసి, గతశతాబ్ది చివర నుండిన ప్రకృతిశాస్త్రరచయితలను కలవర పెట్టేయి. కాని హోమ్సుకి సంఘ మంటే బోస్ట్ నే. ఆ నగరాని కాయనే

పట్టపుకవి (Poet - laureate) రహస్యపరిహాసాలు, ఒకవిధమైన ఆచారకాండగా పరిణమించిన ప్రసంగాలు, అభిరుచుల ధోరణి, ఆత్మసంతృప్తినూచన, అంశర్లతంగా కాస్త కావేషీ—ఇవి ఆర్కుఫర్డుతోనూ కేంబ్రిడ్జిలోనూ అసలే లేనివి కావు. అవి బహుశా ప్రబుద్ధుల సమాజాన్ని అంటి పెట్టుకునివుండే లక్షణాలు కావచ్చు. అమెరికన్ రచయిత లెక్కువగా ఒక చిన్న ప్రాంతీయాభిమానంతోకాక అమెరికాఖండం ఖండమంతటినీ కావలించుకునే దేశాభిమానం ప్రకటించడంలో విట్టన్ తో పోటీపడు తున్నారంటే, ప్రత్యేకం ఆ బోస్టనును ప్రేమించినందుకేనా మనం హోమ్సుని ఆక్షేపించడానికి వెనుకాడవలసివుంటుంది. హోమ్సుని మనం నిర్దోషి అని నిరూపించినా, అతని నొక మహారచయితగా ఎత్తిమాపలేము. అతని రచనంతా బుద్ధువప్రాయమైనది. అతని కావ్యాల్లో ఎన్నిక చేయదగిన 'The Deacon's Masterpiece' గాని, The Wonderful One Hoss shay గాని కాస్త రక్తి గొలిపే సామాన్యపద్య రచనలు. అంతే. అతనికి పేరు తెచ్చిన మరో కావ్యం వుంది—'The Chambered Nautilus'. ఇది లాంగ్ ఫెలో వ్రాసిన 'Psalm of Life' లాగున కాస్త హెచ్చరిక గొలుపుతుంది. శ్రావ్యంగావుంటుంది కాని తోతు లేదు. ఇక ఇతని నవల లున్నాయంటే అందులో ఒక ఏకాగ్రత లేదు; బహుముఖంగా ప్రాకిపోయిన ఒక జిజ్ఞాసమాత్రం కనిపిస్తుంది. అతని Breakfast Table సంపుటాల్లోనూ అదే లోపం వుంది. కొన్ని ప్రకరణాలు చదివినతర్వాత మనలో ఒక సంచలనం కలిగి, పోనీ ఇవి ఒక పుంజునెమలిపాటైనా, లేక Tristram Shandy పాటైనా చేకాయీ కావే అనే ఆశ్చర్యం పొందుతాము. అవి W. H. Mallock వ్రాసిన New Republic తో సమానస్థాయిలో వున్న ట్లనిపిస్తాయి. కాని ఆ పాత్ర లేవ్యక్తులకు ప్రతినిధుతో పోల్చుకుని సంతోషించడానికవకాశం లేదు. అయితే అవి హోమ్సు, అతని ప్రతిస్పర్థులూ అని చెప్పవచ్చు. ఆ పాత్ర లన్నిటినీ అతిచతురంగా పారపాచ్ఛేమ లేకుండా తీర్చిదిద్దేమి హోమ్సు.

లాంగ్ ఫెలో, లోవెల్, హోమ్స్-ముగ్గురూ తమ కాలంలో గొప్ప వారుగా పరిగణింపబడినవారే కాని పిదపకాలంలో వారి ప్రభ తగ్గి పోయింది. వాళ్ళ గ్రంథాల్లో తగిన తూకం లేదు. ఆ గుణం మనకు 'బ్రాహ్మణ' చరిత్రకారులైన ప్రెస్ కాట్, మోల్లే, పార్క్ మన్ల రచనల్లోనే కనిపిస్తుంది. తమ పరిశ్రమకు ఆర్థికమైన అవసరం లేనివారైనప్పటికీ పారిశ్రామికావశ్యకత గల న్యూఇంగ్లండు వాతావరణపు వత్తిడికి వారు తల యొగ్గక తప్పలేదు. (అమెరికాలో తీరుబాటు తరగతి మనుషులే కనిపించరు అని ఒక ఆంగ్లేయుడైన అతిథి అన్న మాట కొక బోస్టను గేస్తురాలు, "ఎందుకు లేరు? వున్నారు; కాని వాళ్ళను మేము దేశద్రిమ్మరులంటాము" అని సమాధాన మిచ్చిందట!) ఆ వాతావరణమే వారి చూపు చారిత్రకపరిశోధనవేపు త్రిప్పివుండవచ్చు. మోల్లే నవలారచయిత కావడానికే ఇచ్చగించివుండేవాడు కాని నవలారచనలోను, సాహిత్యవిమర్శలోను కొన్ని ప్రయత్నాలు చేసి విఫలుడైన తర్వాత నవలారచనకంటే చరిత్ర రచనయే తనకు తగిన రంగ మని నిర్ణయించుకొన్నాడు. పార్క్ మన్ కూడా మొదట్లో నవలారచనలో వేలుపెట్టేడు (Vassal Morton, 1856). కాని అందులో ఆతని స్వీయచరిత్ర రచనోచితధోరణి చూస్తే ఆతని నైపుణ్యప్రకటనకు తగిన తావు వేరే వుండని విశదమైనది. న్యూఇంగ్లండులో సృజనాత్మకరచనను ప్రోత్సహించే గుణ మేదో లోపించిన ట్లున్నది. అయితే ఆ లోపం పండితులకీ, విమర్శకులకూ ప్రోత్సాహకారణమైనది. అమెరికనుసాహిత్యాన్ని సింహావలోకనం చేస్తే స్ఫూర్తిమంతంగా కానవచ్చేది సృజనాత్మక సాహిత్యం కాదు. దేశాటనము, రాజకీయవిభేదాలు, జీవితచరిత్ర, ప్రాచీనవిషయస్మృతులు, చరిత్ర-అనే విషయాల్లో మకుటాల్లాంటి గ్రంథాలు కానవస్తాయి.

తగిన అవనులో వచ్చా రీ త్రిమూర్తులు. క్రొత్త ప్రపంచానికి (అమెరికాకు) చరిత్రకారులు కావలసివచ్చింది. జేరెడ్ స్పార్క్స్, జార్జ్ బేంక్రాఫ్ట్లవంటి చరిత్రకారులు అమెరికను ప్రజాస్వామికాభివృద్ధిగురించి

ఎలుగెత్తి చాటుతున్నారు. ప్రెస్కాట్, మోల్లే, పార్క్మన్లు బ్రాహ్మణులు కావడంవల్ల సంయుక్తరాష్ట్రాల రాజకీయచరిత్రయొడల అట్టే మోజుపడలేదు. అలా పడివుంటే రాజకీయపక్షీయులకంటే వారి ఘనతయేమీ కనిపించివుండేది కాదు. వస్తువుకోసం ప్రతీక్షించేవారిలో మొదటి యిద్దరినీ స్పేనిషుచరిత్ర ఆకర్షించింది. ఇర్వింగు, టిక్నర్ ఆ విషయాని కప్పుడే ప్రచారం కలిగించే ప్రయత్నం చేశారు. ప్రెస్కాట్ తన వ్యాసంగం ప్రారంభదశలో టిక్నర్ మార్గాన్ని సుసరించాడు. ఇర్వింగు ఆతనికోసం కార్టేస్ మెక్సికో విజయవృత్తాంతాన్ని విడిచిపెట్టేడు. ఇక తన వంతుగా ప్రెస్కాట్ డచ్చి ప్రజాస్వామికాభ్యుదయం (Rise of Dutch Republic) వ్రాస్తూవున్న మోల్లేకు తోడుపడ్డాడు. నిజాని కప్పుడు ప్రెస్కాటు తాను రెండవ ఫిలిప్ రాజ్యకాలం గురించి వ్రాస్తూవున్నాడు. అంటే తాను తరచి తీసిన సారాన్ని మోల్లే కందించాడన్నమాట. పార్క్మన్ మహాత్రోవ త్రొక్కేడు. పట్టభద్రుడు కాకముందు ఆతనికి పైవిషయా లంటే మంచి అభినివేశం. కనడాలో మొదట్లో ఫ్రెంచి వారి వ్యాపకాలేలా వుండేవో ఆ కథంతా వ్రాయాలని నిశ్చయించుకొన్నాడు. క్రమంగా ఆతని ఆస్థ పెంపొందగా ఆయన అంటాడు:

“ప్రాస్పెరిటీ ఇంగ్లండుల మధ్య వచ్చిన అమెరికన్ తగాదా సంగతంతా, అంటే అమెరికా రణ్యచరిత్రను సవిస్తరంగా చేర్చుకునేటందుకు నా ప్రణాళికను విస్తృతం చేసుకున్నాను. అస లిదీ నా చూపు. నా విస్తువుకి నేనే ముగ్గుడ నయ్యాను. రాత్రీ పగలూ ఆ ఆరణ్యకచృశ్చాలే నా ఊహలను వెన్నాడుతూవచ్చాయి.”

సరే, అలా ముగ్గురూ వారివారి విషయాల నెన్నుకొని పని ప్రారంభించారు. ముగ్గురికీ చరిత్ర అంటే ఒక సాహిత్యశాఖ. 16వ శతాబ్ది స్పేనిష్ రాజ్యవిస్తరణ, నెదర్లాండ్సులో ప్రజాస్వామిక దారుణనియంతృత్వ విధానాల మధ్య సంఘర్షణ, అమెరికా రణ్యచరిత్ర అనే విషయాలు నాటక సన్నివేశాల్లా వారికి రక్తిగొలిపేయి. నిజానికి ముగ్గురూ తమ ఆశయ ప్రతీ

కగా నాటక (Drama) శబ్దం ఉపయోగించారు. యధార్థకథనం గురించి ఉన్నతప్రమాణం లాగించి విషయనేకరణకు విపులపరిశ్రమ చేసివున్నా వారి పూనిక స్కాట్ నవలల్లో లాగ రంజకంగా కథ జరిగినట్లు చెప్పాలని. వారు సాంఘికచరిత్రగురించికూడా కొన్నిప్రకరణాలు చేర్చారు కాని అవ కాశం దొరికినప్పుడల్లా దాని నొక ప్రముఖకథానాయకుడికి (Cortes, William the Silent, Pontiac) ముడిపెడుతూ వచ్చారు. ప్రెస్కాట్ మెక్సికోవిజయము (The Conquest of Mexico) అనే తన గ్రంథరాజంలో మెక్సికోపతనం నుండి కార్టెస్ మరణంవరకూ వున్న నాటకీయసన్నివేశాన్ని ప్రపంచీకరించడంలో తాను గాని అసమయ పరిష్కారం (premature denouncement) అనే దోషానికి పాల్పడలేదేమో అనే విషయం అవతారికలో చర్చించాడు. పైగా అందలి ఘటక్యాన్ని (the unity of interest) తాను పరిరక్షించా ననే విశ్వాసం వెలిబుచ్చాడు.

ముగ్గురి విషయంతోనూ వైరుష్యం నాటకీయమైన ఆసక్తితో పెన వేసుకుని సిద్ధి పొందింది. అయితే కొన్ని గుట్టుమట్లు చెప్పకతప్పను. ముగ్గురూ ప్రాటెస్టెంట్లు, కేథలిక్ చర్చి గురించి కొంత కటుత్వం ప్రదర్శించారు. ప్రెస్కాట్ తన డైరీలో శైలీలాలిత్యంగురించి శ్రమ పడ్డట్టు వ్రాసుకున్నాడు. పార్క్మన్ మిగతా ఇద్దరికంటే కాస్త తక్కువ ప్రద ర్శించాడు. విజాని కతని రచన సుశ్రావ్యంగా వుంటుంది. అతని గ్రంథాలు క్రోధరసోత్పాదకాలుగా వుంటాయి. పాత్రలు విందు భోజనాలు చేసినట్లుంటాయి. నాగరికదేశాల కనాగరక దేశాలతోగల తేడాపాదాలు నిరూపింపబడ్డాయి. మోస్లే తన నాయకప్రతినాయకులను మరీ అతిశయంగా చిత్రిస్తాడు. అతడూ, అతనికాడికి కాస్త తక్కువస్థాయిలో ప్రెస్కాటూ అప్పుడప్పుడు తమ ఆధారసామగ్రివిషయంలో అశ్రద్ధ చూపుతారు. పార్క్మన్ అప్పుడప్పుడు తన రచనతో ఒక అహంకారశ్రుతిని వినిపిస్తాడు. అయితే ఆయీ లోపాలను వారి

వస్తువులుకలిగించే ఉద్వేగమూ, వాని పరిణతిప్రగతికి సహకరించిన వారి కథాఖ్యాననైపుణి అతిశయించేసి కనపడనీయవు.

ముగ్గురిలోనూ పార్క్మన్ గొప్పవాడు. ఆయన మొదట తన Oregon Trail తో బాగా ఆకర్షించాడు. ఆ గ్రంథంలో శ్వేతజాతి వేటగాళ్ళతోను, వలసదారులతోను పరిచయ మేర్పడ్డా ఇంకా శక్తిమంతులుగా మైదానాల్లో నివసిస్తూవుండిన ఇండియన్ల దగ్గరికి 1846లో అప్పుడే హార్వర్డుపట్టభద్రుడై తాను వెళ్ళిన సందర్భంలో తన అనుభవా లన్నీ వివరించాడు. అనుకోకుండా తన స్వభావాన్నిగూడా వ్యక్తంచేశాడు. ఆతనితో ఒక ఆత్మవిశ్వాసము, శ్రమసహిష్ణుత, ఇండియను లన్నా అనాగరక శ్వేతజాతిమృగయు లన్నా ఒక ఏహ్యభావము కనిపిస్తాయి. అనాగరకులతో ఉదారులుకూడా ఉండవచ్చు నన్నది ఆయన నమ్మలేని విషయం. నాగరకపు పెద్దమనిషితరహా అంటే ఆయనకు ప్రతిపత్తి. ఆ అడవులన్నీ అలాంటి ఉన్నతగోత్రసంభవులతో నిండిపోవా లన్నది ఆయనఆశయం. అయితే వాళ్లు శక్తిమంతులైనవాళ్లుగా వుండాలి. పురుషకార మన్న మాట ఆయనకు చాలా ప్రీతిపాత్ర మైనది.

ఇలాంటి ఆభిమానాలూ అవీ Pioneers of France in the New World మొదలు Montcalm and Wolfe దాకా పార్క్మన్ వ్రాసిన ప్రముఖచారిత్రకగ్రంథాలన్నిటా అస్పష్టంగా నైనా కనిపిస్తాయి. The Conspiracy of Pontiac అన్నది మాత్రం మొదట్లో ఆ కోవకు చెందిన గ్రంథం కాదు. పార్క్మన్కి మగసిరి అంటే ఎంత గౌరవమో సత్యం అన్నా అంత గౌరవము. ఆ చూపుతోటే Evangeline లో అకేడియన్సును, హయనాతాలో ఇండియన్సునూ చిత్రించడంలో మరీ అనవసరమైన భావమార్దవం చూపించినందుకుగాను లాంగ్ ఫెలోను విమర్శిస్తాడు; ఇతివృత్తంలోని అసందర్భాలకు కూపర్ను అపహసిస్తాడు పార్క్మన్. తన రచనలో అలాంటి కాలు

జారడాలు లేకుండా చూసుకుంటాడు. తన రచనల అనుపానులు బాగా తెలిసినవాడు కావడంవల్ల చరిత్రకారులు విధిగా తమ దేశచరిత్రలే వ్రాయాలంటాడు. ప్రాచీనశేఖనాలన్నీ గాలించి ఆధారసామగ్రి సేకరించి యాధార్థ్య పీఠంమీద తన చరిత్రకథనాన్ని ప్రతిష్ఠించాడు. అంచాత అతనికి ఆచార్యులైన La Salle, Frontenac Montcalm మొదలైనవారి యెడ నున్న అభిమానం అస్థానపతితమైనదని కాని, అస్వాభావికమైన దనిగాని అనుకోడానికి వీలేదు. అతని పక్షపాతాలు, అభిప్రాయవైపరీత్యాలు ఉన్నవి ఉన్నట్లుగా అతనితోపాటు పరుగెత్తిపోయినవికావు. అతని Montcalm and Wolfe అనే గ్రంథంలోని కొన్ని ఘట్టాలు కోరి గొప్పలు కొన్ని తెచ్చిపెట్టుకున్నట్లుంటాయి కాని సామాన్యంగా అతని రచన నీరసంగా వుండదు; ఆడంబరంగానూ వుండదు. ఆర్జవము, విషయ ప్రభుత్వము కలిగివుంటుంది. సరే ఈ బ్రాహ్మణరచయితల రచనలు చిక్కదనం లేకపోయినా చవిగొల్పేవిగా వుంటాయని సరిపెట్టుకొని యీ ప్రసంగం ముగించేముందు మనం విధిగా అనుకోవలసిన మాట ఒకటుంది. పార్క్మన్ అమెరికన్ ఆరణ్యప్రపంచం గురించి తానుకన్న కలకు ఊపిరి పోసి ఒక ఉజ్జ్వలచరిత్రగా రూపొందించాడు.

7

అమెరికన్ హాస్యము- ప్రతీచీన వికాసము

మార్క్ ట్వెయిన్

శామ్యూల్ లేంగ్ హార్న్ స్లిమెన్స్ (మార్క్ ట్వెయిన్)
(1835-1910):

ప్రభిజనము: మిస్సొరి. తండ్రి జాన్ మార్షల్
స్లిమెన్స్. అత డొక తీరుబడి, రాబడి లేని న్యాయవాది;
భూమిలాభాల అంచనాదారు; 1839 లో మిసిసిపిరాష్ట్రంలో
మిస్సొరి కడ హన్నిబల్ లో స్థిరపడ్డాడు. శామ్యూలు తండ్రి
సోయాక 1847 లో బడి విడిచిపెట్టి ముద్రాపకుడుగా
తరిఫీదు పొందేడు. 1853-4 లో ప్రాకృశ్చిమ పట్టణాలలో
ముద్రణవ్యాపారం చేశాడు. శ్రేజిల్ లో బాగా సంపాదించు
కొందా మనే ఉద్దేశంతో న్యూ ఆర్లియన్స్ దాకా వెళ్ళి మళ్లీ

ఆ పథకం మార్చుకొని మిసిసిపిలో నాకాచోడకవృత్తి స్వీకరించాడు. ఈ జీవిత పూర్వార్థమే అతని గొప్ప గొప్ప రచనలకు పునాది అయింది. అవి The Adventures of Tom Sawyer (1876), Life on the Mississippi (1883), The Adventures of Huckleberry Finn (1884). ప్రజాయుద్ధపు కడ పటివశలో Confederate Volunteer గా నేవడా లోను, కాన్ఫ్రాన్సిస్కోలోను 'మార్క్ ట్వెయిన్' అనే మారుపేరుతో పత్రికలలో హాస్యరచనలు చేస్తూ, జనరంజకాలైన ఉపన్యాసాలు చేస్తూ పేరుగడించుకొంటూ వుండే వాడు. 1869 లో The Innocents Abroad అనే యాత్రాకథనం వ్రాసి చాలా పేరు చేసుకున్నాడు. 1870 లో ఒలీవియా లేంగ్డన్ ను వివాహమై కన్నెక్టికట్ లోని హార్ట్ ఫర్డ్ లో నిరపడ్డాడు. చాలా పుస్తకాలు వ్రాశాడు. ఇంచుమించు చన్నీ పాఠకుల ఆమోదాన్ని పొందేయి. అతని రచనలు: Roughing it (1872); The Gilded Age (1873, ఇది తన హార్ట్ ఫర్డ్ మిత్రుడు సి. డి. వార్నర్ తో కలిసి వ్రాసినది); A Tramp Abroad (1880); The Prince and the Pauper (1882); A Connecticut Yankee in King Arthur's Court (1889); The Tragedy of Pudd'n head Wilson (1894); Personal Recollections of Joan of Arc (1896). ఇంకా అనేక కథలు, గల్పికలు, వ్యాసాలు వ్రాశాడు.

‘బ్రాహ్మణ’ రచయితలు తాము వ్యక్తిగతంగానూ, తమ రచనల

ద్వారాను యూరపియనులకు అమెరికాను ఉదారంగానే నిరూపిస్తూ

వచ్చారు. యూరపియనులు శిరశంకం చేస్తూవచ్చారు. విట్మన్ తన The Poet and His Program (1881)లో London Times ని ఉదాహరించిన ప్రకారం ప్రసిద్ధులైన అమెరికను రచయితలకు ఇంగ్లీషువారి భావధోరణి, పలుకుబడి బాగా పట్టుబడినా యని, పై పై మెలుగుల ఆంగ్లమేధావులు వారిని ఇంగ్లీషుపుట్టుక పుట్టినవారిలాగానే సంభావించా రనీ తెలుస్తుంది. వాళ్ళ పుస్తకాలైతే చదివే వాళ్ళకు బాగానే వున్నాయి కాని వాటిలో ఆదినండి అంతందాక జాతీయత అన్నది లోపించింది. ఉదాహరణకు జె. ఆర్. లోవెల్ ను తీసుకుందాం. రచనలో కాస్త రాజకీయాల ప్రసక్తి వచ్చేసరికి కావలసినంత అమెరికన్ హాస్యం కురిపిస్తాడు. కాని స్వచ్ఛమైన కవిత్వం వ్రాయవలసి వచ్చేసరికి అతడు న్యూడిగేట్ పోటీదారుడికంటేకూడ నెరవైన అమెరికన్ అని చెప్పలేము. 'టైముస్' పత్రిక అమెరికనుల కొక స్వదేశీయమైన సాహిత్య మంటూ వుండాలని అమెరికనులు చర్చించుకున్నట్లుగానే, కొంత వారి అసంబద్ధ ధోరణిలోనే చర్చించింది. లాంగ్ ఫెలో, లోవెల్ లలో ఇంగ్లీషు స్వభావం కంటే 'న్యూ ఇంగ్లీషు' స్వభావం, అంటే అమెరికనుతనం ఎక్కువ. వారు లెస్లీ స్టీఫెన్ కంటేగాని, మేగ్యూ ఆర్నాల్డుకంటేగాని ఎక్కువ ముష్కరంగా వ్రాయలేకపోయారు (Biglow Papers లో లాగు అప్పు డప్పుడు తప్ప). అమెరికన్ బైతు (Ruffian) కనబడినప్పు డింగ్లీషువారుల్లాసంగానే పలకరించేవారు కాని లోవెల్, లాంగ్ ఫెలో ప్రభృతులు వంచనకు పాల్పడిన సందర్భాలవంటి సందర్భాల్లో ఆ అమెరికను బైతును అమెరికనుల దృష్టికి అవమానకరంగా వారి జాతి కంతటికీ ప్రతినిధిగా పరిగణించేవారు. 1870లో గ్రేట్ బ్రిటన్ కి అమెరికన్ మినిస్టర్ గా వున్న మోట్లీ (Motley) స్థానంలో జనరల్ షెంక్ (General Schenck)నియ మింపబడ్డాడు. మోట్లీ మంచి పండితుడు, తగుమనిషి. మంత్రిగా వుండ దగినవా డనిపించుకొన్నవాడు షెంక్. 'డ్రాపోకర్' అనే ఆటను లండను వాసులకు పరిచయంచేసి నలుగురినీ బాగా ఆకర్షించాడు. ఆ క్రీడలో

చిరకాలాభ్యాసం వలన బాగా ఆరితేరినవాడతడు. గురదృష్టవశాత్తూ అతడొక అనిశ్చయమైన గనితవ్యకపు సాహసకార్యానికి పూనుకొన్నాడు. అందుతో, పాపం, కొందరు బ్రిటిష్ మిత్రులు చాలా నష్టపోయారు. అక్కడితో మెంక్ ఉద్యోగభోగం సరి. అమెరికానుండి శ్రీముఖం వచ్చింది. ఇంటిముఖం పట్టేడు. కాస్త వింతగా అసాధారణంగా కనిపించే అమెరికను లంతా అనాగరికులే అనే ఇంగ్లీషువారి అభిప్రాయపు ఋజువుల పట్టికతో చేరిపోయాడు.

వినస్పటికీ చాలామంది అమెరికనులకంటే బ్రిటిషువారే ఎక్కువగా అమెరికనులకు స్వయంవ్యక్తికమైన, దేశీయమైన సాహిత్యసంపద ఏర్పడా లనే ఆసక్తి ప్రకటించారు. (అలాంటి కొందరు బ్రిటిషువారి విషయంలో అది అమెరికాలోని జీవితవ్యవస్థ గురించి ముందుగానే తమ కున్న ఊహల కుపాధి కల్పించుకోవా లనే కోరికయే కావచ్చు) డబ్ల్యు. ఎమ్. రొజెట్టి పూచీపైని విట్మన్ స్వదేశంలోకంటే ఇంగ్లండులోనే ప్రచురంగా అభినం దనలు పొందేడు. సివిల్ వార్ కాలంలోను ఆ పిమ్మటను నిజమైన అమెరి కనుతనం గురించి ఇంగ్లీషువారి కున్న ఆశయాలకు మంచి ఫలితాలే కలిగేయి. ఆర్టెమస్ వార్డ్ ఇచ్చిన ఉపన్యాసాలూ, Punch పత్రికలో వ్రాసిన వ్యాసాలూ; 'బైరన్ ఆఫ్ ఓరెగాన్' అని పేర్పడ్డ బాక్విన్ (ni cinnatus) మిల్లర్ వ్యక్తిత్వము; బ్రెట్ హార్టే వ్రాసిన కథలు; కవితలు; జోష్ బిల్లింగ్స్ నూత్తులు; మార్క్ ట్వెయిన్ రచనలు- ఇవీ ఇటీవలి అమెరికన్ సంగీత మోదాంతరూపకాల్లాగు అనర్హశక్తి సందీప్తాలై లండను లండనంతటినీ ఉద్రూతలూగించాయి. అయితే 'Oklahoma', 'Anne Get Your Gun' అనే రచనలలాగు అవన్నీ అందరికీ ఉపభోగ్యా లైనవి కావు. జాన్ నికోల్ అనే స్కాచ్ విమర్శకుడు తన 'అమెరికన్ లిటరేచర్' (1885) అనే గ్రంథంలో అమె రికన్ హాస్య రచనలతో కొన్నిట పతనం పొందుతున్న శైలి గురించి చాలా విచారించాడు. బహుశా జీవద్రచయిత లందరిలోకీ మార్క్ ట్వెయిన్

నొక్కడే అంగ్లభాషను వ్యవహరించేవారి సాహిత్యశైలి స్థాయిని దిగ జార్చిన వారితో అగ్రగణ్యుడని కూడా అన్నాడు. మొత్తానికి సంయుక్త రాష్ట్రాలలోని తూర్పు రాష్ట్రాల విమర్శకుల కంటే బ్రిటిషు విమర్శకులే 'పాశ్చాత్య' (అమెరికన్) హాస్యం యెడల ఎక్కువ సానుభూతి చూపించారు. హావెల్స్ అన్నట్లు "పడమటి అమెరికా తొలుతగా సాహిత్యంలో తన వ్యక్తిత్వానికి ప్రవేశం కలిగించుకొన్నప్పుడు తన కావల నున్న ప్రాచీనమైన, నాగరికమైన ప్రపంచాని కున్న పరిజ్ఞానా న్నేమీ ప్రదర్శించి వుండలేదు. ప్రాచ్యం మాత్రం తన భుజాలమించి యూరపువేపు బితుకు బితుకుగా చూస్తూ, తాను సాహిత్యవిషయసృష్టి చేసుకోవడమే కాదు, తనకు తానే దాని విలువ కట్టుకోవాలని కూడా తహతహ పొందుతూ వుండేది."

పాశ్చాత్యపు, లేక సీమల (Western or frontier) హాస్య మన్నది నిజాని కా పాశ్చాత్యసీమకే పరిమితమైనది కాదు. దానిలో కొంత న్యూ ఇంగ్లండు స్వభావం, దిగువ తూర్పు దేశపు ధోరణులు కూడా గోచరిస్తాయి. ఉదాహరణి: 'ఆశ్చర్య' స్వభావధోరణి (తోవెల్ చేసిన కర్ర గులకరాళ్ళ వర్ణనలో కనిపిస్తుంది. అవియట 'పైపూతతో అచ్చం పాలరాళ్ళలా తయారయేసరికి నీటిలో మునిగిపోయాయట'!) పడమటికి వ్యాపించకముందే తూర్పువారికి పరిపాటి అయిపోయింది. ఆర్టెమస్ అనగా ఇంకా మరికొందరు హాస్యరచయిత లనగా మొదట తూర్పునుండే ఉదయించారు. బ్రెట్ హార్టే పెరిగింది బ్రూక్లిన్ లోను, న్యూయార్కు లోను. ఆయన వట్టి పోకులరాయుడు. తాను వ్రాసిన గని పని మకాముల గురించి వాస్తవానికి నూటియైన అనుభవం లేనివాడు. 'టైముస్' పత్రిక అన్నట్లు జాక్విన్ మిల్లర్ అతని దుస్తులూ, అతని వైఖరి నూచించేటట్లు రచనతో ఎక్కడా మోటుధోరణి కనిపించదు. 'అతని పద్యాల్లో మంచి ధార, గతి, పొందిక కనిపిస్తాయి. భావవిషయంలో మాత్రం అతని గిరి శ్రేణి గీతాలు హాలెండులో వ్రాసివుంటే బాగుండు ననిపిస్తుంది.' ఈ

ప్రాచ్య పాశ్చాత్య విభాగ మన్నది స్థూల ప్రదేశాల కంత సంబంధించిందో మనఃస్థితికీ అంతే సంబంధించింది. కాని యెంగుకో ప్రాచ్య ప్రాంతీయులు తమ పాశ్చాత్య ప్రవృత్తిని తమది కాదనుకొంటారు. జాన్ హే ఇండియానా నుండి తూర్పుగా వచ్చాడు (మిగతా పాశ్చాత్యుల నేకులు చేసినట్లుగానే). సరసుడు, వృద్ధుడు అయిన హేకి, తన Pike County Ballads (1871) లో అమెరికన్, బ్రిటిష్ పౌరుల మెప్పులందిన యువకుడైన హేకి చాలా అంతరం కనిపిస్తుంది. ఒకసారి ఇ. సి. డైస్ మన్ అనే న్యాయాధ్యక్షుని రచయిత 1873 లో ఒక మిశ్రునిలో “దేశం దేశమంతా ఒక మోటుయాసతో కూడిన అకటా వికటమైన హాస్య పంకిల ప్రవాహంతో పడి కొట్టుకుపోతోం” దన్నాడు. విమర్శకులు కొందరు హే వ్రాసిన Pike County హాస్యం యెడల అంతకంటే ఎక్కువ దయ ప్రకటించలేదు. మరి మూడేళ్ళ కొక ప్రాచ్య సమీక్షకు డొక ఇండియానా రచయిత వ్రాసిన గ్రంథాన్ని సమీక్షిస్తూ అది “కొండలమీద నుంచి గాత్సు (Goths) చేసిన దండయాత్ర”లా వుందన్నాడు.

అక్కడ సమీక్షకుడు తమ సగం సగం గోమకమైన నాగరికత నశించిపోయిన సంగతి ఉద్దేశించినా ఉద్దేశించకపోయినా ఆ అన్న మాటలు స్ఫూర్తిమంతాలైనవి. ఆ గాత్ దేశంవైపు చూపు సారించడం మంచిదే - గాత్ ప్రముఖుడు మార్క్ ట్వెయిన్ ని అర్థంచేసుకోవాలంటే. అమెరికన్ గాత్ భూమి అంటే ప్రాచీనమైన వాయవ్యభాగం, గనుల సరిహద్దు ప్రాంతం, పసిఫిక్ తీరం అనే ప్రదేశాలు కలిసిన దేశం. మూటికి మూడూ చాలా విజాతీయమైన ప్రదేశాలు. ఇంకా అనేక ప్రదేశాల దేశం కిందికే వస్తాయి కాని ట్వెయిన్ కి తెలిసిన వా మూడే. ఇంకా స్థావరాల యేర్పాటు దశలో వున్న అమెరికా దేశ విభాగాలను నిర్వచించాలంటే ఆ గాత్ దేశాన్నంతా స్థూలంగా పశ్చిమదేశ మనిగాని, సరిహద్దు ప్రాంత మనిగాని వ్యవహరించవచ్చు. మొదటి స్థావర నిర్మాతలు వచ్చే

దాకా ఆ దేశమంతా ఘోరకీకారణ్యం; కొద్దిమంది ఇండియన్లు, శ్వేత మృగయులూ మాత్రం వుండేవా రక్కడ. బ్రతుకు చాలా క్లిష్టంగా వుండేది. ఆ మనుష్యులు విపరీతమైన ఆత్మప్రత్యయంతో బ్రతుకు నిల ద్రొక్కుకున్నారు. అలా చెయ్యడంలో చట్టము, సంభాషణ, సాంఘిక దృక్పథము మొ॥ వానిలోని సారస్యాలయెడ ఏవగింపు పెంచుకున్నారు. 1842 లో చార్లెస్ డికెన్సు అమెరికాలో పర్యటిస్తూ మొట్టమొదటగా ఒక పశ్చిమప్రాంతీయుని-ఒక కాలువతో పడవమీద పిట్స్బర్గ్ కి వెళు తున్నవాడిని కలుసుకున్నాడు. అతడు చాలా విడ్డూరంగాను, నిర్లక్ష్యం గాను కనిపించాడు. మిగతా ప్రయాణికులతో ఇలా అన్నాడట: “నా నివాసం మిసిసిప్పి ప్రాంతంలోని ఆ గోధుమవన్నె అడవులు. నూత్యుడు నా మీద ప్రకాశించేటప్పుడు అంత కాంతిమంతంగా వుండడు. నేను గోధుమవన్నె అడవి మనిషిని. నే నుండే చోట నున్నని దేహాలు వుండవు. మేమంతా మోటుమనుషులం.”

అలాంటి మనుషులు కొంద రొక క్రొత్త పదజాలం తయారు చేశారు. ఉదా: absquatulate, flabbergast, rampageous మొ॥ వి. అనేక సన్నివేశాలకు సప్రేటట్లుగా fixings, notions, doings అనే మాటలు కలిపించుకొన్నారు.

సరిహద్దు ప్రాంతపు జీవితంతో ఒక ఏకాకిత, శూన్యత గోచరిస్తాయి. ఆ ఏకాంతత విషాదగర్భితమైనది కూడ. “అట్లాంటిక్ కి ఆవలి దేశంలో హాస్యం గంభీరస్వభావులు, గాంభీర్యాన్ని మించిన స్పష్టతతోడి అంత ర్దర్శనం గలవారూ అయిన ఒక జాతి జనుల అసాధారణ తేజస్సులా వుంటుంది. అత్యుక్తిలోనే దానికి విశ్వాసం. ఎగతాళితోపాటు నిజాయితీని మేళవిస్తుంది. ఫలితం నీగ్రో సంగీతంలోలాగు విషాద శ్రుతిలో వినోదగీతం ఆలపించినట్లు వుంటుంది,” అంటాడు జాన్ నికోల్. మరో మాటగా

చెప్పాలంటే, పశ్చిమ ప్రాంతపు టాకావాద దృక్పథము, అది తఱచొక శుభస్థితినుండి ఉద్బద్ధమైనదై నా, అప్పుడప్పుడు నైరాశ్యపు పాలిమేరల్లో నిలవడం కద్దు. భంగపాటు కప్పుడూ అవకాశం వుంది గనుక దాని గురించి ఆలోచించే ప్రశ్నే లేదు. చెదురు చెదురుగా వున్న ఒక సరిహద్దు గ్రామం, అది యిదివరకే ఒక పట్టణంగా వుండేదని బుకాయిస్తే తప్ప, దాని స్థితి నెలా సంరక్షించుకోగలదు? (లింకన్ గారి న్యూసేలెమ్ సంరక్షించుకోలేకపోయింది గదా!)

కాన్ప్టన్స్ రూచే తన American Humour (1931) లో-
 “పశ్చిమారణ్య ప్రాంతీయుడు ఇండియన్ ని జయించాడని సరే. కాని ఇండియన్ కూడా అతడిని జయించాడని చెప్పాలి” అన్నది. అవును, అతడిని కూడా తనలాగే ఒక అనాగరికుడిగా, మృగ యునిగా, మృగప్రాయునిగా, అంధవిశ్వాసావృత భయాలకు దాసుడిగా చేసేశాడు ఇండియన్. నిజమే కాని స్థావర నిర్మాణ కార్యక్రమం చకచకా ముందుకి సాగిపోయింది - తోకెవల్లి లెక్క ప్రకారం ఏడాదికి పదిహేడు మైళ్ళ చొప్పున. ఆవిరి యోడ, ఇనుపదారి అరణ్యం గుండెలు చీల్చుకుంటూ సాగిపోయాయి. తొరతొరగా సరిహద్దు ప్రాంతీయులు వార్తాపత్రిక (మార్క్ ట్వెయిన్ హన్నిబాల్ లో ఏడు పత్రిక లుండేవి), పాఠశాల, చర్చి, శాసనకార్యాలయం ఏర్పరచుకొన్నారు. “గుడారం తోకి పియానోని అంత తొరగా తెచ్చిపెట్టింది మతమే” అన్నాడు ఎమర్సన్. కాని బ్రెట్ హార్టే “అది మంచిదికాదు సరిగదా, చెడుగు సుమా” అని ఉద్ఘాటించాడతనితో: “కాలిఫోర్నియాతో సంగీతానికి ప్రవేశం కలిగించిన వాళ్లు జూదరులు. న్యూయార్కుతో, తత్రాపి దేశమంతటా వివిధ వస్త్రధారణాడంబర విధానాలు తెచ్చిపెట్టినవారు వేశ్యలు.” 1

1. తే 18-10-1872 దీ క్రింద ఎమర్సన్ జర్నల్ లో ఉదాహరింపబడిన ‘హార్టేతో ఒక ప్రసంగం’ నుండి.

నిస్సందేహంగా ఆ రెండింటికీ ప్రభావం లేకపోలేదు. నిజానికి అమెరికను స్త్రీ తన పాత్ర నిర్వహించడానికి, ఆమె భర్త అనుమతించడానికి సిద్ధంగానే వుండేవారు. అయితే డికెన్సు తా నమెరికన్ పద్ధతుల వల్ల కొంత అవమానానికి గురియైనా తన పర్యటనలో 'ఎక్కడా ఏ స్త్రీ ఏ విధంగానూ న్యూనతకు గురికావడం చూడలే'దన్నాడు. ఆ పశ్చిమప్రాంతం మోటు తనానికి, నియమ రహిత స్వభావానికి ఎంత పేరుపడినా, ఒక ప్రక్క నుంచి మర్యాద, మార్దవం కూడా అలవరుచుకోవాలని కూడా ఉబలాట పడజొచ్చింది. 'The Lady of the Lake, Marjion' గ్రంథాలను చాలా మెచ్చుకునే ఒక చోక్టావ్ (Choctaw) నాయకుని డికెన్సు చూశాడు. మురికితో మూలిగే గనిపనుల పట్టణాలలో కూడ సంగీత నాట్యశాలలు వెలిశాయి. అక్కడి మనుషులు ఉన్నతమైన అభిరుచి గురించి ఆస్కార్ వైల్డు యిచ్చిన ఉపన్యాసాన్ని టిక్కెట్లు కొనుక్కుని మరీ విన్నారు. టామ్ సాయర్ దొంగలముఠా ఒక ఆదివారపు బడి వనభోజన యాత్రికులపై దాడి చేసింది. అయితే అది జరిగింది శనివారం నాడు. ఆ దొంగల తలదండ్రులు కూడా వాళ్ళను 'సేబత్' రోజున (ఆదివారంనాడు) క్రీడావినోదాల్లో కూడా పాల్గొననివ్వరు. అదీ సంగతి.

అప్రాచ్యపు టాటవికుని గురించి "అతనికి సంబంధించినదంతా ఒక పరిష్కృతి లేకుండా దానంతట అది ఏర్పడిందే, ఆనాగరకమైనదే కాని పద్దెనిమిది శతాబ్దాల పరిశ్రమానుభవాల ఫలితం అతనిలో కనిపిస్తుంది" అని లోకవిల్లి అన్న మాటను కాన్స్టెన్స్ రూర్కే వక్కాణకు జోడిస్తే అక్కడి కా సందర్భం పరిపూర్ణంగా అర్థవంతం అవుతుంది. ఆ టాటవికుని సరిహద్దులు కదలిపోయాయి, అడవులు పట్ట విడిచాయి, అతని క్రీడ వ్యర్థమైన సీవంగా పరిణమించింది. అంతా మారిపోయింది. ఆ చకచక సాగే పరిణామదశలో విషాదం ఘనీభవించిన విషమసమయాలు కూడా వచ్చాయి. కొన్నాళ్ళపాటు దేశంలోని జలమార్గాల్లో మిట్ట తెప్పలు, గుర్రాలు లాగే పడవలే గొప్పగా ఎంచబడేవి. ఆ యింతా ఆవిరి

పడవలు వచ్చి వాటి స్థానం ఆక్రమించుకున్నాయి. 'ప్రాత పద్ధతు' లన్నవి అంతరించాయి. ఏదో ఆక్కడా ఆక్కడా మిట్టతెప్పల రాజైన 'మైక్ ఫింక్' కథనూ, "ఎందుకొచ్చిన పరిణామా లయ్యా! ఆ నాటి మా సరదాలూ, సంబరాలూ, చెటాసటా పోటీలూ, పోరితాలూ ఏవీ? ఇంకెక్కడ? అన్నీ గంగలో కలిశాయి!" అనే అతని ఆక్రోశమూ, అలాంటివే మరికొన్ని ప్రాత సంగతులు మాత్రమే ఇంత ఊపిరి నిలుపుకున్నాయి. ఆర్టెమిస్ వార్డ్ గబాష్ కెనాల్ ప్రాంతంలో యువకుడుగా వున్నప్పుడు వ్రాసిన ఒక నదీయానపు దినసరితో సరిగా అదే మనఃస్థితిని ప్రదర్శించాడు. "ఆవిరి పడవల హడావుడికి ముందు నాటి 'Old Long Sign' రోజుల మాట యిది - ఆ రోజులే హాయిగా వుండేవి," అంటాడు. ఆవిరి పడవల శకం క్లాస్ట్ పెద్దదేకాని అవి అట్టే మన్నికగలవి కావు. వాటికి 'పేస్టుబోర్డు'లని పేరు పెట్టేడు థేకరీ. ఒక్కొక్కదానితో ఒక ఇంజనూ, పదివేల విలువచేసే నగిషీపనీ వుండేవి. అయితే గట్టిగా ఒక ఇంజనగోడను డీకొంటే అంత నగిషీతోటి అది హఠాత్తుగా నాశనం కావలసిందే. మరెందుకో ఆ నిర్మాణం అతి పేలవంగా వుండేది.

ఆ పాశ్చాత్యుడు పరిసరానికి పొందే స్రుతిస్పందనం చాలా స్వాభావికంగా వుండేది. ఆ స్వాభావికంగా పుట్టినవారి గురించి, అకాలంగా మరణించిన వారిగురించి ఎవరూ మాట వరుసకి కూడా ఏడ్చేవారు కారు. వారి బ్రతుకులు హాస్యాస్పదా లయ్యేవి. ఆ ప్రాంతం వారికి చెప్పుకోదాని కొక పౌరాణిక భావప్రపంచం, ఒక కల్పితగాథా ప్రపంచమంటూ లేవు. అయితే అలాంటి దొకటి క్రొత్తగా కలిపించుకోవడం సుశుభ్రం. ఆ జానపదకథానాయకులు కొంత అతిమానుష, లేక అమానుష వ్యక్తులే. అయితే వారితో మరీ వింత, విద్వూరమూ ఏమీ లేవు. 'మైక్ ఫింక్'లా తతిమా సామాన్య మర్త్యు లందరికంటే క్లాస్ట్ ఘనమైన తిండిపోతులు, త్రాగుబోతులు, పోటుమానిసులూ; అంతే. డేవీ క్రోకెట్ అనే వాయవ్య ప్రాంతపు వీరుడికి కూడా అలాంటి ఘన

తలే ఆరోపించ బడ్డాయి. ఆయన పలుపులు మ్రింగేసే, ఎనుబోతును విసి
రేసే, చంద్రుడిని గుండేసి కొట్టేసే 'కెంటక్' (Kentuck) కోవకు
చెందినవాడట. ఈ క్రోకెట్ గాథ కేర్పడిన ప్రాచుర్యం చూస్తే ఆ సరి
హద్దు ప్రాంతానికి సంబంధించిన అత్త ప్రత్యయాడంబరంతో కూడినవీ,
కృత్రిమాలా ఆయిన విషయాలు కూడా యధార్థాలుగా భాసించే గుణా
న్నెలా పొందుతాయో తెలుస్తుంది. నిజానికి డేవీక్రోకెట్ ఆ పశ్చిమారణ్య
వాసుల్లో వట్టి సామాన్యుడు. అతనికి కాంగ్రెసన్నా, ప్రెసిడెంట్ ఏండ్రూ
జాక్సన్ న్నా పడదు. ఆ యంతా ఆటవికుల ఓట్లను నాచుకొందా మని
ప్రతిపక్షం వారైన 'విగ్గులు' (Whigs) క్రోకెట్ ని పట్టుకున్నారు. అతని
కొక చరిత్ర వ్రాసిపెట్టేరు. అందులో ఆనాటికి తగిన నానా డచ్చాలూ
కొట్టేరు. కట్టుకథ లల్లేరు. ఒక తరంపాలుగా ఆ ఆటవిక జాతి మేము
'సగం గుర్రాలము, సగం మొసళ్ళము' అని చెప్పుకుంటున్నదానికి తగిన
ట్లుగా ఆ క్రోకెట్ ని ఒక అమానుష వ్యక్తిగా ప్రచారం చేశారు. అదృష్ట
వశాత్తూ ఆ గాథకి తగినట్లే అలామోవద్ద టెక్సాస్ స్వాతంత్ర్యసమరంలో
వీరోచిత మరణం పొంది అమరు డయ్యాడు క్రోకెట్. అతడి కథ కల్పిత
మైనదే అయినా, ఒక పుక్కిటి పురాణం పెరగడానికి కేంద్రస్థాయిడైన
వ్యక్తిగా చాలా ఉపకరించాడు. దేవుళ్ళతో జమకావడాని కంగీకరించి
నందుకు గాను డేవీ క్రోకెట్ ని మనం అంతగా ఆక్షేపించకూడదు. బఫెలో
బిల్, వైల్డ్ బిల్ హిక్కాక్ మొదలైన మరికొందరూ అలాగే చేశారు.
జిడ్జ్, మేజర్, కల్నల్, అంతెందుకు జనరల్ అనే గౌరవార్థపు బిరుదు
లన్నీ గాథలు కలిపించడానికి తగిన ఉపపదాలు. ఒకప్పు డా బిరుదులు
యధార్థమైనవే కావచ్చును. ఒక్కొక్కప్పుడు యధాయధార్థాలు రెండూ
కలిసి వుంటాయికూడా. ఎలాగంటే ఇండియనులు నోచుకున్న ఒక
వేగను సందులో కిట్ కార్సన్ కి ఒక చిన్న సవల కనిపించిందట. అందులో
ఇండియన్ స్కాట్ ఆయిన కిట్ కార్సన్ సాహస కృత్యాలే వర్ణింపబడి
వున్నాయట!

వంచన అన్నది అమెరికను జీవితంలో చొచ్చుకుపోయిన గుణం. అమెరికన్ హాస్యంలో దానిదే అగ్రతాంబూలం. యాంకీ సార్థవాహుని కొయ్య జాజికాయలనుండి రొండిలో తురుఫాసులు దాచుకున్న చైనా విగ్రహారాధకుడి గురించి బ్రెట్ హార్ట్ వ్రాసిన కావ్యం వరకూ కావలసినన్ని తార్కాణాలు. జీవితగమనంతో స్పర్థ పెరగడంతో వంచన కనంతములైన అవకాశా లేర్పడ్డాయి. నీటుదనపు ప్రశంసలకోసం నిజాయితీ బలి అయ్యే దని డికెన్సు చెప్పేడు. త్రోల్లోప్ గ్రహించిందీ అదే. 'ఈ సరిహద్దు ప్రాంతంలో ప్రతిమనిషీ విధిగా నీటుగా, డాబుగా వుంటాడు. అలా ఉండని వాడు తూర్పుకి- యూరప్పంత తూర్పుకయినాసరే వెళ్ళిపోవడం మంచిది. అక్కడ పనికొస్తాడు వాడు'1 ఇని అతనితో ఎవరో అన్నారట! క్రమంగా కాపట్యంయొక్క వికారాలుచమత్కారాలుగా పరిణమించాయి. వినోదాలుగా చలామణీకాజొచ్చాయి. ఒక నియతాకృతిలేని పశ్చిమప్రాంత పట్టణవీధులకు వెన్నెల సౌందర్యపువెల్ల వేసినట్లు హాస్యంవంచనకొక మార్దవాన్నిచ్చింది. ప్రతివాడూ అంతోయింతో తానూ ఒక ప్రదర్శకుడైనప్పుడు, పరచూర్థంతో ఏ ఒక్కడికీ తఖరారు లేదు. అందరు మనుషుల్ని ఎల్ల వేళలా ఎప్పుడూ కమ్మకట్టలేము. అసలు వాళ్ళు ఒకరి నొకరు కమ్మకట్టు కోవడంతో నిమగ్నులై వున్నారు. ఇదీ అసలు పద్ధతి. అమలుజరిగినట్లే వున్నది. ఒక వరసపెట్టి పి. టి. బర్నమ్ చేసిన గమ్మత్తులు తరచు వాటిని మారుస్తూ వచ్చినంతకాలం ప్రజావివాదం బాగా పొందుతూ వచ్చాడు. బాక్స్ టెల్లర్ ఒక ఇండియన్ బాణంవల్ల తాను గాయంపొందే నన్నాడు. ఏం బ్రోజ్ బియర్స్ అన్నట్లు, అతడు కాని ఎప్పుడన్నా మంచి కాలుతో కుంటుతూ నడిచాడా, మరేంలేదు, అతనింకా మరి కాస్త అభినయాభ్యాసం చేసుకోవలసి వుందన్నమాట. నిజానికి మిల్లర్ తన ప్రయాస తాను

1. చూ. ఆంథోనీ త్రోల్లోప్ వ్రాసిన 'నార్త్ అమెరికా' (లండన్, 1862), i. 188)

పడ్డాడు. పెద్దతనంలో ఒక క్లౌండ్ (Klondike, ie. బంగారు బొత్తముల ఉన్నినూటు) నేపథ్యంలో ఒక హాస్యనాటకమేళంలో తిరిగాడు. అయితే బహుశా అతని సామాజిక లెవరికీ అత దొకప్పుడు లాటిను, గ్రీకు చదివాడని తెలిసివుండదు. తెలిసివుంటే ఉల్లాసకరాలైన అమెరికన్ అసంబద్ధతలలో మళ్లా ఇదొకటవుతుంది. ఇలాంటి వాటిగురించి (అసలే లేనివాటి గురించి) స్వకేం జేస్తాము? ఇలాగే ఒకసారి అసలు నామరూపాలు లేని నగరాలగురించి 'పుట్టనియట్టి బిడ్డలకు బూసలు గట్టుకు రమ్మలక్క' లన్నట్లు అని యెప్పుటినుంచో ఉన్నట్లుగా బొమ్మలతో గూడా ప్రకటనలు వచ్చాయి. అలాటి పట్టణాన్ని విస్కాన్సిన్ రాష్ట్రంలో సందర్శించిన లారెన్స్ ఆలిఫేంట్ తన అనుభవాన్ని ఇలా వివరించాడు:

“ఆ కార్యాలయంలో ఆ నగరం తాలూకు తబిషీళ్ళన్నీ చూసుకున్నాక ఆక్కడ కొన్ని జాగాలు కొందామని బయలుదేరేము. ముఖ్యంగా కొన్ని స్థలాల సన్నివేశం మమ్మల్ని బాగా ఆకర్షించింది. అందులో కొన్ని నదీతీరాని కతిసమీపంలో, గ్రేండు హోటలుకి మూలగా, రేవు మెట్ట కెనురుగా, పెద్ద చౌకుకు ముందుగా, థామ్సన్ వీధికి వెనుకగా, పట్టణంలో కెల్లా హడావుడిగా వుండే వ్యాపార కేంద్రానికి మధ్యగా వున్నట్లు చూసుకుని బాగుందనుకుని బయలుదేరేము. దారిలో ఒక దట్టమైన అడవి. దానిని కొంకికర్రలతో ఛేదించుకుంటూ పోయాము. అదే ‘థర్డ్ ఎవెన్యూ’ ట! తగుపరి ఒక కొండవాగు ఒడ్డుకు చేరేము. దాని వాలంట ఒక కుట్ర చిట్టడవితో చొరబడ్డాము. (అది ‘వెస్టు స్ట్రీటు’ ట!) ఆ చిట్టడవి చివరికి వచ్చేసరికి ఆక్కడొక ఉబ్బలి (బురదనేల). అదే పెద్ద చౌకు. దాని కవతలి యొడ్డున దూర శక్యముగాని పొదలు. అదే మా స్థలాల అగ్భత సన్నివేశం!” 1

1. లారెన్స్ ఆలిఫేంట్ రచన, Minnesota and the Far west (Edinburgh, 1855), 159-60.

ఇక అమెరికన్ పేర్ల విషయం : అందరికీ ఆదో ముచ్చట. (మేఘూ ఆర్నాల్డుకి తప్ప; అతనికి వాళ్ళేదో కోపం తెప్పించారు.) ఉదాహరణకి అబ్రహం లింకన్ బ్లేక్ హాక్ యుద్ధానికి (కాంగ్రెసుతో దీన్ని పరిహాసం చేశాడాయన) వెళ్ళిన సంగతి తీసుకుందాం. అప్పుడాయన ఒక చిన్న తెప్ప ఎక్కేడు. దానినివా 'పెకింగ్ నుండి హావానాకు' అని వుండి. ఇదంతా ఇల్లినాయ్ తోనే.

పశ్చిమ ప్రాంతపు హాస్యంలో ఇలాంటి అసంగతులు విధిగా వుంటాయి. వలసల కాలంనుంచి మంచి ప్రచారంలో వున్న 'ఆఖ్యానం' (1835 నాటికే Baron Munchausen అమెరికాలో ఇరవై నాలుగు తడవలు ముద్రణ పొందింది) పశ్చిమానికి వ్యాపించి అబద్ధపు టంతు కనుక్కొంది. చూడండి మృగయాఖ్యానంతో వేటకాడు తనను చెరోవేపు నుండి ఒక ఎలుగ్గొడ్డు, ఒక కణుసు తాకవత్తావున్నప్పుడు ఎదుట నూదిగా వున్న ఒక కొండ నిగిలంమీద తుపాకి పేల్చాడట; ఆ యింతా గుండు రెండుగా చీలి ఇరువైపుల నున్న జింకువులు రెండింటినీ చంపేసిందట! ఆ ధనరుకి ప్రక్కనున్న చెట్టునుంచి ఒక ఉడత దూకేసిందట! తుపాకి మడమ వేటగాడి ఘోషాన్ని బలంగా తాకి వెనుకపాటుగా నది యొడ్డున నిలబడ్డ అతనిని నదిలోకి నెట్టిందట. ఒడ్డుకు వచ్చి చూచుకొనేసరికి అతని ఒంటి నిండా చేప లున్నాయట!

ఆఖ్యాన మంటే చెప్పబడటం దాని ముఖ్యలక్షణం. దాని కొక కథకుడూ, వట్టి ఉపన్యాసప్రియులైన సామాజికులూ కావాలి. (ఆ ఉపన్యాసకులు చిల్లరదుకాణదారులు, హాస్యగాళ్ళు, మతాచార్యులు, రాజకీయ వేత్తలు, రచయితలూ, ఇంకా ఎవరైతేనేం.) ఆ విషయాన్ని ఆసక్తితో గ్రహించిన ఎడ్వర్డ్ హింగ్స్ అనే ఇంగ్లీషు నాటక సమాజ ప్రతినిధి ఇలా అన్నాడు:

“అమెరికా ఒక పెద్ద సువిశాలమైన ఉపన్యాసాల సాల. ఉపన్యాస

వేదిక సరాసరి బోస్టనునుండి న్యూయార్కు, ఫిలడెల్ఫియాలగుండా వాషింగ్టనుదాకా సరళరేఖలో సాగిపోతుంది. ఏలెఘనీస్ ప్రథమ శ్రేణిలో ఉన్నతవిత్తరికలు, రాకీపర్వతాలమీద తాత్కాలికము (Gallery) వున్నాయి.

భూగోళాన్ని నిత్యం చుట్టబెడుతూవున్న బ్రిటిషు సైన్యం మ్రోయించే ప్రభాతభేరికి సంబంధించిన అత్యుక్తిలో కొంత సత్యం వుండవచ్చు. అంత కంటే యధార్థమైనది సంయుక్త రాష్ట్రాల్లో ఉపన్యాసకుడి గొంతుక ఊరికే వుండ దన్నమాట."

ఆర్డేమన్ వార్డ్ ఒక సంగతి చెప్పేడు:

"ఒకసారి ఒహయోలో ఒక ఉరిసందర్భంలో, షెరిఫ్ వచ్చి హంతకుడి మెడకు త్రాడు తగిలించేముందు 'చెప్పకోవలసిందేమేనా వుంటే చెప్పకో' మన్నాడు. ఆ యింతా ఆ గుంపులోంచి దూసుకు వచ్చి ఒక సుస్రస్థి స్థానిక వక్త—“ఆతనికి చెప్పకోవడానికేమీ లేకపోతే, నురదృష్ట వంతుడైన మా తోటి పౌరుడు ఉపన్యసించడానికి సుముఖంగా లేకపోతే, అవతల తొందరయేమీ లేకపోతే, ప్రకృతసందర్భాన్ని వినియోగించుకుని ఒక సరిక్రొత్త రక్షణపథకం యొక్క అవశ్యకతగురించి కొన్ని ప్రతిపాదనలు చేయాలని చూస్తున్నాను."

ఇక రాజకీయోపన్యాసధోరణి ఆ రూపకాలంకార అట్టహాసాలతో అదో రాబందునక్షువిక్షేపణం లాంటిది. అప్పుడప్పుడు పరిహాసఫక్కిలోకి దిగినప్పు డాఖ్యానంయొక్క రూపాంతరంలా వుంటుంది. ఆ సరిహద్దు స్రాంతపు హాస్యం ఎక్కువపాలు ఊఖికమైనది. పార్డు, ట్వెయిన్ మొదలైనవారు మాంచి ఘటికులైన ఉపన్యాసకులు (ఉపన్యాస ప్రదర్శకులు) వాళ్ళ హాస్యపదాలూ, కథలూ చాలామట్టుకు ఉత్తమే కాగితంమీద పెట్టిన స్వగతాలు.

ఈ స్వగతాలు సాధారణంగా మాండలికభాషలో వుండేవి. అది

యొకటిగాని ఒక ఉపన్యాసానికి నకలువ్రాత కాకపోతే, ఉద్దేశ పూర్వకంగా వికృతోచ్ఛారణకు గురి అయ్యేది. హాస్యాపన్యాసకుడు ఒక వట్టి చదువుకోని బడుద్దాయి మొగం పెట్టేవాడు. ఉండివుండి ఒక పాచిలాటినుమాట విసిరేవాడు. కాని దాని కోడూ కొమ్మూ ఊడదీసే వాడు. అతడు పేక్సియరుని ఉదాహరించినపుడు ఆయనకీ ఆ గతే పట్టేది. అచమత్కారం అసలు పాఠకుని మనస్సులోవున్న సుష్టుపాఠంమీద ఆధారపడినది కావటం మూలాన ఆ హాస్యం పైకి కనిపించేటంత నేర్పయినది కాదు. అయితే అలాంటి బ్రిటిషుహాస్యంలో అంతర్గతంగా వుండే పక్షపాతదృష్టి యిందుతో లేదు. నాలుగుకొలాల పాటు నిలువగల శక్తి లేదు. శ్లేషలు కాస్సేపయేసరికి కోపం తెప్పిస్తాయి; ఆఖ్యానాలు రాను రాను రొడ్డుగొట్టుగా వుంటాయి. వికృతోచ్ఛారణానుకూలమైన వర్ణనావిక్రమం చదవడానికి క్లేశం కలిగిస్తుంది. ఈనాడు బ్రెట్ హార్టేను అతడు వట్టిచప్పిడి వనుకొన్న పద్యాలకు, కథలకు మెచ్చుకోవడం జరుగుతోంది. అలాగే వార్డు, జోష్ లిల్లింగ్స్ మొ. రచయితల గురించిన స్మృతులు ఏవో చెదురుగా వున్న చిల్లరమల్లర హాస్యకృతుల్లో బ్రతుకుతున్నాయి. అమెరికా గురించి జాన్ నికోల్ అన్న మాటలు గమనించండి:

“ఏదో అంతా జాతీయంగా వుండా లనే అభినివేశం ఛోటా అమెరికన్ రచయితలను చాలమందిని హాస్యాస్పరులను చేసింది. చస్తే ఇంగ్లీషువాళ్ళలా మనం నడవకూడదని వాళ్ళు చూపుతున్నారు కావడం మొదలైతేరు. ఎడిసన్, స్టీలుల సంభాషణపద్ధతి నాటేపిస్తూ తా మేదో వింతగొంతుకల వికృతఘోషతో తృప్తిపడ్డారు.”

హాస్యరచయితలు ఉద్దేశపూర్వకంగానే ఇంగ్లీషువారిలావ్రాయకూడదనిమానుకున్నారని నూచన చెయ్యడంలో నికోల్ తప్పుటడుగు వేసినప్పటికీ, అతని ఆక్షేపణతో కొంత సత్యం వుంది. అప్పుడప్పు డా కొత్తగొంతుకలు లియర్, కర్రోర్, జోయ్స్ ల నుడికారానికి సన్నిహితంగా వుండేవి. అర్థం పర్థం లేని అయోమయ ప్రపంచంతో ఆలాపనలు చేసేవి.

ఉదా: బి. పి. పిల్లబెర్ చిత్రించిన శ్రీమతి పార్టింగ్టన్ (అమెరికనుల 'మిసెస్ మాలె ప్రోవ్' యీమె) స్మృతులు చిత్తగించండి.

“నా చిన్నతనంలో ఆడపిల్లలకు పరావర్తనము, ముందు జాగ్రత్త, గుణకారము, పునఃపూరణము, సామాన్యనిండలకు సంబంధించిన నూత్రాలు అర్థమైనదలు, మరణములు, పాఠశాలలు, పడకటిశు, అధికారిక ప్రదేశాలు, మధ్యవర్తుల గురించి తెలుస్తే చాలు వాళ్ళకి చాలా Eddication (i.e. education, చదువు) వున్నట్లే కాని యీ నాడు వాళ్ళు 'bottomy' (botany, వృక్షశాస్త్రము), 'algebery' (Algebra, బీజగణితము) చదువుకోవలసి వుంది. (ఇంకా “They have to demonstrate supposition about the sycophants of circuses, tangents, and diogenese of parallelogromy, to say nothing about the oxhides, corostics, and the abstruse triangles.” ఇలా వెళ్ళింది ఆ ధోరణి.)

శ్రేష్ఠసరిహాసకులైన అమెరికన్ హాస్యరచయిత తన సామగ్రితో పత్రికలు నింపుతూ వచ్చాడు. తన సమకాలికుడైన బ్రిటిషు రచయిత థేకరీ 'మైకలేంజెలో టిట్ మార్న్' అనే పేరుతో వ్రాసినట్లు, నానూ ఒక విద్వారమైన 'కలం పేరు' తగిలించుకున్నాడు. డేవిడ్ రాస్ లాకే— 'పెట్రోలియమ్ వి. నేస్బీ' అనీ, రాబర్ట్ హెన్రీ న్యూయెల్— 'ఆర్థియస్ సి. కెర్' (అమెరికన్ ప్రెసిడెంటులను పీడించిన పదవిగ వేషకుని గురించిన దారుణమైన వ్యంగ్యం వుంది, ఇలా పేరు పెట్టుకోవడంకోసం అనీ మారుపేరులు పెట్టుకున్నారు. ఒక్కొక్కరి దొక్కొక్క ధ్వని. వానికి 'కోట' అని పేరు పెట్టాడు ఆర్థిమస్ వార్డ్. వాళ్ళందరి కృషి ఫలితమే పశ్చిమప్రాంతపు హాస్య మంటే. వాళ్ళ గంటంలో అతి సామాన్యడు, సుఖాసక్తుడూ అయిన అమెరికన్ కంఠశ్రుతిహూడ కలిసింది. అందులో చాతుర్యం వుంది. చిరుబురులున్నవి. అప్పుడప్పుడు హాయిగాల్సే అసభ్యత.

వుంది. ఆనాటి దేశాన్ని చూసి దేశందేశమంతా ఆడారి రచయితల మయమైపోయిందని వాపోయాడు హాథార్న్ 1855 లో.

మార్క్ ట్వెయిన్ కి మార్గదర్శకులు వాళ్ళే. వాళ్ళ దశలన్నీ గడిచి వచ్చా డాయన. ఆయన కలం పట్టకముందే అతని హాస్యజీవాళువు లన్నీ అమెరికాకు సుపరిచితా లైనవే. అసన్నంగా వున్న ప్రజాయుద్ధం గురించి ఆర్టిమన్ వార్డ్ అన్న యీ క్రింది మాటలు, లేఖనపద్ధతి మినహాయిస్తే, ట్వెయిన్ మాటలే అనిపిస్తాయి:

“I said the crisis had not only cum itself, but it had brought all its relations. It has cum with a evident intention of makin us a good long visit. It is going to take off its things and stop with us.”

(నే నన్నది గండం అదొక్కటి దాని మానాన అది రావడం కాను, దాని బంధువు లందరినీ తోడుకు వచ్చింది. చాలాకాలం విష్టవేసుకూ చునే వుద్దేశం వున్నట్టు స్పష్టంగా కానవస్తోంది. దాని సిబ్బందిని వదిలేసి మనతోనే స్థిరపడి సోతుంది.)

ఒకసారి ట్వెయిన్ ఇలా అన్నాడు:

“బదుద్దాయిలకు, బభ్రాజమానులకు మన ధన్యవాదాలు. వాళ్లు గాని లేకపోతే మిగిలిన మన మెలా నెగ్గుకొస్తాము?”

అయితే యిదే వుద్దేశం జోష్ బిల్లింగ్స్ అప్పటికే వ్యక్తం చేసి వున్నాడు:

“దేవుడు మూర్ఖులను రక్షించుగాక! వాళ్ళను బైటికి పారిపోనివ్వ కండి. వాళ్ళు గాని లేకపోతే బుద్ధిమంతులకు బ్రతుకు హుళక్కి.”

మరి యిదేమిటి? ట్వెయిన్ కైంకర్యానికి పాల్పడ్డాడందామా? అది అర్థంలేని మాట. పరస్పరం మార్పుకునే ఒక పద్ధతిద్వారా ఒక వార్తా

పత్రిక మరోదానినుండి తన కిష్టమైనదానినల్లా ప్రకటిస్తూ వుండేది. అలాంటి ప్రత్యంతర చమత్కారాలు ప్రచారాలు పొంది పొంది చివరికి వాటి మాతృకలు గుర్తింపరాకుండా పోతాయి. అవి ఎవరెవరి ఉపన్యాసాల్లోనో చోటు చేసుకుంటాయి. మళ్ళా రూపాంతరంలో అచ్చుకెక్కుతాయి. ఒకసారి ట్వెయిన్ తన వృద్ధాప్యంలో ఒక సంగతి గురించి చెప్పేడు. అది తన చిన్ననాటి ముచ్చట అన్నాడు. కాని నిజాని కది డేవీక్రోకట్ ఆత్మకథతోనిది. అందులో కది మరెక్కడనుండి దిగుమతి కాలే, దది ఖాయం. ఈ హాస్యాని కున్న సమ్మోహనశక్తి నిరాకరించడానికి వీలేనిది. అబ్రహం లింకన్ హాస్యమంటే చెవికోసుకుంటాడు. అతని కదో వెర్రి అభినివేశం. అతని మిత్రులూ, మిత్రేతరులూ కూడా “అది నా కో చమత్కారాన్ని స్ఫురింపజేస్తోంది” అని అతడు తన సంభాషణ ఎత్తుగడలో విధిగా వేసే ‘రస్సా’ని ఉదాహరించడాని కుబలాటపడతారు. బహుశా అతనిని పరిహసించే వారికంటే ఆయనయే అమెరికావంటి సువిశాలమైన, వైవిధ్యోపేతమైన దేశంలో జానపద హాస్యానికున్న ఏకీకరణ శక్తిని బాగా తరచి గ్రహించివుంటాడు.

ట్వెయిన్ హాస్యంలో చాల భాగం వార్డ్ దాని కంటే, ఇతరుల దాని కంటే మరింత చిక్కగా వుంటుం దనడమే దాని విలక్షణత. నేవడాతో, కాలిఫోర్నియాతోను పత్రికా రచయితగా, ఇటీవలే ఒక ‘కలంపేరు’ (రెండు నిలువుల యెత్తున గాలి లేచిందంటే మిసిసిపి నావికుడు పెట్టే కేక ననుసరించి) పెట్టుకుని ఆసక్తితో తక్కినవాళ్ళ పద్ధతు లనుసరించాడు. ముఖ్యంగా అతని ప్రథమవిజయాలకు కారణభూతా లైన Jim Smiley కథ, సుప్రసిద్ధమైన Jumping Frog of Calaveras County కథ వ్రాసిన ఆర్టెమస్ వార్డు కతడు కొంత ఋణపడివున్నాడు. కాలిఫోర్నియాలో అతడు హాస్యోచితమైన అసంబద్ధత గల ఆర్టెమస్ ధోరణితోనే ఉపన్యసించి మెప్పు పొందేడు.

ఒకసారి వార్డుగారి ఉపన్యాసపు కుడ్యప్రకటన పత్రంలో ఇలా వ్రాసివుంది:

Artemus Ward delivered lectures before
ALL THE CROWNED HEADS OF
EUROPE
ever thought of delivering lectures

(అంటే 'యూరపులోని కిరీటధారుల ముందు ఆర్టెమస్ వార్డు ఉపన్యాసా లిచ్చాడు' అని డాబుసరిగా భాసిస్తుంది కాని 'ఆశ్చర్యమహతః' అన్నట్లు 'ఆ కిరీటధారులు ఉపన్యాసా లివ్వడానికి ముందు' అన్న అర్థం తదుపరి చిన్న లిపిలో వున్నది. అసలు వాళ్ళు రాజులు, వాళ్ళ కేంపట్టింది ఉపన్యాసా లివ్వడానికి?)

అలాగే ట్వెయిన్ ఒకసారి యిలా ఒక ప్రకటన చేశాడు:

"7½కి తలుపులు తెరుచుకుంటాయి. 5కి ప్రారంభం అవుతుంది ఖోభ".

న్యూయార్కుప్రజలుకూడా అతని ఉపన్యాసాలను హర్షించారు. ఆయనకు సంతృప్తి కలిగింది. తదుపరి ఒక ఆధికారికమైన మధ్యధరా ప్రాంత పర్యటనలో విలేఖకుడుగా పనిచేశాడు. అప్పట్లో అతడు వ్రాసిన లేఖలే 'Innocents Abroad' అనే పుస్తకరూపం ధరించాయి. అది వెంటనే మంచి పేరు చేసుకుంది. 'ప్రాతలోకం' ('Old world', i.e. ప్రధానంగా యూరపు అని.) యొక్క తోపాలు గుర్తించడంలో అమెరికనులతో ట్వెయిన్ మొదటివాడు కాదుగాని ఒక బడాయికోరు తనంతో దాని నెదుర్కోవడంలో అతడే మొదటివాడు. 'తాహో' సరస్సు 'రోమో' సరస్సుకంటే చాల అందమైన దంటాడు. 'ఆర్నో' తోకాని కాసిన్ని నీళ్ళు వుంటే అదో నది అయిపోయే దంటాడు. ఆ ప్రాతలోకపు

ఘనుల కనవసరంగా అర్హతను మించిన ప్రతిష్ఠ వచ్చిందంటాడు. ఆ రచయితలు తమ రాజసోపానాలకు కొట్టిన 'తైరు' ప్రజాస్వామికపద్ధతి కతివిరుద్ధంగా వుందంటాడు. విదేశీయులంతా సంభాషణాచిత్యం నేర్చుకోవాలంటాడు. అయితే అతడు తన యీ మందుగుండు సజ్జానంతా యూరపు మీద ప్రయోగించడానికే దాచిపెట్టుకు కూచోలేదు. అతని తోడిదేశస్థులు కూడా ఆ ప్రయోగంలో తమవాటా తాము పుచ్చుకున్నారు. ఆ పుస్తకం వేలకొలది అమెరికన్ ప్రజానీకంయొక్క ఆశయాల కద్దం పట్టింది. అందరూ ఆస్థతో యూరపువిషయంలో తమ కొక మార్గదర్శకమైన పుస్తకంగా సంభావించి దాని ననుసరించారు. అమెరికాకు నాగరికతను మించిన గొప్ప యొకటి వున్నదని ప్రకటించి దా గ్రంథం. ఆ నాగరికత తమకు బాగా నచ్చినదికాని, తమను తలదన్నిపోయినది కాని కాదనిగూడ చెప్పింది. ఆ పిమ్మట కొన్ని సంవత్సరాల కాయన వ్రాసిన 'A Tramp Abroad' లో అనాగరకగర్వం అంత లేదుగాని యూరపుతో వున్న అమెరికనుల గురించి చక్కని విసుద్ధూ, చమత్కారాలూ వున్నాయి.

అతని హాస్యంతో కొంత భాగం అంత బౌద్ధుక్యజనకంగానూ, నిలుకడగానూ వుండదు. అయినా నేస్పీలు, బిల్లింగ్సుల నేర్పులను మించి పోయిన నిబ్బరమైన పూనిక కనబడుతుందందుతో. పుస్తకాలూ వ్యాసాలూ ధారావాహికంగా వచ్చాయి ట్వెయిన్ కలంనుండి. ఒక్కొక్కటి అతని ప్రతిష్ఠ నినునుడింపజేశాయి. అతనిని అమెరికన్ హాస్యరచయితలతో అగ్రే సరుడిగా నిరూపించాయి. సుదూరపశ్చిమసీమల్లో అతని సాహసయాత్రల గూర్చిన 'Roughing It' అనే పుస్తకంలో ఆత్యపూర్వాలైన హాస్య గాథలు కొన్ని వున్నాయి. 'The Gilded Age' అనే నవలలో ప్రజాయుద్ధానంతరం తొందరగా ధనవంతుల మైసోవా లనుకునేవాళ్ళ మీద గట్టిదెబ్బలు కొట్టేడు వ్యంగ్యంగా. ఇందులోని ప్రధానపాత్ర కన్నల్ బెరియా సెల్లర్స్ ఒక హిరణ్యాక్షుడి లాంటివాడు. తానూ, తన మిత్రులూ కోటీశ్వరులైపోవాలని పెద్దపెద్ద పథకాలగురించి నిత్యం కలలుకంటూ

వుంటాడు. ట్వెయిన్ కి కుటిలులైన కాంగ్రెస్ వారంటే మంట. వాళ్ళపై తన కోపపు తనివి తీర్చుకోడానికతడు సెల్లర్సును తన(తన తండ్రియొక్క) ప్రతినిధిగా చేసుకున్నట్టున్నది. అయితే ఆ సెల్లర్సు వాషింగ్టన్ లోని ప్రభుత్వపారిషదులకంటే ఎక్కువ నిజాయితీ పరుడేమీ కాదు. కాని సెల్లర్సుపాత్రలో ఏమిటో ఒక వెర్రి ఉల్లాసం కనిపిస్తుంది. ఆ భారీపథకాలు చూసుకుంటేనే కడుపు నిండిపోతుంది. సెల్లర్సుపాత్రమాట అటుండగా ఆ పుస్తకంలో ఒక ఆయోమయ తత్వం వుంది. నాయకపాత్రలను, దుర్జనప్రతినాయకపాత్రలను సులువుగా ఒకదాని కొకటి గ్రహించడానికి వీలుగా వుంటాయి. ట్వెయిన్ తాలూకు A Connecticut Yankee అనే నవలకూడా ఇలాగే కొంత అస్తవ్యస్తంగా వుంటుంది. అయితే అందులోని ఉపకథలను త్రోసివేయడానికి వీలులేదు. అందులో కథా నాయకుడు సైకిలు, టెలిగ్రాఫు, కోల్డ్ రివల్యూర్ మొదలైన ఆధునికపరికరాలు అమరివున్న అనాటి కన్నెక్టికట్ సంఘంలోని యువకుడు. ఒక పనికిమాలిన మాన్యాని కథికారి. వాడి కథలు మంచి హాస్యరక్తి కట్టేయి.

కేవలం హాస్యరచయితగా మాత్రమే ట్వెయిన్ లో మనం పనిపెట్టుకున్నా అతని కళానైపుణీవిలసనం అంతటినీ సమగ్రంగా సమీక్షించలేకపోతాము. అతనిలో ఎన్నో శ్లేషలు, అవీ యవీ. వార్తాపత్రికవ్యాపార సరళి అంతా ఆమూలాగ్ర మతనికి కొట్టిన పిండి. బాహుటమైన ఆశ్చర్యక్తి, పునరుక్తివైవిధ్య మంతా వుండతనిలో. “ముక్కుమీన మొటిమ వున్న మనిషి పునరుత్థాన ప్రాధవం గురించిన ఆశతో చచ్చిపోయాడు” అనే లాంటి ఉత్కర్షావికర్షణం కూడా వున్నది. వికటత్వము, నింద—వీటికి సంబంధించిన అన్నిరకాల యుక్తుల్లోనూ ఆరితేరిన జాణ అతడు.

ఇన్నిమాట లనుకున్నామా, ఇంకా మన మాతని హాస్యంయొక్క ఉద్దేశాలు, వ్యాప్తి, చిత్రంగా అది పొందిన పరాజయాలు మున్నగువాని గురించి చెప్పినట్టే కాదు. అందులో ఒక ముఖ్యమైన అంశ మేమంటే ప్రపంచమంతా పాడైపోతోందే అనే అతని ఆక్రోశం, దుర్భర విషాదము.

హాస్యానికి నీగ్రో పాటలలో (ట్యూయిన్ కివంటే చాలా యిష్టం) జాన్ నికోల్ గుర్తించినట్టు విషయంతో చక్కని పొత్తు వుంది. లేదా స్విఫ్ట్ వ్రాసిన అధిక్షేపకావ్యాల్లోవలె కోపంతో, విసుగుదలతో నై నా సామరస్యం వుం దనవచ్చు. మిగతా అమెరికాలోని చమత్కారప్రియులంతా వట్టి 'బహూను'లుకారు. వార్తాపత్రికలవాళ్ళు మాత్రం చాలాకాలం పట్టి ప్రత్యేకం ఒక కూటంలా చెలామణీ అవుతూవచ్చారు. ప్రజాభిప్రాయ మహాస్థానం గుత్తగొన్న విదూషకులలాంటివాళ్ళు వాళ్ళు. అంగులో పింజల్లాంటి రచయితలు కొందరు, కాస్త పరువానికి వచ్చినవాళ్ళు కొందరు, మౌగినవాళ్ళు కొందరు; అర్థరాత్రి కాఫీ సేవించేవారు కొందరు, ధూను పాయలు కొందరు, పోకిరీపాటగాళ్ళు కొందరు; అబద్ధాలనూ పాచిమాటలనూ కనిపెట్టేవారు కొందరు; ప్రతిస్పర్థులను తడకట్టేవారు, తాము చూస్తూవున్నలోకంతోటే సంబంధం లేనట్టు తిరిగేవారు కొందరూను. రచయితలుగా వాళ్ళకు కృష్టత అన్నా, చమత్కారపు పదబంధాలన్నా మోజు. ఆంబ్రోస్ బియర్స్, రింగ్ లార్డర్నర్లలాగు వాళ్ళు తరచు కటుత్వం ప్రదర్శిస్తారు. అయితే మానవసహజాలైన దోషాలయెడ తమ కున్న అక్కసుకు ముసుగేసి ఉల్లాసం కలిగించడానికి ప్రయత్నించవలసివస్తూవుంటుంది వాళ్ళకు. ఫలితంగా వాళ్ళ రచనలలో ఒక వింతైన అస్తిమితత గోచరిస్తుంది. వాళ్ళు ఎక్కువ నేర్పు ప్రదర్శించినకొద్దీ వాళ్ళ ఉద్దేశానికీ, భాషకూ-అంటే వాళ్ళు అన్నదానికీ, అనుకొన్నదానికీ మధ్య పెద్ద అఘాత మేర్పడే ప్రమాదం వుంటోంది.

మార్క్ ట్యూయిన్ పత్రికలకు సంబంధించిన హాస్యరచయితగా తన జీవితంలో కొంతకాలంమాత్రమే పనిచేసివున్నా, ఆతని కాపత్రికలవాళ్ళకుండే దృక్పథమే వుంది. అయితే చాలామంది కంటే బహు నేర్పరియైన వాడు. కలుపుగోలుతనం గలవాడు. వ్యర్థాడం బరాలంటే మండిపడేవాడు. కార్యనిపుణాలైన పరికరా లన్నా,

సాంకేతికాభ్యుదయ మన్నా మంచిప్రతిపత్తి గలవాడు. రచనాశిల్పంతో చాలా ఆసక్తి వున్నవాడు. ప్రజలను ప్రేమించేవాడు. వాళ్ళ మూక వుమ్మడి గ్రుడ్డితనాన్ని ద్వేషించేవాడు. అతడు గ్రంథకర్తకాని మరీ అంత ధీశాలి కాడు. విపరీతమేధావ్యాపారం గల రచనలంటే అతనికి కిట్టదు. హెన్రీ జేమ్స్ రచనలంటే అతనికి చెడ్డ విసుగు. తోకపీకుడువివరణం చేసే జాన్స్ ఇలియట్ అన్నా, హాథార్న్ అన్నా డిటో. జేన్ ఆస్టైన్ రచనలు చదవనేచదవదు. 'పో' రచనలు చదువుతాడుగాని ఎవరేనా పరిహారం చెల్లిస్తా మంటేనే చదువుతాడు.

మార్క్ ట్వెయిన్, 'పో'—ఇరువురి మధ్యను వున్న అంతరాన్ని మనమింకా సాగనీయవలసిన అవసరం లేదు. అయితే వీరిమధ్య కొన్ని సామ్యాలు కూడా లేకపోలేదు. సామ్యాలు వున్నా యనడం మొదట కొంచెం అసందర్భమైన మాటగానే కనిపిస్తుంది. అయితే ఆ సామ్యాలు ట్వెయిన్ యొక్క నిరాశాదృక్పథాన్ని విశదంచేసుకోడానికి తోడ్పడు తాయి. పాత్రికేయుడుగా పోజీవితం వార్తాపత్రికల ప్రపంచం పొరుగు లోనే సాగింది. అతని రచనలు తొందరతొందరగా రూపుగైకొన్నవి ముఖ్యంగా అతని హాస్యచిత్రణలు జనసామాన్యపు మోహభ్రాంతుల సరళి కనుకూలంగా సాగేయి. మొత్తాని కవి బాగులే వనే చెప్పాలి. అయితే ఆ బాగులేనితనమే వాటిలోని ఆకర్షణ అయి కూచుంది. అవి అతికటువుగా బలవంతంగా తెచ్చిపెట్టుకొన్నట్లు, విద్వూరంగా, భయంకరంగా కూడా వుంటాయి. తెలిసినవారి కవి సరసంగానే వుంటాయి. ప్రహేళికలు, తమాషాలయెడ ఒక ప్రత్యేకమైన ఆసక్తి వున్నట్లు కనిపిస్తుంది. (ఉదా: 'The Balloon Hoax', Diddling considered as one of the exact sciences')- అయితే వాటి మట్టున రచయితకు తన పాఠకుల యెడలనే ఒకవిధమైన ఏవగింపు వున్నది. ఆయన వాళ్ళకన్నా గడుసువాడు. వాళ్ళు ఏ ప్రేరణ కెలాంటి ప్రతిస్పందనం పొందుతారో ఆయనకు తెలుసు; కొలిచినట్లు తెలుసు. దోషవంచితలు వాళ్ళు. తన కథల్లో పో తన ఉద్దేశాని కుపబలకంగా చామ్ఫర్ట్ ను ఉదాహరిస్తూ వుంటాడు:

“toute idee publique, toute convention recue, est une sottise; car elle a convenue auplus grand nombre’.

[ప్రజాభిప్రాయ మంతా, అనుశ్రుతమైన సంప్రదాయమంతా వట్టి తెలివితక్కువది. అయితే సంఖ్యాబలసమన్విత మైన దది.]

ఆ ఏవగింపుకి మట్టున పోలో ఒక గొప్ప నైరాశ్యం దాగివుంది. అయితే, పాపం, సామాన్యప్రజలు వికారంగా వుండడమేకాదు, వాళ్ళు నిస్సహాయులుకూడ. ‘Eureka’లో అతడు సృష్టించిన ప్రపంచంలో ఒక పరిపూర్ణమైన సమరసత్వం వుంది. అయితే అతని యితీవృత్తాలలాగే ఆ సమరసతకూడా ఘోరమైనది. “కారణం నుండి కార్యాన్ని, విత్తు నుండి ఫలాన్ని వేరుచెయ్యడం కుదరదు. ఫలితం నిమిత్తంలోనే, ఫలం విత్తులోనే సిద్ధంగా నిబిడమై నిహితమై వుంటుంది” అంటా డేమర్సను. “మొదటి వస్తువుయొక్క ఊలికమైన యోగంలోనే అనంతరవస్తువుల అవాంతరనిమిత్తం వాటి ఆవశ్యంభావివినాశబీజాలతో సహా గర్భితమై వుంటా” యంటాడు పో. చూశారా ఈ పెద్దలిద్దరి మాటలూను—ఒకే పాదునుండి లేచిన రెండు పరస్పరభిన్ననిర్ణయా లవి. ఏనాటినుంచో సిద్ధంగా వున్న బోనుతోని ఎలకలు మనుష్యు లంటాడు పో.

ట్యెయిన్ ఉల్లాసముల్లసిగుడైన ఎమర్సనుకికంటె పోకే ఎక్కువ దరిదాపుల్లో వుంటాడు. ఇతని హాస్యంకూడా ఉపద్రవంగానే వుంటుంది. రక్తపాతంగురించికూడా అమానుషమైన ఉల్లాసంతో రాయగలడు. శవాల కంపునుంచి కూడా భయంకరమైన హాస్యాన్ని ఉత్పత్తిచేయగలడు. ఒక్కొక్కప్పుడు అసలుసందర్భాని కతీతమైన విపరీతధోరణితో పడిపోతా డాయన. అప్పుడు పాఠకుడికి కలిగే వైమనస్య మింతా అంతా కాదు. ఇదేదో ప్రాంతీయమైన తోపమని అనేస్తే సరిపోదు. అతని అభిరుచి హర్షించదగిన అపావిత్ర్యంనుండి నంగనాచితనపు కంగులదాకా ఊగిసలాడినా (ఒక టిషియన్ దిగంబరుడినీ, ఎబెలార్డ్ అనే దుర్బోధబీరువునీ

చూచి ట్వెయిన్ ఆశ్చర్యచకితుడైనప్పటిలాగ, ట్వెయిన్ నిజానికి చాలా సున్నితమైన హృదయతత్త్వం గలవాడు. పోలాగే ఆయనకూడా ధ్వనులకూ, రంగులకూ అసాధారణప్రతిస్పందనాలుపొందుతాడు. అయితే పోలాగే 'తమాషా'లు చెయ్యడమంటే మోజుపడతాడు. అతనిలాగే నాటకీయంగా సన్నివేశాలను నప్పడంతో మెలకువ గలవాడు. నేర్పుగా పరులను టోకరాకొట్టించగల ఊహకాలులను మెచ్చుకుంటాడాయన. (ఉదా: అసత్యలాపకులడైన అతని పాత్ర Huckleberry Finn)నుండి దూరంగా నిలవగలిగిన ధీమత్తు ఆయనకుచాలా యిష్టం(The United States of Lynchordomలో వ్రాస్తూ "దైర్యవిశ్రుతుడైన మనిషి ముందుకు రావడానికి ఏనుండికీ దమ్ము లుండవు" అని అన్నాడాయన). అయితే రెండు సందర్భాలలోనూ ఆయనకు లోలోపల మానవ సమాజంమీద నిరసనవుంది. 1871 నాటికే తన రచయితృదశాప్రాంగణంలోనే మానవసమాజాన్ని "ఇదో అల్పసరీస్పృహల చాడుగబండి" అని వర్ణించాడు. ఆ నిరసనకు వెనుక ఆయన వదులుకోలేని ఒక విషాదంగూడవున్నది. 'ఇదంతా ఒక అభాగ్యమానవజాతి' అని ఆయన అనుకొన్నమాట మరీ నిరర్థకమైనది కాదు. "The Man that corrupted Hadleyburg"(1900) అనే ఆయన కథానికలో ఒక ఘోరమైన గమ్మత్తుకి యధార్థమైనకీమ్మత్తు ఏర్పడిన వైనం తెలియజేస్తుంది. ఆ Hadleyburg లోని పెద్దపెద్దలంతా వట్టి దగుల్బాజీలని తేలుతుంది. వాళ్లకి చెప్పకోడానికి సాకుగూడా లేదు—“అన్నిటిలాగే అదీ విధివిహితం” అని అనుకోవడం తప్ప. 'The Mysterious Stranger' (అతని మరణానంతరం 1916 లో ప్రచురింపబడింది)లో మానవుడికి స్వతంత్రమైన ఇచ్ఛాశక్తి వుందనుకోవడం మిథ్య అనే అతని చిరంతన విశ్వాసం మరీ చిక్కపడి కనిపిస్తుంది. అతని చరమసందేశ మేమంటే—ఈ ప్రపంచానికొక గుణమూ, యోగ్యతా లేవని మాత్రమే కాదు, అసలు యధార్థత్వమన్నదే లేదు—అని. మానవసమాజ మంతా “శాశ్వతమైన శూన్యంలో

అలా దిక్కుమాలి తిరుగుతూవుండవలసిందే" అని. ఇప్పటికి కట్టుకథ (నేవడా ఆటంబాంబులోలాగ) దాని పరమావధికి చేరుకుందని అనుకోవచ్చు.

Huckleberry Finn వ్రాయకముందే ట్వెంటి కర్మసిద్ధాంతి లాగ నిశ్చయవాది. అయినా మానవసమాజాన్ని తిట్టడ మెప్పుడూ మానలేదాయన. పోకూడా అలాగే తక్కిన రచయితలను నిత్యం దుయ్యబడుతూనేవుండేవాడు. అతనికి బడిపంతులువృత్తి బలవంతపుబ్రాహ్మణార్థం లాంటిదే అయినా తన విధి తాను చక్కగా నిర్వహించినవాడు. అనుభవం మీద బడిపంతుళ్ళ బుద్ధి మొద్దుబారిపోతుందని గ్రహించాడు. అయితే వాళ్ళలో కాస్తయినా ప్రాథమికజ్ఞాన ప్రరోచన చెయ్యడానికాయన యేమీ ప్రయత్నించివుండలేదు. ట్వెంటి కూడా ఆ అవిశ్వాసశీలమైన మనుజుడేషస్వభావుడైన అయ్యవారులాంటివాడే. శాన్ ఫ్రాన్సిస్కోలో అతనికి 'Wild Humorist of the Plains' (అవస్యసీమలో ఆట వికమైన ఘోరధోరణి గల హాస్యగాడని అర్థం) అనీ, 'the Moral Phenomenon' (నైతిక మార్గంలో ఒక వింతలాంటివాడని అర్థం) అనీ మారుపేర్లున్నాయి. ఆయన మాటిమాటికీ వెట్టిమొట్టి హాస్యం తన పూనిక కాదనీ, ప్రబోధమే తన పూనిక అనీ నొక్కివక్కాణిస్తాడు. పో, ట్వెంటిను ఇద్దరూ ఆశించిన ఫలితాలు చేరుకునే తమ ఉద్దేశాలగురించి నిష్ణాతులకుండే నిండుగర్వంతో ఉద్ఘాటించినా, ఇద్దరి సృజనపద్ధతుల మధ్యనుగల అంతరం చాలా పెద్దది. పో నైతిక ప్రబోధాన్ని వదిలిపెట్టి మిథ్యాసౌందర్యం కోసం వెదుకులాడుతాడు. ట్వెంటి పరిహాసమునెన్నుకొంటాడు; ప్రజలను బెల్లించిగిలిగింతలు పెట్టి అసలువిషయం గ్రహించేటట్లుచేస్తాడు. అతని రచన అంత ఎగుడుదిగుడుగా వుంటుందంటే ఆశ్చర్యపడవలసిన పని లేదు. అతనిది సగంఉల్లాసంగా ఉరకలువేసే రకం, సగం వట్టి జడప్రకృతి. ఆ ఉల్లాసంలో పాశ్చాత్య జీవితావ్యవస్థలో పడే త్రుళ్లుపాటు కొంత. అతని గురించి హావెల్స్ - "అతనిసంభాషణలో వాయవ్యదేశపు, లింకనీయమైన, ఎలిజబెథెన్

వైశాల్యం వుంది. అయోగ్యపు టూహలతో స్వైరవిహారం చేస్తూ ఆయన ఉత్తరాలను నేను దాన్తూవచ్చాను. వాటిని కాల్చివేయడాని కళక్తుడ నయ్యాను. అలాగని, ఒకసారి చదివాక, మళ్ళీవాటి ప్రక్క చూడలేకపోతున్నాను" అని వ్రాశాడు.

టెప్పయిన్ అంటే స్వతంత్రతలో చన గలవాడు. స్వేచ్ఛగా మాట్లాడుతాడు. ప్రజాస్వామికవిశ్వాసం గలవాడు. బానిసతనం, బూర్జువాతనం, అసహనం అన్నవాటిని ముట్టడిస్తాడు. అసహనం నుండి తప్పించుకోవడానికే ఆయన తూర్పుదేశానికి వచ్చేశాడు. దక్షిణదేశపు రాజకీయాల గురించి చర్చిస్తూ ఆయన 1876 లో కన్నెక్టికట్ నుంచి ఒక మిస్సోరీ మిత్రుడికిలా వ్రాశాడు:

“అక్కడివాళ్ళ స్థితి గ్రహించా ననుకుంటున్నాను నేను. ఓ పరిపూర్ణమైన స్వేచ్ఛ! నీ యిష్టం వచ్చినట్లు ఓటుచేయవచ్చు. అయితే తక్కిన వాళ్ళలా అనుకుంటారో నీ యిష్టమూ అలాగేవుండాలి. లేకపోతే సంఘబహిష్కారము. అదృష్టవశాత్తూ ఈ మనుషులలో ఏర్పడిన విశాలానుభవం తెలివిగా నివాస మేర్పరచుకోవడానికి తోడ్పడింది నాకు. దేశంలో అతి స్వచ్ఛందంగా వుండే మూల బతుకు తున్నాను.” అంటే లాంగ్ ఫెతో, తోవెల్లుల న్యూ ఇంగ్లండుతో నన్నమాట. ‘తూర్పుదేశపు’ టెప్పయిన్ తో కొంత సంగనాచితనం వచ్చిపడింది. కాకపోతే వట్టి మంది పరిపాలన తెచ్చిపెట్టడానికి పెద్దల దొరతనంమీద కత్తి గట్టడం దేనికి? మనమంతా పరిస్థితులకు బానిసల మనుకున్నప్పుడు అసలా కత్తిగట్టడం వల్ల ప్రయోజన మేమిటి? ‘టెప్పయిన్’ . అనే అతని కలం పేరే అతని ద్వంద్వ స్వభావాన్ని తెలియజేయడం సముచితంగా వుంది. అంతేకాదు, ఆ ద్వంద్వస్థితి గురించిన భావన అతన్ని చగా చేయడం, ఇలివృత్త యుక్తులుగా అతడి ద్వంద్వాలను కలగలుపు పోలికలను వాడుకోవడం (‘The Prince and the Pauper’ లోను, ‘Pudd’nhead Wilson’ లోను), ఆయన అమ్మవంక ‘డర్ హేమ్’

ప్రభువులనుండి, అబ్బవంక ఒక రాజహంతయైన న్యాయాధిపతినుండి తన వారసత్వాన్ని ఎన్నుకోవడం కూడా సముచితంగా వున్నట్లే తోస్తుంది. అందాన్ని హాస్యంతో కలపడం, సంపన్నుల సంఘంతో గల అసమానత నొకవంక విమర్శిస్తూ, వేరొకవంక తాను వారి ఆడంబరపు వేడుక లనుభవించడం వల్ల కలిగే అనర్థాలను రాకుండా చేసుకోవడం కోసమే ఆయన గతకాలపు విషయాల గురించి వ్రాసేవాడు. అతని కలాంటి ప్రోత్సాహ మిచ్చేవారు అతని గ్రంథాలపై సమీక్షలు వ్రాసేవారున్నా, “నీ Tom Sawyer, Huckleberry Finn హాస్యభోరణికి చెందినవి కాని నీ ‘Joan of Arc’ రమణీయంగా వుంది” అని అతనికి నమ్మిక పుట్ట మాట్లాడే హార్ట్ ఫర్డ్ సహవాసులున్నా. అత డా మాటల నామోదించే వాడు. అయితే అతని సంచితట్టుతోని వస్తువులు పో వస్తువులలాగే అయథార్థా లైనప్పటికీ పో కలిపించే వాతావరణంతోని మసృణత్వం వాటి కుండేది కాదు. అవి ప్రహసనత్వంనుండి అధిక్షేపత్వం వేపు చాప ల్యంతో పరిశ్రమిస్తూ వుంటాయి. ఒక్కొక్కప్పుడు వెగటుగొల్పుతవి కూడ. అయితే అవన్నీ ఒక నిష్టాశుడైన హాస్యచతురాసుని సృష్టికి చెంది నవి కాబట్టి నిరంతరం సరస పరిహాస సురుచిరాలుగా పఠనాసక్తి కలి గించేవిగా వుంటాయి. కాని పిదప కాలపు చలనచిత్రాల్లో చార్లీ చాప్లిన్ వాలకాల్లోలాగ అందులో హాస్యం అనాతోచితంగానూ, ఆశయం చెడునుగానూ కనిపిస్తుంది. ఒకసారి అది మనకు మితాయి వుండ తింటున్న ట్లనిపిస్తుంది. ఒక్కొక్కసారి పంచదార పైపూతతో చేసుమాత్ర మ్రింగిన ట్లుంటుంది. మరొకప్పు డస లే పూత లేని మాత్రలాగే వుంటుం దది.

ఒక సాంప్రదాయక మార్గంతో సిద్ధపాస్తుడైన ట్వెయిన్ వంక చూస్తే, తొలిచిత్రాల్లో చాప్లిన్ లాగ, గొప్ప కళాకుశలుడుగా దర్శన మిస్తాడు. అమోఘ మా ప్రయోగ సామర్థ్యం. తలచినట్లు తగిలి తీరు తుంది. హాస్యోల్లుంఠనాల బౌద్ధత్యం లేకుండా స్నిగ్ధం, సన్నిహిత పరి

జ్ఞాన విదగ్ధులను ప్రకటించే అతని పుస్తకాలు కొన్ని వున్నాయి. వాటి కోసమైనా తరతరాలా ఆయన్ని స్మరించుకుంటారు ప్రజలు. అవి Tom Sawyer, Life on Mississippi, అన్నిటినీ మించి Huckleberry Finn అనేవి. వాటిలో అతనికి సుపరిచితమైన, అతని బాల్యానికి ఆటపట్టయిన నదీతీరస్థ సగరానికి, నదికి సంబంధించిన జీవితంలోని మాధుర్యమూ, వాస్తవికతా వుంటాయి. డిక్కెన్సుకి మిసిసిపి అంటే ఒక మురికి గుంట, బురద వరద. నిశీధ సమయాల్లో నీలాకాశంలో అనుదినం అనపాయంగా మెరిసే మెరుపులు తప్ప దాని విషయంలో సంతోషించదగిన దింకేనీ లేదట. అదే యువకుడుగా వున్నప్పుడు, తదుపరి స్మృతిచక్షుస్సుండుడైన మార్క్ ట్వెయిన్ కి జీవిత సర్వస్వమూ అదే. ప్రవృత్తుల పాలిటి కది ప్రమాదగుండమే కాని హక్ ఫిన్ లా దాని స్వరూపం తెలిసినవాళ్ళ కది దయామయ మంగళ దేవత. ట్వెయిన్ గ్రంథాల్లో ఆ మహానది మానవ మహా ప్రస్థానాని కొక సంకేతం. టామ్ సాయర్ 'ఒక చెడు కుర్రాడి కథ' (అయితే వాడికి పెద్దవాళ్ల లక్షణాలు చాలా పట్టేయనుకోండి). కొంత మోతాదు మించింది. అంత పరిపూర్ణ సంతృప్తి నివ్వదు. Life on Mississippi బ్రహ్మాండమైన ఎత్తు గడతో ప్రారంభమైనా చివరి ప్రకరణాల్లో చప్పబడిపోతుంది. కాని Huckleberry Finn, అందులో Jim కి కలిగిన టామ్ సాయర్ లో లాంటి విమోచనం మాట అలా వుండగా, అదొక చక్కని పరిపూర్ణత గల నవల. ఒక సీమదేశపు కుర్రాడి గురించి మరపురాని చిత్రణ అది. నిశ్చయ వాదం సరియైన తత్త్వం అవునా కాదా అన్న ప్రశ్న అలా వుండ నివ్వండి. కాని సామాన్యజనంతో లావాదేవీలు పెట్టుకునే నవలా రచయిత పట్ల మాత్రం అది చెడు సిద్ధాంత మనక తప్పదు. తమ తరపున నావలికుడు (novelist) ఏమి తీర్మానించుకున్నాసరే సామాన్య జనం మాత్రం తమ జీవిత గమనాన్ని పురాకృత నిర్ణయంగా భరించలేరు. నావలికుడు గట్టిగా అలాంటి తన ఆభిప్రాయాన్ని రుద్దితే, పాత్రలు జీవంలేని పోత

బామ్మలు కావలసివస్తుంది. Huckleberry Finnలో మాత్రం పాత్రలు (విట్టర్ అన్నట్లు) 'నవనవోన్మేషంగా, ఆకతాయిగా, వాస్తవికంగా' వున్నాయి. అందులో కొన్ని పాత్రలు కఠినచిత్తకోభలో, ఒక కుక్షిణీ పట్నవాసపు పశుప్రాయత్వంలో, అర్థం పర్థం లేని ఘోరవంశవైరాల్లో, నీగ్రో బానిసతనంలో (జిమ్లాగు) చిక్కు కున్న మాట వాస్తవం. కాని హాక్ మాత్రం స్వచ్ఛందంగానే వున్నాడు. స్వభావసిద్ధమైన అతని ప్రకృతి ఇంకా మలచబడలేదు; తనను నాగరికంగా చేద్దా మనుకొన్న పరిసరం చేతిబడి అతడింకా నాశనం కాలేదు. జిమ్ను బానిసతనపు సత్వర దుష్పరిచామనుండి రక్షించగలిగా డతడు నలుపు దోషంనుంచి తప్ప. అయితే చివరికి నేటిబంసాలాగు ఆత్మరక్షణార్థము హాక్ నాగరికతకు దూరంగా పోవలసి వచ్చింది. అమెరికనుల నిస్సంగత్వమంటే అదీ. కాని హాక్ విషయంలో ధోరోగారి సన్యాసంలాటి దేమీ అతని న్ననుసరించలేదు. ఆ నూత్న ప్రపంచం (The New World, i.e, అమెరికా) ఇంకా కొత్తగానే వుంది. ఆవ్యవస్థలోకి, కేవలం ఇండ్రియచోదితమైన పాశవ ప్రకృతిలోకి కాలజారేదాకా ఆలాగే వుంటుంది. ఉండకపోతే పునరావృత్తి లేని పోగాలపు విషాదశ్రుతులు వినిపించడం మొదలవుతుంది. వ్యాపారాలు, చర్చులు, నీతిరూపకాలు, అచ్చుపడిన అబద్ధాలు, వేదికలమీది వేషాలు, కడుపులుగా, గుంపులుగా, నేనలుగా, మానవులు కదిలిపోతూ వుండడం ("సైనికులు కొంద రొకచోట చేరడం చూడటానికి దారుణం" అంటాడు ఎమర్సన్) ఒక టాకటే వస్తున్నాయి. ట్వెయిన్ ఇందులో కొన్ని విషయాలను విడిచి పెట్టేశాడు. 'సివిల్ వార్'లో కొద్ది వారాలు సైనికుడుగా పనిచేసి నేవడాప్రాంతానికి వెళ్ళిపోయాడు. ఎడారిని వికసింపజేసే ప్రయత్నంలో వున్న యితరులతో చేసులు కలపడానికి. అయితే మార్గదర్శకులన్నవారు చేయవలసివచ్చేటట్టుగా అక్కడి జనుల ఉదారమైన అమాయకత్వాన్ని అపహరించడంలో తాను చేసినదానికి తరువాత విచారించాడు.

నూటియైన అనుభవంలోని నూనృతత్వాన్ని కాపాడడం కోసం కొంతకు కొంత ప్రయత్నించిన అమెరికన్ రచయితలలో ఎర్నెస్ట్ హేమింగ్వే మరొకడు. అతడు Huckleberry Finnను అందుకోను, తతిమ్మా కృతుల్లోను అనువంగికంగా అమెరికను వాతావరణానికి తగిన గద్యశైలిని సృజించడం అనే ఘనవిజయాన్ని సాధించిన మార్క్ ట్వెయిన్ ను సముచితంగా మెచ్చుకొన్నాడు హేమింగ్వే. అలాంటి శైలికోసం వాషింగ్టన్ ఇర్వింగు ఒక ప్రయత్నంచేశాడు. తోవెలూ చేశాడు. వార్తా పత్రికల హాస్యరాయుక్కు చేశారు. వాళ్ళ ప్రయత్నమంతా హాస్యరచనల ద్వారానే జరిగింది. అమెరికనులు చిన్నచిన్న సామాన్యపుసహజసరళాలైన రచనలతో మాత్రమే తమ మాతృభాషలోని జాతీయతయొక్క సౌలభ్యాన్ని ప్రకటించగలరు; సాధారణంగా అది ప్రయోగింపబడే సాంప్రదాయక ధోరణిభారాన్ని తప్పించుకోగలరు. ఒకసారి 'ఏనీ, నిజమైన అమెరికను శైలి అన్నది ఎక్కడుందని అడిగాడు నో వెబ్స్టర్ (Noah Webster).

“‘రాణీగారి ఇంగ్లీషు’ (the Queen’s English) అంటూ ఏమీ లేదు. సరుకంతా ఉమ్మడికంపెనీహక్కువారుల చేతుల్లోకి పోయింది. మనకు మిగిలిందల్లా వాటాల (Shares) భారం మొయ్యడం” అని వెబ్స్టర్ చేసిన ఆరోపణలో మార్క్ ట్వెయిన్ రోజు వచ్చేవరకూ సత్యంలేదు. అతని చేతిలో హాస్యపుటపద్ధంతపు పలుకుబడి, మాండలికము ఒక వాటమైన సారస్వతాయుధంగా, నిరాడంబరంగా, నిసర్గసుందరంగా, ఉపన్యాసంలా భాసించే, కాని ఉపన్యాసంకాని మాదిరిగాతయారై నవి. హావెల్స్ అంటాడు: “లబ్ధప్రతిష్ఠులైన పెద్దలు వ్రాసే చాదస్తపు టింగ్లీషు పాండిత్య ప్రకర్ష, మెలకువ కలిగివుంటుంది. తన తాతగా రెవరో దానికి తెలుసు” అని. మార్క్ ట్వెయిన్ రచనల్లో వస్తువిషయంలో పాశ్చాత్యజీవితంలో లాగే ఒక సంకరమైన అసంగతత్వం వుంది. కాని రచన విషయంలో హేమింగ్వే వారసత్వాన్ని చూసిన ఒక క్రొత్తధోరణి చివుగుతోడిగింది.

8

ముకుతోన్నేషము

సిడ్నీ లేనియర్ (1842-81):

అభిజనం: జార్జియారాష్ట్రంలోని మేకన్. అదే రాష్ట్రం ఓగిల్ థోర్ప్ యూనివర్సిటీలో విద్యాభాసం. 'సివిల్ వార్'లో 'యుద్ధభైదీ' అయినాడు. అంతటితో సంగీత విద్వాంసుడుగా జీవితం సాగిద్దామనుకున్న అతని ఆశలు పటాపంచలై పోయాయి. పాసం, అసలే బాగులేని అతని ఆరోగ్యం మరీ చెబ్బులిన్నది. అయితే యీ అనుభవం Tiger-Lilies (1867) అనే అతనినవలకు నరకు నరఫరా చేసింది. అనారోగ్యదారిద్ర్యాలచే పీడిస్తుండే కవిత్వసంగీతాలను వరించాడు. ఒక బాల్మిమోర్ సంగీతమేళంలో మురళీధరుడు (Flutist)గా చేరేడు. 1877 లో అతని కవితలు, 1880 లో 'The Science of English Verse' అనుపేర కొన్ని ఉపన్యాసాలూ ప్రచురింపబడ్డాయి.

జార్జ్ వాషింగ్టన్ కేబిల్ (1844-1925):

ప్రభిజనం: న్యూ ఆర్లియన్సు. 'సివిల్ వార్'లో కొంత కాలం 'కాన్ఫెడరేటు' పని చేశాక రచయిత అయ్యాడు. మొదట్లో గల్పికలవంటి అతని రచనలు కొన్ని పత్రికలలో పడుతూ వచ్చాయి. కొన్ని 'Old Ceole Days' అనుపేరి సంపుటికరింపబడ్డాయి (1879). 1880 లో 'The Grandissimes' అనే నవల, తదుపరి అనేక కథలు, అతడు జోత్తరాహుడైనా దక్షిణాసిమకు సంబంధించినవి, వచ్చాయి.

జోయల్ చాంప్లర్ హేరిస్ (1848-1908):

ప్రభిజనం బార్బియా. అనేక దాక్షిణాత్యపత్రికలలో పని చేశాడు. తదుపరి 1876-1900 నడుమ 'అట్లాంటా కాన్ట్రీని ట్యూవన్' అనే పత్రికలో సంబంధ మేర్పడ్డది. అందు లోనే 1879 లో అతని ప్రప్రథమ కథానిక అంకుల్ రెమస్' అనేది ప్రకటింపబడింది. పిమ్మట పరంపరగా చాలా వ్రాశాడు కథలు. వాటికి చాలా గిరాకీ మేర్పడ్డది. మంచి ప్రచారం వచ్చింది. ఆయన పోయినప్పుడు 'అంకుల్ రెమస్ స్మారకసంఘం ఒకటి ఏర్పాటయింది. దక్షిణాసిమ జీవితంగురించి ఇంకా కథలూ, నవలలూ వ్రాశాడు.

హేరియట్ బీచర్ స్టోవె (1811-96):

ప్రభిజనం: కన్నెక్టికట్. 1832 లో ఆమె తండ్రితోపాటు సిన్సిన్నటికి వెళ్ళిపోయింది. అక్కడ తండ్రిగారి తత్వపాఠశాలలో ఆచార్యుడుగా వున్న సి. ఇ. స్టోవెను వివాహం

చేసుకుంది (1836). బానిసతనాన్ని గట్టిగా ప్రతిఘటించింది. మెయిన్ లో నివసిస్తూ 1852 లో 'అంకుర్ టామ్స్ కేబిన్' అనే నవల వ్రాసింది. అది ఆవేశాన్ని రేకెత్తించి మంచి ప్రచారం పొంది ఆమెచే ఇంకా చాలా నవలలు వ్రాయించింది. అందులో 'Dred, A Tale of the Great Dismal Swamp' (1856) అనేది కూడా మరో దాస్యత్వచేత కారకమైన నవల. కొన్నేళ్లు మార్క్ ట్వెయిన్ కి సన్నిహితంగా కన్నెక్టికట్ రాష్ట్రంలోని హార్ట్ ఫర్డ్ లో నివసించింది. కాని ఆవిడకు ప్లారిడా స్థావర మంటే ఆసక్తి. ఆ దక్షిణరాష్ట్రంలోనూ కొంతకాలం గడిపింది.

సరా ఆర్నె జ్యూయెట్ (1849-1909):

బ్రాభిజనం: దక్షిణపు బెర్లిక్, మెయిన్. యావన ప్రధమదశ లోనే రచనావ్యాసంగం ప్రారంభించింది. ఆమె తొలి రచనలు 'Deephaven' అనే పేర ప్రచురింపబడ్డాయి (1877). పాఠకజనసమాదరణ పొందేయి. మెయిన్ కి సంబంధించిన కొన్ని నవలలూ, కవితలూ వ్రాసింది. ఆమె రచనల్లో లబ్ధప్రతిష్ఠ మైనది 'The Country of the Pointed Firs' (1896).

ఎమిలీ డికిన్సన్ (1830-86):

బ్రాభిజనం: ఆమ్ హెరస్ట్, మసాచుసెట్స్. ఆమె జీవిత మంతా అక్కడ గడిచినట్టే. ఒక్క ఏడుమాత్రం ఊంట్ హోయోక్ శ్రీ పాఠశాలలో గడిపింది. ఆవిడ క్రమంగా ఏకాంతత వరించింది. సంపన్న న్యాయవాదియైన తండ్రి యింట్లోనే తన వాసం. ఆమెకు గల కొద్దిమంది మిత్రులతో

ప్రముఖుడు హార్వర్డుపండితుడైన థామస్ వెంట్‌వర్త్ హిగ్గిన్స్. తన కవితావ్యాసంగంలో ఆయన సలహా పొందుతూ వుండేది. అనంతరం ఆయనే ఆమెకావ్యాలు పరిష్కరించి ప్రకటించాడు.

విట్మన్, మెల్విల్ల కృతులను, జాన్ డబ్ల్యు. డిఫారెంట్ వ్రాసిన 'మిస్ రేవెనెల్స్ కన్వర్షన్ ఫ్రమ్ సెసెషన్ టు లోయల్టీ' ('Miss Ravenel's Conversion from Secession to Loyalty,' 1867) అనే కృతినీ, పేరు నూచించేదానికన్నా పెరిమ గలదాన్ని, మినహాయితే 'సివిల్ వార్' కాలంలో బయల్పడలిన సాహిత్యంలో సారం తక్కువ. అమెరికన్ రచయితలలో కొద్దిమంది మాత్రమే యుద్ధంలో పాల్గొన్నారు. ఎంబ్రోజ్ బియర్స్, సిడ్నీ లేనియర్సులు పాల్గొన్నారు. ట్వెయిను, హవెల్స్, హెన్రీ జేమ్సులను భీరుశ్రేష్ఠులని పరిహాసంచేశాడు హెచ్. ఎల్. మెన్కెన్. యుద్ధంవల్ల పైనిక స్మారకగీతాల పంట పండింది. తోవెల్ వ్రాసిన 'హార్వర్డ్ ఓడ్', దక్షిణదేశపు యువకవి హెన్రీ టిమ్రాడ్ వ్రాసిన 'ఎత్నోజెనిసిస్' అలాంటివే. ఇవి అమెరికన్ పాఠకుల కంఠ రక్తి గొలిపినా విదేశీయులకు మాత్రం లాభంలేదు. అనుకొన్నట్లుగా దేశీయ రచయిత లందరికీ యుద్ధం గొప్ప ఉత్సాహాన్ని కలిగించింది. అమెరికా దేశపు ఘనతలను రక్తపాతం ఋజువుచేసిన రోజుల్లో, ఆ రచయితలకు వాటిని సిరాలో నిరూపించే అవకాశం కలిగింది. చూడండి "క్రీశేషుల యెడ మన కర్తవ్యము" అంటూ 1865 లో యేల్ లో ఒక ఉపన్యాస మిస్తూ హోరేస్ బువ్నెల్ ఏమన్నాడో: "ఇకమీద మనం అమెరికను భాషలోనేగాని ఇంగ్లీషులో వ్రాయకూడదు. మన కొక స్థితి యేర్పడింది. మనం మనదీ అనిపించుకొనే నాగరికత నేర్పరచుకోవాలి. స్వతంత్రభావన కలిగివుండాలి. మనకున్న అవకాశాలనే రాజింపజేసుకోవాలి."

ఆ తరువాత కొద్ది వత్సరాలకు మార్క్ ట్వెయిన్ అమెరికను భాష

వ్రాయ మొదలుపెట్టేడు. వెంటనే అది అనుస్మృతం కాలేదు సరికదా కొందరు అమెరికన్ రచయిత లది తమ ప్రయోజనాల కసమగ్రమైన దని, అస లెన్నడూ అనుసరించడమే మానేశారు. అనాటి అమెరికన్ సాహిత్యం అనుకోకుండా కొంత ఆందోళనను వ్యక్తం చేసింది. యువరచయిత లందరూ పెద్దవారి నీడల్లో పీటలు వేసుకున్నారు. ఎమర్సను, లాంగ్ ఫెత్ 1882 దాకా వున్నారు. లోవెల్, విట్టియర్, హోమ్స్, పార్క్ మన్ 1890 కి పైబడి వున్నారు. అమెరికాలో స్వర్ణయుగం అవతరించడానికి పునర్నిర్మాణ కృషి సాగుతున్న గడ్డురోజులను చూసి, కిట్టని విమర్శకు డెవడైనా హారేస్ బుష్నెల్ ఆశించిన నాగరికత జాడైనా కనిపించలేదని అనుకో వచ్చు. కాని కాస్త సానుభూతి గల పరిశీలకుడు చెరురుచెరురుగా వున్న సిడ్నీ లేనియర్ లాంటి రచయితలను, ప్రధానంగా స్థానిక ప్రకృతి చిత్రణ భావణములపై ఆధారపడి అంతంతమాత్రంగా సాగుతూవున్న సాహిత్యాభి వృద్ధిని గమనించగలడు (న్యూఇంగ్లండుతోను, డక్షిణపశ్చిమసీమలతోను).

పేటపేటను బానిసతనం, రాష్ట్రపుహక్కులు మొ. విషయాల్లో చిక్కుకున్న డక్షిణదేశం యుద్ధానికి ముందు దానిశక్తులను వాచాల్లో కేంద్రీకరించింది. అడపాతడపా హాస్యరచనలుచేసే పోను, విలియమ్ గిల్ఫోర్ సిమ్స్ (పాపం, ఈయన 'అమెరికన్ స్కాట్' అని అప్పటికే మాట పడిన కూపర్ పేరట 'ది సవరన్ కూపర్' అనిపించుకొన్నందున రెట్టింపుగా ప్రాంతీయమైన అప్రతిష్టపాలై నాడు) లాంటి కొద్దిమంది రెండోరకం రచయితలను మినహాయిస్తే సృజనాత్మక సాహిత్యం విషయంలో దాక్షిణాత్య సంప్రదాయ మంటూ ఏమీ లేదు. యువకవీ, గాయకుడూ అయిన లేనియర్ మైత్రికోసం, బాసటకోసం తపించాడు. ఒకసారి ఒక ఉత్తరదేశపు మిత్రుడి కొక బాబు వ్రాస్తూ "ఇక్కడ మేమంతా అంధకారంలో ఎలా కొట్టుమిట్టాడుతున్నామో నీకు తెలియదు" అన్నాడు తన పద్యాలకు కాస్త గుర్తింపు వస్తూవున్నా, ఉత్తరదేశంలో అచ్చవడాని కవకాశ మేర్పడుతూవున్నా ముందునాటి పోలాగే తానూ ఒక దుర్భరమైన

అశాంతికి గురికావలసి వచ్చింది లేనియర్. ఒక్కరికీ జీవితంలో స్వామ్య భద్రత లేకపోయింది. ఇద్దరూ అతిశయంగా ఊహగానాలు చేశారు. అద్భుతపరాక్రమం, అమలినలు, కామోదేకరహితలు నైన అంగనలు, అలౌకిక సౌందర్యము మున్నగు విషయాలనుగురించిన అతితోక దాక్షిణాత్య భావనాడంబరం వారిని తోగొన్నది. ఇద్దరూ ఛందశాస్త్రతత్వంగురించి క్రొత్త సిద్ధాంతాలు కనిపెట్టేరు. తన 'The Science of English Verse' (1880) అనే పుస్తకంతో లేనియర్ ఒకమూల నూత్రపరిపాలనకు తోగిన వగుటచే సంగీతము, ఛందస్సు సమానప్రతిపత్తిగలవే నని అంటాడు. కవిత్వంతో ఛంద స్పన్నది 'మెట్రోనోమ్' అనే తారవాద్యాని కనుగుణంగా వుంటుందనీ, అంటే దానికి ప్రధానమైనది కాలమే కాని ఉచ్చారణ కాదనీ అతని అభిప్రాయం. కష్టపడి ఒక పగడైన శయ్యలో సంగీతంలా వినిపించాలనే ఆశయంతో కవిత్వసృష్టికి ప్రయత్నించాడు. ఫలితం పో కవిత్వంలోలాగే సుతిమించి రాగాన పడ్డది:

“Oh, What is abroad in the marsh and the
terminal sea?

Somehow my soul seems suddenly free
From the weighing of fate and the sad
discussion of sin,

By the length and the breadth and the
sweep of the marshes of Glynn.”

లేనియర్ నిజంగా చక్కని పంక్తులు కొన్ని వ్రాశాడు; అయితే ఆయన ఏమంత పెద్ద కవి కాదు. అతనిది సున్నితమైన బుద్ధివిశేషమే కాని దాని యుక్తికాలితమీదే అమితంగా ఆధారపడి అపజయం పొందే డతడు. అయితే అతడూ, పో దక్షిణదేశంలో ఒక సాహిత్యసముద్దేశానికి ప్రాతి పదికలు వేశారు. ఆ సముద్దేశానికి దాక్షిణాత్యకాల్పనికోద్యమంవల్ల అష్ట

డప్పుడు విఘాత మేర్పడినా, మన కాలంతో అది మంచి కవిత్వాన్ని ఉత్పత్తి చేసింది.

లేనియర్ లో వున్న ఊహళాలిత, పాండిత్యము, మార్దవమూ లేక పోయినప్పటికీ ఇతరదాక్షిణాత్యరచయితలు తమ పరిసరపరిధిలో వున్న ఆ ఉత్సాహమూ, ప్రాభవమూ, పడిపోతున్న సాంఘికవ్యవస్థ, నీగ్రోలూ కలిసిన వాతావరణాన్ని ఆచుకోడానికి చక్కని ప్రయత్నాలు చేశారు. ఇక్కడే వుంది దాక్షిణాత్యసాహిత్యాభ్యుదయాని కొక మారటరహదారి. అది ట్వెయిన్ లో (అతడు దాక్షిణాత్యుడైనంతవరకూ), బహుశా పోగారి హాస్యచిత్రణలలోగూడ, నిక్కచ్చిగా అగస్టస్ లాంగ్ స్ట్రీట్ వ్రాసిన 'బార్బియా సీన్సు' (1835) లో, బార్డ్ వాషింగ్టన్ కేబుల్, జోయెల్ చాండ్లర్ హేరిస్ లోను గోచరిస్తుంది. (ఈనాటి దాక్షిణాత్యరచయితలైన విలియమ్ ఫాక్నర్, రాబర్ట్ పెన్ వారెన్, యుడోరా వెబ్బ్, కార్సన్ మెక్ కల్లర్స్, ట్రూమన్ కెహోట్ లు ఉన్నతమైన ఆలంకారికమర్యాదకూ, న్యూనమైన జీవితస్థితికీ సంబంధించిన రెండు మార్గాలనూ మెట్టిన మేటు లనిపించుకొన్నారు) అందులో కేబుల్ బౌత్తరాహులలో సంబంధాలు గల దాక్షిణాత్యుడు. అతనికి లూసియానా జీవితనూష్కృ లన్నీ బాగా తెలుసు. అతని 'Old Creole Days' (1879), 'The Grandissimies' (1880) లలోను, ఇంకా తరువాతి పుస్తకాల్లోనూ ఒక నిరంతరమైన సత్యాత్మికత గోచరిస్తుంది. ఎడనెడ దర్శననూర్తి వుంటుంది. అపుడపుడు మార్దవం కనిపించినా ఆ క్రియోల్ మాండలికం వుందే అది ఒక ఆటంకంగా వుంటుంది. చిత్రణకు తగిన వాస్తవికత ఎల్లప్పుడూ వుండదు. అది ఉత్తరప్రాంతీయమైనదైనా, దక్షిణప్రాంతీయ మైనదైనా స్థానికప్రకృతిచిత్రణ గల రచనల్లో చాలా భాగాని కిలాంటి వ్యాఖ్యలు సరిపడతాయి.

అయితే జోయెల్ చాండ్లర్ హేరిస్ వ్రాసిన మంచికృతుల్లో

స్థానికమైనది సార్వజనీన మవుతుంది. తెల్లవారి కుర్రవాడికి తోకంపోకడ గురించి బోధచేస్తున్న నీగ్రోవృద్ధుడైన అంకుల్ రెమస్ (Uncle Remus) నిజంగా ఒక అమరపాత్రము. అసామ్యుడైన బ్రెర్ రేబిట్ (Brer Rabbit), భగ్నశయుడూ ఉపరి దుస్స్వభావుడూ అయిన బ్రెర్ ఫాక్స్ (Brer Fox), ఇంకా అతని పురాణంతోని మిగతా పాత్ర లించుమించు చన్నీ అలాంటివే. హేరిస్ కి అంకుల్ రెమస్ కథలు వ్రాయ వలసిందని అమితమైన ప్రోత్సాహం లభించినా (అప్పటికే పది సంపుటాలు వ్రాశాడు), తా నచ్చమైన దాక్షిణాత్యుడైనా, అంకుల్ రెమస్ ను ఒక ప్రచారపు పెరుమాళ్ళుగా చెయ్యలే దాయన. యుద్ధకాలానికి కాస్త ముందువెనుకల పరిస్థితులనీ, తాత్కాలిక పరిస్థితులనీ స్మరణకు తెచ్చుకుని చూస్తే రెమస్ దక్షిణ దేశంవారి దయనీయస్థితికి తగిన ప్రతినిధి అనిపిస్తాడు. లేక థామస్ నెల్సన్ షేజ్ వర్ణించడానికి మోజుపడిన బాపతుకి చెందిన వింత నీగ్రోపెద్దయేనా అవుతాడు. అయితే అతడు తెలివైన ఘటం. తమ అకించనత్వాన్ని బాగా అర్థంచేసుకొన్నవాడు. అధికారుల సరికయించ డంతో అకించను లవలంబించే విధానాలకు మార్పి చేసాడు.

హేరిస్ ఏమన్నాడో చూడండి:

“నీగ్రోరచయిత వట్టి దుర్బలుడినీ, ఏ హాసీ చేయలేని వాడినే ఎందుకు తన కథానాయకుడుగా వరిస్తాడంటేనూ, ఆ కథానాయకుడికి ఎలుగులు, నక్కలు, తోడేళ్ళతో పోటీపెట్టి అతడినే గెలిపిస్తా డంటేనూ దానికి పెద్ద శాస్త్రీయమైన అన్వేషణ యేమీ అక్కరలేదు. ఆ గెలుపు అదేదో ఒక గొప్ప యోగ్యత దని కాదు, నిస్సహాయత్వాని దని తాత్పర్యం. అది అనూయ, కష్ట, కావేషీ కాదు; కుటిలత.”

అంకుల్ రెమస్ కథలు సహజంగా హాస్యమూ, స్పందనశక్తి కలిగి నవే అయినా కథాఖ్యాతయొక్క మాండలికభాషణం మీదకూడా కొంత ఆధారపడివున్నాయి. అయితే ఆ రెమస్ యొక్క తాత్త్వికదృక్పథం అంటే

మంచి వారూ దరిద్రులూ అయినవా రందరి తత్త్వం, అసలు గ్రంథకర్త దృక్పథం ఆ కథలకు కాలదోషం సట్టకుండా చేస్తుంది. హేరిస్కి అభీష్ట గ్రంథం 'The Vicar of Wakefield'. 'దాని నిరాడంబరత, దాని విస్మయనూర్తి' తన జీవితగమనంతో ఒక ద్రుతిని కలిగించా యంటా డాయన. సాహిత్యం సామాన్యప్రజానీకంగురించి చెప్పినపుడే దానికర్తవ్యాని కది సన్నిహితంగా వచ్చినట్లవుతుందని హేరిస్ అభిప్రాయం. హాథార్న్ నాటి న్యూఇంగ్లండు జీవితంలోని పేలవత్వం గురించి, విసుగుదల గురించి హెన్రీ జేమ్స్ ఎత్తిపాడుపులను సాగ్రహంగా కాదని ఖండించాడు హేరిస్. నిజాని కాయన స్వస్థలం పరిసరంతో నీగ్రోల ఉనికి జీవితాని కొక గాంభీర్యాన్ని చేకూర్చింది. ఈ విషయాన్ని వినియోగించుకొన్న తొలి తరం రచయితల్లో ఆయన ఒకడు.

అంకుల్ రెమన్, ట్వెయిన్ గారి జిమ్లతో పాటు అమెరికన్ నవలా ప్రపంచంతో వాసికెక్కిన నీగ్రోకథానాయకుడు అంకుల్ టామ్. హేరి యట్ బీచర్ స్టోవేయొక్క సుప్రసిద్ధనవలలోనిపాత్ర టామ్. ఆ పాత్రలతో తులనాచితే ఇత డొక పరిహాసచిత్రంలా కనిపిస్తాడు. ధర్మనిష్ఠుడు, విశ్వాసపాత్రుడు, యధార్థాని కఠీతమైన మంచితనం కలవాడు. ఆ 'Uncle Tom's Cabin' అనే నవలతో నీగ్రో గురించి 'నావిక పంచాంగం' (The Nautical Almanac)లో కంటే తోచాపుతో గల విశేష మేమీ లేదంటూ ఒక దాక్షిణాత్యు డాక్షేపించాడు. కాని స్టోవే నవలను అంకుల్ రెమన్తో సరిపోల్చి నిర్ణయాలు చెయ్యడం న్యాయం కాదు. ప్రజల్లో సానుభూతిని దీపింపజేయ్యా లనే ఆశతో ఆమె ఆ కాలాని కనుగుణమైన ఒక బాటను తన రచనతో చూపింది. అంతే. నిజాని కామె రచనతో అన్ని విపరీతధోరణు లున్నందుకు అసంఖ్యాకాలైన తక్కిన దాస్యవ్యవస్థావ్యతిరేకా (Anti-Slavery; లేక దాస్యవ్యవస్థానుకూలా)లైన నవలలవలె అసందర్భరచనగా పరిగణింపబడవలసిందే కాని వాటన్నిటికంటే అది అమితసుందరంగా వుంది. అందుల కామె వస్తు

విషయంలో అపారమైన శ్రద్ధాసక్తులను వ్యక్తంచేస్తూ అందులో ఒక విశిష్టమైన శక్తిని, బౌద్ధుకవ్యంజకతను, ఆఖ్యానవైద్య్యాన్ని, ప్రమాణపరిజ్ఞానాన్ని ప్రదర్శించి వుండడమే కారణం. పామర్ స్టన్ (Palmerston) మూడు పర్యాయాలు చదివిన పుస్తకం ఇదే. గ్లేడ్ స్టన్ (Gladstone) కళ్ళలో నీళ్ళు గిర్రున తిరిగినట్లు చేసింది గ్రంథరాజమే. ఒక శతాబ్ది గడిచాక చూసుకుంటే పాఠకుని ప్రతిస్పందనం కాస్త లఘుశ్రుతి కావచ్చు. అయినా అది గొప్ప నవలే. అంకుల్ బామ్ని సకలగుణాభిరాముడని చిత్రించడం సుతిమించిపోయిందంటే, ఆమాయే డికన్సుపాత్రలు చాలావాటికికూడా చెల్లుబడి అవుతుంది. ఆ నవలయొక్క నాటకీకరణానికి జనరంజకత్వం కలిగించిన 'ఎలిజా' యాతన, 'ఈనా' మరణము అనే సన్నివేశాలు కాలాంతరంయొక్క అభిరుచికి సంబంధించిన వైనా, అందులోని కడమపాత్రలుకూడా—టాప్సీ, నెయింట్ క్లర్, పెల్లీ, సైమన్ లెగ్రీ పాత్రతో సహా పాఠకుల స్మృతిపథంలో నిలిచిపోతాయి.

శ్రీమతి స్టోవేయొక్క ప్రమాణపరిజ్ఞానం అంత ప్రతిష్ఠనందుకోని అమె మిగతా నవలలలోకూడా విశదమవుతుంది. వాటిలో తను న్యూ ఇంగ్లండు రంగపీఠంమీద మతమమత, మతచర్చలే జీవితతంతువులైన చిన్న చిన్న చిక్కని జనసంఘాలగురించిన చిత్రణ చేసిందామె. ఆ జనసంఘాల్లో ఒక గాంభీర్యం వుంది. ఆ జనం జీవితంలో కొన్ని కోణాల్లో దర్శించిన గాంభీర్య మది. వాళ్ళ సమస్యలతో సర్వదా మనకు సానుభూతి ఏర్పడదు. ఉదాహరణకు 'The Minister's Wooing' (1859) అనే నవలలో నాయక తన ప్రియు డెందులోనో మునిగి చనిపోయాడని తెలిశాక అతడు వై భవోపేతమైన స్థితిలో చనిపోనందుకు దుఃఖిస్తుంది. స్టోవే 'విలన్' పాత్రలు—అదే పుస్తకంలోని ఆరన్ బర్, 'Oldtown Folks' (1869) లోని ఎల్లరీ డేవెన్ పోర్ట్ అనేవాళ్ళిద్దరూ పరమపాపాత్ములుగా చిత్రింపబడ్డారు. అయితే స్టోవేతో సరసపరిహాససముల్లాసం లేకపోలేదు. అమె కాటన్ మేదర్ వ్రాసిన Magnalia Christi Americana

చిన్నప్పుడే చదివింది. అది తన కాలిక్రింది కాణాచినేల అంతా ఏదో దైవికమైన పూర్వవివేకంతోడి ప్రత్యేకమైన అనుబంధంవల్ల పునీతమైనోయినట్లొక భావస్ఫురణ కలుగజేసింది. దన్న దామె. స్కాటునవలలుతప్ప మరే నవలలూ చదవకూడదని ఆమెకు తండ్రి ఆదేశం. ఆయన ఒక మతాచార్యుడు. అయితేనేం, సకుటుంబంగా వాహ్యానికి వెడలినప్పుడు మాత్రం ఆయన తన హోదా నలా వుంచి పిల్లలకు బాదంకాయలు కావాలంటే నిట్రమైన కొండకొత్తెంమీద వున్న చెట్టెక్కి, కాయలు రాల్చి, క్రిందనున్న అగాధంలోకి దూకి కాయలేరి పప్పుకొట్టి యిచ్చేవాడట. అయితే ఇలాంటి సన్నివేశాలామెనవలలలో తరచు ప్రసక్తాలు కావు. పుస్తకాలైతే హాథార్న సంయమనం గోచరిస్తుంది వాటిలో. ప్యూరిటన్ సంప్రదాయ పరిష్కానం విషయంలో ఆవిడ హాథార్న్స్ కి నాటి, పోటీకూడాను. పైని చెప్పిన నవలలు ('The Pearl of Orr's Island', 1862 & 'Pogonuc People', 1878 సహా) న్యూఇంగ్లండు సన్నివేశానికి, కార్లినిస్టు స్వభావానికి ఆమంత్రణాలుగా, సరసత్వాన్ని అధికరించిన యోగ్యతను ప్రదర్శిస్తాయి. అవి వర్ణన, సంవిభాగము అనే అంశాలకు సన్నిహితమైన పట్ల బాగా రాణిస్తాయి. నవలలుగా తగిన తాహతు లేను వాటికి. గల్పికలుగా, అంగును ఆమెకు బాగా అవగాహన అయిన పరిసరంయొక్క చిత్రణలుగా జవగలిగిన రచన లవి. ('అంకుల్ టామ్స్ కేబిన్'లోని దక్షిణప్రాంతచిత్రణమాత్రం ఆమెకు కొంత పరకీయమైన సన్నివేశం.)

స్తోవేరచనలలో ఈవిధమైనదానిని స్థానికచిత్రణ మనవచ్చు. అది ఆ కోవకు చెందిన న్యూ ఇంగ్లండు రచయితలలో సరా ఆర్నె జ్యూయెట్ (Sarah Orne Jewett) కు ఉద్బోధక మైనది. జ్యూయెట్ తన బాల్యంలోనే 'The Pearl of Orr's Island' ను ప్రీతి పూర్వకంగా చదివింది. ఆ నవల 'మెయిన్' (Maine) తీరంగురించినదే. జ్యూయెట్ కూడ ఆ ప్రదేశంలో పెరిగినదే. ఆమెకూడా మొదట తన కథ

ల్లోనూ, పిదప నవలలలోనూ ఆ తీరస్థప్రకృతిని చిత్రించడం ప్రారంభించింది. అయితే ఆమె చిత్రణం పరిమితమైనది. సామాన్యంగా అది సముద్ర సమీప భూముల్లో, పక్కణాల్లో వున్న జనసామాన్యం గురించినది. ఆమె పాత్రలలో ఎక్కువమంది తమతమ జీవితమంతా ఒకరి నొక రెరిగిన స్త్రీలే. 'సదృశక విషయపరిజ్ఞాతలైన వారి మధ్య పొత్తు చిరకాలం నిలవదు' అనే ఎమర్సన్ మాట వారిపట్ల వర్తించకపోగా, మోటుగా కనిపించేటంత మితభావణలై వుండగలరు వాళ్ళు. ఇక్కడ మిస్ జ్యూయెట్ కి ఒక చిక్కు వచ్చిపడింది. ఆమె గ్రహించింది: 'న్యూఇంగ్లండులోని గొప్పసంగతులను గురించి చెప్పడం కష్టంగా వుంది. అక్కడి మనుషుల ఆశయ వ్యక్తీకరణవైఖరి ముక్తసరిగా వుంటుంది. భావం హృదయాన్ని ఆవరించుకొన్నపుడు బయల్పెడలిన కొద్ది మాటలూ అచ్చులోకి వచ్చేసరికి వెలవెలబోతూ వుంటాయి.' సగం గతవిషయభావనతో గడుస్తుంది వారి జీవనం. వారి రేవులూ, స్థావరాలూ నానాటికీ క్షీణిస్తూవున్నాయి. పుట్టుకలకంటే గిట్టుక లెక్కువైనట్లు తోస్తుంది. (ఒక నీవిదీవంతా అక్కడి రైతులు సగుటుం బంగా పడమటి ప్రాంతపు బంగారుభూములకు తరలిపోగానే సాఫ్ సీదాగా ఖాళీ అయిపోయింది) నవలారచయిత కిదేమంత పనికివచ్చే పరిస్థితి కాదు కాని జ్యూయెట్ యొక్క నెమ్మదికి, పోడిమిగల నేర్పుకి సరిపోయింది. 'The Country of the Pointed Firs' (1896) అనే ఆమె గ్రంథరాజం ఉప్పువాసనలతో తెల్లరేకు మైకప్పులతో నున్న ఒక చిన్న 'డన్నెట్' అనే ఊహాకల్పితమైన పట్టణంగురించిన చిత్రణపరంపర. అదీ మన కొక కథాఖ్యాత కళ్ళలోనుంచి కానవస్తుంది. అది యెవరో కాదు మిస్ జ్యూయెట్టే. తన నేస్తురాలు శ్రీమతి టాడ్ ద్వారా యీమెకూడా ఆ పౌరుల జీవితరంగాల్లో నమ్రంగా ప్రవేశిస్తుంది. ఆ పౌరులలో కొందరు దూరదేశాలు తిరిగినవారు. కెప్టెన్ లిటిల్ ఫీజ్ 'హడ్సన్' అఖాతానికి వెళ్ళేడు. అక్కడ తా నొక 'ఆర్కిటిక్ పుణ్య లోకాన్ని' కనిపెట్టినట్లు విశ్వసించే పెరివా డొక స్కాట్ వృద్ధునితో

పాటు నివసించాడు. మిసెస్ ఫాస్టిక్ చిన్నప్పుడే తన తండ్రిగారి ఓడమీద ప్రయాణం చేసింది. ఆమె అంటుంది: “ఆ రంగులు పూసుకునే అనాగ రకులను చూసి తీరవలసిందే. నా చిన్నప్పుడు నేను చూశాను, దక్షిణ సముద్రపుదీవుల్లో ప్రయాణాలుచేసి, ఆ వెనకటి తిమింగిలపు వేటరోజులు... అవీ ప్రయాణాలకు తగిన రోజులు...మంచి ఉత్సాహంగా వుండేది. ఒడ్డు పట్టేసరికి మే మెంతో సంపన్నుల మైపోయినట్లు భావించేవాళ్ళం” అని. అయితే వాళ్ళంతా పెరిగి పెద్దవాళ్ళయారు. వాళ్ళమీదను ప్రపంచపు నీడలు బారినవి. దేశాలు తిరిగినవాళ్ళు కూడా ‘మెయిన్’ రాష్ట్రపు మారు మూలనున్న తమ స్వస్థానంతో మరే ప్రదేశమూ సాటిరా దనుకోకతప్పదు.

జ్యూయెట్ రచన ఆమెపాత్రల నివాసాల్లాగే నీటుగా, నిసర్గసుందరంగా, అయితే అప్పుడప్పుడు మాత్రం అప్పుడుకూడా వాటిలాగే కాస్త శోభాడంబరంగా వుంటుంది. అది మితంగా, ముక్తసరిగా వుంటుంది; అలాగని వట్టి సామాన్యమైన చప్పిడిధోరణి కాదు. అది ఒక పతనావస్థ యొక్క సవిషాదదర్శనాన్నీ, న్యూఇంగ్లండు యొక్క జీవకళనూ తూచినట్లు వ్యక్తం చేస్తుంది. ఆ వ్యక్తీకరణం పతనం పొందుతున్న రాష్ట్రాంతరమైన దక్షిణప్రాంతపు స్థానికచిత్రణ రచనలనుండి యీ మెరచనను బాగా పృథక్కరిస్తుంది:

“ఆ యెత్తైన చోట దక్షిణముఖంగా ఒక దిక్కుమాలిన ప్రాత యిల్లు వుంది. ఆ శూన్య గవాక్షాలచ్చంగా చూపుడిగిన కళ్ళలా వున్నాయి. చుట్టూ మంచుకొరికిన గరిక మట్టిరంగు ఉన్నివలె అల్లుకొని వున్నది. తలుపు వార పచ్చని ఆకులతో ఒక అడవిపూల మొక్క ఒక్కగానొక్క వంగిన కొమ్మతో తొంగి చూస్తోంది.

“మన మిప్పుడు కాస్త రొట్టెముక్క, వెన్న తిందాము. తిని ఆ యింట్లో ఏదో కొయ్యకు మేకల కందకుండా మన సజ్జను తగిలిద్దాము...” అన్నది (శ్రీమతి లూడ్).

రచయిత్రుగా ఆమె తన 'మెయిన్' రాష్ట్రాన్ని ప్రేమించడమే కాదు, తక్కిన బాహ్యప్రపంచం గురించి కూడా బాగా తెలుసు. ఆమె బాల్జాక్, జోలా, గస్టవ్ ఫ్లాబర్ట్ రచనలు చదివింది. ఆమె మెయిన్ కి దూర సీమలైన నెబ్రస్కా, న్యూమెక్సికోల గురించి వ్రాసినప్పుడుకూడా ఆమె రచనలు ఒక స్థైర్యం, స్త్రీజనోచితమైన మార్దవం, ఉల్లాసం, పరిణతి గలిగి విల్లాకేథర్ (Willa Cather, 1876-1947) ని జ్ఞాపకం చేస్తూ వుంటాయి. విల్లా, 'The Country of the Pointed Firs' అన్న జ్యూయెట్ నవలను 'The Scarlet Letter', 'Huckleberry Finn' అనే నవలలతో సమానంగా పరిగణించి 'చిరస్థాయిగా నిలిచే అవకాశం గల అమెరికన్ పుస్తకా లివి మూడు' అని ఉద్ఘాటించింది. హేరియట్ బీచర్ స్టోవేనుండి సారా ఆర్నెజ్యూయెట్ దాకా, ఈమెనుండి విల్లాకేథర్ దాకా ఇక్కడో చక్కని క్రమం వుంది. అమెరికన్ సాహిత్యానికి స్త్రీలుకూడ ఒక విశిష్టమైన దోహదం చేశా రన్న విషయాన్ని వెంటనే నూచిస్తుం దీ పరంపర. పక్షాంతరంగా చూస్తే అందలి హానికరమైన ధోరణులు కొన్ని హాథార్స్ కి కోపం తెప్పించాయి. నూసన్ బి. వార్నర్ వ్రాసిన 'The Wide, Wide World' (1851), 'Queechy' (1852) అనే నవలలు ఏడిసిన ట్లుంటాయి కాని హాథార్స్ కి సమకాలికాలైన ఆ చచ్చుచవకబారు నవలలు అతని గొప్ప పుస్తకాలకంటే అధికంగా అమ్ముడుపోయాయి. అయితే మంచిపక్షం చూసుకుంటే విల్లా, ఎల్లె క్లెస్టో (1874-1945) రచనలలో వున్నట్లుగా స్వస్థానవేషభాషాభిమానంతో అనుబంధాలతో ఆ సాహిత్యం అమెరికన్ గద్యవాఙ్మయంలోని బాహ్యడంబర పారుష్యధోరణులకు విరుద్ధమైన (పూరి పాకతో పియానో లాగు) అవశ్యకమైన ధోరణి కవకాశం కలిపించింది.

ఇంకా మరికొందరు రచయిత్రులను పేర్కొన వచ్చు, ఉదా హరణకు మేరీ విల్కిన్స్ ఫ్రీమన్ (1852—1930) మొదలైన వారు శ్రీమతి స్టోవే, కుమారి జ్యూయెట్లవలెనే న్యూఇంగ్లండు వాతావరణాన్నే

వర్ణించారు. అమెరికను కవయిత్రులం దగ్గరగణ్య యైన ఎమిలీ డికిన్సను కూడా అలాగే చేసింది. ఆమె మసాచుసెట్స్ రాష్ట్రంలో అమ్ హెర్ట్స్ అనే చిన్న పట్టణంలో అజ్ఞాతవాసం చేసింది. ఒక్క న్యూఇంగ్లండు సమాజంతో తప్పిస్తే మరెక్కడా ఒక స్త్రీ ఒకేసారి అంత అసుఖంగా, ఒంటరిగా వుంటూ, మరోవంక అంత మనోజ్ఞంగా, స్పష్టంగా, అంత ఇహ పరాల సన్నిహితానుబంధాన్ని గురించిన అభిజ్ఞతతో వుండడానికి వీలు పడదు; అంత ప్రతిభావంశురాలైనా అంత అసమత, అసమగ్రతలతో వుండడానికి వీలుపడదనికూడా అనవచ్చు. ఎందుచేతంటే ఈ న్యూఇంగ్లండు లోనే 'స్థానిక చిత్రణం' రచనల వైభవం ఒక యింటి ప్రాకారానికి, దాని చుట్టూ వున్న తోటకి, అందులో ఒక చిన్న పచ్చికపట్టునుంచిగాని ఆ యింటి కిటికీనుంచిగాని కనబడే దృశ్యానికి గూడ పరిమితంగా అంత ప్రాదేశికమైన స్థాయికి దిగజారిపోయింది. ఇక్కడే ఏకాంతత అన్నది అది ఇచ్చాపూర్వకమైనదా అనిపించేటంత పరిపూర్ణంగా భాసిస్తుంది. ఇక్కడ ఒకవంక 'కాల్వినిజమ్' యొక్క విషాదాత్మకశక్తి, మరోవంక ప్రకృతితో మానవుడు తాదాత్మ్యం పొందడంవల్ల వచ్చే అతీంద్రియపార వశ్యమూ కనిపిస్తాయి మరి.

ఎమిలీ డికిన్సన్ పోయేసరికి ఒక వేయి ఖండకావ్యా లామెవి అముద్రితంగా పడివున్నాయి. ఆమె వాటిని వ్రాసినట్టు కొద్దిపాటి మిత్రు లకు మాత్రమే తెలుసు. అందులో చాలామట్టుకు ఆ వేళకి చేతి కే కాగితంముక్క అందితే దానిమీదల్లా తరువాత పద్యాలల్లాడానికిగాను ముందుగా గిలికిన ఊహలు మాత్రమే; వట్టి ముడిసరుకు. కొన్ని మాత్రం కాస్త శ్రద్ధగా పునశ్చీలితాలైనవి. అన్నీ చిన్న చిన్న పద్యాలు: చాలా మట్టుకు నాలుగేసి పాదాలవి. అన్నిటా ఆమె ఆత్మీయతాముద్ర అతి స్పష్టంగా వుంది. ఆవి తంతివార్తలలా టూకీగా, కురిచెప్పినట్లు వుంటాయి. ఒక్కొక్కప్పుడు తమాషాగా, చమత్కారంగా వుంటాయి. ఒక్కొక్కప్పుడు చపలంగా, చాదస్తంగా వుంటాయి. వాటికి తగిన ప్రమాణం ఒకటి

వాటికి వుంది. పెద్దవీ, దూరంగా వున్నవీ అయిన విషయాలు అమె. దర్శనంతో చిన్నవిగాను, సన్నిహితంగాను, ఇటునుంచి అటు విపరీతంగానూ కనిపించడం కద్దు. అమె సృజించుకొన్న చిన్నారి పొన్నారి ప్రపంచంతో సోలిరాట్టి పొత్తికడుపుతోని మెత్తని భాగం ఒక విందు భోజనపు భోగంలా వుంటుంది. ఈగ, సాలీడు, తుమ్మెద, పిచ్చుక, నీతాకోకచిలుకవంటి అల్పజీవులుకూడ అట్టహాసం చేస్తూ కళ్ళముందు కదులాడుతాయి. చూడండి :

“The cricket sang

And set the sun

And workmen finished, one by one,
Their seam the day upon.

The low grass loaded with dew,
The twilight stood as strangers do
With hat in hand, polite and new,
To stay as if, or go.

A vastness, as a neighbour, came—
A wisdom without face or name,
A peace, as hemispheres at home,—
And so the night became.”

[కీచురాయి పాడింది, ప్రొద్దు క్రుంకింది, ఒకరొకరే పనివాళ్ళు పని ముగించారు. పగలు గడిచింది. మంచు క్రమ్మింది గరిక; ఆకకై నా, పోకకై నా సరే సిద్ధంగా చేతితో హేటు పుచ్చుకుని సమ్రుతతో నిలుచున్న అభినవాగతుడైన వ్యక్తిలా వుంది మునిమాపు వెలుగు. ఏదో వికాలత్వం పొరుగుమనిషిలా వచ్చింది. ఇంటిపట్టున ప్రపంచార్థగోళా లేర్పడినట్లు నామరూపాలు లేని యేదో జ్ఞానస్ఫురణ, ప్రకాంతి వచ్చాయి. ఆ యింతా రాత్రయింది.]

ఈ ఖండకావ్యం నిజాని కామె రచనల్లో గొప్పదేమీ కాదు కాని ఒక ప్రత్యేకత గలదానిగా పరిగణింపవచ్చు. ఛందస్సు దోషజుప్తమైనది. ఒకదాని కొకటి పొందని భావచిత్రాలుగూడ చాల వున్నాయని తోస్తుంది. చివర సకర్మక క్రియాపదం పడవలసి వుండగా దాన్ని గొంతు నొక్కేసి హఠాత్తుగా చమత్కారఖలీనంగా అకర్మకక్రియను ప్రయోగించినట్లు తోస్తుంది. అయినా యీ ఖండికయే నిరూపించేటట్లుగా ఆమె రచనలలో అసాధారణమైన భావసంపద, జాగరూకత కనిపిస్తాయి. కీచురాయి, పనివాడు, అభినవాగతుడు, పొరుగుమనిషి అనే అల్పవస్తువులతో రాబోయే రాత్రికి ప్రత్యుత్థానం చేస్తుం దామె. చివరిపద్యంలో అల్పం వికాలమైనట్లు అలా “A wisdom without face or name” అనడం వుందే అద్భుతం! ఇందులోనే డికిన్సనులో మనోవికారానికి లొంగిపోయే గుణం బాగా వున్నట్లు గమనిస్తాము. ముఖ్యంగా వెలుగుతోని మార్పువల్ల వచ్చే పరిణామాన్ని గమనించగలం. అసలు వస్తుస్థితితో వచ్చే సున్నితమైన మార్పును, అంటే మర్త్యజీవితంయొక్క క్షణాత్మకమైన అస్థిరత్వాన్ని స్ఫురింపజేసే శక్తి వెలుగున కున్నది. చూడండి :

“Presentiment is that long shadow on the
lawn.

Indicative that suns go down;
The notice to the startled grass
That darkness is about to pass.”

[బయలున బలసిన ఛాయ అది అవశ్యంభావిశంక, సూర్యాస్తమయ .
నూచన, అడరిన బెడరిన గరిక కది చీకటి రాక తాఘిదు.]

ఈ పంక్తు లిది ప్రత్యేక మొక కవితాఖండిక అన్నంత నిండుదనం నిరూపిస్తున్నాయి. మరో నాలుగు పద్యాల ఖండికలో మొదటి దిలా
వుంటుంది :

There's a certain slant of light,
On winter afternoons,
That oppresses, like the weight
Of cathedral tunes,

—వివరిది :—

When it comes, the landscape listens,
Shadows hold their breath;
When it goes, 'tis like the distance
On the look of death.

[చలికాలపు టపరాష్ట్ర వేళల నొకానొక వాలు జూపుతుంది వెలుగు. అది చర్చిలోని గవాయిగానంవలె దుర్భరబాధాకరంగా వుంటుంది.— అది వచ్చినపుడు దృశ్యాలకు వినుకలి, నీడల్లో నీరవనిస్తబ్ధత; పోయేటప్పుడది మృత్యువు చూపున గల దూరము.]

మృత్యువిషయము ముందుగానే ఆమెమనస్సును లోగొన్నది. ఆమె చూపున మృత్యువంటే అది స్థిత్యంతరాని కొక ద్వారం. ఆమెకు చాలా ఆదరపాత్రమైన 'Book of Revelation' (శ్రుతిప్రకాశ కృత్రితోగాని, ఆమెచాటి భక్తిగీతాలలో చిత్రింపబడ్డ సాంప్రదాయిక స్వర్గంలోగాని ఏ కొంతో సామ్యమున్నట్లుగా ఆ మృత్యు వదొక ప్రాభవ విశేషంగా భావింపబడింది. చావంటే ఆమెదృష్టిలో ఒక తీరుబడి లాంటిది, ఒక మహావిభవము, ఒక గుర్తింపు; ఈ భూమిమీద పూర్తిగా తెలుసుకోదానికి పీలుపడని కొద్దిమంది అరుదైన మనుషులతో కలిసి వుండడం. ఇల్లంటే వల్లకాటికి మునివాకిలి :

We paused before a house that seemed
A swelling of the ground;

The roof was scarcely visible,

The cornice but a mound.

నేలకు వాపు వచ్చినట్లున్న ఒక యింటిముం దలా నిలిచాము మేము. వైకప్ప లీలగా కనిపిస్తోంది. ఇంటిబాద్దు (సరేసరి) ఒక దిబ్బలా వుంది.]

శ్మశానానికెక్కడోనిద 'మోక్షార్థ వరణము' (White Election) న కావల ఒక సర్వసంపన్న మహారాజ్యా స్నేలుతున్నాడట భగవంతుడు. ఆ వైధివాల నామె 'Purple, Royal, Privilege, Emerald, Diadem, Courtier, Potosi, Himmaleh' అనే మాటల ద్వారా (అర్థం: ధూమ్రవర్ణము, రాజసంబంధ, హక్కు, గరుడపచ్చ, కిరీటము, ఆస్థాని etc.) తెలియజేస్తుంది. ఈ మాటలన్నీ అమరత్వంగురించి ఆమెకుగల ఊహలను బలపరుస్తున్నాయి. జీవితం మూడు వంతుల ముప్పాతిక మృత్యు నివాసానికి ముందుగదితో ఓర్పుకునే బాధ. 'కాల్వరీ సమ్రాజ్ఞి' (Empress of Calvary) ఆమె విట్టెన్ తో 'ఎవరేమనుకొన్నదానికంటెగూడ విలక్షణ మైనది మృత్యువు. అది ఘన తరమైన అదృష్టము' అని చెప్పివుంటుంది. తన జీవితాన్నిసాధ్యమైనంత మేరకు ప్రశాంతంగా వుంచుకునే ఆ కవి ఆస్థితిలో నిశితపరిశీలకు డవుతాడు. 'స్వర్గాన్ని కూడదీయడానికి తన వంకరచేతులు జాపి', బాహ్య ప్రపంచంలో దానిగురించి వున్న మర్మాలను దేవుకుంటాడు. ప్రకృతియే కొన్ని కిటుకులను చూపుతుంది. అయితే అవి అంత ఉత్కృష్టమైనవి కావు; ఆశపుట్టించి బాధించేవి, తుణికాలాను:

"We spy the forests and the hills

The tents to Nature's show,

Mistake the outside for the in,

And mention what we saw."

[ప్రకృతి 'ప్రదర్శనము' నకు వేసిన దేరాలవంటిఅడవుల్లో కొండల్లో

వేగునడుపుతాము కాని బాహిరమైనదాన్ని అంతరమైనదానిగా పారపడి చూసింది చెబుతాము.]

ఆమె నిరీక్షిస్తున్న దా 'in' (అంతరమైనదాని) కోసమే. అది ఆ మాయ తెరను మర్చిపెట్టే చింతడానికి సిద్ధంగా వున్నప్పుడు మెరిసే సదృశ విద్యుల్లత. ఒక తుపాను వచ్చేముందు ఋతువులు జారుకొనేటప్పుడు (ఒక్కొక్కప్పుడు 'సంగీతంకలిగించే బాధలా' వుంటుంది దట యిది), మరణ మాసన్నమైనప్పుడు వెలుగు తన వాలకాన్ని మార్చుకొనేటట్లుగా సంభవిస్తుంది. అలాంటి సమయాల్లో ఆమె—'నాకు తెలిసిందల్లా అమరత్వ ప్రకటనపత్రికసంగతులే' అని అనుకుంటుంది. 'Just lost when I was saved' అనే కావ్యఖండికలో తాను బ్రదికి బయటపడిన జబ్బు గురించి ఒక ప్రయోజనపర్యవసాయికాని అన్వేషణ చేసింది:

Therefore, as one returned, I feel,
Odd secrets of the line to tell!
Some sailor, skirting foreign shores,
Some pale reporter from the awful doors
Before the seal!

[(కనుక), తిరిగివచ్చిన నేను పరదేశతీరాలుతాకిన నావికునివలె, మూసుకోడానికి ముందాభయంకరద్వారదేశంనుండి వచ్చిన వివర్ణవార్తా వహునివలె ఆమార్గపు వింతవింత మర్మాలను చెప్పాలనుకుంటాను.]

సరే, ఏమైనా పరలోకంగురించి డికిన్సను దర్శనంతో కాస్త చాదస్తము, చాపల్యము, భ్రాంతి, సంకుచితత్వము గోచరిస్తాయి. అది ఆమె స్వభావంతో వున్న (గాంభీర్యం లేని) వట్టి వన్నెచిన్నల తత్వం. 1 ఏకాంత

1. By Richard Chase, 'Emily Dickinson' (American Men of Letters), London, 1952.

తత్వం గురించి ఎంత చెప్పినా ఆమె St. Teresa of Avila వంటి
గూఢతత్వవాదిని కాని, St. John of the Cross వంటి మత
కవయిత్రిగాని కాదు. మీదుమీక్కిలి శాశ్వతతత్వంతో సరసమాడుతుంది.
దేవుడితో చేసిన మాసాని కతడిని తుమించినట్లు వగలాలకబోస్తుంది. ఒక్కొక్క
క్కప్పుడు మరీ బిడియం ప్రకటిస్తుం దతనిముందు:

“I hope the father in the skies
Will lift his little girl,—
Old - fashioned, naughty, everything,—
Over the stile of pearl.”

[నింగితో వుండే తండ్రి ఈ సత్తెకాలపు టల్లరిపిల్లను తన ముత్యాల
సోపానసరణిమీది కెత్తుకుంటా డనుకొంటాను.]

ఆమె కృశుల్లో దేవుడి విషయం కొంత చిక్కుగా వుంటుంది. తా
నీసృష్టి యెందుకు చేశాడో బహుశా తనకే తెలియని ఆ స్రష్ట ఒక కన్నపు
దొంగ అట! ఒక ఉత్తమర్లుడు, తండ్రి, తగు మనిషి, సామంతుడు, రాజు,
ఒక్కొక్కప్పుడు మృశ్యమూర్తి, మరొకప్పు డదొకలాంటి ప్రేమికుడు నట.
అలాంటి చిత్రణలతో ఒక్కొక్కప్పుడు న్యూఇంగ్లండుహాస్యం అంచులు
గట్టినట్లు తోస్తుంది. ఒక్కొక్కప్పుడు ప్రేమకుపాత్రులుగాక గిలికితే ఉలికి
పడే పిల్లల ప్రవర్తనలో వుండే నిర్లక్ష్యస్వభావం గోచరిస్తుంది. ఏమైనా,
అముష్మికవిషయాలగురించికూడా సుతిమించిన చనవు తీసుకుంటుంది.
క్రిస్టైనా రొజెట్టి (Christina Rossetti) డికిన్సను కవిత్వాన్ని
శ్లాఘించి శ్లాఘించి ఆమె మతవిషయక, మత విరుద్ధరచనలగురించి మాత్రం
విచారం వెలిబుచ్చిం దంటే ఆశ్చర్యపడవలసిన పని లేదు. ఆసలు లోపం
ఆమెయొక్కమతవిశ్వాసపు తోటాదికాదు-అపరిణతిది; చిలిపితనంది. (ఆమె
తన ఉత్తరాలక్రింద “Your Gnome”, అంటే సంరక్షకు రా లన్నట్లు
సంతకం చేసేదిట!)

అయితే ఆమెరచనలగురించి చివరికి తీర్మానించుకోవలసిం దేమంటే, అందులో ఒక గొప్ప ఆర్జవము, ఉపజ్ఞ కనిపిస్తాయి. 'మృత్యువు' అనే వస్తువు విషయమై ఎంత ఆసక్తి వున్నా తనచుట్టూ వున్న ప్రపంచంగురించి, తన కవితాశిల్పపు పరికరంగురించికూడా చురుకైన వివేకంప్రదర్శిస్తుంది. పద్ధతిప్రకారం చెప్పాలంటే మాత్రం గొప్ప కవయిత్రి కా దామె. పద జాలప్రయోగంలో ఒక సార్థకమైన ఉరవడి అలజడి తెచ్చిపెట్టింది. ధర్మ శాస్త్రం, క్షేత్రగణితం, యంత్రవాస్తుశాస్త్రాలనుంచి పరిభాషను తెచ్చి తన ప్రయోజనాలకు వాడుకొన్నది. వట్టి మామూలు వాడుకమాటలకు క్రొంగ్రొత్త సందర్భాల్లో జీవకళ పొదిగింది. భాషభాగాలను ఒకదాని కొకటి వాడడానికికూడా వెనుకాడలే దామె:

“Kingdoms like the orchard
Flit russetly away”

ఒక్కొక్కప్పు డామె సంక్షిప్తత న్యూఇంగ్లండు జాతీయంలా వుంటుంది:

“And 'twas like midnight, some,—”

ఈ సంక్షేపాత్మకమైన 'Some' అనేమాట వాడితే అమెరికన్ కవీ వాడాలి.

ఆమెకు మిత్రులు లేకపోలేదుకాని వారి నల్లంతదూరాన ఉంచుతూ వుండేది—స్వవిషయాలను ఒక కవి కుండే ప్రత్యేకతతో హుందాగా చర్చించవచ్చునని. ధోరోలాగు—ఆయన ఒక ఉత్తరంచివర 'బహుశా నీతో మాట్లాడినట్లుగానే తరచు నాతో నేనే మాట్లాడుతూవుంటానని గ్రహించగలవు'అని వ్రాశాడు. అబ్బే! ఉత్తరాలవల్ల లాభమేమిటి! అన్నట్లుగా ఆమె ఒకసారి ఒక విలేఖకుడితో 'బయలంతా దాక్షిణ్యమయంగా వుంది. వాసనలు వలపన్నుతున్నాయి. ఈనాడు మొదటిసారిగా నేను చెట్టులోని ఏటిని వింటున్నాను' అన్నదట. ఇంకా 'నేను నిజంగా నా బుర్రమిది పైకప్పు తొలగిపోయినట్లు భావించగలిగితే అప్పు డనుకుంటాను

అది కవిత్వమని' అన్నది. ఒక విమర్శకు డామెను విట్టెన్ తో సరిపోలుస్తూ 'ఇద్దరూ తమకంటే ముందు మరెవ్వరూ అసలు కవిత్వ మన్నది వ్రాయ నట్టుగా వ్రాశారు' అన్నాడు. 1 అది సరియైన విమర్శనమూ అయింది; వారి కొక గొప్ప కితా బిచ్చినట్లూ అయింది. ఆమె గొప్పగా చెప్పిన పంక్తులు కొన్ని వున్నాయి. అందులో కవిగ్రామణుల విచగ్ధవిన్యాసాలు కానవస్తాయి. ఉదా:

“Farther in summer than the birds,
Pathetic from the grass,”

[గ్రీష్మంలో పక్షులకంటే పైపైకి, గరికకంటే దూరీయంగా...] ఇలాంటి పంక్తులు నిష్పత్తి కతీతమైనవి వందలకొలది వున్నాయి. అయితే అవి మనకు సరిచయం చేసే కావ్యఖండికమాత్రం నిస్పృహ కలిగిస్తుంది. అతుకులమారి డామెప్రతిభ. కావ్యశరీర మంతటా వ్యాపించివుండదు. తనకు చెవుడున్నట్లుగా మనలో గుసగుస లాడుతాడు హాథార్న్. మనకు చెవు దుందనుకొన్నట్లుగా చప్పట్లు కొట్టి పిలుస్తాడు మెల్విల్. తన కృతుల కలా శ్రుతిగూర్చవలెనో ఎమిలీ డికిన్సనుకొనడా తెలీగు. అయితే వాళ్ళలా ఆమెకూడ కలతపొందిన తన ఏకాంతతనుండి శక్తిని పుంజుకుంటుంది.

1. A. C. Ward, American Literature: 1880—1930 (London, 1932), 43.

9

అమెరికన్ వచన వాఙ్మయంలో వాస్తవికత

విలియమ్ డీక్ హవెల్స్ (1837-1920) :

శ్రాభిజనం ఒకాయో. తండ్రి ధనహీనుడు, విద్యా వంతుడు అయిన ఒక 'అచ్చు' పనివాడు. తిరిగి తిరిగి కుటుంబం కొలంబస్ లో స్థిరపడింది. (అందులో మజా అయిన ఒక మజిలీని తన A Boy's Town (1890) లో వర్ణించాడు). అక్కడొక వార్తా పత్రికకు వ్రాతలు వ్రాస్తూ హవెల్స్ విద్యావ్యాసంగం చేశాడు. వెనిస్ లో రిపబ్లికన్ పార్టీ ప్రభుత్వ ప్రతినిధిగా (1861-5) వుంటూ యూరపుదేశాన్నీ సాహిత్యాన్నీ నూటిగా తెలుసుకోవడానికి తన అవకాశాలను వినియోగించుకొన్నాడు. అమెరికాకు తిరిగి వెళ్లి, మొదట కొన్నాళ్ళు బోస్టనులో, పిదప న్యూయార్కులో పని చేస్తూ, త్వరలో అమెరికన్ నవలా రచయితలలో,

వ్యాసకర్తలతో, పత్రికా సంపాదకులతో అగ్రశ్రేణికి చెందినవాడనిపించుకొన్నాడు.

హేమ్లిన్ గార్లెండు (1860-1940) :

బ్రెజిజనం విస్కాన్సిన్. తన తొలుకారు కొంత ఆయోవాలోనూ, దక్షిణపు డకోటాలోనూ కూడ గడిపాడు. మాధ్యమిక విద్యాభ్యాసానంతరం బోస్టనుకి వెళ్ళేడు. తనకు తెలిసిన ప్రాంతం గురించే తాను వ్రాయాలని పెట్టుకొన్నాడు. ఒక యథార్థ దర్శన శిల్పంతో Crumbling Idols (1894) వ్రాశాడు. అయితే బహుశా ఎప్పుడూ అతడు వాస్తవికతకు నూటికి నూరుపాళ్ళు మనఃపూర్వక సౌముఖ్యం ప్రకటించినట్లు లేదు. క్రమంగా వదిలేశాడు దాన్ని. అతని చివరి పుస్తకాల్లో ఆధ్యాత్మికత నెలకొన్నది.

స్టీ ఫెన్ క్రేన్ (1871-1900) :

బ్రెజిజనం న్యూజెర్సీ. అక్కడా, న్యూయార్కులోనూ నివసించాడు. అతని చదువు కొంత అమార్గం పట్టింది. బోపచారికంగా పత్రికా విద్య (Journalism) కొంత పట్టుబడింది. అతని మొదటి గ్రంథం Maggie (1893); సొంత మదుపు పెట్టుకొని వేయించుకొన్నాడు. The Red Badge of Courage (1895) అనే రెండో పుస్తకం పేరు చేసుకునేదాకా ఆ మొదటిది ఉపేక్షకు గురి అయి వుండిపోయింది. పాపం, అతని ఆ స్వల్పజీవితంతో చివరి రోజులు అశాంతిమయా లైపోయినవి. అతని అనుభవాల్లో చెప్పుకోదగ్గవి: మెక్సికోలో వార్తాపత్రిక నడపడం, క్యూబాకొక సాహసయాత్ర (1896), గ్రీసులో క్యూబాలోనూ

యుద్ధవార్తాపహత్యం, ఇంగ్లండులో కొన్నాళ్ళపాటు నిద్రాణమైన గ్రామీణజీవనం, జర్మనీలో క్షయరోగంతో చిట్టచివరి చావు.

ఫ్రాంక్ నోరిస్ (1870-1902) :

అభిజనం చికాగో. తలిదండ్రులతో శాన్ ఫ్రాన్సిస్కోకి వెళ్ళిపోయాడు (1884). వారి అనుమతిపై షేరిన్ కు, మధ్యయుగపు చిత్రకళ నేర్చుకోడానికి, వెళ్లేడు. తరుపరి కాలిఫోర్నియా విశ్వవిద్యాలయంలో చదువు. క్రమంగా ముందునాటి తన కాల্পనిక విషయాభిరుచి విడిచి వాస్తవిక చిత్రణ గల నవలలు వ్రాయడం ప్రారంభించాడు. 1895-6లో దక్షిణాఫ్రికాలో యాత్రావిలేఖకుడు (travel correspondent) గా పని చేశాడు. 1898 లో క్యూబాలో స్పేనిష్ - అమెరికన్ యుద్ధవార్తా ప్రచురణ కర్తగా వుండేవాడు. న్యూయార్కులో ఒక ప్రకటనకర్త దగ్గర పాఠకోద్యోగంలో వుంటూ చాలా నవలలు వ్రాశాడు. ఆకస్మికంగా మరణించాడు.

జాక్ లండన్ (1876-1916) :

అభిజనం శాన్ ఫ్రాన్సిస్కో. తలిదండ్రు లెవరో తెలీదు. చిన్నప్పటినుంచీ సాహసయాత్ర లంటే విపరీతమైన మమకారం పెంచుకున్నాడు. దేశద్రిమ్మరిలా తిరుగుతూ వుండేవాడు. 1897 లో కోండ్లెక్లో బంగారంకోసం నలుగురితోపాటు పోతామని పోయాడు. ఆ మధ్యలో చదువు చెట్టైక్కుతూ దిగుతూ వచ్చింది. కాని గట్టెక్కలేదు. 'The Son of the Wolf' (1900) అను పేర.

అతని కథలు మొదటిసారిగా పుస్తకరూపం దాల్చాయి. తదుపరి అతడు సామ్యవాదం గురించి వ్రాసినా, విదేశాల గురించి వ్రాసినా అతని పుస్తకాలు ప్రజల్లో బాగా వ్యాప్తి పొందాయి.

థియోడర్ డ్రెయిజర్ (1871-1945) :

ప్రభిజనం ఇండియానా. తండ్రి వలసవచ్చిన ఒక నిరుపేద జర్మను దేశీయుడు. అతని మతవిశ్వాస ప్రగాఢత్వం కొడుక్కి ససేమిరా పడలేదు. అతని నిర్ధనత డ్రెయిజర్ కి ధన మంటే విపరీతమైన కామనను, భక్తిని కలిగించింది. నడివయస్సు దాకా U. S. లోని పెద్ద పెద్ద పట్టణాల్లో పత్రికలలో పని చేస్తూ వుండేవాడు. అతని నవలలు అనాదృతా లైపోయినవి.

ఎంబ్రోజ్ బియర్స్ (ఇతడు Ur Mencken, మనుష్యద్వేషి) తన 'Devil's Dictionary' (i. e., పితాచకోశం)లో 'పఠనము' నిట్లు నిర్వచించాడు:

“అంటే మనం చదివే సమస్త పుస్తకాల సామాన్య సమాహార స్వరూపం. మా దేశం విషయంలో ఇండియానా నవలలు, మాండలికపు కథానికలు, 'యాస'బాసలో హాస్యము అన్నవి అందులో విధిగా గతార్థం అవుతాయి.”

‘స్థానిక చిత్రణ’ (Local-Colour) రచన అన్నవి ఆయనకు పరిహాసప్రాయా లైపోయినవి. అందులోని వాస్తవికత (Realism) మాటకేమి? అది వేరే సంగతి. దాని గురించి ఆయన అంటాడు :

“వాస్తవికత అంటే బాండ్రుకప్పుల దృష్టిలో భగవంతుని సృష్టి

యెలా వుంటుందో చిత్రించే కళ, అడవి యెలుక చిత్రించిన దృశ్యంతో విరిసిన ఉల్లాసం లేక ఒక కొలపురుగు వ్రాసిన కథ.”

ఇదంతా నిందావచనం. నిజాని కిందులో ఒక మజా వుంది. వాస్తవికతావాదుల మనుకొనేవారి కిదొక చిత్రమైన కుశలప్రశ్న. వారు తమ వంతు కొన్ని ఆశయప్రకటనలు చేసి సమాధానం చెప్పి కున్నారు. అందులో ‘reality’ (i.e, యధార్థత, అంటే-idealisy-ఆదర్శవాదము), romanticism (కాల్పనికత), Sentimentalism (వాసనావశంవదాశయత్వము) అనువానికి విరుద్ధమైనదిగా, ‘truth’ (సత్యము = తరచు పైమెరుగులు లేనిది), ‘honesty’ (ఆర్జవము, లేక నిజాయితీ), ‘accuracy’ (అన్యూనాతిరిక్తత) అనే పదాలు ప్రయుక్తములు. అసలైన జీవితాన్ని, అంటే జీవితాన్ని ఉన్నదున్నట్టు చిత్రిస్తామని వారి ప్రతిజ్ఞ. అలాంటి ప్రకటనలు వారి ఆశయాల నంత సంతృప్తికరంగా నిర్వచింపలేవు. వారి మాటల్లో అసలు జీవితం, లేక వాస్తవికత అంటే యేమిటి అనే ప్రశ్న ప్రశ్నగానే మిగులుతుంది. ‘వాస్తవికత’ గురించి ఒక సరియైన ఊహ, నవలా రచయిత కనుగుణమైన సామగ్రి ఎలాంటిది? - అని చూసుకుంటే తేల్తుంది.

“తాలిమి గల చదువరీ, నన్ను మరోసారి క్షమించు. నేను మీ కిచ్చేది ఉదాత్త జీవిత విషాదాంత సంఘటన కాదు, రక్తిగొలిపే భోగ నాగరిక చరిత్ర యేమీ కాదు. ఇది కథానాయకురా లనిపించుకునే తాహతు లేని ఒక స్త్రీ యొక్క చిన్న కథ.”

ఈ పంక్తులలోని ఆ సత్తెకాలపు తనమే (వినయమే) దాని ప్రాక్త నత్వాన్ని సూచిస్తుంది. అవి 1861 లో ప్రచురింపబడిన రోజ్ టెర్రీ కూక్ (Rose Terry Cooke) అనే న్యూ ఇంగ్లండు రచయిత యొక్క కథానికలోని పంక్తులు. మరి ఒకటి రెండు దశాబ్దాలు గడిచేసరికి అలాంటి ప్రకటనలు మరికొస్తూ తరచుగా వచ్చాయి కాని ఆ క్షమాపణ చెప్పుకునే

ధోరణి కాస్త తగ్గింది. అంటే 'వాస్తవికత' అన్నది రచయితకు సుపరిచితమైన పరిసరం గురించి. అక్కడి వేషభాషలు, ఆహారవిహారాలు, కథారంగస్వరూపమూ మొదలగువాని స్వభావ యాథాతథ్యానికి తూచా తప్పని దృక్పథంతోడి రచనల ఉత్పత్తికి దారితీసిందనవచ్చు. దానికి అమెరికనులకు ప్రత్యేకమైన విశేషార్థం వొకటి వేరే వున్నది. అనాటి అమెరికన్ నవలలలో వస్తుగతంగా తర్కప్రాచుర్యం కనిపిస్తుందనే బియర్స్‌తో ఏకీభవిస్తాడు హెన్రీ జేమ్స్. ఆ కోవకి చెందిన ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి, జర్మను గ్రంథాల్లో మాత్రం అంత ప్రాచుర్యం లేదని అతని భావన. అదంతా ఇటీవలే ఆంగ్లో-సాగ్జను జగత్తుపై పాటమరించిన ఆత్మతత్వంయొక్క అనాగరకమైన జిజ్ఞాస అనే వెల్లువతోని భాగమే అని అతని వుద్దేశం. రుడ్ యార్డ్ కిప్పింగును శిఖరాగ్రమున భరించిన తత్వం అదే.

ఒకవిధంగా అమెరికన్ వాస్తవికతయొక్క అభ్యుదయం గురించి వ్రాయడం సుళువే. అది దాని కలగాపులగపుతనంవల్ల స్థానిక ప్రకృతినుండి పరిణతమైన ఉద్యమం అనీ, తదుపరి కాల्పనికోద్యమవాదులైన నవలారచయితలతో తలపడి యుద్ధాలు చేస్తున్న 'స్వభావవాదం' (Naturalism) అనే ఉద్యమంతో పర్యవసించిందనీ (అయినా కాకపోయినా) వ్రాయడాని కేం వ్రాసెయ్యవచ్చు. కల్పన - యధార్థత, సంపన్నజీవితం - సామాన్యపు బ్రదుకు, విజాతీయత - ప్రజామోదము, పగటికల - పట్టపగలింటి వెలుగు, వాసన - వివేకము ఇలా ఎన్నో విరుద్ధధోరణులున్నాయి కాని ఎక్కడికని? ఏదో వ్రాసెయ్యవచ్చు. సుళువే. అంతా పూర్తిగా తప్పు కాదు కూడాను. మరి అనాడు విలియం డీన్ హెల్స్ పువంటి నవలకర్తలున్నారు—మేం వాస్తవికతావాదులమని బాహుష్పళించి చెప్పకొనేవారు, వ్యతిరేకుల మొహంతోకి నూటిగా చూస్తూ తమ మతస్మృతి నూత్రాలు వివరించేవారు, తాము మిత్రులుగా భావించే ఇతర రచయితల తరపున వకాల్తా పుచ్చుకున్నట్లు వాదించేవారు, నూటియైన ఒక సాహిత్య

మహాసంగ్రామం చకచక సాగిపోతున్నట్లుగా పోటీలు, పోరాటాలు, పక్షాలు, కక్షలు, కావేషాలు మున్నగు వివాదవిషయానికి రూపకాలంకార ప్రాయమైన సామగ్రిసంతా చక్కగా వాడుకొన్నవాగు ఎందరో మహానుభావులు ఉన్నారు. ఇంక వేరే మరికొందరున్నారు ఫ్రేన్సిస్ మేరియన్ క్రాఫర్డ్ లాంటి నవలాకర్తలు. వాళ్ళు మేం కాల্পనికతావాదుల మని చెప్పకోకపోయినా హవెల్సుతోటి, అతని అనుచరులతోటి బాహుటంగా ఏకీభవించనివారే. చెడిక్ చెడీ ఇద్దరికీ బెడిసింది. 1886 లో ప్రచురింపబడిన ఫ్రేన్సెస్ హార్డ్సన్ బర్నెట్ వ్రాసిన 'Little Lord Fauntleroy' కీ, హవెల్సు వ్రాసిన 'Indian Summer' కీ మధ్య, ఆ మరుచటియేడు వచ్చిన థామస్ నెల్సన్ పేజ్ వ్రాసిన 'In Ole Virginia' కీ జోసెఫ్ కిర్కలండ్ వ్రాసిన 'Zury, the Meanest Man in Spring Country' కీ మధ్య చూడండి దృక్పథంలో గాని, ఆ వాగ్విన్యాసభోరణితోగాని ఎంత అంతర మున్నదో! చాలా వుంది.

నిశితంగా పరిశీలించి చూస్తే ఆ 'యుద్ధం' (సాహిత్యచరిత్రకారులున్నూ, హవెల్సున్నూ తరచు వాడిన రూపక మిది) ఒక సంకులసమరంలా, అంతఃకలహంలా కనిపిస్తుంది. అసలందులో పాల్గొనే కక్షీదారు లందరూ 'గణీయం' (Uniform) వేసుకున్నట్లు లేదు. వాళ్ళందరికీ యుద్ధపు టాశయాలు తెలిసికట్టూ లేదు. అందులో ఎంబ్రోజ్ బియర్స్ ఏ పక్షానికి చెందినవాడన్నది ప్రశ్న. మొదట్లో హవెల్సుతోపాటు వాస్తవికవాద ప్రముఖులతో ఒకడైనా, 1886 నుంచి ఇంగ్లండులో నివసిస్తూ 'The Princess Cassamassima' వ్రాస్తూ వుండిన హెన్రీ జేమ్స్ ఏ పక్షంవాడని చెప్పాలి? ఒక విమర్శకుడు—మార్క్ ట్వెయిన్ 1873 లో తన 'The Gilded Age' లో వాస్తవికతావాదులమీద గట్టి చెప్పి తీసిన తరువాత కాల্পనికవాదులతో చేతులు కలిపేడు—అని చేసిన ఆరో

పాఠో 1 మనం ఏకీభవించగలమా? (అతని 'Huckleberry Finn' 1884 లో ప్రచురింపబడింది) పోతే, ఆ విమర్శకునిచేతనే 'ఉదారుడైన వ్యాఖ్యాత' అని ఉచితరీతిని అభివర్ణిస్తున్నదైన ఛార్లెసు డడ్లీ వార్నర్ ('The Gilded Age' రచనలో ట్వెయిన్ కి సహాయకుడు) గురించి ఏమనుకోవడం? జాన్ డస్ పాసోస్ (John Dos Passos) తో సరిపోల్చుదామా అంటే అది హాస్యాస్పదం. అతడూ పాసోస్ లాగు అక్రమప్రాప్తసంపత్తి, దాని దారుణపరిణామాలగురించి ఒక విషాదప్రస్థాన త్రయం 'Trilogy' వ్రాసివుండవచ్చునుగాక, అది వేరే సంగతి. ఇక కాల্পనికవాదుల నాయకుడైన మేరియన్ క్రాఫర్డ్ విషయం చూడండి. అతడేం చేశాడని! 'సదిహేనవ శతాబ్ది వెనిస్' అనీ, 'పదునాల్గవ శతాబ్ది కాన్స్టాంటినోపిల్' అనీ ఆధునాతకల్పనలతో ఇలా ముప్పై విద్వూరపు నవలలు వ్రాసేశాడు. సమకాలికమైన అమెరికాగురించికూడా ఓ ఏడు వ్రాశాడనుకోండి. అందులో ఒకటి (An American Politician, 1884) పైపై మెరుగుల కాలం ('Gilded Age') యొక్క అవినీతిని గూర్చినది. అతడు పూర్తిగా తన సలహా తానే పాటించి వుండకపోయినా, 1893 లో ఒక పుచ్చకుడితో ప్రపంచంతటిలోనూ సంయుక్తరాష్ట్రాలు నవలారచయిత కొక గొప్పనిక్షేపం చూపించా యని వక్కాణించాడు. ఇక, గతించిన శకాలగురించి సుమారుసీమలగురించి వ్రాయడం కాల্পనికోద్యమప్రవర్తకు డనిపించుకోదానికే అయితే హవెల్సు యొక్క ఆభినందనలు పొందిన రుడ్ యార్డు కి ప్లింగు, ఆర్. ఎల్. స్టీవెన్సు లను మనం గర్హించవలసిందేనా? కాక, మరో ఉదాహరణ—1888 లో

1. క్రేంట్ సి. నైట్ వ్రాసిన 'The Critical Period in American Literature' 1890-1900 (Chapel Hill, N.C., 1951), 169. ప్రొఫెసర్ నైట్ పుస్తక మిది. ఉన్నవాటిలో చాలా చక్కని విమర్శనిబంధము.

హవెల్పుచేత 'చాలా సరదాయైన మిత్రు' డనీ, 'అభినివేశంలో వాస్తవిక వాదిగా మారినవా' డనీ అనిపించుకొన్న సిడ్నీ లుస్కా విషయం తీసుకోండి. 'లుస్కా' అన్నది అతని మారుపేరు. అసలు పేరు హెన్రీ హార్లెండు. న్యాయార్థుకి వలసవచ్చిన 'జ్యూ'ల (Jews) గురించి నవలలు వ్రాశాడు. ఒక్క రెండేళ్ళ కాయన తన మారుపేరు విడిచేసి యూరపుతో నివసించడానికి వెళ్ళిపోయాడు. అక్కడ 'The Yellow Book' ను పరిష్కరించాడు. అక్కడ చిట్కాలలాంటి చక్కని రచనలు కొన్ని చేశాడు: 'Grey Roses' (1895—ఆ చివరి దశాబ్దిక్షీణదశను, ఆ పేరు చూడండి, ఎంత టివ్టావ్ గా నూచిస్తోందో!), 'The Cardinal's Snuff-Box' (1900), 'My Friend Prospero' (1903). ఏమైనట్టు? మార్పువెంట స్వధర్మత్యాగం చేసే డందామా? ఈ క్రొత్త సిపాయి (రూపకాలను కలిపెయ్యడానికని) అవతలి సేనలో చేరిపోయా డందామా?

అవు నలాగే. కొంతకు కొంత. అయితే జయాపజయాలగురించి అత్యుక్తిగా మాటలాడితే 'వాస్తవికత' అనేదాని స్వభావాన్ని చాల మట్టుకు గమనించన ట్లవుతుంది. 'వాస్తవికత' అనేది ఆదో ముద్ర. అది లేకుండా మనం చేసేది లేదు. 19 వ శతాబ్ది మూడోయామంలో వ్రాయబడిన అనేక నవలలకు సమానమైన లక్షణాల్లో కొన్నిటిని పృథక్కరించడాని కాముద్ర పనికివస్తుంది. అయితే తక్కిన నిర్దేశాలలాగే ఇదీ ఒక అయధార్థకతోరమైన యుక్తదర్శనం ప్రకటింప సమర్థమైనది. కాలాచెయ్యా కూర్చుకొన్నాక యిది సాహిత్యంలో మనలను మరీ ముఖ్యవిషయాలయెడగూడ పరాకో చిరాకో పడేటట్లు చేసి అధమములు, సామాన్యములూ అయిన కొలబద్ధలకోసం అన్వేషించడానికి పూనుకొనేటట్లు చేస్తుంది. ఇందుచేతనే కాబోలు, హవెల్పు, స్టీఫెన్ క్రేన్ వ్రాసిన 'Maggie' ని (శిష్టమైన స్వాభావికవాదపు నవల అని) ప్రశంసించిన వాడు (ఎవరూ చదివిపెట్టిన నవల కా దిది) ఆ క్రేనే వ్రాసిన 'Red Badge of courage' ని (దానికంటే ప్రశస్తతరమైనది, పేరంత

బాగులేకపోయినా ప్రజామోదం బాగా పొందింది) నచ్చలేకపోయాడు. బహుశా హవెల్సుకి మిత్రులంటే వాళ్ళ కలహాశయాలను గూడ గ్రహించలేనంతటి వల్లమాలిన కృతజ్ఞత కాబోలు! అతడేకాని గ్రహించివుంటే, న్యూయార్కు 'జూ' (Jews) ల గురించి ప్రథమతః వాళ్ళు అణగారిన ఆర్తులని కాక వాళ్ళు అమెరికాకు అవసరమైన ఒక వింతశోభకు, సృజనాత్మకభావనాశక్తికి దోహదం చేయగల వైదేశికజాతి అని పరిగణించి వారిగురించి వ్రాసిన హార్లెండు విషయంలో అంత విశ్వాసం వ్యక్తం చేసివుండేవాడు కాదు.

నిజానికి వాస్తవికత, కాల्పనికత అనేవి తత్కాలస్వభావవ్యక్తీకరణలు. ఫ్రేంక్ నోరిస్ ను సమర్థిస్తూ ఒక వ్యాసంలో హవెల్సు అంటాడు- అతని నవలలు అతనితరంవారి అవసరాలకు సమాధానం అని. 'ఏకాలంలోనూ ఉత్తపుణ్యానికి ఘట్టాడు నవల రచయిత అన్నవాడు' అనికూడా అన్నాడు. అయితే చారిత్రకనవలాకర్త విషయంలో ఆ ఆవశ్యకతను తృణీకరించాడు. అయితే అతని అనుయాయులే తమ రచనలతో నూచించినట్లు, ఆయన పరాకునో, ఉద్దేశపూర్వకంగానోకాని, అలా అనడం పొరపాటే ననాలి. అసలు నోరిస్, వాస్తవికతతోనే వుండి నిజమైన కల్పన అని వాదించాడు. అది వట్టి మాటవరుస కాదు.

హవెల్సు చేసిన సమీక్ష ఆ కాలంయొక్క స్వస్వభావ సమీక్షాదక్షమైన లక్షణాన్ని విశదపరుస్తుంది. 'నూతనోద్యమం' అనుపేరిట ప్రకాశించే సర్వకళాత్మక దృక్పథాల్లోనూ, అభిరుచుల విషయంలోనూ సంయుక్త రాష్ట్రాల కొక ప్రేరణకలిగించి నడిపించింది యూరపే అయినా, ఆ పూర్వోక్త లక్షణం మాత్రం కడమ పాశ్చాత్యప్రపంచంతో కంటే అమెరికాతోనే ఎక్కువగా ప్రతిభాసింది. 1886 సంవత్సరంలో 'Little Lord Fauntleroy' గ్రంథం వచ్చింది. ఆయేడే ఎమిలీ డికిన్సను దీర్ఘవిశ్రాంతి తీసుకుంది, చికాగోలో

Haymarket Massacre జరిగిం దప్పుడే; ఆయేడే “సాతదేశాలింకా తాబేటి అడుగులు వేస్తావుంటే మా ‘రిపబ్లిక్కు’ (అమెరికన్) ఎక్స్ ప్రెస్ వేగంతో పరుగులు వారుతోంది” అని ఉద్ఘాటించిన ఆయస్కాంత శక్తిశాలి ఆండ్రూ కార్నేగీ వ్రాసిన ‘Triumphant Democracy’ (i.e., ప్రజాస్వామ్య విజయచుంగుభి) వచ్చింది.

అమెరికా అతిశీఘ్రంగా మారుతోందన్న అతని మాట సత్యం. 1860 కి 1900కి మధ్య దాని జనాభా 31 మిలియన్ల నుండి 76 మిలియన్లకు పెరిగింది. మిగతా జనం పల్లెలనుండి పట్న వాసాలకు చేరడం మొదలుపెట్టింది. అనుకో కుండా హఠాత్తుగా అల్పకాలంలో పట్నాలు మొలిచాయి. అవి ఒక దశాబ్దిలో మహానగరా లయిపోయాయి. తగిన దృష్టాంతం చికాగో. అది 1833 లో 50 మంది మనుషులు మాత్రం కలిగిన పల్లె. 1870 నాటికి 350 మంది 500,000 మంది అయినారు. 1880 కి 500,000; 1890 కి మిలియను పై మాట. అంతకంతకు పెచ్చు పెరిగిపోతున్న పారిశ్రామికోద్యమ ప్రభావ ఫలితంగా మానవమానమే అంతర్ధాన మైపోయేటట్లు కనిపించింది. ఆ పారిశ్రామిక సంస్థ లన్నిటికి ఆర్థికమైన దన్ను కార్నేగీ, ఫ్రీక్, వేండర్ బిల్ట్, రాక్ ఫెల్లర్ మున్నగు మహాసంపన్నులనుండి లభించేది. వాళ్ళు ఒకని మించి ఒకడు అలికాయుడూ మహాకాయుడూ అయిపోతున్నారు. ఆ పరిస్థితి హెన్రీ జార్జ్ (తన ‘Progress and Poverty’, 1879 లో వాక్రచ్చిన ‘కలవారి సభకు (House of Have), లేనివారి సభకు (House of Want)కు మధ్యగల అంతరాన్ని’ మరింత పెంచింది. అసహాయులైన సామాన్య ప్రజలు తండోపతండాలుగా వలసవచ్చి న్యూయార్కు, పిట్స్ బర్గ్, చికాగో, డెట్రోయ్, ఇంకా మరో పన్నెండు పట్నాల్లోనూగల గూడెములలో ఇరుక్కొంటున్నారు. అందులో చాల మంది మొదటిసారిగా నడిమియూరపునుండి, తూరుపు యూరపునుండి వచ్చినవారు. అందులో వట్టిబైతుల్లాంటి ఇటాలియన్ రైతులు, మారు మూల పోలిష్ గూడెములనుండి వచ్చిన జ్యాయిలు—వాళ్ళ కీ క్రొత్తప్రపం

చాన్ని తేరిచూడటానికి తగిన. దీమసం లేదు. Statue of Liberty యొక్క పీఠంమీద ఎమ్మో లాజరస్ తాను వ్రాసిన గీతంతో యూరపు నుండి అన్నాతురులై స్వేచ్ఛార్తులై వచ్చే ప్రజలకు స్వాగతం చెప్పింది. ఆ స్వచ్ఛందమైన వలసల విషయం ఉద్దేశంతో చాలా గొప్పదే కాని వాస్తవ స్థితితోమాత్రం కాదు. అక్కడి వాస్తవ్యులుమాత్రం సామరస్యంతో యధార్థాన్ని ఆమోదించలేరు. అలాంటి బహుభాషీయ మూలప్రకృతులు గల స్థితినుండి ఒక ఏకైకమహాజాతి ఎలా ఆవిర్భవిస్తుం దన్నది ప్రశ్న. అందు కాస్థితి సమగ్రనిర్భరస్వరూపం ధరించాలి. ధరించిందా మరి? బహు కాల ప్రవాసానంతరం 1904-5లో మాతృదేశానికివచ్చిన హెన్రీ జేమ్స్ 'ఎల్లిస్ విలండు' (వలసవచ్చినవారిని గమ్యానికి చేర్చే చోటు)ను చూసి దానిని "రాజకీయసాంఘిక సంస్కారాత్మకమైన మా దేశం (దేశం) యొక్క మ్రింగుడుగుణం గోచరించి"దని భావించి విచారించాడు. మరొకరి (అంటే తన దేశం వారి) మహత్తరానుబంధంతో పాలు పంచు కోవడానికి అన్యదేశీయులు ప్రకటించే ఆశ, హక్కు జేమ్స్ కి స్వదేశసప్త భీతిని కలిగించాయి. ఆ వెల్లివిరిసిన జాతీయచైతన్యాన్ని (స్విట్జర్, స్కాటు లతో వున్నలాంటిదాన్ని) చూసికూడా నిశ్చయించకుండా వుండలేక పోయాడు.

దేనినీ ఒకపట్టాన మెచ్చుకోలేని జేమ్స్ కి అమెరికాదేశపు ప్రాచీన ఘనత బాగా అంతరించిపోయిందనిపించవచ్చు. అవును, నడుమంత్రపు సిరి పట్టిన ఘనుడు తన కూతురికి యూరపుఖామందులతో సంబంధం ఏర్పరచు కోవడంతోను, భయభ్రాంతుడైన వలసదారుడు వట్టి రాజకీయపు పోరం బోకుకి తన ఓటునివ్వడంతోను ప్రజాస్వామికాదర్శ మపహాసభాజన మైపోయింది. అవినీతి పట్న వాసపు రాజకీయాలకే పరిమితమైనది కాదు. అది రాష్ట్రశాసనసభల్లోనూ, అసలు ఫెడరల్ ప్రభుత్వంలోనూ అభివృద్ధి పొందింది. ఇంక గ్రామాల సంగతి చూసుకుంటే అక్కడి రైతులు పట్న వాసపు పేదవారిలాగే తరచు అసంతుష్టులై వుండేవారు. ఒకనాటి సిస.

లైన రైతునాయకుడు జెఫర్సన్ అప్రయోజకుడికింద జమ అయిపోయినా దానాడు. వ్యవసాయం రాకీపర్వతాల్లో వానలు గిరాకీ అయిన ప్రదేశం దాకా వెర్రిగా వ్యాపించిపోయింది. అసలే కోపోద్రిక్తులూ, హతాశులూ అయిన స్వస్థానగృహస్థులు వర్షాభావము, ధైరుచీడలు, పచ్చికబీళ్ళు తగలబడిపోవడాలు మొదలైన ప్రకృతివైపరీత్యాలకూ, విపరీతపు బాదుగలు, తమ సరుకులకు తక్కువ రేట్లు, అప్పు పుట్టకపోవడాలూ అనే మానవకల్పితదురంతాలకూ తలయొగ్గవలసివచ్చింది గుర్తించారు. 1890 ప్రాంతంలో అంతవరకు జనస్థానం కాకుండా ఖాళీ వుందనుకొన్న సరిహద్దు సీమకూడ మిగల్గేదని తెలుసుకున్నారు అమెరికనులు. సంయుక్త రాష్ట్రాలకు పడమటి సరిహద్దు మిసిసిపీ అనిపించుకొన్న కాలంలోనే జెఫర్సన్ తన దేశంలో ఇక రాబోయే వేయితరాల వారు వారి వారసుల దాకా చోటు చేసుకోగలిగివున్నారని తోడిపౌరుల నభినందించాడు. కాని శతాబ్దితోపునే స్థలాభావం బాగా ఏర్పడిందనిపించవచ్చును. ఏమైతేనేం, నిస్సీమంగా పడమటిదేశం మిగిలివుంది అనే నిబ్బరం దబ్బరమయింది.

తమ దేశంలో వరసపెట్టి వస్తున్న త్వరితపరిణామాలు చూసి క్లేశ పడుతున్న అమెరికనులు కారణాలకోసం, సర్వరోగనివారిణులకోసం అన్వేషించారు. ఆ అన్వేషణ 'యుటోపియన్' (i.e., వట్టి భావనా జగత్తుకి సంబంధించిన ఆకాపూరితమైన ఆదర్శవ్యవస్థాచిత్రణాత్మకమైన) నవలలకు సామగ్రి అయింది. ఆనాటి వాటిలో ఎడ్వర్డు బెల్లామి వ్రాసిన "Looking Backward: 2000-1887" అనేది నేటికీ స్మరింపబడే కొద్దినవలల్లో ఒకటి. ఆ బెల్లామి నవలలు ప్రచురింపబడిన సంవత్సరమే i.e., 1888లో ప్రచురింపబడిన 'Credidimus Jovem Regnare.' అనే తన ఖండకావ్యంలో తాను కోరి మీటిన శ్రుతుల్లో కోవే మహాశయు డంతకంటే మరీ మూలముఖ్యమైన అశాంతిని వ్యక్తీకరించాడు:

"Men feel old systems cracking under'em;
Life saddens to a mere conundrum

Which once Religion solved, but she
Has lost-has Science found?-the key."

[ప్రాతపద్ధతులు తమ కళ్యణముందే విచ్చిపోవడం గ్రహిస్తున్నారు జనం. జీవితం క్లేశావహమై ఒక ప్రహేళికలా అయిపోయింది. ఒకప్పుడు మతం దాన్ని పరిష్కరించింది. కాని (ఇప్పుడు) అదే మాయమైపోయింది. పోనీ, విజ్ఞానశాస్త్రం (Science) కనుక్కుందా ఆ కిటుకు?]

డార్విను 'పరిణామ సిద్ధాంతం' (Theory of Evolution) లో శాస్త్రవిజ్ఞానం ఆ కిటుకును కనుగొన్న దనే అనుకొన్నారు చాల మంది. హెర్బర్ట్ స్పెన్సరుచే వ్యాఖ్యానింపబడి ప్రచారం పొంది అది జనసామాన్యంమీదను, హేమ్లిన్ గార్లండ్, జాకోలండన్, థియోడర్ డ్రెయిజర్ మొదలైన యువరచయితలమీదను గాఢమైన ముద్ర వేసు కుంది. అది అందరికీ మెచ్చుగొల్పలేదు కాని సత్యస్థితికి సరిపోతున్నట్టుంది మరి. వ్యాపారసరళికి చెందిన ప్రపంచంలోను, జనసంకులాలైన నగర వీధుల్లోను మనుగడయే ఒక సమస్య, ఒక యాతన అయిపోయిన పరిస్థితికి తగిన సజీవశాస్త్రీయమైన సామ్యంకావడమేకాక ఆ సిద్ధాంత మొక పాప భారాన్ని తొలగించింది. మనుషుల ప్రవర్తనలు వారసత్వంచేతను, పరి సరంచేతను నిర్దిష్టమైతే ఇక పాపా లన్నవి పాపాలుకావు. 'స్పెన్స రియన్' డార్వినిజమును నైరాశ్యవాదంగాగాని, స్తబ్ధస్వభావాత్మకమైన దనిగాని, వ్యాఖ్యానించవలసిన పని లేదు. అభ్యుదయం అవశ్యంభావి అంటే ఆ పరిణామపద్ధతి పూర్వనిర్దిష్టమైనదై నా తఖరారు లేదు. అర్హతములే మనగలిగి, యత్నప్రమాదాల అనంతరం నిష్కళంక పరిపూర్ణత యేర్పడ గలిగినంతకాలం డార్వినిజమ్ను లాంగ్ ఫెలో మహాశయుని 'Excel- sior' (i.e., నిరంతరప్రవర్ధమానమైన) కావ్యసత్యానికి శాస్త్రంకట్టిన తామెతులా గ్రహింపవచ్చును.

స్పెన్సరుమాటల బాసట వున్నా లేకపోయినా అమెరికనుల

కనేకుల కాకాలం యోగకాలంగా రూపించింది. కష్టాలు గట్టెక్కి ఆత్మ పణలనుండి సంస్కరణ మవతరించింది. అధమస్థితిలో వున్నారనుకునే పేదరైతులూ, పనివాండ్రుకూడ యూరపుతో వున్న వార్ల సజాతీయుల కంటే దుస్థితిలో లేరుసరికదా తమ సంతతి కొక ఆశాజనక మైన భవిష్యత్తును చూపగల స్థితిలో వున్నారని చెప్పాలి. కాని పరిణామవేగం ఉత్సాహజనకంగా వున్నా, కలవరంకూడా కలిగిస్తోంది. 'రిపబ్లిక్' దాడు తీస్తోంది. అది అమెరికనులను చాలాదూరం లాక్కుపోయింది. దేశంలో వాళ్ళ చిన్ననాటి స్రశాంతతను హరించింది. తాతలనాటినుండి వస్తూ వుండినవేమి వుంటే అవన్నీ గుడిచిపెట్టుకుపోయాయి. ఇంకా పరిణామ శీలమైన రేపుమాపుల రూపురేకలుమాత్రం ముందు గోచరించాయి. కొందరి కది స్వదేశీయగతస్ఫులివ్యామోహాన్ని ఉద్దీప్తం చేసింది. చాల 'స్థానిక చిత్రణ' రచనలలో ఇది సువ్యక్తమైంది. ఉన్న దున్నట్లుగా అసలు రంగాన్ని అది మళ్ళా పునరావృత్తిలేని మార్పుపొందకముందు కన్నులకు కట్టేటట్లు చిత్రించడమే వాటి పూనిక. "Befo' de War" (i.e., Before the war, i.e., యుద్ధానికి ముందు—ఇది థామస్ నెల్సన్ పేజ్ వ్రాసిన పుస్తకాలలో ఒకదానిపేరు) హృదయవేధ అన్నది ఆ కాలంలో ఒకస్థిరమైన దాక్షిణాత్యపు టాపేశం. గత జీవితవై భవాలగురించి ఆ దాక్షిణాత్యుల కట్టుకథలకు దేశమంతా చెవికోసుకొన్నది; పాతమను ఘులకోసం, పాతవ్యవస్థలకోసం దేవులాడే నీగ్రోపరిస్థితినుండి విమోచనశ్రుతి విన్నది.

"Still longing for the old plantation
And for the old folks at home."

ఈ పంక్తులు స్టీఫెన్ ఫాస్టరువి. అతడు తాత్కాలికంగా చూడ

1. Stephen Foster (1826-64) — My old Kentucky Home, Massa's in de Cold, Cold Ground, Jeanne with the Light Brown Hair మొదల ఒక డజను నీగ్రోగీతప్రబంధాలు వ్రాసినవాడు.

టానికి దక్షిణానికి వెళ్ళిన బౌత్తరాహుడు. అయినా ఆ నీగ్రో హృదయం తోని విషాదాన్ని స్పృహగలిగిగా డాయన. అతడు (నీగ్రో) ఆఫ్రికా నెప్పుడో మరిచిపోయా డిక్కడ ప్రవాసిగా (అలాగే అమెరికనులుకూడా విస్మృతమైనయూరపునుండి వచ్చిన ప్రవాసులే). ఇప్పుడు తన ప్రాత కంటకీ నివాసానికి దూరంగా ఒక మారుమూల సౌహార్దదరిద్రమైన మరు భూమికి అమాయకంగా విసరివేయబడటంతో అతని ప్రవాసక్షేత్రం ద్విగుణీకృతమైపోయింది. కార్నగీ 'ఎక్స్ప్రెస్' కవాటంగుండా చూస్తుండగా వెనక్కి నక్కినక్కి జరిగిపోయే దృశ్యంలా వెళ్ళిపోతోంది గతం. అమెరికనులు స్నానశాలలో నవీనతను, గ్రంథాలయంలో ప్రాచీన ప్రపంచాన్ని నచ్చుతూ మెచ్చుతూ అప్పుడప్పు డాదృశ్యాలను స్మృతులుగా నెమరువేసుకుంటారు. మరీ పడమటిసీమల్లో నివసిస్తూవుండి నప్పుడు న్యూఇంగ్లం డంటే మోజా, అనూయా పడినవారు ఈనాడు సంయుక్తరాష్ట్రాల పేరు చెప్పి దాని చివికిపోయిన సంప్రదాయవిధేయ స్వభావాన్ని నిరసించారు. కాని లోలోపల దాన్ని చూసుకునే సంయుక్త రాష్ట్రాలకికూడా ఒక చారిత్రక సంపత్తి వుందని సంతోషగర్వం పొందుతూ వుంటారు.

వాస్తవికతోద్యమప్రగతిలో అన్ని తరాలూ చూసిన హవెల్పు న్యూఇంగ్లం డంటే మొదట్లో తన కుండిన గౌరవం గురించి దాపరిక మేమీ చెయ్యలేదు. ఒహయో (Ohio) లో పుస్తకాలు తెగచదివేస్తూ తన బాల్యంతోనే కవిని కావాలని నిశ్చయించుకున్నాడు. తన 23 వ ఏట బోస్టనుకి వెళ్ళేడు. అక్కడి 'అట్లాంటిక్' మాసపత్రిక అతని కావ్య ఖండిక నొకదాన్ని ఆమోదించింది. దాని సంపాదకుడు తోమెల్ అతని కొక విందు ఏర్పాటుచేశాడు. దానికి ఆలివర్ వెండర్ హోమ్స్, ప్రచురణ కర్త ఆయిన జె. టి. ఫీల్డ్స్ కూడా హాజరై నారు. అందరూ ఆ యువకవి

నభినందించారు. ఆ విందుగురించి హవెల్సు మహోల్లాసంతో తన తండ్రి కిలా వ్రాశాడు:

“విందు నాలుగ్గంటలసేపు జరిగింది ... ‘రైన్’ (Rhine) సారాయంలా నాకు మంచి మత్తు కలిగించింది. తోవెలు, హోమ్సు ఇద్దరూ నాకు బాగా చేయూత నిచ్చేటట్లు కనిపించారు. కాఫీ వచ్చేసరికి హోమ్సు తమ ఉద్యమపువారసత్వంగురించి ప్రసంగం ప్రారంభించాడు. రేపుసాయంకాలం ఆయనతో నాకు ‘టీ’ ఏర్పాటు జరిగింది...” అలాంటి పోత్సాహం లభించాక సహజంగా హవెల్సు ఫీల్సుతో ఒక ప్రవక్తలా “బోస్ట్ నువ్వు మంచి ఊరు మరి లేదు. దానిని దేవుడు దీవించాడాక!” అన్నాడు. అయితే ఆ పూర్వదేశయాత్రతో న్యూయార్కురాష్ట్రాన్ని పరిశీలించినకొద్దీ ఆయన కనివ్వతయే కలిగింది.

‘సివిల్ వార్’ ఫలితంగా అమెరికా ప్రభుత్వప్రతినిధిగా ఇటలీకి వెళ్ళేడు. (అది ఆయన లింకన్ గురించి వ్రాసిన యుద్ధకాలపు జీవిత చరిత్రగ్రంథానికి ప్రతిఫలం.) ఆనాటి అనుభవ మాయనకు యూరపియను సమకాలిక సాహిత్యంతో సన్నిహితపరిచయం కలుగజేసినా (ఇక జీవితాంతమూ ఆయన ఆ పరిజ్ఞానాన్ని ఎప్పటికప్పుడు సమగ్రంగా వుంచుకొనేవాడు), యూరపుఖండం అతనిని చకిరుణ్ణి చేసింది. ఒక క్రొత్తచూపు ఏర్పడి డికెన్సు, హీనెప్రభృతులైన యూరపియనురచయితల యెడల అతని కున్న అనురక్తి శాశ్వతంగా వెనుకకునెట్టివేసింది. 1862 లో ఆయన వెనిసునుండి ఇలా వ్రాశాడు:

“మన దేశంలోకంటే యూరపులో జీవితం ఉల్లాసంగానూ, కలుపుగోరుగానూ వుంటుందని పుస్తకాలు చెబుతాయి. కాని అవన్నీ అబద్ధాలు, తెలివితక్కువమాట లంటాను నేను... అమెరికాలో అప్రతిబంధమైన వట్టి మొక్కుబడిబాపతుగాని సాంఘికానుబంధాలద్వారా అమాయకంగా మనం పొందే ఆనందం యూరపులో అపచారమైపోతుంది.

వివేకంగల స్త్రీపురుషుల కా సంగతి కొంత తెలుసు. అయితే వాళ్లు అపచారభాగస్వాములే... యూగపులా కాకుండా అమెరికా అంతకంతకీ గొప్ప అభివృద్ధి సాధించాలని నా ఆకాంక్ష. దేవుడికి నా మొఱి. నే నమెరికాకు తిరిగిరాగానే ఓరెగాన్ వెళ్లా లనుకుంటున్నాను. యూరపి యను నాగరికత ప్రభావానికి వీలైనంత దూరంగా వుండి జీవితం గడపుతాను.”

ఈ ఉత్తరం వ్రాసినప్పుడు హవెల్సుకి ఇంటి మమత కలిగిం దనడంతో సందేహం లేదు. ఈ ఉత్తరం ఆయన తన సోదరికి వ్రాసి నందువల్ల కొంత ఆత్యుక్తి వుండడం సహజం. అతడు అమెరికాకు తిరిగి వచ్చాక వెళ్ళింది ఓరెగాన్ కి కాదు; ‘అట్లాంటిక్’ పత్రికకు సహాయ సంపాదకుడుగా బోస్టనుకి వెళ్ళివుండడం గమనింపవలసిన విషయం. అయితే అమెరికాయొకనైతికదృక్పథంగురించి ఆయన తన విశ్వాసాన్ని యథార్థంగా వ్యక్తీకరించా డనాలి. అతని చూపులో అమెరికా రూపాం దించుకొన్న వస్తువు లన్నిటిలోకి గొప్పది ఉల్లాససల్లలిత, వివేకహేవాక ఆయన అమెరికన్ బాలిక.1 ఉదాహరణకి—ఒహయోలో మిస్ వింగ్ అనే అమ్మాయి హవెల్సు ఒకసారి తనతో ఫోనుతో మాట్లాడుతూ ఇక అది దించేస్తా డనగా—“ఉండండి మిస్టర్ హవెల్సు! మీరు నన్నడగకపోయినా మీకోసం “పాడాలనుకుంటున్నాను.” అన్నది. డాక్టర్ స్క్రిప్ గారి యింట పాడగా విన్నాను. ఆమె ‘ఎక్స్ ప్లెయియర్, గేయంపాడిన తీరు నా హృదయా న్నూచేసింది... సరే, (ఆ ఫోనువగ్గర) కూచుం దామె, పాట పాడింది...” అని చెప్పేడు హవెల్సు 2.

1. టామ్ ఏపిల్ టన్ (లాంగ్ ఫెలో బావమఱది) అనే బోస్టన్ వావదూకవరేణ్యుడు 1874లో “అమెరికన్ అమ్మాయిల కిటాక్షాల్లో వుండే ఆశ్చర్యార్థకం” గురించి వ్రాశాడు.

2. హవెల్సు ‘Life in Letters’ (2 v., London, 1929), i. 18.

ఆ విషయాన్ని వెటకారం చెయ్యాలనిపిస్తుంది. నిజాని కలాంటి వెటకారానికి గురి అయ్యాడు హవెల్సు. అతడు దొకసారి ఒక ఉద్దేశం ప్రకటించాడు: “మన నవలాకర్త లెక్కువగా జీవితంలోని మహోల్లాస కరాలైన సంఘటనలతోనే నిమిత్తంపెట్టుకుంటారు. అవే బాగా అమెరికన్ స్వనిపించుకొనేవి... సామాన్యమైన చప్పిడిధోరణితో పడి పోయాం అనిపించుకునే ప్రమాదం వున్నా సరే అసలైన మన గొప్పలకు తగినట్లు మనం వుండడం అవసరం” అని. ఆ యింతా ఆ ప్రకటన వేళా కోశంపాలైంది. హవెల్సును అలా ఏవో ‘అద్భుత విషయాలు పుట్టిస్తూ వుంటా’ డని కొట్టిపారేశాడు మెన్ కెన్ (‘An Agues Repplier in Pantaloon’ అని కూడా అన్నాడు). అయితే 1860, 1870 ప్రాంతాల్లో హవెల్సు ఇంకా తన మతాన్ని రూపొందిస్తున్నాడు. అప్పట్లో అతడు చేసిన ఆ ప్రకటన లన్నీ నిండైన నిజాయితీతో చేసినవే, అతనిమట్టు కవి నిరాడంబర సత్యాలే.

నిజాని కవి అతనిని వాస్తవికతకు సన్నిహితం చెయ్యడానికీ, సమకాలికులైన యూరపియను నవలాకర్తలతో అతడు మనసార హర్షించిన అంతరంగికసిద్ధాంతాలనుండి ఆమోదయోగ్యం కాని వాళ్ళ అమిత స్వేచ్ఛను వేరుచెయ్యడానికీ తోడ్పడ్డాడు. సర్వసాధారణమైన సమాజతత్వంతో కూడిన అమెరికాలో వాస్తవికత అంటే రోజూ మనం చూసే మనుషుల గురించి వ్రాయడమే. దైవాద్వా ఈ సామాన్యమైన అమెరికన్ ప్రజానీకం హంతకులూ, మోహప్రేరకులూ, కన్నపుదొంగలూ, వ్యభిచారులూ కారు. అలాగని ప్రచ్ఛన్నవేషంతో వున్న ప్రభువులు కారు. తలవని తలంపుగా భాగ్యాలకు, జమీలకు వారసులైనవారూ కారు. ఊరికే గాలిమేడలు కట్టే స్వభావం గలవారుకాక సంభావ్యత గురించి ఉచితవివేకం గలవారు కనుక వారి జీవితాల్లో కొన్ని పరిస్థితు లలా కాకతాళీయంగా కలిసి వచ్చాయి. యువకులుగా యుక్తవయస్కులుగా వాళ్ళు ప్రేమల్లోపడ్డారు; పెళ్ళిళ్ళు చేసుకున్నారేకాని యెక్కడా ఏ ఇద్దరూ తమబంధువులూ కత్తిలేని.

సౌఖ్యం నిమిత్తం ఒకరికొకరు పూచీపడిన నూచనలు లేవు. మైగా హవెల్సు తనకదా నాయకులకూ, నాయికలకూ నడుమ ప్రతిబంధకాలు—అవి నిజంగా ప్రతిబంధకం లనడలుచుకుంటే మాట—వున్నాయని చెప్పడానికి బాధ పడ్డాడు. అతని పాత్రలు కొన్ని ప్రేమలో పడ్డాయంటే, కొన్ని అందు లోంచి బయటపడనూ వచ్చు నన్నట్లుగా వుంటాయి(ఉదా: 'A Chance Acquaintance', 1876); లేక వాళ్ళ పెళ్ళి కేదో ఆపద మూడ వచ్చు (ఉదా: 'A Modern Instance', 1881); ఒక తగిన అనుబం థం ఆ దంపతుల ఆపుల కాగ్రహం కలిగింపవచ్చు (ఉదా: 'An open-eyed Conspiracy', 1897). ఈ ప్రేమలూ, పెళ్ళిళ్ళ మాట అలా వుండగా హవెల్సు చుట్టూ చూస్తూవుండిన అమెరికనులతో తమ తమ ఉద్యోగాలూ, హోదాలగురించి సతమతమయ్యే వాళ్ళూ వున్నారు. అమెరికాలో పెద్దా చిన్నా తరగతి భేదంలేదని యెన్నడూ మభ్యపెట్ట జూచినవాడు కాదు హవెల్సు. అతని 'A Chance Acquain- tance'లో కథ ఒక ఆరణ్యకకన్యను వివాహం చేసుకోవడానికి ఒక బోస్టనుయువకుడు తన సరిసరం దాటలేని పరిస్థితిమీద ఆధారపడి వున్నది. అతడు చిత్రించిన అమెరికనులకు వారి నీతినియమాలు వారి కున్నాయి. అవి సంసారపక్షింగా వుండేవే అయినా వారిమట్టు కవియధార్థాలే. వాటి నెదుర్కోకతప్పలేదు. అడవి తన బ్రదుకుతెరువు తాను చూసుకోవాలా అన్న దొక ప్రశ్న. అక్కల్లేదని అతని 'Dr. Breen's Practice (1881), 'A Woman's Reason' (1883) అనే గ్రంథాలను బట్టి చెప్పవచ్చు. ఒక చిన్న అమ్మాయిని నడివయసువాడు పెళ్ళాడవచ్చునా అని మరో ప్రశ్న. తనకన్నా అతనికి తగిన జత అయినదాని కాయనను విడిచివెళ్ళిపోతుందొక అమ్మాయి 'Indian Summer' (1886) లో.

హవెల్సు తన ప్రధానమైన ఆసక్తి నవలారచనతో వుందని నిశ్చయం చేసుకోగానే కలంపట్టి కాగితంమీద చిత్రించిన ప్రపంచం అది చాలమట్టు కది స్త్రీల ప్రపంచం. అతడు నవలారచనవేపు సహజంగా మొగ్గిన ట్లవు

పిస్తాడు. ఇంకా చాలా సాహిత్యప్రక్రియలున్నూ చూశాడు. పూర్తిగా కవిత్వం ఎన్నడూ మానలేదు. నాటకాలు వ్రాశాడు. బాగా చదువు కొన్నాడు. చాలా సమీక్షలూ, వ్యాసాలూ వ్రాశాడు. 'అట్లాంటిక్' లో ఓ అయిదేళ్ళు పనిచేసినంతలో దానికి ప్రధాన సంపాదకుడై కూచున్నాడు. అతని మొదటి పుస్తకాలు రెండూ ఇటలీ పర్యటనానుభవ చిత్రణలు. అతని మొదటి నవలలు యాత్రికులగురించి; లేదా వెనీసు ప్రజలతో ప్రతి యోగంగా అమెరికనులగురించి. ఆ దశలో అతడు హెన్రీ జేమ్స్ కలి సన్నిహితుడుగా వుండేవాడు. యావజ్జీవితము మంచిన్నేహమే వుంచుకుంటూ వచ్చాడు. అయినా అది ఇద్దరూ ఒకరి నొకరు విమర్శించుకోడాన్ని అభ్యంతరంపెట్టలేదు. 1880 నాటికి వారిద్దరూ అంతర్జాతీయమైన బౌణ్య కోయ్ద్రేకం కలిగించిన జె & హెచ్ అనే కలిసిపోయిన సయాండేశపు కవలలవంటివారై నారు.

హవెల్సు అమెరికన్ కథారంగం గురించి శ్రద్ధవహించడం ప్రారంభించాడు. యూరపును తన మట్టుగా చేసుకోడానికి నిశ్చయించిన జేమ్స్ తో సరదాగా జగడమాడుతూ వుండేవాడు. 1880 నాటికి వాస్తవికత విషయంలో కొన్ని అంశాల్లో హవెల్సు ముద్ర స్థిరపడిపోయింది. వాస్తవికతావాదిని అన్నవాడి కవడికై నా సరే మద్దతు ఇవ్వడానికి సిద్ధంగా వున్నా డాయన. 1882లో ఆయన అన్నాడు: "చేతికి దొరికిన 'జోలా' (Emile Zola) పుస్తకమల్లా చదివేశాను. ఈ క్రొత్తపంథ బహుధా ప్రేమించి నవలాస్వరూపంవల్లనే ప్రభావితమైనప్పటికీ, జోలా ప్రదర్శించిన వాస్తవికతకుకాక డాడే (Alphonse Daudet) ప్రదర్శించిన వాస్తవికతకే వ్యాప్తి యెక్కువ వుంటుంది. దాని కొక స్వయంవ్యక్తమైన ఆత్మ శక్తి వుంది. అది సాధారణంగా ప్రేమించినవలారచయితల ముఖ్యాశయమైన ఒక స్త్రీని ఒక పురుషుడు పశువులా వెన్నాడడమనే విషయాని కతీతంగా వుంటుంది." గట్టిగా నోరువిప్పి సంసారుల యిళ్ళలో నిశ్చంకంగా చదువు కొడానికి వీలేని సాహిత్యం అంటే కీట్టనివాడు హవెల్సు. అందుచేతనే

జోలాని ఆతిథ్యించడానికి పోటీపడనందుకు తన స్థితిని సమర్థించుకోవలసిన అవసరం కనపడలే దాయనకు. అమెరికను అభిరుచివలెనే అమెరికను జీవితంకూడ పేరిస్ జీవితంకంటె ఎక్కువ నాగరికంగా వుండేది. హవెల్స్ తన నవలల్లో కొద్దిపాత్రలను ఎన్నుకొని, ఏదో సామాన్యమైన కథా దృష్టితో గాకుండా, ఒక సమస్యను నిరూపించి దానికొక పరిష్కార మార్గం నూచించడం (ఆనందప్రతిపాదనకంటె ఉపదేశప్రదానమే నకల యొక్క ప్రధానప్రయోజన మనీ, అదొక వాస్తవికతావాదనూత్ర మనీ ఆయనకు దృఢవిశ్వాసం), విషయాన్ని సురుచిరంగా, ముక్తసరిగా వివరించడం అదీ థేకరీతో లాగ రచయిత పాఠకుడిమీద స్వారిచేసే పద్ధతితో కాక వాకోవాక్య శైలిలో వివరించడం, తాను కన్నవీ విన్నవీ సంగతులకు యథాతథంగా ప్రయాసపడి అక్షరపునర్భవం ప్రసాదించడం చేస్తాడు. అతడితో 'ప్రాతపనిమనిషి' స్వభావం కొంత వున్నా రచయితలతో ఆరి తేరిన చేయి అనీ, విమర్శకులతో చాల ఉదారుడనీ చెప్పాలి. కాక పోతే అంత భిన్నప్రకృతులైన మార్క్ ట్వెయిన్, హెన్రీ జేమ్స్ లిద్దరితోనూ సమంగా అంత దోస్తీగా ఇంకెవ డుండగలడు? అలాంటి పరిపక్వ బుద్ధి, క్రొత్త నేర్పుల నాడరించే చిత్తగ్రుతి గలవాడు, స్వదేశపు నైతిక వైశిష్ట్యాన్ని స్వవిషయంగా భావించేవాడు కనుకనే ఆయన మనసుమీద అనాటి సమ్మెల మురికిపేటల అమెరికా విధిగా గాఢముద్ర వేసుకుంది.

'The Rise of Silas Lapham' (1885) అనే అతని గొప్ప నవలలో అతని శక్తి శిఖరాగ్రస్థిమ చేయకొన్నది. అది ఇంకా అమెరికన్ పారిశ్రామిక దృశ్యం అతనిని కదల్చివెయ్యక ముందు. లేవ్ హేమ్ స్వయంకృషి వల్ల వృద్ధిలోకి వచ్చిన ఒక వ్యాపారి. బోస్టన్ లో తన భార్య, పినెతోవ్, ఇరీన్ అనే ఇద్దరు కూసుళ్ళతో కాపురం వుంటున్నాడు. లేవ్ హేమ్ వంశస్థు లంత మార్దవం గల మనుషులు కారు. అయితే ఈ ఆడపిల్ల లిద్దరూ తల్లిదండ్రులకంటె చాలా నయం. ఆ బోస్టన్ లోనే చిరకాలంగా వుంటూవున్న 'కోరే' (Corey) కుటుంబం

వారున్నారు. ఆ యింటి యజమాని ఒక విదూషకప్రాయుడు. ఇల్లాలు
కొస్త మోటుమనిషి. కొడుకు టామ్-శక్తిమంతుడు...మనిషితో రసం
మరుగుపడిపోకుండా రక్షించే ఆవేశ మన్నది రవంత కూడా లేనివాడు.
అతడు వ్యాపారంలో ప్రవేశించి లావ్ హేమ్ దగ్గర చేరినప్పటినుంచి
ఆ కుటుంబాల మధ్య పరిచయం ఏర్పడింది. ఒక లావ్ హేమ్ కుర్రదానితో
ప్రేమలో పడ్డాడు టామ్. ఆ కుటుంబాల మధ్య గల అంతరం హవెల్సు
వస్తువుని రక్షి కట్టించింది. అది నాగరికతకూ తద్విరుద్ధతకూ అన్యోన్యత
ఏర్పడడం వంటిది. చాలా సరసంగా, మనఃకర్షకంగా నిరూపింపబడింది.
ఒక విందుతో 'కోరే'ల యెగుట లావ్ హేమ్ల బండారం బయట పడు
తుంది. టామ్తోడి లావ్ హేమ్ ప్రణయకలాపంతో ఒక పొరపాటు జరిగి
నప్పటి ఆ సన్నివేశమూ అంత రాణించలేదు. టామ్ తనను ప్రేమించా
డనుకొని టామ్తో ప్రేమలో పడుతుంది ఇరీన్. నిజాని కత డామె
అక్కను ప్రేమించాడు. ఇక్కడ హవెల్సు తన సహజ నిరపాయమైన
వాస్తవికవాద ధోరణితో ఒక ప్రవక్తలా వ్రాసుకుపోవాడు. పెద్ద
ప్రమాద మేమీ జరగకుండా ఒక ప్రాసంగికేతివృత్తాన్ని కలిపిస్తాడు కాని
అది అంత యుక్తంగా లేదు. ఎవరికీ ఏ తఖరామీ రాకూడదని హవెల్సు
సిద్ధాంతం. కాని ఎంత సున్నితంగా అయితేనేం ఆ పాత్రలతో ఒకరి ముణు
కులు చెక్కుకుపోయాయి.

హవెల్సు కోరి షేరు పెట్టినదానికి తగినట్లుగా ఆ కథతో మరో
ముఖ్యమైన సంగతి యేమంటే ఆర్థికపు చిక్కుల్లో పడిన లావ్ హేమ్
మనోవేదన. ఇక సర్వనాశనానికి సిద్ధంగా వున్న పరిస్థితితో తన ఆస్తులకే
మోసంచేసి ఏవో అమ్మ జూపి అంటిగట్టి ఆ ఊరిలోంచి బయట పడ
దామా అనుకున్నాడు గాని ఆశను తట్టుకొని వట్టి చేతులతో దివాలా
తీశాడు. అలా చెయ్యడంలో ముందునాట తనకున్న ఒక వాడియైన అభ్యా
సాన్ని, అప్పుడప్పుడు భార్య చెప్పి పొడుపులు సిగ్గుతోపాటు తన యెటు
కను నిలుకడగా వుంచిన దాన్ని కూడా విడిచిపెట్టేడు.

ఇలా ఊరికే నవలతోని కథ చెప్పినంతమాత్రాన అందుతోని రచయిత నేర్పు తెల్లము కాదు. ఒక ఉదారచిత్తత, దాని పరిధిలో ఒక అసమాన నైపుణ్యమూ, ఒక ధారాళత, ఒక చతుర పరిశీలనాత్మకమూ, ఆర్థికమూ అయిన వ్యాఖ్యానమూ కనిపిస్తాయి అందులో. హోమ్స్ తమ ఉద్యమపు వారసత్వం గురించి అన్న మాట మంచి జోస్యమే అయింది. ఎందుచేతనంటే హవెల్స్ చేతిలోనే బోస్టనులో రజిత యుగం ఆవిష్కృతమైంది. ఆ యుగం అవకాశమిచ్చినంత మేరకు హవెల్స్ హేయ సంప్రదాయాలకు దూరంగా బోస్టను యొక్క అభ్యుదయానికి కృషి చేశాడు—దాని వైరుష్యస్థితి (చిన్నప్పడే ఒక్కసారి, ఒక రోజంతా పని చేసిన విరామం అయిదు భాషలు నేర్చుకొన్నాడు), దాని లిఖిత విషయ బద్ధత, ఆర్థికము, తన కొలదు తెరిగిన దాని సరసత్వము మున్నగు విషయాలలో. 1

1880 లో బోస్టను విడిచిపెట్టి న్యూయార్కుకి వెళ్ళిపోయాడు హవెల్స్. ఆ న్యూయార్కు అభ్యుదయానికి కృషి చెయ్యడంతో హవెల్స్ ఇకపై అమెరికాదేశపు సాహిత్య కేంద్రపీఠం బోస్టను కాదు అని నిరూపించాడు. అంతా అతని న్యూయార్కు ప్రస్థానాన్ని “అమెరికన్ ‘వాస్తవికత’ యొక్క తొలుతటి చరిత్రలో అతి ముఖ్య సంకేతప్రాయమైన సన్నివేశం” గా అభివర్ణించాడు ఆల్ఫ్రెడ్ కజిన్. 2 న్యూయార్కు ఎప్పటికంటే యథార్థ స్ఫూర్తిమంతమైనది. 1878 నాటికి North

1. బోస్టను స్మృతుల చమత్కారం గురించి చూ. ఎమ్. ఏ. డెవుల్ఫ్ హోవే సంపాదితమైన ‘John Jay Chapman and His Letters (Boston, 1937). 195.

2. On Native Grounds (New York, 1942), IX.

American Review న్యాయార్కుకి తరలి వచ్చింది. 1 మరికొన్ని పత్రికలు (Periodicals, i.e. నియత కాలములు), ప్రచురణ సంస్థలూ అభివృద్ధి పొందుతూ వున్నా యక్కడ. అక్కడ “చాలామంది యువ చిత్రకారులు, రచయితలూ వున్నారనీ, అక్కడ స్వేచ్ఛ తాండవిస్తోందనీ” హవెల్స్ వున్నా దొక మిశ్రుడితో. చేతిలో **Harper's Magazine** సంపాదకత్వం పెట్టుకుని, ఒక నవలా రచయితగా వాసికెక్కిన ఆయన తన చిత్తం వచ్చినట్లు మాట్లాడగలడు; తప్పక అతని మాటలు వినేవారుంటారు.

కాల్పనికోద్యమానికీ, ఒక క్రొత్త శత్రువుగా వచ్చిపడిన పెట్టుబడిదారీ విధానానికీ విరుద్ధంగా వాస్తవికవాదాన్ని బలపరచడం కొనసాగించాడు. అమెరికన్ జీవితంలోని యోగ్యతలను మరుగుపరిచే తెర

1. ఈ విషయం గురించి లాంగ్ ఫెలో (30-10-1877 లో ఒక ఉత్తరంలో) ఇలా వ్రాశాడు: “ఆస్ గుడ్ ‘నార్త్ అమెరికన్’ను ఏపిల్స్ ను చేతిలో పెట్టేశాడు. ఇక మీదట దాని సంపాదకత, ముద్రణ, ప్రచురణ న్యాయార్కుతోనే జరుగుతాయి. ముద్రణకార్యాలయంలో వున్న మిస్టర్ క్లార్క్ ఆ విషయం గురించి “అది న్యాయార్కుగ్లండు జేర్నే * రాయిని వదులుకోవడం లాంటిదే” అన్నాడు. అతడు మరికొస్తే ప్రాచీన కావ్యధోరణిలో “ట్రోయ్ తన పెల్లేడియమ్ † ను గోల్పోయింది అని చెప్పివుండవలసింది.” (శామ్యూల్ లాంగ్ ఫెలో సంపాదించిన “Final Memorials of Henry Wadsworth Longfellow, London”, 1887, 267.)

* Blarney అంటే స్తోత్రపాఠం. ‘Cork’ అనే చోటుకి దగ్గరగా వున్న Blarney దుర్గంలో ఒక రాయి వుందట. అది చేరడం కష్టం. దానిని స్పృశించేవారి కది స్తోత్రాల ననుగ్రహిస్తుందట!

† అనగా సరస్వతీ పీఠం.

లాంటి కాల్పనికోద్యమాన్ని నిరసించడంలో అతనికి కలిగిన శాధ యేమీ లేదు గాని ఆ యోగ్యతలు పెట్టుబడిదారీ విధానం కూడా అందులో ఒక ట్రైన్స్పడు రాణించగలవా అని. ఫిలడెల్ఫియాలో దానిగురించి విధానాత్మకంగా జరిగిన చర్చలు ధాటిగా, గంభీరంగా వున్నాయి. అలాగే బానిస తనం గురించి జరిగిన చర్చలు గూడ అమెరికాదేశం అంతటా నైతికపు, సాంఘికపు విలువల గురించి ఒక స్తిమితమైన ఆలోచన నెసకొల్పింది. కాని అంతఃకలహం (సివిల్ వార్) అంతరించేసరికి ఉదారాశయాలు తిరోహితాలైపోయాయి (హవెల్సు అలా అనుకోవడం మొనల్పేట్టేడు). “ఆదర్శవాద ఊహను, తప్పితే నైతికవాది ఆత్మను సన్నికర్షించే ‘సివిలు’ ఉద్యోగ సంస్కరణమనే చిన్న విషయం తప్పితే మరి దేని వూనూ లేదు దేశంలో. ఎన్నడూ ఏ జాతీ ఎరగనట్టి యుద్ధం చూసిన తర్వాత చపకగా కొనడం, ప్రియంగా అమ్మడం వంటి వ్యాపారదృష్టి బాగా ప్రబలిపోయే అవకాశం (ఛాన్సు) మాత్రం వచ్చింది మనకు.” ఒకనాడు హవెల్సును అతని వాస్తవికతావాద ప్రాథమిక దశలో భవ్యావిష్టుని చేసిన అమెరికా యొక్క స్నిగ్ధప్రకృతిలో, పవిత్ర స్థితిలో ఏదో ప్రత్యవాయం. వచ్చింది. అనా డాయన అనుకొన్నట్లుగా ‘అమెరికన్ జీవితం ఒక యుద్ధతంత్రము, ఆదృష్టపు క్రీడగా అయిపోయింది; అందులో ప్రతివ్యక్తీ సాల్గానాలి. భయ విషమస్థితుల కదురోడ్డాలి.’ 1892 నాటి ‘హోమ్స్టెడ్’ సమ్మె మొ॥ సందర్భాల్లో శ్రీకృష్ణమైన నాటి పారిశ్రామిక పాశవత్వం ఆయన మనస్సును కలచివేసింది. వట్టి కూట సాత్వ్యంగా ‘హే మార్కెట్టు’ ఆరాజకవాదు లురితీయబడిన సంఘటన ‘శాశ్వతంగా చరిత్రలో మనకు తలవంపులు ఘటించిన అతి దారుణ క్రూర కర్మ’. ఆ యింతా టాల్ స్టాయ్ తన గురువుగా అతడు ‘సామ్యవాది’ అయినాడు. ‘Hazard of New Fortunes’ (1890) అనే ఒక గొప్ప నవలలో స్పర్థాశువైన సంఘం యొక్క నైతిక పతనాన్ని చిత్రించాడు. మానవ జాతి విషయంలో అకార్యకరణం గురించి టాల్ స్టాయ్ మతాన్ని ప్రపంచీకరించాడు. అదే.

సత్యాన్ని 'ధర్మఘోష' వంటిదని అతడు సంభావించుకొన్న 'Annie Kilburn' (1889) లోను, 'A Traveller from Altrunia' (1894) అనే 'యుటోపియన్' నవలలోను ఉద్ఘాటించాడు. ఇందులో అతడు సామ్యవాదాన్ని బలపరిచాడు. ఆ యుటోపియా షేరు సూచించే టట్లు అత డాశించినది పరార్థప్రాపకతత్వప్రతిపాదనంగా తోస్తుంది. అయితే అది ఒక రాజకీయ కార్యక్రమాన్ని ఏర్పాటు చేసుకొన్నంత మాత్రాన సాధ్యపడేది కాదు.

హవెల్స్ సామ్యవాదంతోడి తన సామాన్యానుబంధాన్ని ఎప్పుడూ మళ్ళించుకోలేదు. 1898 లో స్పెయినులో జరిగిన యుద్ధాద్ధత్యాన్ని గర్హించాడు. 1907 లో 'Through the Eye of the Needle' అనే మరో యుటోపియన్ నవల వ్రాశాడు. ఆ కాలపు మనుషుల ఆశయాలనూ, ఉద్దేశాలనూ, వాటి నుత్పాదించే సాంఘికమైన ఆశాంతినీ చూసి సంకటపడ్డా డాయన. టాల్ స్టాయ్ లాగు, "చివరికి రచయిత కూడా ఒక కార్మికుడు మాత్రమే" అని పాదించడానికి సామ్యఖ్యం చూపేడు. తన వృత్తికి తాను క్షమాపణ చెప్పకోవడం మొదలెట్టినప్పటి నుంచి (అంటే తాను రచన చేయవలసిన ఆవశ్యకతను సమర్థించుకోగలిగిన నాటినుంచి) అతడు గణనీయుడట. అయితే (రక్షించి) హవెల్స్ ఎప్పుడూ ఆ చివరి మెట్టుకు దిగేదాకా తన వ్యాసంగం కొనసాగించలేదు. అతని మాటే విశదం చేసినట్లు అమెరికాలోని అతి ప్రముఖ వాస్తవికతావాదిగా ఆయన తన బాధ్యతల గురించి ఆరాటపడ్డాడు. ఒక దివ్యోదారమైన మధ్యరకపు అమెరికన్ వ్యక్తిత్వాన్ని ఊహించాడు. 1890 నాటి అవ్యవస్థతో ఆ మధ్యరకం అంతరించిపోయినట్లయింది. సాహిత్య సత్యంగా ఎవరేనా గమనించగలదల్లా మరీ ధనికులకు నిరుపేదలకు, చెరిపేవారికి చెడేవారికీ మధ్య విభేదం. ఏ పక్షాన్నీ సరిగా నిరూపించలేక పోయాడు హవెల్స్. అతడు వ్యుత్పన్నుడు. తన పాత్రలలో వ్యుత్పత్తి లోపం గురించి వ్రాయగలడు. లోపంగానే వ్రాయగలడు కాని ఆనొక

పరమ సత్యమైనట్లు వ్రాయలేదు. డార్విన్ చేసిన రూపణం అతన్ని చకి తుణ్ణి చేసిందిగాని అది అతని వ్రాతల కుదోబ్ధకం కాలేకపోయింది. వాస్తవికతావాద ప్రతిష్ఠాపనార్థమైన యాతన గురించి చెప్పడమంటే అతని కెక్కడలేని ఉత్సాహమూ వస్తుంది. కాని జీవితమే ఒక యాతన అన్న తలంపు అతనిని క్రుంగదీస్తుంది.

న్యూయార్కుకి వెళ్ళిన తరువాత ప్రకటితాలైన తన నవలలతో చాలావాటికి డార్విన్ రాధాంతంలో సంబంధం లేదని గ్రహించినవాడవటంవల్ల తన రచనల ద్వారాను, యువ రచయితలను వారి ఉద్దేశాలు, ఆశయాలు అవి తన కనిష్టాలైనా వాటిని తాను గ్రహించి వారిని ప్రోత్సహించడం ద్వారాను తన ఉద్యమాని కొక రాజీ కుదుర్చుకొన్నాడు హవెల్స్. అయితే అది యెల్లకాలం సాగిరాలేదు. ఆ వాస్తవికతావాదం యొక్క 'హయాము' వుండే అది యువ రచయితల చురుకుతనపు సురేకారాన్ని ప్రేరేపించేటటువంటిది. సాంఘికంగా చూస్తే ఈ సవయుగం అమెరికను లంటి పెట్టుకొని వుండే నైతికాశయానికి విరుద్ధమైన దైనప్పటికీ, సాహిత్యపరంగా చూస్తే అప్పుడు ఆ నైతికాశయాని కభ్యున్నతి కలిగింది. అమెరికను రచయితలు స్వస్థాన వేషభాషాభిరతు లని ముందే గమనించాము. అయితే ఆచరణ మాత్రం పట్టు తప్పింది. వారి భాషలో ఏదో దోషం వుంది; కాలం మరీ చప్పిడిగా వుంది; ఏ పూనికకైనా నడుం కట్టడాని కెవరూ సిద్ధంగా లేరు. ఆ పరిస్థితి చక్కబడటానికి 'స్థానిక చిత్రణ' రచనలు మంచి పని చేశాయి. అయితే ఒక ముఖ్య సందర్భంలో మాత్రం ఆ రచనలు అమెరికన్ ఆదర్శానికి ఎప్పుడూ పూర్తిగా న్యాయం చేకూర్చలేకపోయాయనే చెప్పాలి. అందులో నాయికా నాయకులు విట్మన్ మనుషుల్లా వినీతులు కారు. వాళ్ళు పేదవారైతే కావచ్చును గాని విద్యావంతులూ, వినీతులూ కావాలి. కూపర్ తరువాత అర్థ శతాబ్ది గడిచినా ఆ సాంప్రదాయకమైన ఆశయం ఇంకా సజీవంగానే వుంది.

అయితే వాస్తవికవాదం, ప్రతిబంధకంగా వున్న అతి పరిచితమైన

ఇతివృత్తాలను వాటి మామూలు నాయకా నాయకులతో సహా విడిచి పెట్టి సంప్రదాయాన్ని ఛేదించింది. పేదసాదలను, వెనుకబడిన వారిని అసలీ సంఘ సభూతంతో నిగూఢంగా వున్న మానవధర్మ నూత్నాన్నీ ఆర్థంచేసుకోడానికి ప్రయత్నించింది. తన అనుయాయుల పక్షాన హవెల్స్ చివరికి రచయితల అలవకరించిన ఆ వస్తుసమృద్ధిని చూసి పొంగిపోయాడు. స్వభావవాది (లేక వాస్తవికతవాది) పట్టణంలోని పేదను, పొలంమీది రైతును పలుకరించగలిగాడు. ఇతరులు ప్రయత్నించి విరమించుకొన్న పశ్చిమప్రాంతాన్ని తా నావిష్కరించాడు. అయితే ఒక అసంతృప్తి, ఒక విపరీతమైన దిగులు రచయితను చకచక ముందుకు నడిపించాయి. అగ్రహారేఖలతో చిత్తం వచ్చిపట్టు ఒక స్తిమితస్థితి లేకుండా వ్రాసేశాడు. తా నొక విప్లవాన్ని ఆవాహన చేస్తున్నాడో, ఒక పతనా వస్థకు విచారిస్తున్నాడో తనకే తెలీను. తన వస్తువు జనసామాన్యమో, పౌరజనమో, అసలు కఠినమైన విధినిగళంలో తగుల్కొన్న మానవ సంఘమో ఒక నిశ్చయం వున్నట్లు లే దితనికి.

హేమిన్ గార్లెండు ఒకడు అలాంటి రచయిత (అతనికి 'Ibsen of the West', i.e, '(అమెరికా) సడమటిప్రాంతపు ఇబ్సెను' అని పేరట). అత డొక రైతుబిడ్డ. ఒక పాఠశాలస్నాతకోత్సవానికి తానిచ్చిన ఉపన్యాసాని కాయన 'అబ్బాయీ, పడమటికి వెళ్ళు' అనే హోరెస్ గ్రీలి అదేశాన్ని విషయంగా గ్రహించాడు. ఆయనమాత్రం తనకవకాశం కలగ గానే తూర్పుప్రాంతానికి వెళ్ళేడు. అంతకుముందు హవెల్సులా బోస్టనుకి వెళ్ళేడు. అపరిణతశైశవావస్థ గడచినంత అతనికి న్యూఇంగ్లండుయొక్క ప్రాచీనవైఖరి ఆశ్చర్యకృష్ణకృత్యాలను కలిగించింది. ఆ తూర్పుదేశంతో అతడు విద్యావ్యాసంగం (పర్యటన చేస్తూ ఒకవంక, ఉపన్యాసా లిస్తూ ఒకవంక విషయం సేకరిస్తూ) చేసిన కాలంలో అతని నాకర్పించింది కాల్పనికతత్వం కాదు; స్పెన్సర్, హెన్రీజార్డ్, విట్టన్, టెయిన్, మాక్స్ నోర్డ్ ఇంకా ఎవరివైనా సరే సజీవంగా కనిపించే రచనలు మాత్రమే

అతని నాకర్షించేది. మైలాపచ్చీసు ప్రాంతంలో వ్యాసాలూ, కథానికలూ వ్రాయడం ప్రారంభించాడు. ఆశలతో, సిద్ధాంతాలతో, నిందలతో సుల్లు తిరిగిపోయేది అతని మనసు. ఆ స్థితిలో ఆయన హవెల్సును, జేమ్సును చిన్న చూపు చూశాడు. లోవెల్ ను, హోమ్సును తలిమ్మా కరుడుగట్టిన సాహిత్య గీర్వాణులను ('Fossil representatives of Classicism') ఏవ గించుకొన్నాడు. 27 వ ఏట ఒక గొప్ప గ్రంథంలో 'సాహిత్యప్రజాస్వామి కము' ('Literary Democracy') నకు సామాన్యప్రజలను పట్టం గట్టాలనుకొన్నాడు. అప్పటికి హవెల్సుగురించి తన కున్న అభిప్రాయాన్ని పునఃపరిశీలన చేసుకున్నాడు. ఈ గురభిమాని అయిన యువకుడిని చేర దీశాడు హవెల్సు. అతడిని తన మాలికమైన అపేక్ష ప్రేరేపించినట్లుగా స్వకీయ ప్రాంతంగురించి, నాగరికతయెడల దాని కున్న కోషమాత్సర్యాల గురించి, అక్కడి గుర్భరదారిద్ర్యంగురించి, అకాలంగా వార్త క్యానికి గురి అయ్యే స్త్రీ జనంగురించి వ్రాయవలసిందిగా ప్రోత్సహించాడు హవెల్సు. పశ్చిమప్రాంతజీవితాన్ని నిర్లిప్తంగా పరిశీలించిన అమెరికనులలో ఇతడే మొదటివాడు కాదు. ఎడ్వర్డ్ ఎగిల్స్టన్ (Edward Eggleston) వున్నాడు. అతడి 'The Hoosier School-Master' (1871) అనే పుస్తకం గార్లెండుని చిన్ననాడే బాగా ఆకర్షించింది. ఇంకా మరొక టున్నది. ఎడ్గార్ డబ్ల్యు. హోవే అనే 'కాన్సాస్' (Kansas) నాల్గ పత్రిక సంపాదకుడు వ్రాసిన 'The Story of a Country Town' (1883). అది అతని ముష్ఫయ్యా ఏట ఆచ్చయింది. అయినా హతాశుడైన ఒక వృద్ధుడు వ్రాసినదానిలా వుంది. అయితే విసువెత్తిన తన జీవితపు సంతోషదారిద్ర్యంనుండి బయటపడా లనే ఆశమాత్రం అందులో మిగిలి వున్నట్టు కనిపిస్తుంది. ఈ వికారకఠిన నిర్బంధాత్మకమైన నవలలో ఒక పాత్రచేత ఇలా అనిపిస్తాడు హోవే:

“పశ్చిమప్రాంతీయుడు నాలుగుపైసాలు కూడేసుకోగానే బతక దానికి తూరుపుదేశం వెళ్ళిపోవడం గమనించలేదూ నువ్వు? ఏమిటి దాని

ఆర్థం? అతనిచేత డబ్బు గణింపజేసిన ఆ సుగుణమే అక్కడి (తూర్పునాటి) సంఘం మనదానికంటే మెరుగుగా వుందనే ఉద్బోధం కలిగిస్తోంది. దనడం కాక మరేమిటి?... అభివృద్ధి పొందుతూ హాయిగా వున్నవాళ్లేవరూ ఈ పడమటికి రారు. వచ్చేదల్లా దరిద్రనారాయణులూ, దౌర్భాగ్య దామోదరులూ, నిరాశ్రయులూ, వ్యాధిగ్రస్తులూ - ఒక్క మాటతో చెప్పాలంటే వట్టి అలగా జనం. ఈ దేశంతోపాటు తామూ అభివృద్ధి పొందాలని వచ్చారు. తా మేదేశంనుండి వచ్చాలో ఆ దేశంతో చానితోపాటు తామూ పెరగలేకపోవడమే అందుకు కారణం.”

కొద్ది సంవత్సరాల అనంతరం గార్లెండు ఒక విలేఖరితో ఇలా అన్నాడు: “ఆ స్వేచ్ఛావనిలో ఏదో అద్భుతగుణం వుంది. పశ్చిమం మనుషుల్ని ఆకర్షిస్తోంది. కాని అదంతా వట్టిదని నిరూపించాలనుకొన్నాను నేను.”

1887 లో మళ్ళా ఒకసారి తనవారిని చూద్దామని ఆయన అక్కడికి వెళ్ళినప్పుడు అక్కడి రైతువాడు తన చరిత్రతో ఒక ఘోరాలి ఘోరమైన ఘట్టంతో వున్నట్టు గమనించాడు. హోవే రైతులు మాత్రం వాళ్ళకాడికి కాస్త సయంగానే ఉన్నారు. గార్లెండు రైతులు మాత్రం బుణపీడతో నలిగిపోయి వున్నారు. హోవేకంటే గార్లెండ్ గొప్ప రచయిత. రైతుల దౌర్భాగ్యానికి (తా నెలాగో తప్పించుకుపోయాడు దాన్ని) కలిగిన హృదయస్పందనం ద్వారాను, వాస్తవికత వాదపు సూత్రాలను అమలు జరపడం వల్ల కలిగిన ఉద్రేకం ద్వారాను ఆయన తన తోటుపాట్లను కమ్ముకోగలిగాడు. తన రస్తా కతడు ‘Veritism’ (యథార్థవత్వము) అని పేరు పెట్టుకొన్నాడు. మరేం లేదు, తనను చకితుని చేసిన జోలా స్వభావవాదానికీ, హవెల్సు మొ॥ వెనుకటి తరంవారి వాస్తవికతవాదానికీ మధ్య నెక్కడో తా నున్నట్టు నూచించడానికే. అతని వ్రాత పెట్టుకుగా వుంటుంది. సున్నితమైన సంభాషణ నడపగల నాదస్వాదాత్మ అతనికి లేదు. కాని ‘Main-Travelled Road’ (1891) అనే కథల

సంపుటిలో ఒక హృదయవిదారకమైన పరిస్థితిని చాలా ఆర్జవంతో, ముందాగా వర్ణిస్తాడు. ఆ వర్ణన అతని తలదండ్రులను గూడ కలచివేసింది. అందులో అతని రైతువాదొక డంటాడు: “నాలాంటివాడు వట్టి నిస్సహాయుడు. బెల్లపునీటి బాసలో పడిన ఈగలాంటివాడు. గింజుకున్న కొద్దీ కాళ్ళు నలిగిపోతాయి.”

గార్లెండు బహుగ్రంథకర్త. తరువాతి గ్రంథాలలో ‘Populism’ (హౌస్ బార్ని చెప్పిన కరపరిహార విధానాలు, i.e., single tax remedies) గురించి ప్రచారం మొదలుపెట్టి తన కథలను పాడుచేసు సాగేడు. అయితే క్రమంగా అతని సద్విషయానురక్తి తగ్గిపోయింది. అతని పుస్తకాల చలామణి పడిపోయింది. హవెల్సు ప్రభృతులైన వాస్తవికతావాదుల అభిప్రాయానికి తా నెంత విలువ ఇచ్చుకున్నాడో అంత ప్రతిష్ఠ తనకీ రావాలని ఆరాటపడ్డాడు. 1900 నాటికి హవెల్సులాగే అమెరికాయొక్క నవ్యవికాసంలో (మనస్సు పూర్తిగా సమాధాన పడక పోయినా) సర్దుకుపోవడాని కలవడ్డాడు. అప్పట్లో పశ్చిమం అతని నాకర్పించింది. అంటే ఆయోవా, సౌత్ డకోటా మెట్టభూములు కాదు; రమణీయమైన రాకీ పర్వతప్రాంతం. అది మిథ్య అయినాసరే తథ్యంగానే గ్రహించా డాయన. దాని గురించి తెగ రాసిపారేశాడు. తన బాల్యం గురించి కూడా వ్రాశాడు. అయితే పిదప పుస్తకమల్లా మొదటి దానికంటే చమత్కారంగా వున్నా, చేవ తగ్గిపోతోంది. అతడూ, హవెల్సు చాలా కాలం జీవించారు. కాని ఎంత గడించినా, ఎంత ప్రశాంతంగా వున్నా వాళ్ళ వార్ధకం వారి వెనకటి గొప్ప రచనల సత్తువతో రాజీపడలేక పోయింది. వాళ్ళ వెనుకనే వచ్చిన మరికొందరు రచయితల స్వల్పకాల జీవితాలు చూసుకుంటే చాలా తేడా కనిపిస్తుంది. స్ట్రీఫెన్ క్రేక్ తన 29 వ ఏట, ఫ్రేంక్ నోరిస్ 32 వ ఏట, జాక్ లండన్ 40 వ ఏట, హెరాల్డ్ డ్రెడరిక్ (అతని ‘The Damnation of Theron Ware

(1896)-ఇది 'Illumination' అను పేర ఇంగ్లండులో ప్రచురింపబడింది- అనే ఒక్క నవల నిమిత్తంగానే నా పీళ్ళలో చేరతాడు) 42 వ ఏటా మరణించారు.

1883 లో క్రేక్ 'Maggie—A Girl of the Streets' అనే ఒక చిన్న విషాదాత్మక నవల ప్రచురించాడు. ఆ పేరే ఆ నాటి సాహిత్య ప్రపంచాన్ని దోస్తీకి గాని, కుస్తీకి గాని పిలిచింది. ఒకప్పుడతనిచే తన 'సాహిత్య పితలు' గా పరిగణింపబడిన హవెల్సు, గార్లెండ్లు అతని పక్షం అవలంబించి తాము చేయగలిగిన సాయం చేశారు. అప్పుడే ప్రకటితమైన ఎమిలీ డికిన్సన్ కౌవ్యాల గురించి చెప్పాడు హవెల్సు. క్రేక్ కూడా కొన్ని వ్రాశాడు. అవి చకచ్చకితంగా, ఒక ప్రత్యేకత, మనం అనుకోని భావచిత్రాలు, విశేషణాలూ కలిగి వుంటాయి. ఎమిలీ డికిన్సన్, వార్తాపత్రికా చమత్కార చతురుడు ఎంబ్రోజ్, బీర్స్ నుల ధోరణులు కలిసిపోయినట్లుంటాయి. క్రేక్ కూడా వార్తాపత్రికల మనిషే. ఒక ఖండికలో ఆ విషయం ప్రస్తావించాడు కూడాను:

**“A news paper is a court
Where everyone is kindly and unfairly tried
By a squalor of honest men.”**

[వార్తా పత్రిక ఒక కోర్టు (వంటిది). అక్కడ సత్యప్రియులందు అధముడైన వాడిచేత ప్రతి వ్యక్తీ మంచిగాను, చెడుగాను విచారణకు గురి అవుతాడు.]

అయితే ఇవన్నీ స్వభావవాద పరిణామంతో అనువంగిక విషయాలు. క్రేక్ చనిపోయాక, 'మేగీ' రచన “అతని ఉత్తమ కృషి” అని సంభావించాడు హవెల్సు. దాని గురించి క్రేక్ అనుకొన్న దేమంటే - “ఈకంలో పరిసరమన్న దొక గొప్ప విషయం. అది జీవితాలకే ఆకృతు

లేర్పరచగలదు అనే సత్యాన్ని 1 మాపడానికి ప్రయత్నిస్తుంది మేగీ” అని. స్వభావవాదపు చరిత్రలో ఇదొక ముఖ్యమైన వక్కణ.

దాని కాలం విషయం ప్రసక్తమైనది. కాని పాతకాలపు సినిమా లాగు చాలా విడ్డూరంగా వుంది. అతని కావ్యఖండికలలో లాగే అందు లోని ప్రముఖవిశేషం వివరణాత్మకపదజాలం. దానికి, వెనుకటిస్వభావ వాదానికి సంబంధ మేమీ లేదు.

క్రేన్ కథలలోను, అతని సివిల్ వార్ ఉత్తమకృతి (Master Piece) అయిన ‘The Red Badge of Courage’ లోను వున్న ఆ విశేషాన్ని హవెల్స్ ఆమోదించలేదు. యుద్ధమన్నది అప్పటిదాక అమెరికన్ వాస్తవికతావాదులచేత వస్తువుగా స్వీకరింపబడలేదు. భీషణత్వం, బీభత్సం, మానవహృదయంమట్టునవుండే పాశవికతాస్ఫూర్తి ఇవన్నీ కలిసి

1. చాలామంది రచయితలు మేగీ జోలా వ్రాసిన L' Assom-moir చే ప్రభావితమై వుండాలని నూచించారు. కావచ్చు కాని సన్ని హితంగా చేతికందే విషయాన్ని గమనించడం మంచిది: బ్రూక్లిన్ మతా చార్యుడు డె విట్ టాల్మేజ్ చేసిన ప్రసంగాలు విశేష ప్రచారం పొంది 1885 లో ‘The Night Side of New York Life’ అను పేర పునర్ముద్రణ పొందేయి. ఒక ఉపన్యాసంలో ఆయన తన సామాజి కులను ‘మేగీ’ అనే ఒక నిరుపేద బోగంపిల్లను కనికరించవలసిందిగా కోరుతాడు. ఆత్మరక్షణార్థం ఆమె కొక్కటే గత్యంతరం వుందట. “‘ఈస్ట్’ నదికి దారితీసే వీధి, అర్ధరాత్రి, ఓడరేవు చివర, నీటిలో నిండు జాబిల్లి, నిజంగా లోపల తగినంత తోతు వుందా అని ఆమె ఆశ్చర్యపోయే టంత నున్నగా ప్రకాశిస్తున్నాడు. నిజంగా వుంది. ఆమె దూకడం గుర్తించడానికి దగ్గర్లో పడవవా డెరదూ లేడు...” - ఇదిగిలాగ క్రేన్ మేగీ జీవితం చాలిస్తుంది.

యుద్ధాన్ని ఆధునికోద్యమపరిణామాని కొక ప్రముఖవిషయాన్ని చేశాయి. ఈ 20 వ శతాబ్దిలో చాలామంది మనుష్యుల కేదోఒక విధంగా దాని అనుభవం కొంత వున్న దనడం స్పష్టపడిన సత్యం. 'The Red Badge' వ్రాసినప్పటికి క్రేక్ కలాంటి అనుభవం లేదు. అంతఃకలహం అతని తరం వారిని, తరువాతితరాల అమెరికనులను మోహపెట్టింది. అది వారి సొంత యుద్ధం; ఏ యూరపియనూ ఎరగనిది, సరిగా అర్థంచేసుకోలేనిదీను. అదో కొత్తరకం యుద్ధం. కేవలం సామాన్యప్రజల యుద్ధం. ప్రవీణుల యుద్ధం కాదు. అది ఛాయాచిత్రాల కెక్కినదీ; కర్మాగారాలూ, రైలుదారుల మీద ఆధారపడినదీ, సుదీర్ఘరక్తపాత నానాజగుప్పావహమైనదీ, చమత్కారదరిద్రమైనదీను. ఆ యుద్ధంలోనట "జోడులోనుంచి, నాడాలో నుంచికూడా బాబ్బి లెక్కిపోయాయట!" అంటాడు మెల్వెల్.

ఆనాడు క్రేక్ తన నవలను రైతుల కడగండ్లనుండి, ఆ మహా సగరంలోని హెచ్చుకుందులనుండి కాదు; యుద్ధవిషయంనుండి తయారు చేశాడు—చిన్నదైనా అద్భుతమైనదాన్ని. అందులో పాత్రల సంవాదాలు స్వభావవాదసంవాదాలు. (ఉదా: (We've helt'em back; derned if we haven't); 'కథానాయకుడు' హెన్రీ ఫ్లేమింగ్. అతిసామాన్యుడైన యువకుడు. చదువుసంధ్యలు లేని రైతుపనివాడు. అతని పేరుకూడా సగం నవల ఆయ్యేదాకా తడవబడలేదు. అతడూ, అతని మిత్రులూ ఒంటరిబ్రతుకులుగా ఆ న్యూయార్కుమహాసగరంలో మేగీలాగే ఆసహాయులు. ఎవడూ సంపాదించిన దేమీ లేదు. అంతా అయోమయం, అవ్యవస్థ. ఏలాటి వీరత్వం లేక నాయకత్వం ప్రదర్శితమైనదీ వాళ్ళ సామూహికగర్వం, పగ, ఆపాతకోపం తెలియజేస్తాయి. అయినా ఆ నవలను స్వాభావికతావాదనిదర్శనంగా తీసుకుని చర్చించడం దాని అంతరస్థితిని గ్రహించకుండాపోవడమే అవుతుంది. భయమంటే ఒక వ్యక్తిగతమైన ప్రతిస్పందనం క్రేక్ మనస్సును ముందుగనే లోగొన్నది. అందుచేతనే ఫ్లేమింగ్ మాటతీరునుబట్టి మొద్దువాడుగా కనిపించినా వాడు

లోపల పడే ఊబి చూస్తే అది మనసు, బుర్రలో దినుసు గలవాడు పడి నట్లే ననిపిస్తుంది. (ఈ తేడా అసలు వ్రాతప్రతిలో ఉన్నంత స్పష్టంగా అచ్చుపడినపుస్తకంలో లేదు.) క్రేన్ కి యుద్ధదృశ్యమన్నా మంచి ఉత్సాహమే. దాన్ని రంగుకీ, రసానికీ స్పందించే చిత్రకళాకావ్యకళా కారుల చిత్తస్థితితో అభివర్ణిస్తాడు. గాయమట 'ఎర్రని లాంఛన' మట (Red Badge)! భయమంటే 'రక్తహరితవర్ణాంచితరాక్షసు'డట! ప్రతీ భావనా వాడిగా, కంపరమెత్తించేటట్లుగా, భీషణరమణీయంగా వుంటుంది:

“పగటి దూతలా వచ్చిన పయ్యెరకు నెత్తినిద కదలాడే ఆకులను తేరిపారజూచాడు....

బాకా లొకదానివెంట నొకటి సిగ్గులేని పందెపుకోళ్ళలా ఎలు గిచ్చినవి....

దూరాన నున్న ప్రతిపాద ఒక జ్వాలాప్రరోహసంవలితచిత్రమైన స్తబ్ధరోమంవలె కనిపిస్తోంది...”

యుద్ధం భయంకరమైనదే అయినా, ఆ యువకుడు చివరికి భయ విముక్తుడై యుద్ధాంతమూ అలాగే వున్నాడనే అంత విశ్వసనీయంకాని ఉద్దేశంతో ఆ పుస్తకం ముగుస్తుంది. మొత్తాని కీ సురుచిరకృతి సారాంశం ఏమంటే—ఈ ప్రపంచమంతా వ్యవస్థలేని ఒక వస్తువు; మనిషికి మనిషికి మధ్య ఆర్ద్రమైన అనుబంధం ఏర్పడడంలోనే దానికి గతి అంటూ ఒక టుంటుంది అని. 'The Open Boat' అనే క్రేన్ ఉత్తమకథానిక లోను ఈ ఉద్దేశమే పునరుద్ఘాటించబడింది. ఆ కథ ఆయనకు స్వయంగా అనుభవసిద్ధమైన ఒక నౌకాభంగసన్నివేశాన్ని పురస్కరించుకొని వ్రాయ బడింది.

అయితే అప్పుడప్పు డొక పరిహాసపుమాట ఆ మధ్య దూరి ఆ ఉద్దేశపు హుందాను చెరుపుతూవుంటుంది:

“పడవమట్టున నున్న చల్లని హాయిగాల్చే సముద్రజలాన్ని తాకిన వెంటనే ఆ పత్రికావిలేఖకుడు, నోరు సర్వసామాన్యవాయుప్రసారంతో నిండివున్నాడు, తాను నిద్రలో మునిగిపోయాడు.”

ఎక్కడైతే ‘ప్రపంచోపకరణసామగ్రి’ (‘The furniture of the World’) రెండు దీపాలను కలిగివుంటుందో, ‘అలా కాకపోతే తరంగాలు తప్ప మరేమీ వుండదో’ ఆ తీరంవేపు జరిగే అల్పగావున్న తమ పుట్టిలో వేరుచేయబడిన మనుషులకు సహజమైన మార్దవానికీ, అందరూ గండం గడిచి గట్టెక్కే సమయంలో అందులో ఒకణ్ణి ముంచేసే సముద్రుని నిర్లక్ష్యమైన క్రూరత్వానికీగూడ అది చక్కని తార్కాణం.

ఈ ఉదాహరణలు క్రేన్ లో ఏమాత్రం కాల्పనికభావన వున్నదీ, ఆ ప్రక్క (పత్రికారచయితగా) నడెంత పరుగులు తీసే చక్కని మనుష్య నిరసనస్వభావమున్నదీ విశదంచేస్తాయి. అతడు క్యూబాలోను, గ్రీసులోను యుద్ధవార్తావిలేఖకుడుగా వున్న ఆ తెరిపిలేనికాలంలో ఆ రెండు ధోరణులూ పెనవడి వ్యక్తమయ్యాయి.

అమెరికన్ రచయితల విషయంలో వార్తాపత్రికల మనిషిగా పాత్ర వహించడం మొక వైశిష్ట్యం. వింతవింత విపత్కరప్రదేశాల్లో తిరుగుతూ, అసలువిషయానికి లోపలా బయటా వుంటూ, విట్టెన్ ధోరోలకంటే ఎక్కువబాధ్యతకు గురికాక, ఏకాంతంగా అపరిచితసందర్భాల్లో తన్ను తాను పరీక్షించుకుంటూ వుండే విలేఖకుడివిషయంలోగూడా ఆ వైశిష్ట్యం వుంది.

ఫ్రేంక్ నోరిస్ కూడ క్యూబాలోను, దక్షిణాఫ్రికాలోను యుద్ధ విలేఖకుడుగా పనిచేశాడు. అతడినీ వాస్తవికతావాది అనిగాని, స్వభావ వాది అనిగాని ముద్రవెయ్యడానికి ఏలులేదు. అతడు తన భార్య కిచ్చిన ‘The Octopus’ ప్రతిమీద ‘Mr. Norris, Esq. (The Boy Zola)!’ అని వ్రాసుకున్నాడు. కాని ఒక స్నేహితునితో అత

డానవలగూర్చి “నేను చేసినవాటిలో కెల్ల అది గొప్ప ‘కాల్పనిక’ విషయం” అన్నాడు. ప్రకటితమైన అతని రచనలలో మొదటిది ఒక ప్రాచీనమైన కవచంగురించిన వ్యాసం. అత డప్పటికి కవచానికి బీర్స్ ఇచ్చిన నిర్వచనం—“అది మనిషిచే ధరింపబడే ఒకరకమైన దుస్తు. దానిని తయారుచేసే దర్జీ వాడు కమ్మరివాడు” అనేదాన్ని ఎరిగి పర్యవేక్షకుడై వుండడు. కాని అతని మొదటినవలలు—**Mc Teague (1899), Vandover and the Brute (1914, కీర్తిశేషుడయ్యాక), Moran of the Lady Letty (1898. ఇది ఇంగ్లండులో ‘Shanghaied’ అనుపేర ప్రకటితమైంది)** అనేవి స్వభావవాదచిహ్నాలు సమృద్ధిగా కలిగి వున్నాయి. వాటిలో **vital** (ఆవశ్యక), **real** (యథార్థ), **elemental** (ప్రాథమిక), **bestial** (పశుప్రాయమైన) మొ॥ విశేషణాలనేకం కనిపిస్తాయి. అందలి పాత్రలు పరిస్థితులకు ప్రతీకల్లా వుంటాయి. వాటి ఆంతరప్రకృతులు పశుప్రాయంగా వుంటాయి. కాస్త ఒత్తిడికలిగే సరికి పశుత్వాన్నే ప్రదర్శిస్తాయి.

డార్వినియన్ సాహిత్యోద్దేశంలో వున్నట్లుగా ఒక దానివెంట ఒకటిగా ఆశానిరాశావాదాలూ, ఒకానొకవిజాతీయతా కలిసి నోరిస్ ను హెన్రీ హార్లెండు ప్రభృతులతో కెక్కిస్తాయి. అవన్నీ అతడు పెద్దపెట్టున ప్రారంభించి సమాప్తిచెయ్యని **The Wheat** అనే త్రివిధవిషాదాత్మకమైన గ్రంథంతో (**‘trilogy’**) చూడనగును. ఆ మూడవభాగ మసలు వ్రాయబడనే లేదు. రెండవభాగం—చికాగో గోధుమవ్యాపార కేంద్రం గురించి ఘాటైన రచన—ఆయన పోయాక 1903 లో **‘The Pit’** అను పేర ప్రచురింపబడింది. **‘The Octopus’ (1901)** లో కాలిఫోర్నియా లోని గోధుమపంటగురించి, రైతులకు రైలుదారివాళ్ళతో వచ్చిన జగడం, వారి గొంతునొక్కిన ఉదంతంగురించి వ్రాశాడు. ఆ జగడం వారి జీవిత వైఖరినే మార్చివేసింది. ఆ మార్గాని కడ్డువచ్చినవారందరూ హత మారిపోయారు. రైతులంతా కలిసికట్టుగా దాన్ని ప్రతిఘటించారు.

కాని, హృదయం లేని యంత్రానికి బలిఅయిపోయారు. గ్రంథాంతంలో ఒక హేమంతసాయంతనం శాన్ ఫ్రాన్సిస్కో పురవీధుల్లో ఒక రైతువితంతువు తన చంటిపిల్లతో, చేత చిల్లిగవ్వ లేక, ఆకలితో అలమటిస్తూ తిరుగుతుంది. పాపం, చివరి కొకచోట చదికిలబడుతుంది; చస్తుంది. అదే వేళప్పుడు ఆ నగరంలోనే ఒక రైలుదారుల అధికారి చేసిన ఘనమైన విందు ఆ ప్రక్కనే వర్ణితమైంది గ్రంథంలో.

ఇదంతా మూలాన్ని కడలదీసే తీవ్రమైన వ్రాత. అయితే గ్రంథం చివర్లో కనిపించే నిశ్చయవాదం (లేక విధివిధాన విశ్వాసవాదం, i.e., determinism) వస్తుచమత్కారాన్ని కొంత దిగదీసింది.

ఉదా: ఒక యువకవికీ, రైలుదారుల అధ్యక్షునికీ మధ్య నడచిన ప్రసంగం చిత్తగించండి :

“మనుషులతోగాదు, రెండుశక్తులతో మనకు ప్రమేయం—గోధుమ, రైలుదారి. వాటిని పరిపాలించే పద్ధతి ఒకటున్నది: ఇచ్చుబడి, అక్కట (Supply and demand). ఆ వ్యాపారంలో మనుషులు చేసే దేముంటుంది? అతిస్వల్పం.”

ఈ మాటలు ఆ కవికే కాదు పాఠకుడికికూడా నచ్చజెప్పడాని కుద్దేశింపబడ్డాయి. అయితే చివరికి ‘అభివృద్ధి’ అనే శక్తి కుత్కర్న ప్రతిపాదనం చేయడంతో నోరిస్ కారుణికదృక్పథాన్ని పొందగలిగా డని చెప్పాలి. ఒక అవాంతరకథలో అతడిది వ్యక్తంచేశాడు. ఒక గుప్తతత్వం గల కోనారి (Shepherd) వుంటాడు. వాడు చనిపోయిన తన ప్రేయురాలిగురించి భేదపడుతూ వుంటాడు. ఆమెను మళ్ళీ కూతురి రూపులో గుర్తిస్తాడు. అసలు చావన్నది లేనేలేదని తీర్మానించుకుంటాడు ఎలమంద. మానవప్రమాణంలోలాగే, అంతకంటే అధికతరంగా గోధుమ పంటపొలా లావిషయాన్ని విదితంచేస్తూ యనుకుంటాడు:

“Untouched, unassailable, undefiled, that mighty world-force, that nourisher of nations, wrapped in a Nirvanic Calm, indifferent to the human swarm, gigantic, resistless, moved onward in its appointed groves...”

[అస్పృష్టము, అనాక్రాంతము, ఆకలుషితమూ అయిన ఆ మహా జగచ్ఛక్తి ఆ ప్రజాసముజ్జీవిక నిర్వాణప్రశాంతిపరీతమై అలక్ష్యసరసంఘమై అత్యద్భుతంగా నిరాఘాటంగా నియతక్షుణ్ణమార్గంతో పురోగమించింది.]

నోరిస్ విషయంలో అతని ఆలంకారికరచనావిన్యాస మంత దృఢమైన నేపథ్యం కాదు. The Octopus లోని ఊరికే ఉబ్బిపోయిన ఘట్టాలోంచి ఏవో నాలుగుపంక్తులు దాహరించడ మంటే దాని ఆఖ్యాన శక్తి కన్యాయం చేసినట్లే అవుతుంది. క్రేన్ కాడికి కాస్త తీసిపోయినా, సిద్ధాంతసంబంధమైన ఆవ్యవస్థ వున్నా, ఆయనరచనలు మాత్రం అవశ్య పరసీయాలే. అతడూ యువజనోచితమైన శక్తులైనా హాలు గలవాడు. అతని బుద్ధివక్రతకే అతడిని మెచ్చుకుంటారు.

జాక్ లండన్, నోరిస్ తోటి కాలిఫోర్నియావ్యక్తి; నోరిస్ కంటే ఎక్కువ సమర్థుడు; తక్కువకన్నీ గలవాడు. నీషే (Nietzsche), కార్ల్ మార్క్స్ (Karl Marx) ధోరణులకు సంఘర్షణ అతని చాలా కృతుల్లో కానవస్తుంది. అయితే సోవియట్ పాఠకు లతనిని అప్టన్ సింక్లెయిర్ (Upton Sinclair) తోపాటు చేర్చి ఆ యిద్దరినీ అమెరికను నవలాకర్తలలో అగ్రగణ్యులనడాని కాసంఘర్షణ యేమీ ఆటంకం కాలేదు. సాగరసంబంధాలైన సాహసకృత్యాలు (అందులో కొన్ని నిషిద్ధాలు), సామ్యవాదమహోద్యమం, క్లాండ్రిక్ బంగారపురద్దీ, లండను మురికిపేటలు, హార్స్ ఫీల్డ్ ప్రెస్ (Hearst Press) తరపున రమ్యజపాను యుద్ధపరిశీలన—ఈ మొదలైన, ఇంకా అనేకాలైన అనుభవా లతని ఆ

యింత జీవితకాలంలోకి చొచ్చుకువచ్చాయి. మళ్ళా అనేకగ్రంథాల రూపంలో బాహిరిల్లేయి. అతిమానుషవ్యక్తి - అమానుషవ్యక్తి, మహా సంగ్రామం—తోడేళ్ళ దాడి, నోర్డిక్ (Nordic) ప్రజల మతోద్యమం—పెట్టుబడిదారీవిధానపువినాశం — కలగాపులగంగా కనిపించే యీ విషయాలను నిగ్రహంలేని కుతూహలంతో, నిపుణంగా, నీరవంగా అచ్చుపడిన శబ్దాలతో చేసిన ప్రకటనధ్వనిలా రచనలో నిబంధిస్తాడు. 'The Iron Heel' (1907) అనే ఆతని సామ్యవాదనవలలో కథానాయకు "డొక్ టోకో తరపురుషుడుగా, నీపే అన్నట్లు ఒక అందమైన జింతువుగా, ప్రజాస్వామ్యప్రబలవిరోధిగా" చిత్రింపబడ్డాడు. ఇదంతా హాస్యాస్పదంగా కనిపిస్తుంది. కాని అందులో ఆకర్షణీయమైన చాతుర్యం వుంది. ఆ చాతుర్యంలో నైశిత్యమాత్రం తక్కువ. అతడన్వేషకుడే గాని, ఆత్మభ్రాంతికి తోనైనవాడు. వట్టి బండరచయిత. కాని ఆతని పత్రికరచనపడికట్టులు, కండగల మగసిరిగల మాటలూ చదువరికి మంచి చవిగొల్పుతాయి. అతను తొందర్లో వ్రాసిన సందర్భాలలో గూడ కవిత్వపు పలుకు కనిపిస్తుంది. కాని కవిత్వసాధన కతడు తీరికగా కృషి చేయలేదు. స్థానీపులాకంగా ఒక్క ఉదాహరణ తీసుకుందాం ఆతని 'A Daughter of the Snows' (1902) నుంచి :

"The rainbow-wall curled up like a scroll, and in the convulsions of the scroll, like a bee in the many folds of a magnificent orchid, Tommy disappeared."

[ఆ రంగుజేండాలు కాగితపుచుట్టలా చుట్టుకొన్నాయి; దాని ముడతలలో, అందమైన కదంబపుష్పం పొరపొరల్లో తుమ్మెదలా, టామీ అంతర్ధానమైపోయాడు] టామీ నిజంగా చాలా పిరికిపందయే, చావాలనిందే; కాని అంత గొప్ప చావు చస్తాడని ఎవరనుకోగలరు? ఇలా ఆ వర్ణన

అంతా ఏటివరదమట్టున మంచుపలకక్రింద పడిపోయిన మానవాకృతిలా అద్భుతస్ఫూర్తిమంతంగా వుంది.

పిదపకాలపు వాస్తవికతావాదం - స్వభావవాదం గురించి తాను నచ్చి ప్రజలకు నచ్చజెప్పడానికి చాలా పాటుపడవలసి వచ్చింది హావెల్స్. బహుశా ఎర్ర రక్తపు ఆటవిక ప్రకృతుల గురించి జాక్ లండన్ చేసిన ఉద్ఘాటనం గాని, నోరిస్ చేసిన న్యాయమైన స్త్రీపురుషభేద ప్రతిపాదనం (ఉదా: Mc Teague లో లాగ) గాని అవి తథ్యమైనవి, సిస్టరైన అమెరికనుతనం గలవీను. కాని వాస్తవికతావాదం హావెల్స్ యొక్క నైతికపరిధి పరిమితి సరిక్రమించిపోయింది. ఆ విలువలకే స్థానభ్రంశం పొందేయి. ఇక మరి మంచీ-చెడు అనే మాట పోయి దుర్బలము, దృఢము అనే అర్థాలే మిగిలేయి. పరిస్థితిపైకి లేవగలిగినవారు కొద్దిమందే వుంటారు. అధిక సంఖ్యాకులు-అందును పురుషులకంటే స్త్రీలు-దానికి బానిసలు. అయినప్పటికీ హావెల్స్కి బదులు నోరిస్ తన సమ్మతిపై రక్షింపబడ్డాడు. జాక్ లండన్ లో నీతి జాడలు మాత్రం వున్నాయి. దృఢచిత్తాలైన తన పాత్రలను మెచ్చుకున్నా, నీరసాలను నిరసించాడు. కాని, ఇక థియోడర్ డ్రెయిజర్ విషయ మొకటి వున్నది. అతడిని హావెల్స్ ఆమోదించలేక పోయాడు. నోరిస్ తా నొక ప్రచురణకర్త కోసంగాను డ్రెయిజర్ మొదటి నవలను (Sister Carrie) చదువుకున్నప్పు డతని సంగతి ఉత్సాహంతో గుర్తించాడు. కాని ఆ ప్రచురణకర్త ఎందుకో తన ఉద్దేశం మార్చుకొని ఆ నవల అచ్చువెయ్యడం మానేశాడు. ఇంగ్లండులో అది 1901 లోనే అచ్చయినా, అమెరికా దాన్ని చూడడానికి మరి ఏడే శ్లాగవలసి వచ్చింది. అప్పుడు “తీవ్రములైన ఆక్షేపణలే ప్రశంసలను మించిపోయాయి” అంటాడు డ్రెయిజర్. ఆ తరువాతి పుస్తకాలకూ అలాంటి గతే పట్టింది. అంచాత 1920 దాక నవలారచయితగా డ్రెయిజర్ కేమీ ప్రతిష్ఠ ఏర్పడలేదు. అప్పటి కతనికి సగంవయసు చెల్లిపోయింది. బూతు రచన అనే ఆరోపణమీద జేమ్స్ బ్రేంచ్ కేబెల్ వ్రాసిన ‘Jurgens’

(1919) విషయంలో లాగ అసలతని శక్తి యేపాటిదో అన్న విషయం మరగున పడిపోయింది. మెన్ కెన్ (Mencken), అతని అనుయాయులూ వున్నారంటే వాళ్ళు జనామోదం పొందడంకోసమని ఎంత చచ్చు పుస్తకాస్తన్నయినా సమర్థించుకొంటారు. కిట్టనివారి ఆక్షేపణనే దాని గుణంగా ఎత్తి చూపుతారు.

‘Sister Carrie’ రివాజు వారీ లక్షణాలనుబట్టి అది స్వాభావిక వాద పక్షానికి చెందిన గ్రంథ మనిపించుకుంటుంది. ‘కేరీ’ ఒక పేద పల్లెటూరి పిల్ల; కాని అందమైనది. చికాగో చేరుకుంది. అక్కడ మొదట ఒక వ్యాపారయాత్రికు డామెకు మరులు పురెక్కిస్తాడు. తరువాత ఒక హోటల్ మేనేజరు ప్రలోభపెడతాడు. మొదటి ప్రకరణానికి ‘The Magnet Attracting: A Waif Amid Forces’ అని పేరు. కేరీ తన్ను తాను పోషించుకోలేకపోతుంది. ఆమె ప్రియులూ పోషించలేకపోతారు. అందులో రెండోవాడు డబ్బు దొంగిలించి, ఆమెను న్యాయార్థు తీసుకుపోతాడు కాని తాను చెడతాడు. డ్రెయిజర్ తన ‘The Financier’ (1912) లో - మన ఇచ్చకు ప్రమేయం గల స్వాభావాన్ని ములుచుకోవాలనే ఇచ్చ మనకు, లేక మన తోపాలకూ బల హీనతలకూ మన ఇచ్చతో ప్రమేయం లేక బాధలకు గురి అవుతున్నాం మనం అంటాడు. మనమంతా ప్రేమకోసం, శక్తికోసం దేవులాడుతాము. ఎక్కడో కొందరు - ముఖ్యంగా ‘The Financier’, దాని ఉత్తర భాగం ‘The Titan’ (1914) లోని ప్రధాన పాత్రలా అంతశ్శక్తి సంపన్నులుంటారు. కాని, వాళ్ళు అపవాదప్రాయులు. ఎక్కువమంది జీవితకాళికరాళ జిహ్వకు చేతు లందిచ్చేవారే. ఈ విషయాన్ని డ్రెయిజర్ ఇంకా విపులంగా తన ‘An American Tragedy’ (1925) లో చిత్రీకరించాడు. అందలి ప్రధాన పాత్ర ఒక బీదబాలుడు. దారిద్ర్య భారంతో క్రుంగిపోయినవాడు. తనవల్ల గర్భవతి అయిన ఒక అమ్మాయిని - తన మార్గాని కవరోధంగా వున్న దానిని తొలగించుకుని జీవిత మహేంద్ర

జాలంలో ప్రవేశించాలనుకుంటాడు. చేసిన హత్యకు ఫలితంగా ఉరికంబాని కెక్కుతాడు. వాడు హత్య చేశాడా అంటే లేదు. ఆ అమ్మాయి సగం ప్రమాదవశాత్తూ చనిపోయింది.

ఆ క్లౌడ్ గ్రిఫిత్స్ - ఆ ఉరితీయబడినవాడు నిజానికి నిర్దోషిగా విడవదగినవాడన్న నూచన పుస్తకంతో లేదు. అసలు వాడి కేం జరగాలో డ్రెయిజర్ కి తెలిసినట్లు లేదు. విమోచనావకాశాలు లేదని మాత్రమే ఆయన చెప్పగలడు. దాని కెవరు బాధ్యులు? అందరినీ అనవచ్చు; ఎవరినీ అనడానికి లేదు. అలాంటి పరిస్థితి అది. అయితే అమెరికాదేశపు నైతిక సాంఘిక స్పృతులూ, సాంప్రదాయక నవలా సాహిత్యమూ మానవ స్వభావానికి సంబంధించిన సత్యాలను తప్పుగా ప్రకటించాయని డ్రెయిజర్ విశ్వాసం. కేరీ తన అవినీతి ప్రవర్తనకు శిక్ష పొందలేదు. అదే ఆ నాటి పాఠకజన ప్రపంచం అయితే ఆమెకు శాస్తి చేసి వుండేవారు. ఆమె నిజంగా డ్రెయిజర్ కి సోదరి అయినట్లుగానే, ఎవని భార్య అయిందో తాను అతనిచేత బాగా ఆదరింపబడుతుంది. 'Jennie Gerhardt' (1911) అనే మరో పత్రిక ఆ పుస్తకంలో అందరికంటే తానే ఉత్తమంగా ప్రవర్తిస్తుంది.

డ్రెయిజర్ కి నవలాకర్తగా గల తాహతు గురించి తగినంత వివాద వుంది. అతడు చాలాకాలం చిన్న పాత్రికేయుడుగా వుండినప్పటి లాగానే ఆ నవలలను గూడ ఊకదంపుడుగా, డాబుసరిగా వ్రాస్తాడనీ, అతని తాత్త్విక దృష్టి మరీ వట్టి నామరూపాలు లేకుండా వుంటుందనీ (అతడది ఊలికమైన దనుకొన్నప్పటికీ), అతని పుస్తకాలు నిరాకార నిరంజనంగా వుంటాయనీ విమర్శకులు వాదించారు. ఇర్వింగ్ బేబిట్ 'An American Tragedy' ని 'అది చదివితే బాధ కలిగించే నవలే' అని ఒప్పుకుంటూ విషాదాంతం మాత్రం కాదని కొట్టిపారేశాడు. గ్రంథకర్త పాఠకులను అనవసరంగా ప్రయోజనం లేనిదానికి బాధపెట్టే డన్నాడు.

‘Reality in America’ (అమెరికాలోని యథార్థత) అనే వ్యాసంలో లయొనెల్ ట్రిల్లింగు—పేరింగ్స్ ప్రభువులు డ్రెయిజర్ లోని ఘోరతోపాలనుగూడా మెచ్చుకున్నారనీ, దానికి కారణం అపండితులుగా కనిపించగలిగే అమెరికన్ రచయిత లంటే వారికి వున్న మిథ్యా గౌరవమే అనీ అంటాడు. మరోవంక డ్రెయిజర్ అంటే నిజంగా మోజు పడేవారు అతనితో వున్న వికారాలు భరింపదగినవిగానే వుంటాయనీ, అస లవి అతనిపాలిటి కొక సంపత్తిలాంటివే ననీ అంటారు. ఎలా గను కొన్నా ఒకటి స్ఫురిస్తుంది మనకు—డ్రెయిజర్ (ఇంగ్లీషుపేరులా వినిపించని పేరుగల మొదటి ప్రముఖ అమెరికన్ రచయిత యితడే) ఈ నవీన యుగపు అమెరికా జాతీయతా సౌరభం చూరగొన్న నవలారచయితలతో ప్రథముడని చెప్పాలి. (యూరపుప్రసక్తి అతని గ్రంథాల్లో రాదు.) స్వాభావికమైన తన కథాజగత్తుతో నాన్యతోదర్శనీయమైన కరుణరసపుష్టి ప్రదర్శించిన నావలికులతోను ఈతడే అగ్రగణ్యుడు.

అమెరికను లిప్టపడినా పడకున్నా డ్రెయిజర్ విషయం వారిపాలిటి కొక ప్రత్యేక ప్రాముఖ్యం గల దనేమాట అవశ్యం అంగీకార్యం. యూరపీయను లతని నవలలను చక్కని ఆసక్తితో చదవగలరు. అమెరికనుల కవి తమ యింట్లోనే తమ కుటుంబంతోనే జరిగిన సన్నివేశాలుగా భాసించి అతని అనుభూతిలో పాలుపంచుకోగలుగుతారు (అతడు వ్రాసిన సాంసారికవిషయా లనేకం అతని కుటుంబంతో జరిగినవే). ఆయన ఆలంకారిక రచనాడంబరంనుండి, హవెల్సు, నోరిస్, జాక్ లండన్ ల రచనారాబ్ధంనుండి అమెరికనుల కొక హాయిగొల్పే విశ్రాంతిని ప్రసాదించాడు. అలాగే నాగరికపు నాజాకులనుంచి, రివాజాలనుంచి, యూరపీయను సాహిత్యం చూసి తమ్ము మోటువారిగా భావించే, తను చతురోక్తుల నర్థంచేసుకోలేని, తమ జీవితవిధానం సమర్థించుకోడానికి వీల్లేనిదే అయినా హాస్యాస్పదం కాదనే కవచప్రాయమైన విశ్వాసానికి దారిచూపించే ఒక

వింతమనుషుల మధ్య తా మున్నట్లుగా చిరంకాలంగా అనుకొనే పరిస్థితి నుంచి అమెరికనుల కొక మోక్షమార్గం చూపించాడు. ఆ విధాన మేమిటో (అమెరికను జీవనవిధానం) డ్రెయిజర్ కి తెలుసు. అందులోని యధార్థత, గజిబిజి, ఆ వ్యూహాల్లాంటి పురవీధులు, కట్టడాలు, పొలాలు, నదులు, రైలుదారులు, భాండాారాలు, హోటళ్ళు, రుచులు, ఉష్ణస్థితులు, ఉద్యోగాలు, పాటలు, పలుకుబళ్ళు ఒకటేమిటి అన్నీ తెలు సాయనకు. E. M. Forster అన్నట్లు అనుభవం పాలిటి కొక సత్యం వున్నట్లు గానే భావనకీ ఒక సత్యం వున్నది. డ్రెయిజర్ ది అనుభవసత్యం; సన్నివేశ గతమైన సత్యం. దౌర్భాగ్యవశాత్తు ఈ జీవితాని కొక తీరూ తెన్నూ ఎలా లేదో అతని నవలలకీ లేదు. అయితే అవి జీవనంలేనివి కావు. బోస్టను విడిచి న్యూయార్కుకి వెళ్ళిపోయేటప్పుడు బహుశా హావెల్సు అనుకో తుండా కనుగొనడానికి పూనుకొన్న ఒక క్రొత్త అమెరికాదేశపు రూపు రేఖలు కనిపిస్తాయి డ్రెయిజర్ రచనలలో. ఆ అమెరికాను హావెల్సు ఆమోదించలేదంటే డ్రెయిజరూ ఆమోదించలే దన్నమాటే. అయితే డ్రెయిజర్ కి దాని సంగతి అతనికంటే బాగా తెలుసు.

10

దేశాంతరగతులు

హెన్రీ జేమ్స్ (1843-1916) :

అభిజనము న్యూయార్కు. ఇంటి వద్దను, యూరపు
లోను (1855-8), ర్హోడ్ దీవులలో (Rhode Island)
న్యూపోర్టునగరంలోను విద్యాభ్యాసం. హార్వర్డులో న్యాయ
శాస్త్రం అభ్యసిస్తూ రచనావ్యాసంగంలో పడి దానికి
స్వస్తి చెప్పేడు. తన కేంబ్రిడ్జ్ (మసాచుసెట్సు) నివాసా
నికి యూరపుకీ మధ్య పర్యటిస్తూ విమర్శాత్మకరచనలు,
చిన్నచిన్న నవలికలూ (Novelettes) వ్రాయడం
ప్రారంభించాడు. 1875 నుంచి జీవితాంతం అతడు
యూరపులో వున్నట్లే. మధ్యలో 1880 ప్రారంభంలో
ఒకసారి, 1904-5 ప్రాంతంలో ఒక యాత్రాసంబంధమైన
గ్రంథరచనకు పూనుకొని సామగ్రిని సిద్ధంచేసుకునేటందు
కొకసారి సం. రాష్ట్రాలకు వెళ్ళేడు. 1889 నుంచి 1895

వరకు నాటకవ్యాసంగింతో మునిగిపోయాడు. లేకపోతే జనసామాన్యాన్ని ఉద్రూతలూగించిందిగా చెప్పుకోదగింది అతని రచన లన్నిటిలో ఒక్క 'డెయిలీమిల్లర్' (1879) అనేదే అయినా అతడు ప్రధానంగా తన శక్తిని నవలా రచనలోనే కేంద్రీకరించి వుండేవాడు. 1910-11 లో ఆఖరుసారిగా అమెరికా వెళ్ళివచ్చాడు. మొదటి ప్రపంచ సంగ్రామం ప్రారంభమైన దనగానే సంచలించిపోయాడు. తానూ యుద్ధంలో పాల్గొనడానికిగాను ససెక్సునుంచి లండనుకి తన మకాం మార్చేడు. 1915 లో బ్రిటిషు పౌరుడుగా గుర్తింపబడ్డాడు. చనిపోవడానికి క్లాస్టు ముందుగా ఒక యోగ్యతాపత్రిక (ఆర్డర్ ఆఫ్ మెరిట్) ను పొందేడు.

ఎడిల్ వార్టన్ (1862-1937) :

త్రిభిజనము న్యాయార్కు. ఈమెది గొప్ప పరపతిగల కుటుంబం. తగిన సంబంధం వచ్చేదాకా పెళ్ళికిముందు ఇంటివద్దనూ, యూరపులోనూ అధికవ్యయాని కోర్చి చదువు కొంది. రచయిత్రి కావడానికి గల సాధకబాధకాల నెదుర్కొంటూ వుండగా ఈమెకు సాంఘికపరిస్థితి చాలా ఇబ్బంది కలిగించింది. 1907 పిదప తన రోగిష్టి భర్తకు విడాకు లిచ్చేసి, ఎక్కువగా యూరపులోనే కాలక్షేపం చేస్తూ, తరచు దేశాటన గావిస్తూ యాత్రాగ్రంథాలు, నవలలు, కథానికలూ వ్రాసింది. మొదటి ప్రపంచసంగ్రామ కాలంలో ఫ్రాన్సులో సహాయకార్యక్రమానికి మనఃపూర్వకంగా తనజీవితాన్ని అంకితం చేసుకుంది.

హెన్రీ ఏడమ్స్ (1838-1918) :

జ్ఞానం బోధను దగ్గర. హార్వర్డులోను, జర్మనీలోను విద్యాభ్యాసం. అంతర్వ్యర్థ (సివిల్ వార్) కాలంలో ఇంగ్లండులో అమెరికా మంత్రిగా వున్న తండ్రివద్దనే కార్యదర్శిగా వుండేవాడు. చక్కని రచనలు కొన్ని చేసిన తర్వాత రాజకీయరంగం గురించిన తన ఆశలు మానుకుని వాషింగ్టను వదిలి హార్వర్డుకు పోయి అక్కడ చరిత్ర శాఖలో ఆచార్యుడుగావుంటూ 'వార్ట్ అమెరికన్ రివ్యూ'కి సంపాదకత్వం వహించాడు (1870-7). 1872 లో మేరియన్ హూపర్ ని వివాహం చేసుకుని తరువాత మళ్ళా కొంతకాలం వాషింగ్టనులో నివసిస్తూ వచ్చాడు. కాని 1885 లో ఆమె ఆత్మహత్య చేసుకొన్న తరువాత మన శ్వాంతి గోల్డ్స్మిత్ ప్రపంచమంతా పర్యటించడం మొదలెట్టాడు. అప్పుడప్పుడు వాషింగ్టనుకి వస్తూ పోతూ, తరచు ఉత్తరప్రత్యుత్తరాల ద్వారా తన స్నేహనుబంధాలను పాటించుకుంటూ వుండేవాడు.

గర్ట్రూడ్ స్ట్రీన్ (1874-1946) :

జ్ఞానం పిట్స్బర్గ్ లో, ఒక జర్మనీ - యూదు సంపన్న కుటుంబంలో. చదువు కాలిఫోర్నియా, యూరప్, హార్వర్డ్ ప్రక్కనున్న రేడ్ క్లిఫ్, బాల్టిమోర్ లోని జాన్ హావకిన్స్ విద్యాలయాల్లో. సామాన్యపు చదువయి పోయాక 1902 లో తన సోదరునితో షేరిన్ గరానికి వెళ్ళి అక్కడే స్థిరపడిపోయింది. అక్కడొక కళాక్షేత్రం వంటిది నెలకొల్పి, ప్రచురణయోగం పొందినా పొందక

పోయినా నిదానంగా రచనావ్యాసంగం సాగిస్తూవుండేది. అమె కృతులు : 'జాగ్రఫీ అండ్ ప్లేస్' (Geography and Plays, 1922); 'లూసీ ఛర్చ్ ఎమియబ్లీ' (Lucy Church Amiably) అనే నవల (1930); 'ఫోర్ సెయింట్స్ ఇన్ త్రీ షక్ట్స్' (Four Saints in Three Acts) అనే షేక్స్పియర్ వర్జిల్ థామస్ సంగీతానుగతంగా వ్రాసిన ఒక గేయరూపకం (Opera Libretto, 1934); 'పికాసో' (Picasso, 1938); 'పేరిస్ ఫ్రాన్స్' (Paris France, 1940); 'వార్స్ ఐ హేవ్ సీన్' (Wars I have Seen, i.e. నేను చూసిన యుద్ధాలు, 1945).

వాస్తవికతావాదు లొకరొకరే అమెరికాను నిజంగా ఒక గడ్డ కావ్యంలా, అంటే సురుచిరానుభవకూన్యమైనదానిగా పరిగణింపబోతూ వుండిన కాలంలో చాలమంది అమెరికా రచయితలు మరొక విధంగా భావించేవారు. అప్పట్లో కాలూనికోద్యమాభినివేశ మొకటి ఒక విలక్షణమైన ఆకర్షణ కలిగించినట్లు కొనవస్తుంది. మార్క్ ట్వెయిన్ గతం గురించి వ్రాయడాని కుతస్పహించాడు. అటు లండనునుండి బ్రెట్ హార్టే, ఇటు వాషింగ్టను (డి. సి.) లోనే వున్న జోక్విన్ మిల్లరూ అనుకొన్నట్లు వా శృంగీస పరిస్థితిలో కంటే మెరుగ్గానే వుండిన చెప్పాలి అమెరికను పాశ్చాత్యులంద మంటే. సరిక్రొత్త వింతపోకడలు పోయిన హెన్రీ హార్లెండు, ఎడ్గార్ సాల్టస్, జేమ్స్ హునెకెర్లవంటి అమెరికన్ షోకుల రాయళ్ళు (బాడ్ లెయిర్ ను భ్రమపెట్టిన పనిలేని హెర్క్యులస్ వంటి షోకిల్లా స్వరూపం జోలాలు, జాక్ లండన్లతో సమానంగా ఆధునికమైన ఉద్యమానికి చెందింది), మరికొందరు అమెరికా రచయితలే వున్నారు— హార్లెండు వ్రాసిన 'యెల్లో బుక్' ప్రపంచంతో పాళ్ళ పోలిక అంతంత

మాత్రమే అయినా అతనిలాగే బతకడాని కని యూరపుచేరినవాళ్ళూ, కాకపోతే చూసొద్దామని పెద్దపెట్టున బయలుదేరినవాళ్ళూ. ఎందుకైతే నేం, వాళ్ళకి యూరపు మరీ బాగా వున్నట్లనిపించింది; నచ్చింది. ప్రవాసులన్నా, దేశాంతరగతులన్నా వాళ్ళే. పైకి కనిపించే వాళ్ళ విప్లవాత్మకధోరణి స్వదేశీయసోదరులను చాలా కలవరపెట్టసాగింది. 1920 ప్రాంతాని కల్లా దేశాంతరవాస మన్నది అమెరికా రచయితల కొక స్వాభావికమైన 'తరహా'గా పరిణమించింది. ఆ పరిణామం ఎంతలాంటిదంటే—ఈ నూత్రానికి లక్ష్యభూతుడైన మేథూన్ జోసఫ్ సన్ అన్న మాటలు చిత్రించండి, తెలుస్తుంది :

“వైజ్ఞానికులు వలసవెళ్ళడ మన్నది కీలు సడలిపోయినట్లు పట్టించుకోవలసిన సంగతేనా? ఎప్పటికంటే చాలా తరచుగా మన విజ్ఞాన విస్తృతావకాశాలు గల ప్రపంచంలోకి మరింత స్వేచ్ఛగా ఊపిరి పీల్చుకోడానికని బయల్దేరిపోతున్నారు”. 1

అసలు అమెరికనులంటే యూరపుకి క్రొత్తవారని కాదు. ఆ ప్రాత ప్రపంచాన్ని చూడాలని వుండడం సహజం. అయితే మొత్తానికి అంత ర్యుద్ధం అయిపోయేదాకా అమెరికను లక్కడే స్థిరపడిపోవడానికంత యిచ్చగించేవారు కాదు. హాథార్న్ ఇంగ్లండును 'మా పూర్వపు టిల్లు' అన్నాడే కాని ఆ పేరింటి తన శుస్తకంలో మాత్రం తరువాతితరంవాళ్ళ తున్నంత ఆంగ్లతామమకారం ఏమంత ప్రకటించలేను. దాని పీఠికలో “మే మెంత పూసుకు తిరుగుదా మనుకొన్నా ఆంగ్లేయు డెవ్వడూ అమెరికాను మొగమోటానికైనా లక్ష్యపెట్టేవాడు కాదు” అన్నా డాయన.

అంతర్యుద్ధానంతరం యూరపు నోసారి చూచిరావడ మన్నది

1. Portrait of the Artist as American (New York, 1930), 294.

అమెరికా యెడల అదో అవిధేయతగా భావించేవారు కాదు చాలామంది. డబ్బుంటే సరి దానికి. అసలీ పర్యటన అన్నది దేశసంపన్నతకు సంబంధించినది. 1891 లో న్యూయార్కు రేవులో తొంభై వేలమంది కేవు చెల్లించారు. అమెరికా నాటికే సంపన్నదేశ మనడాని కది చాలు. అలాంటప్పుడు అమెరికా బహుముఖాల తనప్రతిష్ఠను విస్తరింపజేసుకోవడంలో ఆశ్చర్యమేముంటుంది? అలాగే సార్జంట్, వ్లిజర్, మేరీ కస్సాట్ మొదలైన అమెరికన్ కళాకారులూ, హెన్రీ జేమ్స్, ఎడిత్ వ్యార్టన్, హెన్రీ ఏడమ్స్, ఫ్రేన్సిస్ మెరియన్ క్రాఫర్డ్, హోవర్డ్ స్టర్లిస్, స్టూవర్ట్ మెర్రిల్, గర్బూడ్ స్టీన్, ఎబ్రా హాండ్ మొదలైన అమెరికన్ రచయితలూ ప్రాగ్దేశ పురోగాములు కావడం అసహజం కాదు. అంగులోకి యూరపుతో స్థిరపడిపోయినవా రసలు అసాధారణమైన 'ప్రపంచ పౌర' దృక్పథం గలవారు. ఇందుకు సెయింట్ పీటర్స్ బర్గ్ లో అమెరికను దంపతులకు పుట్టి, అమెరికాకు పోయే ముందు రోమ్ లోనూ, పేరిస్ లోనూ నివసించిన హార్లెండు విషయ మొక దృష్టాంతం. హెన్రీ జేమ్స్ కి చిన్నతనంలోనే యూరపుతో పరిచయ మేర్పడింది. ఎడిత్ వ్యార్టన్, మెరియన్ క్రాఫర్డ్, స్టర్లిస్, మెర్రిల్ మొదలైనవా రంతా అంతో యింగో యూరపుతో పెరిగి పెద్దవాళ్ళయినవారే. లేండరూ, బ్రౌనింగ్స్ ఏ మాటా పడకుండా విదేశాల్లో స్థిరపడగలిగినప్పుడు అమెరికన్లు మాత్రం అలా చేస్తే విమర్శ కెందుకు గురి కావాలి? నిజాని కలాంటి విమర్శ విమర్శ కాదు; వెంగలితనం. దానికి మేఘూ జో సఫ్ సన్ మొదలైన వాళ్ళ యెగుగొత్తులు కూడా అంతకంటే వాటంగా లేవు. ఇంతకీ యూరపులోనే నివసించాలనుకోవడాన్ని జనసామాన్యం విద్వూరంగా పరిగణించడం తప్పలేదు. థియోడర్ రూజువెల్ట్ ల్లంతవాడే జేమ్స్ ని వట్టి పనికిరాని కుర్రనాగమ్మ అనేశాడు. (ఆ యింతా జేమ్స్ కూడా రూజ్ వెల్టుని పట్టుకుని కేవలం ఒక ఆపూర్వ వాచాలత యొక్క రాక్షసావతారం అని వర్ణించాడు). ఈ 'వషట్కారాలు' మోటుగా కనిపించినా కొంతవరకు సరియైనవే

అనాలి. ఎంచాతంటే ఆ ప్రవాసులకీ తమ దేశమంటే 'తోపల స్వయం పాకాలు' కొన్ని వున్నాయి. ట్వెయిన్, మెల్విల్, ఎమిల్ డికెన్సనుల కంటే ఎక్కువగా స్వీయసంస్కృతికి బాహ్యులు కాకపోతే కాకపోవచ్చును గాని వాళ్ళు అలా దూర దూరంగా 'ఒంటికొటి రామ లింగాల్లా' వుండే తీరు చూస్తే ఆసహ్యం వేస్తుంది.

అయితే ఈ ఆక్షేపణ లేనీ అద్భుత ప్రతిభాశాలియైన హెన్రీ జేమ్సువంటి రచయిత స్వరూపాన్ని సరిగా నిరూపించలేవు. ఒకసారి 1889 లో అతని సోదరుడు విలియమ్ సోదరి ఎలైస్ కి రాస్తూ "మన హెన్రీ చేసే ఆంగ్లీకరణ లన్నీ కేవలం రక్షరేఖల్లాంటివి. అతడు నిజంగా అమెరికాదేశ వాస్తవ్యుడని నే నననుగాని జేమ్సు వంశీయుడు; తనది అని చెప్పుకోవగ దేశం మరొక పేరీ లేనివాడు" అని తన అభిప్రాయం వ్యక్తీకరించాడు. హెన్రీ ఒక విశిష్టమైన మంచీ మర్యాదా గల కుటుంబానికి చెందినవాడు. అతని తండ్రి తన బిడ్డలను నిశిత స్వభావులుగా, అంటే ఏడుపు మొగాల్లా కాకుండా, ఆశావాదులనుగా, అలాగని విషయలోలురు కాకుండా, స్వతంత్ర యోజనాశీలురైన కార్యదక్షులనుగా, కుటుంబం లోని తక్కినవారు సాహార్యంతోటే అయినా నిర్దాక్షిణ్యంగా ఇచ్చే సలహాలను పాటించేవారినిగా తయారు చేశాడు. ఉత్తమ ఫలితాల నిచ్చిందతని కృషి. అయితే అది కొన్ని చిత్రమైన తెగుళ్ళు ఆ బిడ్డలను చుట్ట బెట్టుకునేటంతవరకూ తెచ్చింది. విలియమూ హెన్రీల విషయంలో తప్పని సరిగా ఆ తెగుళ్ళు కొంత పని చేశాయి. అందరినీ అలిశయించాలనే అభినివేశమైతే రేకెత్తించాయిగాని తమ కృషికి తగిన రంగమేదో నిర్ణయించుకోవడంలో కొంత చిక్కు కలిగించాయి. ఒకసారి నిర్ణయించుకున్నారా మరి వాళ్ళను ఎడతెగని ప్రయత్నంనుండి విరమించుకోడానికి వీలేకుండా చేసింది వాళ్ళ కుటుంబ పరిస్థితి.

హెన్రీ తన అభిమాన కర్మక్షేత్రంగా సాహిత్యాన్ని ఎన్ను

కొన్నాడు. ప్రారంభంలో వాస్తవికతావాదాభిముఖంగా వ్యాసంగం సాగించాడు. 'అట్లాంటిక్' పుటల్లో తన ప్రసక్తి కవకాశం కలిపించిన మిశ్రుడు హవెల్సులాగే తానూ ఉత్పాద్యేతివృత్తం గల నవలను దాని తున్న స్వరూప ప్రమాణాలతోనే ఒక కళాస్వరూపంగా ఉపాసించాడు; జేమ్స్. కేవలం దాని నొక ఆఖ్యాయికలా మాత్రం భావించలేదు. మారు వేషం వేసుకున్న అభిప్రాయ వేదికలాగు అంతకంటే కాదు. నవలా రచనలో అతడు హవెల్సున్నట్లుగా హాథార్న్, బార్ట్ ఇలియట్లకు వారసు డనిపించుకొన్నాడేగాని, ఎంత ప్రలోభ పెట్టేదయినా జిగిబిగులు లేని ఛేకరీ డికెన్సుల రచనా పద్ధతికి మాత్రం వారసు డనిపించుకోలేదు. అతని సాహిత్యం మనస్తత్వ సత్యం లక్ష్యంగా గలది. సంక్షిప్తత, ఆర్జవం దానికి జవమూ, జీవమూను. పేరిస్కి వెళ్ళి టర్జెనీవ్ (ఇతడూ ఒక ప్రవాసంతో వున్న రచయిత), జోలా, డాడే, ప్లాబర్ట్, గొంకోర్న్సుల సాహచర్యంలో ఇతడూ ఆ రంగంలో. వ్యాసంగం చెయ్యడం విధాయకమైంది. వాళ్ళ నైరాశ్యవాదం దారుణమైనదే అయినా, వాళ్ళు జుగుప్స కలిగించే విషయాల గురించే వ్రాసినా, వాళ్ళ ధీశక్తి యెడల, సత్యపరత్వం యెడల హెచ్చరిక అపారమైన గౌరవం. అయితే పేరిస్లో చివరి కతనికి అసంతృప్తి మిగిలింది. అతడు తన సిద్ధాంతాలు ప్రసరింప జెయ్యడానికి తగిన సమాజంకోసం అన్వేషించసాగేడు. ఈ విషయంలో అమెరికా పరదేశులకు బాగుండవచ్చు గాని తనకి లాభంలేదు. అతడు హవెల్సునెంతో ఆభినందించాడు, చేతి కందిన విషయాన్నంతా చక్కగా వినియోగించు తున్నాడని. కాని అమెరికాలో వున్న అమెరికన్లు అందుకు సరిపోరని అతని వుద్దేశం. హాథార్న్ గురించి తాను వ్రాసిన పుస్తకంలో ఇదే వుద్దేశం, అంటే ఆక్కడేదో పెద్ద వెలితి యేర్పడినట్లు, వ్యక్తం చేశాడు. ఆ పుస్తకాన్ని వెనకేసుకొస్తూ హవెల్సుతో నవలారచయితను కదిలించ గలిగేది ప్రాచీన నాగరికత గల దేశమే నని సత్యనిష్ఠమైన తన విశ్వాసం విశదీకరిస్తాడు. అంటే పరిణతి, వికాసము పొంది స్థిరంగా నిలబడగలిగిన

పద్ధతులు, ఆచారాలు, రివాజాలు, అలవాట్లు మొదలైనవే సరంజామా. అసలు దాని బ్రతుకులవి అని ఆయన అభిప్రాయం. అంటే సంపన్నమైన సంస్థలు లేని దేశం సంస్కృతి లేని దేశమని కా దతని అభిప్రాయం. (కుపితులైన సాటిస్వదేశీయులు చాలామంది మరోలా అనుకున్నారు లెండి అతని గురించి.) అతడు తనకు ప్రమేయం వున్నంతమట్టుకు తన రచనలు యూరపుతోనే ఉట్టి కట్టుకొని ఉండిపోవా లనుకోలేదు. తన సాహిత్య విహారానికి వీలుగా కాస్త విశాలమైన రంగం కావా లనుకొన్నాడు, అంటే. ఐరోపీయు డమెరికా ను పేక్షించవచ్చునుగాని అమెరికను మాత్రం యూరపును గుర్తించవలసిన అవసరం వుంది. పరిశీలనా సక్తీ, మానవ జీవిత వైవిధ్యజిజ్ఞాసా వున్నవా డెవడు యూరపు నెన్నుకోక అమెరికాతోటే అల్పసంతుష్టుడై పడివుండగలడు?

తన మనస్సును సమాధానపరుచుకోగానే నిబ్బరంగా ఇంగ్లండులో స్థిరపడిపోయాడు హెన్రీ. లండనునగర మంటే అదో సంగ్రహప్రపంచం. మానవజీవితంతోని వైవిధ్యం సమగ్రంగా గోచరిస్తుం దక్కడ. అంగ్ల సమాజంలోలాగే లండనులో కూడ యూరపుఖండంలో మరెక్కడా లేని దృక్పథాలూ, అవకాశాలూ కనిపిస్తాయి. అయితే ఇదింతా హెన్రీకి యూరపుతోని తోపాలుగాని, స్వదేశంయొక్క యోగ్యతలుగాని తెలియ వని చెప్పడంకాదు. అసలు హబెల్సులాగ ఇతడున్నా ఆదినుంచీ యూరపు కన్నా అమెరికాయే కల్లాకపటం లేని దనే అభిప్రాయం గలవాడు. ఎన్నడూ ఆ అభిప్రాయాన్ని పూర్తిగా వదులుకొన్నవాడు కాదు. నిష్కళంకతే పణమైతే అతి సుఖవుగా అమెరికాదే గెలుపు. ఎలాగైతేనేం, నవలారచయితగా అతడు నిష్కళంకత ప్రదర్శించక తప్పదు. ఏవేవో ప్రతోభాలు, వినాశాలు, దారుణాలు, ఎప్పుడో పాతుకు పోయిన పాత కాలపు సమాజపద్ధతుల చిక్కులు మొదలైనవి ముట్టబెట్టినా, అతిగా భరింపబడినా అన్ని దృక్కోణాల్లోంచి ఆ కళంకరహితపద్ధతిని చాలా విలువైనదానిగా చూసుకుంటాడు హెన్రీ. దాని పతనావస్థను గురించి

చెప్పేటప్పుడు గూడ దానినే ఉన్నతంగా, అపార్యయంగా పరిగణిస్తూ ఉండేది. అతడు శైలిలో, శిల్పంలో, జీవితంలో ఒక నిందుదనం సరిపక్వత పొందినట్లే అతని కథానాయకులూ, నాయికలూ పరిపూర్ణత పొందజూస్తారు. తనకి ముందూ వెనకూ వచ్చిన అమెరికన్లలాగే అతడూ ఒక ఆదర్శం గురించి భావన చేశాడు. అది వున్నదని, లేదా వుండాలని విశ్వసించేవాడు. అమెరికాలో ఆదర్శలక్ష్యాలు శూన్యంలో వ్రేలాడుతున్నట్లు గుర్తించాడు. పేరిస్ లో కళార్థ వాన్నీ, ఇటలీలో అద్భుత శిల్ప సౌందర్యాన్నీ, ప్రకృతి రామణీయకాన్నీ, ఇంగ్లండులో ఒక మంచి కట్టుదిట్టంగల సమాజవ్యవస్థనూ గుర్తించాడు. అయితే ఇవన్నీ కాస్తో కూస్తో తోటుపాటులు కలిగి వున్నవే. ఆంగ్లేయుల జీవితం భౌతికవాసనలతో నిండిపోయివుంది. అప్పుడప్పుడు వారి గ్రామసీమల్లో మాత్రం అదీ సర్వసమభావన గల అమెరికా పౌరుడికైతే అసతిక్రమరమణీయమైన సమాసత్వం గోచరిస్తుంది. కాని మొత్తానికి యూరపుఖండమంతా పతనావస్థ కున్నట్లుగా వున్నట్లే భాసిస్తుంది.

జేమ్సుకి అమెరికా యూరపుల అనుబంధంలో లాభసాటియైన ఇతివృత్తం దొరికింది. అతని మొట్ట మొదటి సరైన నవల 'రొడరిక్ హడ్సన్' (1876) లో ఒక అమెరికన్ యువశిల్పి ఇటలీలో పొందిన పతనం వర్ణితమైంది. ఈ ఇతివృత్తాన్నే అతని కనేకవిధాల పురోగామి యైన హాథార్న్ తన 'మార్బుల్ ఫాన్'లో నడిపించి నెగ్గలేక పోయాడు. అంతకంటే సున్నితమైన చూపులో 'ది అమెరికన్' (1877)లో ఒక అమెరికా పౌరుని పేరిస్ సమాజం ఎలా ఏడిపించిందీ వివరిస్తాడు జేమ్సు. క్రిస్టోఫర్ న్యూమన్ అనే ఒక కోటిశ్వరుడు యూరపుతోకంతా పరమప్రాప్యమైన వస్తువునూ, ఒక వస్తువునూ పొందడానికని వస్తాడు. సరే. ఒకామెను చూస్తాడు. అయితే ఆమె తాలూకు పెద్దలు ఆ సంబంధాన్ని నిశ్చిష్టమైన దానిగా పరిగణించే సరి కామెను వదులుకోవలసివస్తుంది. పాపం, తనకూ ఆపాటి పరువూ ప్రతిష్ఠా గల న్యూమన్ అభిమానం దెబ్బతిని అదోలా మారిపోయి,

ప్రతీకారావకాశాన్ని కూడా జారవిడుచుకొని యూరపు వదిలి వెళ్ళిపోతాడు.

జేమ్స్ నవలలలో అగ్రగణ్యమైనది 'The Portrait of a Lady' (1886). అందులోనూ యూరపులో ఒక అమెరికన్ కావించిన అన్వేషణే ఇలివృత్తం. ఇసబెల్ ఆర్చర్ అనే ఒక అందచందాల తెలివైన కుర్రది అమెరికానుంచి యూరపుకి వస్తుంది. మంచి స్థితిమంతురాలైన తన అత్తసంరక్షణలో వుంటూ వుంటుంది. లార్డ్ వార్బర్టన్ అనే ఒక ఆంగ్లేయు డామెను ప్రేమిస్తాడు. పెళ్ళాడమని కోరుతాడు. అయితే అతని పేరు, హోదా, పాలమూ, ఇల్లూ ఫామేదా ఇవేమీ ఆమెకు పట్టలేను. అతడిని నిరాకరిస్తుంది. ఏదో వీటన్నిటికంటే అతీతమైన గొప్ప సంబంధం తనకోసం కాచుకూచుందనుకుంటుంది. (దీన్నే ఎమర్సన్‌య మైన ఆశయ మంటారు—వింగు భోజనం ఎలాగూ తగుల్తుం దన్నప్పుడు కుర్రాళ్ళుకూడా నిశ్చింతగానే తూచుంటారనడం) ఆస్మండ్ అనే ఒక నాగరికుడు, అసలెప్పుడో అమెరికన్ వారసత్వం గలవాడే కనిపిస్తాడు. అతడు తన ఆభిరుచి ప్రకారం సర్వగుణ సరిపూర్ణుడనుకుంటుంది ఇసబెల్. పెళ్ళాడేస్తుంది. అయితే క్రమేణా వాడొక విషపుచ్చునునీ, కటిక గుండెల వాడనీ, కేవలం డబ్బుకోసం తనను పెళ్ళాడేడనీ గ్రహిస్తుంది. కాని ఇక తాను నెయ్యగలిగిం దేముంది? తన అదృష్టాన్ని హుందాగా శిరసావహించడమే. పాపం, అలాగే చేసింది. ఈ అంతర్జాతీయ వస్తు వీ నవలలో చాలా నాజూకుగా చిత్రించబడింది. నాయిక యొక్క ఆశలు హద్దుమీరినవనీ, ఆమె గురదృష్టాని కామెయే నిందార్హురాలనీ నూచిస్తాడు రచయిత. కాని గ్రంథంలో యూరపు-అమెరికాల విషయకమైన విప్రతిపత్తి అది అలా మిగిలివుండనే వున్నది. అందులోని పాత్రలు ఇసబెల్, ఆమె స్నేహితురాలు హెన్రీట్టా, ఆమెను మెచ్చుకునే గుడ్ వుడ్ మొదలైన వాళ్ళంతా పూర్తిగా అమెరికా సంబంధీకులు. ఏవేవో చిన్నచిన్న పొరపాట్లు చేసి వున్నా వాళ్ళంతా మంచి వాళ్ళకిందే జను. ఆస్మండ్, మేడమ్ మెర్లే

మొదలైనవాళ్ళు వాళ్ళూ ఆంతో యింతో ఆమెరికనులే అయినా మంచి వాళ్ళకిందికి లెక్కకు రాదు. వాళ్ళ ఆమెరికను తనం యూరపువల్ల కలుషితమైపోయింది. ఇదీ సంగతి. అయితే రచయితపట్ల ఇదేదో వట్టి తెలివితక్కువ దేశాభిమానమని అనుకోరాదు. జేమ్స్ చాలా ప్రాముఖ్య సృష్టితో, సదసర్వీషేకంతో చేసిన సమస్యయి మిది. అంతవరకూ కచ్చితంగా కనిపిస్తూనే వున్నా పండు కోసుకు తిన్నాక 'ఈడెన్' తోట మరెంగు కుంటుంది! నీలినీడల్లోకి మాయమైపోయింది. పుణ్యానికి పుణ్యమే ప్రతిఫలం కావాలి, మరింకేమీ కాదుగనుక.

అంతర్జాతీయమైన వస్తు వదెంత విలువైనదైనా జేమ్స్ మాపులో, అదొక్కటి మాత్రమే కా దతని వస్తువు. మిరియపుగింజలాంటి అతని 'వాషింగ్టన్ స్క్వార్' (1881) అనే నవలతో న్యూయార్కులోని ఆమెరికనులగురించి వ్రాశాడు. అందుతోని నాయక మొదట్లో కాస్త తెలివితక్కువపడినా ఇసబెల్లాగానే విధేయంగా పీకలవీదికి వచ్చిన వ్యవహారంనుంచి తప్పించుకోవడానికి ఆవకాశం వచ్చినా సరే వదులుకుంటుంది.

అతని 'ది బోస్టోనియన్స్' (1886) అనే నవలలోగూడా ఆమెరికాయే ప్రధానకథారంగం. అందుతో ఆమెరికా అంటే యూరపుకంటే చాలాచాలా గొప్పదని తనకు లోలోపల గల మమకారాన్నంతా ప్రదర్శిస్తాడు జేమ్స్. అది అసంతాశయాలకు, ముఖ్యంగా ఆడకూతుల ఆశలకు చక్కని ఆశ్రయభూమి అని నిరూపిస్తాడు. హవెల్సా హెన్రీ యేడమ్స్లాగు స్త్రీలకు చాలా ప్రాముఖ్య మిస్తాడు. ఆమెరికనుమహిళ పురుషునికంటే ధీరత్వంతో, నాగరికతలో చాలా ఉదాత్తురాలు అని తన సమకాలికులలో కొంతమంది లాగు తానూ ఒక సమ్మకంతో వుండేవాడు జేమ్స్. అయినా ఆ నవలలోనే స్త్రీల హక్కుల తరపున వకాల్తా పుచ్చుకున్నవాడిలా మాట్లాడుతూనే స్త్రీసంస్కరణోద్యమాన్ని నిరసిస్తాడు.

ఇటువంటి ఉద్యమాల 'మేడిసండుపరిపూర్ణత' అతనికి కిట్టదు. అంతేకాక ఇవి పురుషస్వభావానికి, సాహసం, సహనం, జిజ్ఞాస, నిర్భీకత మొదలైన శక్తులకూ, పాక్షికంగా చూస్తే నైద్యవైపరీత్యాల సమ్మేళనమైన ప్రపంచాన్నీ వాస్తవపరిస్థితులనూ ముఖాముఖి యెదుర్కొని దాన్ని యథాతథంగా గ్రహించగలిగే శక్తికీ హెచ్చరికలు, కాదు ఉత్పాతాల్లాంటివని అతని అభిప్రాయం. ఈ మాటలు పుస్తకంతో బేసిల్ రేన్ సమ్ అనే పాత్రనోటినుండి వచ్చినవే అయినా నిజానికి బతికితే పరిపూర్ణంగా బతకాలని పట్టుదలగల జేమ్సువ్యక్తిత్వాన్నే వ్యక్తీకరిస్తాయి. రేన్ సమ్ దక్షిణ రాష్ట్రాలవాడు. బోస్టన్ లో వ్యాపించివున్న శుష్కమైన మాలిక సంస్కార వాదానికి విముఖుడైన పూర్వాచారపరాయణుడు. జేమ్సు కిలాంటివాడంటే కిట్టదు. ఎలాగైతేనేం రేన్ సమ్ ఆశయాలన్నీ ఆనాడు దక్షిణ రాష్ట్రాలలో వ్యాపించివున్న నైతికదురహంకారం కారణంగా వ్యర్థమైపోయాయి. చివరికి రేన్ సమ్ ఒక బోస్టన్ యువతిని పెళ్ళాడుతాడు. ఒకరిది మరీవిపరీతమైన అమాయకత్వం, ఇంకొకరిది పొగరుబోతుతనం కావడంవల్లనో యేమో వాళ్ళు దంపతులుగా సుఖపడడాని కవకాశాన్నాటే ప్రసాదించడాని కిష్టపడడు జేమ్సు. ఇలాగు పాఠకు లెదురు చూసేదానికి విరుద్ధంగా గ్రంథాన్ని ముగించడం అతని ప్రతిభాలక్షణమౌమరేమన్నానా అన్నది ప్రశ్న. అతడప్పటికి అమెరికనుప్రజలకు ఏకాంతో దూరంగా వున్నట్లు గ్రంథంతోనే కొన్ని సూచనలు వున్నాయి. అందలి మృదువైన వ్యంగ్యోల్లంఠనము, స్తిమితమైన విమర్శల మేళనం కరగిపోలేదు. ఆయన స్ఫురణకు తెచ్చుకొని వన్నెపెట్టి సిద్ధాంతంగా రూపొందిస్తున్నాడు. అంతకంటే భావసంపన్నమైనదీ, బహుచిత్తములను తాకినదీ అతని 'The Princess Casanassina' (1886). యూరపులోని 'మాలికపరిణామవాద' (Radicalism) విపరీతధోరణుల పరిశీలన మందలి విషయం. అతనికంటికి యూరపు 'నిద్దా'గా కనిపిస్తుంది. చాలామట్టు కతని అనంతరకృతుల్లో అదే కథారంగం. అమెరికా అవసర

మొదట డనుసంధించుకోవడానికి తగిన తావుగా ఉపకరించి దతనికి. అది కొన్ని పాత్రలకు గమ్యంగాను (The Tragic Muse, 1890 లో పీటరు, బిడ్డీ పెర్మింగ్ హేములకు), మరొకొన్నింటికి ప్రస్థానభూమిగాను (The Wings of the Dove, 1902 లో మిల్లీథీల్ కి, The Golden Bowl, 1904 లోని మేగీ వెర్వర్ కి ఉపకరించింది. అమెరికా నుండి వచ్చే పాత్ర లాదేశపు వైశిష్ట్యాన్ని మోసుకువచ్చిన ట్లుంటాయి. కాని 'The American Scene' (1907) అనే యాత్రాచరిత్ర ఒక్కదాన్ని మినహాయితే జీవితాంతమూ ఆయనరచనల్లో ప్రధానకథారంగం యూరపుఖండమే. అతని మాతృదేశస్మృతి క్రమంగా మసకబారినట్లుగానే అతని కృతుల్లో సంబంధసౌష్ఠవం తగ్గుతూవచ్చింది. అందుచేత ఒకనాడాయనను దయనీయుడైన ప్రవాసిగా పరిగణించడం పరిపాటియైనది. అతని రచనలో రానురాను గజిబిజి యెక్కువైన దన్నమాట నిజం, కాని అతడు దారితప్పిపోయాడని అనుకోవలసిన అవసరం లేదు. ఒక అర్థశతాబ్దిపాటు దుసికిలకుండ తన ప్రతిభను మెరయించిన మహాభాగుడాయన. అమెరికన్ రచయితలలో అతివిశిష్టుడు. అంతమాత్రమే కాదు. ఏ కోవకు చెందిన రచయితల మధ్యను కోటికి పడగెత్తువాడు. అమెరికా గురించి అతడన్నమాట మరో యధార్థదేశంకోసం వెర్రిమోజులో పడిపోయాడని తోపింపజేయను. పైగా నవలావస్తువుగా అమెరికా నేంజేసుకోవడమో అతనికి తెలిసివుండేది కాదనిమాత్రం సాక్ష్యమిస్తుంది అతని 'The American Scene'. మరోవంక 'The Jolly Corner' అనే అతని కథానిక అక్కడే చెడిపోవడాని కుండిపోయాడా అనిపించే మరో జేమ్సుయొక్క ఘోరదర్శనం చూపిస్తుంది. అతడు తన రచనలో ఒకందుకు అమెరికామీద ఆధారపడ్డాడు. అది మిల్లీథీల్ వంటి రాజపుత్రికలను ప్రభవింపజేసే వింతదేశం. ఆ పాత్ర కీర్తిశేఖరాలైన అతని ప్రియబాంధవి మిన్నీ టెంపిల్ ప్రతిబింబమే. ఆమె అంటే అతని కనలేని గౌరవం. జేమ్సు తన జీవితమంతా తమ జేమ్సుకుటుంబానికి తగిన

సాహిత్యకల్పంకోసం అన్వేషించాడు. అందుకు గాను యూరపియన్ సంఘంలో ఛాయామాత్రంగానై నా ఆ అనుబంధాలు కాని గ్రహించ గలిగాడంటే దాన్ని తా నెరిగినదానికంటే ఎక్కువ చేసి మరీ ప్రతిష్ఠించ వలసివచ్చింది తన సాహిత్యంలో. ఇంకా తన ఊహలోని అమెరికానుంచి మిన్నీటెంపిల్ యొక్క, లేక తన సన్నిహితబంధువులయొక్క తాత్త్విక దృక్పథాన్ని గ్రహించి దానికి జోడించవలసివచ్చింది.

పెద్దవాడైనకొద్దీ చెప్పవలసిందికా ఎక్కువ వుంటోంది జేమ్సుకి. అతడంతకంతకు ఒంటరియై పోయాడు. అమెరికాతో సంబంధం తెగిపోవడం కాదు కారణం. మరీ తన పాఠకలోకంతో సంబంధం తక్కువ కావడం. ఆ లోకం ఎప్పుడూ అంత పెద్దది కాదు, అమెరికనుల ప్రాబల్య మెక్కువైనది కాదు. లండన్ నాటకరంగంద్వారా తన పలుకుబడి నినుమడింపజేసుకొందా మని ఆయన చేసిన ప్రయత్నాలు తీవ్రమైన ఆశాభంగం కలిగించాయి. 'The Princess Casamassina' వంటి గొప్ప నవలలకుకూడ తగిన పరపతి లేకుండా పోయింది. తన సాహిత్యానుబంధం విషయంలో అతడెన్నడూ వెనుకంజ వేయకపోయినప్పటికీ అనేక కథల్లో కళాకారుల కేర్పడే ఒంటరితనాన్ని గురించి హాథార్న్ గారి అంతర్దిర్ఘనాన్ని స్ఫురింపజేసేటట్లు తన వ్యాకుల తను వ్యక్తంచేశాడు. అతని 'The Madonna of the Future' (1879) రోమ్ లో ఒక అఖండకళాఖండం గురించి కలలు కని కని, చివరి కేమీ చెయ్యలేకపోయి తన జీవితంలాగే చావునుగూడా అజ్ఞాతంగా ఎదుర్కొన్న ఒక అమెరికన్ చిత్రలేఖకుని విఫలత్వాన్ని తెలుపుతుంది. మిగతా కథల్లో తనలాగే పరిణతుడు, కార్యసక్తుడూ అయి, సర్వసాధారణమైన ఉపేక్షకు, ఒక్కొక్కపుడు కావేమాలకూ గురియవుతూ కొద్ది శిష్యులకు మాత్రమే తెలిసినవాడై కాలక్షేపం చేసే రచయిత గురించి పట్టించుకొన్నట్లు కనబడతాడు జేమ్సు. కాలగతి నేమనడం? 'Beltraffio' (1884), 'The Middle Years' (1895) ల రచయితకు

పట్టిన గతి యిది! ఆ 'Middle Years' అన్నదాని నా పిమ్మట తన స్వీయచరిత్రశకలానికి పేరుగా గ్రహించా డాయన. ఆయనంటాడు :
 “చీకటిలో పనిచేస్తాం మనం—చెయ్యగలిగిం దేదో చేస్తాము—మన కున్నదేదో ఇస్తాము. మన సందేహమే మన ఉద్రేకం. మన ఉద్రేకమే మన లక్ష్యం. మిగిలింది కళోన్మాదం.”

సరే, చివరికి చూసుకుంటే కథలు, వ్యాసాలు, నాటకాలు, యాత్రాచరిత్రలు, నవలలు ఇలా తామరతంపరగా కనిపిస్తాయి జేమ్స్ రచనలు. కేవలం పడిన పాటును బట్టి చూస్తే అదంతా గట్టి ఘనవిజయ మనాలి. ‘సంకలిత ప్రతి’ (Collected Edition) లోని చేప్పలూ, తొలిపలుకులూ అవే చాలు అతని పరిశ్రమకూ, కళాప్రియంభావుకతకూ తార్కాణాలు. ఉత్త ఉపేక్షితస్థితినుండి ఉన్నతశిఖరాగ్రా లధిరో హించిం దతని ప్రతిష్ఠ. లయొనెల్ ట్రిల్లింగ్, ఎఫ్. ఆర్. లీవిస్ మొ॥ విమర్శకు లతనిని ఆంగ్లనావలికశ్రేష్ఠులతో సమానుడిగా పరిగణించారు.

అయితే అతని జీవితకాలంలోమాత్రం చదవడాని కంత సుకరంగా కనిపించేవాడు కాదు చాలమందికి. ఈనాడుకూడ అతని రచనతో కొన్ని చిక్కులున్నాయి—కొందరు విమర్శకులైతే సులువుగా తోసిపారేశారు గాని. అతని పిదప కాలపు పేరుపడిన శైలి గహనాలైన భావాల, దృశ్యాల వాహికగా మాత్రమే కాదు పదాల కూర్పుగా కూడ కలవర పెట్టేదిగా వుంటుంది. అవసరం లేనప్పుడుకూడ జేమ్స్ వాక్యాలు వట్టి ప్రమిదల్లా వుంటాయి. ‘The Wings of the Dove’ నుండి ఈ వాక్యం చూడండి :

“It was wonderful for Milly how just to put it so made all its pieces fall at present quite properly into places.”

చిట్టిమాటల పొట్టివాక్య మిది. అయితే ఆ క్రియావిశేషణానుబంధి శబ్దాలు—at present, quite, properly అన్నవి—టాంపల్లా వున్నాయి మధ్య. place అనడానికి బదులు places అనడం కూడా విద్వారంగా వుంది. అలాంటి వాక్యాలు వేలమీద కలిసివున్నప్పుడు, జేమ్స్ పాఠకుడిని మరికొన్ని గురుతరశ్రమలకు గురిచేస్తాడు గనుక ఫలితం పాఠకుడు చకితుడు కావడం. అతని వస్తువులు ప్రముఖమైనవి, స్పష్టమైనవి. అవి అమితస్పష్టంగా, చొరవగా వుంటా యంటాడు హెచ్. జి. వెల్స్. జేమ్స్ పిదప కృతులలో అవి ప్రదర్శించే ధర్మశీలత విపరీత పరిమాణంతో వుంటుంది. అదెలా వుంటుందంటే పాఠకుడు ఒక చిత్ర ప్రదర్శనశాలలో ప్రవేశించినట్లు, ఆ చిత్రాలయెడ ఆసక్తి, పరిజ్ఞానం, ఉత్సాహమూ గల వ్యక్తి అతని ననుసరించి తన విమర్శతో చాలాసేపు డబ్బా వాయించినట్లు వుంటుంది. అలాంటి సాహచర్యం కొంత వికాసం కలిగించినా భరించడానికి విసుగ్గాను, కాస్త సిగ్గుగాను వుంటుంది. అయితే పాఠకుల మధ్య అవగాహనశక్తిగురించి అప్పుడప్పుడు పోటీ యేర్పడు తుంది. అది కొందరిచేత యధార్థంకంటే ఎక్కువగా ‘అర్థంచేసుకున్నాం, అనుభవించాం’ అని దంభప్రకటనలేనా చేయిస్తుంది; లేదా ‘అదంతా అర్థంలేని చెత్త’ అని తృణీకరించేటట్లయినా చేస్తుంది. ఆ రెండింటికీ తల యొగ్గని నిజాయతీ గల పాఠకు డుంటే, అప్పుడప్పుడై నా రచనలో ఆ మందకొడితనాన్ని భరించలేడు. పై పై వాటంగానైనా త్వరగా పుకో గమించా లనుకుంటాడు.

ఈ విషయాన్నే భంగ్యంతరంగా చెప్పాలంటే జేమ్స్ నిజంగా ధర్మప్రవక్త గాని, ద్రష్ట గాని కాదు అని చెప్పాలి. అతడు ‘కళాపర మార్థమూ, జీవితసత్యమూ రెండూ ఒక్కటే, వేరు కావు’ అని అనుకొనే రచయిత. అందుకే జీవితంయొక్క అంతరార్థాల గురించి అతని పాత్రలు చేసే అన్వేషణ కళాకారుని సృజనాత్మకవిధానంతో సమన్వయింపబడింది. అతని దృష్టిలో ఆ రెండింటికీ పారమ్యస్థితి అత డనుభవ మనుకునేదానిని

ప్రకల్పించే రయవిచలద్రహస్సుందరక్షణాల్లో ఏర్పడుతుంది. అతని సమన్వయం ఇతర వృత్తుల్లో వున్నవారికి గూడ అసక్తి గొల్పుతుంది, ఆమోదయోగ్యం అవుతుంది. మరి వాళ్ళ దృక్పథమూ అలాంటిదే గదా. కాని సామాన్యపాఠకుడికి 1 'జేమ్స్ యన్' ఉద్రేకం అనేది అమూల్యంగా భాసిస్తుంది. అయితే ఆ ఉద్రేకం, అనుభవక్షణాలనే మాటలకు చాలామంది చేసుకునే అర్థాలు వేరు, అతని ఉద్దేశాలు వేరు.

జేమ్స్ సవలల్లో కొన్నిట ఉద్దేశ మన్నది (motive) కార్యగతి (event) ని ఉక్కిరిబిక్కిరిచేసి గ్రసించివేస్తుంది. ఒకప్పుడా కార్యగతి హఠాత్తుగా ఆగ మేఘాలనిద గండభేరుండంలా, చంద్రగాడ్పులా నెట్టుకొనివస్తుంది కాని యేం లాభం? వెంటనే ఒక అస్పష్టతగాధంతోకి దూసుకుపోయి హఠాశులను చేస్తుంది పాఠకులను. పాత్ర లలిసున్నితంగా ఒకదానిపే పొకటి సరిక్రమిస్తాయి. వాగతీతమైన శక్తి యేదో వాటి మధ్య ప్రసరిస్తుంది. పాఠకుడు తన కర్థమైన దనుకుంటాడు కాని అడిగితే చెప్పలేని అవస్థతో పడతాడు. 'ఆ తివాసీతో వున్న ఆకార మేమిటో, మిల్లీథీర్స్కి వచ్చిన జబ్బేమిటో' చెప్పడు జేమ్స్. అతని తిరస్కార ముద్దేశపూర్వకమైనది. అతని నిగూఢతకు కారణం అసమర్థత కానేకాదు. అది ఆరితేరిన వారి హస్తలాఘవం అని సమర్థించి ఒప్పించవచ్చు ('Henry James' The Major Phase' లో F. O. Matthiessen చేసి చూపించినట్లు). అతని అస్పష్టత హాథోర్న్ దానికంటే నిస్సందేహంగా గొప్పది. హాథోర్న్ ఒక ప్రకృత్యతీతమైన అద్భుతాన్ని ప్రతిపాదించి దాని కొక వీలైన భౌతిక వ్యాఖ్యానం జతకూర్చి తరచు తద్భారాతిశయాన్ని తగ్గి

1. 'general reader' అన్న మాటకు సమానార్థకంగా 'most people' అని E. E. Cummings ఒక ఘోరమైన పదబంధం తయారుచేశాడు.

స్తాడు. అదే జేమ్స్ అయితే అలాంటి సందర్భాల్లో (ఉదా: 'The Turn of the Screw' 1898, 'The Jolly Corner' లలో లాగు) పాఠకుడికి సాధారణంగా వెసులుబాటివ్వక తన అవ్యక్తత, సంశయవ్యంజకతలతో అతడినాశ్చర్య చకచ్చకిసుట్టిచేస్తాడు. అయితే ఎక్కడైతే ఒక సన్నివేశగతమైన అవ్యక్త చమత్కారం పాఠకుడిని అవకాశాల పద్మవ్యూహంతో పడేసి తన దారి తాను చూసుకోవలసిందే అనేటట్లు చేస్తుందో ఆక్కడ పాత్రలు పాఠకుడి గాలాని కందవు. అలసిన పాఠకుడు పోటీనుండి విగమించుకుంటాడు. అది హెన్రీ సంగ్రహించుకొన్న రీతిగా 'జేమ్స్ కుటుంబా'నికి సాటిరాదు.

అయితే, పరకోటి ముట్టిన అతని చివరినాటి రచనాశిల్పపు బీజాలు ముందునాటి కృతులతో వున్నప్పటికీ ఉపరి పరిశీలనాంశాలు అతని సాహిత్యమంతటికీ వర్తించవు. 'The Wings of the Dove', 'The Ambassadors' (1903) - రెండూ 'పరాజయా' లే అయినా అవి 'జేమ్స్ యన్' పరాజయాలు (failures). చాలామంది రచయితల విజయాల కంటే ఘనతరాలైనవి. అవి విపరీతంగానైనా వుంటాయి, నిర్దుష్టంగానైనా వుంటాయి, లేక కొంతకొంత రెండు రకాలగానూ వుంటాయి. పాఠకు డెటనుకున్నా జేమ్స్ పట్ల అనన్వయాలంకారం సమన్వయించుకోవలసిందే ('James is Sui generis'). అతని ప్రతి కృతితోను ఆత్యల్పమైన కథానిక మొదలు అతి దీర్ఘ మహాగహనమైన నవలలదాకా అన్నిటా అగాధమైన ద్రోహాన్నీగుర్మార్గాన్ని ప్రదర్శించగల, అఖండమైన విశ్వాసాన్నీ సౌజన్యాన్నీ ప్రచురింపగల, సరజాతినొద నిలుకడగల, నిశితమైన రెప్పవాల్చుని నిఘా ఒకటి వున్నట్లు చూడగలం. మరే నవలా రచయితా అతిక్రమించనంతగా ఆ విషయాలు జేమ్స్ కృతుల్లో వివేక సహకృతంగా సంగ్రహిత లభ్యాయి.

“గొప్ప నవల అనిపించుకునేదల్లా అన్నిటికన్నా ముఖ్యంగా నైతిక ప్రమాణాల గురించిన ప్రగాఢ పరిజ్ఞానంమీద ఆధారపడి వుండాలి.

అప్పుడూ తగిన నిబద్ధతతోనూ, సాధన సంపత్తి విషయంలో తగిన పానుపు తోనూ నిర్మాణం సాగాలి. ఆ నిర్మాత నవలతోని సన్నివేశం పాత్రల నెలా మలుస్తుందీ అని కాక, తన పాత్రలు వాటి వాటి స్వభావాని కను గుణంగా సన్నివేశా నెలా తీర్చి దిద్దుతాయో అని మాత్రమే తన పనిగా అడుగడుగునా గుర్తించుకోవాలి." అనే యీ నూత్రాలు హెన్రీ జేమ్స్ అభిప్రాయాలకు సన్నిహితంగానే వుంటాయి. అయితే యీ మాట లతని సన్నిహిత స్నేహితురాలైన ఎడిత్ వార్టన్ అన్నవే. జేమ్స్ లాగే ఆమె కూడా అమెరికాతో సంపర్కం లేకుండా అయింది. భర్తకు విడాకు లిచ్చిన తరువాత ఫ్రాన్సులో నివాస మేర్పరచుకొంది. మొత్తం మీద జేమ్స్ లాగే ఆమె కూడా సత్సమాజంలో వున్న ప్రజల గురించి వ్రాయ దానికి మొగ్గుదల చూపింది. (ఆమె 1911 లో వ్రాసిన 'Ethan Frome', 1917 లో వ్రాసిన 'Sunmer' అన్నవి మాత్రం ఇందు కపవాదాలు.) ఇద్దరూ వ్యక్తికీ సామాజిక వ్యవస్థకీ నడుమనున్న పట్టు పంతాల గురించే వ్రాశారు. ఇద్దరూ ఆ సామాజిక వ్యవస్థ అన్నది ఆదర్శ ప్రాయమైనదని భావించినవారు కాదు. జేమ్స్ ఆ ఆదర్శాన్ని వ్యక్తి రూపంలో అమెరికానుండి దిగుమతి చేస్తాడు. అయినప్పటికీ, ఎంత స్వచ్ఛందంగా అసంతృప్తికరాలుగా వున్నా తన సంఘం యొక్క పద్ధ తులను పాటిస్తాడు. అవి పని చేస్తాయనడంలో సందేహం అక్కరలేదు. అదే ఎడిత్ వార్టన్ విషయం తీసుకుంటే ఆవిడ కంటికి సంఘం పతనో న్ముఖంగా కనిపిస్తుంది. దాని ఒత్తిడి యధార్థమైనదే అయినా నీచంగా, అసమరసంగా వుంది. ఆమె ప్రముఖపాత్రలు ఒక నిశ్చయానికి రాలేక పోతున్నామే అనే ఆక్రోశం గలవిగా కనిపిస్తాయి.

వార్టన్ తన మిత్రునితో ఎప్పుడూ వేర్పడలేదు. అత డొక సంఘా నికి సంబంధించినవాడూ అంటే అది న్యూయార్కులోని వాషింగ్టన్ స్కేవర్ ప్రపంచమన్నమాట. అయితే హెన్రీ ప్రాతినిధ్యం వహించిన తీరు చూస్తే 'జేమ్స్ కుటుంబం' అంతటా వుంది, ఎక్కడా లేదు అని

చెప్పాలి. ఎడిత్ వార్టన్ మట్టుకు తాను పెరిగిన వాతావరణాన్ని బట్టి పాతకాలపు న్యాయార్కు సమాజంలోని వ్యక్తిగా కనిపిస్తుంది. న్యాయపోర్టులో ఒకటి రెండు 'డాన్సు సీజన్లు', వేసవులూ గడిచాక ఆమె తానొక గేస్తురాలైంది. విశిష్టమైన ప్రతిభ, సాహిత్యప్రీతి గలది. తన చుట్టూ వున్న సంఘం ఆమెకు చాలా సంకుచితంగానూ, అనాగరకంగానూ కనిపించింది. దాని ప్రమాణాలు మోటుగా వున్నా అనర్థకంగా వున్నాయి. న్యాయార్కులో మరో కొత్తరకం సంపన్నుల పెత్తనం వెలయగానే ఎడిత్ వార్టన్ ప్రపంచం వేరుపడిపోయింది. పాత పేరంటే విలువ అంతంత మాత్రంగా వుంది. అన్నిటికన్న ముఖ్యమైనది డబ్బు - 'నడుమంత్రపు సిరిరాయుళ్ళు' ('Parvenus') Fifth Avenue లో మేడలు లేపినదానికాధారం ఈ డబ్బే. న్యాయార్కు నాగరికవర్గం గురించి ఆమె భావనను ఇంకొక రింకొక సందర్భంలో అన్న యీ మాటలతో చెప్పవచ్చు: "అది యిదివర కెంత బాగుండేదో యిప్పు డెంత బాగా లేదు; ఈనా డేమి ఘనత వుందో అది యిదివరకు లేదు." సున్నితమైన స్వభావం గలిగి ఒంటరిగా వున్న పిల్ల అవటం వల్ల తన పెంపకంలోని కౌతన్యానికి నొచ్చుకొన్నది - ముఖ్యంగా తానన్నేషించా అనుకొన్న 'సృజనాత్మక ప్రపంచం' (Creative World) యెడల దాని ఉవాసీనతకు. పైగా ఆ పరిస్థితి కనంతరం వచ్చిన స్థితి చూస్తే అది మరి పాడు. ఎందుతోనూ ఆమెలాంటి వ్యక్తి ఇనుడలేదు.

ఈ అసంతృప్తిని ఆధారం చేసుకుని తన కున్న సామగ్రితోనే వార్టన్ మంచి నవలలను సృజించింది. సాంఘిక వైపరీత్యాల యెడల ఆమె చూపు నిశితమైనది. సాంఘిక పరిణామాలకు బలియైపోయినవారంటే ఆమెకు దయ. తన Ethan Frome లో న్యాయార్కు సంఘానిది కాక ఒక న్యాయ ఇంగ్లండు వ్యవసాయక్షేత్రం యొక్క ఊషరత్వాన్ని (గొడ్డుతనాన్ని) కథారంగంగా చేసుకుని మానవుని నిస్సహాయత్వాన్ని అతినిపుణంగా చిత్రించింది. న్యాయార్కునుగూర్చిన 'The House

of Mirth' (1905), 'The Custom of the Country' (1913), 'Hudson River Bracketed' (1928) అనే మూడు నవలల్లోనూ ఆమె తన ప్రత్యేకపరిజ్ఞానాన్ని బాగా వినియోగించుకొన్నది. The House of Mirth లో లిలీబార్ట్ దూబరాతనం, అల్పత్వమూ గలదై నా వాటివలన కాకుండ ఒక వంచనాత్మకమైన సమాజంమధ్య తాను నిజాయితీగా బ్రతుకడలచనంగువల్ల బాధలకు గురిఅయింది. ఇక The Custom of the Country లో రాల్ఫ్ సంగతి చూడండి:

“రాల్ఫ్ ఒక్కొక్కప్పుడు తన తల్లిదండ్రుల, తాతనూ ఆదిమవాసులుగా జనుకట్టి, తమపై దాడివచ్చిన జాతి పరాక్రమించినకొద్దీ త్వరత్వరగా అంతరించినోతూవున్న దురదృష్టవంతులైన నీసలైన ఆమెరికాభూఖండ వాస్తవ్యులలో సరిపోలేదు. వాషింగ్టన్ స్కేవర్ ను ఒక నిర్బంధ మందిరం (Reservation) గా వర్ణించడాని కుత్సహించాడు.”

లిలీ, రాల్ఫ్ వ్యర్థంగా పెనగులాడవలసివచ్చిన మోటుమనుష్యుల సంగతి కచ్చితంగా చిత్రింపబడింది.

డ్రెయిజర్ లాగ వార్టన్ చదువరి నెప్పుడోగాని అంత బాధపెట్టదు, పెట్టలేదు. లిలీపతనం విషయంలో విచారపడవలసిం దేమీ లేదు. రాల్ఫ్ విషయమూ అంతే. రచయిత్రి కాపాత్రయెడల లిలీబార్ట్ యొక్క వ్యర్థ మిశ్రుదైన లారెన్స్ పెల్డెన్ యెడల వున్నట్లే కొంత అసహిష్ణుత, ఆశురత వున్నట్లు లోస్తుంది. వార్టన్ లో ‘సంఘర్షణ’ అని చెప్పుకోదగిన దేమంత లేదు; క్రొత్తసంఘం వచ్చి ప్రాతసంఘాన్ని తేలికగా వెనుకను నెట్టి పోయింది. వ్యక్తి సంఘర్షణకివల్ల ఎంత నిర్జీను డవునున్నాడో తన లోపం వల్లనూ అంతే నిర్జీను డవునున్నాడు. సమగ్రసంఘర్షణచిత్రణ రాహిత్యం ముఖ్యంగా ఆమెపిదపకాలపునస్థలలలో కనిపిస్తుంది. Hudson River Bracketed లో ఆమె అస్తిత్వం లేని ఒకానొక ‘వ్యవస్థ’ కోసం అన్వేషిస్తున్నట్లు కనిపిస్తుంది. కథానాయకుడు వాన్స్ వెస్టన్ ఇల్లినాయ్

రాష్ట్రంలోని యుఫోరియాకు చెందిన ఒక యువరచయిత. యుఫోరియా చిత్రణం ఆమె సింక్లయిర్ లూయిస్ (Sinclair Lewis) నుండి సామగ్రిని సేకరించిందా అన్నట్లు అస్ఫుటంగా చేసింది (ఇక్కడ లూయిస్ తన Babbitt (1922) ను ఆమెకు ఆంకితం చేశాడన్న విషయం గమనార్హం. వాన్స్ తండ్రి బేబిట్ లాగే పెద్ద అస్తిపరుడు.) ఈ యుఫోరియా వికృతచిత్రణంతో కాకపోతే, మరెక్కడూ దా వ్యవస్థ?

ఆ వ్యవస్థ మొదట్లో హడ్సన్ నదీతీరాన వున్న ఒక ప్రాతయింటితో వున్న ట్లనిపిస్తుంది. వాన్స్ దృష్టిలో ఆ 'పాడుకొంప మూర్తీభవించిన భూతం' (embodiment of the Past); 'మానవుని చిరంతన పరిశ్రమకు చిహ్నం'; అదో 'చార్ట్రెస్' (Chartres), 'పార్థెనన్' (Parthenon), 'పిరమిడ్' (Pyramid) లాంటిది. కొన్నాళ్ళ క్రితని దృష్టి దానినుండి మళ్ళిపోయింది. ఉత్సాహదోహాలమైన న్యూయార్కు జీవితంతో పడిపోయాడు. కాని అక్కడ పరాభూతుడై తన తొలిప్రేయసియైన కవిత్వంవైపు తిరిగాడు (వార్డును రెండు కవితా సంపుటలు ప్రకటించింది.) కాని తా నే స్థాయిలో వున్నదీ తెలుసుకోలేక పోయాడు. గ్రంథాంతంలో ఒక వృత్తికి సంబంధించిన ఉద్దేశం తప్పిస్తే ఆతనికి మిగిలిం దేమీ లేదు. అంతే అదితప్ప ఇక మరేమీ తన తరంలోని మనిషికి మిగలలేదని ఆమెవుద్దేశంగా తోస్తుంది. న్యూయార్కులోని సాహిత్యవాతావరణంకూడ ఏమీ ఉత్సాహం రేకెత్తించేదిగా లేదు. 1928 నాటికి "నడుమంత్రపు సిరిరాయుళ్ళు" కూడా నామరూపాలు లేకుండా పోయారు. 'ఆదివాసుల'తోడి వాషింగ్టన్ స్కేవరు పేరు స్మృతి నుండికూడ చెరిగిపోయింది. చూడండి, Hudson River Bracketed తో ఆ సగరయాత్ర చేయిస్తూవున్న ఒక 'పథప్రదర్శకుడు' (guide) తన బాకాద్వారా ఇలా వాగుతాడు:

"మనం ఇప్పుడు 'ఫి ఫ్ట్ ఎవెన్యూ'లో ఎక్కచ్చిగా మిగిలిన ఒకా నొకరి నివాసం సమీపిస్తున్నాం. ఇది ప్రపంచమంతటా 'Four

Hundred' అను పేర ప్రసిద్ధికెక్కిన ఒక అసలైన ప్రాచీనసమాజ నాయకునికి చెందింది."

హెన్రీ జేమ్సులాగే ఎడిత్ వార్టన్ కూడా 'అంతర్జాతీయవస్తువు' (International theme) ను వాడిచూసిందికాని ఫలితస్ఫూర్తి తక్కువైంది. అండ్రెస్ స్ప్రగ్గ (Undine Spragg) అనే ఒక నడిమి పడమటి (mid-Western) దేశపు టమ్మాయికి, ఒక ఫ్రెంచి సంపన్నుడికి జరిగిన పెళ్ళి (The Custom of the Country) లో గల చమత్కారం అండ్రెస్ ద్వేషపూరితపాత్ర కావడంవల్లను, ఆమె కెవరితోనూ నిండైన చెలిమి చేతగాక సోవడంవల్లనూ దిగజారిపోయింది. ఇంక ఆవిడపెనిమిటిసంగతి ఎవడి క్కా-వాలి? వార్టన్ ని 'సామాన్య పాఠకుల హెన్రీజేమ్సు' అని అనవచ్చు. ఇద్దరి వస్తువులతోనూ, అభిప్రాయప్రాతిపదికల (Preconception) లోనూ, పైపై వస్తూన్నీలన విన్యాసచాకచక్యంతోనూ సామ్యం వున్నది. ఆమెకథలను, నవలలను జేమ్సురచనలతో సరిపోలిస్తే ఇద్దరి అలవినీ (Scope) నిర్వచింప వీలవుతుంది. ఆవిడనేర్పు సామాన్యమైనది కాదుగాని అతని ముందు తీసిపోతుంది. ఆ సరిపోల్చడంవల్ల ఒక సాహిత్యరాజ్యంకోసం ఇద్దరూ ఏకరీతిగా సాగించిన అన్వేషణసంగతికూడా తెలుస్తుంది. అవును, అది రాజ్యమే. వాళ్ళ ప్రవర్తన ప్రమాణా లెలా ఉన్నతమైనవో, వాళ్ళ పదజాలంతోకూడా ఎమిలీడికిన్నను పదజాలంలోవలె రాచవారి వాగ్ధోరణి హుందాతనం కనిపిస్తుంది. జేమ్సు చిత్రించిన మిస్ట్రీ థీట్ ఒక 'రాకుమారి'. ఎడిత్ వార్టన్ 'సింహాసనాల' గురించి ప్రసంగాలు చేస్తుంది. ఆ పదాల పరమార్థం కఠినంగానే వుంటుంది కాని మోటుగా కాదు. బహుశా వాళ్ళకు చెప్పదలచుకొన్నదానికి తగిన పదజాలం కళంకితం కాని స్వచ్ఛ స్థితితో ఉపలబ్ధం కాదేమో!

ఇక హెన్రీఏడమ్సు - తన కాలంగాని, దేశంగాని ఫలశ్రుతి పలక

లేకపోయిన పలకని ఉన్నతాశయాలు గల మరో అమెరికన్ రచయిత వీడమ్సుకుటుంబం ఘనతతో జేమ్సుల కుటుంబాన్ని మించిపోయింది. అతని తాత, ముత్తాతకూడ సంయుక్తరాష్ట్రాల కధ్యక్షులైనవారు. తండ్రి అంతర్యుద్ధకాలంలో ఇంగ్లండుకు మంత్రిగా వెళ్ళినవాడు. తప్పక హెన్రీ వాళ్ళ ననుకరిస్తూ డనుకోవడాని కవకాశం వుంది.

అయితే అమెరికన్ ప్రభుత్వరంగంలో పాల్గొనడాని కవకాశం లేకపోయిందతనికి. తన ఘోరపరాజయాన్ని తన కుటుంబ దౌర్భాగ్యానికి, తత్రాపి అమెరికా దేశమంతటికీ, ఇంకా యావత్ప్రపంచానికీ ఆరోపించు కొని తన నిత్యసామాన్య పౌరజీవితంకూడ గుప్తంగా గడపసాగేడు. ప్రతి పక్ష విమర్శకులకు హెన్రీ నమ్రత అదో పెద్దతరహా అహంభావంగా తోచింది. అసలతడు వట్టి నే చిటచిటలాడేవాడా, లేక అతని నిదానం సమకాలికుల నిదానంకంటే గంభీరమైనది కాదా అన్న విషయం మీద వాదోపవాదాలే జరిగాయి. అతనిలో 'నేను రాజుని కాలేను; (అలాగని) సామంతుడి ననిపించుకోదాని కిష్టపడను' ('roi ne puis, due ne daigue') అనేలాంటి భావం ఒకటి గాఢంగా వుండని చెప్పాలి. కాని తన మిత్రుడు హెన్రీ జేమ్సులాగ ఇతడుకూడ అతివిశిష్టస్వభావుడు; తన దేశాన్ని తన పద్ధతితో ప్రేమించినవాడు. నడినయస్సులో వాషింగ్టన్ లో చరిత్రకారవృత్తిలో వుండగా ఒకసారి ఆయన ఛార్లెస్ మిల్నెన్ గేస్కెల్ అనే తన ప్రాణస్నేహితుడైన ఆంగ్లేయునితో "ఈనాడు తన కోసంగాని, తనలోపలగాని పనిచెయ్యడానికి తగిన దేశం అమెరికా ఒక్కటే అన్నాడు. అంతర్యుద్ధకాలంలో బ్రిటిష్ వారు మోసంచేశా రనే ఊహతో వారిమీద మండిపడ్డాడు. వారి దారుణమైన భౌతికవాదాన్ని (లేక అనాత్మవాదాన్ని i.e., 'materialism'ను) తరచు నిరసిస్తూ వచ్చాడు. ఇక ఫ్రాన్సు అంటే చిన్నప్పడే అతనికి నిరసనభావ మేర్పడింది. పెద్దయాక, ఫ్రెంచి జీవితంలోని కొన్ని అంశ లతడు దగ్గరగా గమనించడం జరిగింది. ఫ్రాన్సులో సామాన్యమైపోయిన ఆవినీతి కటువిమర్శ కతనిని ఉసికొల్పింది. ముత్తానికి

యూరప్ అంతా కుళ్ళిపోయివుందనీ, విప్లవం కేవలం అచనుకోసం వేచి వుందనీ అతని భావన.

కాని ఏడమ్మ అమెరికాలో హాయిగా లేదు. చివరి ముప్పుయ్యేళ్ళ జీవితమూ ఆయన, వట్టి కల్లబొల్లి అనాగరికాగ్రేసర చక్రవర్తులతో నిండి పోయిన వాషింగ్టన్ వైఖరి చూడలేక తప్పించుకోవడానికి ప్రయత్నించాడా అన్నట్లు నిర్విరామంగా దేశాటనం చేశాడు. 1892 లో అమెరికా ఎలా వుందో చెబుతూ ఆయన, “ఏలిఘనీస్ (Alleghenies) కి పశ్చిమంగావున్న ప్రాంతమంతా ఒక్కపరిప్రక్షాళితమైపోతే ఒకటి రెండేళ్ళలో మంచి స్వరూపం అవతరించి వుండే” నంటాడు. అయితే దాని తూరుపు దేశంయెడల అతడేమీ అంతకంటే ఘనమైన అభిప్రాయం వ్యక్తం చేసెయ్యలేదు. అయితే యూరపుకూడా అతని దృష్టి కనేకవిధాల, అంతకంటే ఘనంగా కనిపించక పోయినప్పటికీ ఆ ‘ప్రాతఃకం’ అతనికి మార్పు దేశంలో కరువై పోయిన ఒక మనశ్శాంతిని చేకూర్చింది.

అయితే యూరపువేపు తిరిగేముందు హెన్రీ ఏడమ్మ అమెరికాకు తాను చెయ్యగలిగింది చేసి వెళ్ళేడు. మిగతా బోస్టన్ పెద్దల్లాగే ఆయన కూడా సృజనాత్మక స్వభావంకంటే విమర్శనధోరణి ఎక్కువ పాలు గలవాడు. ఆ బోస్టోనియన్ శ్రద్ధాసక్తులను కూడగట్టుకొని అమెరికా చరిత్రరచన కుపక్రమించాడు. అతని పరిశ్రమ తొమ్మిది సంపుటాల అక్షరా కృతిగా ఘనీభవించి ‘History of the United States during the Administration of Jefferson and Madison’ అనుపేర వెలసింది (1889-91). అవి ఫ్రాన్సిస్ పార్క్ మన్ సంపుటాల్లాగ చక్కని పరిశోధన ప్రబంధాలనిపించుకున్నాయి. అతడొకలాన్నే ఎన్నుకోవడాని కనేకకారణాలున్నాయి. అది తన తాతముత్తాతల అధికారాల తరాలకు మధ్యకాలం. తాతముత్తాతల ఊసెత్తు కుంటే బౌచిత్యసహకృతంగా దాన్ని చర్చించడానికవకాశం వుండదేమో.

అదిగాక ఆ కాలం అమెరికా దేశచరిత్ర ఇంకా రూపురేకలు దిద్దు కొంటున్న కాలం. మరోసంగతి: మానవజాతి కార్యగతుల గురించి తనకు తానొక విచారం సల్పి అందులో ఏమన్నా ఒక పద్ధతి వున్నదా అని చూడాలనే ఆశకూడ గలవా డతడు. బహుశా ఇలాంటి నిమిత్తాలతోనే కాబోలు గతంలోకి దిగిన మార్క్ ట్వెయిన్ లా ఏడమ్సుకూడ అలాంటి పద్ధతేమీ లేదని ఒక నిశ్చయానికి వచ్చాడు. ఔఫర్స్, మేడిసన్, మన్రోలు 'మిసిసిపి నది మధ్య తుప్పుతుప్పున ఎగురుతూ అభినయంచేసే వట్టి మిడతలు'. 'నీరసమైన ప్రాతికూల్యపు మార్గాన సాగిన సామాజికవికాసమే' చరిత్ర.

ఏడమ్సు తన తొమ్మిది సంపుటాల్లోనూ మానవుల భ్రాంతిచాపలాల నావిష్కరించడంలో చక్కని ఆసక్తి చూపి రక్తిగొలిపేడు. ఒక వికాల దృక్పథం కూడా చూపేడు. అదే దాన్నొక ప్రామాణిక గ్రంథం (Classic) చేసేది. కాని పిమ్మట తన అభిరుచికి తగిన నైరాశ్యదృక్పథంతో చరిత్ర కొక క్రొత్త నిర్వచనం చేసుకున్నాడు. 'ఉపలభ్యమాన శక్తి' సిద్ధాంతం ('the law of entropy' in physics, i.e, the available energy) తీసుకుని దాన్ని చరిత్రకు సమన్వయించాడు—మానవ శక్తి అనునిత్యం, పునస్సంపాదన నిరవకాశంగా చెదిరిపోతోంది, వ్యర్థమై పోతోంది అని నిరూపించడానికి. అవయవాత్మకమైన వస్తువు లన్నిటిలాగే 'సంఘం' (Society) కూడా ఒక నిలకడగల స్థితి ఏర్పడేవాకా దిగజారి పోతూవుంటుంది. ఈ స్థితి ఎంతో దూరంలేదు; దగ్గర పడిపోయింది అని ఏడమ్సు భావన. ఎందుచేత సంతే, అనునిక జగత్తుంతటా అతి త్వరితమూ, నిత్యనూతనమూ అయిన పరిణామప్రగతి కనిపిస్తోంది. విల్లర్డ్ గిబ్స్ (Willard Gibbs) అనే అమెరికన్ శాస్త్రజ్ఞుని గ్రహదర్శన నూత్రాన్ని (Rule of Phase) గ్రహించి దాని ప్రకారం చూస్తే మానవశక్తి క్షీణించే వేగాన్ని గణితశాస్త్ర ప్రకారం లెక్కించవలసిందేనంటాడు. ప్రపంచ చరిత్రను మూడవస్థలుగా విభాగించవచ్చు. అందులో మూడవదైన విద్యుదవస్థ (the Electric Phase)ను ఆయన చికాగో

తోను, పేరిస్ లోను ప్రదర్శనకాలలలో నెలకొల్పబడిన విద్యుదుత్పాదక యంత్రాలు(Dynamos)చూసి గ్రహించాడు. ఆ అవస్థ 1900 నుంచి 1917 వరకు వుంటుంది. అటుపై ఆకాశ సంబంధమైన మరో అవస్థ(Ethereal Phase) వుండవచ్చునట. అవి 1921 సం॥లో మానవజాతి చరిత్రావకాశాల అవధిని నూచిస్తాయట.

ఈ మాటలు వినగానే ఎవరికై నా పాపం ఏడయ్యుతనశక్తిని వృథా చేసుకుంటున్నాడేమో అనిపిస్తుంది. సరే, అతని ఊహ ఎలాగూ ఆయుధార్థమైనదే. అసలూ ఊహ ఆయన చేసిననాడే పట్టించుకోవలసిన పనిలేకపోయింది. కాని ఆయనకు సాదృశ్యా లంటే ఇష్టము. ఒక విప్రకీర్ణ ప్రపంచంయొక్క కావ్యరూపంలా ఆ ఊహ ఆయన కుల్లాసం గొల్పింది. ఇక ఆ నాడు చరిత్ర కూడా ఒక శాస్త్రమే అని వినిపిస్తూ వుండిన ప్రసంగాలకు విసుగెత్తి ఆ విషయాన్ని పరీక్షకు పెట్టేడు. ఆ విషయంలో ఆయన కాస్త సముద్ర తీరంలో కాన్యాట్ లాగ ప్రవర్తించాడు. తన్ను జూచి తరంగాలు తటపటాయించకపోతాయా అని కాన్యాటు తోలోపల అనుకోలేదని ఎవరికి తెలుసు? అవి సహజంగా పురోగమించేసరికి ఆతడు తన ఆస్థాన జనాన్ని నిందించడంలో ఆసందాన్ని పొంది వుంటాడు. అలాగే తోడి చరిత్రకారులతో ఏడయ్యున్నాడు. “రెచ్చగొట్టకపోతే చరిత్ర చచ్చిపోనుంది. నా వృత్తికి నేను చేయగలిగిందల్లా ఒక మిడుతలా నేవ చెయ్యడమే” అంటాడాయన ఒక లేఖలో.

బాగుంది, ఆయన సిద్ధాంతాలాయనచే ఒకటో రకం పుస్తకాలు రెండు వ్రాయించాయి. చరిత్ర అంటే ఏకత్వంనుండి నానాత్వం వేపు సాగిన ఒక ఉద్యమం. అదే సరజాతి సుఖమోగ పరిభాషతో చెప్పాలంటే ఏకత్వం మనకు సర్వమూ ఇచ్చింది; నానాత్వం అంతటినీ హరించుకుపోయింది. 1895 లో ఫ్రాన్సుతో సెలవులు గడుపుతూ ఆ వాతావరణమంతటా ఒక వింత ఆకర్షణను గమనించాడాయన. అక్కడి పల్లీ పక్క

జాల చిన్నపెద్దా గుడిగోపురా లతనికి ముచ్చట గొలిపేయి. ఆయన సంగీత సాహిత్యాల్లో, పన్నెండు పదమూడు శతాబ్దులనాటి ఆధ్యాత్మిక ప్రపంచంలో మునిగి తేలేడు. శాంతి పొందేడు. శాంతి అంటే - మేరీ కన్య మూర్తిలో వున్న ఐక్యస్ఫురణతో, ఆమెకు నరులు కట్టిన ఆలయా లలో గల శక్తిస్ఫురణతో సమంగా ఆయన భావించిన ఆత్మశాంతి. ఏడమ్మపై స్త్రీల ప్రభావం చాలాకాలం పనిచేసింది. 'డెమోక్రసీ' (1880), 'ఈస్టర్' (1884) అనే అతని నవలలలో నాయకలే నాయకుల కంటే గురుతర వ్యక్తిత్వం గలవారు. రమణుల సహవాసంతో (పురుషుల సాహచర్యం కంటే ఆయన ఎక్కువగా అపేక్షపడేది) జీవితమంతా రమణీయంగా, రచనాచణంగా వుండనే భ్రాంతి కలగడాని కవకాశం వుంది. అయితే వాళ్ళ పీడితభర్త తెదురయ్యేసరి కా భ్రాంతి పటాపంచలై పోతుంది.

ఈ అనుభవాన్నీ, ఉత్తర ఫ్రాన్సులోని ఉత్తమ క్షేత్రాల యెడ తన కేర్పడిన ప్రతిపత్తినీ ఆయన 'Mont—Saint—Michel and Chartres' (1904) లో మేళవించాడు. 11 వ శతాబ్ది Mont-St. Michel పురుషత్వంనుండి 12 వ శతాబ్దికి మానవ స్వభావం క్రమంగా మార్దవం, స్త్రీ డనోచితమైన సౌకుమార్యాన్ని చేకూర్చుకుంటూ శృంగార కావ్యాల్లో, గోథిక్ శిల్పాల్లో, ముఖ్యంగా Chartres లో ప్రతిఫలిస్తూ పరిక్రమించింది. ఏడమ్మ దృష్టికి చరిత్ర సర్వంతోనూ అదే గొప్పకాలంకింద లెక్క. నార్మండీని తన చిరంతనప్రేతామహంగా చెప్పుకోడానికి సంబరపడ్డాడు. ఏ విషయాన్నైనా ఎప్పుడోడానికి బోస్తను కంటే నార్మండీ చాలా అనుకూలమైన ప్రదేశం. ఇక్కడైతే స్త్రీని మన సారా ఆభిసందించవచ్చు (విట్మన్ ని మిఃహాయిస్తే అలా చేసినవా రమెరికనులలో ఆరుగు అని ఆయనే అన్నాడు); చట్టంనుండి, 'ప్యూరిటన్' దేవుడినుండి, యంత్రప్రాయమైపోయిన ప్రపంచంనుండి వేర్పడి ఊరట పొందవచ్చు. 'Mont-St.Michel' లో పవిత్రమైన అనురాగ తత్వం

ప్రతిఫలించింది. దాన్ని ఏడమ్ముయొక్క ప్రవాసస్థితిరూపంగా భావించడం తాదృశప్రజ్ఞావైధ్యం గల అమెరికను ఒక మహాత్తమదేశంకోసం అది తమకడకు వస్తుం దనుకోకుండా సాధినివేశంగా ఎంత ప్రయత్నం చేశాలో దాన్ని ఉద్ఘాటించడమే అవుతుంది.

ఇక అతని 'The Education of Henry Adams' వుంది. అది లోపాయికారీగా 1907 లోనే అచ్చయినా నలుగురి దృష్టికి వచ్చింది 1915 లో. 20 వ శతాబ్దిలోని నానాత్వంగురించిన పరిశీలన కది ఉద్దిష్టమైనది. ప్రథమపురుషలో చెప్పబడిన ఆత్మకథ అది. తనలో పొల్చి చూస్తే ప్రశాంతంగావున్న యాంత్రికావస్థ (Mechanical Phase) తరువాత వచ్చిన విద్యుదావస్థ (Electric Phase) యొక్క అవ్యవస్థను ఏడమ్ము జీవితంలోనే ఎత్తిచూపుతుం దా గ్రంథం. మేరీమాతకు బగులు దారుణమైన 'డైసమో' ముంగు నిలుచున్నాడు మనిషి. ఈ పరిణామ మంతా సన్నిపాతం (delirium) లా వుంది. ఆ పుస్తకం కేవలం గత కాలం గురించిన ఏడుపే అనుకుంటే విసువెత్తిస్తుంది. ఏడమ్ము స్వీయ జీవితప్రమేయం చెప్పకుండా తన సిద్ధాంతవివరణలతో నింపిన చివరి ప్రకరణాలు సామాన్యపాఠకుడి (average reader) కి విధిగా ఆసక్తి కలిగించలేవు. కాని మొత్తంమీద అది అమితనమ్రతతో, అందమైన రచనతో, అనేకములైన ఉద్దేశాల వ్యక్తిత్వాల సమీక్షణంలో కూడిన గ్రంథరాజం. ఇందులో ఏడ మేమున్నా అభినయం చేస్తున్నాడా అనే ప్రశ్నతో ఆగిపోకూడదు మనం. ఒక కళాఖండం ఎంత యథార్థమైనదో మన కిందులో కనిపించే అతని స్వరూపంకూడా అంత యథార్థమైనదే. ఒక శకంయొక్క చిరస్మరణీయమైన చిత్రం ఆ గ్రంథం.

ఏడమ్ము లేఖల్లో గూడ రక్తి, అంతర్దర్శనమూ లేకపోలేదు. ఆంగ్ల భాషా లేఖారచయితలలో అతి విదగ్ధులలో అత డొకడు. దక్షిణ సముద్రం గురించి కాని, ఆర్కిటిక్ వలయం గురించి కాని, అప్పుడే చదివిన

పుస్తకం గురించి కాని, హఠాత్తుగా స్ఫురించిన ఒక ఊహ గురించి కాని - దేనిగురించి వ్రాసినా, వర్ణించినా (లేఖలలో), ఆ వ్రాతల్లో ఒక వింత నైజం, చతురోక్తి చమత్కారం నిక్షేపిస్తాడు. అది గమనించిన పాఠకు డత డెంత నిస్పృహుడైనట్లు వెర్రి మొహం వేసినా అతడిని వెంటనే తుమించ దానికి సంసిద్ధత చూపడమే కాదు, ఇంకా ఎక్కువగానే సంభావిస్తాడు. 'జెరెమియా' లండరిలోకి మహోల్లాసి అతడే (Jeremia అనే ఆయన 'Book of Lamentations' వ్రాసిన ఒకానొక ప్రవక్త. ఇక్కడ విషాదాత్మక గ్రంథకర్తల కత దొక సంకేతంగా గ్రహింపబడ్డాడు); అపజయం పొందినవా రండరిలోకి అతడే నేర్పరి, నెఱవరి. అతని రచన అమెరికాలో సమకాలికమైన పరిస్థితి కచ్చుంగా తగినది. కాదంటే ఇంకెవరి రచనా కాజాలదు. ఒక హవెల్సా, ఒక డ్రెయిజర్, ఒక హెన్రీ జేమ్స్ లాగే ఏడమ్మకూడా ఆ కథలోని ఒక అంతర్భాగమే. ఆయన తోపలకు రాసని ఎంత మారాము పెట్టినా అది పట్టించుకోనట్టే మన మతడిని లోనికి తీసుకురావాలి.

ఇక గర్ట్రూడ్ స్ట్రీక్ విషయం-ప్రస్తుత హెన్రీ ఏడమ్స్ కెంత ఉపకరించిందో ఆమెకూ అంతా ఉపకరించింది. అయితే బహుధా భిన్న మైన విధంగా. తా నక్కడికి హతశేషుని (Survivor)లా వచ్చా నన్నా డాయన. ఈమె పురోగామినిలా వచ్చింది. 1902 లో షేరిస్ లో స్థిరపడి పోయి ఆక్కడా, ఆ చుట్టుపక్కలా నలభైయేళ్ళకు పైగా నివసించింది. 1902 నాటి కామె యువతి. సంపన్నురాలు. చురుకైన తెలివిగలది. మన స్తత్వశాస్త్రం చదువుకొంది. (ఆమె హెన్రీ జేమ్స్ కి సోదరుడైనవిలియం జేమ్స్ కి శిష్యురాలు). అప్పటి కామె లబ్ధప్రతిష్ఠురాలైన రచయిత్రి కాదు. అయితే ఆమె తొలినాటి వస్తువుల్లో కొంత స్వతంత్ర వ్యక్తిత్వం వుంది. అందులో ఒకదానిలో ఒక యువకుడు తన తండ్రిని సిగపుచ్చుకుని ఒక తోటలోనుంచి ఈడుస్తాడు. "ఆగు, నేను మా నాన్నని యీ చెట్టు దాకా మాత్రమే ఈడ్చాను" అంటా డా ముసలాడు. హెన్రీ ఏడమ్స్

ఒక తరానికి నుగో తరానికి మధ్య కొలిక లేదంటాడు. ప్రతి క్రొత్తతరమూ ప్రాత తరంతో విధిగా పోరాటానికి తలపడుతుందని గర్హ్యం అభిప్రాయం. ఏడయ్యేలా కాక ఆమె భవిష్యత్తు ఆశల కోశమని భావించే వ్యక్తిగతమక ఆ జ్ఞాన మామెకు సంపృప్తి నిచ్చింది. మన స్తత్వ శాస్త్ర సాహాయ్యంతో ఆమె సత్యాన్ని అనాచ్ఛాదితం చేద్దామనుకొన్నది. ముందునాటి అమెరికన్ రచయితలకూ అదే కోరిక వుండేది. “ఎంత పీలైతే అంత సామాన్యంగా వుండాలని ప్రయత్నిస్తున్నాను” అని హువెల్సు అన్నట్లుగానే అప్పడప్పు డామె కూడ అంటూ వుండినా, ‘స్వచ్ఛంద దర్శనవాదం’ (‘Impressionism’) తో ‘వివిధ దిగ్దర్శన వాదం’ (Cubism) లా తొలుతటి వాస్తవికతావాదులతో తా నేకీభవించలేదు.

చిత్రకళతో సరిసోల్చడంతో ఒక ప్రాచుఖ్యం వుంది. ఆమె పట్ల మన స్తత్వశాస్త్రంతో ఆసక్తి అంటే అం దెక్కువపాలు భాషా విషయంతో నన్నమాట. ‘Stream of thought’ (i.e., భావనా స్రవంతి. అదే పదప ‘Stream of Consciousness’, i.e., చైతన్య స్రవంతిగా మారింది) అనే పదబంధాన్ని తయారుచేసిన విలియం జేమ్స్ కొన్ని మానసిక పరిస్థితులలో యుక్తిసహమైన అర్థంమీద శబ్దాలు స్వారిచేసే తీరు చూసి ఆశ్చర్య చకితు డయ్యాడు. నత్రజామ్ల జనిడం (Nitrous oxide) ప్రభావం క్రింద ఆయన కొన్ని అగృతమైన నిరర్థక సిద్ధాంతాలు కనిపెట్టేడు. మచ్చుకు చూడండి:

“There are no differences but differences of degree between different degrees of difference and no difference.”

[వివిధ ప్రమాణాల భేదాభేదాల మధ్య మరి ప్రమాణభేదాలే గాని భేదము లన్నవి లేవు.]

ఇది పట్టపగ్గాలు లేని వేదాంశుల భావనలా వుంది. గర్బ్యూక్ స్టీక్ తన మనోజవనాశ్వాన్ని గూడ అలాగే విఖలీన విశృంఖల స్వైరవిహారం చేయించాలని నిశ్చయించుకొన్నది. పేరిస్ లో ఆమె తన సోదరుడు లియో ద్వారా కొంతమంది యువకళాకారుల స్నేహం సంపాదించింది. వాళ్ళప్పటి కజ్జాత వ్యక్తులుగా వుండినా తనుపరి ఈ శతాబ్ది చిత్రలేఖకులతో ఆగ్రే సరులుగా పరిగణింపబడవలసి వున్నవారు - పికాసో (Picasso), బ్రేక్ (Braque), మెటిస్సె (Matisse). ఆమె తన శబ్దసరికరంతో ఏమి చేదామని ప్రయత్నిస్తోందో సరిగ్గా అదే చేస్తున్నారు వాళ్ళు తమ వర్ణ లేపని సామగ్రిలో. అంటే - సంప్రదాయమార్గంనుండి విడిపోవడం, వస్తువు (subject) ను వాహిక (medium) మించి పోయేటట్లు చెయ్యడం, నిరాడంబరతను సాధించడం - ఇవీ వారి ధ్యేయాలు. ఆ నాటి సంగీతం విషయంలో గూడ అలాంటి ప్రయత్నాలే జరుగుతున్నాయి. పేరిస్ లో సర్వకళలూ కలిసి కట్టుగా అభ్యుదయం పొందుతున్నాయి. ఆ పద్ధతి ఏడమ్ము గారి బోస్టనుకిగాని, మిస్ స్టీక్ స్వస్థలమైన పిట్స్ బర్గుకు గాని కేవలం అపరిచితమైనది.

పికాసోకి లాగానే ఆమెకున్నా విలాసకళాశయాల నుండి బయల్ పడలిన విప్లవమంటే, నిరాడంబరతతో నిమిత్త మున్నంత మట్టుకు, ద్వివిధ ప్రయోజనాత్మక మైనది. మొదటిది, కళ పొదుపు యొక్క చరమస్థితిని గురిగా ఎంచవలె. అది ప్రశాంతంగా అతి సురుచిర నగ్నంగా, డేఫో (Defoe) వచన రచన (గర్బ్యూక్ చాలా మెచ్చుకొన్నది) వలె ఉద్రేక వ్యాకులం గాకుండ, అయితే అంతకంటే అధికంగా అతీంద్రియ గమ్య మానంగా వుండవలసి వున్నది. (బాహిరమైన వస్తుసామగ్రి యెడల వైముఖ్యం నూతనోద్యమ లక్షణం. ఆ దృష్టితోనే యితీవల విలియం కాన్స్టాన్ విలియమ్స్ అనే అమెరికన్ కవి నవల స్వభావతః 'అంతర్మగ్న మైన నగ్నత'ను చేరలేదు గనుక, ఒక కళాయాపంగా కావ్యానికి తీసి పోతుంది అని వాదించాడు). ఇక రెండవది స్నిగ్ధతతో నమ్మకంలేని ఒక

అపరిష్కార ధోరణి (అంటే ఏ సంస్కారమూ లేకుండా సహజంగా మోటుగా వున్నదే మంచిదనే మతం - a cult of crudity). నిజాని కిది ఆ కళాకారులు సాధింపదలచుకొన్న దాని నవ్యతలో స్వాభావికంగానే గతార్థమైవుంది:

“పేజ్లో (అంటే పికాసో) ఒకసారి అన్నట్లుగా ఆమె అన్నది గదా - ఒక వస్తువును తయారు చెయ్యాలనుకొన్నప్పుడు అది విధిగా వికారంగా వుండేట్లు చెయ్యడ మన్నదే చాలా చిత్తకలన పని. అలా నువ్వు చేశాక, నీ తరువాతివా రింక దాని తయారులో పడవలసిన శ్రమ వుండదు. వాళ్ళు దానిని అందంగా చేసుకోగలుగుతారు. ఇతరులు చేసిపెడితే అందరూ అభినందించేవాళ్ళే.”

పాక్షికంగా చూస్తే ఈ ‘అపరిష్కృతి’ అన్నది స్వయంనిర్దిష్ట విధి (Self-imposed condition). ఏ వస్తువూ సిద్ధంగా వుందని గ్రహించడానికి నిరాకరించేదాని ఫలిత మిది :

“So then I said I would begin again. I would not know what I knew about everything what I knew about anything.”

[అందుకే మళ్ళా ప్రారంభిస్తా నన్నాను నేను. దేనిగురించేనా నా కేమి తెలుసో, అన్నిటిగురించీ నా కేమి తెలుసో తెలుసుకోను నేను.]

ఇదీ గర్మూడ్ స్ట్రీక్ రచనల తెర వెనుక భాగోతం. ‘వస్తువుల ఆంతర్యాలు’ నిరూపించే ఒక సరిక్రొత్త సాహిత్యాన్ని సృష్టించడానికి సమకట్టింది. కొన్ని రచనలతో పదాలను వాటి పరిపాటి అర్థాలనుంచి వేరు చెయ్యడానికి, కేవలం వినోదంకోసం వాటిని ‘వ్యూభిష్టు’ రచనతో వస్తువుల్లా సంతరించడానికి ప్రయత్నించింది :

“I saw representative mistakes and glass cups, I saw a whole appearance of respectable refugees, I did not ask actors I asked pearls, I did not choose to ask trains, I was satisfied with celebrated ransoms.”

మిగతా గ్రంథాల్లో ఆమె విద్యావిహీనుల వ్యావహారిక సంభాషణలలోలాగ పునరుక్తులతోను, నీరసోక్తులతోను నిండిన భాషతో వ్యక్తులనూ, సన్నివేశాలనూ చిత్రించింది. అలాంటి చిత్రణంద్వారా మన మనుగడల గూర్చి సద్యఃస్ఫురణ కలిగించాలని ఆమె ఆశయం. ఆమె వ్రాసిన ‘The Making of Americans’ (రచన 1906-8, ప్రచురణ 1925) అతి దీర్ఘమూ, అసుందరమూ అయిన పుస్తకం. అందులో మానవస్వభావాన్ని సర్వతోముఖంగా చూపేనని ఆమె తలంపు. మొట్టమొదటగా ఆమె మిత్రబృందం దాటి నలుగురికీ ఆసక్తి కలిగించిన నవల ‘Three Lives’ (1909). అది ప్లాబర్ట్ వ్రాసిన ‘Trois Contes’ కి మానసపుత్రిక. అమెరికాను రంగంచేసుకుని ఆమె వ్రాసిన మూడు కథలలో రెండిట వృద్ధులైన జర్మను సేవకులు, మూడోదానిలో Melanctha అనే నీగ్రో అమ్మాయి ప్రధానపాత్రలు. చదవాలనిపించే ఆమె పుస్తకాల్లో ‘Three Lives’ ఒకటి. అఖ్యాతపద్ధతులలో ఒక ప్రయోగంగా మొత్తాని కది బాగా రాణించినదే. Melanctha జీవితంతోని చిక్కులు, అడియాసలు, ఇబ్బందులు ఎక్కువగా సంభాషణరూపంతో చిత్రించబడ్డాయి. గర్ట్రూడ్ గ్రంథాల్లో అమితవినోదావహమూ, ఆమె స్నేహానుబంధాల కొక అమూల్యపేటిక అయి వాసికెక్కిన మరో గ్రంథం—‘The Autobiography of Alice B. Toklas’ (1933)—తన కార్యదర్శిని, సహచారిణి అయిన మిస్ టోక్లాస్ దృష్టితో తన ఉదంతము.

మిగతా ఆమె రచనలు చాలమట్టుకు క్లిష్టంగా వుంటాయి. అయితే పునరుక్తివల్ల భాసించినంత క్లేశం అస్పష్టతవల్ల భాసించదు. ఆమె

ఊహ లేదు పాఠకున్నాయో గ్రహించడానికి మామూలుగా అవకాశం వుంటుంది. ఆమె అప్రయత్నంగా వ్రాసే పంక్తులు అప్లౌడజనకాలుగానే వుంటాయి. నిర్వచనాలూ, వివరణాల విషయంలో మరే రచయితా ఇంత స్వచ్ఛందత ప్రదర్శించివుండలేదు. అందుతో కొన్ని సునిశితంగా వుంటాయి గాని, చాలామట్టుకు మరీ చిత్తం వచ్చినట్లు చాదస్తంగానూ వుంటాయి. ఆమె ఏకాగ్రతకూ, సునిశితమైన అంతఃపరిశీలనకూ అతిప్రాముఖ్యం ఇస్తుంది. నామవాచకాలంటే ఉత్తపేర్లనీ, అవకాశం వున్నప్పుడల్లా వాటిని విసర్జించవచ్చనీ, వాక్యంలో క్రియ ఒక్కటే ముఖ్యమనీ ఆమె వుద్దేశం. విరామచిహ్నాలు (Punctuations) అడ్డుతగుల్తావుంటాయని ప్రశ్నార్థకాదులను తొలగిస్తుంది. ఫలితం వైశద్యం కాదు - అర్థప్రకీర్ణత, దురవబోధమున్నూ. పదజాలాన్ని పరిమితం చేసుకోవడంవల్ల అప్పుడప్పుడు చిన్నచిన్న వాక్యాల్లో చలాకీతనం సాధించగలుగుతుంది. (తరచు అవి తన సోదరుడు లియోతో సహా ఇతరుల రచనలకు టీకాప్రాయంగా వుంటాయి. అతడు చెరువు మరుపూ గల మిస్ టోక్లాస్ గురించి ఇలా అన్నాడట : “నేనే కాని నేనాపలినైతే ఒక్క యుద్ధాన్నీ గోల్పోను, ఒకచోటి కొకచోట పెట్టేస్తాను”). కాని ఎప్పుడన్నా సుదీర్ఘంగా ప్రసంగించబోయిందా గింజుకోవలసివస్తుంది. కథాఖ్యానం అంటే ఒక వస్తువు యొక్క గమనాన్ని ‘ఫిల్మ్’ తీసేటట్లుగా విశదంగా కనిపించని వివిధస్థితుల గుండా నడిపించడమే అనుకుంటుంది గాని ముఖ్యమైన గమనవేగాన్ని ఉపేక్షిస్తుంది. ‘ఫిల్మ్’లో అనేకప్రతిబింబాలు వున్నా ఒక్కొక్కదాన్ని తీసుకుని చూస్తే ఫలితం వుండదు; అవన్నీ కలిసి ఒక సమష్టిఫలితాన్ని వ్యదానికి శీఘ్రగమనంతో గ్రహింపబడాలి. నిజాని కామె విషయానికి హాని కలిగించే విధాన మంటే బాధపడుతుంది. కొన్ని సందర్భాల్లో ఆమెను ‘కవీనాం కవిః’ అన్నట్లు రచయితలకు రచయిత (రచయిత్రి) అనవచ్చు. ఆ విధంగా అమెరికన్ సాహిత్యజగత్తులో ఆమె కొక ప్రాముఖ్యం ఏర్పడుతోంది.

అమెరికన్ సాహిత్యానికి రచయితల్లో ఆత్మప్రత్యయలోపం, ఆ వృత్తికి సంబంధించిన సమగ్రపరిజ్ఞానంతో తోపం వుండటంవల్ల కొంత తోటు ఏర్పడింది. ఎమర్సన్ బోస్టన్లో రచయితల సమావేశాల కనుకూలంగా మిశ్రుల సంస్థగా ఒక ఉపాహారశాలలాంటి దేర్పడితే బాగుండు ననుకున్నాడు; హతాశు డయ్యాడు. అతని కేబైయేళ్ళ అనంతరం వున్న డ్రెయిజర్ తన ఆసక్తుల్లో పాలు పంచుకోగల రచయిత లున్నారని, వాళ్లు తన 'Sister Carrie' రచనలో తోడ్పడగలవారనీ గ్రహించలేక పోయాడు. ఇలాంటి పాటుకి ప్రతిగా పోటెత్తింది గర్బూక్ స్టీన్. ఆమె ఆత్మప్రత్యయం చెప్పతరంగాదు. తన 'The Making of Americans' అనే పుస్తకమే "నవ్యమైన రచనావిధానానికి నీసలైన నాండీ వాక్యం" అంటుంది. చాలామంది ఆ మాట నొక వికటంగా తీసుకున్నారు. కాని రచనాశిల్పిమాత్రంగా నయితేనేం యువరచయితలు కొందరెవరైనా విశ్వసించారు. 'సంధి' (Armistice) అనంతరం ఆమె షేరిస్ సాంస్కృతికరంగంతో తెలివిగా, కలుపుగోలుగా, హాయిగా, అమెరికన్ గా పాల్గొంటూ వుండడం గమనించారు. వాళ్ళంటే వల్లమాలిన మక్కువ చూపించే దామె. ఫ్రెంచి వార్తాపత్రికలకంటే షేరిస్ 'హెరాల్డ్-ట్రీబ్యూ' నంటే ఆస్థతో చదివేది. జనరల్ గ్రేంట్ ఆమె 'హీరో'లతో ఒకడు. గ్రామఫోనుమీద 'The Trail of the Lonesome Pine' అనే పాట వేసుకోవడమంటే ఆమె కిష్టం. ఆమె దాన్ని అర్థంచేసుకుంది. ఆ కుర్రాళ్ళతో రచనావృత్తిని స్వీకరించినవాళ్ళ సమస్యల గురించి చర్చించేది. దేశీయమైన పలుకుబడి కొక ఫామేదా తెచ్చిపెట్టింది. అమెరికాలోని ప్రాంతీయభాషావికారాలు సాంస్కృతికతత్వం గల సాహిత్యంయొక్క నవీనస్థితికి సన్నిహితంగా వున్నవని విశ్వసించింది. కొన్ని సందర్భాల్లో దాని సంభావ్యత నూహించింది. యుజీఎస్ఎల్, పెర్వూడ్ ఎండర్సన్, ఎర్నెస్ట్ హెమింగ్వే (ఈయన ఆమె 'ఫ్రూఫు'లు చదివేవాడు. 'ఆమె చాలా తెలివైన' దని

ప్రవాశాడు 1923 లో)1 మొదలైన అమెరికన్లు ఇంకా రచనావ్యాసంగ ప్రారంభదశలో వున్నకాలంలో వాళ్ళకు మార్కు ట్వెయిన్ యొక్క గద్యరచనలున్ను, కాస్త మాగ్నెట్ లో అమెరికన్ వార్తాపత్రికలలోని గద్యరచనలన్ను సహజత్వ ముట్టిపడుతూ, ఆ సవీనరీకుల కు సోదృశత ప్రాయాలుగా వుంటవని నచ్చజెప్పింది. ఆనునికామెరికన్ గద్యవాఙ్మయానికి ప్రారంభదశలో ఒక పెద్దప్రభావకేంద్రంగా ఆమెకు ట్వెయిన్ లో సమప్రతిపత్తి చెల్లుకుంది. తమాషాకి దాని కాయన తండ్రి అనీ, ఆమె తల్లి అనీ చెప్పవచ్చు. అమెరికన్ రచనలవిషయంలో హన్నిబాల్ (మిస్సోరి), పేరిస్ (ఫ్రాన్సు) రెండూ ముఖ్యాంగాలు కావడం, రచయితల ఆడంబరప్రదర్శన మేమీ తేని శైలీవిన్యాసాలకు స్థిరమైన ఆర్భాటాల ఆక్క-అ ఏర్పడటం చిత్రమైన సంగతి. కాని గర్బూడ్ స్టీన్ తనవారిని స్పెయిన్ వారితో సరిపోలుస్తూ ఇలా అంది :

“అమెరికనులకు చాలామంది యూరపియనుల కున్నట్లుగా భూమితో గాఢసంబంధం లేదు. వాళ్ళ భౌతికవాదం అస్తిత్వానికీ, అస్తిత్వానికీ (existence, possession) సంబంధించింది కాదు. అది కార్యవాదానికీ, పార్థక్యానికీ (abstraction) సంబంధించింది.”

కార్యవాదమూ, పార్థక్యమూ అంటే: ‘Huckleberry Finn’, ‘The Making of Americans’ అంటే: స్వదేశంలోనే వుండ వలసిన ఆవశ్యకత, స్వదేశాన్ని ఆర్థంచేసుకోవడానికి దానిని విడిచిపెట్టి పోవడమూ నన్నమాట. లేక స్టీన్ తన రాజీనోరణి వెల్లడించినట్లు “అమెరికా నా దేశము, పేరిస్ మా వూరు” అనుకోవడంలాంటిది. ఈ సంఘర్షణదైవవిధ్యం అమెరికనుల ప్రవాసపుటుచ్చ్యమం అంతటా కాన

1. ‘The Shores of Light’ (London, 1952), 115-24 లో తనమీద తొలినాళ్ళలో వచ్చిన చక్కని విమర్శలను పునర్ముద్రించిన ఎడ్మండ్ విల్సన్ లో హెమింగ్వే అన్న మాట లివి.

వస్తుంది. ఫలితంగా చాలామంది అమెరికనురచయితలు ఏదో తప్పుచేశామనే బాధ లేకుండా ఎక్కువకాలం ప్రవాసంలో నిలవడంగాని, యూరపియన్ ప్రభావాని కదురుగా తమ వ్యక్తిత్వాలు నిలువరించుకోవడంగాని సాధ్యపడేది కాదు. అంతర్యుద్ధానికి ముందునాటినుంచి కూడ ఆ సమస్యనెత్తుకొన్నప్పుడు రచయితలు విలవిలలాడిపోయేవారు; తమకు తామే అక్షింతలు వేసుకునేవారు. 1854 లో ఒకసారి లివర్నూలునుండి హాథార్న్ లాంగ్ ఫెలోకి వ్రాస్తూ, “సర్వదా నాకు స్వదేశానికి వెళ్ళిపోయి ఆక్కడే కనుమూయాలనే అనిర్దిష్టమైన, ఎప్పటికీ అంతుపట్టని కాంక్ష మనసులో వున్నా, నేనేకాని నీస్థితిలో వుంటే గంగకిద్దరి (యూరపులో) ఇల్లుకట్టి స్థిరపడా లనుకుంటాను” అన్నాడు. అయితే ఇతరత్ర, ముఖ్యంగా మరీ బహిరంగంగా చేసే ప్రసంగాల్లో ఆయన మరో తీరుగా మాట్లాడేవాడు. అతనికైతేనేం, మరొకరికైతేనేం ఇలాంటి ఇచ్చాపూర్వకజనాంతికం (Wistful asides) అన్నవి అసలుకథలోని అంశాలు. అమెరికాలో నిజంగా అమెరికనుతనం పెరిగిందికనుకనే అది మరింత యూరపియనుతనాన్ని భరించగలదు అని అనడం వుండే అదొక చక్కని విరుద్ధగోచారం (apparent paradox). ఒకవిధంగా చూస్తే హెన్రీ జేమ్స్, గర్బూడ్ స్ట్రీక్ లు చేసిన పరిష్కారం అమెరికన్ సమగ్రతను వంచించడంకిందికి జమ అవుతుంది. మరోవిధంగా చూస్తే అది అమెరికన్ ప్రత్యయానికి గుర్తు అనిపిస్తుంది. “గుండె గొంతుకలోన కొట్లాడుతాది” అన్నట్లున్న హాథార్న్ ఆశయం (ఇర్వింగు, లాంగ్ ఫెలో లదికూడ అదే) ఈ అర్వాచీనులలో—ఉభయప్రపంచాల (అమెరికా, యూరపు) లోనూ వున్న మంచిని అమెరికనులు పొందగలరు, లేదా పొందడానికి ప్రయత్నించాలి అనే చల్లని పూనికగా పరిణమించింది.

11

నవ్య కవిత్వం

ఎడ్విన్ ఆర్లింగ్టన్ రాబిన్సన్ (1869-1935)

కార్ల్ సేండ్బర్గ్ (1878 -)

నికొలస్ వేచెల్ లిండేన్ (1879-1931)

ఎడ్గార్ లీ మాస్టర్స్ (1869-1950)

రాబర్ట్ ఫ్రాస్ట్ (1875-1963)

విలియం కార్లొక్ విలియమ్స్ (1883 -)

ఎబ్రా హౌండ్ (1885 -)

వాలెన్ స్టీ వెన్స్ (1879 -)

1910 ప్రాంతానికల్లా, అంతకు నలభైదేశశ్శక్రితం హ వెల్లు

ప్రారంభోత్సవం జరిపించిన 'వాస్తవిక' గద్యవాఙ్మయోద్యమం ప్రభ
తగ్గిపోయింది. క్రేన్, నోరిస్ మొదలైన ఆశాభాక్కులైన రచయితలు
చనిపోయారు. డ్రెయిజర్ కిరాయిపత్రికలపనితో పడిపోయాడు

కలిగించింది. 1914 లో వచ్చిన యూరపియను సంగ్రామంవల్ల దాని కేమీ భంగపాటు వాటిల్లలేదు. 1917 లో అమెరికాకూడా యుద్ధంలో దిగినప్పటికీ ఆ కవులు యుద్ధానికి పూర్వపు తమ ప్రారంభాలను కొనసాగించగలిగేరు (గద్యరచయితలకుమాత్రం యుద్ధంతరువాతకూడ మళ్ళా కొంత కొత్తవిషయం తెలుసుకోవలసి వచ్చింది). ఆ 1912 గురించి ఒక నీగ్రోపాటలోని పంక్తులతో ఇలా చెప్పవచ్చును :

“యోగకాలం వస్తోంది, ఎంతో దూరం లేదు

చాలాకాలంగా దారితోనే వుంది...”

ఆయేడే ఇక త్వరలో పేరుమోయడానికి సిద్ధంగావున్న కవులెందరో ఆ ముహూర్తంలోనూ ఎదురుమాస్తావున్నారు. ఆనాటికి ఎడ్గార్ లీ మాస్టర్స్ కి వయసు 43 ఏళ్ళు. రాబర్ట్ ఫ్రాస్టోకి 37, కార్ల్ సేండ్ బర్గ్ కి 34, వేచెల్ లిండేస్, వాలెన్ స్టీ వెన్సులకు 33. గద్యవాఙ్మయంలోకంటే కవిత్వవిషయంలో వచ్చిన నవ్యత ఆలస్యంగా వచ్చినా చాలాకాలంగా గర్భితస్థితి (gestation) లో వుండనేవున్నది. అయితే అది నైపుణ్యం పాలిటికీ బాణసంచాల ప్రదర్శనలాంటి దేమీ కాదు. ఉచితమైన పడపరికరం, రూపధేయం ఏర్పడకముందు ఆ కవులంతా ఏదో అనిశ్చితస్థితిలో దేవులాడుతూవుండేవారు.

కొందరు కవులు నవ్యకవితాంశల నన్నింటినీ చక్కగా సంపుటి చెయ్యలేకపోయారు. సిడ్నీ లేనియర్ రెండు ప్రపంచాలమధ్య ప్రేలాడే కవిగా భావింపబడ్డాడు. అతని కంటే ఘనమైన ఎడ్విన్ ఆర్లింగ్టన్ రాబిన్ సన్. అతడు న్యూఇంగ్లండువాడు. ఎడ్గార్ లీ మాస్టర్స్ కి సమకాలికుడు. అగ్రశ్రేణిలో అడుగుపెట్టబోయాడుకాని కాలజారి పోయింది. బహుశా దానికి కారణాలు ప్రారంభదశలో అసలు రంగానికి దూరంగా, అజ్ఞాతంగా వుండడమూ, తన కాలానికి తగిన ప్రతిస్పందనం పొందడానికి జింకుగొంకులతో స్వభావంలో ఏదో తోటువుండడమూ

కావచ్చు. మొదట్లో జోలా, హార్డ్స్టెంట్ మోజాపడి వచనరచన చేయడానికి యత్నించాడుకాని క్రమంగా తలపడుతూ పొరపడుతూ దాని నుంచి వేర్పడి స్వీయమైన కవితాధోరణితో పడిపోయాడు. పాపం, అది అతని పాలిటికి కష్టమైన మందకొడిపురోగమనం అయిపోయింది. అతని మొదటి కవితాసంపుటి 1896 లోనే ప్రకటితమైనా 1920 నాటికిగాని జనం గుర్తించలేదు. గుర్తించాక అది కొంతవిజయమే అయింది. మూడు పర్యాయాలు 'పులిట్జర్' (Pulitzer) బహుమానం గెల్చుకున్నాడు. ఏపాటి నైపుణ్యం అతనిలో లోపించినదీ బహుశా ఈ ఒక్కసందర్భమూ నూచిస్తుంది. నిజాని కీ ఇరవై ఏళ్లలోనూ అతడు పొందిన విశేషమైన మార్పుమీ లేదు. ఏ ఇతరనవ్యకవులనూ ఆమోదించని ప్రజల అభిరుచే అతని నామోదించేటంతవరకూ మాత్రం పురోగమించింది. ఒక నిబ్బరం, ఒక అన్వేషణ, ఒక నిస్పృహ గల అతని కవిత్వం సాంప్రదాయమార్గం కంటే చాలా బాగున్నా ఆ మార్గంలో వున్నట్టే భావిస్తుంది. మొదట్లో అతని కావ్యఖండికలు ఒంటరిగా దారిప్రక్కల చిక్కులతో చివికిన నిస్సహాయజీవితాలు గడిపే మనుషుల చిత్రణలుగా వుండేవి. ఆవి సున్నితమైన చిత్రణలు. అందులో న్యూఇంగ్లండుయొక్క వట్టి పొడిపలుకుబడి పట్టుబడిపోయిందతనికి. 'ఇశ్మాక్ అండ్ ఆర్బిబాల్డ్', 'మినివెర్ చీఫ్', 'ఇరోస్ టు రెన్నస్', 'మిస్టర్ ఫ్లడ్స్పాట్టీ' అనే అతని నాలుగు ఖండికల కెగబడ్డారు కావ్యసంకలనకర్తలు (anthologists). నాల్గింట చమత్కారంతోపాటు ఒక అగాధమైన నైరాశ్యదర్శనం వుంది. పైకి ఎంత పటాటోపంగా కనిపించినా అసలు మానవుడి స్థితిలో ఎంత క్లిష్టత, అశాంతి వున్నవో ఎత్తచూపే డాయన. 'మినివెర్ చీఫ్' అనే హాస్య ఖండికతోగూడ ఆయన ఇది వ్యక్తంచేశాడు:

“మినివెర్ మెడిసిని ప్రేమించాడు

అయినా, తా నెప్పుడూ ఎవరినీ (తన్ను ప్రేమించినవారిని)

చూడలేదు.

చూసివుంటే, అవిరామంగా పాపం చేసివుండేవాడు.”

ఇక్కడా చరమశ్రుతి అపశ్రుతే:

“మినివెర్ చీఫ్ చాలా ఆలస్యంగా పుట్టేడు.
తలగోక్కున్నాడు, ఆలోచిస్తూవుండేవాడు,
మినివెర్ దగ్గేడు, దాన్ని ‘విధి’ అన్నాడు,
ఆ యింతా త్రాగుతూవుండేవాడు.”

ఎమిలీ డికిన్సన్ (గెరార్డ్ మేన్స్ హావకిన్స్) తన కాలానికి ముందు పుట్టినదా అనిపిస్తుంది. కాని రాబిన్సన్ మినివెర్ చీఫ్లాగే ఆలస్యంగా పుట్టేడా అనిపిస్తాడు. ఏదో వుంది తోపం. అతడు చేసే ఆగోపణలు గాని, చెప్పే విరుగుళ్ళుగాని పూర్తిగా సంతృప్తిగా వుండవు. న్యూ ఇంగ్లండు యొక్క శుష్కత్వమే అతని తో శక్తి. అతన్ని సాహిత్య పరిపాకానికి దూరంచేసే అదే అతనిలోని ఒక తోపమున్నూ. ఫ్రాస్టులోలాగే రాబిన్సన్ లో వున్న మిత భాషిత్యాన్ని “అని ధీమా కాదు, వట్టి నంగ నాచి తన”మనీ, గోపన గుణాన్ని “అని అగాధవిషాద మేమీ కాదు, వట్టి మేకపోతు గాంభీర్య”మనీ అనుమానించవచ్చు. అతనికి సమకాలిక విషమ పరిజ్ఞానం - అంటే బజారు ప్రచారం గల నవలారచయిత కుండే తాత్కాలిక యోగ్యత కాదు, ఉత్తమకవి కుండవలసిన గాంభీర్యం లేదు. అతనికి వస్తువునీ, భావానీ సమన్వయ రుచుకునే శక్తి కూడా వున్నట్టు లేదు. అతని కావ్యఖండికలు అందులో కొంత హుందా, చతురత వున్నా అందులో ఒక సమస్యాత్మక వ్యసనం కూడా వుంది. (ముఖ్యంగా ప్రచారం పొందిన ‘ఆర్థూరియన్’ విషాదకావ్యత్రికంతో) అది మరీ నీర్ఘంగా ప్రథమ రంగాంతమందు సమాధానం దొరికేదిగా వుంటుంది. ఆయన తానే చెప్పదలచుకొన్నాడో తనకే తెలీని అవస్థతో పడిపోతూ దరిగానక, అభిప్రాయాలు చెదిరిపోతూ గొప్ప శబ్దికమైన నేర్పు మాత్రం చూపిస్తూ చెప్పిందే చెబుతూ వుంటాడు. ఇలాంటి అవ్యవస్థ ఆ కాలంలో మరి

కొండరిలో కూడా కనిపెట్టవచ్చు - ఇంగ్లీషు జార్జియన్సులో అయితే నేమి, విలియమ్ వాన్ మూడి, ట్రంబుల్ స్ట్రీక్ నే మొదలైన అమెరికన్లలో నైతే నేమి. ఈ అమెరికను లిద్దరూ అప్పుడప్పుడు సవ్యపద్ధతి సవలంబిస్తూ వుంటారు కాని మళ్ళా ఒక శాబ్దికమైన అతిసారంతో పడి వదులు కుంటూ వుంటారు.

అసలూ సవ్యోద్యమాన్ని అది రాగానే సడిపించినట్టిది చికాగో. డ్రెయిజర్ వ్రాసిన 'సిస్టర్ కేరీ', నోరిస్ వ్రాసిన 'ది పిట్', అప్టన్ సింక్లెయిర్ వ్రాసిన 'ది జంగిల్' అనే పుస్తకాల్లోని చికాగో పౌరులకు గర్వకారణంగా పరిణామం పొందుతూ వుంది. అది సంయుక్తరాష్ట్ర మహాసగరాల్లో రెండవ స్థానాన్ని ఆక్రమించుకుంది. జనాభా విషయంలో లాగే సాంస్కృతికంగానూ న్యూయార్కు నధిగమించాలనే చూసింది. 1892 లో అక్కడొక విశ్వవిద్యాలయం ఏర్పడింది. ఆ మరుసటి యేడే మహాత్తరమైన 'కొలంబియన్' ప్రదర్శన అక్కడ జరిగింది. 1912 లో హేరియట్ మన్రో 'పాయెట్రి' పత్రిక నెలకొల్పిం దక్కడే. ఆ తీర ప్రాంతంలోనే రచయిత ల నేకులు బయలుదేరారు. ఇల్లినాయ్ కవిత్వయం-కారల్ సేండ్ బర్గ్, వేచెల్ లిండేన్, ఎడ్గార్ లీ మాస్టర్సులు సవ్యకవిత్వంలో 'సర్వం జగన్నాథం' ఉద్యమంనుండి ప్రత్యేకంగా గుర్తింప దగిన అమెరికన్ ఉద్యమానికి దోహదం చేశారు. 'అట్లాంటిక్' కి వేయి మైళ్ళ మారంలోనివారు కావడంవల్ల అందరికన్నా తమలో అమెరికను తనం ఎక్కువ అని వారి వుద్దేశం. ముగ్గురికీ అర్జవధ్వజమైనవాడు, తన విశ్వాసంకోసం బలియైనవాడు, కష్టజీవి, అమెరికా సంక్షేపరూపమైన వాడు అయిన అబ్రహంలింకన్ మీదను, ఇల్లినాయ్ అంటేను గొప్ప గురి యేర్పడ్డది. సేండ్ బర్గు ఆరు సంపుటాలుగా లింకన్ జీవితచరిత్రను రచించాడు. లిండేన్ లింకన్ కి సుపరిచితమైన స్ప్రింగ్ ఫీల్డులో పుట్టేడు. మాస్టర్స్ తండ్రి న్యాయవాద వృత్తిలో లోగడ లింకన్ లో భాగస్వామిగా వుండిన విలియం హార్నెడ్స్ లో తాను భాగస్వామి యైనవాడు.

“నా చిన్నప్పుడెప్పుడూ న్యూ ఇంగ్లండు గురించి వినివుండలేదు నేను” అని వ్రాశాడు లిండేన్. మాస్టర్సు, సేండ్ బర్గ్ (ఒక స్వీడిష్ వలస దారుని కుమారుడు)ల విషయంలో కూడా అది యధార్థం. భౌగోళికంగానూ, రాజకీయంగానూ ఐతే నేమి, వారి మమకారాన్ని బట్టి అయితే నేమి మిసిపిపి లోయ వారికి నచ్చిన సీను. చికాగోయే వారికి రాజధాని. దాని కేంద్రప్రాంతపు వాతావరణాన్ని అలవడుచుకోవడానికే వారి కవిత్వం ప్రయత్నించింది. సేండ్ బర్గు లిండేన్లు ప్రత్యేకంగా తమ నిర్వచనాలతో ‘పబ్లిక్ - పీపుల్’ విషయంలో అమెరికాలో గల పెద్ద సమస్యను పరిష్కరించడానికి ప్రయత్నించారు. ‘పబ్లిక్’ అంటే అలి సాధారణమైన దానిని అసాధారణంగా చేసేదనీ, ‘పీపుల్’ అంటే సర్వ సామాన్య విషయాలనుండి ప్రాముఖ్యాన్ని త్రుంచేసేవారనీ నిర్వచించారు.

ఆ ప్రయత్నం జరిగినప్పుడు ప్రమాదా లెక్కువగా వున్నాయి. కవి యైనవాడికి సభా వేదికల వాగ్ధోరణిలో పడిపోవడానికి గాని, మగ సిరి గురించి పట్టించుకోవడానికి గాని, ముందంజలు వేసే అమెరికన్ పశ్చిమ ప్రాంతపు తొందర పిలుపులకు లొంగిపోవడానికి గాని, వ్యక్తిత్వం కోల్పోయి మందిలో కలిసిపోవడానికిగాని అవకాశం వుంది. బజారు భాషతో కవిత్వం వ్రాయడ మంత సులువైన పనికాదు. యాసబాసలు, మాండలికాలా (Slang and dialect) వున్నాయంటే అవి వేగం అంతర్ధానమైపోతాయి. అదీగాక ఒక పట్టాన బోధపడవు. అంతా వట్టి జానపదంగా కానవస్తాయి. సేండ్ బర్గు, లిండేన్లు అవకాశం వున్నంత మేరకు సామాన్య ప్రజలతో కలిసిపోయేవారు. అసలు సేండ్ బర్గు వాళ్ళతోనే పెరిగేడు. రచనా వ్యాసంగానికి ముందాయన శ్రామిక వృత్తి కూడా చేసేవాడు.

వాళ్ళకు వాళ్ళ ప్రజాకవిత్వ సృష్టిప్రయత్నంలో క్రమంగా మూడు విషయాలు తోడ్పడ్డాయి:

కవిత్వ ప్రతికూల వస్తుపద సంచయం యెడ నవ్యోద్యమాని కేర్ప

దిన సానుభూతి; సర్వసాధారణమైన అమెరికన్ సంభాషణలోని నికటమైన శక్తి; వెనుకబడిన నీగ్రో తన విషాద వేదాంతంతోనూ, లయాత్మకంగా భావం వ్యక్తీకరించగల సహజ సామర్థ్యంతోనూ ప్రత్యేకంగా చేసిన దోహదం. ఈ లయల హాయిలు 'జాజ్' (Jazz) సంగీతంతో చక్కగా కుదురుకుంది. లాక్షణిక శిక్ష లేని ఒక విశిష్టమైన సంగీతరూపమది. ఒక నీగ్రో అన్నట్లు అది మరబత్ బౌరత్ రుబాయతుల నుండి కాదు - పచ్చి కల్లునుండి, పడుపుగ తైలనుండి, విచ్చుకొన్న వియత్తలము నుండి ఆవిర్భవించినట్టిది.

అలాంటి తోడ్పాటులతో కారల్ సేండ్ బర్గ్ కవిత్వం అవతరిల్లింది. మొదటగా 1904 లో ప్రకటితమైన అతని కవిత్వం ఉపేక్షింపబడింది. పదేళ్ల తరువాత కవిత్వం చదివే అలవాటున్నవాళ్ళు అతని కవిత్వం చదవడానికి సుముఖంగా వున్నారు. 'చికాగో' అన్న అతని కావ్యఖండికకు బహుమానం వచ్చింది. దాని కది హేరియట్ మన్రో పత్రికలో ప్రచురింపబడటం, ఆ పట్టణం ప్రశంసాత్మకమైనది కావడం కొంత పనిచేసివుండవచ్చు. అయితే మరి రెండేళ్ళ కాయన చికాగో పద్యాలు (Chicago Poems) వెలువడేసరికి వచ్చిన ప్రశంస కచ్చితమైనదే. అతడు విట్బుక్ నుండి కొంత గ్రహించాడన్నది వాస్తవం. ఇద్దరికీ దృక్పథంతో సామ్యం అయితే వుందిగాని అతని కితడు ప్రతిధ్వనిలాంటివాడు కాదు. సేండ్ బర్గ్ పద్యాలు కొన్ని మరీ పొడుగాటి వచనప్రసంగాల్లా వున్నా, సాధారణంగా అవి సంగ్రహంగా వ్యావహారికధోరణిలో వుంటాయి. అవి చికాగో మహానగర కోలాహలాన్నీ, నూర్యకిరణకోభాయమానాలైన శాద్వలతలాలనూ, సామాన్య మానవుడినీ ఘనంగా చిత్రించాయి :

"I speak of new cities and new people.
I tell you the past is a bucket of ashes.
I tell you yesterday is a wind gone down,
a sun dropped in the west.

I tell you there is nothing in the world, only an ocean of to-morrows, a sky of to-morrows."

[నవ్యనగరాలగురించి నవ్యజనులగురించి చెబుతాను.

ఇటు విను, గతమంటే వట్టి బూడిదబుంగ.

నిన్న అన్నది వెనక్కుపోయిన గాలి,

పడమట వ్రాలిన ఒక నూత్యదు.

నే చెబుతాను విను, ఈ లోకంలో ఏమీ లేదు,

ఉన్నది ఒక రేపులసముద్రం, ఆకాశం.]

ఈ పద్యాల్లో సేండ్ బర్గు విట్మన్ లాగే లోకంలో చాలా వికారం, అసౌఖ్యమూ వున్నాయని అంగీకరిస్తాడు. కాని అన్యాయాలూ, అక్రమాల గురించి ఆయన ఒక ప్రాచీన 'మాలికపరిణామవాది' (Radical) లా వ్రాస్తాడు. ఆ అన్యాయాల కత డాగ్రహోదగ్రు డౌతాడు; నైరాశ్యం పొందాడు. కాని అసలు కాయన కొక తృప్తి వుంది. కారణం : తన ప్రపంచాన్ని తాను ప్రేమిస్తాడు. అలిసామాన్యవిషయాల్లోగూడ, అంటే బేస్ బాల్ ఆట, కష్టజీవుల 'హైలేస్' పాట, వ్యవసాయక్షేత్రాల్లో జీవితం, పట్నవాసపు పడుపుకత్తెలు, నీగ్రోల 'బాజ్' సంగీతపు సుమారము మున్నగు విషయాల్లోగూడ కవితాంశను కనిపెడతాడు.

నలభైయేళ్ళు గడిచాక ఆ పద్యాలన్నీ రక్తి నిలువరించుకోలేక పోయాయి. మొత్తంమీద వాటి కొక జీవకళ వుంది, ఒక సవ్యఃఫలం వుంది (రాబిన్సన్ పద్యాలకు లే దది). వాటిలో హార్దమార్దవం వుంది; వెర్రిబాగుల నమ్మకం లేదు. ఆ యాసలో ఒక సిసలైన నుడికారం వుంది. అది సేండ్ బర్గు మానవప్రేమతోపాటు కరగిపోయే గుణం గలది :

"Take any streetful of people buying clothes and groceries, cheering a hero or throwing confetti and blowing tin horns...tell me if

the lovers are losers...tell me if any get any more than the lovers...in the dust...in the cool tombs."

[ఏ వీధిలో నిండివున్న జనాన్నే నా చూడు—బట్టలు, సరుకులు కొంటూ వున్నవాళ్ళనుగాని, ఒక వీరుణ్ణి అభినందిస్తూవున్నవాళ్ళనుగాని, రంగు కాగితాలు విసురుతున్నవాళ్ళనుగాని, తగరపు బూరా లూడుతూ వున్నవాళ్ళనుగాని...అప్పుడు చెప్ప నాకు ప్రేమికులన్నవాళ్ళు నష్ట జాతకు లైతే...మట్టిలోగాని, చల్లని సమాధుల్లోగాని ప్రేమికులు పొందగలిగినదానికంటే ఎక్కువ ఎవరేనా పొందితే నాకు చెప్ప.]

కేవలం కవిత్వాని కనుకూలంగాని పరిస్థితులనుండికూడ నిండైన కావ్యత్వం పొందవచ్చుననీ, గంభీరమైన విషయాలకుగూడ వికటత్వం కాకుండ మరింత గాంభీర్యం కలిగించడానికే 'యాస'నుకూడ వాడవచ్చుననీ సేండ్ బర్గు నిరూపించడలచిన ట్లున్నది. జాన్ బ్రౌను గురించి చెప్పే అతని 'Ossawatomic' అనే ఖండికలో (సేండ్ బర్గ్ తృతీయసంపుటి-Smoke and Steel, 1920 లో వున్నది) అలాంటి చప్పిడిఫోరణి నుండి కూడా ఎలాంటి స్వారస్యం రాబట్టుకోవచ్చునో ఆ చివరి పద్యం చూస్తే తెలుస్తుంది :

"They laid hands on him
And the fool killers had a laugh
And the necktie party was a go, by God,
They laid hands on him and he was a Goner,
They hammered him to pieces and he
stood up.
They buried him and he walked out of the
grave by God,

Asking again : Where did that blood
come from ? ”

[ఆ మూర్ఖఘాతుకు అతనిమీద చేతులువేసి ఒక అట్టహాసం చేశారు. ఇక కంఠపాశప్రయోగక్రియ. వా శృతనిమీద చేతులు వేశారు—అతడు సర్వనాశనం కావలసివుంది. వా శృతనిని సుత్తితో ముక్కలుగా కొట్టేరు - లేచి నిలబడ్డా డతడు. వా శృతనిని గొయ్యితీసి కప్పెట్టేశారు - దైవికంగా అతడు ‘సమాధి’ లోంచి నడిచి వచ్చేశాడు—పైగా ఆ రక్తం ఎక్కడనుంచి వచ్చింది అని అడుగుతూను.]

వేచెల్ లిండేన్ కూడ తన నీరసచపలవాచాలతాత్మకమగు పద్య సంపుటితోని కొన్ని అనర్ఘరత్నాల ద్వారా కొంత ప్రభావం నెరిసాడు. చిన్ననాట వట్టి అపరిణతుడైన కవిగా అతడు కొన్ని కలలు కన్నాడు. యువజనక్రైస్తవసంఘానికి (Y. M. C. A.) తాను ముఖ్యగాయకుడు కావాలనీ, సంస్కృతికీ మోటతనానికీ రాజీ కుదర్చాలనీ, 1905 నాటికి చికాగోతోని మనుషు లందరికంటె గొప్పవాడి ననిపించుకోవాలనీ పట్టు బట్టేడు. కాని 1913 వరకు చికాగో కతనిగురించి ఏమీ తెలీదు. ఆ యేడు హేరియట్ మన్రో పత్రికతో ప్రచురింపబడిన అతని ‘General William Booth Enters Heaven’ అనే ఖండిక స్వాభావికా లైన అతని మొదటి రెండు కోరికలూ నెరవేరాయని ఋజువుచేసింది. 1905-1913 సం॥ మధ్య ఆయన ఒక దేశద్రోహురిలా అమెరికా అంతా తిరిగాడు. తిండికోసం తన పాట లమ్ముకున్నాడు. మరికొందరు ద్రిమ్మరు లతో తనను తాను సరిపోల్చుకున్నాడు. వాళ్లు : నడిమి పడమటిదేశంతో భవిష్యదాశాంకురాలు చల్లుతూ తిరిగిన ‘జానీ ఏపిల్ సీడ్’, అపలేచియన్ పర్వతాలమీదుగా కంటక్కిరాష్ట్రానికి మార్గదర్శకుడైన డేనియల్ బూన్, ‘బర్నమ్’ వంటి సర్కస్ మనుషులు, పర్యటనల్లోకూడ నిగ్రహం చూపే సంస్కర్తలు, ‘జిప్పీ’లు, ప్రాచీనమతప్రచారకులు, ముఖ్యంగా నిప్పును

నిశ్చయించే కేంబెల్ మతానుయాయులు (Campbellites). వీళ్ళందరి తోటి ఆయన తన అమెరికన్ పుణ్యపురుషచరిత్రాన్ని (Hagiography) తయారుచేశాడు. దానికి (లింకన్ తోపాటు) జాన్ బ్రౌన్, ఆండ్రూ జాక్సన్, ఇల్లినాయ్ గవర్నర్ ఆల్ట్రగెట్, 'డెమోక్రటిక్' నాయకుడు విలియం జెన్నింగ్స్ బ్రయన్ మొదలైనవారినికూడా చేర్చాడు. అదో పెద్దసరదాలపుట్ట. అందులో సినీమాతారలూ చోటుచేసుకున్నారు. కీట్సు, పో, విట్మన్, ట్వెయిన్, ఓ హెన్రీలకూ చోటు దొరికింది. అందు లోంచి నాటకీయమైన ఆర్భాటంతో ఒక పద్యరచనావిధానాన్ని రూపం దించా డతడు. దానికే పిమ్మట 'Higher Vaudeville' ('వాడ్విల్' అంటే మన వీధిభాగవతంలాంటి ధోరణిగల రచనావిశేషం) అని పేరు పెట్టేడు. శిష్యసంచారాలకి బయలుదేరేటప్పుడు మతాధిపతులెలా ప్రసంగిస్తారో అలాగు ఒక పెద్దసమాజంముందు బిగ్గరగా పైకి చదవడాని కుద్దేశింపబడ్డాయి అవి. అలా కలగాపులగపు జనసందోహానికి చేరిన అతని మొదటి పద్యం జనరల్ విలియం బూత్ స్వర్గప్రవేశం గురించినది :

“Booth led boldly with his big bass drum—
(Are you washed in the blood of the lamb?)
The saints smiled gravely and they said :
‘He’s oome.’

(Are you washed in the blood of the lamb?)”

[థంకా బజాయిస్తూ ధైర్యంగా పరిక్రమించాడు బూత్—(నువ్వు కాని జగద్రక్షకుడి రక్తంతో క్షాళితుడి వై నావా?) యోగులు గంభీరదర హాసం చేసి “అతడు వచ్చా” డన్నారు. (నువ్వుకాని జగద్రక్షకుడి రక్తంతో క్షాళితుడి వై నావా?)]

ఈ పద్యాల్లోగాని హాస్యం ఉద్దేశింపబడినా, అల్పత్వనూచన వున్న దనుకొన్నా అవి దుర్భరంగా భాసించివుండేవి. అయితే సమ్యగ్విషయమే

అం దుద్దిష్టం. అంచాత లిండేన్ హాస్యాని కొక గిరిగీయగలిగా దని చెప్పాలి :

“His sweetheart and his mother were
Christian and meek.
They washed and ironed for Darius
every week.
One Thursday he met them at the door :—
Paid them as usual, but acted sore.
He said :—‘Your Daniel is a dead little
pigeon’
He’s a good hard worker but he talks
religion...’ ”

[అయినప్రియురాలూ, తల్లి ఇద్దరూ క్రైస్తవులు; మెత్తనివాళ్ళు. రక్షకుడికోసం ప్రతివారం స్నానం చేసి ముస్తాబయ్యేవారు. ఒక గురువారంనాడు ద్వారంవద్దర కలిశాడు. మామూలుగా ఇచ్చే దేదో యిచ్చాడు కాని అనిష్టంగా ప్రవర్తించాడు. అత నన్నాడు : “మీ డేనియల్ చచ్చిన పిచ్చుకలాంటివాడు. కష్టపడి పనిచేసేవాడే కాని మతం సుర్కించి మ్లాట్లాడుతాడు.”]

సేండ్ బర్గులాగే లిండేన్ కూడ నీగ్రోలనుంచి కొంత గ్రహించాడు. అయిన తండ్రి ‘అంకుల్ రెమన్’ను అతనికి చదివి వినిపించాడు. వాళ్ళ స్ప్రింగ్ ఫీల్డు నివాసంలో నీగ్రో పనివాళ్ళున్నారను. అతడు తాను కొంత దాక్షిణాత్యుడి ననుకొంటాడు. “రంగువేసినట్లు ఘోరంగా, వికారంగా, దురవగాహంగా కనిపించే మేసను, డిక్సనుల కోవకి చెందిన మనుషులంటే మా కెంతో మమత” అంటాడు. గొప్ప దనిపించుకునే అతని కవిత్వంలో జనసామాన్యాన్ని బాగా ఆకర్షించే బహురూపులు (Costumed actors), పాటలు, మతప్రచారకులూ, రాజకీయాల రాయళ్ళు అభి

నయాలు మొ॥ వాటిగురించిన విశేషాలు వుంటాయి. ఆ అభినయాలతోని
దంభం, వంచన మొ॥ లక్షణాలు గ్రహించి అద్భుతమైన కవిత్వం చెప్పే
దాయన :

“All the funny circus silks of politics
unfurled,
Bartlett pears of romance that were honey
at the cores,
And torchlights down the street, to the
end of the world.
There were truths eternal in the gab and
tittle-tattle.
There were real heads broken in the
fustian and the rattle...”

[తాత్పర్యం : రాజకీయాల్లోని యుక్తులూ మోసాలూ రసనిర్భరా
లైన ప్రబంధఫలాలను, దిగంతాలకు ప్రసరించేటట్లుగా మనుషుల బ్రతు
కులక్రింది వెలుగురేకలను బయటపెట్టేయి. వట్టి పరిహాసప్రలాపాల్లో
కూడా శాశ్వతసత్యా లున్నాయి. ఉచ్చైస్వరంతో చేయబడిన ఉజ్జ్వల
ప్రసంగాల్లో బుర్రలు పగిలిన సంవర్షాలున్నాయి.]

అమెరికనుల ఆశాకల్పితగాథతో ‘రేపులప్రపంచం’గా రూపొందిన
పశ్చిమప్రాంతం లిండేన్ చూపుతో, ఊహాలోకూడ ప్రవేశించింది. అతని
దర్శనం స్పష్టంగా వున్నప్పుడు చిన్నపిల్లల కుల్లాసం కల్పించే పద్యా
లతనిచేత వ్రాయించే ఒక అమాయకత్వాన్ని అలవరుచుకుంటుంది.
(ఉదా : ‘The Moon’s the North Wind’s Cooky’,
‘Yet Gentle will the Griffin Be’). అవి ఒక పచ్చి వాస్తవి
కత, ఒక స్వప్నజగత్తు అప్రయత్నంగా కలిసిపోయిన ట్లనిపించే దుపేని
యర్ రూపో చిత్రాలను జ్ఞాపకంచేస్తాయి.

సేండ్ బర్గు లిండ్సేలు ఒక బింకంతో, పొంకంతో నడిచారు. ఎప్పుడన్నా వాళ్ళ పద్యం పట్టు తప్పిందో వట్టి చప్పిడిధోరణితోగాని, ఒక వెర్రిబాగుల ధోరణితోగాని పడిపోయేవారు.

“I am the gutter dream,
I am the golden dream.”

[నే నొక మలినస్వప్నాన్ని, నే నొక మేలిమిస్వప్నాన్ని.]

అని పాడుకొన్నాడు లిండ్సే. అయితే చాలా పద్యాల్లో ఆ స్వప్న వాస్తవికజగత్తుల అద్భుతమేళనం వుందే అది కుదేలయిపోయింది. కారల్ సేండ్ బర్గ్ అంతకన్నా ఘటికుడైనా అతని పద్యాలకూ కొంత కొంతగా అదే గతి పట్టింది. సామాన్య మానవుడి వైఖరి, అతడి మాటలూ, పాటలూ సేండ్ బర్గ్ ని కదిలించివేశాయి. పీఠప్రతిష్ఠలాంటి అతని లింకన్ జీవితచరిత్రలో ఆ కదలికల చాకచక్యం కనిపిస్తుంది (2 సం. 1926, మరి 4 సం. 1939). అతని ‘American Song bag’ (1927) అనే నొక మంచి వాసికెక్కిన పదాల సంపుటి. ‘The People, Yes’ (1936) లో ఆయన ప్రతిమానవుడితోనూ తన కున్న విశ్వాసాన్ని నూత్నలతో, తోతోత్తులతో చెప్పడానికి ప్రయత్నం చేసి కొంత సాఫల్యం పొందేడు. అయితే క్రమంగా అతని ధోరణి పలచబడి కవిత్వపు పలుకుకంటే వట్టి సామాన్యపు లోకవాసన యెక్కువై పోయి అతని రచన మననయోగ్యతను గోల్పోతూ వచ్చింది. ఆ తొలినాటి బిగువూ బింకమూ పోయి ఆ కవిత్వం మంత్రజపంలా పునరుత్తులకు పాల్పడి, ‘Remembrance Rock’ (1948) తో లాగు వచన వాసన వేస్తూ అమెరికన్ ఇతిహాసపు విశేషాల చేటభారతంలా అయిపోయింది. అయితే అతడు చాలా నిజాయితీపరుడు. పిదప కాలంతో పెద్ద కార్యభారం నెత్తి నేసుకుని విఫలు డయ్యాడు.

ఇక ఎడ్గార్ లీ మాస్టర్స్ సంగతి. అతడు ‘చికాగో వికాసం’ విషయంలో మూడవ స్థానిక కవి. (ఇక్కడ ‘వికాసం’ సరియైన మాట

కాదు. అది సంస్కృతి విషయంలో చికాగో ఎత్తిన మొదటి జన్మ. చిన్ననాట కేవలం సాంప్రదాయక కవిత్వా మార్గంలో పరిక్రమించాడు. హఠాత్తుగా గొంతు చెరవిడింది. క్రొత్త పలుకుపలికింది. గ్రీకు కవిత్వా సంకలనంలోని నూత్తులు, చాటూత్తులు, 'చరమశ్లోకాలు' (epitaphs), ఇల్లినాయి రాష్ట్రంలో పల్లీపక్కణ సీమల్లో అఱ్ఱబ్రతుకుల మనుష్యుల గురించి తాను పడిన మథన, కారల్ సేండ్ బర్గు ప్రభృతులు స్వచ్ఛందచ్ఛందస్సు (free verse) విషయంలో చేసిన ప్రయోగాలూ అతనికి గొప్ప ప్రేరణ కలిగించాయి. తరువాత 'Spoon River Anthology' గా రూపొందిన పద్యా లాయన 1914 లో వ్రాయడం ప్రారంభించాడు. ఒక ఇల్లినాయి శ్మశానంలో సమాధులమీద కథావశేషాలు ఆత్మకథ చెప్పకొన్నట్లుగా వ్రాశాడు కొన్ని పద్యాలు. అందలి తీరు ఒకప్పుడొక విషాద కావ్య కారుణిక వైఖరిగాను, ఒకప్పుడొక్కొక్క మైన జీవిత సమర్థనంగానూ, ఒకప్పుడు ఆశాభంగావమాన ఘూర్ణితమైన హృదయంనుండి బాహిరిల్లిన మహా ఘోషగానూ వుంటుంది. భర్తలు, భార్యలు, తలిదండ్రులు, బిడ్డలు ఒక్కొక్కరే అసలు తమ బ్రతుకుల్లో జరిగిందేమిటో తమ తమ దృక్పథాలతో ఏకరువుపెడతారు. ఆ 'చరమశ్లోకాలు' తోటివారితో ఎవరూ ఏమీ చేయలేని సామూహికమైన నేరాల్లో పాలుపంచుకుంటూ వున్నా వ్యక్తిని వేరుచేసి వుంచే సంఘంయొక్క సమాహారరూపాన్ని నిరూపించడానికి ప్రయత్నం చేశాయి :

“Oh many times did Ernest Hyde and I
Argue about the freedom of the will,
My favourite metaphor was Prickets's cow
Roped out to grass, and free you know as far
As the length of the rope.”

[ఓ, చాలాసార్లు ఎర్నెస్టు హైడూ, నేనూ ఇచ్చాశక్తియొక్క

స్వచ్ఛందత గురించి వాదించుకొన్నాం. గడ్డిమేతకు పలుపుకట్టి విడిచిన ప్రిక్కెట్టుగారి ఆవు నా కభిమతమైన సామ్యం. దాని కెంత స్వేచ్ఛ తెలుసా, ఆ పలు పెంత పొడవో అంతమేర.]

కాని ఎప్పుడో ఒకనాడు ప్రిక్కెట్టు పసలం పలుపు ఒసులై పోతుంది. ఆ మాట లన్నవాడి డొక్క వాల్చేస్తుంది. పైపంక్తులు నూచించినట్లు ఈనా డాయన Spoon River Anthology కి కవిత్వంగా ఏమీ రాణింపు లేదు. మానవ ప్రకృతి గురించి తగిన వ్యాఖ్యానంగా దానితో ఏమీ గాంభీర్యం లేదు. అయితే దాని కాలంలో అది 'నవ్య కవిత్వం'గా బాగా చలామణీ అయినట్టిదే. ఎందు కలా అయిందో మనం తెలుసుకోదాని. కన్నట్టుగా తగిన శక్తినీ, అర్జవాన్నీ మాత్రం నిలుపుకునివుంది. తరువాతి రచనతో అతని దృక్పథం కళంకితమైపోయినట్టు కౌసవస్తుంది. (ఉదా: Lincoln, the Man, 1931.) అయితే హేమింగ్వే గార్లెండు ప్రభృతులు వచనంలో ఏం చెయ్యబోయినారో అది చెయ్యడానికి యుక్తిపన్నేడు మాస్టర్సు తన 'Spoon River' లో. సేండ్ బర్గు లిండేస్లలాగ మాస్టర్సు కూడ తన పద్ధతిలో పూర్వపు తరం వారు ఊహించివుండడానికి కూడా వీల్లేదనేటంతగా కవిత్వానికి గల అవకాశాలను ప్రపంచించడానికి తోడుపడ్డాడు.

అదే రోజుల్లో పేరుమోసిన మరో కవి రాబర్ట్ ఫ్రాస్ట్. కాలి ఫోర్నియాలో పుట్టినా అతడు న్యూ ఇంగ్లండును స్వస్థానంగా భావించాడు. దాన్నే తన కవిత్వ ప్రదర్శనానికి రంగపీఠం (background) చేసుకున్నాడు. 1913 నాటి కెలాగో తంటాలు పడి ఒక ప్రచురణకర్త సుముఖత సంపాదించాడు. అప్పటి కతని వయస్సు ముప్పయ్యైనిమిదేళ్ళు. ఆ ప్రచురణ ఇంగ్లండులో జరిగింది. ఆ ముందటే డక్కడ వున్నా డాయన. 'A Boy's Will' అనే ఆ మొదటి సంపుటితోనే ఆయన లబ్ధప్రతిష్ఠు డయ్యాడు. 'North of Boston' (1914) అనే రెండవ సంపుటి మరీ సాఫల్యాన్ని చేకూర్చింది. 1915 లో అమెరికాకు తిరిగి వచ్చి

న్యూ హేంప్షైర్ వ్యవసాయక్షేత్రంలో స్థిరపడి రచనావ్యాసంగం చేస్తూ బాగా రాణిస్తూ వచ్చాడు.

ఈ శతాబ్దిలో అమెరికన్ కవిశ్రేష్ఠుడుగా చాలామంది చేత పరిగణింపబడ్డాడు ఫ్రాస్ట. కాని అతని కవిత్వం పూర్వోక్త కవుల కవిత్వంలా నూతనోద్యమ ఫలిత మనిపించదు. అతని ఛందస్సులలో వైవిధ్య మున్నా పుస్తకం విప్పగానే పాఠవాసన కొదుతూ వుంటాయి. అలాగే భాష కూడా న్యూ ఇంగ్లండు వ్యవహారం నుండి గ్రహింపబడిందే కాని పాఠకుడి నుర్రూత లూగించే సజీవభాష కాదు. సమకాలిక రచయిత లందరికీ మైకం కలిగించిన వస్తువైన నగర జీవితానికి అతని కృతుల్లో చోటు దొరకలేదు. అతడు జానపదుడు. జానపదజనోచితమైన చాదస్తం వున్నవాడు. ఋతు ఋతువుల క్షయవృద్ధుల సంగీతం ఆలపించే జానపద ప్రకృతి తన యెడిలో నివసించే వారిపై ఒక అనున్యూతమైన భావప్రభావాన్ని కలిగివుంటుంది. అయితే ఫ్రాస్ట కవితా కలకంఠ కంఠశ్రుతిలో ఒక నవ్యత వుంది. న్యూ ఇంగ్లండు గ్రామజీవితాన్ని చిత్రించే విట్టియర్ అనే మరో కవి వున్నాడు కాని అతనిలో కలపకూడ దితనిని. అతడికి పెద్ద పెద్ద ఉద్దేశాలు లేవు. తన రచనలో ఆటే కవితాంశ వుండకూడ దన్నది తన సంకల్పమైనట్టు స్పష్టం చేశా డాయన. ఆ కవితాంశ యన్నది దానంతట అది పైనుంచి అయా చితంగా రావాలని ఆయన వుద్దేశం. సేండ్ బర్గు లిండ్రేలు నిత్యజీవితానుభూతిలో పాలుపంచుకోవా లనుకుంటూనే కవులుగా వందిమాగధుల పాటి చెయ్యకపో మనుకునేవారు. ఫ్రాస్ట ఒక కృషీవలుడు. అతని కవిత్వం ఒక లాభంలాంటిది. అస లా వ్యవసాయమే అతనిలోని భాగం. వాస్తవికత కతని లంగరు.

అతని కవిత్వం అతని పొలంమీది పంటలాంటిది. దానికి సంబంధించిన ప్రత్యంశమూ అతనికి సుజ్ఞాతము. దానిని అలవోకగా అందంగా బంధురంగా మాటల్లో ఎలా మలచాలో అతనికి బాగా తెలుసు. మిత

భాషలు, దరిద్రులు, కాని దర్జా గలవాళ్ళు అయిన న్యూ ఇంగ్లండు ప్రజల్ని స్వగతాలతో పిలిచా డాయన. అవి ఇ. ఎ. రాబిన్సన్, రాబర్ట్ బ్రౌనింగుల పద్యాలను కొంత పోలివుంటాయి కాని, తేడా లేకపోలేదు. అతని కావ్యంలోని మనుషులు ఎడప తడప నిబిడనిశ్శబ్దాన్ని చీల్చుకుంటూ అతి నిదానంగా మాట్లాడుతారు. వాగుడుతనం వాళ్ళకు సరిపడని సంగతి. విజాతీయమైనది. రాబిన్సన్ కవిత్వంలో లాగ వాళ్ళు ధారాపాతంగా మాట్లాడలేరు; బ్రౌనింగు కృతుల్లోలాగ ఉండుండి ఉరుమలేరు. ఏకాంత సీమల్లో వాళ్ళ ఏకాకి క్షేత్రాలు, దుర్భర హేమంత శిశిరాలు, అతిక్షుప్త వసంత గ్రీష్మాలూ, ఇరుగు పొరుగులుగా వుండే నష్టాలు, కష్టాలు, చావులూ ఇవన్నీ గమనిస్తే, పాపం, వాళ్లెంత గుండె గుప్పిట పట్టుకొని బ్రతుకు తున్నారో అనిపిస్తుంది. కవిత్వంలో ఆ బ్రతుకుల కటుత్వం మరీ దుస్సహ మనిపిస్తుంది కాని మధ్యలో విరామక్షణాలు చాలా ఉల్లాసం కలిగిస్తాయి. అయితే ఆ న్యూ హేంప్ షైరులోని జీవితం ప్రాస్తు తన సిద్ధహస్తంతో చిత్రించినా అతడు చిత్రించినంత ఘోరంగా మాత్రం లేదు.

అయితే ఇక్కడ ఒక తేడా వుంది. ప్రాస్తు రమ్యరచనాచణుడైన కవ్వేయైనా ప్రథమశ్రేణికి చెందినవాడు మాత్రం కాదు. అతని మాటల్లోనే కావ్యమంటే - “మోదావహంగా ప్రారంభిస్తుంది. ప్రేరణకు కారణ మవుతుంది. తొలిపంక్తితోనే తన గమ్యాన్ని నూచిస్తుంది. కొన్ని మంచి సన్నివేశాలను చిత్రిస్తుంది. చివరకు జీవిత స్వరూపాన్ని నిరూపిస్తుంది. ఆ నిరూపణం గొప్పగానే వుండవలసిన అగత్యం లేదు. అవ్యవస్థ నెదిరించి తుణకాలం నిలబడితే చాలు. అది పురోగమిస్తూనే తన పేరు సార్థకం చేసుకుంటుంది. సవివేకమూ, సవిషాదమూ అయిన ఒక్క చరమశ్రుతిలో ఒక్క ముక్తాయంపుతో తనకోసం నిరీక్షించేదాన్ని కనిపెట్టేస్తుంది...” ముక్తాయంపు అంటే అదేదో నీతి ప్రవచనమని కాదు, రొట్టె పైపెచ్చు లాంటిది. రుచి చూడాలంటే పాఠకుడే పెచ్చుడదీసుకోవాలి. ప్రాస్తు తన ‘Oven Bird’ చివరి పంక్తులలో మరో డొంక తిరుగుడు అభిప్రాయాన్ని వ్యక్తం చేశాడు.

“The bird would cease and be as other birds.
But that he knows in singing not to sing,
The question that he frames in all but words
Is what to make of a diminished thing.”

మళ్ళా యిక్కడొక చిక్కు సమస్య వచ్చిపడింది. తనకు కవిత్వ కరణం (poeticising) యెడల ఉన్న ద్వేషంతో అంతకు ముందు నాటక వితావస్తువుగాను, కవి కర్తవ్యంగాను పరిగణింపబడిన వాటిని నిరసించాడు. అతడు చిత్రించిన సన్నివేశరీతులు సాటిలేనివి. అవి అతని ప్రభుత్వ పరిధి లోనివి. ఎవరూ వాటి సతిశయించలేరు. కాని స్పష్టికరణం అంటే కవి చివరికి తన ఆశయం విశదం చెయ్యడమన్నది వున్నదే ఆయన యెంత సమ్రంంగా చేసినా అది ఒక్కొక్కప్పుడసమగ్రంగాను, వ్యక్తావ్యక్తంగాను, తప్పించుకొనేదిగాను, అనిష్ట నూచకంగానూ వుంటుంది. ఆయన ఎంత ఉద్దేశపూర్వకంగా స్పష్టికరణం చేయబూనినా మన సందేహాలు మాత్రం పోవు. నిలుకడ తుణికమన్న సంగతిని మాత్రం నూచిస్తుంది. అంతర సత్యం కంటే పచ్చి వాస్తవికతకే ప్రాముఖ్య మిచ్చాడని నూచిస్తుంది. ఏమయినేం, రాబర్ట్ ఫ్రాస్టు ప్రముఖ కవి, కొన్ని సమగ్ర సుందరాలైన ప్రశస్తాలైన గొప్ప కావ్యఖండికలు చెప్పే డన్నది నిర్వివాదమైన అంశం.

ఫ్రాస్టనగా మధ్య పశ్చిమ ప్రాంతీయు లనగా వాళ్లు ప్రపంచ ప్రగతికే దూరంగా వున్నారని నొక్కి చెబితే అపార్థం చేసినట్టవుతుం దేమో గాని, నిజానికి వాళ్ళు నాగరికమూ, సార్వజనీనమూ అయిన అభ్యుదయం సాధించిన ఈ శకపు ప్రాచ్యప్రాంతీయు కవులనుండి కొంత వేరుపడి పోయారనే చెప్పాలి. ప్రాచ్యకవులకు లండను పేరిసులలో లావాదేవీ లుండేవి (ఫ్రాస్టు ఇంగ్లండులో వున్న కాలంలో నివసించింది లండను నగరంలో కాదు, ఒక గ్రామసీమలో). వాళ్ళకి చికాగోలో కంటే న్యూయార్కులోనే, ‘గ్రీనిచ్ విలేజ్’ భాగంలోనే ఎక్కువ దిల్ ఖమ్ గా

వుండేది. సాహిత్యానికి సమాంతరంగా చిత్రలేఖనం, సంగీతం, నాటకం మొ॥ కళలతో వచ్చిన పరిణామాలు తెలుసుకోవడాని కవకాశాలున్నాయి. అయితే వారికి చికాగో వారితో కొన్ని సామ్యాలు లేకపోలేదు. వారి వారి పరిష్కార మార్గాలు వేరయినా అసలు సమస్య లొకటే. హేరియట్ మన్రోయొక్క 'పోయెట్రీ' అందరికీ అవకాశం కల్పించింది. విలియం కార్లోస్ విలియమ్స్ కవితతో కొంతవరకు ఈ భేద సాదృశ్యాలు రెండూ కనిపిస్తాయి.

విలియమ్స్ అభిజనం న్యూ జెర్సీ. వైద్య వృత్తిలో వుంటూనే కవిగా కూడా తన అస్తిత్వం నిలుపుకొంటూ వచ్చాడు. న్యూ జెర్సీ రాష్ట్రంలోని రూథర్ ఫర్డ్ లోని జీవిత సామగ్రినుండి కవితా రసాయనం తయారు చేశాడు. తన వస్తు వెంత మోటుగా, నీరసంగా వున్నా తన కావ్యకళాదృష్టితో దాన్ని రూపాంతరితం చేసేశాడు. వాలెస్ స్టీ వెన్ను అనే మరో కవి విలియమ్స్ గురించి "కవిత్వ విరుద్ధమైన దాని గురించిన అతని కామన రక్తదాహం లాంటిది. కాని అతని కవిత్వంలో అయధార్థ యధార్థాల సమ్మేళనం, రసవశంవద చిత్తవృత్తికి, కవిత్వ వ్యతిరేక ప్రకృతికి, రెండు భిన్న తత్వాలకు నిరంతరాన్వేష ప్రవృత్తి" కనిపిస్తాయంటాడు. ఇక్కడే విలియమ్స్ కి, ఫ్రాంసుకి తేడా వుంది. విలియమ్స్ తన జీవితంతోనూ కవిత్వంలోనూ బహిరంతరనుభవాలకు (లేక అనుభవ సమస్యయాలకు) మధ్యనున్న ఎడమును గుర్తించాడు. ఫ్రాన్సు ప్రధాన విషయాలను ప్రథమ శ్రేణిలోను, వరి విషయాలను శూన్యం (nowhere) లోనూ పెట్టాలనుకుంటాడు. మళ్ళా వచ్చింది అమెరికన్ సమస్య. విలియమ్స్ కెప్పుడూ సమాధానం తెలిసేది కాదు.

చాలా ప్రశస్తి కెక్కిన అతని చిట్టి కృతులలో ఒకటి :

"So much depends upon
a red wheel barrow

glazed with rain water
beside the white chickens”

[వర్షపు నీటిచే మెరుగెక్కిన ఎర్రని ఒంటిచక్రం బండీమీద తెల్లని కోడిపిల్లలతోపాటు చాలా ఆధారపడివుంది.]

ఇందులో నిగనిగలాడే శిశువు చూపులోని ఉజ్జ్వలశక్తి వున్నది. కాని బంధంలో చక్కని చేతకానితనం వుంది. ఇలాంటి భావాలతోనే అతడుగాని దేవులాడివుంటే ఆ కవిత్వం దుర్భరమైపోయివుండేది. అయితే ఫ్రాస్టులాగు కాకుండా విలియమ్సు తన కవితను మెరుగుపెట్టడానికి ప్రయత్నించేవాడు. తన వస్తువులకు కవిగా తనతో గల అనుబంధాన్ని సమన్వయించాడు. సమన్వయావశ్యకతగురించి ఉద్ఘాటించాడు. చాలా యేడ్లుగా మరెక్కడా పరపతి పుట్టక దిక్కు మొక్కు లేని చిల్లరపత్రికలతోపే. ('వెర్స్'ని 'ఫ్రీ' చెయ్యడానికోసం చచ్చిపోయిన పత్రికలు) కాలక్షేపం చేసినా తన పరిసరం గురించి నిత్యనూత్నదృక్పథం కలిగివుండేవాడు. తన అనుభూతిని తక్కువపరచుకోవడాని కిష్టపడలేదు. తోటివారి గురించి, సాటిమనుషుల గురించి సన్నిహితమైన సాదరమైన పరిజ్ఞానాన్ని పెంపొందించుకున్నాడే గాని వాళ్ళ నెన్నడూ అసహ్యించుకోలేదు. వాళ్ళ నెప్పుడూ 'పీపుల్' (అతిసాధారణ విషయాల్లోని ఆంతర్యాన్ని గ్రహించలేనివారు)గా పరిగణించలే దతను. అందుకే ఒక యధార్థ ప్రకటనగా అతని

“The beauty of
the terrible faces
of our non-entities”

[మన 'నిర్గుణపరబ్రహ్మల' (i.e, non-entities, i.e., ఒక వ్యక్తిత్వంలేనివాళ్ళు) ఘోరవిదనాల్లోని సౌందర్యం.]
అనే పంక్తులలోని పరమార్థం సేండ్ బర్న్ రచనలో చాలావాటిని,

ప్రాప్త రచనలు కొన్నిటిని మించి తోతులకు దూసుకుపోతుంది. ఒక “బేస్ బాల్” క్రీడనుంచి అతను వ్రాసిన పంక్తులూ అలాంటివే:

“It is summer, it is the solstice the crowd is cheering, the crowd is laughing in detail permanently, seriously without thought”

[అది వేసవి, ఆయనకాలం. గుమిగూడిన జనం కోలాహలం, అట్టహాసం చేస్తున్నారు అదేపనిగా, ఆతిశ్రద్ధగా. కాని ఆలోచన లేదు.]

అసలు కీలకం ఊహల్లోకాదు వస్తువుతో వుండంటాడు విలియమ్స్. కాని 1917 కి ముందే నీత్యలంకారనిగళబంధాలనుండి విడిపడి సినైస్ కవిత్వంగా పరిణమించడానికి తగిన వస్తుస్వాతంత్ర్యం ఏర్పడాలనే చూపు ప్రబలినా విలియమ్స్ మాత్రం తన ‘వస్తువు’ పరిణామాని కవకాశం కలిగించ లేదు. ఇటీవల తన ‘పేటర్సన్’ (Paterson) అనే పద్యకృతిలో అద్భుతమైన ప్రయోజనాత్మకమైన సమాధానంతో సమస్యను పరిష్కరింప బూనుకున్నాడు. ‘పేటర్సన్’ అన్నది న్యూజెర్సీలోని తన ఊరికి ఆయన పెట్టుకొన్న పేరు. ఆ కావ్యంలో తొలిభాగంలోనే ఆ పరిష్కారం కనిపిస్తుంది. రెండోభాగంలో మొదటిభాగమంత మజాలేదు. ఒక్కొక్కప్పుడు కవిగా విలియమ్స్ నవ్వుజాతకు డనిపిస్తాడు. తొందర తొందరగా ఊహలను, ఉద్దేశాలను గిలుబాడుతాడు. ‘స్వచ్ఛందచ్ఛందపు’ చాదస్తాల (Free-verse mannerisms) లో పడిపోతాడు. ప్రాప్త నవి ప్రతోభపెట్టలేకపోయాయి. అతని తునుకల్లాంటి పద్యపంక్తులు, సణుగుడులాంటి శైలి అమెరికన్లు కానివారి కర్థం కావు. అయితేనేం, సువికాలమైన చూపు గల నుకవి అతడు.

‘పెన్సిల్వేనియా’ విశ్వవిద్యాలయంలో వైద్యకాస్త్రీభ్యాసం చేస్తూ విలియమ్స్ తన కవితాభిరతిలో భాగస్వాములు కాగలిగిన మరో యిద్దరు విద్యార్థులతో చెలిమిచేశాడు. వారు ఎబ్రాహండు (స్వస్థలం Moscow,

Idaho), ఒక ఖగోళశాస్త్రాచార్యుని కూతురైన హీల్డా దూలిటిల్. ఆ స్నేహం స్థిరపడింది. విలియమ్సుకి లాభించింది. పాండు అకాలప్రజ్ఞా హేవాకపరిపాకం గలవాడు. సిసింద్రీలాంటివాడు. చిరాకుగూడా కలిగిస్తాడు. అతడికి కేవలం శబ్దార్థాలతోటే నిమిత్తం. హీల్డాకూడా అలాంటిదే. పాండు, హీల్డా ఇద్దరూ లండను వెళ్ళారు. అక్కడ సమాద్యములైన మరికొందరు ఒక కూటంగా ఏర్పడి T. E. Hulme అనే ఒక తత్వవేత్త నాయకత్వంక్రింద తమ కొక పేరు పెట్టుకొన్నారు—వాళ్ళనే ‘ఇమేజిస్టు’ లంటారు (Imagists, i.e., భావచిత్రవాదులు). వాళ్ళొక నూత్నకవితారీతిని ప్రకటించారు. ముల్సె అన్నట్టు అది “ఉల్లాసంగా, అనార్ద్రంగా, వితండంగా” వుంటుంది. అది కేవలమూ అమృతాతి రిక్తంగా (no more nor less) శబ్దాల ‘చిత్రజాలము’ (Mosaic of Words). అందులో ప్రయోగింపబడే ప్రతి శబ్దానికీ సరియైన తూకం అవసరం. ‘చిత్రజాలం’ (Mosaic) అన్న మాట భావచిత్రవాదుల కవితాస్వభావాన్ని చక్కగా నిరూపిస్తుంది. చిత్రజాలపు పని చెయ్యాలంటే చాలా జాగరూకత, ప్రక్రియానైపుణి (Technical Skill) అవసరం. ఫలితం వర్ణప్రకర్షతో కూడిన దర్శనం. ఇంకా సరిగా చెప్పాలంటే న్యూరట్ (Seurat) చిత్రాల్లోలాగు ప్రత్యేకవర్ణబిందు స్ఫూర్తి (‘Pointillist’ boldness). ఆ కవిత్వధోరణిని పాండు ఇలా వివరించాడు : “అది భావచిత్రాలను అలంకారాలుగా వాడుకోదు, భావచిత్రమే ముఖ్యవస్తువు. సర్వాంగీణసౌష్ఠ్యం, సంక్షిప్తత, ఏకాగ్రత ఆ కవితయొక్క ముఖ్యలక్షణాలు. ఉపయుక్తచందస్సంగతు లొక సంగీత స్ఫూర్తి కవకాశమివ్వాలి.”

ఆ స్థితిలో పాండు ప్రభుత్వం (ఆ సమాజంలో పాండు ప్రముఖ స్థాన మాక్రిమించాడు) ‘సాంకేతికవాదం’ (Symbolism) చే గాక ప్రాచ్య కవితాపద్ధతులవల్ల ప్రభావితం అయ్యారు. చైనా జపాను భాషా పద్యాల్లో (వాటి సంగతి వాళ్ళు జుడిత్ గాటియర్ అనువాదాల

ద్వారాను, ఎర్నెస్ట్ థెనాన్లోసా అనే బోస్టన్ ప్రాచ్య విషయజ్ఞుని (Orientalist) ద్వారాను తెలుసుకున్నారు) వాళ్ళ కొక నిండైన క్షప్తత, శబ్దాలను వాడి వడబోసిన మితత్వం కనిపించాయి. ఆ నాటి సంకట స్థితిలో చికాగోలోలాగే లండనులో కూడ ప్రతివిషయమూ ప్రత్య గ్రంగా కనిపించసాగిన కాలంలో, ఆ భావచిత్రవాదు లా ప్రాచ్య పద్యా లను చూసి ముగ్ధులై అద్భుతావేశవశంవద్యులై తమ కవితలో తత్సారం అంతటినీ పాదుకొల్పుడానికి పూనుకొన్నారు. పొండు ఒకసారి ఒక ముప్పై పంక్తుల పద్యం వ్రాశాడు కాని రెండోసారి, వచ్చిన భావతీవ్రతలో రూపొందిం దని చించేశాడు. ఆరునెలలు పోయిన తర్వాత 'పేరిస్ మెట్రోలో' అందమైన ముఖాల సమావేశం చూసి హఠాత్తుగా ఆవేశం పొంది ఆ క్షణంలో మళ్ళా ఆ పద్యాన్నే అందుకొన్నాడు. కాని ఈ సారి పదిహేను పంక్తుల్లో సంగ్రహించేశా డవంతా. మరో సంవత్సరం గడిచాక (ఇక్కడ కాలమానాని కొక ప్రాముఖ్యం వున్నట్టుంది - నుద్యం నిలవచెయ్యడం విషయంలో వున్నట్టు) అత డా పద్యాన్ని దాని చిట్టచివరి ద్విదళాకృతికి దింపేడు :

“The apparition of these faces in the crowd;
Petals on a wet, black bough.”

[ఆ మందిలో ఈ ముఖాల భూతాకృతులు;
తడిసిన నల్లని కొమ్మమీద పూరేకులు.]

అంత భావ భారంతోనూ పొండు మరికొన్ని పద్యాలు వ్రాశాడు. హీల్డా డూలిటిల్ ('హెచ్. డి.' అని సంతకం చేస్తుంది తన పేరు కూడా సంగ్రహించుకుని) కూడ కొన్ని చిక్కని చక్కని చిన్నారి పొన్నారి పద్యాలలాంటివి వ్రాసింది.

ఈ ఉద్యమం త్వరలో మరో అమెరికన్ కవయిత్రి, బోస్టన్ ఖామందురాలూ అయిన అమీ లోవెల్ ను ఆకర్షించింది. ఆమె 1914

వేసవిలో తన పూతికపళ్ళరంగుకారుతోటి, ఇద్దరు ఒకేరకం దుస్తులు ధరించే డ్రైక్లతోటి లండనులో దిగింది. అంతకుముందు చాలా కాలం క్రిందట ఆమె ఒక ఉద్యమానికి నాయకురాలు. కొత్త రుచులు మరిగిన పాండు దానికి 'అమిజిజిస్' (Amygisin) అని పేరు పెట్టేడు. అయితే కొద్దికాలమే దాని నంటిపెట్టుకొని వుండి, విడిచేసి బహు స్వరా లాపన కవకాశమిచ్చే గద్యను (polyphonic prose) చేపట్టింది. అలాగే ఉత్సాహపు టుబలాటానికి తట్టుకోలేని ఆమె 'భావచిత్రవాదం' వంటి సంకుచిత సిద్ధాంతానికి కూడా కట్టుబడి వుండలేకపోయింది. తుద కామె చేసిన పనేమిటంటే 1160 పుటల మహా సంపుటంగా కీట్సుకవి జీవిత చరిత్ర నిబంధనం వ్రాసేసింది.

ఆ భావచిత్రవాద మన్నది (అనంతమైన కవితాయాత్రతో) ఒక మజిలీ (Way-Stage) లాంటిది. మీద ఉదాహరింపబడిన పాండుగారి పద్యంతోనే దాని సంకుచితత్వాన్ని చూడవచ్చు. ఒక తోపాయికారీ అంశంగా పరిణమించేటంతదాక భావతీవ్రత యొక్క సరిహద్దు సధిగమించి బట్టబయలైంది. కేవలం భావచిత్రమన్న దాంట్లో కవితాంశ మోతాదుగా వుంటుంది. సిద్ధహస్తుల చేతితో తప్ప మిగతా అందరి చేతితోనూ అది వట్టి అలంకారప్రాయమైపోయి దిగజారిపోయింది. అయినప్పటికీ అనొక ముఖ్యమైన 'మజిలీ' అనే చెప్పాలి. ఉద్యమ ప్రారంభకు లనుకొన్న ట్లదేదో అతి నూత్నమైనదీ, విప్లవాత్మకమైనదీ అని చెప్పడానికి వీలుపడదు. కవితా జగత్తులో ఒక పరిణామ నూచనగా, పరిణామ ప్రేరణంగా ఆ ఉద్యమం కాలం యొక్క ఉల్లాసకల్లోలిత స్వభావాన్నీ, పరిణామకానుసనా వ్యక్తం చేస్తుంది. ఆ కవులు నానాముఖంగా చెల్లాచెదరైపోయినా సంక్షిప్తత గురించి, స్వచ్ఛందచ్ఛందం (free verse) గురించీ వాళ్ళు తెచ్చిన వత్తిడి మాత్రం విలువైనదిగానే కొనసాగింది. ఆ ఉద్యమం మంచి ఉమ్మిరిగా కొనసాగుతున్న రోజుల్లో అది అమెరికాకు గూడా

ప్రాకింది. అక్కడి 'పాయట్రి' పత్రిక ద్వారా పాండు ప్రచారం చేశాడు.

తన భావచిత్రవాది స్థితి కించుక అనంతరం, పాండు మార్గరెట్ ఎండర్సన్ గారి 'లిటిల్ రెవ్యూ' ని కూడా సవ్యోద్యమం మీద పెత్తనం చలాయించేటట్లు చెయ్యడానికి వినియోగించుకొన్నాడు. తాను యూరపు తోనే స్థిరపడినా అక్కడినుండే ఈ గ్రంథమంతా నడిపేడు. అమెరికన్ ఒక్కడే సర్వభక్షకుడిలా (omnivorous - అంటే ఏ విషయాన్నేనా గ్రహించడానికి సిద్ధపడేవాడని తాత్పర్యం) వ్యవహరించగల డని పించాడు పాండు: 'సవ్యకవిత్వానికి' పనికివస్తుందన్న ప్రతివిషయమూ తాను మచ్చు చూశాడు, చూపించాడు. అది పరిపక్వస్థితికి రావాలంటే మొదట ఉల్లాసంగా విగ్రహచ్ఛేదం (iconoclasm - అంటే ప్రాత పద్ధతుల వినాశం) చెయ్యాలి, నూత్నప్రయోగా లమితంగా చెయ్యాలి అనే సమ్మతం కలిగించాడు. ఫ్రెంచివారి సాంకేతిక పద్ధతి (Symbolism), సెక్స్ ప్సన్ ప్రాపెర్షియన్ వ్రాసిన విషాదగీతాలు (elegies), ప్రాంతీయ వీరగాథాపదాలు, ప్రాచ్య పద్యరచనా శిల్పాలు, మధ్యయుగపు ఇంగ్లీషుభాష - వీటి నన్నిటినీ, మరికొన్ని ధోరణులనూ పాండు తన కవిత్వంలో ప్రవేశపెట్టేడు. అతని పాండిత్యం బాటాబాటి పాఠకుడిని (average reader) నిగ్రాహింతుడిని చేసింది. కాని ఒక్కొక్కప్పుడు కోవిదుల పుచ్చలకు గురి అయ్యేది. ప్రథమ ప్రపంచ సంగ్రామానంతర కాలంలో అతని అహంభావం ఒక పాండియన్ ఫక్కికమైన బలవత్తత్వానికి (Poundian type of fascism) దారి తీసింది. అయితే అతని వైయక్తిక వైపరీత్యాలు, అవి యెంత దారుణమైనవైనా, ఒక అన్వేషకుడుగా అతని కున్న ప్రాముఖ్యాని కపకర్న కలిగించలేవు. ఆంగ్ల కవుల మాట అలా వుండగా, అమెరికను కవుల కత డేసునిపిస్తాడో అతని మిశ్రుడు విలియం కాల్లోస్ విలియమ్స్ వ్రాసుకున్న స్వీయచరిత్రలాంటి పుస్తకాల్లో స్పష్టంగా నిరూపితమైవుం దా విషయం. అలాంటి సమకాలి

లకు పాండు చాలా విలువైన ఉపకారం చేశాడు. అంటే అమెరికాను అపలపించడం ద్వారా కాదు. మరి? కవిగా బ్రతకడలచినవాడు ప్రజా మోదాన్ని వదులుకునే దమ్ములున్నవాడైతే ఇడాహోలోని మాస్కో నుంచి ఇవతలి కూడిపడగలడు, పడి ప్రపంచమంతా తన ప్రాంతమే అని చేపట్టగలడు అని, చేసి నిరూపించడం ద్వారా ఉపకారం చేసినవాడయ్యాడు.

పాండు గమ్యంగా ప్రతిపాదించిన రచనాశిల్పరామణీయకము విలియమ్స్ కవిత్వంలో కంటే కూడ వాలెస్ స్టీవెన్స్ కవిత్వంలో అధికంగా కనిపిస్తుంది. స్టీవెన్స్ ఒక ఇమ్మ్యూరెన్స్ కంపెనీలో పనిచేసి అంగుతో ఒక పెద్ద అధికారి అయ్యాడు. ఆ ఉద్యోగం అతని రచనా వ్యాసంగానికి విరుద్ధమైనది. అతడు తా నొక కాల्పనిక సంప్రదాయకవి (Romantic Poet) నన్నాడు. పాపం, తనచుట్టూ వున్న ప్రపంచంతో అమాయకంగా చిక్కుల్లో పడ్డ తన సంబంధాన్ని తెలుపుతుందనుకున్నా డా మాటను. “మిద్దెమీద నివసించేవాడికి క్రిందనున్న చెత్త, ‘అడ్వర్ టైజు మెంటు’ కాగితాలూ అగృతంగా కనిపిస్తాయనే మాట తప్పిస్తే అందులో జీవితం గుర్భరంగా వుంటుంది...ఎవడు నూర్యచంద్రులను చూస్తూ బ్రతుకుతాడో, ఎవడు చివికిన ప్రాత వార్తాపత్రిక పట్టుకోవాలని పట్టుబడతాడో (?) వాడూ యోగి” అని ఆయనే అన్న మాటలను ఆయనకే అన్వయించవచ్చు. ఆయనకు తనకాలం నచ్చలేదు. అయితే దానిమీద నూటిగా నేరం మోపాలనుకొన్నవాడు కాదు. ఒక సరి క్రొత్త సమాజపద్ధతిని ప్రతిపాదించాలనుకొన్నవాడు కాదు. అతని విమర్శలు విశిష్టంగా అతిమాత్రమనోజ్ఞంగా వుంటాయి. అతని కవితలు మొదట 1914 లో ‘పాయిట్రీ’లో ప్రచురింపబడ్డాయి. అతని దృక్పథంతో ఏ దోషమూ లేదు, అతడు నవ్యోద్యమానికి సంబంధించినవాడే, ‘మావే’ దశాబ్దికి (‘Mauve Decade’ అని 1890-9 కి థామస్ బీర్ పేరుపెట్టేడు)

వారసుడు కాదు అని నిరూపిస్తూ యా పద్యాలు. అతని 'Disillusionment of Ten O'clock' ను చిత్తగించండి :

"The houses are haunted
By white night-gowns,
None are green,
Or purple with green rings,
Or green with yellow rings,
None of them are strange,
With socks of lace
And beaded ceintures.
People are not going
To dream of baboons and periwinkles.
Only, here and there, an old sailor,
Drunk and asleep in his boots,
Catches tigers
In red weather."

1920 ప్రాంతపు విమర్శకు డొక్టాయన 1 ఈ పద్యాన్ని ఉదాహరించి స్త్రీ వెన్ను పదాలతో గవ్వలాట ఆడే డన్నాడు. అవును, సేండ్ బర్గు, లిండేన్, మాస్టర్సు, ఆ మాటకు వస్తే విలియమ్సుల విపరీత ధోరణులతో కలిసిపోతోందనే విమర్శకవచనంతో ఏకీభవించవచ్చు. స్త్రీ వెన్నుకి రంగులంటే ఇష్టమన్న సంగతి స్పష్టం. తెల్లని రాత్రిబురఖాల చచ్చుగౌరవంతో సాటితెచ్చినపుడు ఆ రంగులు భావనాసరళిని, వస్తుగతజీవకళను పట్టియిస్తున్నట్లు, ఆ భావచిత్రాలు కృతకంగా, దూరానీతంగా (Far-fetched, i.e., డొంక తిరుగుడుగా) వున్నట్లు చిత్రింపబడిన దృశ్యం

1. Louis Untermeyer: American Poetry Since 1900 (London, 1924).

తథ్యంకాదనీ, ఆ నావికుడు నిజంగా నావికుడు కాడనీ (నృత్యరూపకంలో నయితే ఒప్పుకుంటే ఒప్పుకోవచ్చు) గ్రహించగలం.

తరువాతి కావ్యఖండికల్లో స్టీవెన్సు ఒక్కొక్కప్పుడు పాఠకుడిని కొత్త పుంతలు పట్టించి చివరి కొక వ్యర్థజగత్తుతో 'డాడాయిజమ్' నీడల్లో, 'సర్రియలిజమ్' వెర్రివేషాల నేపథ్యగృహాల్లో విడుస్తాడు. (ఉదా: 'Le Monocle de Mon Oncle', 'The Paltry Nude Starts on a Spring Voyage'—ఆ శీర్షికలకీ, ఆ ఖండికలకీ అంత సరియైన సంబంధం లేదు). మెరెట్ ఆపెన్ హీమ్ (Meret Oppenheim) అనే ఒక అధివాస్తవికతావాది (Surrealist) బొచ్చుతో ఒక పానపాత్ర (కప్పు, సాసరు, చెమ్మాలతో సహా) తయారుచేశాడు. స్టీవెన్సు పద్యాలతో కొన్ని అలా వున్నాయి. ఆ బొచ్చు-కప్పు పద్యాలన్నీ అధూతకల్పనలతో నిండివున్నాయి. అవి పాఠకుడి కొక ఉపదేశంగాని, ఊరటగాని యిచ్చేవి కావు. ఒక నాసిరకం ఉల్లాసాన్నిమాత్రం కలిగిస్తాయి. అందుచేత అవన్నీ పనికిరాని పద్యాలని కొట్టిసారెయ్యవచ్చు. లేక, 18 వ శతాబ్ది పద్యాలు కొన్నిటి లాగు, సిల్వెల్సు పద్యాలు కొన్నిటి లాగు ఈ పద్యాలు గూడా ఒక అతినాగరమైన వివేకంయొక్క విప్రకీర్ణత ద్వారా ఒక అనుభూతిని కలిగిస్తాయి.

ఇంత చెప్పి స్టీవెన్సు పద్యాల పరమార్థం చెప్పినట్టు కాలేదు. పౌరదృశ్యం కావలసినన్ని విషయా లతనిమిద పడేస్తుంది. అది వాస్తవ స్థితి (fact) తో కవిత్వాని కున్న ప్రాథమికమైన, ఎప్పటికీ అంశుపట్టని పోరాటాన్ని తెలియజేస్తుంది. అయితే అందరి 'fact' వేరు, ఇతని 'fact' వేరు :

“Crow is realist, but, then,
Oriole, also, may be realist.”

[కాకి వాస్తవికతావాదే. కాని అలాంటప్పుడు బంగారుపిచుక గూడా వాస్తవికతావాది కావచ్చు.]

యాధార్థ్యము, భ్రాంతి, వాటి అంతరక్రీడ—ఇవి అతనికి ముఖ్యమైన విషయాలతోనివి. అతనికి అధివాస్తవికత (Surrealism) అంటే కిట్టదు—“అది కల్పిస్తుంది (invents) కాని కనిపెట్టు (Discover) లేదు. సత్తగుల్లచేత హార్మోనియం (accordion) వాయింపిస్తే అది క్రొత్తగా కలపనచేసినట్లువుతుంది కాని ఉన్నది కనిపెట్టినట్లు కాదు.” కవిత్వం అసంభావ్యమార్గాల ద్వారా నైనా సత్యాన్ని చేరుకోగలదు (చేరుకోవాలి కాదు); అంతేకాని చీకట్లో దూకి కాదని అతని తాత్పర్యం. లోకవాసనలలోని కవిత్వప్రతికూలమైన వట్టి సామాన్యతను కవి గుర్తిస్తే అన్నిరకాల పరిమళాలూ, తళతళలూ ఉపాదేయాలే. ఈ దృష్టితో చూసినప్పుడు అంటర్ మేయర్ ఆక్షేపించినట్లు అతని ‘Disillusionment of Ten O’clock’ మాత్రం వట్టి రంగుల హంగామా కాదని తెలిసిపోతుంది. అందులో ఒక అంతరపరిశీలనం వుంది. ఒక సమగ్రత వుంది. అది భావచిత్రవాదుల కవిత్వపు కుస్తీపట్ల మారిరిగా కాకుండా అస్రయత్నంగా బాహిరిల్లింది. అది ఒక నాటకరంగప్రసాదనంలా అవుపించినా అలంకారప్రాయత్వాన్ని బాగా అలిశయించిన ప్రయోజనం గలది. దాని కొక అర్థం వుంది. అది మాంద్యానికీ, కవిత్వసత్యానికీకూడ మంచి దృష్టాంతం. అతని చర్చ తరువాతి సంపుటాల్లో కొన్నిట (ఉదా: ‘Auroras of Autumn’ 1950) మరీ తేటతెల్లమైంది. అలా కావడాన్ని “స్పెన్సెట్” (వాద్య విశేషం) దగ్గర జి. ఇ. మూర్ నిలబడినట్లుం” దన్నాడు రాండల్ జారెల్. ‘అమెరికన్ ప్రహేళిక’ (American Conundrum) ఇంకా అలా వున్నట్టే. అందులోనే ‘లాటిను వేదం’ (Vulgate) లోని ఊకదంపుడు (gibberish) కోసం దేవులాడుతూ విలక్షణమైన గొంతుతో చెప్పడానికి ప్రయత్నం చేశాడు:

The peculiar potency of the general
To compound the imagination's Latin with
The ‘Lingua franca et jocundissima.’

[అంటే భావనాగతమైన లాటినుతో సంకరభాషను, పరిహాస జల్పితాన్నీ కలపడానికి నామాన్యభాషయొక్క విలక్షణశక్తిని (వినియోగించుకున్నాడు]

ఆ 'సమస్య' (Conundrum) ఇంత సున్నితంగా పరామర్శింపబడటం అరుదే. ఈ శతాబ్దిలో బహుముఖప్రజ్ఞాశాలులైన కవులతో స్టీవెన్సు ఒకడు. మొదటి ప్రపంచసంగ్రామంతరువాత వ్రాత మొదలెట్టిన మేరియన్నే మూర్లాగే 'పీపుల్'—'పబ్లిక్' అనే ముడిసామ్యాలతో తంటాలుపడడం మానుకున్నా డతడు. మెల్విల్ ని దోషదూషితుని, నిస్పృహుని చేసిన కళాకారసహజమైన ఏకాకిత స్టీవెన్సువిషయంలోనూ వున్న దనుకొన్నా ఆత డొక పరిణతుని ప్రశాంతతతో తన గమ్యాన్ని చేరుకోడానికి ప్రయత్నించాడు. తనకన్నా హడావుడిరాముళ్ళయిన మిత్రులతో కలిసి అమెరికన్ కవిత్వం ఒక పరిపాకదశకు వచ్చిందనే శకునం చూపేడు. యూరపుతో పోల్చిచూసుకున్నా మరి అమెరికాకు సాంస్కృతికంగా వెనుకబడివుండడమనే దుర్దశ తొలగిపోయింది. అసలు పాండు, గర్బూడ్ స్టీన్ మొదలైన అమెరికనులు యూరపియనురంగం ముందు హంగుదారులుగా నిలుచున్నారు. తక్కినవాళ్ళను చేయెత్తి పిలిచారు. అమెరికన్ ప్రజానీకం త మ్మను సరించిరావడంతో చాలా వెనుకబడివున్నా (బ్రిటిషుప్రెంచివారికంటే మరీ వెనుకగా), ఈ వింత శకంతోని కవులుమాత్రం కలవరపడలేను. వాళ్ళు పలుపత్రికలద్వారా పరస్పరం సంప్రదించుకోగలిగేవారు. వేళాకోళాలు, వెక్కిరింతలు, తందనాలు ఆడుకొనేవారు. అవి పరిపాటిగా వస్తున్నవే.

అమీలోవెల్, జె. ఆర్. లోవెల్ ఒకే కుటుంబంలో కుడి యెడమలుగా వస్తున్న ఒకేకోవకు చెందినవారు. 'ఆ పెద్దాయన ఆమెకు యావజ్జీవితమూ ఒక అదర్భంగా ఎదుటనే వున్నాడు.' ఒకసారి ఎవరో ఆమెతో ఆయనకంటే కవిత్వంలో మీరే గొప్పవారని అంటేను ఉబ్బితబ్బిబ్బయిపోయిం దామె. మిగతాకవుల్లో కొద్దిమందికి మాత్రమే అలా ముందుతరంవారితో అంత దగ్గరి అనుబంధం వుండేది. అయితేనేం, ఒక విప్లవం పురోగమిస్తోందనే ఆమెవిశ్వాసంలో అందరూ భాగస్వాములే.

12

ప్రథమ ప్రపంచయుద్ధానంతర నవలా సాహిత్యం

షెర్వుడ్ ఎండర్సన్ (1876-1941)

సింగ్లెయిర్ లూయిస్ (1885-1951)

ఎర్నెస్ట్ హేమింగ్వే (1898-1961)

ఎఫ్. స్కాట్. ఫిట్జెరాల్డ్ (1896-1940)

జాన్ డాస్ పసోస్ (1896 -)

జేమ్స్ టి. ఫ్రేజర్ (1904-)

జాన్ స్టీన్ బెక్ (1902-)

విలియమ్ ఫాక్నర్ (1897-)

థామస్ వుల్ఫ్ (1900-38)

1918లో సంధి (Amistice), 1919 లో శాంతియొడంబడిక
(అదే సం॥ రాజ్యాంగానికి 18 వ సవరణ జరిగింది—

సిద్ధాంతరీత్యా అమెరికానిర్మద్య (dry) దేశం అయినట్లు జరగడంతో అమెరికనువచనరచయిత ఒక నవవిప్లవశకంలో అడుగుపెట్టినట్టే. కొన్నిట్లో అది ముందునాటి ఉద్యమాల అనుబంధపు సాగుదలయే అనవచ్చు. అయితే ఆ రచయిత లలా అనుకొనేవారు కాదు. బహుశా ఒక్క థియోడర్ డ్రెయిజర్ ని తప్పిస్తే మరెవరూ యుద్ధానికి ముందున్న రచయితలతో సంబంధం అంగీకరించేవారు కారు. హెన్రీ ఏడమ్స్ అమెరికన్ చరిత్రలో తరానికి తరానికి మధ్య అనుబంధం లేదంటాడు: అంటే, యువకులు వృద్ధులనుండి యేమీ గ్రహించడంలేదు, వృద్ధులెలాగూ యువకులనుండి గ్రహించలేరుగదా అని అతని తాత్పర్యం. కాని ఏడమ్స్ సమకాలికులు మెచ్చి రా మాటను. 1918 లో అతని 'Education' సర్వప్రతి (popular edition) ప్రచురింపబడగానే యువజనులకు (తమ తలిదండ్రులెరిగిన చొప్పుకానరాని విషయాలను తమకు సమాధానాలు దొరకకపోయినా ఆధారాలు వున్నాయనుకునేవారు) చాలా ఉల్లాసం కలిగించింది. ఆయన బాగా పెద్దవాడు; వాళ్ళందరికీ తాతగారిలాంటివాడు. వాళ్ళాయనడగ్గర నేర్చుకొన్నది వున్నది. అందుచేత ఆయన తన సిద్ధాంతానికి తానే వ్యాఖ్యాతం కలిగించినట్లయింది. అయితే ఈ ఆరోపణ కొక సమాధానం చెప్పవచ్చు—ఏడమ్స్ తన శకంలోనే తనకు పరిచయం తప్పతోందని వాళ్ళతో ఆమాత్రం సంబంధం పెట్టుకొన్నాడని. యుద్ధానికి తరునాతితరంవారు, అంటే 'గతించిన తరం' (Lost Generation) వారు (అసలేనా దొక సమవయస్కుల సంఘం ఇంత తన గురించి పట్టించుకున్నట్లు తెలుసుకుందిగనుక) గతంనుండి కీర్తిశేషుల స్మృతులు పిండుకున్నారు. మెల్విల్ వంటివారి ప్రతిష్ఠలను పునరుద్ధరించడంలో ఆ తరం తమ పూర్వుల తెలివితక్కువకు తాము తుమాపణ చెప్పకున్నట్లుంది.

ఆ తరంయొక్క వైశిష్ట్యం, దాని సమస్యలూ చూస్తే మరి ఆ నమ్మకానికి యుద్ధం ఎంతవరకూ కారణమైందో అంచనావెయ్యడం కష్టం.

నిస్సందేహంగా యుద్ధం ఒక ఘోరమైన అసాధారణవిషయం. దాని ప్రభావం తమమీద పడినంత అమెరికనులమీద పడలే దనేది యూరపియనుల వ్యసనానికి కారణమైంది. అవును యుద్ధంచేసిన కాలంగాని, పొందిన నష్టం (ప్రాణ, ధననష్టాలు, మానసికాయాసము) గాని అమెరికనుల విషయంలో స్వల్పమే. పశ్చిమరంగంలోమాత్రం అమెరికన్ సిపాయిలు నాలుగైదునెలలపాటు యుద్ధచర్య చూశారు. కాని యుద్ధం అంటే అమెరికాఅంతటా విసుగు, విరక్తి, అసహ్యము. నవలారచయిత్రిగా ఎడిత్ వార్టన్ యెడల ప్రజల కభిమానం తగ్గిపోవడానికి కారణ మేమిటో తెలుసా?—‘The Marne’ (1918), ‘A Son at the Front’ (1923) అనే రెండు నవలల్లో ఆమె యుద్ధాన్ని అర్థవంతమైన కఠినమైన మహోద్యమంగా (అంటే అది జరగడం మంచిదే అన్నట్లు) అభివర్ణించి వుండడమే. విల్సన్ వెర్సెయిల్సుసంధి కొడంబడినందు కాయనను ప్రతిఘటించినది సంపన్నులైన రిపబ్లికన్లు ఒక్కరే కారు. ‘న్యూరిపబ్లిక్’ లోని మేధావులకంటే ఆయనకు ప్రబలతరశత్రువులు లేరు. అది ఒక ‘మత యుద్ధం’ (Crusade) లాంటి దనే మాటమీద అమెరికను లెసులు యుద్ధంలో దిగేరు. కాకపోతే ప్రభుత్వం మదుపుతో ప్రాతప్రసంచం (యూరపు)లోని వీరత్వా లెలా వుంటాయో ఆ చోద్యం చూతామని సంబరపడ్డా రనుకోవలసివుంది. అయితే వారు పంచులమయ్యా మనుకొని, ఇంతాచేస్తే యిది మన యుద్ధం కాదుగదా అనుకొని త్వరలోనే రంగం నుండి తప్పుకొన్నారు. చాలమంది యూరపియనులుకూడ భ్రాంలినుండి విముక్తి పొంది దానిగురించి వ్రాతలుకూడ వ్రాశారు. అయితే అమెరికనుల జంకు మాత్రం మరీ పెనున్నితమైనది—సుకుమారహృదయుడైన అమెరికన్ సిపాయి హఠాత్తుగా రూపర్ట్ బ్రూక్ ఉద్రేకాలనుండి విల్ ఫ్రెడ్ ఓవెన్ ఉద్రేకాలవేపు మడమ త్రిప్పినట్టు వుంటుంది. అయితే అందులో ఒక తేడా వుంది: ఓవెన్ కి గల శోకాన్ని భరించే ఓర్పు చూపలేక ఆ యుద్ధం వల్ల తన కేర్పడిన అవమానం, అగ్రహంలోనే బాధపడ్డాడు. 1920

ప్రాంతపు అమెరికన్ రచయితకి యుద్ధంలో రెండురకాల సంబంధాల్లో ఏదో ఒకటి ఏర్పడినట్లు తోస్తుంది. అమెరికన్ సేనలు రంగంలో ప్రవేశించకముందే తాను విధిలేక యుద్ధంలో చేరనన్నా చేరేవాడు. (ఉదా: రాయల్ విమానదళంలో ఫాక్నర్; చికిత్సాలయాల్లో హెమింగ్వే, జాన్ డాస్ పస్పోస్, ఇ. ఇ. కమ్మింగ్స్) — ఆ పక్షంలో యుద్ధభూతం తన్నా వేళించకూడ ఎనుకొనేవాడు; లేకపోతే స్కాప్ ఫిట్జెరాల్డుకిమల్లే (లేక 'స్టెడ్స్ తోనిగ్స్' లాగు, ఫాక్నర్ వ్రాసిన 'Soldiers Pay' లోని యువశిక్షితుడిలాగు) స్వదేశానికి పోవడాని కవకాశం లభించేది కాదు. ఆ పక్షంలో తనకు తెలిసిందల్లా ఆ భ్రాంతిరహితస్థితియొక్క వెనుదీయడ (Backwash of Disillusionment) మొక్కటే కావడంవల్ల తాను ద్విగుణంగా వంచినట్టై నట్లు బాధపడ్డాడు. అనాడు డాస్ పస్పోస్ వ్రాసిన 'Three Soldiers' (1921), కమ్మింగ్స్ వ్రాసిన 'The Enormous Room' (1922) అనే నవలల్లోను, హెమింగ్వే గ్రంథాలు కొన్నిటిలోనూ, పైవాళ్ళెవరో చేసుకుంటున్న యుద్ధాన్ని నిర్లిప్తంగా పరిశీలిస్తూ వాళ్ళ నినాదాలను వట్టి ప్రవాదాలుగా భావించే అమెరికన్ నాయకస్థానం వహించాడు.

సామాన్యంగా అందరూ నమ్మే విషయాలు వట్టివి, అసత్యాలు అనీ, కళాకారుడు సంఘంనుంచి వేరుపడిపోతున్నాడనీ — ఈ అభిప్రాయాలను ప్రత్యక్షసత్యాలుగా పరిగణించారు 'గతించిన తరం' (Lost Generation) కి చెందిన రచయితలు. అవు నలాంటి 'నకారాల శకం' (Era of Negations) కి తగినట్టే వున్నా యా అసంగీకారప్రలాపాలు. అయితే ఆ నకారాలు ఉల్లాసమాత్రం కలిగిస్తాయి. నిజాని కానాడు రచయిత తా నభినయించడాని కుత్సహించినంత ఏకాకిగా లేడు. అధమపక్షం నవలారచయిత పరిస్థితి అలా లేదు. చిల్లరపత్రికలతో (ఆవి యెప్పుడూ క్రొత్త మద్దతుదారులను సంపాదిస్తూవున్నట్టే కనిపించేవి) హాయిగా జరిగే లావాదేవీల మాట అటుండగా, రచయితకు తాను దుయ్య

బట్టిన పౌరులనుంచే మాంచి మద్దతు లభించేది. నిజానికి నవలారచయితకి స్థూలములైన పెద్దవిషయాల్లో సంఘంతో విశేషవిభేదా లుండేవి కావు. యుద్ధం కేవలం వ్యర్థమైనదీ, ఘోరమైనదీ, మద్యనిషేధం అమలు పార పాటైపోయింది, లైంగికవిషయాలు చాలా ప్రముఖమైనవి, పేరిస్ తోను, రివీరావద్దనూ జీవితం తమ ఇంటివద్ద జీవితంకంటే చాలా హుషారుగా వుంటుంది అనే విషయాల్లో చాలామంది అమెరికనులు నాటి నవలారచయితతో ఏకాభిప్రాయులు. అలాంటి విషయాలు అందము చందము అర్జవమూ గల వచన రచనతో వర్ణితం కావడం అభిలషిస్తారు వారు. ఆ రచయితలు గూడ వచన రచనని చక్కగా తీర్చిదిద్దడానికి కృషి చేశారు. సింక్లెయిర్ లూయిస్ శైలితోగాని, ఎన్నెన్స్ హేమింగ్వే రచనతోగాని తమ మాటా మంత్రికి తమ కిష్టుడైన క్రీడారంగ వ్యాఖ్యాత వార్తాపత్రిక లతో వ్రాసే వ్రాతలకు నాతిదూరమైన స్థితినే వారు గుర్తించారు. (1920 ప్రాంతంలో చాలామంది గ్రంథకర్తలు మొదట పాత్రికేయులు గానే పనిచేశారు. రింగ్ లార్డ్ నెర్ నిజానికి మొదట్లో ఒక క్రీడారంగ వ్యాఖ్యాత).

గచయితలు తద్యమిథ్యాస్థితులకు మధ్య, కుతర్కానికి తెలివి తక్కువ (మెంకెన్ పరిభాషతో 'బూబోయ్ సీ') తనానికి మధ్య విధిగా ఒక విభేదం వుందని ఒత్తిచెప్పేరు. యుద్ధానంతరకాలంలో స్వేచ్ఛ కోసం, వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యంకోసం, భావస్వాతంత్ర్యంకోసం ఘోష పెట్టేరు. ఆ కాలపు టభిప్రాయాలకు మార్క్సిస్టు ప్రవచనం పొసగనిది కాదు గాని అంతకంటే ఫ్రాయిడ్ (Freud) సిద్ధాంతాలే ఎక్కువ పని చేశాయి. అసలు నవలారచయితలు, నాటకకర్తలు చెప్పదలచుకొన్న దానికి ఫ్రాయిడ్ శాస్త్రీయమైన ఆమోదముద్ర వేశాడు (అని ప్రజాభిప్రాయం). ముఖ్యంగా జీవితచరిత్రకారులకు ఆధికారికవిషయాన్ని మూల మట్టంనుంచి లాగడానికి సాయపడింది. గుట్టును బట్టబయలుచేసే వ్యక్తి చరిత్రల ప్రచారం ప్రారంభమైంది. గతగతకాలాల్లో ఘనులుగా పేరు

మోసినవారుకూడ వట్టి దౌర్భాగ్యదామోదరులుగా, అతికష్టాలుగా, దుష్టలుగా నిరూపింపబడ్డారు. స్వచ్ఛందమైన ఆత్మకు స్వాతంత్ర్యం కావాలన్నది ధోరోకిలాగే 1920 నాటి రచయితలకూ (కొన్ని ముఖ్యమైన తేడాలతో) ఆత్యంతముఖ్యాశయం. వ్యక్తులకు లైంగికమైన స్వాతంత్ర్యం వుండాలి. 'పవిత్రులు' (Puritans—ఈ మాట అభిమానస్థానములు కాని పూర్వులకు వాడుకోవడానికి బాగా ఉపకరించేమాట) శరీరావసరాల నుపేక్షించినవారు కావడంవల్ల వాళ్ళ జీవితాలు వక్రమార్గాలు పట్టేయి. 'విక్టోరియన్సు' విషయమూ అంతే అయింది. 1920 ప్రాంతపు రచయితలు హోవెల్సువంటి రచయితలను లైంగికసంబంధాలను విస్మరించి నందువల్ల క్షమించలేకపోయారు (హోవెల్సుకి 'సంబంధం' అంటే సాంఘికసంబంధమనే; వాళ్ళకు లైంగికసంబంధమని). లైంగికంగా గాని, సాంఘికంగా గాని సంతృప్తికరములు కాని వివాహబంధాలకు విడాకు లుండాలి. వ్యక్తి ఆలంకారికంగాను, యథాక్షరంగా నైనా సరే (Metaphorically and even literally) అనాచ్ఛాదితసాదుడై (Barefoot) నడవాలి. అంటే - ఆనాటి రచనలలో గడ్డితో నడవాలని జోళ్ళు తీసేసుకునేవారు, నేలను హత్తుకొని పడుకోవాలని బట్టలు కూడా తీసేసుకునేవారూ అయిన జనుల చిత్రణలతో నిండి వున్నాయి. నాగరికత దౌర్జన్యం మితిమీరిపోతోందని ప్రాక్తనమైన పామరత్వాన్నే గొప్పదనేవారు కొందరు. 'నల్లని నవ్వు'వాడయిన నీగ్రో అంటే ఈర్ష్యపడేవారు కొందరు - ముఖ్యంగా శ్వేతజాతీయులు విస్మరించిన జీవిత కళాకాశలం యొక్క కిటుకు ఆతనికి తెలుసునని. మేబెల్ డాడ్జిల్ హాన్ అనే పరపతిగల భామందుల కుటుంబానికి చెందిన స్త్రీ ఒకామె యుద్ధానికి ముంగు ఇటలీతో కొంతకాలం, యుద్ధం జరుగుతున్న కాలంలో న్యూయార్కులోను నివసించి తదుపరి న్యూ మెక్సికోకి వెళ్ళి పోయింది. అక్కడామె నాల్గవ భర్త అంటోనియో అనే టావోస్

ఇండియన్ వున్నాడు. 1 అమెరికన్ స్త్రీలు గూడా (బ్రిటిష్ వనితల వలె 'ఓటు' హక్కును క్రొత్తగా సంపాదించారు) ఆ దశాబ్దిలో స్వేచ్ఛా సముద్యమానికి తీవ్రమైన కృషి చేశారు; దోహదం చేశారు. వాళ్ళు ఎంత సంపన్నులైతే అంత గొప్పగా వాళ్ళ కృషి ఫలించేది - వారి కా డబ్బు తమ ఆజీవం ఎటు నడిపిస్తే అటు వెళ్ళడాని కవకాశ మిచ్చేది గనుక.

ఆ సంగ్రామ మహాభారతం (Armageddon) అనంతరం రచయితకు కాలం కలిసివచ్చింది. అతను చెప్పడలచుకొన్నదానికి వచనం బాగా అమరివున్నది. సంఘంనుండి వేరుపడిపోవడం అనే అతని ప్రధాన విషయం చాలా కాలంనుంచి అమెరికను రచయిత నాకట్టుకుని వస్తూ వున్నదే. అప్పటిదాకా అది అమెరికనులకు స్వదేశీయమైన విషయం కాని యిప్పు డది యూరపియను రంగ మంతటికీ కుదిరిన విషయమైపోయింది. యూరపియను రచయిత లనుకరించారు. 'బాబ్' సంగీతంలాగు, 'కాక్ టెయిల్స్' (వివిధ మధ్యమేళన గోళ్ళు)లాగు అది 'అమెరికన్ వైఖరి'ని తెలుపుతుంది. అది యావనోత్సాహంగల, నిష్కపటమైనది, అకార్యకరణ విముఖమైనది, వేగవ్యగ్రమైనదీను. దాని ఉత్సాహాతిశయము, ఆశాభంగ విషాదాతిశయమూ బహుధావిక్లబ బాధావిక్లధమైన యూరపు యొక్క ఆశావకౌశాలను, విజ్ఞానపరిధులను విస్తృతం చేశాయి.

ఆ నాటి రచయితలతో అలా సంఘంనుండి బాగా వేరుపడిన వారిలో ఒకడు పెర్సెడ్ ఎండర్సన్. అత డొక ఒహయో వ్యాపారస్థుడు. పెళ్ళి చేసుకున్నాక నరాల నిస్సారంలో బాధపడి కొన్నాళ్ళకు తన కుటుంబాన్నీ, వృత్తినీ విడిచిపెట్టేడు. చికాగోలో స్థిరపడ్డాడు. తన నలభయ్యో యేట కారల్ సేండ్ బర్గ్, చికాగో రచయిత ఫోయిడ్ డెర్ యిచ్చిన ప్రోత్సాహంతో రచనావ్యాసంగం ప్రారంభించి, 'Windy-

1. టావోస్ కోలనీలో కీ. శే. డి. హెచ్. లారెన్సు కొంతకాలం నివసించాడు. ఆయన భార్య యిప్పు డక్కడే వున్నది.

Mc Pherson's Son' (1916) అనే నవల రచించాడు. అది తన లాంటి వ్యక్తి గురించే. ఆ వ్యక్తి కూడా అతనిలాగే 'సత్యాన్వేషణ' కోసం వ్యాపారాన్ని త్యజిస్తాడు. ఏదో ఒక రూపంతో ఇదే పిదపకాలం తోనూ ఎండర్సను సంప్రదాయం అయిపోయింది. అతని నవలలూ, కథానికలూ అతని జీవితం యొక్క వివిధ స్థితులకే ప్రతీకలు. విప్లవంతో పాల్గొన్న కళాకారుడుగా తనను చిత్రించుకోవడం ఆయన కిష్టం. కొన్ని పుస్తకాల్లో అది విశదమైనది (ఉదా: A Story-Teller's Story, 1924; Tar, a Midwest Childhood, 1926). అతని రచన కారల్ సేండ్ బర్గ్, గర్బూడ్ స్ట్రీట్ ల పోకడలు సమావేశమైన ట్టుంటుంది. తనవారైన మధ్య పశ్చిమ ప్రాంతీయుల గురించి వ్రాయాలనే దుగ్ధ సేండ్ బర్గ్ తత్వంలో ఇలిమి చేసిన ట్టుయినది. ఆ జనుల పలుకుబడి అతని కర్ణ పుటాల్లో కాపురం వుంది. వాళ్ళ శంకాసంకటస్థితి (dilemma) తాను బాగా అర్థంచేసుకోగలిగానని అతని భావన. ఇక, స్ట్రీట్ వాసిన 'Three Lives', 'Tender Buttons' (1914) నుంచి యధార్థకథనం పాలిటి కొక కిష్టమైన పద్ధతిగా పరిణమించిన రచనా శిల్పం యొక్క ఆవశ్యకత గురించి తెలుసుకున్నాడు. కాలస్వభావాని కనుగుణమైన యీ శిల్ప ప్రతిపత్తియే తన వస్తుగతమైన అవ్యవస్థనుండి ఆయనను రక్షిస్తూ వచ్చింది. ఆయన 1921 లో షేరిస్ వెల్చినప్పడు స్ట్రీట్ లో స్నేహం చేశాడు. ఆమె నిష్టపడేవాడే అయినా ఆమె రచన లొక సందేశాన్ని, అసలామెభావాన్ని చక్కగా పఠిత కందజేయలేకపోయా యనే విషయాన్ని గ్రహించే నూత్నజ్ఞత అతని కున్నది. "శబ్దసామగ్రితో పరిశ్రమించే కళాకారుడికి తప్ప ప్రజాసామాన్యాని కామె ప్రాముఖ్యం ఏమీ లే"దని వ్రాశాడు 1922 లో.

ఈ శిల్పాన్ని ఆయన ఎంత అర్థం చేసుకోగలిగిందీ బాగా పేరు చేసుకొన్న అతని పుస్తకాల్లో మొదటిదైన 'Winesburg, Ohio' (1919) ను చూస్తే తెలుస్తుంది. ఇది ఎండర్సన్ కి ఆబాల్య సుపరిచితమైన

దానివంటి ఒక ఊరి గురించిన కథలూ, గల్పికల సంపుటి (ఎండర్సను కథలను కథలుగా పరిగణించరు చాలామంది). అందులో ముసలి పాత్రలు కొన్ని, చిఱచిఱలాడేవి కొన్ని, నికారాలోడేవి కొన్ని, భంగ పాటుతో వంగిన బ్రతుకులవి కొన్ని. మిగతావి అస్తిమితాలైన యువపాత్రలు. అయితే మొత్తానికి చిన్నా పెద్దా అన్నిపాత్రలూ ఏదో వ్యసనపడుతూవున్న ట్లుండేవే. ఆ పాత్ర లపార్థానికి గురియైనవి, ఏదో అర్థంకోసం, ప్రేమకోసం, ప్రతిష్ఠకోసం తహతహపడేవి. ఏవేవో ఊహా గానాలు చేస్తూ, ఆశలు నెమరువేస్తూ ఏవేవో భావాలను గొణుగుతూ వుంటాయి కాని వినే దాత యెవడూ లేడు. ఎడ్గార్ శీమాస్టర్సు చిత్రించిన 'స్పూన్ రివర్' శ్మశానంలాగ ఇందులో వైస్సుబర్గు ఆ పాత్ర లన్నిటినీ భరిస్తోంది. వైస్సుబర్గుపురవీధుల్లో అంధకార మావరించినప్పుడు ఆ పాత్రల కల లొకటొకటే చిగురులు పెడతాయి. ఒకేరంగంమీది సన్నివేశాల్లా ఆ కథలన్నిటా ఒక ఏకనూత్రత వున్నది. వైస్సుబర్గులో చాలామందికి మరొకరిగురించి ఏ కొంతో తెలిసివుంటుంది. ఆ పరిచయాల ప్రగాఢతే ఆ మనుషు లొకరొకరి మధ్య ఎంతెంత అగాధా లున్నదీ విశదం చేస్తుంది. ఈ కథల్లో బార్జ్ విల్లర్డు అనే ఒక యువకసత్రికావిలేఖనుని పాత్ర ఒకటున్నది. అతడు కొన్నిట్లో ఒక నటుడుగాను, మరికొన్నిటా ఒక రహస్యరక్షకుడులాగాను కనిపిస్తాడు. ఎండర్సనుకథల్లో వున్న చెదిరి పోయేగుణాన్ని కాస్త నిలద్రొక్కేపాత్ర అతడే. గ్రంథాంతంలో అతడొక తెల్లవారుజామున రైల్లో పట్టణానికి వుడాయించడంతో ఆ గల్పిక లన్నీ ఒక కొలికికి వస్తాయి.

వైస్సుబర్గుకథలన్నిటా గుణం ఒకేతీరుగా లేదు. యువకులూ, వాళ్ళ ప్రేమకలాపాలవికారాలూ చక్కగా చిత్రించబడ్డాయి. ఎంగు కంటే- ఎండర్సనీయమైన (Andersonian) అభిరతి సరిగా యావ నాభిలాషలక్షణంగలది. పెద్దల పాత్రలగూడ సున్నితంగా చిత్రించ బడ్డాయి. 'The Philosopher' (i.e., వేదాంతి) అనే కథలో

కాస్త పిచ్చికళ గల డాక్టర్ పెర్సెవల్ “ప్రపంచంలోని ప్రతిమనిషీ ఒక క్రీస్తే; అందరూ సిలువవేయబడ్డారు” అని ఉద్ఘాటిస్తాడు. ఇది అప్పటి అతని స్థితిని బట్టి మిథ్య అనిపించినా అందులో ఒక సత్యం లేకపోలే దనే విషయంమీద ఆ కథయొక్క అంతచమత్కారం ఆధారపడివుంది.

వైస్సుబర్గ్ నమ్మకమైన ఊరే అయినా, ఎండర్సన్ గ్రామీణజీవిత మంతా అందులో చిత్రించినట్లు కాలేదు. అస లాపుస్తకాన్ని ఆయన ఒక చికాగోఅద్దెకొంపతోవుండి వ్రాశాడు. “ప్రతిపాత్రకు సంబంధించిన మర్మాన్ని నాతోపాటక్కడ వుండేవారినుండే సేకరించాను...వారితో చాలామంది గ్రామజీవితమెరగరు” అని ఆయనే అన్నాడు. అయితే ఆమెరికన్లు ఎక్కడ వున్నా ఒకటేనని ఆయనఅభిప్రాయం. అందరూ నిరాధారంగా ఏదో అన్వేషిస్తూ తిరిగేవాళ్ళే. కొద్దిమందిమాత్రమే కావాలనుకున్నది సంపాదించుకోగలుగుతారు. వరసగా అనేకనవలల ద్వారా, కథలద్వారా ఎండర్సన్ సత్యాన్వేషణపథకాన్ని నిరూపించాడు. అతని ఊహ తెప్పడూ చిన్నచిన్న ఉపకథల బాటతో పయనిస్తూవుంటాయి గనుక నవలలకంటే కథలే బాగుంటాయి. నవలలలో చిన్నచిన్న ఊహలే పెద్దపెద్దప్రశ్నలుగా సాగదీస్తూ డాయన. కొన్ని కథల్లో ముఖ్యంగా ‘The Egg’, ‘I want to know why’ (The Triumph of the Egg (1921) అనే సంపుటిలో) అనే కథలలో నపుంసకత్వ విషాదాలగురించి తలపునలిచే సన్నివేశాలు చూపిస్తూనే జీవితంలోని ఇంద్రియసుఖసంతోషాలను నూచిస్తాడు. అతడు చాలా స్వేచ్ఛాప్రియుడు. స్వేచ్ఛయే అతని పరమాశయం. అయితే దాన్ని తగినట్లు ప్రపంచించ లేకపోవడమే అతని లోపం. అతని పాత్రల అంతులేని ఆరాటం, జీవితం లోనూ వాళ్ళభావాల్లోనూ గల అవ్యవస్థగురించి పునఃపునరుద్ఘాటనం పాఠకుడికి విసువు కలిగిస్తాయి. అస లా అవ్యవస్థ తరచు ఎండర్సనుగారి బుర్రతోమాత్రమే వుంటుంది. అతని ‘Windy Mc Pherson’s

Son' ను సమీక్షిస్తూ ఫ్లాయిడ్ డెల్ అంటాడు: “ఆ గ్రంథమంతటా ఒకే ప్రశ్న: ‘ఎందుకు?’ అనే ప్రశ్న. ఇప్పటి కింకా అమెరికన్ సాహిత్యంలో పుట్టని ప్రశ్న” అని. అస లాతరంవాళ్ళకి ప్రశ్నలడగడంలోను, సమాధానాలు వాటి బాగర్త అవి పడటాని కవకాశం ఇవ్వడంలోను నమ్మకం వుంది. అందుచేత ఎండర్సన్ వ్రాసింది ఎక్కువగా అతని వెనుక వచ్చే కుర్రతరాని కుపయోగపడుతుంది.

ఆర్థర్ ఫెడ్ కజిన్ చెప్పినట్టు, ఎండర్సన్ నవలను కవిత్వానికీ, మతానికీ మారటవస్తువుగా తయారుచేస్తే, సింక్లెయిర్ లూయిస్ దాన్ని కాస్త ఘనమైన పత్రికారచనగా చేశాడు. ఎండర్సన్ జీవితంలోని వింతలు, భంగపాటుల గురించి చెబితే, లూయిస్ దాని వివరాలను ఒక ఘరానా విలేఖకుడి కుండే నిరసననిపుణత్వంలో చిత్రిస్తాడు. 1920 లో అతడు తన ‘Main Street’ ప్రచురణతో అవివేకంమీద ఒక చావు చెబు కొట్టేడు. మరిరెండేళ్ళు పోయాక ‘Babbitt’ లో కొట్టిన చెబు కూడా అంతకు తీసిపోదు. Main Street ఒక గ్రామజీవితాన్ని చిత్రిస్తుంది. గోఫెర్ ఫ్రెయిరీ (మిన్నెసోటా) యొక్క దుర్భరమైన తొత్తరికాన్నీ, సంకుచితత్వాన్నీ, సంతృప్తినీ వెల్లడిచేస్తుంది. బేబిట్ అలాగే ఒక అమెరికన్ పట్టణ (జెనిత్) జీవితాన్ని తీసుకుని ఆపట్టణవాసాన్ని గర్వకారణంగా పరిగణించే వ్యాపారస్థులగురించి చెబుతుంది. అసలు మెన్ కెన్ ఒక్కడే తగిన ఉత్సాహంతో అవివేకాన్నీ, అల్పత్వాన్నీ ఎదుర్కొని నెగ్గేడు. ‘అమెరికన్ మెయ్క్యరీ’ పత్రిక (మెన్ కెన్ నాథన్ లు కలిసి 1924 లో స్థాపించారు) లో ‘అమెరికానో’ విభాగంలో మెన్ కెన్ ప్రచురించిన రచనలలాగే లూయిస్ నవలలుకూడా చదవడానికి చాలా బావుంటాయి. అయోవా, నెబ్రస్కా, ఆలబామాలో ఒక్కొక్క చోట, ఓర్చుకోవడం నేర్చుకున్న అభియుక్తులు కొందరున్న ఒకటి రెండు మహా నగరాలను తప్పిస్తే మిగతాచోట్ల ఘోరాలు జరిగిపోతున్నాయి. అవి యెంతలాంటి ఘోరా లంటే ఒక వ్యంగ్యోల్లుంతనకళాప్రవీణుడైన

రచయిత (Satirist) కావాలని నోలపెట్టేటంత ఘోరమైనవి. అయితే మెన్ కెన్ ఆ దారి త్రొక్కకుండా ఊరుకున్నాడు. లూయిస్ లేచాడు; ఆ ధోరణి సరఫరాచేశాడు. తన 'Arrowsmith' (1925) లో అమెరికా లోని వేడబములు, అవినీతిమార్గాల్లో ఒక నిజాయితీపరుని గమనవైఖరి ఎలా వుంటుందో చిత్రించాడు. 'Elmer Gantry' (1927) లో సకిలీమతాలమీద అమెరికనులకు గల వ్యామోహాన్ని నిరూపించాడు. 'Dodsworth' (1929) లో యూరపుకి మొదటిసారి వెళ్ళిన కార్లు తయారుచేసే ఒక అమెరికన్ వ్యాపారస్థుడు పడిన అగచాట్లు వర్ణించాడు. ఇందులో లూయిస్ యూరపుతో అమెరికాను సరిపోల్చడానికి ప్రయత్నం చేశాడు. (అమెరికన్ నవలారచయిత కి నొక సంప్రదాయంలాంటిది) ఇక అలా వరసగా నవలాసృష్టి చేసేస్తున్నాడు లూయిస్. 1930 లో అతనికి సాహిత్యానికి 'నోబెల్' బహుమానం వచ్చింది (అమెరికనుకి రావడం అదే మొదలు). కాని ఇక ఆక్కడనుంచి అతని పుస్తకాల్లో అతని రచనకు స్ఫూర్తి తక్కువై పోయింది. అమెరికాను విమర్శించడంలో శ్రద్ధాసక్తులు కూడ తగ్గిపోయాయి. కొనవరకూ పరిస్థితి అలాగే కొనసాగింది. చివరిలో ఆయన ఒకసారి "నేను బేబిట్ ను అతనిమీద ద్వేషంతో గాను, ప్రేమతోనే వ్రాశాను" అని చెప్పి యూరపియను పాఠకులను ఆశ్చర్యచకితులను చేశాడు.

ఈనాడు మనం సలభయ్యేళ్లదూరంనుంచి అతని Main Street, Babbitt లను పరిశీలిస్తే లూయిస్ తన కఠినవిమర్శకాఘాతాలకు గురియైన మనుషుల కోవకే తానూ చెందుతాడని చెప్పవలసివుంది. జెనిత్ పురప్రముఖుడైన ఖానుండు బార్ట్ ఫ్లొన్స్ బీ బేబిట్ గురించి వ్రాసినప్పుడు లూయిస్ అతన్ని ప్రేమించాడో, ద్వేషించాడో అతనికి తెలీదు. గోఫెర్ ప్రియరీ, జెనిత్ లను ఘోరంగా చిత్రించి, ఆ పాఠుల వెంగలితనాన్ని వేనోళ్ళ పాఠకుడికి పట్టేటట్లు చెప్పడానికి ప్రయత్నించి, వాళ్లు పరాయివాడి యెడ చూపే క్రూర్యాన్ని ఉద్ఘాటించి, ఇంత చెప్పినా తనివితీరక

అందులో సగానికి తానే భాగస్వామియైనా, ఇంకా ఏదో చెప్పాలని వేశ్యాడుతున్నాడు. చూడండి : Main Street లో కేరల్ కెన్నికాట్ విసుగు పుట్టించే తన భర్తను వదిలేసి వెళ్ళిపోతుంది. షెర్వుడ్ ఎండర్సన్ అయితే నవల నక్కడితో ముగిస్తాడు. కాని లూయిస్ ఆమెను మళ్ళా డాక్టర్ కెన్నికాట్ తో కలుపుతాడు - ఆయన తక్కిన సంగతులలా వున్నా ధీమడు, యధార్థవాది అనీ, ఆమె ఆధీర, స్వార్థపరురాలు అనే నూచన ద్వారా ఒక సమంజసమైన పరిష్కారం చూపిద్దామని. మెన్ కెన్ తోగాని, లింగ్ లార్డ్ నర్ తోగాని పోల్చి చూస్తే లూయిస్ కే అమెరికా అంటే ఎక్కువ మమకారమని చెప్పాలి. యేల్ (Yale) లో పట్టభద్ర పరీక్షకు ముందునాటి విద్యార్థిదశలో తూర్పుప్రాంతపు కుర్రాళ్ళ మధ్య తా నేనా అసక్తదశలో వున్నాడో అలాగే వుంది ఆ నాటి అమెరికా గూడ. అయితే అతనికి బాగా తెలిసిందని. అతి పరిచయంవల్ల అవజ్ఞ ఎలా యేర్పడుతుందో అప్తత కూడా అలాగే ఏర్పడుతుంది. లూయిస్ కి డిక్ స్సంటే గౌరవమనీ, గర్వూడ్ స్టీన్ తోగాని తలిమ్మా శక ప్రవర్తకులతోగాని సంబంధం లేదనీ పెర్రీ మిల్లర్ గమనించాడు. కాని డిక్ స్సనాటి ఇంగ్లండుకంటే 1920 నాటి అమెరికాలో సామాజికాధిక్షేపానికి (Social satire) అవకాశమిచ్చే సందర్భాలు తక్కువగా వున్నట్లు తోస్తుంది. ఏమయితేనేం డిక్ స్స కొన్ని దోషాలకు పాల్పడినా మిస్టర్ పిక్విక్ లాగు మిస్టర్ పాడ్ స్నీప్ ను గూడా విధిగా అమార్గవర్తిగా చెయ్యడానికి ప్రయత్నించలేను. కాని లూయిస్ అలా చెయ్యాలనుకున్నాడు. అతని సంకల్పం 'బహుళ' మైపోయింది. అందుచేత అతని గ్రంథంలో ఏ భాగాని కా భాగం సీయర్స్, రోబక్ కేటలాగులాగు నిక్కచ్చిగా వున్నా మొత్తంమీద చమత్కారం చెబ్బి తిన్నది. 1925 లో 'న్యూ యార్కర్' (New Yorker) ప్రారంభమైనప్పుడు వెర్రిబాగుల వైతండి కుల (Caviar Sophisticates) నుద్దేశించి బయల్పెడలింది కాని 'దుబుక్' తో వున్న ముసలమ్మ నుద్దేశించి కాదు. లూయిస్ విషయం

అంతకన్నా అయోమయంగా వుంది. అతనికి తన పాఠకుల సంగతి గాని, అసలు తన గమ్యం గురించిగాని ఒక నిశ్చయజ్ఞానం లేదు. ఆ డుబుక్ నుంచి అసంభవ వ్యక్తి చివరికి తన బంధువుగా తేలవచ్చు. అతని బంధువు లంటే ప్రీతి.

ఎర్నెస్ట్ హెమింగ్వే ప్రాతవడిన అమెరికన్ ఆచారాల నుజ్జి గించడం ద్వారా, తన పాత్రలను, వాళ్ళు అమెరికనులైనా సరే, సందర్భాంతరాలలో నెలకొల్పడం ద్వారా ఈ సమస్య కొక సమాధానం చెప్పేడు. ఆ సమాధానం అతని అనుభవాలకు తగినట్లే వున్నది. మొదట అతను కొన్నాళ్ళు రక్షణశకటచోదకుడు (ambulance driver) గాను, సంధి (Armistice) జరిగిన తరువాత గ్రీకు-టర్క్ వివాదం విషయమై ఒక కనడా వార్తా పత్రికకు విలేకరిగాను వుండేవాడు. స్ట్రీఫెన్ క్రేక్ గురించి మనం అనుకొన్నట్లు యుద్ధవార్తావిలేఖకు డంటే తనకు డబ్బిచ్చే వార్తాసంస్థ ఎంత దూరాన వున్నా దానికి వెంటవెంటనే వార్త లందజేయడం మన్న పూచీ తప్పిస్తే మరే పూచీ లేనివాడు. అతడు (హెమింగ్వే) ఒక శబ్దకల్పియేగాని (Craftsman in words), నాగరిక ప్రవీణుడు (City-intellectual) కాదు. తన కొక ప్రత్యేక విధినిషేధాల విధానం గల ఒక లౌకిక రీతికి చెందినవా డతడు. హెమింగ్వే చిన్నప్పుడే తాను కోరుకున్న వృత్తి అంచెలంచెలుగా నవలా శిల్పంవేపు పరిణతి చెందింది. 1922 లో తాను గర్బూడ్ స్ట్రీన్ కి షెర్వుడ్ ఎండర్సను నుండి పరిచయలేఖ తీసుకుని ఫేరిస్ లో దిగినప్పటికీ, సాహిత్య జగత్తులో అత డింకా అరవిచ్చుని మొగ్గ. వినీకుడు. తన పద్యాలు పట్టుకుని స్ట్రీనూ, ఎబ్రా పౌండూ ఎగ్రగీతలు పెడితే కృతజ్ఞత చూపినవాడు. స్ట్రీను చెప్పింది- ఆమెయేనట మొట్టమొదట గా అతనికి ఎద్దుల కుమ్మలాట గురించి చెప్పింది. 1926 లో ఎండర్సన్ వ్రాసిన 'Dark Laughter' ను తన ఉల్లాసం గొల్పే 'Torrents of spring' లో వికటానుకరణం (Parody) చేసినప్పటికీ హెమింగ్వేకి తన పద్ధతినుండి బయటపడటాని కింకా కావలసి

సంత సాహిత్యం వుంది. ఆ పుస్తకం మెంకెన్కి అంకితం చేశాడు. దాని నిండా ఫీల్డింగు నూత్తుల ఉదాహరణలూ, హెన్రీ జేమ్స్, 'అమెరికన్ మెర్క్యూరీ', సింక్లెయిర్, లూయిస్ మొ॥వారిని గురించి చపల ఛతోత్తులూ వున్నాయి. అతనికి కూడా అమెరికన్ రంగం కొంత మిగిలి వుంది - మిషిగన్కి ఉత్తరంగా వున్న ఆరణ్యసీమ. అక్కడ తన చిన్నతనంలో వేటాడే డాయన. చేపలు పట్టేడు. మొదట్లో అతని కథలు కొన్నిట అదే రంగం. యుద్ధం అతనిని చాలా భయభ్రాంతుడిని చేసింది కాని బాగా సాగదీసి వ్రాయడాని కింకా అది అతనికి సాధ్యపడిన వస్తువు కాలేదు. అతని మొట్టమొదటి ప్రముఖ నవల 'ఫీస్టా' (Fiesta, 1926. ఇది అమెరికాలో 'The Sun Also Rises' అనే పేరుతో ప్రచురితమైంది). అందులో తన కథానాయకుడిని లైంగికంగా వికలుని చేసినా, తక్కిన పాత్రలను మరికొన్ని విధాలుగా పాడుచేసినా ఎవరూ పట్టించుకొని యుద్ధం గురించి ఆదో అద్యతన మహావిపత్తుగా చిత్రించాడు.

ఈ నవలలో కథాభ్యాత, నాయకుడూ అయిన జేక్ బార్నస్ పేరిన్తో పని చేస్తూ వున్న ఒక అమెరికన్ వార్తాపత్రికల మనిషి. అతడు తేడీ బ్రెట్ ఏప్లే అనే ఒక అందంగా, కలుపుగోరుగా వుండే అమ్మాయిని ప్రేమించాడు. అమె కూడా యథాశక్తి అతనిని ప్రేమించింది. మిగతా పాత్రలలో ముఖ్యమైనవి: మైక్ (స్కాచ్ మనిషి. బ్రెట్తో 'ప్రధానం' జరిగినవాడు, దివాలా తీసినవాడు), బిల్ (అమెరికన్ రచయిత, జేక్కి మిత్రుడు). ఈ నలుగురూ, రాబర్ట్ కోన్ అనే మరో అమెరికనూ కలిసి ఒక కూటంగా ఏర్పడ్డారు. కాని వాళ్లు ఏర్పాటు చేసుకున్న సాంకేతిక పద్ధతి (Code) పాటించలేకపోయినందుకుగాను కోన్ బహిష్కరింపబడ్డాడు. ప్రవర్తనకి సంబంధించిన ఈ విధమైన సాంకేతిక పద్ధతి (ఎప్పుడో గాని స్పష్టం చెయ్యబడదు) హెమింగ్వేకు చాలా ముఖ్యమైనది. "దేవుడికి బదులు మా కది వున్నది" అంటుంది తేడీ బ్రెట్. ఆ పద్ధతి పాటించబడటం, మానడ మన్నది అతని రచనలు చాలావాటి కొక ఆకృతినిచ్చే

విశేషం. ఈ సంప్రదాయం రుడ్యార్డు కిప్లింగ్ సంప్రదాయంతో ఒక పోలిక కలిగివున్నది. కిప్లింగు నవలలలో పాత్రలు దోషాచరణ సంపర్కాల్లో తమ తోపలి గుట్టు కొక బహిర్వాహిక (outlet) ను కనుగొంటాయి. జేక్ గాని, అతని సహచరులుగాని చేసిన నేరాలు పైచాపుకి పెద్దవిగా కనిపించవు. వాళ్ళ ప్రవర్తన వట్టి తెలివి తక్కువగాను, బాధ్యతారహితంగాను కనిపిస్తుంది. వాళ్లు తప్పత్రాగుతారు. స్తిమితంగా వున్నవా కొక కొకరిని చప్పున పోల్చేసుకుంటారు. వాళ్ళు సాధారణంగా కొన్ని కొన్ని విషయాల్లో చాలా నిపుణులుగా వుంటారు. అయితే ఎప్పుడూ కసటభావ ప్రదర్శనం చేయకూడదు. విషయం చెప్పేటప్పుడు మాత్రం గోపనం అవసరం. అని సద్ధతి. హెమింగ్వే ఇంగ్లీషువాళ్ళను కొందరి నిష్టపడతాడు— 'ఫీస్టా'లోని హేరిస్ నీ, 'The Short Happy Life of Francis Macomber' లోని వేటల ఆటగాడినీ (అతని ఆస్పష్టాచ్చారణకూ, సామర్థ్యానికీ). అతని కిష్టమైన పాత్ర లొక రహస్యకూటం (Freemasonary) గా ఏర్పడి ఒక ప్రత్యేకమైన పరిహాసపు యాసచాస కలిగి వుంటారు. వాళ్ళ కొక 'కిటుకు మాట' (Keyword) వుంది— 'Aficionado' అని. వృషభయుద్ధం (Bull-fighting) బాగా తెలిసినవాడనే అర్థంతో వాడబడింది కక్కడ. వృషభయుద్ధాలు చూడడాని కని జేకూ, అతని మిత్రులూ పాంప్లోనాలో కలుస్తూ వుంటారు. జేక్ దగ్గర కిటుకు వుంది. వృషభయుద్ధమగ్నజ్ఞులైన వారి కెప్పుడూ హోటల్స్ నీ నిండిపోయినా సరే గదులు దొరుకుతాయి.

ఈ ఖుషీరాయుళ్ళకి దూరమైపోయాడు కోన్. అత డొక వాచాలుడు. తన ఆవేశాలగురించి చర్చలు చేస్తూవుంటాడు. బ్రెట్ లో కొద్ది కాలం కాలక్షేపంచేశాడు. ఆమె తన నిష్పాదు ఖాతరుచెయ్యడం లేదనే యథార్థాన్ని దర్జాగా అంగీకరించలేడు. వృషభయుద్ధంలో వృషభాన్ని చంపిన యువకు డొక డున్నాడు. వాడిని బ్రెట్ ఆకర్షించిందని వాడి కొక్క తపిణీ తీశాడు కోన్. అయితే వాడు తనకి మానసికంగా పెద్ద

దెబ్బతీశాడని గుర్తించాడు కోన్. గలుపుకన్న ఓటమే హెమింగ్వేకి అసక్తిగాలిపే పరిస్థితి. కాస్త ముందూ వెనకా గాని అందరు మనుషులూ అపజయం పొందవలసిందే, వాళ్ళ వాళ్ళ స్థితినిబట్టి ఆ గండకత్తెరలో పడతారు అని అతని భావన. అంటే హెమింగ్వే జీవితంలోని సుఖప్రకోణాలని చూడలేనివాడు కాదు. అతనికీ, అతని పాత్రలకూ కావలసినన్ని విందులూ వినోదాలూ, సారాములు, శృంగారవిహారాలూ, క్రీడలూ, ఓ! కావలసినన్ని వున్నాయి. అయితే ఇవన్నీ పురుషత్వానికి నికషోపలాల వంటివి. హెమింగ్వే స్వీయచరిత్రలాంటి తన 'Green Hills of Africa' (1935) లో తన దైనందిన క్రీడాభిరతి ఫలితంమీద తన సత్య నిష్ఠ ఎంతవరకు ఆధారపడివుందో నిరాడంబరంగా చెప్పేస్తాడు. స్టీఫెన్ క్రేన్ కిమల్లేనే ఇతని వుద్దేశంతోనూ మరణమే చరమపరీక్ష. యుద్ధంలో బలంగా గాయపడిన హెమింగ్వేకి దాని స్వరూపం ఎంత అస్థిపట్టిపోయిందంటే ఆ తరువాత మరే వస్తువూ అతనికంటే కంట యధార్థంగా కనిపించలేదు. దాని సామీప్యంలో ఏమి సత్యం వుందో దానికోసం మరీ ముందుకు త్రోసుకువెళ్ళాలని అతని ఆభినివేశం. అందుకే సమరమూ, మరణమూ కలిసి ఆచారకర్మగా రూపొందిన వృషభయుద్ధాని కతని భావనతో ఒక ప్రత్యేకమైన ఆర్థమూ, ప్రాముఖ్యమూ వున్నాయి. దాని అసాయాల గురించే కాదు, అందచందాలగురించికూడా చక్కగా వ్రాశాడాయన. అసలూ విషయానికే ఒక పుస్తకానికి పుస్తకం వినియోగించాడు (Death in the Afternoon, 1933).

అయితే హెమింగ్వేమీద తరచు వినిపించే విమర్శకుల అభియోగం ఒకటి వున్నది—ఆయన గూఢచర్యకుకంటే భయంకర బహిష్కరియకెక్కువ ప్రాముఖ్య మిచ్చి ఇబ్బందిపడతాడని, రహస్యవ్యక్తీకరణాన్ని అనార్జవంతో సమంగా జమకడతా, దది తప్పనీను. మితంగా భాషించే పాత్రలే అతనికి హాయిగొల్పుతవి. అతని సాంకేతికపద్ధతి అప్పుడప్పుడు విద్వూరంగా వుంటుంది. అతని చప్పిడిరచనలు కొన్ని వున్నాయి. వాటిలో

(Across the River and into the Trees, 1950)

‘విజ్ఞాన’ మన్నది వట్టి ‘తెలిసివుండడం’ లోకి దిగజారుతుంది (‘Knowledge de-generates into knowingness’); పురుషత్వాన్ని సమర్థించుకోవడమే ధీరత్వ మని పొరబాటుగా పరిగణింప బడింది. ‘Fiesta’ లోనూ, తదుపరి వచ్చిన అతని ‘Farewell to Arms’ (1929) లోనూ కానవచ్చే శూన్యవాదధోరణి యుద్ధంయొక్క తదనంతర కాలంయొక్క పరిస్థితికి తగినట్లే వుండనిపిస్తుంది. 1920 నాటి నరాలు బిగుసుకుపోయే పరిస్థితి మన అనుకంపను ప్రకోపింపజేస్తుంది. మరో దశాబ్ది అనంతరం, హేరీ మోర్గాన్ (‘To Have and Have Not’, 1937 లో) కి పట్టుకున్న తిమ్మిరిగుణం అంటే సోమరితనం మన సానుభూతిని చూరగొనలేదు. అంత వాసికెక్కిన అతని వచన రచన అంత ఉద్దేశపూర్వకమైన నిరాడంబరత, సరళత కలిగివున్నా అందులో విసువెత్తించే గుణం కూడా కొంత లేకపోలేదు. హెమింగ్వే నడిపిన సంవాదాలు శయ్యాతి శయత్వం గల చమత్కార సమాధానాల్లా వుంటాయి :

“They got a cure for that.”

“No, they haven’t got a cure for anything.”

[“వాళ్ళ దగ్గర దాని కో మంచి మందుంది.”

“అబ్బే, వాళ్ళ దగ్గర దేనికీ లేదు మందు.”]

సరే, వీటి మాటకేం గాని రచయితగా హెమింగ్వే వరప్రసాదుడి లాంటివాడు. In Our Time (1924), Men Without Women (1927), Winner Take Nothing (1933) అనే సంపుటాల ద్వారా అతడు నవలా కథానికా వాఙ్మయాలకు తొలుత చేసిన దోహదం ఇతరులపై అసాధారణమైన ప్రభావం చూపించింది. ఆ యింతా అనుక్రమ లనేకం బయల్పెడలి అసలు దాని రుచికూడా గ్రహించడానికి వైముఖ్యం కలగజేశాయి. కాని మళ్ళా చదివి చూస్తే అతని మొదటి నవలలు, మంచి కథానికలూ ఇంకా జవజీవా లుట్టిపడు

తూనే వున్నాయి. హెమింగ్వే ఎప్పుడూ తన అలవికందిన విషయపరిధి లోనే ఇముడుతాడు. సాహిత్యపు జిలుగుల సహకారం ఆశించడు. తన ఆఖ్యాసపు లోతుల్లోకి దిగి అందుతోంచి అద్భుతమైన భావనిధులు బయటికి తీస్తాడు. ఇందుకు 'A farewell to Arms' లోని రచయిత పూను కొని పరిష్కరించకుండా సహజంగా, నెమ్మదిగా యుద్ధరూత్రతో ఋతు లయ శ్రుతి గలిగిన సన్నివేశం చక్కని దృష్టాంతం. వసంతంలో విజయం వచ్చింది. శిశిరంలో పరిస్థితి మారింది :

“There was fighting for that mountain too, but it was not successful, and in the fall when the rains came the leaves all fell from the chestnut tree and the branches were bare and the trunks black with rain.”

[ఆ కొండగురించికూడా యుద్ధం జరిగింది. కాని ఫలం దక్కిలేదు. ఆ పతనావస్థలో వాన రాకడతో అడవిబాదం చెట్లనుండి ఆకులు రాలి పోయినై. కొమ్మలకు నగ్నత్వం వచ్చింది. వానకు తడిసి మ్రానులు నల్ల బడ్డవి.]

ఇంత నూర్తిమంతంగానూ వుంది 'ఎంబ్యులెన్స్'లో బల్లమీద ఇక కీర్తికాయుడు కాబోయే స్థితిలో వున్న సిపాయి నాయకునిండి క్రింద పడుకునివున్న కథానాయకుడిమీద రక్తం బొట్టు బొట్టుగా పడుతూవున్న విషయం గురించిన చిక్కని చిన్న వక్కాణం :

“The drops fell very slowly, as they fall from an icicle after the sun has gone.”

[నూర్యు డస్తమించాక హిమశలాకనుండి స్రవించినట్లు బిందువులు మెల్లి మెల్లిగా జారేయి.]

హెమింగ్వే చాలా జాగరూకుడైన రచయిత. పుస్తకం వ్రాత.

పూర్తికాగానే అచ్చుకావాలనే ఆశురత లేనివాడు. కొంపదీసి ఎవరేనా తన్నొక కళాకారుడిగా భ్రాంతిపడతారేమో అనే ఊహ తలపున బారినంత ఒక చిత్రమైన తత్తరపాటు పొంది, తన దొక శిల్పవృత్తి అనీ, నేరిమిగల వృత్తులన్నిటిలాగే దానికి ఊదత్తమమైన పరిశ్రమ అవసరమనీ నిరూపించుకున్నాడు. (శీర్షికలు పెట్టడంతో చేసిన ఎన్నికతో అతనికి సాహిత్యపరిజ్ఞాన మున్నదని విశదమౌతుంది—'Partisan Review'కి ఆయన చందాదారుడుటాడాను). వస్తువుకి తఖరారువచ్చేటట్లు ఆయనగాని ఆకృతి కాధక్యం కల్పించివుంటే అది తన వృత్తియైతల వినీతి ప్రకటించినట్లే. తన వస్తునన్నివేశభావపరిధిలో తా నొక మహారాజు—నిరాక్షేపంగా నిక్షేపంగా పద్ధతి పాటించగల నిపుణుడు. ఉదాహరణకు—ఆంగ్లేతరుల సంభాషణను చిత్రించవలసినప్పటికీ (ముఖ్యంగా 'For Whom the Bell Tolls', 1940 లో—అప్పట్లో ఆయన స్పేనిష్ పంటకాపులతో కలిసివుండేవాడు) వాళ్ళ మాటలను అతివిదగ్ధంగా ఇంగ్లీషుతోకి ఆవి అసలు వాళ్ళ స్పేనిషు మాటలే అనిపించేటట్లు అనువదించేవాడు. ఆ పుస్తకంతోనే గంభీరహృదయతత్వం గల విద్యావంతుల పాత్రలను చిత్రించడంలోనూ అతిమాత్రమైన నైపుణ్యాన్ని చూపించాడాయన. చక్కని రచన కొంత వున్నా ఈ పుస్తకమే అతని కృషిల్లో అగ్రస్థాన మందుకొన్నది కాదు. రచనలలో కనిపించే హౌమింగ్వే ఆత్మీయతకూ, అసలు నిసర్గనిరాడంబరుడైన వ్యక్తికి సోలిక లిరుగు పొరుగుగా వున్నాయనడం ఎన్నడూ పూర్తిగా ఒప్పుకోవడానికి వీలేని మాట. ఆ గ్రంథాలతోని నిరీక్షకుడు (Waiter) నిజంగా స్నేహితు డవుతాడా? రైతు నిజంగా విజాతీయుడిని గౌరవిస్తాడా? లేక ఈ అమెరికన్ విదేశస్థుని (హౌమింగ్వే) తో ఏదై నా తోటుపాటు లున్నవా? తన దేశానికి దూరంగా ఇతడు చేస్తున్న పనేమిటి? అన్నది ప్రశ్న. క్రొత్తదేశంలో పాత్రికేయుడు అనుభవాన్ని ఊచముట్టుగా ఆంగుకోలేడు. సిపాయి అయినా అంతే. అవతల యుద్ధరంగంతో జరిగే వినాశానికి, ఇటు సెలవురోజుల్లో లభించే

ముధామోదానికి మధ్య అతని బ్రతుకు భాగహారమైపోతుంది. అది బ్రతుకేమిటి? పారిభాషికంగా చెప్పాలంటే వట్టి ప్రత్యామ్నాయపు బ్రతుకు (Proxy living).

ఇలాంటి సమస్యల గురించి హెమింగ్వే తోనుగా ఆలోచించాడా లేదా అనేది వేరే సంగతి. కాని 'The Old Man and the Sea' (1952) అనే చిన్న నవలలో మాత్రం 'Aficionado' (పుష్పభయద్ధతంత్రజ్ఞుడు) అనే ఊహ నావరించివున్న కాపట్యాన్ని అన్నిటినీ త్యజించేశాడు. ఇందులో వట్టి సామాన్యుడే కాని అమాన్యుడైన అవివేకి ఒక మ్యూజను బాలరి గురించి చెప్పేడు హెమింగ్వే. ఒక మహామీనంతో మ్యూజన్ జరిపిన పోరాటం ఒక విధంగా హెమింగ్వే సాంకేతికపద్ధతి కొక దృష్టాంత మనవచ్చు కాని యిందులో ఆ పద్ధతి లేకమాత్రమూ కలుషం లేనిది. ఇందులో ఆటగాళ్ళ బడాయిగాని, లేటిను పేదల జీవితాలగురించి చెప్పేటప్పుడు చాలమంది రచయితలు ప్రదిర్శించే భావకవిత్వాభినయం గాని నూచనాప్రాయంగాకూడ లేవు.

'Across the River and into the Trees' వ్రాసిన తరువాత హెమింగ్వే ఒక పుచ్చకునితో ఇలా అన్నాడు :

"In writing I have moved through arithmetic; through plane geometry and algebra, and now I am in calculus."

[రచనావ్యాసంగంలో నేను సామాన్యగణిత, విమానక్షేత్రగణిత, బీజగణితాల ద్వారా పయనించాను. ప్రకృతం సంఖ్యాగణితంలో వున్నాను.]

ఆనా డీమాటలు ఏజేవో సొంత ఉద్దేశాల ప్రణాళికలతో కిందా మీదా పడుతూవుండిన మనిషియొక్క దర్పాన్ని నూచిస్తున్నట్లున్నాయి. అవు నందులో గర్బ్లాడ్ స్టీన్ ధోరణి కొక వింత ప్రతిధ్వని వుంది. అదే

శిల్పరచనాప్రాగల్భ్యం, అదేదో తాము వ్యక్తంచేసిన విషయంయొక్క అల్పశాన్ని రూపాంతరీకరణంచేసి వృద్ధరించేస్తుం దన్నట్లు, హెమింగ్వే కూడ ప్రదర్శించాడు. 'The Old Man and the Sea' లోని వృద్ధుని పాత్ర హెమింగ్వే గర్వానికి సమర్థనీయమైన ప్రతీకగా వుంటుంది. షెయిడ్ ఎండర్సన్ లాగు మానవుడు తోడిమానవులనుండి వేరు చేయబడు తున్నాడనే అభిప్రాయంతో బయల్దేరిన హెమింగ్వే ఒకవిధంగా సర్వ మానవసమైక్యభావనకు చేరుకున్నాడు (To Have and Have Not లోను, For Whom the Bell Tolls లోను). The Old Man లో ఆయన ఒక మానవుడిగురించి చెప్పిన కథ మానవజాతి కంతటికీ దృష్టాంతకథవంటిది. అయితే అది యేమంత పెద్దనవల కాదు. దాని పరిధి చిన్నది. తదుపరి మళ్ళా స్పేనిష్ వృషభయుద్ధాల గురించి వ్రాసిన వ్రాతలు పేలవంగాను, వికటానుకరణం బాపను కల్పనలుగాను వున్నాయి. 'The Old Man and the Sea' ని పరిశీలిస్తే అది భంగ్యంతరంగా రచయిత స్వీయచరిత్ర అనిపిస్తుంది. అది క్రమంగా మిగతా పాత్రల ప్రాముఖ్యం తగ్గించే నవలారచయిత తనకు తాను చూపుకునే ప్రామాణ్యానికి పరమావధి. కాని అదే యధార్థమైతే అతని తొలకరి రచనలే పాఠకులకు రంజకంగా వుంటాయని చెప్పాలే.

స్కాట్ ఫిజ్జెరాల్డ్ ఎండర్సన్, లూయిస్, హెమింగ్వేలలాగు మధ్యపశ్చిమప్రాంతంలో పెరిగాడు. లూయిస్వలెనే తూర్పుప్రాంతానికి చదువుకోడానికి వచ్చాడు. ఎటొచ్చి యేల్ కళాశాలను కాకుండా ప్రిన్స్ టన్ కళాశాల నెన్నుకున్నాడు. ఆ మధ్య పశ్చిమప్రాంత మెలాంటిదంటే అక్కడ అన్ని విషయాలూ క్రొత్తగా పురుడుపోసుకున్నవే. ఫిజ్జెరాల్డ్ ఆశించిన గమ్యమెక్కడో ఒక మహావైభవం వెల్లివిరిసేచోట ప్రజలందరూ తనలాగ, తనభార్యలాగ యావనోత్సాహంతో అందంగా, సరదాగా, స్వచ్ఛందంగా వుండగలిగిన చోట వుంది. అతని రచన చాలమట్టుకు అతని అనుభవానికి జవాబుదారీగానే వుంటుంది. ఆ రెండున్నూ అస లస్తీత్య

మబద్ధమైన ఒక పరిపూర్ణతకోసం వెర్రిగా అన్వేషించే యువకుడి చరిత్ర లాంటివి. నిరపాయంగా, భద్రంగా ప్రపంచంవేపు తేరిపారజూడటాని కాధారపీఠంగా ఒక 'భరోసా' కోసం ఆశించాడు ఫిట్జెరాల్డ్. ఆ యింతా ప్రాచ్యప్రాంతపు దొరకొడుకులకోసం ఏర్పాటుయిన విశ్వవిద్యా లయంతో ప్రవేశించి తన సహాధ్యాయులందరిలోకీ మెరుగనిపించుకొని సఫలుడు కావడానికి ప్రయత్నించాడు. యుద్ధం చేస్తూవున్న సైనికులను చూసి అనూయపడ్డాడు. ఆ ప్రమాదిగర్భంతో తానూ జొరబడ్డాడు. ఒక కథానికలో ('The Offshore Pirate' లో) కథానాయకుడి కళ్ళ ముందు యుద్ధసమయంలో గోళులలోంచి లేస్తూ వున్న సైనికుల గురించి వ్రాశాడు: "వాళ్ళ ఒంటికి పట్టిన చెమట, బురవ అవి వర్ణనాతీతాలైన ప్రాధవ లాంఛనాలు. అవి యెప్పుడూ అతనిని తప్పించుకుపోతూ వున్నాయి."

ఆ లాంఛనాలు తగిలించుకోవడాని కవకాశం లేకపోయింది ఫిట్జెరాల్డ్ కు. అందుచేత తక్కిన వానిమీద నిఘా పెట్టేడు - ముఖ్యంగా ధనాధికుల గురించి. అత డొకసారి హెమింగ్వేతోనూ, 'The Rich Boy' అనే కథతోనూ ఇలా అన్నాడు: "మహాసంపన్నులు నీ కంటే, నా కంటే వేరుగా వుంటారు. వాళ్ళకి చిన్నప్పటినుంచే చేతిలో డబ్బు కలిగివుండే, అనుభవించే యోగం వుంటుంది. అది వాళ్ళ కేమైనా చేస్తుంది." వాళ్ళ కది చేసింది మంచే అనడానికి ఏల్లేదు. అసలు మిగతా జనాని కభిమానదూరులుగా చేసింది. ఫిట్జెరాల్డ్ కా సంగతి తెలుసు - అమెరికనుల 'ప్రాధవ' మన్నది (aristocracy) పరిమాణ బహుళంగా చూస్తే వట్టి కృతకంగా కనిపిస్తుంది. అందుకు కారణం ఆ ప్రాధవాన్ని అనున్యతంగా పారంపరీణంగా కొనసాగించే నూత్రం అమెరికన్ జీవిత వైఖరితోనే కొరవడింది. దాని కొక తీరూ తెన్నూ, సాంప్రదాయకమైన పద్ధతీ లేవు అని. ఆయినప్పటికీ ఎడిత్ వార్హన్ లాగ ఒక ప్రత్యేకపు మాక్కుదారుల వర్గానికి సంబంధించిన ఊహ సంతిపెట్టుకుని వుండేవాడు -

ఇలాంటి వర్గంవల్ల ప్రయోజనం ఏమీ వుండదని ఆమెలాగే తెలుసుకుని వుండేకూడ. తక్కిన సంఘం తాలూకు అక్రమప్రవర్తనను విమర్శించేటందుకు వీలుగా సముదాచారనిలయమైన ఆమె వర్గ మొక సిద్ధాంతరూపమైన ప్రమాణంగా పని చేస్తుంది. కాని ఫిట్జెరాల్డ్ కొక వర్గాన్ని మరొక వర్గంలో పోల్చి భేదపరిశీలన చేయాలనే వుద్దేశమే లేదు. అతడు డబ్బు యొక్క వింత వింత గుణాలకు, సామర్థ్యాలకు, స్వేచ్ఛను ఎంతమంది పరాయివాళ్ళనుంచయినా సరే కొనగల శక్తికి వ్యామోహం పొంది పోయాడు. డబ్బుంటే సరి దాని దాయాద్యములైన వయోరూపవిలాసాదులతో ఒక డెంతవాడైనా కావచ్చు - గొప్ప 'aficionado' అయి పోతాడు. అతడికోసం అన్ని చ్వారాలూ తెరుచుకునేవుంటాయి. 'నిరీక్షక శేఖరులు' (headwaiters) కూడ తలవంచుకు నిలబడతారు. ఓడలు, కార్లు, మేడలు, పరివారం అనుకొనేసరికి హాజరవుతాయి. రవి యస్త్రమింపని రాజభోగం పొందవచ్చు (one could follow the Sun') ఇక దారిద్ర్యమంటే సర్వవిధహౌన్యాలకూ పెద్ద సంస్థానం. డబ్బుతో మనుషులు ఉదారులుగా, స్వతంత్రవ్యక్తిత్వం కలవారుగా చలామణి కావచ్చు. జీవితంలో సంఘటిల్లే చిన్న చిన్న ఉపద్రవాలు, పోయిన టిక్కెట్టు, వానకాలపు సెలవురోజు, ఇరకటపుటిళ్లు - ఇలాంటి వాటన్నిటినీ ఇట్టే చక్కబరుచుకోవచ్చు. 'చందా' ('Largesse') అన్న మాటకు చిన్న లంచమనీ అర్థం వుంది, అదో జీవితవైఖరి అనీ అర్థం ఏర్పడుతుంది.

అదొక యువకుని జీవితవైఖరి. ఫిట్జెరాల్డ్ దాని కెప్పడూ పూర్తిగా దూరమైనట్లు లేదు. అతని తొలి రచనలను, అంటే *Flappers and Philosophers*, 1920; *Tales of the Jazz Age*, 1922 అనే కథాసంపుటాలను గాని, *This side of Paradise*, 1920; *The Beautiful and the Damned*, 1922 అనే నవలలను గాని పిదప రచనలతో పోల్చిచూస్తే వాటిలో అనుభవతోపం స్పష్టంగా

కనిపిస్తుంది. అతని పాత్ర లతని వ్యక్తిత్వాన్నే వెనక వేసుకొని వస్తాయి. అతనిలాగే అతివేలంగా కలులు కంటూ అతి వేలంగా విఫలత్వం పొందుతూ వుంటాయి. This side of Paradise లోని నాయకుడు తన ఇరవై నాలుగేళ్ళ జీవితాన్నీ సవిషాదంగా వెనక్కి చూసుకుంటూ - “నన్ను నేను తెలుసుకున్నాను, అదే చాలు” అనుకొంటాడు. ఇతడూ, ఇంకా ఇందులో వచ్చే యువతీ యువకులూ అందరూ కోరి అపరిణతులుగా వున్నట్లుంటారు. అప్పుడే కళాశాలల గడపలు దాటి ప్రపంచంలోకి వచ్చారు. పరిణతులం కావాలనే కోరిక లేదు వాళ్ళకు. అభివృద్ధి పొందడమంటే వయసు పెబడటమేనట. వయసు మూడు పదులు మీరడమంటే అదేదో దురూహమన్నట్లు వాళ్ళు తమ ఎలబ్రాయానికే అంటిపెట్టుకుని వుండి పోవా లనుకుంటారు. వాళ్ళ ప్రేమకలాపాల్లో ఒక జ్వరతీవ్రత గోచరిస్తుంది కాని కొరగాని ఉద్రేకాలకు తోనుగారు. వాళ్ళకు తండ్రితనమో, తల్లి తనమో వస్తుందంటే భయం. ఏ తరంవారైనా తమ తరంవారికంటే తాము చిన్నవా ల్లేలా అవుతారు?

ఆయితే ఫిట్జెరాల్డ్ రచన చిన్న పిల్లాడి తంతుగా వున్నప్పుడు కూడ మంచి ధారాళంగా, నిపుణనిర్మాణాత్మకంగా వుంటుంది. తొలినుంచీ రచయిత కావాలనే అతని చూపు. అతని పాత్రలు, అసలతని జీవితము గూడ ఒకే విధంగా అల్పప్రయోజకాలుగా వున్నా అతడు తాను మాత్రం ఒక వృత్తినిపుణుడ ననుకొనేవాడు. కాని వట్టి అల్పగుణము వాడు. శత్రు వంచన తంత్రంతో మద్యపాత్రలముందూ, క్రీడా పరికరముందూ కూర్చున్న హెమింగ్వే ఎంత చురుకైనైపోతాడో అంత తేలిక మానిసి ఫిట్జెరాల్డ్. “నన్ను నేను తెలుసుకున్నా” నన్నది మరీ కేవలం వట్టి తెలివి తక్కువ స్వోత్కర్ష కాదు. ఒక సంక్షోభంలో తాను నిమగ్నుడై వున్నప్పుడు కూడ దానిని నిశితంగా పరిశీలించగల అద్భుతమైన నేర్పు వున్న దతనికి:

“The only way I can describe young Anson Hunter is to approach him as if he were a

foreigner and cling stubbornly to my point of view. If I accept his for a moment I am lost—I have nothing to show but a preposterous movie.”

[యువకుడైన ఆస్సన్ హంటర్ ని నేను వర్ణించగలగడాని కొక్కటే మార్గం వుంది. అత డో విదేశీయు డన్నట్లుగా వెళ్ళా అతని దగ్గరకు. నా అభిప్రాయ వైఖరికే గట్టిగా అంటిపెట్టుకుని వుండాలి నేను. తుదికాలం అతని అభిప్రాయాన్ని ఆమోదించానో ఇక నా పని సరి - ఒక విద్వూర మైన చిత్రాన్ని తప్ప చూపించడానికి నా దగ్గర ఏమీ వుండదు.]

ఇదీ ఇలాగు అతడు 'The Rich Boy' లో సంపద్యమయక మైన ఇతివృత్తాన్ని సమీపిస్తాడు. అతనికి సంపద అంటే వ్యామోహం వుంది, కాని ఒక నిర్దిష్టస్థితి పాటించాలని యాతనపడతాడు. అది అతని కళకన్యమైపోయింది. ధనాధికుల అహంతకు బతులుగా చిత్రించడానికి అతనిదగ్గర మరి సదుకు లేదు. ఉన్నా అది అతని మనసులో ఉన్న సంప ద్యామోహంతో కలుషితమై పోయింది. సంతోషం, సౌందర్యం, మార్దవం అనే విషయాలున్నాయి మనసులో. కాని అవన్నీ యావ నాంశలట; వయసుతోపాటు యాపుమాసిపోతాయట.

'The Great Gatsby' (1925) లో ధనయావనాల ప్రతి భటత్వాన్ని ప్రదర్శిస్తాడు ఫిట్జెరాల్డ్. జేగీట్స్ బీకి ఒక పెద్ద భవంతి, విందులూ గోవిందులూ, అగమ్యగోచరాద్భుతంగా అతిహేయాలైన రాబడి రస్తాలూ ఎన్నివున్నా, అతడిని ప్రముఖంగా పేర్కొనాలంటే యువక లోకానికి ప్రతినిధి అనాలి. అతని జీవితం పైమాపు కెంత లొడబిడ గడ బిడగా వున్నా, అది డెయిసీతో అతని చిరంతనమైన ప్రణయకలాపానికి పునర్భవం కలిగించాలనే ప్రయత్నాని కంకితమైవుంది. ఈ పవిత్రాశయ

సాధనకోసంగాను అత డా సంపత్తిని పోగుచేశాడు. కాని డెయిసీకి టామ్ బుచ్చనన్ తో పెళ్ళయిపోయింది. వాళ్ళు మహాసంపన్నులు. టామ్ కి ఒక ఉంపుడుకత్తె వున్నా, డెయిసీ గేట్స్ బీని మరవలేకున్నా వాళ్ళ సంపద చిత్రంగా వాళ్ళ మధ్య అడ్డగోడ పెట్టింది. గ్రంథాంతంలో బుచ్చనన్లు (టామ్ & డెయిసీలు) బతికేవుంటారు, కలిసేవుంటారు. కాని పాపం, గేట్స్ బీ మాత్రం ఒక పిచ్చివాడి చేతిలో చచ్చిపోతాడు. వాడి కేం తెలుసు గేట్స్ బీ దురదృష్టాలకు కారకులు బుచ్చనన్లని? వంచితుడు భ్రష్టుడి నెదుర్కొని చివరికి తానే నష్టపోతాడని తాత్పర్యం. ఈ సన్నివేశం హెన్రీ జేమ్స్ వ్రాసిన 'The American' ను కాస్త జ్ఞాపకం చేస్తుంది. అందులో క్రిస్టోఫర్ న్యూమన్ అనే ఆయన మిలిమిరిపోయిన బెల్లెగర్లై కుటుంబంవారి సంపదముందు తన సంపద బలాదూరని గ్రహించడం అదీ వుంటుంది. భిన్నాశయ సంఘర్షణ జేమ్స్ నవలలోనే ఎక్కువ స్ఫూర్తిమంతంగా వుంది. అందులో ఉభయపక్షాల మధ్య ఉన్న విభేదమూ సున్నితంగా ప్రతిపాదింపబడింది; అందులో ఏ ఒక పక్షంవారినీ డెయిసీ, గేట్స్ బీల స్థాయుల నన్నట్టుగా, దురాశాపూరితు లనలేము; విశ్వర్య మదాంధు లనలేము. అయితే నేంగాని The Great Gatsby మటుకు చక్కని చిన్ననవల. ఫిట్జెరాల్డ్ తన విశ్వర్యప్రపంచంగురించి ఎటుకగలవాడు. తన పాత్రలకు విశ్వర్యం వున్నా లేకున్నా వాటి వాలకం, చేష్టలు, సంభాషణ అంతా చతురంగా, చతురస్రంగా, అవలీలగా చిత్రించాడు. నవలలోని ఆఖ్యాత (ఫిట్జెరాల్డ్ లాగే కథారంగానికి పూర్తిగా చెందనివాడు) కథకు అదనపు ప్రత్యేకత చేకూర్చేడు. అన్నిటినీ మించి గ్రంథంలో హృదయాన్ని కదిలించే కరుణరసస్ఫూర్తి వున్నది. సిగ్గుమాలిన వర్ణనలు సాగిన సందర్భాల్లోగూడ ఆ రసస్ఫూర్తి పూర్తిగా ఎప్పుడూ అణగారిపోలేదు. సరికదా కథాఖ్యాత స్మృతి తన మధ్యపశ్చిమప్రాంత శైశవాన్ని నెమరువేసుకొన్నప్పుడు, మళ్ళా రమ్యంగా చివర్లో గతాన్ని అందిపుచ్చుకుని భవిష్యత్తులోకి మోసుకుపోదామని గేట్స్ బీ చేసిన కృషి

నవ్యప్రపంచంగురించిన అమెరికనుల చిరంతనస్వప్నంతో తన అనుబంధాన్ని నిరూపించుకొన్నప్పుడూ పొటమరిస్తూనే వచ్చింది. మూడు శతాబ్దాలకు ముందునాటి అమెరికాస్థితి నిలా అభివర్ణించాడు ఫిట్జెరాల్డ్ :

“For a transitory enchanted moment man must have held his breath in the presence of this continent,...face to face for the last time in history with something commensurate to his capacity for wonder.”

[ఈ మహామహిభండం సన్నిధానంలో ఒక్క తాత్కాలికమైన మధురక్షణంకోసం చరిత్రలో చివరిసారిగా మానవుడు తన ఆశ్చర్యక్షమమైన శక్తికి అనురూపమైన దానికి దేనికో ముఖాముఖి నిల్చి ఊపిరి ఉగ్గబట్టుకుని వుంటాడు (నిశ్చేష్టుడై వుంటాడు)].

The Great Gatsby తరువాత ఫిట్జెరాల్డ్ మంచికథలు కొన్ని వ్రాశాడు. 1934 లో ‘Tender is the Night’ అనే నవల వ్రాశాడు. సాంఘికచైతన్యం వెల్లివిరిసిన ఆ రోజుల్లో సమీక్షకులు (Reviewers) దానిని గతించిన శకంయొక్క పాసిన వాసనగా కొట్టిపారేశారు. దేశాంతరగతులైన (Expatriates) అమెరికనులు చాలామంది మళ్ళా మాతృభూమికి చేరుకున్నారు. చేతిలోని తడి ఆరిపోయింది. యూరపు వెగటుగా కనిపించింది. ఫిట్జెరాల్డ్‌క అమెరికన్ దేశాంతరగతునిగురించి వ్రాశాడు. అతడి పేరు డిక్ డైవర్. బోలెడంత డబ్బు తగలేసుకుని, గృహచ్చిద్రాలతో సతమతమై చివరికి మళ్ళా ఇంటి మొహం పట్టేడు—అయితే పశ్చాత్తాపంతో కాదు, దారుణవైఫల్యం నుండి మొహం చాటుచేసుకోవడానికి. ఆ సమీక్షకులు చాలా నిర్దాక్షిణ్యంగా వ్యవహరించారు. అయితే ఇటీవలి విమర్శకులు దానికి మించిన పరిహారం చూపించారు. కొన్ని రోజుల్లోంచి చూస్తే అది (Tender

is the Night) గేట్స్ బీకంటే మంచి పుస్తకం. దానికన్న విశాలతరమైన ఆశయం, సునిశితబుద్ధివైభవం, నవలానిర్మాణమర్మజ్ఞత, పాత్రవైవిధ్యం, వచనరచనా రామణీయకమూ కనిపిస్తాయి దీనిలో. అయితే ముందునాటి కొంతలుగూడా మిగిలివున్నాయి. గేట్స్ బీ నవలను కళకట్టించిన విషాదశ్రుతి యిందుతో అపశ్రుతి పలికింది. గేట్స్ బీ చేసిన తప్పిదంలో ఒక ఉదాత్తత వుంది. డైవర్ తప్పిదాల విషయంలో తన మట్టుకు తనకే యింత జాలి వున్న జాడ కనిపిస్తుంది కాని అది గ్రంథకర్త గమనించినట్టు లేదు. అయితే నేం, Tender is the Night మాత్రం మంచి నేర్పు పురివిప్పిన నవల. ఆ రోజుల్లో విమర్శకు లన్నట్లు గ్రంథకర్త ఎక్కడా నీరసించిపోయినట్లు కానరాదు. అతని శిల్పకుశలత కొనసాగిన దనడానికి నిదర్శనాలు : హాలీవుడ్ గురించి అసమగ్రంగా వున్న నవల 'The Last Tycoon' (1941), ఆయన కీర్తిశేషుడైన తరువాత ప్రచురింపబడిన 'The Crack-Up' (1945) అనే సంపుటిలోని రచనలు. చాలామంది అమెరికన్ రచయితలు సత్తువచాలని వస్తువులు గ్రహించడంవల్లను, తమ రచనాశిల్పంపట్ల తగినంత శ్రద్ధ చూపకపోవడంవల్లనూ తమగురించే ఎక్కువ చెప్పకోవడం జరిగింది. హెమింగ్వే ఫిట్జెరాల్డ్ లా విషయంలో గొప్ప శ్రద్ధాశువులు. ఫిట్జెరాల్డ్ కేకాని మరి కాస్త బ్రతికి వుంటే వృత్తిపరిజ్ఞానం రచయితను విజ్ఞానపు లోకులలోకి తీసుకుపోగలదని నిరూపించడానికి హెమింగ్వేతో చేరివుండేవాడు.

ఫిట్జెరాల్డ్, తపో ఒపో, 1920 ప్రాంతపు 'జాజ్' యుగానికి చెందినవాడైతే, అ పై దశాబ్దికి చెందినవాడు జాన్ డస్ పసోస్. ఆ దశాబ్దిలో ప్రముఖులైన అమెరికన్ నవలారచయితలలో ఆత డొకడు. అప్పటికే పేరుచేసుకున్నా డాయన. ఫిట్జెరాల్డ్ పుట్టినయేడే పుట్టేడు. అతనిలాగే ఈడుకు మించిన బుద్ధి గలవాడు. అతని This side of Paradise ప్రకటింపబడినయేడే, అంటే 1920 లో ఇతని One Man's Initiation (రచన 1917) ప్రకటింపబడింది. అది ఇతని

మొదటి నవల. కెండవదైన Three Soldiers (1921) లో డన్ పస్సోస్ సమకాలికస్వభావాన్ని నిర్వచిస్తూవున్న యువరచయితల మధ్య (నడివయసునాడైన షెర్వుడ్ ఎండర్సన్ తో సహా) తా నొక స్థానం సంపాదించుకున్నాడు. Three Soldiersలో నాయకుడు జాన్ ఆండ్రూస్. ఒక గేయకవి. స్వేచ్ఛతో విసుగెత్తిపోయాడట, 'ఈ సారి యథార్థ వస్తువులలో, పరిశ్రమలో, రాగ ద్వేషాలలో జీవితపున్నీర్పాణం చేసుకోవాలనే ఆశతో యుద్ధంలో చేరుతాడు. అయితే సైనికజీవితం (అమెరికాలోను, తదుపరి ఫ్రాన్సులోను) మొహం మొత్తించింది. అతనిలో చాలా ఏహ్యభావాన్ని రేకెత్తించింది. గ్రంథం చివరికి వచ్చేసరికి, యుద్ధరంగం వదిలేసి పారివస్తాడు. ప్లాబర్ట్ వ్రాసిన 'Tentation de St Antonie' చదివి ఏదో ఆవేశం పొంది ఒక గేయరచన చేస్తూవుంటాడు. సైనికరక్షకభటులు (మిలిటరీ పోలీసులు) వచ్చి అతన్ని కరదండాలు తగిలించి తీసుకుపోతారు. అతని అసమాప్త గేయం గాలికి ధూళికి వదిలివేయబడుతుంది. (తెలివైనవాడైతే వెంటతీసుకునిపోయివుండును. ఇక్కడ పస్సోస్ వుద్దేశించి దేమై వుంటుంది? ఎంతెంత తెలివైనవాళ్ళూ యంత్రంచేతిలో పడి నలగవలసిందే అని. గ్రంథంలో చరమప్రకరణం శీర్షిక 'Under the Wheels' (i.e., చక్రాలక్రింద). ఇక కళాకారుడికి మిగిలిం దేమిటంటే సంఘంలో వేరుపడిపోవడం (Secession);—అసలు లోకం అతడి కాఅవకాశం యిస్తే. ఇది 1920 ప్రాంతాని కనురూపమైన సన్నివేశంగా గుర్తించవచ్చు. ఆ కాలంలో 'Secession' అనే పేరుతో ఒక చిన్న పత్రికకూడా వుండడం విశేషం. కళాకారుడిదే ఒప్పు (పస్సోసుని కలుపుకొని. ఆయన హార్వర్డునజ్జు), లోకానిదే తప్పు. సైనికాధికారాల మధ్య ఆండ్రూస్ ఎలాంటివాడంటే—ఒక ప్రాతికాలపు ఛలోక్తిగా చెప్పాలంటే—అడుగు వేసిందత ఒక్కడే (the only one in step).

అయితే మరి డన్ పస్సోసు 'సాముదాయకసిద్ధాంతానికి'

(Collectivist'; Collectivism అన్నది సామ్యవాదానికి, అంటే సోషలిజమ్ కి చెందిన ఆర్థికవిధానం. పరిశ్రమలు సామూహికమైన పెట్టుబడులతో కొనసాగాలని దాని ముఖ్యనూత్రం) చెందిన నవలగా పరిగణింపబడిన 'యు. ఎస్. ఏ.' (U.S.A) అనే 'విషాదత్రికం' (trilogy) ఎలా వ్రాయగలిగా దన్నది ప్రశ్న. అందుకు సమాధానం చెప్పడ మంటే 'యుద్ధాల మధ్య తాను చేసిన యాత్రలలో' ('journey between wars'—తన ప్రయాణపువ్రాతల సంపుటికి పస్పోస్ పెట్టిన పేరు) అమెరికన్ ప్రబుద్ధుడు సాధించిన పరిణతిని వ్యాఖ్యానించడమే అవుతుంది. అంటే సాంఘికవాదం రసజ్ఞతావాదాన్ని ఆక్రమించుకున్న దన్నమాట. అమెరికన్ జీవితంలోని ఆధిభౌతికత్వంయెడల కళాకారుడి కేర్పడిన క్రోధం సాంఘికదురంతాలయెడల 'మూలికపరిణామవాది' (Radical) కేర్పడిన క్రోధపువాలకం వేసుకుంది. డన్ పస్పోస్ దరిద్రజనుల నవలారచయిత (proletarian novelist) కాలేదు. అతని రచనలలో ఎప్పుడూ ఏకాంతో 'మూలికపరిణామవాదధోరణి' (Radicalism) వుంటూవచ్చింది. ఆదినుంచీ అతడు ఒంటరిబ్రతుకు బ్రతికే వ్యక్తిని, మందిబ్రతుకుగందరగోళాన్నీ కూడా చిత్రించడానికి ప్రయత్నించేకాదు. Three Soldiers లో అమెరికన్ సంఘమంతటికీ ప్రాతినిధ్యం వహించడానికా అన్నట్లు ముగ్గురు భిన్నప్రకృతులు గల వ్యక్తులను ప్రవేశపెట్టేడు. కాని మధ్యలో కథారంగాన్ని ఆండ్రూస్ కి విడిచిపెట్టి ఇద్దరు జారుకుంటారు. ఆండ్రూస్ కూడ రసజ్ఞతావాదాన్ని ఉద్ఘాటించడానికి గాను తన స్నేహసక్తిని (interest in comradeship) వదులుకుంటాడు.

'Manhattan Transfer' (1925) లో మాత్రం 'సామూహిక సిద్ధాంతం' మరీ నిబ్బరంగా సమీక్షింపబడింది. ఇందులో పస్పోస్ న్యూయార్క్ సర్వస్వాన్నీ రాశీభూతం చెయ్యడానికి ప్రయత్నించాడు. అందుకు తన 'U.S.A.' రచనకి ప్రాతిపదికలైన పద్ధతు లవలంబించాడు.

ఇందులో పాత్ర లిన్నీ అన్నీ కావు. సాంఘికంగా వివిధాలైన అంతస్తుల్లో ఆ పాత్రల జీవితాలు పెనవై చుకునివుంటాయి. సుమారు రెండువశాబ్దుల కాలంలో ఆ పాత్రల పతనమూ, పరిణామమూ చిత్రింపబడ్డాయి. ఆఖ్యానధోరణి అంతా చప్పగా, నీరసంగా వుంటుంది. సంభాషణలుమాత్రం మిక్కిలి నిక్కచ్చిగా వుంటాయి. వర్ణనలు 'స్వచ్ఛందదర్శనాత్మకం' (impressionistic) గా వుంటాయి. ఇందులోనూ జిమ్మి హార్ఫ్ అనే కేంద్రభూతమైన పాత్ర వున్నది. హార్ఫ్ జాన్ ఆండ్రూస్ కి వారసుడే. కొన్ని సందర్భాల్లో ఆండ్రూస్ కి తీసిపోతాడు. అతడు సిద్ధంగా కళాకారుడు కాదు. ఇక కాబోయే లక్షణం గలవాడు మాత్రమే. తెలివైనవాడేకాని వ్యర్థుడు. చివర్లో, సంఘంనుండి వేరుపడిపోతాడు. అయితే ఇతని విషయంలో అదేమంత సమంజసంగా లేదు. అది ఒక అభియోగవిచారణ, శిక్షాప్రదానాలతో కూడిన కథతో ముడిపడిన తాత్కాలికశిక్షాస్తంభనశుభాంతసన్నివేశం. మిగతా పాత్రలను ఆ మహానగరభూతం మ్రింగేసింది. ఉన్న చచ్చు ఉద్యోగం కాస్తా ఊడగొట్టుకుని, పెళ్ళిపెడాకులు కాగా, జేబులో చేతి కందని పైసాలతో ఆ నగరంనుండి బహిర్గమించిన హార్ఫ్, పెర్వూడ్ ఎండర్సన్ రచనలోంచి లేచివచ్చి డ్రెయిజర్ రచనలోని రాజధానిలో కలిసి పోయిన పాత్రలా గనిపిస్తాడు.

'U.S.A.' (42nd Parallel, 1919, and The Big Money, Published in 1930, 1932 and 1936) రచనతో ఇక డస్ పస్పోస్ లో 'వేర్పాటు' (Secession) గురించిన విశ్వాసం మిగిలివుండలేదు. అతని రంగం అదేకాని పరిష్కారం విశాలతరమైనది. ఈసారి అమెరికాదేశం దేశమంతటినీ ఆసోశనంపట్టేడు. ఉన్న దున్నట్లు కథాసన్నివేశం పాత్రనుండి పాత్రకు చంక్రమణంచేస్తూవుంటుంది. అందగాళ్ళు, మోసగాళ్ళు అయిన పురప్రముఖులు, సఫలలు విఫలలు అయిన స్త్రీలు, కోరి చెడిపోవడానికి త్రాగేవాళ్ళు, రాగద్వేషాలతో

చూలికపరిణామవాదులు, కార్మికులను వంచించేవాళ్లు, రసికులలా వేషాలు వేసేవాళ్లు—ఇలా ఎన్నెన్నోపాత్రలను డస్ పస్పోస్ పరిస్థితిని బట్టి ఆవర భావంలేని సామర్థ్యంతో చిత్రించాడు. ఆఖ్యానానికి త్రివిధసాధన సహకారం గ్రహించాడు. అందులో రెండు: 'వార్తాచిత్రణలు' (News-reels), 'జీవితచిత్రణలు' (Biographies). ఇవి ఆతని రచనయొక్క యథావద్విషయవివరణాత్మక స్వభావాన్ని (documentary nature) తెలియజేస్తాయి. అసలైన తోటలగురించి ఆ తోటల్లోని నీసలైన కప్పలతోసహా వ్రాయడ మన్నది 1930 ప్రాంతపు టాచారం. ఆ వార్తా చిత్రణ లన్నవి వార్తాపత్రికలలోని మేల్బంతుల (headlines), జనరంజకాలైన పాటలముక్కల కలగూరగంపలు. జీవితచిత్రణ లంటే గ్రంథప్రతిపాద్యాలైన ఆయాకాలవిభాగాల స్వభావాని కచ్చంగా అనురూపంగా వుండే స్త్రీపురుషులగురించిన సంగ్రహమైన, స్పష్టమైన వ్యక్తి చిత్రణలు. ఇక మూడోది 'కేమేరాకన్ను'—రసజ్ఞుడైన డస్ పస్పోస్ తో మిగిలింది. కాలక్రమానుసారంగా మిగతాభాగాలతో సమంగా పురోగమిస్తూ, ఇ. ఇ. కమ్మింగ్సు, గర్బూడ్ స్టీన్ల మెలకువలతో గద్యకవితా ఘటితాలైన 'కేమేరాకన్ను' భంగిమలు ఒకవ్యక్తి (రచయిత) యొక్క దృక్కోణంనుంచి చిక్కని దృశ్యాలవేపు చూపు సారిస్తూవుంటాయి.

'Manhattan Transfer' లాగున, దాన్ని మించిన క్రోధంతోను, నైరాశ్యంతోను సర్వరంగాల్లోనూ వ్యక్తిపాండిన వైఫల్యాన్ని చిత్రించింది 'U.S.A.' భవిష్యత్తులన్నవారంతా వట్టి దగుల్బాజీలు. అందుతో కొందరు (అప్టన్ సింక్లెయిర్ నాయక పాత్రలుకొన్నిటిలాగున) తమ సర్వస్వమూ వదిలేసి, పేదప్రజల్లో చేరిపోయినా వాళ్ళకు మోక్షం వుండదు. పేదవాళ్ళు ఎంతపవిత్రంగా బ్రతికినా వాళ్ళు సాధించేదేవాలేదు. సగో, వంజెట్టి అనే వారు ఏళ్ళ తరబడి మూలముట్టుగ పరిశ్రమించినా చావక తప్పదు. అక్రమ విజయం వచ్చిన అది అసలు వారు సాధించినదాన్ని పాడుచెయ్యడానికే వచ్చిపట్టు. గ్రంథంతో కొద్దిమంది అదృష్టవంతులు లేకపోలేదు. అయితే

సుతిమించిపోయింది వాళ్ళ ధోరణి. మొత్తానికి ఈ గ్రంథం అమెరికా పాలిటి కొక అభియోగం - ఆరోపణ, ఆక్షేపణ. డన్ పస్సోనేగాని తన ఆరోపణ నొక సమస్యలా పాఠకులపై విసిరేసి, అమెరికన్ పెట్టుబడి దారులను గర్హించి, కార్మికుల స్వర్గం గురించి ఒక కలగని దానితో గ్రంథాన్ని ముగించి వూరుకునివుంటే ఇవాళ దాన్ని మనం ముట్టుకోము, మూచాడం. అది చదవడాని కంత ఉల్లాసం గొల్పదు. అయితే ఏవో వట్టి ఆశను కులాసాగా వ్యక్తంచేసి ఊరుకునే రకంగా దాయన. ఒక పేరు లేని గ్రమ్మరి, ఆండ్రూస్ హెయ్యలకంటే విలక్షణమైనవాడు, గమ్యంలేని ఘంటాసథంతో అందని మ్రానిపండ్లకోసం అట్టులు చాచే సామాన్య పౌరుడూ అయిన వాడి గురించిన చిత్రణంతో గ్రంథ పరిసమాప్తి చేశాడు.

ఇది ఆ నాటి మార్క్సిస్టు నవలలంతటి పైపై చూపులది కాదు కాని అంతమాత్రాన సరిపోదు. 'U. S. A.' నిజానికి అవకాశ వైశాల్యంతోను, వట్టి అప్రముఖవార్తలు మొదలు అని గోప్యమైన కవిత్వ తత్వంచాక సర్వ విషయ పరిష్కంగ ప్రయత్నంతోనూ విశిష్టంగా రచయిత సాధించిన ఘనవిజయ మని చెప్పాలి. అయితే అది అప్పుడే కాస్త ప్రాత గిల్లిపోయింది. మరో శతాబ్ది గడిచాక ఫలాని 1930 నాటి మచ్చు రచనగా కొంత మెచ్చుగొల్పవచ్చు. చదవడానికి బాగానే వుంటుంది. అందులోని అనంతమైన, మిలిమీరిన సంక్షోభమూ, నిర్మాణశిల్పంతో వైవిధ్యంకోసం జరిగిన ప్రయత్నమూ శ్లాఘాపాత్రాలు. అయితే నడుమ నేర్పడిన తోటు పాట్లు చూస్తే 'మన్ హట్టన్ ట్రాన్స్ ఫర్' లోని చిటిపాటి ప్రయోగాలే నయమనిపిస్తాయి. ఉదాహరణకు 'కేమేరా కన్ను' విషయం తీసుకుందాము. అది విడివిడి భాగాల్లో బాగానే వుంది. అర్థసారంతో వస్తుశరీరానికి పుష్టి చేకూర్చాలనే దాని వుద్దేశమూ ప్రశంసనీయమైనదే. కాని మరి అది అలాంటి ఆంతరంగికమైన సంకేతమైనప్పుడు దానిది వట్టి బాహ్యవార్తార్థ స్ఫూర్తి గల పేరుతో వ్యవహరించడ మేమిటి? అది ఆంతరంగిక సంకేతమైతే అప్పుడప్పు డూరికే చెప్పేస్తే చాలు సరిపోయే సన్నివేశాన్ని

చిత్రించడాని కీ కిల్పాన్ని వినియోగించి పాఠకుడిని సంభ్రమచకితుని చెయ్యడ మెందుకు? ఇక, పాత్రచిత్రణ పద్ధతి కూడ విమర్శనీయం గానే వుంది. కొన్ని పాత్ర లిక పాఠకుడి కాత్సుక్యం కలగడం ప్రారంభించిం దనగానే మటుమాయమైపోతాయి. మరికొన్ని విందు అయిపోయాక గృహస్థు వసుల్చుకోలేక వ్యసనపడుతూ వుంటే ఇంకా అక్కడ తచ్చా డుతూ వుండే అతిథుల్లాగు బైరాయిస్తాయి. ఇక rumbottle, fruitsteamer, icegrey లాంటి 'జోయ్సియన్' (Joycean) పదబంధాలున్నవి - ఒకసారి వాటి నవ్యత్వం ఉచ్చిష్టమైపోయాక మరి నిష్ప్రియోజనాలు. మరెందుకు, ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే 'U. S. A.' లో నిజాయతీ, ప్రయోగవైచిత్రీ ఎంత వున్నా దాన్ని గొప్ప గ్రంథ మనడానికి అవి చాలవు. మంచి పుస్తకం మాత్రం అవును. అంతేకాదు. గాఢద్రావక గంధిలమైన అమెరికన్ ధూమపత్రాల వలె దేశ భక్తి వాసనలు పెదజల్లే పస్సోస్ గారి అర్వాచీన నవలలు కొన్నిటికంటే మేల్తరమైనవి.

జేమ్స్ టి. ఫర్రెల్, జాన్ స్టీన్ బెక్ రచనలలోనూ ఇలాంటి లోటుపాట్లే వున్నాయి. ఇద్దరూ సమర్థులైన రచయితలే. మందకూడి కాలం (Depression decade) లో మంచి రచనలు చేశారు. డస్ పస్సోస్ లాగే ఇద్దరూ ఆనాటి జూలిక రాజకీయాలకు ప్రతిస్పందనం పొందినవారే కాని ఇద్దరిలో ఎవరూ 'మార్క్సిస్టు' కారు. ఫర్రెల్ చికాగో గురించి, తన చుట్టూ వున్న కేథలిక్ ఐరిష్ సమాజం గురించి వ్రాశాడు. ఆ సమాజంవారు నిరుపేదలేగాని గూడెం మనుషులు (Slum-dwellers) కారు. వాళ్ళ పతనానికి ఆర్థిక నిమిత్తంకంటే నైతిక నిమిత్తం బలీయమైనది. డస్ పస్సోస్ యు. ఎస్. ఎ. వలె ఫర్రెల్ చికాగో మూలంలోనే విషకలషితమైన జీవిత కేంద్రం. అతడు చికాగో పేరిట వ్రాసిన 'విషాదత్రికం' (trilogy) లో ప్రధాన పాత్ర అయిన స్టెడ్స్ లోనిగన్ సఫలడు కాలేడు. స్నేహితులకు కూడా దౌర్జన్యంగా

అయితేనే తన సంగతి తెలియజేయగలుగుతా డతడు. ఎప్పుడేనా తాత్కాలికంగా అనురాగం, కాకపోతే కృతక సౌజన్యం వేపు కాస్త మొగ్గు చూపిస్తాడు. డేనీ ఓనీల్ అని ఫ్రేజర్ పాత్ర మరొక టున్నది. ఈ అర్థ రహిత నాశంకర పరిసరంనుండి ఒక 'చతుర్మాటిక' (tetralogy) ద్వారా అతగాడి అభ్యుదయం. (హెన్రీ జేమ్స్ చాటభారతాల గురించి గోల్డెత్తినకాలం Anthony Adverse, Gone with the Wind మొ॥ జనరంజక నవలల కోవకు, మరీ గిరాకీగా ఉన్న డస్ పసోస్, ఫ్రేజర్ నవలల కోవకు చెందిన పెద్ద పుస్తకాలనే పరిగ్రహించడానికి సిద్ధంగా వుంది. వాటి స్థాయిలో అవి అన్ని సంగతులూ చెప్పేయ్యాలి - ఉత్తనే వివరాలు పెంచడంతో సత్యాన్ని చేరుకోవచ్చు. నన్నట్లుగా, ఆత్మీయమైన ఉపబలక సామగ్రి మధ్యనే ఎలాగో అంతర్ధాన మైపోయిన ఒక ఆభిప్రాయాన్ని బలపరచడానికి నాగరిక పరిసర ప్రభావ వాదులు (Urban ecologists) సామగ్రిని పోగు చేసినట్లుగా అవి సర్వ విషయ నివేదకాలు కావాలి. ఓనీల్ తోనిగన్ ని లొంగదీసుకున్న ప్రమాదాల నెట్టకేలకు అధిగమించినవాడు కావడంవల్ల కాస్త ముందు తరంలోనైతే సాఫల్యానికి తగిన తార్కాణంగా వుండేవాడు. కాని ఫ్రేజర్ కీ, డస్ పసోసుకీ ద్రష్టమైన అమెరికానుండి మంచి యన్నది ఆవిర్భవించదనే తమ వుద్దేశానికీ, సాఫల్యం పొందిన వ్యక్తికీ (స్వవిషయంలో స్పష్టవృష్టాంత మైనట్లుగా) రాజీ కుదర్చడం కష్టమైపోయింది. రాజీకన్నా విభేద ప్రతిపాదనంలోనే వాళ్ళకు సౌకర్యం కనిపించింది. డస్ పసోస్ ఉద్ఘాటించే 'తిరస్కార' మన్నది (Scorn) బహుశా ఈ శతాబ్ది అమెరికన్ నవలారచయితలు చాలామందికి స్వభావగతమైన ముఖ్యాంశగా భాసిస్తుంది. ఫ్రేజర్ విషయంలో ఈ తిరస్కార పురస్కారం గురించి ప్రశ్నే లేదు. అలాగే అతని నవలా బహిష్కరూప నిర్మాణం నైపుణి విషయంలోనున్నది. అయితే తోపల గ్రంథం విలువ దిగదీసే భ్రాంతులు మటుకు వున్నాయి. స్ట్రీక్ బెక్ విషయంలోనూ ఈ మాట.

వర్తిస్తుంది. అతడు (Of Mice and Men, 1937 లోను, The Grapes of Wrath, 1939 లోను) అతి శ్రద్ధగా ఆ మందకొడికాలం యొక్క బాహ్యకృతి విశేషాలను తన రచనలో పొదిగేడు. కాని పరమార్థాన్ని గ్రహించడాని కాయన చేసే ప్రయత్నా లొకపరి జాతీయ రహస్యమైన అకేంద్రీకృతమైన దూరిక పరిణామవాదం వేపున్నా, మరొక పరి మానవజాతి అంటేనే జీవశాస్త్రరీత్యా ఒకవిధమైన ఏకగింపువేపున్నా వికారంగా మొగ్గు చూపుతూ వుంటాయి.

తన కాలిఫోర్నియాగురించి అద్భుతరచన చేసిన స్టీవ్ బెక్ డ్ ప్రాంతీ యాభినివేశం కనిపిస్తుంది. అది ఆ మందకొడికాలపు లక్షణాల్లో వొకటి. మార్పన్నని లేక మందకొడిగా, నీరసంగా, నిస్తేజంగా వున్న అమెరికా దేశంతో కొన్నికొన్ని ప్రాంతాలూ, చలనరహితంగా నిలబడివ్యక్తిత్వం నిలుపుకొన్న మనుషులూ పోలికలకు దిగేరు. వైశాల్యమూ, వైవిధ్యమూ కలిగివున్నా ప్రత్యేకమైన ధ్రువత్వంగల చారిత్రకానుబంధాల ద్వారా సమైక్యం సాధించిన దక్షిణప్రాంతంకన్నా అమెరికాలో అచ్చమయిన ప్రాంతం మరి లేదు. అప్పట్లో అక్కడ చాలా ప్రాంతీయధోరణులు బయలుదేరాయి: నార్త్ కెరోలినాలో చాపెల్ హిల్ వద్ద సాంఘికవిజ్ఞాన వేత్తల వర్గ మొకటి నెలకొన్నది. టెన్నెస్సీ, సెవానీలో ఒక సాహితీ సమితి, మిసిసిప్పీలో విలియమ్ ఫాక్నర్ గారి యోక్నాపటాన్ ఫాకాంటీ (దాని అసలుస్థానం జెఫిర్సన్ లో వుంది) వున్నవి. ఫాక్నర్ మిసిసిప్పీలో నివసిస్తూవుంటాడు. 'Sartoris (1929) మొదలు అతని అనేకకృతుల్లో ముఖ్యరంగం యోక్నాపటాన్ ఫా. అది దేశపటంలో మాత్రం కనిపించదు. దాక్షిణాత్యులు కొందరు ఫాక్నర్ చేసిన దక్షిణప్రాంతచిత్రణానికీ యధార్థ స్థితికీ పోలిక లేదంటారు. అయితేనేం సాహిత్యసృష్టికి ఫాక్నర్ దక్షిణ ప్రాంతాన్ని పీఠంగా వినియోగించుకోగలిగా డన్నదే చాలు గొప్ప విషయం. కాని అతని దక్షిణదర్శనం పూనకంపట్టినవాడి చూపులా వుండటం చూస్తే పైమాటే తిరగేసి దక్షిణప్రాంతమే అతడి నుపయోగించుకుందని

అనాలనిపిస్తుంది. ఒక సమయంలో ఆయన ఒక 'నడుమంత్రపు సిరిగాడి' (Upstart) దురాశకు వశమైపోయే తన తోటా నొడ్డి పరిశీలిస్తూవున్న దర్బాగల దక్షిణప్రాంతపు జాగీర్దారులా కనిపిస్తాడు. మరో సమయంలో దురాక్రమణ దారుడి(interloper)కంటే ఈ జాగీర్దారేమీ నయంకాదు, దాక్షిణాత్యసంప్రదాయం వట్టి మిథ్య అని నిరూపిస్తున్నట్లుంటాడు. ఇంకో సమయంలో చదువురాని శ్వేతజాతి, నీగ్రో, లేక ఆ యిరువురూ అడుగు పెట్టకముందునుంచి ఆ భూమికి అసలునాక్కుదారులైన ఇండియన్ పేద ప్రజల ప్రతినిధిగా కనిపిస్తాడు.

నిజానికి ఫాక్నర్ దక్షిణదర్శనం క్లిష్టమైనదీ, అస్పష్టమైనదీ మాత్రమే గాదు. అసంగతమైనదీ ఆత్మవ్యాఘాతకమైనదీను. ఏ ఒక్క కథలోగాని, నవలలోగాని సాధారణంగా ఒకేఒక దృక్కోణంలో నిమగ్నడైపోతాడాయన. అతని వుద్దేశాన్ని స్థూలంగా వివరించవచ్చు. ఈ క్రింది హాటల్లో ఒక ఆధారం కనిపిస్తుంది.

“శోకమే కావాలనుకునే మనుషులున్నారు. వాళ్ళకి సంతోషం పనిచెయ్యదు, బాధ కోరుకుంటారు. విషానికి విరుగుడు చూపే కడుపులున్నాయి. వాటికి విషభోజనంవల్లనే పుష్టి. అలాంటి భ్రష్టప్రకృతుల చింపిరి పింపిరి దిక్కుమాలిన స్థితి నెలాంటి యోగాలూ బాగుచెయ్యలేవు.”

ఈ ఉదాహరణం ఫాక్నర్ దే అయివుంటే బాగుండు ననిపిస్తుంది కాని నిజాని కిది 'The Tragic' (1844) అనే ఎమర్సన్ వ్యాసంలోనివి. ఇందులోని 'కిటుకుమాట'ల్లో (Keywords) 'ఓటమి' (defeat) అన్న దొకటి. హెమింగ్వే, ఫిజ్జెరాల్డ్, డన్ పస్సోస్, ఫ్రేజర్-ఈ అందరిప్రజలూ ఓటమిపొందినవారే. 'వేర్పాటు' (Secession) అన్నది మరో 'కిటుకుమాట'. ఫాక్నర్ ప్రజలుకూడా ఓటమిపొందేరుకాని వేరుపాటేరగరు. వాళ్ళ పూర్వికులు పుత్తరప్రాంతంనుండి వేరుపడిపోవడానికి ప్రయత్నించారుకాని ఏం లాభం, చెబ్బలిన్నారు. అంతఃకలహం (Civil

war), చెదిరిపోయిన ఆర్థికస్థితి, కుటుంబజీవనావశ్యకత, నీగ్రోనిమిత్తంగా కలిగిన రాగద్వేషాలూ ఇవన్నీ కలిసి దక్షిణప్రాంతాన్ని విఫలత్వంపాలు చేశాయి. వ్యక్తులు తప్పించుకుపోవడాని కవకాశం లేకుండా చేశాయి. ఫాక్నర్ గారి కిటుకుమాట 'సర్వనాశం' (doom). ఈ మాట సమర్థించుకోవడానికి ముందు అతని రచనలు మరీవిడ్డూరంగా వుంటాయని ఒప్పకోవాలి. ఉదా: 'A Courtship' అనే కథానికనుగాని, 'The Hamlet' (1940) లోని గుర్రాలవ్యాపారమున్నటగాని చూడండి. ఆ 'సర్వనాశం' అన్నమాటకు బదులు ఏ 'ఘటనో', 'గ్రహచారమో' (fatality) అనే మాట వాడుకుంటే మీదచెప్పిన మాటలు అర్థవంతంగా వుంటాయి. ఫాక్నర్ రెండుమాటలూ తరుచుగానే వాడుతాడు.)

అతని పాత్రలన్నీ అలవోకగా ఒకదానితో ఒకటి కలిసిపోతూ వుంటాయి, కాని ఫాక్నర్ నిమిత్తం స్పష్టంచెయ్యదు పాఠకుడికి. హెమింగ్వేకి లాగు ఫాక్నర్ కీ ఒక సాంకేతిక పద్ధతి (Code) వుంది. దానికి ధైర్యమూ, గౌరవమూ, కర్తవ్యాలతో సంబంధం వున్నది. ఆ పద్ధతి తేమిటో వివరించకుండా హెమింగ్వే మూలిబిగించుకు కూచుంటే ముఖమే చాటు చేసుకుంటాడు ఫాక్నర్. ఇతని The Sound and the Fury (1929), As I Lay Dying (1930), Sanctuary (1931), Light in August (1932) అనే ఇన్ని నవలలగుండా ప్రయాణం చెయ్యగాచెయ్యగా ఎట్టకేల కాపద్ధతి బలవంతంగా పనిచేస్తోందని గ్రహించగలుగుతాము. ఆ పద్ధతికి భృత్యు లాపాత్ర లాగీటు దాటి మరోలా వ్యవహరించలేవు. కొన్నిటి చర్యలకు తీవ్రమైన ప్రతిఘటనం ఏర్పడినా, ఆ సంఘర్షణతో పాల్గొన్న పాత్ర లన్నిటికీ దాని సామాన్యనూత్రాలు తెలుస్తాయని ఫాక్నర్ ఉద్దేశం. అతని పాత్రలనేకం తెలివితక్కువగా, అస్పష్టంగా, చెడుగా ప్రవర్తిస్తాయి. వాటి కో జంకూ గొంకూ లేవు. వాటి చేష్టలన్నీ బుద్ధిపూర్వకాలు, ప్రయోజనాత్మకాలు. పెంట తరుమబడిన మనుషులు పరిగెత్తలేక కాళ్ళు జాపేసినప్పటిలాగు ('Red Leaves'

అనే కథలోను, 'Light in August' చివరను వున్నట్లు) ఒక్కొక్కప్పుడు వినిష్ప్రయోజనాలైనా నిలుకడగలవిగా వుంటాయి. అసలు ఫాక్నర్ రచనలో సంక్షోభ స్తబ్ధతల చిత్రమైన మేళనం కనిపిస్తుంది. ఉద్విగ్న పరిస్థితుల్లో కూడా ఉత్త యాంత్రికంగా నాటకంతో నటుల్లా కాకుండా వట్టి వెట్టినియోగాలవారిలా ప్రవర్తిస్తాయి అతని పాత్రలు. ఈ గడ్డకట్టిన ఉద్రేకస్థితి Light in August లో అతని వైలక్షణ్యాన్ని పట్టియిచ్చే చక్కని వచనంతో ఇలా అభివర్ణిత మైంది:

“He turned into the road at that slow and ponderous gallop, the two of them, man and beast, leaning a little stiffly forward as though in some juggernautish simulation of terrific speed though the actual speed itself was absent, as if in that cold and implacable and undeviating conviction of both omnipotence and clairvoyance of which they both partook known destination and speed were not necessary.”

[తాత్పర్యం : అతడు (ఆశ్వికుడు) తాను జంతువుతోసాటు సర్వజ్ఞత్వము, యోగదృష్టులగురించి తమకు గల ఉపేక్షామాత్రమైన, పట్టు సడలని విశ్వాసంతో ఒక నిర్ణీతమైన గమ్యంయొక్కగాని, వేగంయొక్కగాని అక్కరలేనట్లు నిజానికి వేగరహితస్థితితో వున్నా ఏదో మహావేగాన్ని అభినయిస్తూ వున్నట్లు మాత్రం కత్తిలా కాస్త ముందుకు వంగి, మెల్లని బరువైన దాడుతో రహదారివేపు తిరిగాడు.]

ఇక్కడ పాఠకుడు—వచ్చిన అభియోగం ఒక ఆటవికజాతివారి కులతప్పకి సంబంధించిన చిక్కుసమస్యయై, సాక్ష్యం ఆకస్మికమై, సాక్షులు కొందరు మాటలాడడానికి నిరాకరించగా, వ్యాజ్యపు కక్షీనారుల నైతికవిధానం తనదానికి విలక్షణం కావడంవల్ల ఏ తీర్పు సాధ్యంకాక

కొట్టుమిట్టాడుతూవుండే ఒక అనుభవశూన్యడైన న్యాయాధిపతి పడే అవస్థతో పడతాడు. వ్యాజ్యం బనాయించిం దెవరో మైవాళ్ళు. కక్షి దారులకు తమ గోడు వెళ్ళబోసుకోడానికి న్యాయస్థాన మొక్కటే చోటు. ఒక న్యాయవిధానం, లేక శిక్షాస్మృతి అన్న దేమన్నా వుంటే ఫాక్నర్ గారి ఊహకల్పితమైన 'యోక్నాపటావ్ ఫా' కాంట్రీలోని అనుభవపు మాలోకంలో వుండాలి. దాని కడపటి ఆధారభూమి ఒక అడివి. అది అతని 'The Bear' అనే పెద్దకథలో చక్కగా చిత్రింపబడింది. ఆ భూమి కతిసమీపంలో వున్నవారు తెల్లవాడు వచ్చి పారద్రోలనినాటి ఇండియనులు. కాని వాళ్ళప్పటికే తమ బానిసలతోపాటు, రూడిరుత్తులు లేని తోటాదొడ్డితోపాటు నిగ నార్చుకుపోయివున్నారు. మనిషి అడవిని ఛేదించడం మొదలుపెట్టేడు కాని ఆ చోట దాస్యవృత్తి దారుణపాపాన్ని నాటేడు. ఇక దానితోపాటే వరసగా అహంకార వికారాలు, వక్రగతి పరాక్రమాలు, సమరప్రకోపాలు, వ్యాపారనైచ్యాలు, అగతిక నీగ్రో నివాసాలు, సవయువతుల విప్లవాత్మక శృంగారధోరణులు, అందుమీదట వాళ్ళ అస్పదమ్ముల కోపతాపాలు—అన్నీ ఒకటొకటే అందిక పొందిక లేకుండా బయల్దేరతాయి.

ఇలాగ ఫాక్నర్ కృతులలో ఆ దక్షిణప్రాంతపు విషాదచరిత్ర అంతా వెల్లివిరిసింది. ఆ రచన ఒక్కొక్కప్పుడత్యంతప్రసన్నంగాను, తరచూ పెద్ద సగిషీపనిలాగు వుంటుంది. ఆ సగిషీశైలికే 'హండా డంబరం' (Dixie Gongorism) అని పేరుపెట్టేడు క్లిఫ్ ఫన్ ఫేడిమన్. The Sound and the Fury లో బెంజీ అనే ఒక బదుద్ధాయి ద్వారా మనకు కాంప్సన్ కుటుంబం పరిచయం అవుతుంది. ఫాక్నర్ రచనలో ఇంతకంటే క్లిష్టతరమైన సన్నివేశం వుండబోదు. ఇలా పాఠకుడిని రంగంలోకి దింపి అక్కడ అందరూ అనుకునే దేమిటో అతని మానాన అతడు గ్రహించాల్సిందే అని వదిలెయ్యడం ఫాక్నర్ పద్ధతి. అంతేకాదు, తన పాత్రలను కృతకనామాలతోను, పూర్వికుల పేర్లతోనూ

వ్యవహరిస్తాడు. ఆ పాత్రల కథల మూలాన్ని తీసుకువెళ్ళి భూతకాలంలో ఎక్కడో పాతేస్తాడు. అలాంటప్పుడు పాఠకుడు అందరూ ఎవడిగురించి ఏమనుకుంటున్నారో, వా డే తరానికి చెందినవాడో తెలియక తికమకపడతాడు. ప్రధానకథాతంతువు లివీ అని పోల్చుకున్నప్పుడుకూడా దాని ముఖ్యవివరా లన్నీ ఐతిహ్యాలతో, సందేహాలతో నిండివుంటాయి. అదంతా పోల్చుకుని సమన్వయం చేసుకోవాలంటే పాఠకుడి తాడు తెగుతుంది. పాఠకుడి నంత శ్రమపెట్టడం ఉచితంకాదు.

మరి ఆ 'యోక్నాపటావ్ ఫా' గందరగోళంలో మనం కోరి తల దూర్చడ మెందుకూ అంటే ఫాక్నర్ The Sound and the Fury, Light in August అనే తన ఉత్తమ గ్రంథాలు రెండిట 'సర్వనాశం'కి బదులు బాధానుభవం, అవస్థానం (Survival) అనే ఉభయార్థాలూ కలిసివచ్చిన 'సహనం' అనే భావసంస్థను ప్రకటించాడు కాబట్టి. ఈ గ్రంథాల్లో అహంభావస్వయంఘువులైన సార్వౌరెజులు, సత్పెన్లు, కాంప్సన్లు మాత్రమే నశిస్తారు. నీగ్రోవినీకులూ, క్వేతజాతి దరిద్రులూ 'సహనం'తో నిలుస్తారు. గ్రంథకర్త ఏదో కొందరిని క్షమించి నట్లుగా చేసిన ఈ పరిష్కారం అంత ఆమోదయోగ్యంగా కనిపించదు. ఒక్కొక్కప్పుడు ఫాక్నర్ కేవలం అనాలోచితమైన, పాశవికమైన ఉపేక్ష వలననే మానవుడు తన మనుగడను సురక్షితం చేసుకోగలుగుతాడని వాదించడానికి పూనుకున్నట్లు నిపిస్తుంది. కాని యీ స్థాయిని మించిపోతాడు ఫాక్నర్ లెనాగ్రోవ్ యాత్రగురించి ఉల్లాససల్లలితమైన తన రచనలో. లెనా ఒక నిరుపేద తెల్లజాతిపిల్ల. అక్రమసంతానంగా ఆమె కొక బిడ్డ. అయితేనేం, ఎంతెంత మాయావులైన మగరాయుళ్ళూ ఇట్టే ఆకర్షించే అందమైన బోను ఆమె. ఇక డిల్నీ అనే నీగ్రో స్త్రీ వుంది—సర్వనాశ నమైపోయిన కాంప్సన్ల వంశాన్ని కాపాడిందామె. దక్షిణప్రాంతానికి అభిశాపం తెచ్చిపెట్టిన నీగ్రోలు తాము మాత్రం శత్రులు కారంటాడు

ఫాక్నర్. తన పదప రచనలలో (Intruder in the Dust, 1948; Requiem for a Nun, 1952; 1917 లో ప్రెంచి స్కంధావారంలో వచ్చిన తిరుగుబాటు గురించి వ్రాసిన A Fable, 1954; The Town, 1957; The Mansion, 1959) ఫాక్నర్—రచయిత అన్నవాడు మానవుని భవిష్యత్తుగురించి విశ్వాసం కలిగివుండాలి అనే తన నోబెల్ బహుమానగ్రహణావసరోపన్యాసం (1950) లోని వుద్దేశాన్ని నిలువరించుకున్నట్లు తోస్తుంది. అప్పటిదాకా దక్షిణప్రాంతంలోని సమకాలికస్థితి అలాంటి ఉద్దేశాని కనుకూలంగా వుండేది కాదు. కాని యీనా డాయన వేషభాషల్లో నాగరికత నాజాకులు గల న్యాయవాది గవిన్ స్టీ వెన్సులాంటి పాత్రలను చిత్రించడాని కితిఃపూర్వకంకంటే ఎక్కువ సుముఖంగా వున్నట్లు తోస్తుంది.

ఫాక్నర్ పదప రచనలలో గాఢత్వం, నైశిత్యం తోపించాయి. అధర్ములు, నీచులు, అన్నిట్లోనూ కలగజేసుకొన్నవారు, భాగ్యవంతులూ అయిన స్నోప్ సే కుటుంబంవారి గురించి ఫాక్నర్ చిత్రించిన ఇలిహాసం విస్తృతమైనదే కాని ఇలిహాసాని కుండవలసిన గొప్ప లక్షణా లేమీ పట్టలేదు దానికి. కాని ఇక్కడా అంశులేని, ఏకాంతమైన, భ్రాంతి జనకమైన, గ్రామ్యమైన ఫాక్నర్ ధోరణి వున్నది. అయితే మరీ పరిస్ఫుటంగా వుంది. ఆయన అహంకారనిరంకుశుడైన రచయిత. అతడు చెప్పిన విషయా లేంత చిత్తవికర్షణాన్ని కలిగించేవయినా, చిర్ర ఎత్తించేవయినా సమగ్రభావతీవ్రంగా వాటి నతడు చెప్పే పద్ధతి చూస్తే అతని మిసిసిప్పీయే భూమ్యాకాశాలనావరించుకుందా అనిపించేటంత పనవుతుంది. ఈనాటి రచయితలలో కొద్దిమందికే అలాంటి నిష్ఠరం, ఆడంబరవిడంబనాన్ని ఆకర్షణప్రకర్షగా గ్రహింపజేసే లాఘవమూ వున్నాయి.

థామస్ వుల్ఫ్ అనే మరో దక్షిణాత్యరచయిత వున్నాడు. అతనికి మరోరకమైన రచనాసంబంధాలైన ఊహలూ, ఉద్దేశాలూ

వున్నాయి. ఆయన ఒకవిధమైన దాక్షిణాత్యకాల్పనికతత్వాన్నీ, 1920 నాటి కళాకారుని ఏకాంతతత్వాన్నీ, ముందునాటి బైరానిక్ లేక షెల్లీయన్ వ్యక్తిత్వాన్నీ (వుల్ఫ్ కూడా ఒక గొప్ప 'రొమాంటిక్' రచయితలాగే పిన్నవయసులోనే అంటే తన 38 వ ఏటనే చనిపోయాడు), 1930 నాటి పరిపూర్ణయాధాతధ్యధోరణినీ తన రచనలో మేళవించాడు. ఇంకా యీ పట్టికకు మరికొన్ని విషయాలు చేర్చవచ్చు—విట్మన్, రేబెలెయ్, స్విన్ బర్న్ మొ॥ వారి ధోరణులు. స్విన్ బర్న్ తనకు తానే చేసుకున్న 'వికటానుకరణం' (Nephelidia) వుల్ఫ్ గారి 'సందేశానికి గూడ అన్వయిస్తుంది.

Life is the lust of the lamp for the light that is dark till the dawn of the day when we die."

[జీవిత మంటే—మన చరమదివసప్రభాతసమయందాకా చీకటిగా వుండే కాంతికోసం దీపం ప్రకటించే కామన.]

కాని పట్టిక అంతా తయారయ్యాక, వుల్పు వుల్ఫే, అత డెవరినీ అనుకరించలేదనడానికీ అవకాశం వుంది. అతని నవలలను పరిశీలించి చూస్తే అన్నీ వరసగా—ఉత్తరకెరోలినాలో ఒక బాలుడుగా, కళాశాల విద్యార్థిగా, ఇబ్బందిపడుతున్న రచయితగా (మొదట్లో అతడు నాటక కర్త), యూరపులో డ్రిమ్మరిగా, తదుపరి న్యూయార్కునివాసిగా, బ్రూక్లిన్ వాస్తవ్యుడుగా అతని స్వానుభవవాహినులే. ఆయాకథల నాయకుడి పేరు యూజీన్ గేంట్ కానివ్వండి, బార్న్ వెబ్బర్ కానివ్వండి పరమార్థంలో ఒక అంతులేని మహాగాథను తన రచనలో నిబంధిస్తూవున్న వుల్ఫే ఆ నాయకుడు. సర్వగ్రంథాలయాల్లోని సర్వపుస్తకాలనూ చదివేద్దామనీ, జీవితసర్వస్వాన్నీ రచనలో ఆకళించేసుకోవాలనీ అతని కోరికగా తెమ్మకోరిక వుండేది. అది చివరిరోజుల్లో కాస్త తగ్గుముఖం పట్టింది.

అయితే అతని తక్కువ ఏ ఒక్కరిదానికంటేనూ ఎక్కువ అని చెప్పాలి. ఈ క్రిందివిషయాన్ని పరిశీలిస్తే ఈయనతప్ప ఇంకెవరూ ఇంత మరీ అమాయకంగా చెప్పలే రనిపిస్తుంది:

“It is a great deal more important to have known one hundred living men and women in New York, to have understood their lives, to have got, somehow, at the root and source from which their natures came than to have seen or passed or talked with 7,000,000 people upon the city streets.”

—‘The Story of a Novel’, 1936.

[న్యాయాయుక్తపురపీనుల్లో డెబై భలక్షలమంది మనుషులను చూడడంకన్న, దాటిపోవడంకన్న, పలకరించడంకన్నా అక్కడ నివసించే ఒక్క వందమంది స్త్రీపురుషులతో పరిచయం చేసుకుని, వాళ్ళ జీవితాల స్వరూపంచేసుకుని వాళ్ళ స్వభావాల మూలకందాన్ని పోల్చుకోవడమన్నది ఎంతో గొప్ప ప్రముఖవిషయం.]

ఒక్క వందట ఒక్క వంద! ఆ రచనతోనే పదిలక్షలపదజాలం గల ఒక నవల వ్రాతప్రతిని పట్టుకుని దాన్ని వట్టి ‘అస్థిపంజరం’గా పేర్కొనగల దమ్ము ఒక్కవుల్ఫుకితప్ప మరెవడి కుంటుంది? అతనికి తెలుసు అది మహాబృహద్ద్రంథ మని—‘War and Peace’ (టాల్ స్టాయ్ నవల)కి రెండింత లుంటుందని. మేక్స్ వెల్ పెర్కిన్స్ అనే సంపాదకమిత్రుడు దానిని బాగా తగ్గించాలని నొక్కిచెప్పేడు కాని అందులో అవసరమైనదానికంటే అక్షరంముక్క అధికంగా లేదంటాడు వుల్ఫ్. ఉన్నదంతా పరమార్థసారభూతమైనది, అదంతా ఆలాగే వుండాలనీ అంటాడు. అతడు వ్రాసిన నాలుగు నవలలతో (అందులో రెండు ఆయన పోయాక ప్రచురింపబడ్డాయి) వున్న విషయం అతని అసలువ్రాత

ప్రతి 'చేటభారతం'లోని కొన్ని ఘట్టాలుమాత్రమే. అంత వ్రాసినా ఆయన సరుకు హరించిపోలేదు. అని జీవితంలా ఎప్పుడూ సశేషంగానే వుంటుంది. అత డొకసారి స్కాట్ ఫిల్జ్ బెర్నాడ్ లో "గొప్పరచయిత (లోపల వున్న దాన్ని) బహిరంగపరిచేవాడుమాత్రమే కాదు, (బయట వున్నదాన్ని) లోపలపెట్టేవాడున్న" అని అన్నాడు. అతని కభీష్టమైన విషయం జీవిత పరమార్థం, బ్రతకడాని కొక హామీ. మానవుడిగా తానూ అలాంటి హామీలకోసం—ఒక రామో రప్పో కనిపించని తలుపు అని దేవులాడేడు. కాని ఏనాడో స్వకీయమైన చిరంతనపరంధామంనుండి దూరమై దాని స్థానే అంతో యంతో తదనురూపమైన స్థిరవసతి యేర్పడని అమెరికన్లందరి లాగే అతడూ హతాశుడయ్యాడు.

"The deepest search in life...was man's search to find a father,...the image of a strength and wisdom external to his need and superior to his hunger..."

[మానవుడు తన అవసరాన్నీ అపేక్షనూ అతిశయించిన శక్తి జ్ఞానాలు మూర్తీభవించిన రక్షకుడికొరకు సాగించే అన్వేషణే జీవితంలోని అన్వేషణలన్నిటా అతిగభీరమైనది]

ఈ అన్వేషణను వుల్ఫ్ మరీ విస్తారంగానూ, మరీ విసుగ్గానూ కొన సాగించాడు. జీవితాన్ని కావలించుకుంటాడు. ఎంగుకు? తప్పించుకు పోవడానికే. ఏమి? అది భయపెడుతుంది. తనకు స్వేచ్ఛకావాలి. రచ యితగా తనపాలిటి కదొక అమూల్యమైన ఆస్తి. అమెరికాలో, అంతకంటె ఎక్కువగా యూరపులోనూ ఒంటరిగా, ఇంటిదిగులుతో, కొంతవరకు హెన్రీమిల్లరులా తన సుఖశూన్యప్రవాసంమీదే మమకారాన్ని పెంచు తుంటా డాయన. అది అతని కొక గొప్ప ఆత్మజ్ఞతనూ, చేవగల రచన చేయగలశక్తినీ, అవకాశాలనూ యిస్తుంది. అక్కడ స్నేహాలకే ప్రసక్తి

గాని అమెరికాయొక్క సాంప్రదాయకమైన వైదేశికవిధానంతోవలె చిక్కులు తెచ్చే పాత్రు లుండవు. చిత్రమేమిటంటే అతని ఎక్కచితనమే (isolation) అతడిని మాతృదేశాని కలిసన్నిహితుణ్ణి చేసింది. “పర దేశంలో వున్న కాలంలోనే ఎంతో తపనపడి అమెరికా అంటే ఏమిటో తెలుసుకున్నా”నంటా డాయన.

ఈ పుల్ఫర్ తో వున్న దోషా లెలాంటినీ అంటే ఆవి హేమింగ్వేదోషాలు విపర్యస్తాలైనట్లుగా వుంటాయి. హేమింగ్వే లేమిటో బాధపడుతున్నట్లు పదజలాన్ని మిక్కిలి పొదుపుగా వాడుతాడు. పుల్ఫర్ చెడదూబరాగా, విసుగెత్తించేటట్లు వాడుతాడు. forever, nevermore - అని ఏవేవో ఇలాంటి పెద్ద పెద్ద మాటలు వాడాలని తాపత్రయపడతాడు. హేమింగ్వే ఉద్రేకాన్ని ఉగ్గబట్టిన చోట, పుల్ఫర్ పాఠకుడిని అనుభవపు సారంగాల్లోకి లాగేస్తాడు. అప్పు డప్పు డాయన స్వవిషయాన్నే సరిగా పాకానికి తీసుకురాలేకపోతాడు. అతడి పాత్రలు గేంట్ కాని వెబ్బర్ కాని తమ కాయకష్టంమీదా, తమ నేర్పు మీదను ఆధారపడి సఫలాలైనట్లు గ్రహిస్తాము కాని అతడు వారిని చిత్రించిన తీరు చూస్తే విమర్శకులు వ్యక్తం చేసిన ద్వేషం సమంజసమైనదే ననిపిస్తుంది. ఇలా అంటే నరాల్లో వొణుకు పుట్టి రాబర్ట్ కోన్ లాగు సణు గుతూ గ్రుడ్లురిమి చూస్తాడు మనవేపు పుల్ఫర్. హేమింగ్వే చెయ్యని దోషా లెన్నో చేశా డీయన. నూత్నకల్పనలు చెయ్యడంలో, ఇతరులపై తన ప్రభావముద్ర వెయ్యడంలో హేమింగ్వేకీ, ఇతనికి పోలికేమిటి! అయితే పుల్ఫర్ సామాన్యమాత్రుడు కాడు. తానేదో పీడిత కళాకారుడి నన్న ధ్యాస వదిలేసి తన శక్తిని, సానుభూతిని మిగతా ప్రపంచంలో నిక్షేపించిన సమయంలో అత డెంత సంతృప్తి అయినా కలిగిస్తాడు. సింక్లెయిర్ లూయిస్ కూడా ఈ విషయం గ్రహించినట్లున్నాడు - తన నోబెల్ బహుమాన గ్రహణ సమయోపన్యాసంలో పుల్ఫర్ మొదట వ్రాసిన Look Homeward Angel (అప్పటి కొక్క సంవత్సరం

క్రితం - 1929 లో అచ్చయింది)ని ఉదారంగా ప్రశంసించాడు. వుల్ఫ్ సుఖసరాయణుడు, నూత్నుబుద్ధి, సహజమైన అనుకరణ హాస్యభోరణి గలవాడు. వివిధ స్థలాలను, వివిధ జనులను అత్యాసక్తితో గ్రహించడాని కుబలాట పడతాడు. పేరుమోసిన అతని భోజనప్రీతి (రంగులు, రుచులు, వాసనలు, పాకపద్ధతులు అన్ని వివరాలతో సహా) అతని అనుభవ తృప్తికు తగినట్లే వుంది. అసహ్యకర్తలైన అనుభవాలను గురించి చెప్పినప్పుడు కూడా అది మరీ భీతి, భీభత్సమూ గొల్పుతూవుండవు. అతడే అభినయమూ చెయ్యకుండా వున్నప్పుడు రచయిత యొక్క ముఖ్య నైజం ప్రకటిస్తాడు అంటే తన మాటల కొక విలువ వుంటుందని విశ్వసించగలడు. అతని చేతితోని వస్తువు, అతఃపూర్వము వేయి పర్యాయాలు వాడుకోబడిన దై నా సరే మరునాటి వేకువలాగున ఒక సరిక్రొత్త అవకాశం సంతరించు కుంటుంది.

ఎండర్సన్, లెవిస్, హెమింగ్వే, ఫిజ్జెరాల్డ్, డన్ హస్సెన్, ఫ్రెరల్, స్టీన్ బెక్, ఫాక్నర్, వుల్ఫ్—‘సంధి’ (Armistice) అనంతరం అమెరికాలో ప్రభవించిన నవలాకర్తలలో, కథానికా రచయితలలో వీళ్ళు కొద్దిమంది మాత్రమే. ఇంగుతో కొందరు కీర్తిశేషులయ్యారు. వారి స్థానే మరికొందరి పేర్లు వినిపిస్తున్నాయి. ఈ సరిక్రొత్త సమాచారం ఈ గ్రంథచరమాధ్యాయంతో ఉట్టంకింపబడింది. ప్రాతదంతా అప్పుడే చరిత్ర అయిపోయింది, ఆమోదముద్ర వేయించుకొంది; కాని కాలదోషం పట్టి రుచి గోల్పోతోంది. సాహిత్య చరిత్రలో అంచలంచెలుగా ఈ తరాలెంత వేగం మారిపోతాయి! అయితే ఒక్కసారి వెనక్కి తిరిగి చూసుకుంటే మనకంటే ఘనంగా ఆ రచయితలే అచ్చపు తెలివిబాటలో బావుటా తెత్తుకు తిరిగా రనిపిస్తుంది. ఆ వాతావరణంతోనే ఏదో మహాల్లాస మహాస్సు వెల్లివిరిసింది. 1920 ప్రాంతంలో అధికారుల దిష్టి తగలకుండా స్వేచ్ఛగా, విప్లవోచితంగా ఆ రచయిత లొక దశాబ్దికాలం మంచి అనుభవపు సంచికట్టు సంపాదించుకొన్నారు. వాళ్ళ సంఘం క్షీణదశలో వున్నా సాహిత్యం జీవంతో కలకలలాడుతూ వుంది. ఎటొచ్చీ మంట వేయాలెగాని ఏ మంటలోనైనా ఒక ‘ఫోయినిక్స్’ (Phoenix) వుండవచ్చు. 1930 ప్రాంతంలో కొంత వైపరీత్యం కనిపించినా దానికి తగిన

పరిహారాలు లేకపోలేదు. దేశాంతరవాసంనుండి తిరిగి వచ్చినవారికీ, అసలు స్వస్థానస్వస్థులుగా ఉన్నవారికీ అమెరికా పునర్నవాక్యకృతి ఒక యెత్తు, యూరపు ప్రతిపత్తి మరో యెత్తు. 1930-1938 సం॥ల మధ్య ముగ్గురు అమెరికన్లు (సింక్లయిర్ లెవిస్, యూజీన్ ఓనీల్, పెరల్ బక్) సాహిత్యానికి నోబెల్ బహుమానం పుచ్చుకున్నారు. 1950 తరువాత మరో ఇద్దరు పుచ్చుకున్నారు (ఫాక్నర్, హెమింగ్వే). * ఫాక్నర్ స్టీన్ బెక్ ల యెడలను, ఎర్ స్కిన్ కాల్వెల్, డేషియల్ హేమ్మెట్ ప్రభుల యెడలను గూడ యూరపుఖండంలోని విమర్శకులు విశేషాదర ప్రతిపత్తులు చూపేరు. వాళ్ళ కర్కశ చరిత్రలనుండి గంభీరార్థాలు గ్రహించారు. (ఒక్కొక్కప్పుడు విమర్శకులు అమెరికన్ దృశ్యాన్ని అనుకరించిన జేమ్స్ హేడ్లేఛ్, పీటర్ చెయ్నె మొదలైన యూరపీయును రచయితలనే అమెరికను లనుకోవడం కద్దు). చాలమంది ఆంగ్లరచయితలు తమ పేలవమైన గద్య రచనను చూసుకుని దిగాలుపడి, అమెరికను రచయితల ప్రవచనాన్ని ఆమోదించలేకపోయినా వాళ్ళ వచనాన్ని అందలి అప్రతిబంధ సుందరమైన క్రొత్త పలుకుబడిని, నుడికారాన్ని చూసి ఆనూయసడ్డారు. ఏనాడో తోకవిల్లి చెప్పినట్లుగా అది 'సామాన్య మానవుడి శకం' అందామా అంటే ఆవును, సామాన్య మానవుడి స్ఫురణ తనతో ఎలా తీసుకురావాలో అమెరికన్ రచయితకి తెలుసు. అది 'ప్రవాసయుగ' మందామా అంటే ప్రవాసమన్నా అమెరికన్ రచయితకి పరిపాటి అయినదే; తన యూరపు నివాసపు చోట్లను తా నెప్పటినుంచో అక్కడ వున్నట్లుగా యూరపీయన్ మిత్రులను త్రిప్పి తీసుకురాగలడు. మరి ఆ శకంలోని లోతేమిటి అంటే రచయితలలో ఒక చక్కని తాత్త్విక దృక్పథం లేకపోవడం, (నాటికంటే నేడది మరి పలచబడిపోతోంది, అసంబద్ధంగా కనిపిస్తోంది). అయితే ఒక విషయం - ఆ కాలంలో అమెరికన్ రచయిత అంత స్వస్థానస్వస్థుడు కాదు. ఎప్పుడైనా నియతంగా ఒక మొక్కుబడి తీర్థయాత్రలా తిరిగిరావడానికి మాత్రమే అవకాశం కలిగివుండేవాడనే సంగతి గుర్తించాలి మనం.

* ఇటీవల స్టీన్ బెక్ పుచ్చుకున్నారు (1963).

13

అమెరికన్ నాటకరంగం

- యూజీన్ ఓనీల్ (1888-1953)
సిడ్నీ హావర్డు (1891-1939)
ఎస్. ఎస్. పెర్మన్ (1893-)
ఫిలిప్ బేరీ (1896-1949)
మోన్ హాట్ (1904-)
జార్జ్ ఎస్. కాఫ్మన్ (1889-)
రాబర్ట్ షెర్వుడ్ (1896-)
ఎల్మర్ రైస్ (1892-)
జాన్ హావర్డు లాసన్ (1895-)
థార్నటన్ వైల్డర్ (1897-)
మార్క్ కొన్నెల్లి (1890-)
క్లిఫ్ఫర్డ్ ఓడెట్స్ (1906-)
టెన్నెస్సీ విలియమ్స్ (1914-)
ఆర్థర్ మిల్లర్ (1915-)

19 వ శతాబ్దిలో అమెరికన్ నాటకం ఆంగ్లనాటకంకంటెగూడ మరీ

పదుచుకొన్న కళారూపమై పోయింది. అయితే ఇంగ్లండులోలాగు జనరంజకాలైన దాని వాలకాల్లో మాత్రం కావలసినంత జవమూ జీవమూ వున్నాయి. 1850 నాటికి నీగ్రోల పాటకచ్చేరీలు ఒక త్రిభాగాత్మకమైన వినోదకాలక్షేపంగా పరిణమించింది. ఒకతరంపైగా దాని ప్రభ వెలిగింది. కాస్త పిదపగా బయల్దేరిన 'వికటనాట్యరాసక' (burlesque) ప్రదర్శనలుకూడ అలాగే నిబిడబంధం లేక త్రిభాగములై, ప్రతిభాగమూ తత్సహజమైన గ్రామ్యధోరణులలో కొనసాగుతూవుండేవి. 'వోడ్విల్' (Vaudeville—విక్టోరియన్ 'music-hall', అంటే 'సంగీతరంగమందిర్'కు సమానార్థకమైన అమెరికన్ పదం) ప్రదర్శనాలుమాత్రం వికటధోరణులు లేకుండా పకడ్బంద్ గా సాగేవి. ఏమయితే నేమి, సినలైన నాటకరంగం మీద రక్తి నిలువరించుకోగల రూపకాలు మరీ కొద్దిమాత్రమే వెలిశాయి. అసలది నాటకకర్తకంటే నటుడికీ, ప్రయోక్తకీ ఎక్కువ విలువ నిచ్చిన కాలం. ఆనాడు పేరుమోసినవారు: ఎడ్విన్ ఫారెస్ట్, ఆంగ్లో-అమెరికన్ బూత్స్, జెఫర్సన్స్, బాసికాల్స్, సాచర్న్స్, బేరీమోర్స్, డేవిడ్ బెలస్కో (actor-manager 'Play-doctor'). అసలు నాటక గ్రంథంసురించి పట్టింపు తక్కువైపోయింది. అది తరచు యూరపునుండి దిగుమతి అయ్యేది. 'Our American Cousin' అనే నాటకం (ఈ నాటకప్రదర్శన చూస్తూనే 1865 లో అబ్రహంలింకన్ హత్యగావింప బడ్డాగుటామ్ టెయిల్ అనే ఆంగ్లేయునిచే రచింపబడివుండటం విశేషం. చక్కగా నిర్వహింపబడిన నాటకమల్లా తరచు ఏదో నవలాపరివర్తనం అయి వుండేది. Uncle Tom's Cabin, The Gilded Age అనే నవల లలా పరివర్తింపబడ్డాయి. నిజాని కవి రంగప్రయోగదృష్టిలో వ్రాయబడినవి కావు. ఎప్పుడేనా డబ్ల్యు. డి. హో వెల్పునంటి రచయిత లొకడూ అలా కేవలం రంగంకోసమే రచనచేసినా అందులో కొత్తఏమీ వుండేది.

కాదు. అసలు పౌరజనం-లండన్ లో హెన్రీ జేమ్స్ విచారంతో గుర్తించినట్లు-అద్భుత, ఖోభాశ్మక నాటక (i.e., melodrama) ప్రదర్శన లంటే విరగబడేవారు. వాళ్ళకు కావలసిందల్లా పాత్రబాహుళ్యం, కల్పితకథలు, రమణీయ దృశ్యాలు. వాళ్ళకు దేశభక్తిభావా లంటే మోజు వుంది కాని నాటకాల విషయంలో మాత్రం తమ అమెరికన్ నాటకాలే కావాలని పట్టింపులేదు. 1891 కి ముం దొక సరియైన అంతర్జాతీయమైన గ్రంథస్వామ్య వ్యవస్థ లేకపోవడంవల్ల దేశీయరచయితల యిబ్బంది ఎక్కువైంది. దానికి తోడు రచనలమీద పెత్తనదారీసంస్థల పలుకుబడి హెచ్చడంతో యువ రచయితలను వినిపించుకునేవారు లేకపోయారు. 1881 (ఇబ్సెన్ 'Ghosts' వచ్చిన యేడు)లో బెలస్కో ఇతరరచయితల నాటకాలు గెండింటి నుండి విషయం సంగ్రహించి తాటాతూటం చేసి 'La Belle Russe' అనే నాటకం తయారుచేసి అమెరికన్ నాటకరంగంమీద ప్రయోగించాడు. అదొక 'మెలోడ్రామా'. మొదట ఇంగ్లండులో తయారై గొప్పకోసం 'ఫ్రెంచినుండి' అని ప్రకటింపబడింది. 1888 (స్ట్రిండేబెర్గ్ 'Miss Julie' వచ్చినయేడు) బెలస్కో 'Lord Chumley' అనే నాటకం వ్రాసి ప్రయోగించడానికి డేనియల్ ఫ్రోమన్ తో కలిసి పనిచేశాడు. బెలస్కోకి నిజంగా నాటకరంగసంబంధమైన నైపుణ్యం వుంది. మరికొద్ది కాలంలో సోఫోక్లిస్ వ్రాసిన 'Electra' కు దర్శకుడుగా ఒక అద్భుత ప్రదర్శనం నిర్వహించా డతడు. అయితే అతడు సాధించిన సుదీర్ఘవిజయాలకూ, ఇబ్సెన్, స్ట్రిండేబెర్గ్, హాప్టమన్, సుడెర్మన్, బెర్నార్డుషా (ఇతని మొదటి నాటకం 'Widowers' Houses' 1882 లో ప్రయోగింపబడింది) సాధించిన విజయాలకూ చాలా అంతరం వుంది.

ఆ పిమ్మట కొన్నాళ్ళపాటు అమెరికన్ నాటకరంగం యూరపు ఇంగ్లండుల రంగంకంటే కూడ వెనుకబడిపోయింది. 1900 ప్రాంతంలో అమెరికా ప్రపంచనాటకరంగానికి ప్రముఖమైన సాహాయ్యం చెయ్యగల దనడాని కించించుక నూచనలు కనిపించాయి. నిజంగానే ఈ శతాబ్ది

ప్రారంభంలో చైతన్యశ్రేణులు ప్రసరించాయి. 1906 లో చికాగోలో న్యూ థియేటర్, 1909 లో న్యూయార్కులోనూ అలాంటిదే ఒక నాటకశాల నెలకొల్పబడ్డాయి. ప్రయోగాత్మక నాటకాల కవి అంత అనువుగా లేకపోయినా మొత్తానికి శుభసూచనలే అని చెప్పాలి. 1905 లో జార్జ్ పియర్స్ బేకర్ నాటకరచన నొక పాఠ్యవిషయంగా రూపొందించాడు. అదే పిమ్మట హార్వర్డులో సుప్రసిద్ధమైన 47 Workshop గా పరిణతి పొందింది. కవి, నాటకకర్త అయిన విలియం వాన్ మూడీ డిక్ ఉన్నత నాటకరంగస్థితికి ఉన్నట్లుగా పురోగమిస్తున్నాడు. The Great Divide (1906), The Faith Healer (1909) అనే రెండు నాటకాలు వ్రాశాడప్పట్లో. ఆయన 1910 లో చనిపోయినా నాటకశిల్పంలో ఆయన ప్రదర్శించిన మెలకువలు ఆయేడే మరిరెండు నాటకాలలో కనిపించాయి. అందులో ఒకటి ఆయన దగ్గర చదువుకొన్న జోసెఫ్ పీబాడీ వ్రాసిన 'The Piper'. అది పేమ్లిక్ 'Pied Piper' కి పద్యరూపక పరివర్తనం. స్ట్రీట్ ఫర్డు మెమోరియల్ థియేటరు దాన్ని ప్రదర్శనకోసం ఎన్నో రూపకాలనుధ్యనుంచి ఎన్నుకొన్నది. రెండోది మూడీ మిశ్రుడు పెర్సీ మేక్ కయే వ్రాసిన 'The Scare-crow'. ఇది హార్వర్డు 'Feathertop' కి నాటకీకరణం.

అయితే పద్యరూపకాలుగాని, పరివర్తనరూపాలుగాని అమెరికన్ నాటకరంగపు ట్యూస్నలికి దోహదకారులు కాలేదు. నాటకకర్త కొక ప్రాముఖ్యం వచ్చినంతమాత్రాన సరిపోదు. వ్యాపార నాటకరంగ సంప్రదాయాలనుండి మోక్షం లభించాలి. మొదటి ప్రపంచయుద్ధం ప్రారంభం కాగానే అలాంటి మోక్షానికి తగిన పరిస్థితు లేర్పడ్డాయి. 'లిటిల్ థియేటర్' ఉద్యమం ప్రారంభమైంది. అమెరికా అంతటా చిన్నచిన్న బౌత్సహిక (amateur) నటుసమాజాలు బయల్దేరి క్రొత్తవి, చిన్నవి, సుగమంగా వుండేవి అయిన నాటకాలు ప్రదర్శించడాని కుత్సహిస్తున్నవి. 1915 లో చాలమంది నటులు, రచయితలు కలిసి మెసచుసెట్స్ రాష్ట్రంలో ప్రోవిన్స్

టౌన్ వద్ద ఒక వేసవి విడిది ఏర్పాటుచేసుకుని 'ప్రోవిన్స్ టౌన్ ప్లేయర్స్' అనే పేరుతో కలిసికట్టుగా తమకు తా మేవో వినోదప్రదర్శనలు చేసుకునే వారు. ఒక మేడక్రింది తలవాకిలి వాళ్ళ మొట్టమొదటి నాటకరంగం. ఆ తరువాతి వేసవిలో యువకుడైన నాటకకర్త యూజీన్ ఓసీల్ ప్రోవిన్స్ టౌన్ కి వచ్చాడు. త్వరలోనే ఆ సమాజంలో ఒక మొనగా ఉద్భవించాడు. అతడు డొక పాతబాణీ నటశిఖామణికొడుకు కావడంవల్ల చిన్నప్పటినుంచీ నాటకరంగంలో పరిచయం వుంది. అయితే బయటి ప్రపంచానుభవం ఒంటబట్టేదాకా ఆయన నాటకరంగాన్ని తన జీవనోపాధిగా చేసుకోలేదు. ప్రిన్స్టన్ ని వదిలి కొంతకాలం హోండురస్ లో ఒక గనిత్రవ్వకపు సాహసకార్యక్రమంలో పాల్గొన్నాడు. తదుపరి కొన్నేడ్, జాక్ లండ స్లంటే ఏర్పడిన మోజా అతడిని సాగర సాహస యాత్రల వైపు ఆకర్షించింది. నావికుడుగా బ్యానోస్ ఐరెస్, డక్షిణాఫ్రికా, ఆర్జెంటైన్, న్యూయార్కులకూ, అక్కడినుండి పలుతడవలు ఇంగ్లండుకీ నాకా ప్రయాణాలు చేశాడు. మధ్యలో జబ్బులు పడ్డాడు. కొన్నాళ్ళు రేవులలో వట్టి సోంబేరి (beachcomber) లా తిరిగాడు. వార్తా పత్రికలకు వార్తానివేదికుడుగా అనుభవం సంపాదించాడు. 1913-14 శీతకాలంలో కొన్ని నాటకాలు వ్రాశాడు. 'Bound East for Cardiff' అనే ఏకాంకిక ఆందుతో ఒకటి. తరువాత జి. పి. బేకర్ గారి '47 వర్క్ షాపు'లో చేరాడు. ఆ తరువాత గ్రీనిచ్ విలేజ్ గుండా ప్రోవిన్స్ టౌన్ చేరుకున్నాడు. అక్కడ 1916 లో 'Bound East' ప్రదర్శింపబడింది. 'ప్లేయర్స్' ప్రదర్శనలలో చాలా రోజులు రక్తికట్టిన నాటకాల్లో అదే మొదటిది.

ఇక అమెరికన్ నాటకరంగ చరిత్రలో నూత్నశకారంభం జరిగింది. దని చెప్పవచ్చు. న్యూయార్కు ప్రధాన కేంద్రమైనది. అయితే మిగతా చోట్లగూడ ఉత్సాహానికి కొదువలేదు. ప్రోవిన్స్ టౌన్ ప్రదర్శకులు గ్రీనిచ్ విలేజ్ లో ఒక చిన్న నాటకశాల నెలకొల్పారు. 1917-18 సం॥లలో

అమెరికా యుద్ధంలోకి దిగిన కాలంలో గూడ దాని మనుగడకు తఖరారు రాకుండా చూసుకున్నారు. 1920 నాటికి వెనకటి చిటిపాటి ఏకాంకికలతో పాటు పెద్ద పెద్ద పూర్ణరూపకాలను గూడా ప్రదర్శించే స్తోమత కలిగింది వాళ్ళకు. వ్యాపార నాటక కాలలకు వచ్చేటంతమంది సామాజికులు తమ నాటకాలకు రాకపోయినా, వచ్చిన కొద్దిమంది మంచి ఉత్సాహం గల వారు. ప్రదర్శకులు కేవలం 'డబ్బుయావ' (ధనాశ) లో పడిపోకుండా తమ కిష్టం వచ్చిన ప్రయోగాలు (experiments) చేసుకునేవారు. వాళ్ళ వలన నాటక కర్తకు గూడ ఒక స్థితి దేర్పడింది. 1925 నాటికి 47 గురు వ్రాసిన 93 నాటకాలాడేరు వాళ్ళు. ఆరచయిత లింఛుమిం చందూ అమెరికన్లే. ఎడ్నా ఫెర్బర్, ఎడ్నా సెంట్ విన్సెంట్ మిల్లే అనేవారు ఆ కోవలో వున్నారు.

న్యూయార్కులో కూడ కొన్ని నాటకమేళా లున్నాయి. అలాంటి ప్రయోగాత్మకకాలంలోనే 1914 లో 'ది వాషింగ్టన్ స్క్వేర్ ప్లేయర్స్' అనే సంస్థ ప్రారంభమైనది. వరసగా ఏకాంకిక లాడు తున్నారు. యుద్ధం వచ్చింది. ఆటవిడు పన్నారు. మళ్ళా 1919 లో 'థియేటర్ గిల్డ్' అనే పేరుతో తలయెత్తేరు. 1925 నాటికి మంచి అభ్యుదయం సాధించారు. తమ సొంత నాటకకాల నిర్మించుకున్నారు. ఈ సమాజం వారితో సంప్రదాయ ప్రవణత్వం మరీ ముదిరిపోకముందు గొప్ప గొప్ప అమెరికన్ యూరపియన్ నాటక ప్రదర్శన లనేకం చేశారు. ఓనీల్ వ్రాసిన Marco Millions (1928), Mourning Becomes Electra (1931), Ah, Wilderness! (1933) అనే నాటకాలు ప్రదర్శించింది వాళ్ళే. ఓనీల్ ఆ సంస్థ వ్యవస్థాపక సభ్యులలో ఒకడు. 'నెయ్బర్ హుడ్ ప్లే హౌస్' కూడ అతని నాటకాలను కొన్నిటిని ప్రదర్శించింది. అది 1915 లో ఒక ఔత్సాహిక సమాజంకోసం పుట్టింది. కాని యుద్ధానంతరం అభియుక్తులకు (i.e., professionals) కైవసమైపోయింది.

తక్కిన పెద్దపట్టణాలతోగూడ అలాంటి సమాజాలు నెలకొన్నవి. అయితే ఇందులో ఏదీకూడా వ్యాపారనాటకరంగాన్ని మాత్రం కదిలించ లేకపోయింది. ఈ శతాబ్ది మూడోదశకంలో అమెరికన్ నాటకం అన్నిటా అతివేలమైన జనామోదాన్ని చుట్టూ చూడగొన్న నాటకం 'Abie's Irish Rose' (1924). న్యూయార్కులో అది రెండువేలా అయిదు వందల పర్యాయాలు ప్రదర్శింపబడింది. ఓనీల్ తానాకు ఏ నాటకానికి ఎక్కడా అంత వ్యాపారసాఫల్యం (Commercial Success) వీర్పడలేదు. చిన్న చిన్న ప్రయోగాత్మక నాటకకాలలు నూటిగా కాకున్నా ఏదోవిధంగా 'బ్రాడ్వే'ని కూడ ప్రభావితంచేశాయి. వాటి నాటకకర్తలు ప్రజల్లో మంచిపేరు చేసుకున్నారు. అయితే ఆ 'Abie's Irish Rose' అనే నాటకం ఆనీ నికోల్స్ రచన అని జ్ఞాపకం వుంచు కోడాని కెవరూ పట్టించుకోరు; కాని ఓనీల్ పేరు మాత్రం అందరి విను కలికీ ఎక్కినదే.

అగ్రగణ్యుడైన అమెరికన్ నాటకకర్తగా అతడు తన దేశంలో ఆధునిక నాటకరంగసంస్థితికి చాలా కృషిచేశాడు. అతని రచనలతో ఆధునికమైన అమెరికన్ నాటక ప్రముఖులు ప్రతిఫలిస్తాయి. అందులో ఒక ప్రముఖరీతి ఏమంటే—ఉద్దేశపూర్వకమైన వట్టి చప్పిడి వాస్తవికతతో ప్రాధమ్యమైన, సృజనాత్మకమైన 'అభివ్యక్తి' శిల్పాన్ని (Expressionist Technique) మేళవించడం. ఆ మేళనం ఎలా వుంటుందంటే హెన్రిక్ ఇబ్సెన్, బెర్తోల్డ్ బ్రెక్ట్ లిద్దరూ ఓనీల్ రచనలో కలిసి కాపురం పెట్టిన ట్లుంటుంది. ఓనీల్ రచనారంభం చేసేసరికి అప్పటికి పూర్తిగా ఒకతరానికి తరం ముందుగా ఇబ్సెను నూచించిన నూత్నప్రయోగాలను అమెరికను రూపక ప్రక్రియ ఇంకా సాధించుకోవలసివున్నది. అయితే యుద్ధం అయిపోయే కాలానికి యూరపియన్ నాటకశిల్పం 'అభివ్యక్తి చోద్యాలు' (Expressionist Fantasies) లోకి చిలవలు పలవలుగా విస్తరిస్తోంది. జార్జ్ కయిజర్ వ్రాసిన 'Gas', కరేల్ కపెక్

వ్రాసిన 'R. U. R.' ఆ కోవకు చెందినది. ఆ విధాన మంతటినీ ఓసీలూ, అతని మిత్రులూ కొద్దిసంవత్సరాలలో ఆకళింపుకు తెచ్చుకున్నారు. ఉన్నట్టుండి అమెరికన్ రూపకం యూరపు రూపకంతో సమానస్థాయికి వచ్చేసింది.

అమెరికన్ నాటకరంగంమీద ఏలుబడి సాగిస్తూ వున్న చాదస్తపు సంప్రదాయాల స్థానే ఇబ్సెన్ రీతికి చెందిన వాస్తవికతను నెలకొల్పడ మన్నది ప్రధానకర్తవ్యం. పెద్ద పెద్ద కొలువుకూటాల రమణీయదృశ్యాల రంగప్రసాధనాలకు బదులు ఓసీలో ఏ 'లాంచి' పైకప్పునో రంగముఖంగా అమరిస్తే తీరిపోతుం దన్నాడు (మా. అతని Bound East for Cardiff, The Moon of the Caribbees). నానావస్థాత్మకా లైన ఇతివృత్తాలకు బదులు ఒక నావికుడు తన ఓడగడిలో బల్లమీద ఒక్కడూ సామాన్యంగా చచ్చిన చావునుగాని, కల్లుముంత పట్టుకుని తన పొత్తుల తొత్తులతో కులికే విటాధముడి వాలకొన్నిగాని గ్రహించ వచ్చునని నిరూపించాడు ఓసీలో. కృతకసంవాదాలకు, 'మెలోడ్రామా' జనాంతికాలకూ బదులు ఓసీలో ముష్కరపాత్రలు తమ సిలికి తగిన అచ్చపు నుడికారంతో మాట్లాడతాయి. ఆ మోటమాటల ధోరణి నాటక రంగానికి వాటంగా రూపొందింపబడింది. Bound East తరువాత ఓసీలు బాగా పరిణతు డైనాడు గాని, మరీ పిమ్మటి 'The Iceman Cometh' (1916) వంటి అతని నాటకం (ఇందలి ప్రధానరంగం ఒక పుష్పనికుంజం) గూడ సామాన్యజన వ్యావహారిక భాషాపరిజ్ఞాన మతని సొమ్మనీ, అది చాలా నిలుకడగలదనీ విశదం చేస్తుంది. సున్నితమైన భాష కోసం ఆశించలే దాయన. చూడండి తన Mourning Becomes Electra గురించి ఒక ఉత్తరంలో¹ ఆయన ఏమన్నాడో :

1. Quoted in Arthur H. Quinn, 'A History of the American Drama from the Civil War to the present day' (2 V. in I, New York, Revised Edn., 1936), ii, 258.

“దానికి గొప్ప భావ వుండవలసిన అవసరం వున్నది. ... అది నా దగ్గర లేదు. ఈనాడు వ్రాయబడుతూవున్నదాన్నిబట్టి నామట్టుకు నేను ఊరట పొందుతూ, ఒక అందిక పొందిక లేని విశ్లేషణమైన ఒక గురికుదరని ఈ మనకాలంలో నివసించే ఎవడికైనా గొప్పభావ చేతనవుతుంది దను కోను. ఎవడైనా చెయ్యగలిగిన ఉత్తమమైన పని యేమిటంటే తన గమనం, తన అస్పష్టవాగ్ధోరణిద్వారానే దయనీయమైన ధాటిని ప్రదర్శించడమే.”

అందుకు తగినట్లుగానే ఆయననాటకాలు చదవడానికి చాలా నిరుత్సాహజనకంగానే వుంటాయి. ఇలా ఓసారి త్రిప్పిచూచేసరికి, వాస్తవికదృశ్యాల సమర్పడంగురించి వివరంగా చేయబడిన రంగప్రయోగ సూచనలు, ఓనీలు తండ్రి నటించిన నాటకంయొక్క సూచనల కేమంత భిన్నంగా కనిపించకపోవచ్చు.

అయితే సర్వథా భేదం వున్నది. తా నొక నైష్ఠికనాటకకర్త నని ఓనీల్ భావన. అతని వాస్తవికతాదృక్పథం అప్పుడప్పుడు చప్పిడి ధోరణితో పడిన ట్లవుపించినా, నిజానికి నాటకకళకు గల అవకాశాలను పరిశీలించాలనే ఒక తాజా ఆశయంతో ప్రారంభమైంది. అతని ‘అభివ్యక్తి’ సిద్ధాంతోద్దేశాలూ అలా ప్రారంభమైనవే. అవి అతని రచనలో చాలామందినుంచే కనిపిస్తువచ్చాయి. ఉదాహరణకు అతని ‘The Moon of the Caribbees’ (1918) గడ్డువాస్తవికధోరణి గలది. కాని ఆ నేపథ్యదేశీయసంగీతపు హంగు వున్నదే అది అభివ్యక్తిశిల్పం విషయంలో ఆయన చేయబోయే మహత్తరకృషికి ముందు సూచనలా వున్నది. ‘Beyond the Horizon’ (1920) వాస్తవికతావాద, స్వాభావికవాద సంప్రదాయానికి చెందిన రూపకం. కాని అదేయేడు ప్రదర్శింపబడిన అతని ‘The Emperor Jones’ లో బ్రెక్టు, ఇబ్సెను లిద్దరి పద్ధతులూ సంగమించాయి. అయితే అప్పటికి తాను ‘అభివ్యక్తి’

శిల్పంగురించి విననేలే దన్నాడు ఓనీల్. నాటకం అవుతున్నంతసేపూ నేపథ్యంలో 'టముకు' వాయింపడం వుంటుంది. కొన్ని రంగరూపణలు (Settings) అసలక్కడి వస్తుసన్నివేశానికి తగినట్లు కాక ఒక మానసిక స్థితిత్వత్పదకాలుగా వుంటాయి. ఒక రంగం చివర-- "అడవిగోడలు తోపలికి ముడుచుకుపోతాయి" (రం. ప్ర. నూచన). పాత్రలు:-- "చిన్న ఆకృతిలేని భయాలు" (Little Formless Fears--ఒక్కొక్కటి నల్లగా, ప్రాకుతున్న పసిపిల్లలంతేసి ఉరిడిపురుగుల్లా కనిపించేవి), అనేక నీగ్రో-ఛాయామూర్తులు, వారి మధ్య భయసన్నిపాతవిహ్వలుడై గతకాల భావనతో తన ఆదిమమైన కాంగోవంశమూలంకడకు వెళ్ళిపోయిన బ్రూటస్ జోన్సు. ఓనీల్ ఆతరువాతి నాటకాల్లోగూడ కొన్నిట ఈ 'అభివ్యక్తి' శిల్పాన్ని పాటించాడు. 'All God's Chillun Got Wings' (1924) తో ఒక నడివీధిరంగస్థల ప్రతియోగ సంఘటనద్వారా నీగ్రో-శ్వేతజాతి అనుబంధాన్ని ప్రతిపాదిస్తాడు :

"మనుషులునల్లవాళ్ళూ తెల్లవాళ్ళూ వెళుతున్నారు-నీగ్రోలునిష్కపటంగా వసంతోత్సాహదోహలంగా, శ్వేతముఖులు స్వాభావికావేశ వికృతంగా తెచ్చికోలు నవ్వు నవ్వుతూ. శ్వేతముఖుల వీధినుండి తారస్థాయిలో అనునాసికస్వరప్రక్రియగా "Only a Bird in a Gilded Cage" (i.e., బంగారు పంజరంలో పక్షిమాత్రమే) అనే పాట బృందగానంగా వినిపిస్తోంది. నీగ్రోల వీధినుండి "I Guess I'll Have to Telegraph My Baby" (i.e., నా బిడ్డకు నేను 'తంతి' పంపవలసివస్తుందనుకుంటాను) అనే బృందగానం వినవస్తోంది. పాట పూర్తి అయ్యేసరికి రెండు వీధులనుండి పకాలుమని నవ్వులు వినిపించాయి."

ఒక గది గోడ కొక కాంగో 'కరాళం' (mask) ప్రేలాడుతోంది. పో గారి 'Pit and the Pendulum'లో లాగ గోడలు తోపలికి మూసుకుంటాయి. ఇదంతా అక్కడ నివసించే దంపతుల భావాలే శబ్దారాన్ని తీవ్రతరం చేయడానికి సందర్భోచితమైన ఏర్పాటు.

'The Great God Brown' (1926) లో ముఖ్యపాత్రలు ముఖాచ్ఛాదకాలను (masks) ధరిస్తాయి. అవి అప్పుడప్పుడు తీసి వెయ్యడం, ఒక వ్యక్తి (డయన్ వీంథోనీ: డయోనిసస్ అండ్ సెయింట్ వీంథోనీ ఇద్దరూ ఒక్కమనిషితోనే సంఘర్షిస్తూ) నుండి మరొక వ్యక్తికి (బ్రాన్: మన క్రొత్త భౌతికగాథా ప్రపంచంతోని ముందుచూపు లేని దేవయోని)1 బదిలీకావడం కద్దు. 'Lazarus Laughed' (1927) లో జీవితంయొక్క సప్తావస్థలను నిరూపించడానికి గాను కరాళధారణంచేసిన గాయకబృందం వున్నది (సప్తస్వరాలు). ఏడు రకాల మనుషులున్నారు ఏడుగురూ ఏడురంగుల్లో. మొత్తానికి కాలభాగ-రీతుల కలయికల్లో (Combinations of period and type) సలభైతొమ్మిది మందిరు లేర్పడతాయి. ఈ నాటకప్రదర్శన 'లిటిల్ థియేటర్ల' తాహతుకు మించినట్టిది. అతని 'Strange Interlude' (1928) అలాంటిదే. ఇది రిచర్డ్ వాగ్నర్ (జర్మనుసంగీతరూపకశిల్పి, 1813-83) స్థాయి కెక్కదగిన రూపకం. ఇందులో మరి 'అభివ్యక్తి' శిల్పరీతులు పాటిం పబడలేదుకాని అపవారితములు, లేక జనాంతికముల (asides) ద్వారా భిన్నప్రకృతులుగల పాత్రల ఆంతరమైన భావాలు వ్యక్తం చేయబడతాయి. అతని 'Mourning Becomes Electra' (trilogy) మరి పెద్ద యెత్తుతో నడచిన నాటకం. ఆ గ్రీకుగాథను అమెరికన్ పరిస్థితి కన్వయించి దాని పరమార్థాన్ని అతిశయింపజేశాడు. 'అంతఃకలహ' (Civil War) సమాప్తిని ట్రోయ్ పతనంతోను, బ్రిగేడియర్ ఎబ్రామన్నోన్ ను ఎగామె మ్మన్ తోను, మన్నోన్ భార్య క్రిస్టెన్ ను క్లిటెమ్ నెస్ట్రాతోను, వాళ్ళ అబ్బాయి ఓరిన్ ను ఒరెస్టెస్ తోను, వాళ్ళ అమ్మాయి లవినియాను ఎలక్ట్రాతోను ప్రతిచేసి నిరూపించాడు. ఒక న్యూఇంగ్లండు గృహద్వార మండపమే కథారంగం. ఆ పౌరజనమే గాయకబృందం.

1. Quoted in Quirn, ii, 193.

ఈ పేర్కొనబడిన నాటకాలు ఓనీల్ చేసిన సృష్టిలో ఒకభాగం మాత్రమే. వరసగా ఇరవైయేళ్ళపాటు మొక్కవోని ఓపికతో రచనా వ్యాసంగం సాగించాడు. అందులో ఇంకా Anna Christie (1921) Desire under the Elms (1924) అనే స్వాభావికతాసిద్ధాంతాత్మకాలైన రూపకాలు, The Hairy Ape (1922), Marco Millions (1928), Dynamo (1929) అనే ప్రయోగాత్మకాలైన రూపకాలూ వున్నవి. కొన్ని జనరంజకాలు కాలేకపోయాయి. కొన్నిటి సాఫల్యం విఫలమైన రంగప్రసాధనంమీద ఆధారపడివుండేది. 1920 ప్రాంతపు 'అభివ్యక్తి' రూపకప్రదర్శనల కది పరిపాటి. 1934 నుంచి ఓనీల్ మళ్ళా పతనవ్యాసంగంలో నిమగ్నుడయ్యాడు. అప్పుడూ ఒక వంక వ్రాస్తూవుండేవాడు కాని ఆ క్రొత్తనాటకాలేవీ ప్రదర్శనల కక్కడం లేదు. మరి పన్నెండేళ్ళకు The Iceman Cometh మాత్రం ప్రదర్శింపబడింది. మరుచటి యే డాయన A Moon for the Misbegotten రచించాడు. అప్పట్లో చాలా పెద్దసుస్తీ చేసింది. అది 1953 లో ఆయననిర్యాణంలో పర్యవసించింది. అతని చరమకృతు లేవీ జీవితకాలంలో ప్రదర్శింపబడలేదు. అతని నాటకాలను మొత్తంగా పరిశీలిస్తే అవి "అందికపొందిక లేని అతివిశ్లేషమైన ఒక గురికుదరని మనకాలం" యొక్క స్వభావమట్టున వున్న అంతర్గతాలను నూచించడానికి నిరంతరంగా చేసిన ప్రయత్నాలుగా భాసిస్తాయి. మనిషికి మనిషికి మధ్యనున్న అనుబంధంవిషయంలో (అతని నాటకాలు చాలావాటిలో పైకి కనిపించే దిద్దె తన కాసక్తి లేదన్నాడు ఓనీల్. మనిషికి దైవానికీగల అనుబంధంలో వుందన్నాడు. 'దైవం' అనడంలో అతడనుకొన్న అర్థాలు చాలా వున్నట్టున్నాయి. సాధారణంగా సాఫల్యంకోసం మానవుడు పొందే తపనతోనే (మెయిడ్ ఎండర్స్ గారి 'ఎందుకోసం?' అనే ప్రశ్నలాగు), మానవుడు పొందే వైఫల్యవేదనతోనే అతనికి నిమిత్తం. అతడు శైలికమైన ప్రయోగవిన్యాసాలు చెయ్యడమల్లా నీరసమైన భాషకుగల నిర్బంధాలను,

తన దృక్పథావధులనూ మించడానికే, అధిగమించడానికే. అందుచేత నే అతని నాటకాల్లో ఒక్కొక్కప్పుడు గాంభీర్యంకంటే ఎక్కువ ఆర్జీవమూ, నైశిత్యాన్ని అతిశయించిన క్లిష్టతా కనిపిస్తాయి. తొలి రచనలలో ఒక కఠినమైన, గంభీరమైన, స్మరణీయమైన ఉదాత్తత కనిపిస్తుంది. ఇది పిదప రచనలలోనూ అతడు స్వానుభవసంవాదిగా రచన చేసినప్పుడు కనిపిస్తుంది. 1940 లో రచింపబడి, 1956 లో ప్రదర్శింపబడిన Long Day's Journey into Night చాలా శక్తిమంతమైన రచన. కాని పిదప రచనలలో చాలా వాటిలో ప్రదర్శనశిల్పదృష్ట్యా అవి చాలా గొప్పవే గాని, దృక్పథంలో ఒక ఔదార్యతోపం కనిపిస్తుంది. Lazarus Laughed లో మనుషులను 'దయ్యం వెనుదగిలినవీరులు' (haunted heroes) అన్నాడు. అయితే అతనిపాత్రల్లో చాలామట్టుకు వీరత్వ నూర్చి వుండదు. ఆ పాత్రలనువెంబడించిన దయ్యాలు ఫ్రాయిడియన్, పాశవికాశయాల దయ్యాలు. అందుపై ఆ పాత్రలు పొందిన పతనావస్థ లంత రక్తికట్టలేను. The Great God Brown లో, Strange Interlude లోను పాత్రలలో రక్తి తోపించింది. The Mourning Becomes Electra మాత్రం అతని ప్రశస్త్యరూపకాల్లో వొకటి. ఆ గ్రీకు ఉపశ్రుతులవలన దాని కొక హుందా వచ్చింది. కాని అక్కడా ఆయన అనుకున్నట్టే ఒక లోటు వున్నది. అది 'మెలోడ్రామా' గా బాగానే వున్నది కాని 'విషాదాంతం' కాలేకపోయింది. ఆ పాత్రల కంత స్థాయి లేదు. లాజరస్ నవ్వులోను, All God's Chillun లోని నీగ్రోల నవ్వులోను అపశ్రుతు లున్నాయి. ప్రణయము (Love), జీవితము (Life)—ఇంకా ఇలాగు ఓనీల్ దైవానికి సమానార్థకంగా పెట్టు కున్న సంకేతా లన్నిటికీ సార్వత్రికవ్యాప్తిలేదు. అతడు ప్రతిపాదించిన తత్వబంధాలైన ఆశ లందరికీ పొందడాని కందుబాటులో వుండవు. అడి యాసలుగా వాటిపై తెర దించవలసిందే.

అయితేనేమి, ఓనీల్ లో గొప్పలక్షణా లనేకం వున్నాయి. అమె

రికన్ నాటకరంగ పరిపాకమున కందరికన్న మిన్నగా కృషిచేశాడు. యూరపు అంతటా అతని ప్రభావం వ్యాపించింది. అమెరికన్ నాటకకర్తలలో వేలుమడచి నిశ్చంకంగా మొదట చెప్పదగినవాడు. మిగిలిన రచయితలు సాధించినదానితో సరిపోల్చిచూస్తే విశదమవుతుం దీవిషయం. సిడ్నీ హోవర్డు, ఎస్. ఎస్. బెర్మన్, ఫిలిప్ బేరీ-ఈముగ్గురూ 47 workshop లో తయారైనవారే. ముగ్గురూ నిపుణులే కాని కాస్త పాతబాణీగా వ్రాస్తారు. వీళ్ళను, రాబర్ట్ షెర్వుడ్, మోస్ హార్ట్, జార్జ్ ఎస్. కాఫ్మన్ లను మించిపోయిన విలువ ఓనీలుది.

హోవర్డు వ్రాసిన They knew what they wanted (1924), The Silver cord (1926) లలో ఒక యుక్తినిమిత్రంగా వృద్ధుడిని వివాహమాడిన ఒకయువతి పడిన చిక్కులు, మరీ విపరీతమై పోయిన మాతృత్వము మృదువుగా, చిక్కగా చిత్రింపబడ్డాయి. బెర్మన్ Biography (1932) పరిహాసభాసురమైన 'కామెడీ'. అందులో అందరికీ నచ్చిన ఆచారాల పట్టింపులు లేని ఒక స్త్రీకి ఆమెస్మృతులను సంగ్రహితం చెయ్యవలసిందిగా ప్రోత్సాహం నచ్చిన మీదట దాని పరిణామం ఎలా వుంటుందో చమత్కారంగా చిత్రించబడింది. ఫిలిప్ బేరీ కిరాయి నాటకశాలలకు చక్కని సున్నితమైన రచనలు చేస్తూ క్లిప్టవస్తువులలోగూడ కొన్ని ప్రయత్నాలు చేశాడు. అతని Hotel Universe (1930) దేశాంతరగతులైన అమెరికన్ల గురించి, వాళ్ళ వ్యవహారాల గురించి వ్రాసిన నాటకం. అందులో ఒక వృద్ధివేదాంతి వుంటాడు. మిగతా పాత్రల కథ డెంత విలువైనవాడంటే టి. యస్. ఇలియట్ The Cocktail Partyలో మనస్తత్వ మర్మజ్ఞుడైన హోకోర్ట్ ఓ రెయిల్లీ అంత విలువైనవాడు. బేరీ వ్రాసిన మరో నాటకం Here Come the Clowns (1938) మంచి చెడుల గురించి చమత్కారమైన అంతరార్థ ప్రక్రియ(allegory) గల రచన. రాబర్ట్ షెర్వుడ్ వ్రాసిన 'The Road to Rome (1927)

హన్నిబాల్ దండయాత్ర గురించిన 'కామెడీ'; Petrified Forest (1935) చక్కని నిర్మాణ నిబద్ధత, సన్నివేశము, సందేశములు గల నాటకము; Idiot's Delight (1936) ఒక యుద్ధకాలపు యూరపుహోటలు కథారంగంగా ఒక శాంతికాముకుడు, ఒక దుష్టుడైన మారణాయుధాల ఉత్పత్తిదారుడూ పాత్రలుగా గలది. హార్ట్, కాఫ్మన్ కలిసి అడుగడుగున రక్తిగొలిపే కామెడీలు వ్రాశారు: You Can't Take It with you (1936), The Man who came to Dinner (1939).

ఈ నాటకం లన్నిటా యోగ్యలక్షణాలున్నాయి. కొన్ని ఓసీల్ నాటకాల కంటే మంచి రచనలు కూడాను—ముఖ్యంగా చతురసంవాద రచనతో మేల్తరములు. అయితే అందులో వేటితోనూ ఓసీల్ రచనతో వున్న ప్రగాఢత్వం లేదు. 1920 ప్రాంతపు మిగతా అమెరికన్ 'అభివ్యక్తి' రూపక ప్రదర్శనల గురించికూడ (ఆనాడవి ఎంత ఉద్రేక ఉల్లాసం కలిగించినవైనా) ఆ మాటే చెప్పవచ్చు.

1914లో ఎల్మర్ రైస్, అప్పటికింకా కుర్రాడు, On Trial అనే నాటకంతో నలుగురినీ ఆకర్షించాడు. అది హత్యాకాండ గల నాటకం. కథావగతికి 'రిడ్లబ్యాక్' (భావికవిత్వం అంటే భూతకాలాన్ని వర్తమానంగా రూపింపజేసే 'flashback' technique) సినిమా శిల్పాన్ని ప్రయోగించాడు. అతని తరువాతి నాటకాలు కొన్ని Morningside Players అనే ఒక న్యాయార్కు సమాజం వారిచేత ప్రదర్శింపబడ్డాయి. అవేమంత ఆసాధారణ శిల్పసహకృతములు కావు. అయితే అతని The Adding Machine (1923)లో మాత్రం అద్భుతమైన ప్రయోగం (experiment) వుంది. అందలి ముఖ్యపాత్ర ఒక చిన్న గుమాస్తా. పేరు మిస్టర్ జీరో. మరికొన్ని పాత్రలుగూడ కేవలం అంకెలతోనే వ్యవహరింపబడ్డాయి. తన ఆధికారి (employer)ని హత్యచేసి నందుకుగాను ఉరితీయబడి మిస్టర్ జీరో ఎక్కడో స్వర్గంలో ఒకచోట

తానొక గణాంకయంత్ర (adding machine) కార్యంలో నిమగ్నుడై వున్నట్లు గుర్తిస్తాడు. కాని నాటకం చివర మళ్ళా భూలోకానికి వచ్చి గుర్భర జీవితచక్రగతులలో పరిభ్రమిస్తూ చివరికి తన యంత్రానికి బానిసయై పోయి మనసుచచ్చిన మనుగడలో పేరుకుపోతాడు.

ఆ యేడే జాన్ హోవార్డ్ లాసన్ వ్రాసిన Roger Bloomer కూడ సాంకేతికమైన నృత్యంలో ప్రత్యేకమైన రంగాలంకరణలో ప్రదర్శన కెక్కింది. 1925లో తన Processionalలో “అమెరికన్ జీవితంలోని జాజ్ స్వరమేళనం” (Jazz Symphony of American Life) ప్రవేశపెట్టేడు. గిల్బర్ట్ సెల్డెన్ వ్రాసిన The Seven Lively Arts (1924)లో సినిమాల గురించిన చతుర చిత్రణ, సరస పరిహాసము, గీత నృత్యాలు, తతిమ్మా జనరంజక కళాసామగ్రి వున్నవి. ఈ దేశీయ విహారాల యెడ సెల్డెన్కి వున్న ఉత్సాహంతో పాలుపంచుకున్న రచయితలలో ఇ. ఇ. కమ్మింగ్స్, ఎడ్మండ్ విల్సన్ ప్రభులు లున్నారు. లాసన్ కూడ అదే చేశాడు. అతని Processional ‘వోడ్విల్’ (Vaudeville) శిల్పరీతులపై తీర్చబడిన ‘అభివ్యక్తి’ సంప్రదాయ (expressionism) రచన. రాబర్ట్ ఎడ్మండ్ జోన్స్, నార్మన్ టెల్ గెడ్డెన్ మొదలైన రంగస్థల నిర్మాణ శిల్పనిష్ఠాతులు ఆధునిక నాటకాభివృద్ధికి చాలా దోహదం చేశారు.

1920-30లో ‘అభివ్యక్తి’ రీతులు పూర్తిగా మాసిపోలేదు. ఆ పిమ్మటి మందకొడి కాలంలో (Depression years) తక్కిన నాటక రంగ విషయాలలాగే కొంత మార్పు పొందేయి. అమెరికన్ నవలకంటే నాటకం ఎక్కువగా కాలానుగుణమైన మార్పు పొందింది. అందులోనూ నవలలోలాగే ఫ్రాయిడ్ కంటే మార్క్స్ కే పరపతి యెక్కువైనది. వ్యక్తి యొక్క భావస్వాతంత్ర్యం అనే విషయానికి బదులు రచయితలు ఆర్థిక-అక్రమాలనే విషయం చేపట్టేరు. ఈ నాల్గవ దశకంనాటి అమెరికన్ నాటకం ముందటి దశకం నాటి స్థితికి తీసికట్టయిపోయింది. కమ్యూనిస్టు

వ్యతిరేకమైన మనస్తత్వం గల అమెరికన్ విమర్శకులు కొందరు తా మిది వరకు మెచ్చుకున్న నాటకాలనే పక్షపాత ప్రహతాలై నవనీ (tendentious, ప్రచారోద్దేశం గలవనీ (propagandist) నిరసించారు. అలా అవి యిచ్చిన రక్తిని ఉపేక్షించడం గాని, ఆ రూజ్ వెల్టు శకంలోని అమెరికన్ రూపక కళావైభవాన్ని కించపరచడం గాని శోచనీయమైన విషయం. ఈ నాటకాలవల్ల పాతబాణీ నాటకశాలల కెవ్విధమైన హాసీ కలగలేదు. అవి పొదుపుగా యధార్థ దృశ్యాలు ప్రదర్శించుకుంటూ డబ్బు చేసుకుంటూనే వున్నాయి. 1935లో సిడ్నీ కింగ్ స్టీయెక్క Dead End బాగా సామ్మె చేసుకుం దంటే దానికి కారణం చక్కని రంగ ప్రసాదనం. న్యూయార్కులోని ఈస్ట్ రివర్ కి బదులు రంగంమీద ఒక చెరువు ప్రదర్శించారు. కుర్రగాళ్లు అందులో దూకి తడిసి నీలాలు కారుతూ బయటికి వచ్చారు. ఆ దృశ్యం రక్తికట్టింది. ఈ వ్యర్థవ్యయాని కొక అర్థం కల్పించాడు కింగ్ స్టీ. “ఐశ్వర్యానికీ, దౌర్భాగ్యానికీ గల తేడా ఎలాంటిదంటే శవాన్నీ జీవాన్నీ కలిపి కట్టి పడెయ్యడం లాంటిది.” అంటాడు Tom Paineలో. (అధిక్షేపానికి బాగుంటాయి ఇలాంటి మాటలు.)

1931లో జార్జ్, ఇరాగెర్స్విన్లు వ్రాసిన Of Thee I Sing అనే సంగీతరూపకం రంగంమీద బాగా రాణించింది. 1937లో Pins and Needles అనే ‘రాగరాణి’ (Revue) International Ladies Garment Workers Union వారిచే ప్రదర్శింపబడి, దేశంలో అందరికీ అందుతోని “Sing Me a Song of Social Significance” వంటి అతిమాత్ర మధురగీతాలు విని ఆనందించే అవకాశం ఏర్పడాలని దేశమంతా తిరిగి వచ్చింది.

ఆమందకొడి కాలం ఫలితంగా వచ్చిన మరో మార్పుమంటే అమెరికన్ రూపక వస్తువు విషయంలో ఆసక్తి హెచ్చు కావడం. ఇది బహుభంగులుగా విశదమైనది. స్వవిషయం వేపు ధోరణి మల్పింది. థార్న్ టన్ వైల్డర్ అనే నవలా, నాటక రచయిత మూడవ దశకంలో పరదేశాల

గురించి, శకాంతరాల గురించి వ్రాసినవాడు. 1927 లో The Bridge of San Luis Rey వ్రాసినవాడు 1938 లో Our Town వ్రాశాడు. Our Town ప్రయోగాత్మక రూపకమైనా మంచి ఉల్లాస కరంగా వుంటుంది. ఈ శతాబ్ది మొదట్లో న్యూహేంప్షైరులోని గ్రోవర్స్ కార్నర్స్ స్థితి అభివర్ణితమయిన దంసులో. ఆది తెర మరే దృశ్యపు హంగుగాని లేకుండా ప్రారంభం అవుతుంది. సామాజికులందరూ ఆసీనులయ్యాక 'ప్రయోక్త' (Manager) ప్రవేశిస్తాడు. తానే రంగంలో కుర్చీలూ బల్లలూ అమర్చి, నాటక పరిచయం చేస్తాడు. ప్రేక్షకాగారంలో కూచోపెట్టబడిన నటులు ఆహోలు, ఓహోలు పలుకుతూ వుంటారు. అందులో ఒకడు లేచి "సాంఘికమైన అన్యాయం, పారిశ్రామికమైన అసమత్వం ఎరిగినవా రొక్కరూ లేరా ఈ ఊళ్లో?" అని ప్రశ్న వేస్తాడు. కాని ఒక సంగతి: నిజానికి వైల్డరు కలాంటి ప్రశ్నలు వేసుకోవలసిన అక్కట, ఇబ్బంది లేవు. న్పూన్ రివరు, వైన్సుబర్గల్లా కాక, ఆయనది ఒక చిన్న కలిసికట్టు మనుషుల కాపురాలు నాలుగున్న వూరు - ప్రశాంతంగా గతాన్ని నెమరువేసుకుంటూ వున్న వూరు. (The Skin of Our Teeth, 1942 కూడ అలాంటి యోగ్యతలు గలదే కాని అందులో మిగతా లోకపు గొడవ కూడా కొంత వుంది).

ఈ మారుమూల ప్రాంతీయాభిమానం క్రొత్త సంగతేమీ కాదు. 1920 ప్రాంతంలో జానపదరూపకం (Folk drama) అభ్యుదయం పొందింది. దానికి పురోగాములు కొన్ని లేకపోలేదు. ఫ్రాంక్ మర్డోక్ వ్రాసిన Davy Crockett (1872) అందులో ఒకటి. కాలేజీ నాటక శాలల్లోనూ, లిటిల్ థియేటర్స్ లోనూ అమలులో వున్న జానపదరూపకం అల్పమైనది, కృతకమైనది. యాట్సుగాని జె. ఎమ్. సింజ్ గాని అయితే దాని కొక ప్రాచీనమైన వారసత్వపు ప్రతిష్ఠ తెచ్చిపెట్టగలరు. కాని అమెరికన్ ప్రాచీన సంప్రదాయస్థితి ఎలాంటిదంటే నిన్నటి దానికి మాసిక వేసుకుని మొన్నటిదని చెప్పుకోవాలి. ఎర్ర ఇండియన్లనే అమె

రికన్ జానపదు లనుకోవచ్చు. కాని వాళ్ళను కూడగట్టుకుని రావడం, ఆలస్యమైపోయింది. వాళ్ళందులో సరిగా నప్పురు కూడ. 1910 లో నార్తు డకోటా విశ్వవిద్యాలయంలో ఫ్రెడరిక్ హెచ్. కోచ్ 'డకోటా ప్లేమేకర్స్' అనే సంస్థ స్థాపించి ఆ పోరంబోకు ప్రాంతంనుండి ఫల సాయం పొందడానికి కొంత వ్యవసాయం చేశాడు. 1918 లో ఆయన నార్తు కెరోలినా విశ్వవిద్యాలయానికి బదిలీ అయినప్పు డక్కడ మన్యంతో అతని కృషి కొంత సులభతరంగా సఫలం అయింది. అతడు తయారు చేసిన 'కెరోలినా ప్లేమేకర్లు' అంతా విద్యార్థులే. ప్రొఫెసర్ కోచ్ తానే నాటకాలు వ్రాసి దర్శకత్వం వహించి వాళ్ళచే ఆడించేవాడు. అక్కడ చదువుకుంటూ వున్న రోజుల్లోనే థామస్ వుల్ఫ్ మొదటగా నాటకాల్లో ఆసక్తి కనబరిచాడు. ఆ నాటకప్రదర్శకులకోసం నాటకాలు వ్రాసిన వారిలో పేరు చేసుకున్నవాడు పాల్ గ్రీన్, కోచ్ కి సహాధ్యోగి. అతడు నీగ్రోల గురించి, తెల్లజాతి పేదల గురించి, కూలి బ్రతుకులవారి గురించి అనేక నాటకాలు వ్రాశాడు. అందులో *In Abraham's Bosom* (1926) అనేది మిక్కిలి వాసి కెక్కింది. అది వధాంతము. ఈ ప్రాంతీయోద్యమమే టెన్నెస్సీ త్రేత్రం దానికంటే చాలా ఉదారంగా కొనసాగింది.

మిగతా ప్రాంతా లన్నిటికంటే దక్షిణ ప్రాంతంలోనే జానపద సంప్రదాయం ఎక్కువ వున్నప్పటికీ జానపదరూపకాలకు ప్రత్యేకం పెద్ద పరపతి లే దక్కడ. కార్నెల్ విశ్వవిద్యాలయంలో అలెగ్జాండర్ డ్రమ్మండ్ న్యాయాయుక్త రాష్ట్ర చరిత్రపై ఆధారపడిన అనేక నాటకాలను పోగు చేశాడు. లిన్ రిగ్న స్వస్థలమైన ఓక్లహోమాతోని ఇండియన్, శ్వేతజాతి జానపద పద్ధతులను తన రచనలో గ్రహించాడు. అతని *Green Grow the Lilacs* (1931) అనే గ్రంథం 'Oklahoma' (1943) అనే రసికజన మనోభిరామమైన సంగీత మోదాంత రూపకానికి ఆధారభూతమైనది. రిగ్న స్వదేశాభిమానంతో ప్రాచీన జానపద పదకథా

గేయ ప్రబంధాల వాతావరణాన్ని దేశంలో పునఃప్రతిష్ఠితం చెయ్యాలని ఆశించాడు. కాని ఆ వాతావరణం సిద్ధంగానే వున్నది. అయితే నీగ్రో వారిలో వున్నది. వాళ్ళు దక్షిణదేశంలో వున్నా, న్యూయార్కు హార్లెమ్ లో వున్నా అది సజీవంగా సమృద్ధిగా వుంటుంది. 1920-29 లలో న్యూయార్కులో వరసగా ఎన్నో నీగ్రో రూపకాలు (1923 లో బయల్దేరిన ఇథియోపియన్ ఆర్ట్స్ ఫేయర్స్ కొన్ని ప్రదర్శించారు), ఆ వేగోత్సాహం లో సాగిపోయే నీగ్రో 'సంగీతకాలు' (musicals. ఉదా: 'Chocolate Dandies', 'From Dixie to Broadway - రెండూ 1924 లో) ప్రదర్శింపబడ్డాయి. 1930 నాటికి నీగ్రో విరోధప్రదర్శనా లోక పరాకాష్ఠకు వచ్చినట్లే. మార్క్స్ కొన్నెల్లి వ్రాసిన The Green Pastures (1930)-అదీ నీగ్రో మతాశయాన్ని గ్రహించి తెల్లవాడు చేసిన కలపన అనే విమర్శకు గురి అయింది. నిజమే మరి-అందులో పాత్రలన్నీ నీగ్రోలే. భాష నీగ్రో వ్యావహారికమే. అంతా నీగ్రోతత్వమే. సింజికాని గేర్మియా లోర్కాగాని పద్యాత్మక జానపదరూపకంగా భావించే దాని కలిసన్నిహితంగా వున్న దది. ద్యూ బోస్, డగ్లీ హేవర్డులు వ్రాసిన Porgy (1925) అనే నవలకూడ నీగ్రో జీవితంగురించి శ్వేతజాతీయుని దృష్టిలో చిత్రించినదే. అయితే అదీ హేవర్డులచే నాటకీకరింపబడి రంగం మీద రాణించింది. గెర్మిన్ సోదరులు దానినే Porgy and Bess (1935) అనుపేర జానపదగేయరూపకంగా రూపొందించారు. అదీ మంచి పేరు చేసుకుంది.

ఆనాడు 'ఫెడరల్ థియేటర్' ప్రదర్శనాలలో ఎక్కువ ప్రశస్తికెక్కినవి నీగ్రోలవే. ఆ 'థియేటర్' అల్పాయు వైనా మంచిపని చేసింది; పేరుచేసుకుంది. అదీ 'ఫెడరల్ థియేటర్స్ ప్రాజెక్టు' లాగే 1935లో నిరుద్యోగ సమస్య నెదుర్కొనడానికి బయల్పెడలిన New Deal W. P. A. అనే సంస్థ యొక్క శాఖయే. అక్కడ ఒకవంక రచయితలు కొందరు మార్గదర్శకాలైన పుస్తకాలూ, జానపదాభ్యాసకలనూ అధిక సంఖ్యలో తయారుచేస్తూ వుండగా

‘ఫెడరల్ థియేటర్’ నటులను, నాటక ప్రయోక్తలను, రంగస్థలకార్మికులను, నాటకకర్తలను రక్షించింది. ఆ ‘థియేటర్’ అధ్వర్యంలోనే ఆర్సన్ వెల్లెస్ అనే నిపుణుడైన యువకప్రయోక్త తన నీగ్రో ‘మేక్ బెత్’ (1936) ను భండాంతరహాషియన్ రంగప్రకల్పం (Tropical Haitian Setting) తో ప్రదర్శించాడు. తదుపరి ఆ సంస్థను వదిలేసి సొంతంగా ‘మెర్క్యూరీ థియేటర్’ నెలకొల్పాడు. 1939 లో చికాగో థియేటర్ ప్రొజెక్టు నీగ్రో ‘Swing Mikado’ ను ప్రదర్శించింది. అది ‘ధుమ్ ధుమా’ గా జరిగింది. అది చూచి కిరాయి సమాజాల వాళ్ళు ‘Hot Mikado’ లో దానిననుకరించారు. ఫెడరల్ థియేటర్ కృషి మిక్కిలి ప్రశంసనీయమైనది. దాని అనుబంధ సమాజాలు సంయుక్త రాష్ట్రమంతటా అన్ని ప్రాంతాల్లోనూ ప్రదర్శనలిచ్చాయి. అందులో తోలుబొమ్మలాటలు, ‘వోడ్విల్’ మొదలు షేక్స్పియర్ యూరిపిడీస్ నాటకాలదాకా నా నారీతులూ వున్నాయి. అప్పుడప్పుడు వాళ్ళ సామాజికులతో అంతవరకూ ఎన్నడూ నాటకకాలకు వచ్చి ప్రదర్శన చూచినపాపాన బోనివా రుండేవారు.

ఆ సమాజాలవారు ‘మిరకిల్స్’, ‘మొరాలిటీస్’ (క్రైస్తవ గాథలకు, బోధలకు సంబంధించిన రూపకాలు) కూడ ప్రదర్శించారు. వాళ్ళు రేడియో, డాక్యుమెంటరీ సినీమా పద్ధతులను మేళవించి ఒక క్రొత్త రూపకశిల్పాన్ని రూపొందించారు. దానికి ‘లివింగ్ న్యూస్ పేపర్ టెక్నిక్’ (‘Living Newspaper’ technique) అని పేరు. దానిని ‘మోడరన్ మొరాలిటీ’ గా పరిగణించవచ్చు. అందులో Triple-A Plowed Under అనే నాటకం తమ పంటకు చలామణీ అయ్యే అవకాశం కనిపించని రైతుల గోడు వర్ణింపబడింది. One-Third of a Nation అనే రూపకం అమెరికాలో నివాస సౌకర్యదారిద్ర్యాన్ని దుయ్యబట్టింది. అలాగే మిగతా ‘లివింగ్ న్యూస్ పేపర్’ బాపతు లన్నీ కూడ రక్తికట్టినవి. అన్నీ అమెరికన్ పెట్టుబడిదారీవిధానానికి బాహాటంగా వ్యతిరేకతను ప్రదర్శించాయి. దానితో ఫెడరల్ థియేటర్ థియేటరంతా సామూదాయికోద్యమానికి (Collecti-

vist enterprise) చెందిన దనే అనుమానం ప్రబలింది. 1939 లో సుదీర్ఘచర్చానంతరం జరిగిన కాంగ్రెసుతీర్మానంప్రకారం అంత పనిచేసిన యీ మహాసంస్థ నాలుగేళ్లు తీరగకుండానే మరొకటిగా అంతరించిపోయింది.

ఆధునికమైన 'మొరాలిటీ' నాటకంలో దేవుడికీ దయానికీ బదులు వర్గకలహం వస్తువై నది. న్యూయార్కులోని థియేటరు యూనియన్, గ్రూప్ థియేటరు ప్రదర్శించిన సినలై న మార్క్సిస్టురూపకాలతో కలిసి రాణించింది. గ్రూప్ థియేటరు తృతీయదశకంచవర థియేటర్ గిట్టునుండి పెరిగి పెద్దదయింది. దానిద్వారానే ఓనీల్ తరువాత అంతశక్తిమంతుడైన క్లిఫర్డ్ ఓడెట్సు పేరు మారుమ్రోగింది. అతని *Waiting for Lefty*, *Awake and Sing* (రెండూ 1935 లో ప్రదర్శితాలు. రెండోది పూర్వరచన) అనే నాటకాలు రెండూ అతడిని ఆర్జవం గల రచయితగా నిరూపించాయి. గ్రూప్ థియేటరు స్టానిస్లావిస్కీ నుండి, మాస్కో ఆర్ట్ థియేటరు నుండి గ్రహించిన సంఘటితనటన (ensemble acting) సంప్రదాయాన్ని ఓడెట్సు కూడా ఆదరించాడు. *Waiting for Lefty* కాస్త పెద్దదైన ఏకాంకికమాత్రమే అయినా పేదప్రజలకోసం వ్రాయబడిన 'మొరాలిటీ' రూపకాల కొక చక్కని తార్కాణ అది. సంఘం (Union) యొక్క సభావేదికయే నాటకరంగస్థలం. గావుకేకల ఉపన్యాసాలూ, గందరగోళపు అరపులూ ఊలలూ సాగేవి. సభ్యుల జీవితాలే ప్రదర్శన వస్తువులు. అందుకుగాను మధ్యమధ్య నాలుగైదు చిన్న సన్నివేశాలు తగిలించేవారు. ఈ విధమైన ప్రచారం మోటుగా వుండేది. ప్రయోగనూచనలూ 'డిట్'! "అవకాశమున్నచోటల్లా సంగీతాన్ని తగిలించడానికి జింకకు. సామాజికుల కుద్రదేకంకలిగించడాని కది చాలా అవసరం." కాని యీ నాటకమూ ఓడెట్స్ వ్రాసిన మరో ఉత్తమ నాటకం లాగే చిత్రంగా నడిచిపోతోంది. నీలిప్రబోధాన్ని నవలకంటే నాటకరంగమే బాగా తట్టుకోగలదు. అయితే దానికి విపరీతమైన రంగస్థలపు హంగు చెయ్యకూడదు.

ఓడెట్టు అలా చెయ్యడు. అతని ప్రధానాయుధానికి ప్రచారంతో సంబంధం లేనేలేదు. అమెరికన్ వ్యావసారిక భాషపై తన కున్న పరిపూర్ణమైన అధికారమే అతని ఆయుధం. అతని సంవాదాల్లో పిలిస్తే పలుకుతుంది జీసం. అతడు చిత్రించిన పెట్టుబడిదారిరాక్షసులు నేడు కొంత విద్వూరంగా కనిపిస్తారగాని అతని కార్మికులు మాత్రం—వాళ్ళపూర్వికుల గురించి ఎమర్సన్ అన్నట్లు—జీవం చిందే మాటలతో కనిపిస్తారు. ఈ సామాన్యులభాషతోని సజీవమైన నుడికారంపై అధికారం అమెరికన్ నాటకరంగపు ప్రముఖ ప్రాధాన్యాల్లో ఒకటి.

ఈ నాటకాలతో సరిగొలిస్తే ఆనాడు పద్యనాటకాలకేమీ పరపతి లేదు. వేలన్ స్టీవెన్స్ వ్రాసిన 'Carlos among the Candles'-1917లోను, Three Travellers Watch a Sunrise-1920 లోను ప్రదర్శింపబడ్డాయి. కాని అవి ఎప్పుడూ సామాజికుల నధిక సంఖ్యతో ఆకర్షించలేదు. అవి కవిత్వంకాని రూపకం కావు. మేక్స్ వెల్ ఎండర్సన్ రచనలు మాత్రం సినెమైజ్డ్ పద్యరూపకాలు. అయితే అతని Winterset (1935) వంటి జవగల రూపకంగూడ పద్యఘటితమైనందువలన ఎక్కువగా సాధించిన దేమీ లేదు. ఆర్చ్ బాల్డ్ మేకోలీష్ వ్రాసిన పద్యరూపకాల (అందులో కొన్ని 'ఆకాశవాణి' ఆలాపనలు) లో నిర్మాణంలో నిపుణత్వం వుంది, ఉద్దేశంలో ఉదాత్తత వుంది. కాని ఆయన వెనుకటి రూపకాలు కొంచెం డబ్బాగా వుంటాయి. ఇటీవల బైబిలులోని 'జాబ్' కథ ఆధారంగా ఆయన వ్రాసిన 'JB' (1958) బ్రాడ్వేలో ప్రదర్శింపబడి ఘనశ్లాఘ లందుకొంది కాని ఆయన ఎంత ప్రక్రియాకాశలం (technical mastery) ప్రదర్శించినా ఏమిటో బోలు (hollow) గా వుంది. అందులో గొప్ప లక్షణాలున్నాయి. కాని అవన్నీ తెచ్చికొలుగా వుంటాయిగాని సహజత్వం కొరవడింది.

1920 ప్రాంతంలో అమెరికన్ నాటకం 'నాటకరంగ కవిత్వం'—అంటే నాటక కవిత్వంకంటే రంగస్థల కవిత్వంయొక్క స్ఫూర్తి ఎలా

వుంటుందో చూడాలని అన్వేషణసాగించింది. 1930 ప్రాంతంలో ఆవరించిన మాంద్యము, తదనుబంధి భావసంస్థలు (ideologies) నాటకరంగమంతటా నిండి నిబిడికృతం చేశాయి. అమెరికన్ భావను కావ్యభావకంటే గూడ స్ఫూర్తిమంతంగా చేశాయి. తదుపరి స్వదేశాభిమానంతో గొడవలు జరిగిన కాలంలోను, ఆ తదుపరి అవ్యవస్థలోను ప్రత్యేకంగా ఏ రంగంలోనూ గట్టి అభినివేశ మేర్పడలేదు. వ్యాపార నాటకరంగం మాత్రం వరసగా అనేక సరస 'సంగీతకాలను' (musical plays) ప్రదర్శించి బ్రిటిషు సంగీతకాలను దిగదుడిచేసింది. కాని మొత్తంమీద వ్యాపారసోరణి నూత్నప్రయోగ దక్షతను మట్టుపెట్టింది. అమిత వ్యయ ప్రయాసలతో కూడిన బ్రాడ్వే ప్రదర్శనలు కూడ అదే చేశాయి. 1930 ప్రాంతంలో 'లిటిల్ థియేటర్లు' 'కమ్యూనిటీ థియేటర్లు' అని క్రొత్త పేరు పెట్టుకుని కొంత పని సాగించాయి. కాస్త ఆవరుపు కలిగి వున్నాయి. పసడేనా థియేటర్ (Pasadena Theatre) మొదలైన సంస్థలు లేవడం పగడగా లేచాయి కాని పోటీలు పెట్టి అయినా 'ప్రోవిన్సుటవున్ ప్లేయర్స్' ఉత్సాహము నుద్దీపింపజేయలేకపోయాయి. అయితే ఒక్క ఆకాజనకమైన నూచన కనిపించింది. బ్రాడ్వేలో నిమిత్తం లేకుండా తాటాతూటపు నాటకకాలలలో కూడ ప్రదర్శనలు సాగేవి. వాళ్ళు సాధించిన విజయాల్లో చెప్పుకోదగినవి: డన్ పస్సోస్ U. S. A. కు నాటక పరివర్తనము, జాక్ గెల్బర్ వ్రాసిన The Connection అనే నాటకము (ఇది మందుల త్రాగుబోతుల, i.e., drug-addicts మీద పెద్ద చెబ్బు), టెలివిజన్ (Television) నాటక రచనలో నవ్యోన్మేషం కలిగించలేకపోయింది. రెండు నాటకాలకు మాత్రం: గోర్ వైడల్ వ్రాసిన Marty అనే హాస్యరూపకం, పేడీ చయేవ్ స్కీ వ్రాసిన The Bachelor Party అనే వికారమైన వినోదరూపకం ఎలాగో అవకాశం ఇచ్చింది.

ఆ పిమ్మటి పరిస్థితి. ఓనీల్ కీర్తిశేషుడైపోయాడు. క్లిఫర్డ్ ఓడెల్సు.

కొంతకాలం హాళీవుడ్డుకి జరిగాడు. ఆ మధ్య, అంటే 1955 లో అతని 'Flowering Peach' ఇంకా ఆయన చెప్పవలసింది చాలా వున్నదనిపించినా తన యుద్ధపూర్వపు స్థితి నందుకోలేకపోతున్నాడు. జాన్ స్ట్రీక్ బెక్ నాటకరంగంలో తన నైపుణ్యం ప్రదర్శించాలనుకున్నాడు. కాని ఇంతవరకు సాఫల్యం పొందలేదు. 1929 ప్రాంతంలో Airways, Inc. మొ॥ మంచి మంచి నాటకాలు వ్రాసిన డన్ పస్సోస్ మళ్ళా నాటకరంగం వైపు మొహం చూపించలేదు. అతని U. S. A. నాటకీ కరణం అతడు చేసింది కాదు. అన్యోపజ్ఞము. విలియం సాగోయన్ తన My Heart's in the Highlands, The Time of Your Life (1939) అనే రూపకాలతో ఇక రంగమేలుతాడనిపించాడు కాని తరువాతి రచనలలో ప్రదర్శన విషయకమైన పేగిరపాటు కనిపిస్తుంది. కాని వాటిలో వాస్తవికత గాని, కాల్పనికత గాని ఏదీ పరిపూర్ణంగా వుండదు. మహా మేధావియైన థార్నటన్ వైల్డర్ పేరు మళ్ళా బహుశా క్రొత్తగా ఆయన మానవ జీవిత సప్తావస్థల (The Seven Ages of Man) గురించి వ్రాస్తున్న ఏకాంకికామాలికతో మారుమోగవచ్చు.

యుద్ధకాలానంతరం ఎక్కువ చర్చలలో ప్రసక్తాలైన అమెరికన్ నాటకకర్తల పేర్లు: టెన్నెసీ విలియమ్స్, ఆర్థర్ మిల్లర్. The Glass Menagerie (1944), A Streetcar Named Desire (1947) తో యశస్విఖరము నందుకొన్నాడు విలియమ్స్. ఇంకా A Cat on a Hot Tin Roof (1954) మొ॥ రూపకాలతో కూడ ఘన విజయం సాధించాడాయన. ఆర్థర్ మిల్లర్ Death of a Salesman (1949) తో లబ్ధప్రతిష్ఠుడయ్యాడు. ఇంకా The Crucible (1953), A View from the Bridge మొ॥ రూపకాలతో ఆయనకీర్తి ఇనుమడించింది. అమెరికన్ సామాజికుల హృదయాలను రసార్ధ్యం చేశాయి ఈ రూపకాలు. అందుకు బహుశా ఆ పాత్రలు కొన్ని మరీ సర్వసాధారణ ధోరణికి సన్నిహితంగా చిత్రింపబడడము, సమకాలికాలైన అమెరికన్ సమస్యలు, అవలక్షణాలు వ్యాకులస్థితితో వ్యక్తం కావడమూ కారణాలు కావచ్చు. వాటిలో తాదాత్మ్యం పొందడం ఎంత కష్టమో వాటిని ఎదిరించడమూ అంత కష్టమే. విలియమ్స్ వట్టి చచ్చు

రకం నాగరికతగా దిగజారిపోయిన దాక్షిణాత్య కాల्పనికతను నిరూపించాడు - ఒక నాడు దక్షిణ ప్రాంత నుందరి పరమ పవిత్రతకు పెట్టింది పేరు. అలాంటి దామె యిప్పుడు సాంకర్యం స్వీకరిస్తుంది. ప్రేమింపబడి యెరుగని తన కూతురికి నడివయస్సులో ఎలాంటివాడైనా సరే ఒక ప్రేమికుడిని చూసిపెట్టడానికి తాపత్రయపడుతుంది - ఇలాంటి పరిస్థితిని చిత్రించాడు. ఆ నాటకాలు విషాదాత్మకాలే గాని విషాదాంతాలు (Tragedies) కావు. తరువాతి రచనలలో ఆ విషాదం ప్రాతక్రొత్తల మిశ్రమం (modern - Gothic melange) లా వుంటుంది. అందులో ఆయన చేసిన ఊహలు అకృత్రిమమైనవే కాని బీజోత్పాటనం (Castration) వలె, అక్రమ వ్యభిచారం (incest) వలె, సజాతీయనిధువనం (homosexuality) వలె భయజగుస్సావహాలు. మిల్లర్ అంతకంటే నిండైన చూపు గలవాడు. అయితే అతడూ ఇబ్బందులలో పడ్డాడు. ఇద్దరినీ ఇటీవలి నాటకాలు ఉపేక్షింపదగినవి కావుగాని అప్రదర్శితాలైన సారోయన్ నాటకాలలా వుంటాయి. అంతకంటే ప్రదర్శన యోగ్యతగలవే అయినా సారోయన్ కృతులవలె అటు గద్యమూకాక ఇటుపద్యమూకాక, సాధారణధోరణికాక సాంకేతికధోరణికాక ఆ నడుమ ఒక ఘోరదుస్థితిలో దేవిరిస్తూ వుంటాయి. ఈ యద్దరి గురించి వాళ్ళు చాలమంది తమ సమకాలికులవలె తమ శ్రేయస్సును మించిపోయిన పరిజ్ఞానం గలవారని అనవచ్చు. టి. యస్. ఇలియట్ తన The Confidential Clerk (1954), The Elder Statesman (1958) అనే రూపకాలతో సామాన్య ధోరణికోసం ప్రయత్నిస్తూ వున్నట్టు అది సాధించడంలో తన ప్రాముఖ్యం గోల్పోయినట్లూ కనిపిస్తుంది. విలియమ్స్, మిల్లరు ఇద్దరూ వ్యుత్క్రమంగా గద్యధోరణినుంచి కవితాధోరణివేపు పయనించడానికి ప్రయత్నం చేస్తున్నట్టు కనిపిస్తుంది. అదెలా వుందంటే ఇద్దరూ తమ పెద్ద ప్రయోగాత్మకమైన హంగుతో మధ్యమధ్య మనోజ్ఞ నూత్నతలో పాటు, తమ పాత్రలు ఆడిన మాటను మించిన ఆర్థగాంభీర్యం గలవని భావించినట్లు తోస్తుంది. యూరపులో వున్న బెకెట్, అయినెస్కో ప్రభృతుల కడ అమెరికాకు పాఠం చెప్పడానికి అవసరమైన సరుకైతే వుందిగాని యీనాటి నాటకరంగం ఇంకా తన ద్వైధభావం (dilemma) నుండి కోలుకోలేకుండావుంది.

14

కవిత-విమర్శ

(మొదటి ప్రపంచయుద్ధకాలం నుండి)

- ఇ. ఇ. కమ్మింగ్స్ (1894-)
- మేరియన్ మూర్ (1887-)
- హార్ట్ కేన్ (1899-1932)
- స్టీ ఫెన్ విన్సెంట్ బెనె (1898-1943)
- ఆర్చ్ బాల్డ్ మేకలీష్ (1892-)
- రాబిన్సన్ జెఫ్ఫర్స్ (1887-)
- ఎజ్రా పౌండ్ (1885-)
- టి. యన్. ఇలియట్ (1888-)
- ఇర్వింగ్ బేబ్బిట్ (1865-1933)
- పాల్ ఎల్మర్ మోర్ (1864-1937)
- జాన్ క్రోవే రేన్సమ్ (1888-)
- వలెన్ టుట్ (1899-)

రాబర్ట్ పెన్ వారెన్ (1905-)

క్లీంట్ బ్రూక్స్ (1906-)

వేన్ విక్ బ్రూక్స్ (1886-)

సంయుక్తరాష్ట్రాల్లో నవ్యకవిత్వ ప్రారంభదశగురించి చెప్పిన పద

కొండో అధ్యాయంలో అది కొంత స్వదేశీయంగాను, కొంత విశ్వ జనీనంగాను ఉన్నట్లు నూచింపబడింది. అమెరికన్ కవికి తన గొంతు (American Voice-box)¹ విప్పి వినిపించాలని బొత్తుక్యం. అతడు ముందునాటి వాస్తవికతావాదులైన రచయితలవలె ఒక క్రొత్తపదజాలంలో భావవ్యక్తీకరణం చెయ్యడంలోను, క్రొత్త శిల్పవిన్యాసాలలో క్రీడించడ మంటేను ఒక ప్రేరణ పొందినట్లు భావించాడు. కొందరు కవులు, ముఖ్యంగా కారల్ సేండ్ బర్గ్ ప్రభుత్వం యుద్ధానంతరకాలంలో కూడ తమ కృతులతో 'అమెరికనుతనం' గురించి ఒత్తి చెప్పేవారు. మిగతాకవు లది తమ రచనలతో ఉన్నట్టే భావించేవారు.

ఈనాడు మరి యీ విషయం పూర్తిగా కాకపోయినా చాలా వరకు అమెరికన్ కవుల కాసత్తి గొల్పడం మానేసింది. అయితే, 1920 లో విలియమ్ కాల్లోస్ విలియమ్స్ ఎజ్రాపౌండును పట్టుకుని "అమెరికన్ కవిత్వానికి పరమశత్రువు" అని ఆక్షేపించాడు. టి. యస్. ఇలియట్ ను గూడ పౌండుతో జమకట్టేశాడు. ఇలియట్ అప్పటి కారు సంవత్సరా లుగా ఇంగ్లండులో నివసిస్తున్నాడు. ఇక 1927 లో బ్రిటిషు పౌరుడుగా పరిగణింపబడనున్నాడు. విలియమ్స్ ఆక్షేపణ దేనికంటే ఆ యిద్దరూ విజా తీయమైన (ముఖ్యంగా ఫ్రెంచి) ప్రేరణ పొందడానికీ, ఆ వస్తుతత్వాన్ని అందులో ప్రవీణులైన వారుద్దేశించిన అర్థాలతో సహా ఆకళించుకోవడా నికీ యూరపుకి జరిగిపోయి అమెరికన్ కవిత్వానికి అపచారం చేశారని.

1. John Ciardi (ed.), Mid-century American Poets (New York, 1950), xii.

అలా కాక విలియమ్స్, సేండ్ బర్గు ప్రభృతులు స్వదేశంలోనే వుండి దేశీయ మైన (విలియమ్స్ పేరు పెట్టినట్లు పాశ్చాత్యమాండలికంతో) కవిత్వసృష్టి సాగించారు. 1951 దాక కూడ విలియమ్స్ ఇంకా ఆ 'ధర్మత్యాగం' (defection) గురించి పట్టించుకొంటూనే వున్నాడు. తన స్వీయచరిత్రలో—ఇలియట్ వ్రాసిన 'ది వేస్ట్ లేండ్' (The Waste Land-1922) వల్ల జాతీయమైన కవితావ్యవసాయాని కాటంకం కలిగిందనీ, అది మళ్ళా పరిషత్తులపాల బడవలసిన కావ్యమనీ అన్నాడు.

విలియమ్స్ లో తార్కికతను మించిన కవిత్వసాభాగ్యం వున్నది. 1900 నాటికే చాలమంది కవులు ఆతని అమెరికా-యూరపు భేదపరిగణనాన్ని పట్టించుకొనేవారు కాదు, 1951 నాటికి అది మరీ పాసిఫిక్ రేణి అయిపోయింది. సత్యమూర మైపోయింది. కేవలం దేశీయవిషయాలగురించి మాత్రమే పట్టించుకునే దేశీయకవులుగూడ ప్రగతిని ఆపలేకపోయారు. 1917 లో పౌండు విలియమ్స్ లో పటుకటుజటిలచటుల పదపటాటోపాన్ని అమెరికన్ కవిత్వలక్షణంగా ఉద్ఘాటించడంతో కొంత సత్యం వున్నది. అంటే వట్టి రచనావైచిత్రమిది మోజు, సందేహాస్పదమైన ఉపజ్ఞ దాని లక్షణాలని తాత్పర్యం. ఇవే సేండ్ బర్గు రచనని నీరసింపజేశాయి. ప్రజ్ఞకి సంబంధించినంత మేరకు ఒక్కొక్కప్పుడు విలియమ్స్ రచనకుగూడ చెటుపు చేస్తూ వచ్చాయి. 'మనశ్చిత్తోద్యమం' (Imagist movement) వచ్చి నప్పటినుండి అమెరికన్ కవిత్వం చెప్పుకోదగినట్లుగా అంతర్జాతీయతను (లేక దేశీయం కానిదానిని) ప్రతిబింబించుకొంటూ వచ్చింది. తత్సారధులు యూరపియన్ కవిత్వసారధు లనికూడా అనిపించుకొన్నారు. వాళ్ళ రచనలో అమెరికన్ తనాన్ని పృథక్కరించడ మంటే వాళ్ళు సాధించినదాన్ని అపార్థంచేసుకున్నట్టే. అయితే విలియమ్స్ చేసిన విమర్శల్లో విశేషం బొత్తిగా లేకపోలేదు. అవి అందిక పొందిక లేని రేపుమాపుల అక్కటల గురించి అమెరికనులు చూపే ఆసక్తిని మనకు జ్ఞాపకం చేస్తాయి. ఆధునిక మైన అమెరికన్ కవిత ఆ రెండింటిని చాలామట్టుకు సన్నిహితం చేసిందనే

చెప్పాలి. అందుకే ఆధునికయుగ సాహిత్యానికి అమెరికా చేసిన ఉపకారాల్లో ఇదే గొప్పదని చెప్పాలి. నవలాసాహిత్యానికి చేసినదానికంటే ఇదే గొప్పదనాలి. ఆ నవలలకు కొన్నిటి కీనాడు చారిత్రకమైన విలువ మాత్రమే మిగుల్తుంది. ఈ యుగంలో భిన్నములైన సాంప్రదాయిక, విప్లవ మార్గాలు రెండింటిగురించి ఆలోచన చెయ్యడం యూరపుకీ తప్పలేదు. అందుచేతనే అమెరికన్ కవిత్వం చెప్పిన సమాధానానికి ఒక ప్రత్యేకమైన శక్తి, సందర్భశుద్ధి వున్నవి. కవిత్వంలోను, విమర్శలోను అమెరికనులు ప్రదర్శించిన నిష్ఠ అంశ్లేయుల పాండిత్యమమకారానికి ప్రతిస్పర్ధి అయింది. పదజాలంలో, పద్యరీతులలో ప్రయోగం చెయ్యడానికి అమెరికనులు చూపిన సుముఖత్వం ఒకబలమైన పునాదికోసం తపనపడే అమెరికనుల కెంత ముఖ్యమైనదో మిగతా నవ్యకవిత్వోద్యమానికి అంత ముఖ్యమైనది.

ఆధునిక-అమెరికన్ కవిత్వంలో వైరుధ్య మన్నది నిజానికి అమెరికా యూరపులమధ్య కాదు, నవ్యతకీ ప్రాచీనతకీ, పరిణామానికి స్తబ్ధతకూ మధ్య వున్నది. ఆరెండూ భిన్నద్రువాల్నే నా వాటి కొక అనుబంధంవున్నది. 'అమెరికన్ కంఠం, లేక విశిష్టవ్యవహారధోరణి' (Voice-box) అన్నది చాలా ముందుగానే సాధింపబడింది. అది అమెరికనుల కొక ప్రముఖవిజయమే. అమెరికన్ వ్యవస్థలో చక్కగా కుదురుకొన్నది. పద్యరీతు లన్నిటిలోనూ దాని ఫలితాలు కనిపిస్తాయి. అమెరికనుల కొక ప్రత్యేకమైన, జాతీయమైన పలుకుబడి (Idiom) వున్నట్లు గుర్తింపబడి ఆమోదింపబడి కాస్త ముందునాటి ఆత్మజ్ఞతతో అనుసరింపబడింది. ఉదాహరణ కీ లఘుకృతి - లూయిస్ బోగన్ వ్రాసిన 'Several voices out of a cloud' చూడండి :

"Come, drunks and drug-takers; come,
perverts unnerved!
Receive the laurel, given though late, on
merit; to whom and wherever deserved."

Parochial punks, trimmers, nice people,
 joiners true-blue,
 Get the hell out of the way of the laurel.
 It is deathless. And it isn't for you."

కోరి పాఠకుడిని చకితుణ్ణి చెయ్యాలనే వుద్దేశంతో ఈ పద్యంలో వ్యవహారికత అతిరిక్తంగా ప్రపంచింపబడింది. కాని మిగతా పద్యాల్లో ఆ ధోరణి మోతాదుగా ప్రయోజనాత్మకంగా వున్న సందర్భాలనేకం వున్నాయి. మిస్ బోగన్ పద్యం 1936 లో ప్రచురింపబడింది. అప్పటికి డబ్ల్యు. హెచ్. ఆడెన్ చేసిన సంవాదరూపమైన పద్యరచన చూస్తే ఒక్కడైనా అంగ్లకవికూడ ఒక స్వీయమైన, విశిష్టమైన వ్యవహారధోరణి ప్రదర్శించాడని తెలుస్తుంది. అయితే పిమ్మట ఆయన అమెరికాకు వెళ్ళి, అమెరికన్ పౌరుడుగా స్థిరపడ్డాక అమెరికన్ నాగరికభాష యాసబాసల అనుబంధానికి సులువుగా అలవడిపోయాడు.

అమెరికన్ కవులు పెద్దపెట్టున మరికొన్ని నూత్నకల్పనలు చేశారు. అందులో ఇ. ఇ. కమ్మింగ్స్ చేసినవి చాలా పసందుగా వుంటాయి. అతడిక చేయదలచుకొన్న ప్రయోగాలు, అతని దృక్పథమూ ముందుగా ఆత్మోదాతరూపమైన అతని మొదటి కృతి The Enormous Room (గద్యము, 1922) లో నూచింపబడ్డాయి. అందులో ప్రామాణ్యం యెడల తనకున్న అకజ్ఞున, వ్యక్తియెడల తనకున్న భక్తిని అతడు అసాధారణ విశేషణాలతో, గట్టి క్రియాపదాలతో, లాక్షణికమైన స్థానవ్యత్యయాలతో నిండిన ఒక ప్రత్యేకమైన శైలితో వ్యక్తంచేశాడు :

"To the left and right through lean and
 oblongs of stained glass burst dirty
 burglars of moonlight.

I will get upon the soonness of the train
 and ride into the now of Paris."

'Tulips and Chimneys' (1923) అనే అతని మొట్టమొదటి పద్యకావ్యంలో కాల्పనికతయొక్క అవ్యవస్థ సద్యస్సరసంగా, శక్తిమంతంగా చిత్రింపబడింది.

అతడు కొందరి హీనదశ నెంత ఘనంగా నిశితవిమర్శకు గురిచేశాడో అంత ఘనంగాను వ్యక్తియొక్క ప్రణయాదికానందస్థిగులను శ్లాఘించాడు. ఆ కొందరిని ఒక 'మంద' అన్నట్లుగా 'most people' అని వ్యవహరించాడు :

"Most people have less in common with ourselves than the square root of minus one. You and I are human beings; most people are snobs."

[చాలామందికీ మనకీ సామ్యం 'మైనస్' ఒకటియొక్క వర్గమూలం కంటే తక్కువగా వుంటుంది. నువ్వు, నేనూ మానవులం. మందితోని మనుష్యులు ఎట్టి అనాగరకులు.]

ఆయన కాలమానకములుగా కొన్ని లేఖనశిల్పవిన్యాసాలనుగూడా కనిపెట్టేడు :

nographisrunn

ingd o w, n

pho

phonograph

stopS.

ఒక ఊహకల్పిత సంవాదకునిచే (imaginary interlocutor) "Mr. Lowercase Highbrow" అని సంబోధింపబడిన ఆయన 'e. e. cummings' అయిపోయినాడు. తరువాతి పద్య సంపుటాలలోగూడ (XLI Poems, 1925; Vi Va, 1931; No Thanks, 1935; I X I, 1944) వాక్య, లేఖన విన్యాసాలతో గారడీ కొనసాగించేడు. ప్రణయతత్వాన్ని గొప్పగా ఆదరిస్తూ వచ్చాడు. అతని దృష్టిలో జీవితమంటే వివృతదర్శనపరంపర. ఎంత

అందమైన సందేశాన్ని ప్రకటిస్తే అంత చక్కని సమాధానాన్నిస్తుంది. ఆ పరంపరనే ఆయన 'అభివృద్ధి' అంటాడు. ఇటీవలి విమర్శకులు కమ్మింగ్స్ కవితల్లో శిల్పచాతుర్యం ఎంత నున్నా అసలభివృద్ధి అన్న దేపాటి వున్న దని ప్రశ్నిస్తున్నారు. అప్పుడే పాతికేండ్లు గడచిపోయినా ఇప్పటికీ అది స్వచ్ఛందమైన వ్యక్తిత్వంగురించి సరళమైన సందేశాన్ని అందజేస్తూవుంది. ఆ మాటలు కాస్త చిక్కుగా వున్నట్టు కనిపిస్తాయి గాని ఆ క్లేశం బాహిరమైనదిమాత్రమే. ఆ కవితల్లో గాంభీర్యంకంటే అతనితో లాగే వినోదజనకత్వలక్షణం ఎక్కువగా వుంటుంది. ఈ ప్రపంచంలోని 'మజా' గురించి అతనికన్న 'రమ్మ'గా చెప్పినవారు లేరు :

“Anyone lived in a pretty how town
(With up so floating many bells down)
Spring summer autumn winter
He sang his didn't he danced his did.”

ఇది ఒక చాదస్తమే అయినా మనోజ్ఞంగా, ఆమోదయోగ్యంగా వుంది. కమ్మింగ్స్ వుద్దేశాలు 1920 ప్రాంతంలో పాతుకుపోయేవే అయినా ఆ దశాబ్దినాటి హర్షమార్దవంనుండి ఉట్టిపడే నిబ్బరాన్ని, పూచీలేని మనస్తత్వాన్ని పురోగమింపజేయగలిగా డాయన. ఆధునికశిల్పకళకు అమెరికన్ శిల్పి అలెగ్జాండర్ కేట్లర్ ఎలాంటివాడో ఆధునికకవిత్వానికి కమ్మింగ్స్ అలాంటివాడు. ఇద్దరూ విపరీతంగా కనిపించాలని ప్రయత్నం చేసిన వారు కారు. ఇద్దరూ హాస్యభాజనులుగా, అనుభవశూన్యులుగా ఆక్షేపణకు గురి అయ్యారు. అయితే ఇద్దరూ తమ పరికరాలతో తమతమ కళలను వినోదపు రంకుల రాట్నాలుగా రాణింపజేశారు.

మేరియన్ మూర్ మరో మహత్తరమైన ఉపజ్ఞ గల కవయిత్రి. ఆమెకవిత స్వతంత్రంగా, స్త్రీత్వగర్భితంగా, నిదానంగా వుంటుంది. 'స్వతంత్రత' ననుసరించి వచ్చే తొందరపాటు, ఉద్రేకాలు, దోషాలు, తక్కిన ఆవలక్షణా లేవీ లేకుండా ఆమె తన దారిని తాను పోతుంది.

ఆమె లఘుకృతులు సుమారు 'డెబైబ్లెడ్ కలిసి ఒక సంపుటంగా (Collected Poems) 1951 లో ప్రచురింపబడ్డాయి. మరికొన్ని వ్రాసింది కాని వాటి నిందులో చేర్చలేదు. ఇందులో పద్యాలన్నిటా ఒక రూకము, ఒక సమత, పాదాల్లో మాత్రాగణనియతి వున్నాయి. ప్రాసలు (Rhymes) తొలగింపబడ్డాయి. అంత్యప్రాసలు మాత్రం పాటింపబడ్డాయి. ఒక్కొక్కప్పుడు పదమధ్యంతో కూడ విరిచి పాటించడం కద్దు :

“Priorities were cradled in this region not
noted for humility; spot
That has high-singing frogs, cotton-mouth
snakes and cotton-fields...”

భావానికి వ్యాప్తి, బోధ వరసగా పెంకులమీద చిత్రించిన జిలు గులా వుంటుంది. అరుదైనవి, అందరూ అనుకోనివి అయిన విషయాలనే ఆమె గ్రహిస్తుంది. “Illustrated London News” మొదలైన వాటినుండి గ్రహింపబడిన వాచీలు, నగలు, జంతువులు మొ॥ విషయాలతో నిండిన కవుల చిత్తుపుస్తకంలా వుంటుంది ఆమె సరంజామా. తనకు వివిధవిషయభావదర్శనాసక్తి ఎక్కువని ఆమెయే చెప్పింది. యధార్థంగా 18వ శతాబ్ది జీవశాస్త్రసంబంధమైన చెక్కడాలవలె ఆమె పరిశీలనం చక్కగా నిక్కచ్చిగా వుంటుంది. ఆమె వ్రాసిన ‘The Jerboa’నుండి ఈ పద్యాన్ని చూడండి:

By fifths and sevenths,
in leaps of two lengths,
like the un-even notes
of the Bedouin flute, it stops its gleaning on
little wheel castors, and makes fern seed
foot-prints with kangaroo speed.

ఒక ఉష్ట్రపక్షి (Ostrich)ని గాని ఏనుగునిగాని, ఇంత చతురంగానూ చిత్రించగలదు. ఆమె అర్థాన్ని సంకుచితపరచి తన ఆకరాల (Sources) నుండి నూటిగా ఉదాహరణ లివ్వడంతో ఒక సంకరమైన రచనాపద్ధతి నవలంబిస్తుంది కాబట్టి ఆమెపద్యాల సర్థంచేసుకోవాలంటే ఆమె 'నోట్స్' ఉపకరిస్తుంది. ఆమెరచనా పద్ధతిని పరిశీలిస్తే సేకరించిన విషయం ఆమెకు బాగా వంటబట్టలే ననిపిస్తుందని వాదించడాని కవకాశం వుంది. కాని ఇది యధార్థంకాదు. సామయికమైన (Conventional) భావగీతం (Lyric) అంతమయ్యేచోట ఆరంభిస్తుం దామె కవిత్వం నిక్కచ్చిగా వుండే నిర్వచనాలతోలాగ అర్థసౌలభ్యం అంటే ఆమెకు పడదు. ఆమె వస్తువులన్నీ సున్నితములైనవి, విజాతీయమైనవి. వాటియెడ ఆమె పడే మమకారం చీమ, ఇసుకరేణువు, కలవింకగ్రుడ్డులంటే విట్టన్ పొందిన సంతోషంలాంటిది. అయితే అది ఆమె తాను చేసుకున్న వ్యాఖ్యానంతోనుంచి వ్యక్తమైనదే. ఈమె కవితను సాధారణంగా వేలేన్ స్టీవెన్సుకవితతో సరిపోలుస్తారు. రెండిటూ సుగమత్వం అనే వ్రతం చెడ్డా ఫలం దక్కుతుంది. ఈమె అసాధారణవిషయాలను, వివరాలను ఏరి కోరి ఎన్నుకుంటుంది కాని సామర్థ్యంతో ఎన్నుకుంటుంది. వాటిని వట్టి పైపై జిలుగుపనికికాక అంతర్భావనారమ్యమైన వస్తువుగా పరిణతి పొందడానికి తగినట్లు వాడుకుంటుంది. 'Those Various Scalp-
pets' అనే కృతిలో ఆమె వివరాల పట్టికలు తయారుచేసి చివరికి వాటి విలువేమిటని పృచ్చిస్తుంది ('ఫ్యూరిటన్' కవి ఎడ్వర్డు టెయిల్లర్లాగ). విదగ్ధుడైన పాఠకు డామె కృశులనుండి చాలా గ్రహించగలడు. టి. యస్. ఇలియట్, విలియం కాగ్లోస్ విలియమ్సు, కమ్మింగ్సు, స్టీవెన్సు మొదలైన అమెరికన్ కవులకే గాక, ఆంగ్లకవులకుగూడ ఆమె కవిత ఒక నిధినిక్షేపంవంటిది ('A treasure which all future English Poets will be able to plunder.'—W. H. Auden.)

హార్ట్ క్రేన్ (పాపం, ఈయనజీవితం ముప్పయిమూడేళ్ళకే ఆత్మ

చాత్యతో ముగిసిపోయింది) మేరియన్ మూర్కంబె గూడ కొన్ని విషయాల్లో పెద్దపెద్ద కలలు గన్నాడు. ఆమె మొట్టమొదటి లఘుకృతి ఆమె 34 వ ఏట 1921 లో లండనులో ప్రచురితమైనది. అందులో సగం వయస్సులోనే, అంటే 1916 లో క్రేన్ వ్రాసిన కావ్యఖండికను మార్గరెట్ ఎండర్సన్ తన 'లిటిల్ రెవ్యూ'కి స్వీకరించింది. 1921 నాటికే ఆత డనుభవశాలియైన కవి అయ్యాడు. 1922 లో ఇలియట్ గారి 'The Waste Land' వచ్చింది. అప్పటికే క్రేన్ కి ఇలియట్, ఎబ్రాహండుల కృతులతో పరిచయం ఏర్పడింది. The Waste Land ఆనాటి యితరకవులనువలెనే ఆతన్నిగూడ కదిలించింది. అయితే డబ్ల్యు. సి. విలియమ్స్ కనిపించినట్లే ఆ కావ్య మతనికిగూడ కొంత అసంతృప్తిని కలిగించింది. అది గొప్ప గ్రంథమనీ, ఒక విదగ్ధకవిప్రకాండునికిమాత్రమే సాధ్యపడే ప్రామాణికదృక్పథం గలదనీ ఆతనికి తెలుసు. కాని యీ యిరవయ్యోశతాబ్దికిగాని, అమెరికాదేశానికిగాని మంచి పరిస్థితు లేర్పడతాయనే ఆశ లేదనే ఆ గ్రంథకర్త దృక్పథానికి చాలా విచారించాడు క్రేన్. క్రేను తా నంతకంటే రూఢియైన సంతోషాత్మకమైన గమ్యాన్ని చేరుకోగలడు. ఆతని White Buildings (1926) లోని ఖండకావ్యాలత దెంత నిదానంతో, ఆశతో ఆ గమ్య స్థానేషిస్తూవుండినదీ వ్యక్తం చేస్తాయి. తన విశ్వాసమహాప్రబంధమైన The Bridge (1930) లో సునిశ్చితంగా గమ్యాన్ని చేరుకోవడానికి ప్రయత్నించాడు. న్యూయార్కు లోని 'ఈస్టరీవర్' మీద రోబ్ లింగ్స్ అతిసుందరంగా నిర్మించిన బ్రూక్లిన్ బ్రిడ్జి ఆ కావ్యంలోని ప్రధానసంకేతం. క్రేనుకిముందు, ఆ వంతెన పూర్తికాక ముందు విట్మన్ 'Crossing Brooklyn Ferry'గురించి అద్భుతంగా వ్రాసిపోయాడు. అది ఏ వంద సంవత్సరాల తరువాతనోవున్న మనుషులతో అనందం పంచుకుని అనుభవించడంలాంటి దన్నాడు. 1929 లో క్రేన్ దానిగురించి వ్రాస్తూ అమెరికాలోని అసాధ్యశక్తులను సంఘటితపరిచి ఒక విశ్వదృశ్యంలోనికి సమన్వయంచేసినదానిగా అభివర్ణించాడు. ఆ కావ్యంలో

ప్రధానకథా నాయకుడు విట్టన్. ఆ వంటెనక్రేన్ దృష్టిలో 'Cape Hatteras' వంటిది, (ఆ కావ్యంలో ఆపేరుతో ఒక సర్గ వుంది). ఆ నవ్యభూఖండానికి యాత్రికులను రవాణాచేసిన ఆ మహాసాగరమన్నా క్రేన్ కి విట్టన్ లాగే అపరిమితమైన ఆకర్షణ. అయితే అతని నాటి అమెరికా విట్టన్ నాటి అమెరికావలె లేదు. 'యంత్రయుగం' వచ్చేసింది. చెట్లూ చేమలూ గుళ్ళూ గోపురాలూ మొదలైన చిరంతనమానవపరిచితవస్తువుల లాగే కవిత్వం యంత్రాన్నికూడా తనలో ఇముడ్చుకోలేకపోతే కవిత్వం తన సమకాలికమైన విధిని సమగ్రంగా నిర్వహించినట్టు కాదు. అందుకే అమెరికాయొక్క ప్రాత్రొత్తల మేళవింపులో ఆనందాన్ని అన్వేషించాడు క్రేన్. (ఆ ప్రాతకాలంసాయంకాలపు టాకాశంలో జలయంత్రపు స్తంభాలు బాటలేర్పరచిన కాలం; దూరంగా పెద్దపెద్ద విద్యుదగారాల క్రింద కనులు పొదుచుకుంటే కాని మినుకుమినుకుల తారకలు కానరాని కాలం. ఇక నవీనయుగమంటేనో రైటుసోదరులు ఆకాశా న్నాక్రమించిన కాలం.) అమెరికాలోని యితరవస్తువులతోపాటు విద్యుద్యంత్రవిమానాదులుకూడా కలిసిపోవాలి. అప్పుడూ క్రేనుకి సంతృప్తి. విలియమ్ కాల్లోన్ విలియమ్స్ వచనంలో చేసిన ఒక ప్రయోగాత్మకరచనయైన **In the American Grain** (1925) ద్వారా క్రేన్ కొన్ని వస్తువులను గ్రహించి వుంటాడు. 1 క్రేన్ వేసుకున్న పథకంలో కొలంబస్, కోర్టేస్ (Cortes),

1. 21-11-1926 తేదీన వ్రాసిన ఒక ఉత్తరంలో క్రేన్ విలియమ్స్ పుస్తకాన్ని ఒకవంక ప్రశంసిస్తూనే మాటవరస కిలా అన్నాడు: "నా అభిమానేతివృత్తాని కలి సన్నిహితమైన పుస్తకం చదవడంవల్ల కొన్ని భ్రాంతులు కలగడాని కవకాశం వుంది నాకు. అలాంటి భ్రాంతులు నా మార్గాని కడ్డురావనే ధీమాకలిగేదాకా ఆ పుస్తకాన్ని చదవకుండా అట్టే పెడతాను" (**The letters of Hart Crane, 1916-1932: New York, 1952, 277-8**)

పాకహోంటాస్ (Pocahontas), రివ్ వాన్ వింకిల్, పో, మెల్విల్ వున్నారు. వాళ్ళను నవీనయుగాన్ని ఎక సక్కంచెయ్యడంకోసం కాదు, అమెరికన్ వారసత్వాన్ని, గతంయొక్క ప్రయోజనాన్ని నిరూపించడం కోసం గ్రహించాడు క్రేక్.

‘The Bridge’ నిజంగా గొప్ప కావ్యం. అయితే అందులో ఏక రూపత కొంత కొరవడింది. పలుతావుల రచన అందంగానే వుంటుందికాని తృప్తి కలిగించదు. అమెరికన్ మూలపదార్థాల (American elements) సంఘటన అసదృశమైనది. అన్నీ సుదృఢములైన లాంఛనాలు. స్థలాంతర పరిణామానికి లొంగనివి. అయితే అవి వివిధవర్గాలకు చెందినవి. క్రేక్ యొక్క విజయోత్సాహదోహాలమైన వివేకం, అతని నిస్పృహనూ, ఓదార్పు కలవిగాని ఒంటరితనాన్నీ క్రమ్మివేస్తుంది. ‘Cutty Sark’ అనే సర్గతో క్రేక్ ధ్వజాల (Pennants) గురించి, పరవలయాల (Parabolas) గురించి, చెరిగిపోని చిన్నచిన్న కలల పరంపరగురించి, జమీందారుల ప్రణయ కలాపయశశృంగిలగురించి పగడగా వ్రాశాడు. కాని ‘The Tunnel’ అనే సర్గతో నగరంక్రింది సారంగపు మార్గంతో ఒక ఘోరమైన గోలి పాటుగురించి చెబుతూ పో (Poe) ని ఉద్దేశించి ఇలా అంటాడు:

“Why do I often meet your visage here,
Your eyes like agate lanterns-on and on
Below the toothpaste and the dandruff ads?”

[క్రేక్ విట్టన్ నిగూడా ఆవాహనచేసినా, అతని రచనతో నిర్వాసుడై దయ్యాలు వెంటబడినట్లు తిరిగే పోస్వరూపమే ఎక్కువగా గోచరిస్తుంది. అందులో విద్యుద్యంత్రాలుచేసే శబ్దం భూతాల జీవనాడిలా వినిపిస్తుంది. హేరీక్రాస్బీ అనే దేశాంతరగతుడిలా వైమానికుడు తన విమాన పతనాన్ని తానే కోరడం కూడా కనిపిస్తుంది. క్రేక్ “To the Cloud Juggler” అనే తన చివరిరోజుల కృతులలో ఒకదానితో హేరీక్రాస్బీ నుద్దేశించి “గతకాలపు పరిహాసాలను ప్రదర్శించే డంబాచారాలను బహి

రంగపరచం" అంటాడు. ఆ చివరికృతులు, 'Caribbean' మొదలైనవి 'The Bridge' లోని కొన్ని సర్గలలాగ చాలా బాగుంటాయి. కాని పాపం తద్రచనానంతరం క్రేన్ న్యాయాయుక్తికి పోతూవున్న ఒక ఓడ నుంచి గుమికి చనిపోయాడు. 'ఇకారస్' (Icarus) లా ఇతడు చేసిన పనికూడ ముందుగానే విధినిర్ణీతమైనట్లు తోస్తుంది.

మొత్తానికి అమెరికనుకవులు ఆధునికజీవితగమనంతో రాజీపడే దృక్పథంకంటే అందలి అవ్యవస్థను చిత్రించే వైఖరినే ఎక్కువగా ప్రదర్శించడాని కిగ్చగించారని చెప్పవలసివుంది. క్రేన్వలె అమెరికా గతాన్ని వినియోగించుకున్నవారితో ముఖ్యమైన స్టీఫెన్ విన్సెంట్ బెనె. 'అంతఃకలహం' (Civil War) గురించి ఆయన వ్రాసిన సుదీర్ఘకథనాత్మకకావ్యం 'John Brown's Body' (1928) అనేది ప్రజల్లో మంచిపేరు చేసుకుంది. సులభగమ్యులైన వ్యక్తులతో, సన్నివేశాలతో కలిసిన అమెరికన్ వారసత్వాని కొక ప్రామాణికత, సార్థకత ఎలా ఏర్పడగలవో నిరూపించిందా కావ్యం. 'మందకొడికాలం' (Depression years) లో 'సాంఘిక నిరసన' (Social Protest) మన్నది అమెరికాకొక నవీనదృక్పథంగా వచ్చిచేరింది. ఈ శతాబ్ది మూడవదశకంలో ఎక్కువకాలం యూరపులో గడిపిన ఆర్చిబాల్డ్ మేకోలీష్ 1932 లో తన 'Conquistador' అనే పద్యకథాకావ్యంతో అమెరికాకు తిరిగివచ్చాడు. అది అజ్ఞాపేక్షమీద కోర్టేలు జరిపిన యుద్ధం ('Cortes' war against the Aztecs') గురించినది. అత డాదశాబ్దిజీవనసౌరభాన్ని గుబాళింపజేస్తూ కొన్ని పద్యరూపకాలు రచించాడు. కాని 1939 లో వచ్చిన అతని 'America was Promises' రచనలో ఆ ముందునాటి పస లేదు. ప్రజాప్రబోధాత్మకమైన వట్టి ఊకదంపుడుఉపన్యాసధోరణిలోకి దిగజారిందా పద్యరచన. దానికి తగినట్లే మరో అడుగు ముందుకువేసి 1940 లో 'The Irresponsibles' ద్వారా తన సాహితీబంధువుల నాక్షేపిస్తూ వారి నందరినీ 'ప్రజాస్వామికం' కోసం దన్నుగా నిలబడాలని ప్రబోధించాడు.

ఆ ప్రబోధంతో సరిపోలిస్తే రాబిన్సన్ జెఫర్సన్ యొక్క కాలిఫోర్నియన్
కూన్యవాదమే మెరుగనిపిస్తుంది. ఆయన మానవుల నెంత ద్వేషిస్తాడో
జంతువులనూ, సముద్రాన్నీ అంత ప్రేమిస్తాడు. తన పడమటికోనలో
కూచుని ఒకవిధమైన భవిష్యత్తుతో సంఘాతా భయానకభావస్ఫూరణీయంగా
ఇలా వ్రాస్తాడు :

“The cities gone down, the people fewer and
the hawks more numerous,
The rivers mouth to source pure; when the
two-footed
Mammal, being someways one of the nobler
animals, regains
The dignity of room, the value of rareness.”

[పట్టణాలు మట్టికొట్టుకుపోతాయి; జనాభా తరిగిపోతుంది; ఎక్కడ
చూసినా గద్దలూ డేగలే; నదులు పొడమైన చోటికి మళ్ళిపోతాయి;
అప్పుడు కొంత కొంత ఉదారజంతువులతో ఒకడైన ద్విపాదపశువు అవ
కాశపు బొన్నత్యాన్ని, సకృత్త్వపు విలువనూ తిరిగి పొందుతాడు.]

జెఫర్సన్ కవిత తమ ప్రాచీనవస్తువులమీదనే ఆధారపడుతుంది.
తమ జాతిలో పౌరాణికమైన స్వామిగ్రి కప్పుడూ పరిణామం లేదు సరికదా
ఉన్నంతమట్టు కని తమనుండి ఊడ్చిపెట్టుకుపోయింది అంతకంటే
అదర్భమూ, సహజమూ అయిన సౌందర్యాన్ని మరీ పురాతనవస్తు
సంచయంనుండి రాబట్టుకొన్నాడు జెఫర్సన్.

ఇలా సనాతనమైన విజాతీయమైన ప్రమాణాలమీద అమెరికన్
కవుల కాసక్తి యేర్పడడానికి కారణభూతులు ఎజ్రాపౌండు, టి. యస్.
ఇలియట్. వాళ్ళు దేశద్రుమ్మరి నవకవితాప్రవక్తలు. నాగరికతపరిధిలో
వుండి ఉత్తమకవితామార్గాల నన్వేషించే నవయువకులు. యూరపు
యొక్క ఆవరణలకు లోబడనివారు. సారస్వత సామ్రాజ్యంలో పౌర

సత్యం సంపాదించినవారు. యూరపియను రంగంమీద ఇలియట్ కంటే కొన్ని సంవత్సరాలకు ముందే ఆవతరించాడు పౌండు. అలా ముందువాడు కావడంవల్ల నై తేనేమి స్వభావవైలక్షణ్యం కారణంగా నై తేనేమి అతని వ్యాసంగపుధోరణి వేరు. అతడు పాల్గొన్న 'యథావద్భావచిత్రణవాదం' (Imagism), దానికంటే ఏమంత విలక్షణంగాని 'ఆవర్తవాదం' (Vorticism) అనే ఉద్యమాలలో కొంత 'విగ్రహవిధ్వంసకధోరణి' అంటే సంప్రదాయాలమీద తిరుగుబాటుధోరణి కనిపిస్తుంది. అత డా ధోరణిని పూర్తిగా ఎప్పుడూ అతిశయించిపోలేదు. అతడు మొదట్లో బ్రౌనింగ్, విల్లన్ల రచనలనుండి, యాట్సు తొలిరచనలనుండి కొంత కొంత గ్రహించాడు. రచనాస్వభావాన్నిబట్టి వీరు ఇలియట్ తరానికి కాస్త పూర్వపుతరంవా రనిపించుకుంటారు. పౌండు వక్కాణించినట్లు ఇలియట్ ప్రాచీన సాహిత్యాన్ని బాగా ఆకళించుకున్నవాడై నా, పగమాధునికుడిక్రింద లెక్క. ప్రథమ ప్రపంచసంగ్రామ ప్రారంభవశలో పౌండుకీ ఇలియట్ కీ పరస్పర పరిచయం ఏర్పడింది. అప్పటి కింకా ఇలియట్ విద్యావ్యాసంగం పూర్తికాలేదు. అతడు స్వదేశస్థుడైన పౌండు నుండి చాలా గ్రహించవలసివుంది. అతడు తన 'The Waste Land' ను పౌండు కంకితమివ్వడం వట్టి ఉపచారప్రాయమైన మర్యాద కాదు. అతడు పౌండు మొదట్లో చేసిన అన్వేషణకు చాలా ఋణపడివున్నాడు. 'The Waste Land' రచన సాగుతూ వుండగానే దాన్ని చక్కగా పరిశీలించాడు పౌండు.

యుద్ధం ముగిసేవేళ కా యిద్దరూ 'అనిబద్ధపద్యరచన' (Verse Libre), Amygism, Lee Masterism, సర్వసాధారణమై పోయిన నైవరప్రవృత్తి సులిమించి రాగాన పడ్డాయని గ్రహించారు, ఆ ధోరణి నరికట్టాలని సంకల్పించారు. ఫలితంగా 1920 లో ఇలియట్ రెండవ పద్యసంపుటి, పౌండు 'H. S. Mauberley' వచ్చాయి. తరువాత వారి మార్గాలు వేరుపడిపోయాయి.

1917 లో 'అనిబద్ధపద్యరచన' గురించి వ్రాస్తూ "స్వేచ్ఛ అన్నది ఒక కృతకమైన నిర్బంధం తనవెనుక నున్నట్లు కనబడితేనే అది నిజమైన స్వేచ్ఛ అవుతుంది" అన్నాడు ఇలియట్.

1920 నాటి మీద ఉదాహరింపబడిన వారి రచనలు రెండింటికీ, 'The Waste Land' కీ ఒక ప్రాముఖ్యం వుంది. అవి ఎడ్గార్ లీ మాస్టర్స్ ధోరణికి, సాధారణ నైవరప్రవృత్తికి దూరంగా వుంటాయి. వాటిలో తేలిక పరిహాసమే కాదు అగాధభావగాంభీర్యంకూడా వున్నది. తమ సమకాలిక స్వదేశరచయితలు చాలామంది యుద్ధాన్ని ఒక అవమానంగా మాత్రమే పరిగణిస్తే యీ కవు లిద్దరూ దాని విషాదబీభత్సనూర్తిని బాగా గ్రహించి యీ కావ్యాల్లో వ్యక్తంచేశారు. పౌండ్, ఇలియట్టూ యూరపు గతకాలంయొక్క విలక్షణమైన అంతశ్శుశులకు 1920 ప్రాంతపు త్వరాన్వితాలూ విప్రకీర్ణాలూ అయిన ఊర్ధ్వశుశులకూ గల భేదాన్ని వ్యంగ్యంగా 'అల్పక్షరముల సనల్పర్థరచన' చేసి చూపించారు. వాళ్ళు ఇందుకుగాను ఇతర గ్రంథాలనుండి ఉదాహరణ లివ్వడం, ఒక్కొక్క కవు డితర భాషల నాశ్రయించడంకూడా చేశారు. తత్ఫలితంగా వాళ్ళ రచనలో వార్తాంతరాపేక్ష, అస్పష్టత, గూఢత వున్నాయనే ఆక్షేపణ వచ్చింది. అందులో చాలామంది చదువరుల కందుబాటులో లేనంతగా యూరపు సాహిత్య పరిజ్ఞానం విస్తారంగా వున్నది. అయితే అది వట్టి ఆడంబరప్రదర్శన మనుకోరాదు. మరి యేమంటే ఆ కవుల దృష్టిలో సవ్యత అంటే వర్తమానంతో గతవిషయభావనను సమగ్రంగా సమశ్రుతిలో లగించడమే.. అందుకే అలా ఇతర కవులనుండి, యుగాలనుండి, భాషలనుండి విషయాన్ని గ్రహించడం ఇలియట్ విషయంలో ఎక్కువ, పౌండ్ విషయంలో తక్కువ సమంజస మనిపించుకుంటుంది.

అయితే పౌండ్ అన్నట్టుగానే, తదుపరి ఇద్దరి రస్తాలూ వేరయ్యాయి. 1920 లో ఇలియట్ 'The Sacred Wood' అనే

వ్యాససంపుటి ప్రకటించాడు. 'సంప్రదాయము - వైయక్తికకాశలము' (Tradition and Individual Talent అనే పేరుమోసిన అతని వ్యాసం అందులో వున్నది. ఆ యేడే పాండుకూడ 'Instigations' అనే వ్యాససంపుటి ప్రకటించాడు. పుస్తకాల పేరులలోవున్న భేదం స్వభావోచితంగావున్నది. అసలు పరమపావనమైన దంటూ ఏమీలేదని పాండు దృష్టి. ఆదిన తనతోలిరచనలలో స్మృతానానికి సన్మానం చేస్తాడు. సాహిత్యవస్తు సంపదకోసం, సత్ప్రవర్తన నూత్రాలకోసం గతకాలాన్ని గాలించడంలో ఆయన ఇలియట్ తో పాలుపంచుకొన్నా, అతని అన్వేషణ వేధాణోళం గాను, శీఘ్రకోపశీలంగానూ వుంటుంది. అతడు ఆరాధన అంటే పడని దేవాలయప్రియుడిగను, పూర్వపువిగ్రహవర్ణన చేసే విగ్రహవిధ్వంసకుడు గను కనిపిస్తాడు. ఇలియట్ వేసుకున్న చారిత్రకమైన పథకంలో కాలమానాని కతీతమైనదీ, కాలసంబంధమైనదీ కూడ కలిసి పయనిస్తాయి; యూరపు మనస్తత్వం తరతరానికి మారుతూవుంటుంది కాని మార్గనుధ్యంతో దేనినీ తోల్పదు. పాండు వేసుకున్న ప్రణాళికలో (ఆసియాకూడా వుంది) కొన్ని శకాల చరిత్ర అతని రచనలో మళ్ళా జీవంపోసుకున్నట్లు స్ఫూర్తిమంతంగా గోచరిస్తుంది. బ్రౌనింగులా ఇతడూ 'ఏకహార్య' (monologue) ప్రియుడైన కవి. అతని కవితలో తా నొక్కడేగాని, ఒకేఒక పాత్రగాని ప్రసంగించడంమామూలు. తరచు ఏదోఒక గతించిన శకాన్ని గురించి అది ప్రస్తుతకాలమే అన్నట్లుగా మాట్లాడాలని ఆయనవూనిక. 'Provincia Deserta' అనే అతని మంచికృతి యొకటి—

“I have walked over these roads;
I have thought of them living”

[ఈ దారులంట నడిచాను నేను. అవి బ్రతికి వున్నాయనే అనుకొన్నాను]

అనే పంక్తులతో పరిసమాప్త మవుతుంది. గతవిషయభావనతో

ఇలియటు కున్న ఏకాగ్రత లే దితనికి. అందుకే ఇతనికి మిల్లనువలె సంప్రదాయపరిపాకాన్ని ప్రదర్శించే కవులకంటే ఛాసరువలెక్రొత్తపుంతలు తీసిన వారంటేనే ఎక్కువ మోజు. అతనికి ఇలియటుకీ ఇద్దరికీ డాంటే అంటే విశేషప్రతిపత్తి. కాని డాంటేయొక్క క్రైస్తవప్రపంచంలో గల ఏకీభావానికి ఇలియట్ శిరఃకంపం చేస్తే, డాంటేయొక్క భావోన్మేషభాసురత్వానికి బుజా లెగురవేస్తాడు పౌండు. డాంటే వ్రాసిన ఆ 'Divine Comedy' కి 'Instigations' అని నామాంతరం వున్నట్లుగా, అది 'మనుషుల ఆలోచన ప్రేరేపించడానికని' వ్రాయబడిందంటాడు పౌండు. 'Cantos' పేరుతో పౌండు తన కావ్యంలో చేసిన ఆశ్వాసవిభాగానికి మూలం 'డివైన్ కామెడీ' లో వుంది. పౌండురచన పూర్తిఅయితే అందులో సరిగా 'డివైన్ కామెడీ' లో లాగే వంద 'కేంట్స్' వుంటాయి. ఆర్నాట్ డేనియల్, బ్రునెట్టోలేటిని, బెర్త్రిండ్ డిబార్నా, యులిసిస్ మొదలైన డాంటేపాత్రలు కొన్ని యిందులో కనిపిస్తాయి. అయితే అవేవీ ఆధ్యాత్మికమైన ప్రగతికి ప్రతీకల్లా లేవు పౌండుకృతిలో. పౌండు ప్రదర్శించినదల్లా ఒకవిధమైన ఆర్థికవిమోచనం—మిండవడ్డీ (usury) నుండి విమోచనం. అది మధ్యయుగపు పాతకం (medieval sin). మానవ జాతిచరిత్ర నిర్మించిన శక్తులలో అదొక టని పౌండునమ్మకం. అతనికి నమ్రత ప్రదర్శించవలసిన చోట కోపం వస్తుంది. ఇలియట్ అభిభాషించినట్లు పౌండు భావించిన నరకం అది యితరులకోసం ఉద్దేశింపబడింది. పౌండుకి క్రైస్తవసంప్రదాయం అంత అర్థవంతంగా కనిపించదు. కన్నాఫ్రీషియస్ లేక జెఫర్సన్, జాన్ ఏడమ్స్ మొ॥ తొలినాటి తమ దేశనాయకుల ప్రజ్ఞానపథంలోనే ఆయనకు విశ్వాసం. అతని గద్యరచనలలోను, పద్యరచనలలోను అతని వైరుష్యం ఎన్నెన్నోరాసులుగా కనిపిస్తుంది. అన్నీ కలిసి 'పౌండీయసంహిత', లేక ఒక మానవానుభవమహాప్రబంధం అవుతాయి. అతని 'Summa' లో పైచూపు కొక తేలికదనం కనిపిస్తుందికాని ఆ వెనుక గంభీరమైన ఆర్జవం వున్నది. అలాగే అల్పంగా విప్ర

కీర్ణంగా కనిపించే ఆయన నూత్తులు అతిక్రమంగా టుప్టీకల్లా వుంటాయి గాని చిరకాలపఠనభావనాఫలితం లవి. ఈ రహస్యం గుర్తిస్తేకాని పుస్తకాలకేసి వట్టి ఓరమాపులు చూసే చదువరుల కందలి పఠమార్థం అందదు; దుసికిలిపోతుంది. పాండురచనలను శ్రద్ధగా చదివినవారి కతని పద్ధతిలో ఒక అర్థం, ఒక గొప్పవిలువ తప్పక గోచరిస్తాయికాని చివరి కందులో అసంబద్ధతవుందని చెప్పకతప్పదు. పాండు కవితాశక్తి అద్వితీయమైనది, అతని 'Cantos' లో అద్భుతమైన అనుభూతివిశేషం చూరగొనగలం కాని చివరి కంతా ఏదో అసందర్భంగా కనిపించకమానదు. అయితే ఇదంతా పాండేదో తోపాయికారీచూపు కలిగివుండడంవల్ల వచ్చిన చిక్కుకాదు. డబ్ల్యు. బి. యాట్సు మొదలైన మరికొందరూ ఇలాగే చేశారు రచనలు. అవి బాగా అర్థంచేసుకోవాలంటే వాళ్ళ ఉద్దేశాల వైసం కాస్త తెలియాలి. అందుకు వాళ్ళ రచనలు వేలంపాటకు వస్తువు లైనట్లుగా మనం వాళ్ళ నేమీ వాటికి సంబంధించిన కేటలా గొకటి యిప్పించవలసిందని అడగలేముగదా. అసలు మన కాలపు భావుకరచయితల తీరే అంత. ఏదో తమ స్వభావగతమైన వైలక్షణ్యాన్ని ప్రదర్శించడమే వారి రచనల ముఖ్య లక్షణంగా కనిపిస్తుంది. ఏమయితేనేం ఆ కృతుల బహిఃస్ఫూర్తిగల దృక్పథంలోమాత్రం గాంభీర్యం లేదు. అయితే పాండుని చపలస్వభావు డనానికి వీలులేదు. అతని విశ్వాసాలుఅర్థశతాబ్దిపాటుగా అతడు చేసిన అవిరళకృషిమీద ఆధారపడి నిదానంగా పరిణతి పొందినట్టివి. ఇతరరచయితలందరి దృష్టిలోను అతడతివిశిష్టుడైన మహారచయితగా భాసిస్తాడు. నిస్సందేహంగా అత డొక కవిమేరువు. ఒక రచయిత ఎంత గుప్తంగావుండవచ్చుననేదాని కొక నిర్దిష్టలక్షణ మేమీ లేదు. అయితే పాండు పాటించే గుప్తతలో మాత్రం కొంతమేరకు ప్రతికూలత, ధర్మచ్యుతి వున్నాయి. ఒక్కొక్కప్పు డాలోగిట్టోకి ఎవరేనా సరే ప్రవేశించవచ్చు. ఒకోసారి అక్రమంగా ప్రవేశించినవారికి శిక్ష పడుతుంది.

ఇలియట్ కవితగాని, విమర్శగాని (విప్ల వాత్మకప్రభావం గలవై నా)

ఎల్లప్పుడూ, పాండురచనలలోవలెగాక, ఒక సమగ్రపరిపాకహేవాకం కలిగివుంటాయి. అతని విద్యావ్యాసంగపు ప్రారంభదశ హార్వర్డులోను, సార్వోన్నె (జర్మనీ) లోను, ఆక్స్ ఫర్డులోను గడిచింది. అతని కవితాశిక్ష ఫ్రెంచి ప్రతీకవాదుల (Symbolists- ముఖ్యంగా Jules Laforgue) యొక్క ఆంగ్లదార్శనికగ్రంథకర్తల (metaphysical authors) యొక్క రచనలను నిశితంగా పరిశీలించడంతో సాగింది. అతడు డాంటే, బ్లెక్, బెంజామిన్, బాడిలెయిర్ ల రచనలు చదివి తెలుసుకున్నాడు. నిశితమైన మేధ, దానికితోడు సునిశితమైన కవితాకాశలమూ కలిసి అతడేమి వ్రాస్తే అది - అతని తొలిరచనయైన 'The Love Song of J. Alfred Prufrock' (1915) సహా వెంటనే నవ్య సాహిత్యజగత్తులో ఒక స్థానాన్ని సంపాదించుకున్నాయి. అవి యింకా నవకంతో కనిపిస్తున్నా వాటి కొక ప్రాచీనకృతికివలె ప్రతిష్ఠ వచ్చింది. ఒక తరానికి తరం ఇలియట్ ఆంగ్ల భాషాకవులలో (జీవత్కవులలో) ప్రప్రథమ గణ్యుడని అందరిచేతను పరిగణింపబడ్డాడు. అందుకే సంప్రదాయావశ్యకత గురించి అతడు ధుఃస్థాపించిన మాటలు సమకాలికులను బాగానే ప్రభావితం చేశాయి. అతని తొలినాటి రచనలలో గూడ, మామూలు పరిహాసపు ధోరణులలో గూడ అతని విమర్శ కొక సంయమనం వుండేది. అందులో ఒక అపస్మరపు ధోరణికాని, 'సాంత డబ్బా' ధోరణిగాని మచ్చుకై నా వుండవు. తా నింకా చిన్నవాడుగా వుండగానే 'The Waste Land' లోని జెరోన్టీన్ (Gerontion) లేక టైర్సియాస్ (Tiresias) పాత్రల్లా ఒక వృద్ధుడు మాట్లాడినట్లు మాట్లాడుతాడు. 1927 లో అతడు 'For Lancelot Andrews' అనే వ్యాస సంపుటికి తన తొలి పలుకుతో తన గురించి తాను "సాహిత్యంలో ప్రాచీన మార్గానుయాయుడిని, రాజకీయాల్లో ప్రభుత్వ పక్షియుడిని, మతం విషయంలో ఆంగ్లో కాథలిక్ వర్గీయుడిని" అంటాడు. మరి రెండేళ్ళ కొక వ్యాసంతో ఎడ్మండ్ విల్సన్ అనే ఆయన ఇలియట్ కోరి తన కొక పురాణ ప్రాధవం

కలిపించుకోడానికి ప్రయత్నించాడనీ, ఇలా పాండు ప్రభృతుల గుప్త పద్ధతులకంటే అదేమంత యుక్తిసహమైనది కాదనీ ఆక్షేపించాడు.

అయితే ఇలియట్ పదప రచనల్లో స్పష్టపడినట్లు ఉన్న తేడా అల్లా యేమంటే అతని పద్ధతి పకడ్బంద్ గా నిర్వచింపబడింది. అతనిలాగే క్రైస్తవమత విశ్వాసం గలవా రందరికీ చాలా సమంజసంగా వుందని పించింది. క్రైస్తవమతా న్ననుసరించనివారుగాని, అతని గాంభీర్యం శ్రుతి మించిపోయిం దనుకునేవారుగాని వున్నారంటే వారుకూడ అతని కవితా ప్రతిభ నిత్యం పరిణతి పొందుతోం దన్న సత్యాన్నయినా గుర్తింపక తప్ప లేదు. అతనితో కొంత అనార్ద్రత వున్నదంటే అది వట్టి శుష్కత కాదు, కొన్ని రకాల 'షంపేన్' సారాయాలకున్న గుణం లాంటిది. అతడు మొదట్లో తన అమెరికన్ వారసత్వాన్ని నిరసించేటట్లు కనిపించి, అందు వల్ల విలియమ్ కాన్లొస్ విలియమ్స్ మొ॥ అమెరికన్లకు చిరాకు కలిగించినా, ఇటీవల తన ఉద్దేశాలను కొంత మార్చుకొన్నట్లు కనిపిస్తుంది. మార్క్ ట్వెయిన్ Huckleberry Finn గురించి వ్రాస్తూ ఒక ఉదారపు తోచాపు వ్యక్తం చేశాడు తాను. సెయింట్ లూయీలో పుట్టిన తాను ట్వెయిన్ గారి హన్నిబాల్ కి సన్నిహితుడనని గుర్తించాడు. మిసిసిప్పీ స్పృతిని చెరిగిపోకుండా దాచుకున్నాడు. అదీగాక పద్యరూపకాలకు గల అవకాశాల నశ్యపించడంలో చాలాకాలంగా ఆయన చూపుతున్న ఆసక్తికి అత డొక లక్ష్యం లేని కాబోయే ప్రభువనే ఆక్షేపణతో నిమిత్తం లేదు. అత డీ ప్రక్రియతో Sweeney Agonistes, an Ansto- phanic Melodrama ('The Criterion' లో ముద్రితము, 1926-27) లో సారంభించిన ప్రయోగాలు The Rock (1934), Murder in the Cathedral (1935), The Family Reunion (1939), The Cocktail Party (1950) అనే రూపకాల ద్వారా కొనసాగేయి. "ఏ కళలోనైనా సరే, అంగుతోను నాటక కళ విషయంలో స్పష్టంగా కళాకారుడికి సామాజికుల తోడ్పాటు

అవసరం" అనే ఆదర్శంవేపు స్థిమితంగా పురోగమించాయి. ఈ మాటలతడు 1923 లో 'మేరీ లాయిడ్' గురించి వ్రాసిన వ్యాసంలో అన్న మాటలు. తానింకా ఆ ఆదర్శాన్ని సాధించలేకపోయానని, తన రచనలు కొన్నిట ఒకానొక గడ్డు పిడివాదము ప్రవేశించి వాటిని తన కిష్టమైనంత కంటే ఎక్కువ పవిత్ర రచనలుగా చేసేస్తున్నదనీ స్పష్టంగా గ్రహించాడు. కాని అతని Four Quartets అనే కృతిరాజము మరోసారి ప్రకటించినట్లు అతని ఉద్యమ హృదయస్థానంలో ఒక ముఖ్యమైన నమ్రత గుణం వున్నది. అతని రచనలో ఎక్కడైనా ఆర్ద్రత లోపించివున్నట్లు కనిపిస్తే అది సాహర్దలోపం మటుకు కాదు. విమర్శకు సంబంధించిన అతని నిర్ణయా లెప్పుడూ సృజనాత్మకమైన కృషి స్వభావం యెడల అతనికి గల ఉత్సాహోదారమైన, ఆదరమేదురమైన గుణగ్రహణ దక్షతకు తగిన తూకంతో వుంటాయి.

ఇక ఇర్వింగ్ బేబ్బిట్, పాల్ ఎల్మర్ మోర్ వున్నారు - ఇద్దరూ చాలా సమర్థులైన అమెరికన్ విమర్శకులే. అందు బేబ్బిట్ ఇలియట్ కి హార్వర్డులో ఆచార్యుడు కూడాను. కాని, వీరి గురించి ఇలియట్ గురించి చెప్పినంత చెప్పడానికి లేదు. మొదటి ప్రపంచయుద్ధకాలంనాటికి ఇద్దరూ నడివయసువారు. అప్పటికి తమ సిద్ధాంతాలను, నియమాలను విశదం చేసుకుని వున్నారు. కాని 1920 ప్రాంతంనాటి అక్రమాలు వారికి క్రొత్త ఆవేశాలను, ప్రేరణలను కలిగించాయి. మానవతావాదపు (Humanism) విలువలను సమర్థించుకుంటూ, వారూ వారి అనుయాయులూ ఒక్కొక్కప్పుడు 'నవ్య' శబ్దపూర్వకంగా ఆ మాటను తమ ఉద్యమ ప్రమాణంగా గ్రహిస్తూ వచ్చారు. ఈ మానవతావాదులు అభిరుచి, వినయము (discipline), ప్రమాణములు, గ్రీకు సంస్కృతి (Hellenism) ఘనతలు, కళకు కావలసిన నైతిక విషయ ప్రతిపత్తి మున్నగు విషయాల గురించి చెప్పేవారు. తమ ప్రశంసకు పాత్రములైన సాహిత్యాల గురించి బ్రహ్మాండంగా వ్రాశారు. తమ నియమాలకు, ఆదర్శాలకు

విరుద్ధము లనిపించుకునే ఆధునిక విజ్ఞానశాస్త్రము, కాల्పనిక స్వాభావిక వాదాల అభిప్రాయ వైవిధ్యాన్ని గర్హించారు. ఈ విషయం గురించి బేబ్బిట్ తన Rousseau and Romanticism (1919), Democracy and Leadership (1924) లతో దక్షతతో చర్చించాడు. ఆధునికయుగం ప్రమాణాలమీద తిరుగుబాటు చేసిందనీ, అది మొదట అవ్యవస్థ పాలిమేరకు వచ్చిందనీ, ఈ విప్లవం తన ప్రబల శత్రువైన రూసో చేసిన గుర్బోధల ఫలితమనీ అతని విశ్వాసం. కాల्పని కోద్యమం వ్యక్తియొక్క ఆత్మీయతకిచ్చిన మద్దతువల్ల అసలైన ప్రయోజనాత్మకములైన విలువలు దెబ్బతిన్నాయనీ, ఎవడి సొంతసొద వాడు వెళ్ళ బోసుకోవడ మదో ఘరానాపద్ధతి అయిపోయిందనీ, సాహిత్యంలోకంటే ముందుగా జీవితంలో ధర్మపథంవేపు మళ్ళవలసిన ఆవశ్యకత ఎంతైనా వుందనీ, అందుకు తోడుగా సవిమర్శంగా సాహిత్యసృష్టి జరగాలనీ ఆయన వుద్దేశం.

మానవతావాదులు (Humanists) చెప్పిన దానితో ముఖ్యంగా నవసమాజంయొక్క నానావిధరోగనిదానంగా చెప్పిన మాటలతో చాలా ప్రాజ్ఞత వ్యక్తం అవుతుంది. బహుదూషణకు గురియైన 'ప్యూరిటను'ల గురించి చెబుతూ బేబ్బిట్ అన్నట్లు క్రైస్తవోచితాలైన భయభక్తినియ వినయము లంతరించిపోయి వ్యక్తిజీవితంతోనూ, సంఘజీవితంతోనూ ఏదో గొప్ప వెలితి ఏర్పడింది. 'అసలు అంతరాత్మయే దానికి గల నిగ్రహ శక్తితో సహా అంతర్ధానమైపోయేటట్లుంది', దానికి బదులు 'బహిష్కృతులకు లొంగిపోయే ధోరణి కనిపిస్తోంది' అంటాడు.¹ ఆ మానవతావాదుల ఆక్షేపణలతో కొన్నిట ఏకీభవించాడు టి. యస్. ఇలియట్. వాళ్ళను

1. ఈ విధమైన నిదానవిధానం ఇటీవల డేవిడ్ రీస్ మన్ చే అతని The Lonely Crowd (1950) అనే సమాజదర్శనగ్రంథంతో మరి సమగ్రంగా ప్రపంచింపబడింది.

ఎకసక్కంచేసిన విమర్శకులు తామూ అలాంటి వేళాకోళానికి గురి కావలసివచ్చింది. హెచ్. ఎల్. మెన్ కెన్ వాళ్ళతో వాదించలేక ఊరు కున్నాడు. అతడూ అతని మిత్రులూ సమకాలికస్థితి కత్యంతసన్నిహితులుగా వుంటే, మానవతావాదు లత్యంతదూరంగా వుంటూ వచ్చారు; సమకాలికపు టూహలనూ, సాహిత్యాన్నీ గర్హించారు. శాపనార్థాలు పెట్టేరు. (కాని శిథిలాలయం గదా అని శివప్రతిష్ఠ చేసి నలుగురూ పూజింపబోతే నాగులు చుట్టుకున్నాయట-అలా మరీ విషమించింది పరిస్థితి). ఈ సవ్య మానవతావాదుల ధర్మఘోషకాని, బేబ్బిట్ గారి పేరుపడిన 'అంతర్నిరోధ' నూత్రం (Inner Check) గాని వట్టి ఆచరణయోగ్యంకాని సిద్ధాంతాల్లా కనిపించాయి. 1920 ప్రాంతపు కాలస్వభావానికి అధునికత యొక్క హాయి గొల్పే అవ్యవస్థ ఉపాదేయ మైనది. ఆ స.మా. వాదులు కొందరు కలిసి 1930లో తమ అభిప్రాయవేదికగా 'Humanism and America' అనే గ్రంథాన్ని రూపొందించారు. దానికి వెంటనే సమాధాన నిబంధనాలుగా 'Critique of Humanism', జార్జ్ శాంతాయనుని 'The Genteel Tradition at Bay' (1931) అనేవి వచ్చాయి. శాంతాయను లొకప్పుడు హార్వర్డులో బేబ్బిట్ గారితో కలిసి పనిచేశారు. స.మా. వాదులు ప్రవచించిన ప్లేటోనిక్, క్రైస్తవ సిద్ధాంతాలే న్యూఇంగ్లండు సంస్కృతియొక్క క్షీణదశకు తార్కాణాలని శాంతాయనుని విశ్వాసం. ఆయన 'The Last Puritan' (1936) అనే నవలలో భావించినట్లు, ఇలియట్ చెప్పినట్టు ప్యూరిటన్, ట్రాన్సెండెంటల్ వారసత్వాలు నాగరికతను తలదన్నిపోయిన సంస్కారంగల మేధావుల నుత్పాదించాయి.

అయితే న్యూఇంగ్లండుతో ఆననుకూలంగా స.మా. వాదాన్ని ముడిపెట్టింది శాంతాయను లొక్కరే కాదు. 1930లో ప్రకటితమైన 'I'll Take My Stand' అనే మరొక చర్చానిబంధం (Symposium) ఉపోద్ఘాతంతో మానవతావాదంగురించి ఒక వివరణ ఇలా వుంది :

“మానవతావాదుల ధోరణి మరీ దుర్గ్రహంగా వుంది. సరిగా చెప్పాలంటే మానవతావాద మన్న దొక నిక్కచ్చి సిద్ధాంతం గాదు. అది మన బ్రతుకులు, చేతలు, ఆలోచనలు, అనుభూతులు అన్నిటి సార భూతమైన ఒక సంస్కృతి సంస్థ. ఒక నియతమైన సాంఘిక సంప్ర దాయంతో ఉపజ్ఞతో, సామరస్యంతో బ్రతికే బ్రతుకులాంటి దది. ఇలాంటి సిసలైన మానవతావాదం వెనుకటిరోజుల దక్షిణంలోను, అలాంటి సంప్రదాయాన్ని భజించిన యితర ప్రాంతాలలోను కృషీవల జీవితంతో జేరుతన్నివుండేది. అది కేవలంగా ప్రాచీనగ్రంథాలనుండి గ్రహింపబడిన నీతినిబంధన మేమీ కాదు ... సమకాలికకళాస్వరూపాలకు విమర్శింప సమర్థములై, వాటి పునాదులైన సాంఘికకార్మికవ్యవస్థను మటుకు విమర్శించ దానికి సాధ్యంకానట్టి ప్రమాణాలు పట్టుకుని మనం మన దేశీయమైన మానవతావాదానికి పునర్భవం కలిగించలేము.”

ఏలెన్ టేట్ (Allen Tate), ఆ గ్రంథ భాగస్వాములతో ఒకడు. తన వ్యాసంలో ఇలా వ్రాశాడు :

“న్యూఇంగ్లండు సమాజం చాలా బుద్ధికుశలతగల వ్యాపారధోరణి గల సమాజాల్లో ఒకటి. ఆ సమాజాలన్నీ రెండురకాలుగా పరోపజీవన పరాయణత్వం గలవి. ఇవి ఆర్థికంగాను, ఆధ్యాత్మికంగాను పంటలు పండించే మరోతరగతి మనుషులమీదగాని, మరోదేశంమీదగాని ఆధార పడి జీవించాలి. న్యూఇంగ్లండు ఆర్థికంగా దక్షిణప్రాంతం మీదను, సాంస్కృతికంగా ఇంగ్లండుమీదను ఆధారపడింది.”

‘I’ll Take My Stand’ అనే పుస్తకానికి The South and the Agrarian Tradition’ అని ఉపనామం కద్దు. ‘దాక్షిణ్య ద్వాదశకం’గా తము దా మభివర్ణించుకొన్న మిగతా గ్రంథభాగ స్వాములతో జాన్ క్రోవేరేన్ సమ్, రాబర్ట్ పెన్ వారెన్, జాన్ గౌల్ ఫ్లెచర్, డొనాల్డ్ డేవిడ్సన్ అనేవారున్నారు. వాళ్ళు అమెరికన్

మార్గము, లేక సాధారణమార్గము అని అనిపించుకునేదానికి ప్రతిగా తమ దాక్షిణాత్య జీవనమార్గం గురించి పట్టుగా ప్రవచనం చేశారు. ఆ స్వపర మార్గవ్యత్యాసస్ఫూరకంగా 'క్షేత్రస్వామికము - ప్రతిగా-పారిశ్రామికము' ('Agrarian Versus Industrial') అనే పరిభాషను గ్రహించారు. ఈ 'క్షేత్రస్వాముల' (Agrarian) మూలస్థానం టెన్నెసీ రాష్ట్రంలోని నేషివీల్స్ లో వున్న వేండర్ బిల్ట్ యూనివర్సిటీవద్ద వుండేది. వీళ్ళ కిదివరకు 'Fugitives' (i.e., పలాయితులు) అని ఒక పేరుండేది. అసలా పేరుతో 1922-25 మధ్య వాళ్ళొక పత్రిక నడిపేరు. ఒకవిధంగా అదినుంచీ బౌత్తరాహులయెడ దాక్షిణాత్యుల కున్న దుఃఖాన్నే వీళ్ళు పునశ్చరణ చేస్తూవుండేవారు. దక్షిణప్రాంతీయులలో న్యూఇంగ్లం డంటే పరమశత్రు వనే భావన చాలాకాలంగా వస్తోంది. ఉత్తరదేశపు పట్న వాసపు భౌతికవాదోన్మాదంకంటే ఒకస్థిరత్వంగల తమ వ్యవసాయకమైన ఆర్థికవ్యవస్థ చాలా గొప్పదని వాదిస్తూవచ్చారు వాళ్ళు. అయితే యిప్పుడు వారి ఆక్షేపణల కొక క్రొత్త ఉపపత్తి దొరికింది. బౌత్తరాహులు కూడా యంత్రయుగంయొక్క విపరీత పరిణామాలగురించి విచారించ నారంభించారు. ఏలెన్ టేట్ తన మిత్రుడైన హార్ట్ కేన్ ఆత్మహత్యకూ, ఆగునిక నగరజీవితపు ఒత్తిడికీ సంబంధం వుం దనుకోవడంతో ఇతరులుకూడా ఏకీభవిస్తారు. బౌత్తరాహులుకూడా న్యూఇంగ్లండును నిరసించడానికి సిద్ధపడ్డారు. టి.యస్. ఇలియట్ గాని, సుప్రసిద్ధుడైన న్యూయార్కు విమర్శకుడు లూయిస్ మమ్ఫర్డ్ గాని వ్రాసినదానితో చాలాభాగం ఆ 'క్షేత్రస్వాము'లకు కొట్టినపిండే. ప్రాంతీయతత్వం అన్నది ఇంకా ప్రాతకాలపు పాక్షికవాదాలు పట్టుకుని ప్రాకులాడుతూవున్నా క్షేత్రస్వాముల మాపుతో అది నిర్బంధా లధిగమించినట్లే. న్యూఇంగ్లండు సాంస్కృతికంగా ఇంగ్లండుమీద ఆధారపడింది. కాని దక్షిణప్రాంతం ఆధారపడలేదంటారు ఏలెన్ టేట్, ఆతని సహచరులున్ను. అది తన సొంతపుంతతో తాను పయనిస్తున్నది, అంటే అది సోమరిగా వెనుకబడివుందని కాదు, అది

సాధించిన పరిణతియే అందుకు కారణం; “ఈ దక్షిణప్రాంతం యూరపును ఉపేక్షించివుండగలదు. ఎందుచేతనంటే అదే యూరపుగనుక; అంటే అది తన మట్టిపై తాను వేరుతన్ని నిలబడిందని అర్థం” అంటా దాయన. ఇతర త్రేత్రస్వాములుగూడ ఈవిషయంగురించి పట్టించుకున్నారు. బాన్ క్రోవే రేస్సమ్ తన వ్యాసంలో “యూరపియన్ నూత్రాలప్రకారం సంస్కృతి అనిపించుకునేదాని ప్రాదుర్భవానికీ, పరిరక్షణకూ ఉనికిపట్టయినది కనుక అమెరికాఖండ మంతటికీ అతివిశిష్టమైనది దక్షిణదేశం” అన్నాడు. “స్వతంత్రమైన దేశం తన ప్రాభవానికి తగినట్టు స్వతంత్రమైన కళ నుత్పాదించి తీరాలనే ఒక సిద్ధాంత మున్నది; అది బయటికి యుక్తంగానే కనిపిస్తుంది; కాని ఆ సిద్ధాంతం దక్షిణదేశంలో పుట్టిందికాదు” అన్నాడు డొనాల్డు డేవిడ్సన్. 1939లో ‘పార్టిజాన్ రివ్యూ’ నిర్వహించిన ఒక చర్చావేదికలో పాల్గొంటూ ఏలెన్ టేట్ వెనుకటి యూరపు-అమెరికాల సాహిత్యచరిత్ర సంతటినీ (తనవంటి) ప్రాంతీయ రచయిత అయితేనే ఆకళించుకోగలుగుతాడనీ, అదే జాతీయోద్యమవాదియైన రచయిత అయితే (నేండ్ బర్గులాగు) వట్టి పరిశీలనైకభాజనమైన జాతీయాభినివేశంలోనై నా పడిపోతాడు, లేక (క్రేన్ వలె) తన ఊహలనుండి ఆభూతకల్పనలు అమెరికా దేశంలోకి దిగుమతి చేస్తాడు” అని అన్నాడు.

ఆ చర్చలో పాల్గొంటూ, ‘అమెరికన్ తన’మన్నది వట్టి కల్పన అని కొట్టి పారేయడంలో వేలెస్ స్టీవెన్సు టేట్ లో ఏకీభవించా డనే చెప్పాలి. మొత్తానికి దాక్షిణాత్యులు, అప్పుడప్పు డస్పష్టమైన మతలబుల ద్వారా నైతేనేం గాని, చివరి కొక పరిణతమైన అనమెరికన్ (non-American) స్థితికి చేరుకున్నారు. అయితే వారు న్యూ ఇంగ్లండు గురించి అన్న మాటల్లో ఔదార్యం లేదు. నిజానికి న్యూ ఇంగ్లండు యొక్క ఐరోపీయ లక్షణంలో ఎప్పుడూ కొన్ని సుగుణా లుంటూనే వచ్చాయి. వారు తమ దక్షిణ ప్రాంతమంతటా ధనికుల ప్రభుత్వాన్ని మించిన ఒక చక్కని త్రేత్రస్వామిక వ్యవస్థ నెలకొన్నదనీ, అక్కడ పారి

శ్రామిక వ్యవస్థయే కనుక పాడనూపితే ఆ తమ పెద్దతేర్పరచిన విలువ లన్నీ దెబ్బతిని పోతాయనీ (అప్పుడే కొన్నిచోట్ల అలా అయిందనీ) చెబుతూ ఆ ప్రాంతాని కొక క్రొత్త ఘనతను కల్పింపజూచారు. ఆ దక్షిణ ప్రాంతం డబ్ల్యు. బి. యాట్సుగారి ఐర్లండు లాగానే, ఏమిటో కొంత అయథార్థం గానే కనిపిస్తుంది. అయితే సాహిత్యపరంగా అనుకోవాలంటే మాత్రం అదొక అమూల్యభావ సంస్థానం. దానికి సంప్రదాయబలం వుంది. ఆత్మ ప్రత్యయం గల రచయిత లున్నా రక్కడ. తమ ప్రాంతీయమైన ఆహంకారాన్ని వికాలసారస్వత విశ్వరంగంతో విలీనం చేయగల కవు లున్నారు.

ఉద్యమం గురించి చెబితే అదే తద్భాగస్వాముల స్వభావం వ్యక్తీకరించగల దన్నట్లుగా ప్రస్తుతం వ్యక్తుల గురించి చెప్పేముందు 'క్షేత్రస్వామికం' (Agrarianism) గురించి చెప్పడం బహుశా తప్పదారి పట్టించినట్లవుతుందేమో. మరేం లేదు, ఆ క్షేత్రస్వాము లన్నవారు నానావిధ వ్యక్తులు ఏకముఖంగా ఏర్పడిన ఒక వర్గం. అందరూ కావలిస్తే ఒక్కచోటే ఉరిపెట్టుకుంటా మనేవారే కాని ప్రకృతం అంతా ఒక్కచోట లేరు. మన కిక్కడ ముగ్గురితోనే పని: రేన్ సమ్, టేట్, వారెన్. ఇందులో టేట్ ఎప్పుడూ పూర్తిగా 'క్షేత్రస్వామి' కానికి చెందినవాడు కాదు. ఇటీవల కాథలిక్ కూడా అయినాడు. అయితే ఆ దక్షిణాత్య పూర్వ రంగం (Southern background) వాళ్ళ కృతులను పరిశీలించడంలో ఉపకరిస్తుంది. అంతేకాదు, ఆ పూర్వరంగానికి సంబంధించిన భావన తమ రచనల రూపురేకలు స్పష్టంగా తీర్చిదిద్దుకోవడంలో వారికి ఉపకరించిందికూడాను. వారిలో పెద్దవాడు రేన్ సమ్ 1919లో 'Poems About God' అనే ఒక చిన్న సంపుటితో ప్రారంభించాడు రచన. అందులో పద్యా లేమిటో వికృతంగా వున్నాయి. అందుకే కాబోలు తన తరువాతి సంకలనాల్లో అందులో వేటినీ చేర్చుకోలే దాయన. ఈ పద్యా లన్నీ ప్రత్యేకం దక్షిణప్రాంతానికి సంబంధించినవే కాని ఆ నిరూపణంలో ఒక నిక్కచ్చితనం లేదు, కాస్త రచనాతిశయంతో సాధారణ ధోరణి

కనిపిస్తుంది గాని. అయితే రేన్ సమ్ తరువాతి సంపుటలు—Chills and Fever(1924), Two Gentlemen in Bonds (1927) అతడు జాగరూకతతో చేసిన రచనలలో ప్రధానమైనవి. వాటిలో 'అంగస్థితి' (Texture)కి 'అంగీకృతి' (Structure)కి నడుమ చక్కని సమన్వయాన్ని ప్రదర్శించాడు రేన్ సమ్. "పద్యమంటే ప్రాదేశికమైన అంగస్థితి (local texture) గల యుక్తినిబద్ధమైన నిర్మాణం" అని నిర్వచించా డాయన 1941 లో. ఈ నిర్వచనం ప్రసక్తమైన వ్యాసంలోనే దక్షిణ ప్రాంతీయతత్వ మాయనకు తద్రూపకంగా ఎలా ఉపకరించినదీ చూడగలము. సత్యవిచారాత్మకమయిన లోమాపు (Ontological Insight) గల విమర్శకులైతే ప్రత్యేకంగా లన్నవి 'అంగస్థితి'కి సంబంధించిన వనీ, విశ్వజనీన విషయాంశలన్నవి 'అంగీకృతి'కి సంబంధించినవనీ, ఛందోఘటితమైన కావ్యంలో రెండూ వుండాలనీ గ్రహించ గలరంటాడు. అలాంటి కావ్యం రంగులూ జలతారు జాలరులూ (tapestry) మొదలైన హంగులను 'అంగస్థితి'గా గల సర్వాంగీణసుందరమైన సౌధంలా వుంటుం దంటాడు. రేన్ సమ్ ఆడంబరం గల కవి కాడు. అయితే ఆ tapestry (i.e., జలతారు జాలరు) అనే మాట మాత్రం స్వభావ ద్యోతకంగా వుంది. అతని మనోగతమైన వ్యవస్థీకరణ దృష్టి గతముగ పరిశేషంలా భాసిస్తుంది. ప్రాచీనకాలపు వంశాలు, మనుషులు, కట్టడాలు మొ॥ ప్రాచీన విషయాలే తరచు అతని కవిత్వంలో గోచ రిస్తాయి. అతని పదజాలం ఆలంకారిక రచనోచితంగా వుంటుంది. (అతనికి 'Roger Prim' అని మొదట్లో ఒక మారుపేరు వుండేది). దాని ఆకర్షణ ప్రతిపత్తి అంతా తరచుగా, ఉద్దేశ పూర్వకంగాను ప్రాత వాసనలు వేస్తూ వుంటుంది. అయితే అది ఒక స్థిర ప్రజ్ఞత్వస్ఫూర్తి. అది అతని విమర్శలలో కూడ కనిపిస్తుంది. దక్షిణ దేశం పతనోన్ముఖంగా, రాబర్ట్ ఫ్రాస్ట్ గారి న్యూ ఇంగ్లండులా వుందని ఆయనకు తెలుసు. 'Antique Harvesters' అనే ఒక ఉత్తమకావ్యఖండికలో

భేదమోదాలు పొందుతూ దాని గురించి “మా దేశానికి క్షీణదశ పట్టింది, అది పెద్దదైపోయింది” అంటా దాయన. అయినా అలసమైన అనుప పన్నమైన దాక్షిణాత్యపు దృష్టి వెనుకతట్టునుండి అభీష్టాలైన ప్రణయ విశ్వాసతత్వాలను దర్శించగలదు. ఆ కావ్యఖండిక నెలా ముగిస్తాడో చూడండి:

“True, it is said of our Lady, she ageth,
But see, if you peep shrewdly, she hath
not stooped;
Take no thought of her servitors that
have drooped,
For we are nothing; and if one talk of
death—
Why, the ribs of the earth subsist frail
as a breath
If but God wearieth.”

[మా స్వామిని పెద్దదైపోయిం దంటున్నారు, నిజమే. కాని నిదానించి చూడు, ఆమె వెన్ను వంచలేదు; వయసు క్రుంకిన ఆమె లెంకల మాట తలపెట్టకు, ఏపాటి వారము మనం; మృత్యుప్రసక్తి వస్తే దేవుడు విడిచిన నిట్టూర్పువలె ధరాపర్శువు లెందుకు నీరసంగా ఊపిరి నిలుపుకుంటాయి?]

ఏలెన్ టేట్ కూడ అభియుక్తుడైన కవి. అతడుకూడ రేన్ సమ్ వలెనే తన దక్షిణ దేశం గురించి, తత్రాపి ప్రపంచం గురించి వివేక చతురమైన అసంసక్తితో ఆలోచనలు చేశాడు. స్టోన్ వాల్ జాక్ సన్, జెఫర్సన్ డేవిస్ ల జీవిత చరిత్రకారుడుగా అతడు తన ప్రాంతం, తన దేశం పాడైపోతోందని ఎంతో విచారించాడు. 1927లో రోములో స్థిరపడిన సిరా

కుజ్ దేశీయుడైన ఎడ్మండ్ విల్సన్ కి వ్రాసిన Epistle (i.e., జాబు)లో ఇలా వ్రాశాడు :

“Once we had marvelled country-wise,
My friend. You know that light was brief.
Mile after mile the cities rise
Where brisk Adonis tied the sheaf.”

[మిత్రమా, ఒకప్పుడు మనకు అద్భుతమైన గ్రామసీమ లండేవి. కాని కాంతి యన్నది (i.e., జ్ఞానం, శుభము!) ఎంతోకాలం వుండదని నీకు తెలుసు. మైలు మైలుకీ మహానగరాలు లేస్తున్నాయి. అక్కడ ఎడొనిస్ (వీనస్ ప్రియుడు) తొందరగా తనమోపు కట్టేసుకున్నాడు.]

అయితే టేట్ పొందిన విషాదం చాలమట్టుకు ప్రగాఢత్వం లేని ప్రాతపాటే. జరగవలసిన నష్టం జరిగిపోయింది; అపస్వరాలు మితిమీరి పోయినయ్. అతడు చచ్చిన తన సహచరుని అందంగా ఒక ‘Ode’లో ఆవాహన చేసినా, ఆ దిక్కుమాలిన హేమంత దృశ్యం దగ్గరికి వచ్చేసరికి మాటలు చాలకుండా వున్నాయి.

“We shall say only the leaves
Flying, plunge and expire.”

[ఎగిరే ఆకులే మునిగిపోతాయి, బ్రతుకు ముగిసిపోతాయి అనాలి] అప్పుడప్పు డతని కవితలో కొంత రోషపారుష్యంగాని, నిస్పృహగాని కనిపిస్తాయి. ఉదా: ‘Aeneas at Washington’ (1936 లో ‘The Mediterranean and Other Poems’ అనే సంపుటిలో ప్రకటితము) చూడండి:

Stuck in the wet mire
Four thousand leagues from the ninth
buried city

I thought of Troy, what we had built

her for.

[భూస్థాపిత మైపోయిన తొమ్మిదో నగరానికి నాలుగువేల మైళ్ళ దూరాన రొంపిలో దిగబడిన 'ట్రోయ్' గురించి (అసలు) మనం దాని నెందు కోసం నిర్మించుకున్నట్లు? అని ఆలోచించాను.]

ఏమయితేనేం, వెనుకటి క్షేత్రస్వాముల కొక నాగరికత, నాజూకు ఉన్నాయని మనం అంగీకరించగలిగేటట్లయితే, ఏలెన్ టేట్ పారిటికి గూడ అదొక అసరాగా వచ్చిందని చెప్పవచ్చు. 'Reactionary Essays' (1936) మొదలు 'The Forlorn Demon' (1953) వరకూ వున్న అతని విమర్శనగ్రంథాలను చూస్తే రేన్ సమ్ లాగ అత డెంత విశిష్టభావుకుడైన సాహిత్యసత్యవ్రతుడైనదీ తెలుస్తుంది. అతడు తన 'Reactionary Essays'లో అంటాడు: "వివేకవ్యాపృతమైన మన జీవితగమనంపై పెత్తనం చలాయించే విమర్శనపద్ధతి-రేసిన్ (Racine) వ్రాసిన ఒక విషాదాంతాన్ని చదివి 'ఇది నిరూపించదలుచుకున్న దేమిటి?' అని ప్రశ్నించిన ఫ్రెంచి గణితశాస్త్రజ్ఞుని విమర్శనపద్ధతి వంటిదే. అవును, అదేమిటి నిరూపిస్తుంది? ఏమీ నిరూపించదు. తన యోగ్యతకు సంబంధించిన ఒక అనుభవసమగ్రత నిస్తుంది. సాధారణకార్యరూపాలతో దానికి ప్రయోజనాత్మకమైన సంబంధ మేమీ లేదు." ఇతడూ, రేన్ సమ్ విమర్శనలో తాము అరిస్టాటిల్ పద్ధతికి చెందినవార మంటారు. 'ప్లేటోనిక్' సాహిత్యప్రక్రియలను నిరసిస్తారు. ఆప్రక్రియల్లో డన్ (Donne)లోగాని ఎమిలీ డికిన్సన్లోగాని టేట్ గుర్తించి ప్రశంసించిన సమస్వరత లేదు. టేట్, రేన్ సము లిద్దరూ ఎంత ప్రాంతీయమైన ఆభిమానమూ, అహంకారమూ గలవారై నా అది వారిని పామరత్వంతోకి దిగజార్చలేదు. సరికదా వారి భావన దానికి చాలాదూరంగా వుంటుంది. వారిప్రమాణాలు రసజగత్తుకీ, తత్వానికీ సంబంధించినవి. ఆర్థిక, సామాజిక, చారిత్రిక, మానసిక, నైతికప్రమాణాల సత్యయించినట్టివి.

ఇలాంటి మనస్తత్వమే కెంటకీరాష్ట్రపుకవి, విమర్శకుడు, నవలా రచయిత అయిన రాబర్ట్ పెన్ వారెన్ లోను కానవస్తుంది. అయితే ఒక వ్యావహారికమైన పాటవం, మంచిచెడ్డల గురించిన ఒక సందేహ వ్యామోహమూ అతని ప్రత్యేకతను కాస్త నిరూపిస్తాయి. All the King's men (1946) అనే అతని నవల ఒక దాక్షిణాత్య రాజకీయవేత్త అభ్యుచ్ఛ్రియపతనావస్థల గాథ. అందులో ఒక ధర్మసంకట మేర్పడింది. సాజన్య దౌర్జన్యాలు పృథక్కరించడానికి వీలులేనంతగా కలిసిపోయాయి. అతని సుప్రసిద్ధమైన 'Ballad of Billie Potts' లోనూ వాటి స్థితి అంతే. అందులోని కథావస్తువు అల్పర్థు కేమస్ వ్రాసిన Le Malentendu అనే నాటకంలోని వస్తువును పోలివున్నది. విమర్శకుడుగా చాలానిదానం గలవాడు వారెన్. అంతకంటే నిక్కచ్చితనంగల విమర్శకు డతని మిత్రుడైన క్లీంట్ బ్రూక్స్. ఇతడూ దాక్షిణాత్యుడే. తాను కవి కాకపోయినా తన జీవితంలో చాలభాగం కవితావిమర్శకు వినియోగించాడు. Modern Poetry and the Tradition (1939), The well wrought Urn (1947) అనే తన గ్రంథాలు రెండిటూ ఒక మహాకావ్యం ఎలా విజయం సాధించగలుగుతున్నదనే విషయంగురించి విపులంగా సమాలోచన జరిపాడు. (కోల్ రిడ్జ్ నుదాహరిస్తూ) ఇలా గంటాడు:

“ఏకరూపత-వైవిధ్యము, ప్రాయికత-ప్రబలత, భావము - రూపము, ఏకైకము-ప్రాతినిధికము, ప్రత్యగ్రత-ప్రాచీనత, అసాధారణ చిత్తకోభము-అసాధారణ స్తిమితస్థితి మొ॥ పరస్పర విరుద్ధలక్షణాల మధ్య సామరస్యం సాధించడంలోనే వుంది మహాకావ్య రహస్యం.”

బ్రూక్స్ అన్నట్లుగా ఇదొక విరోధాభాసపరంపర. అలాంటి వాటి నే రూపకాలంకారాన్నో ఆశ్రయించి సంఘటితపరచడమే సత్కవిత్వం చేసే పని (అంతర్ద్రిష్టలు, ఆత్మవిమలూ అయిన కవుల రచనలలో కనిపించే దిదే. బ్రూక్స్, రేన్ సమ్, ఇలియటు కూడ ఆధ్యాత్మిక రచనలను చాల

మెచ్చుకుంటారు). ఈ దృష్టితో నై తే అమెరికన్ మనీషి కవిత్వాన్ని తన దేశానికి సంబంధించిన రూపకంగా గ్రహించవచ్చు. అతని సాంఘికవిశ్లేషణ యొక్క పరాకోటిస్థితియే అతడిని కళ అంటే లోకోత్తరమైన అమూల్య పదార్థంగా పరిగణించేటట్లు చేసింది.

బ్రూక్స్ వ్రాసిన 'Well wrought Urn' పేరెస్ స్టీవెన్స్ వ్రాసిన 'Anecdote of the Jar' అనే ఖండకావ్యాన్ని జ్ఞాపి కలయిస్తుంది. ఆ పద్య ప్రారంభం ఇలా వుంటుంది:

"I placed a jar in Tennessee, I
And round it was, upon a hill.
It made the slovenly wilderness
Surround that hill."

[టెన్నెసీలో ఒక కూజాను ముంచాను నేను. కొండ మీద (నైలే) అది గుండ్రంగా కనిపించింది; ఘోరాకృతి ప్రకృతిని గిరి బరివేష్టించేటట్లు చేసింది.]

బ్రూక్స్ ప్రభృతి 'నవవిమర్శ' 'New Criticism' మార్గ ప్రవర్తకులందరూ కళాఖండ మన్నది దై నందినత్వానికి పృథగ్భూతంగానే వుంటుంది (The work of art exists apart from everydayness) అని వాదిస్తారు. అప్పుడే ఆధునికమానవు డన్వేషించే పరిపూర్ణత్వాలకు కాలప్రసక్తి లేని సారవద్భావాలకు ఆవకాశం వుంటుంది దని పిస్తుంది.

కావ్యాన్ని మనం స్వప్రయోజనాలు సాధించుకోడానికిగాను బరితెగించి గుత్తకు పుచ్చుకున్నట్లయితే, ఫలితంగా ఒకేసారి మరీ పర్యాప్తమూ, మరీ సంకుచితమూ అయిన పరిశోధన చేసుకోవలసివస్తుంది. 'నవవిమర్శ'కు మరికొందరు విమర్శకులు చెప్పిన అభ్యంతర మిది. యివార్ వింటర్స్ (Yvor Winters) ఆర్. పి. బ్లాక్ మర్ (Blackmur), కన్నెత్ బర్క్, ట్రేసీ

1. బహుశా వెండర్బిల్ట్ యూనివర్సిటీదగ్గరనేమో !

ఎడ్గార్ హౌమన్ మొదలైన ప్రజ్ఞావంతులచేత లవలంబించిన విమర్శన పద్ధతి బహుశా మరీ లాంఛనప్రాయంగా వున్నట్టూ, లేక సాహిత్యాన్ని ప్రభావితంచేసిన సాహిత్యేతరవిషయాలయెడల ఏమీ సానుభూతిలేనట్టూ కనిపిస్తుందనిపిస్తుంది. అయితే వీరంతా వివేకవైభవమూ, విషయ విభాగ సామర్థ్యమూ గల రచయితలు. లఘుసారులూ అల్పసంస్కారులూ అయిన సామాన్యులు చేతితోపడి ఆ 'నవ్యవిమర్శ' అన్నది శుష్కధోరణిలో దిగబడిపోయింది. అయితే ఆ రంగంలో అమెరికా చేసిన పని అదొక్కటే కాదు. ఎఫ్. ఓ. మేథీస్సెన్ (Matthiessen), పెర్రీమిల్లర్, ఎడ్మండ్ విల్సన్, లయోనెల్ ట్రిల్లింగ్ అనే రచయితలు వారివారి వేరువేరు ధోరణులతో గొప్పగొప్పరచనలుచేశారు. రానురాను, అమెరికాలో విమర్శాత్మకరచనల సంఖ్య ఎంత పెచ్చుపెరిగిపోయిందంటే, వాటిని చూసి కొందరమెరికన్లు అదంతా ఒక గొప్పసాహిత్యసృష్టికాండ అనుకొనేటంతవరకూ వచ్చింది. అదో ఉత్పాతంలా వుంది. అయితే దానంతట అది సాహిత్యస్రవ్వు చేసిన అపకార మేమీ లేదు. కవిత్వంవిషయం తీసుకుంటే వృద్ధమనీషు లంతా గొప్పరచనలు కొనసాగిస్తూనే వున్నారు. రిచర్డ్ ఎబర్ హార్ట్ ప్రభృతులే (మరో ఆరడజనుమంది వున్నారు) యిందుకు సాక్ష్యం. కొందరు మొదట్లో మెరుపుల్లా మెరిశారు. చివరికి కొడిగట్టిపోయారు. కాని నావలికుల (Novelists) కంటే కవులకే స్థితప్రజ్ఞత్వం ఎక్కువగా వున్నట్లు తోస్తుంది. ఈనాటి అమెరికన్ కవిత్వంలో "నిక్కంపు మంచినీలము" లెన్నో వున్నవి (ముందరి అధ్యాయం చూడండి).

ఈ తొందరతొందరప్రాతలో అమెరికాయొక్క తద్యస్థితికి తార్కాణంగా నిలిచిన యెన్నో విమర్శననిబంధము లింకా అప్రసక్తంగా మిగిలిపోయాయి. ప్రముఖంగా పేర్కొనదగినది వేన్ విక్ బ్రూక్స్ విమర్శనకృషి. 'మానవతావాదుల' (Humanists) వలె, 'క్షేత్రస్వాముల' (Agrarians) వలె అతడుకూడ సర్వదా సంప్రదాయం యొక్క ఆవశ్యకతను గుర్తించాడు. అయితే Wine of the Puritans (1908), America's Coming-of-Age (1915), Letters and Leadership (1918) అనే తొలిరచనలలో ఒకవంక అమెరికనులను సాహిత్యంగురించి పట్టించుకోవలసిందని హెచ్చరిస్తూ, ఒకవంక

అమెరికన్ వాణియొక్క వంధ్యత్వాన్ని నిరూపించడానికి తాపత్రయ పడ్డాడు. The Ordeal of Mark Twain (1920), The Pilgrimage of Henry James (1925) అనే గ్రంథాల్లో 'చేతోవ్యాకృతి' (psycho - analysis) విధానా లవలంబించి ఆ రచయితలు తమ దేశంలో వున్న అవకాశాలను కోరి జారవిడుచుకుని దారి తప్పే రని తీర్మానించాడు. అయితే మరి ఇటీవలనే తన అభిప్రాయాలను పునఃపరిశీలన చేసుకున్నాడు. Makers and Finders: A History of the writer in America, 1800-1915 (1936-52) అనే అయిదు సంపుటాల తన బృహద్ద్రంధంతో సంయుక్త రాష్ట్రాలను సాంస్కృతికమరుభూమిగా కాదు, కాశలానికీ, ఒక విశిష్ట నైజానికీ, ఆశలకూ ఆలవాలమైన సుక్షేత్రంగా నిరూపించాడు. నిర్మాతలయూ, అన్వేషకులయూ కలకలం పుట్టనినాటి అమెరికన్ రంగాన్ని అభివర్ణించిన మొదటిసంపుటాల్లో బ్రూక్స్ చాలా కృతకృశ్యుడయ్యాడు. అయిదుసంపుటాల్లోనూ ఇస్సాక్ డిజ్రేలీ వ్రాసిన 'Curiosities of Literature' లోవలె ఒకవిధమైన కథాకమనీయత వుంది. చివరి సంపుటం 1915 లో ఆగిపోతుంది. అందలి కటుత్వధోరణి జేమ్స్ టి. ఫ్రేజర్ బ్రూక్స్ ని ఆర్చ్ బాల్డ్ మేకలీష్ లో కలిపి 'The League of Frightened Philistines (i.e., భయభ్రాంకులైన ఫిలిస్తినుల కూటం) అని ఎందు కన్నాడో గ్రహించడానికి సహకరిస్తుంది.

మొత్తంగా చూస్తే కవిత్వంలో, విమర్శలో, చరిత్రాధికబహు వైరుష్యరంగాల్లోను అమెరికాచేసిన కృషి, సాధించిన విజయం చాలా ఘనమైనవి. లూయిస్ మమ్ ఫర్డ్, హేరీ లెవిన్, ఆల్ ఫ్రెడ్ కజిన్, రిచర్డ్ హోఫ్ స్టేట్టర్ (Hofstadter) ఇలా ఎన్నో పేర్లు స్మృతిపథంలో పడతాయి. ఆధునికమైన అమెరికన్ సాహిత్యం అనేసరికి ఎక్కువగా నవల, తప్పితే కథానిక మీదికి చూపు పోతుంది. కాని ఎందరో విదగ్ధులైన రచయితలు ఇతరరంగాలలోను, ప్రక్రియలలోను చేసిన కృషి నొక్కపరి పరికిస్తే చాలు విశాలమైన అమెరికన్ సాహిత్యంలో ఎంత వైవిధ్యమూ, వైశిష్ట్యమూ, పరిణామమూ వున్నాయో తేటతెల్ల మవుతుంది.

15

సమకాలిక సారస్వతరంగం

ఈమధ్య కొంతకాలంగా సంయుక్తరాష్ట్రాలలో ఆశాంతి అలముకొని వున్నది. మాటవరుసకు 1945 లో (ద్వితీయప్రపంచయుద్ధాంతరం శాంతి వచ్చిందని పేరేగాని నిజాని కది శాంతి కాదు. ఆత్మీయవిజయోప పన్నమైన ఫలానుభవం లేకపోగా ఆమెరికాచరిత్రలో ఇదివర కెప్పుడూ కనీ వినీ యెరుగని గడ్డుసమస్య లేదుగ్గానవలసివచ్చింది. ఈకాలంలోనే ఇదివరకటికంటే ఆమెరికా సంపత్సమృద్ధిమూ, సమధికశక్తిమంతమూ అయిన మాట వాస్తవమేకాని అభివృద్ధిలోపాటు అనేకబాధలు, విభేదాలూ వచ్చిపడ్డాయి. ఎట్టకేలకు సర్వదేశ నాయకత్వంకూడా వచ్చింది దానికి; కాని అంతకాలం పగనైనా పగనైనా ప్రాతప్రపంచంతో సంబంధం లేకుండా “నన్నుముట్టకు నామాలకాకి” అన్నట్లు కూచున్న దాని కా నాయకత్వం రావడ మంటే మజాకాలా? సరే, ఎలాగో వచ్చింది. ఆ క్రొత్త బాధ్యతల కాదుకొనవలసిందిగా ఆమెరికన్ ప్రాజ్ఞులు స్వదేశస్థు లను హెచ్చరించారు. బుద్ధికి లఘువులు, బూమెకు గురువులు, స్వపక్ష దురభిమానులు అయిన ఆమెరికనులు కొందరు సెనేటర్ మెకార్థీ నాయ

కత్వం అంగీకరిస్తే తమ సమస్యలు తెమిలిపోతా యనుకున్నారు. అతనితో పాటు తామూ ఏదో గూడుపురాణీకి గురిఅయిపోయామని విశ్వసించారు, నిశ్వసించారు. అమెరికన్ జీవితపుటాంతరస్నాయువులతో, అంటే ఫెడరల్ ప్రభుత్వంతో, పాఠశాలల్లో, హాల్ వుడ్ తో ఆఖరికి 'చెర్చి'తోగిళ్ళలో కూడ 'కమ్యూనిజం' కాట్రేని కుట్ర కొనసాగుతోందని బాధపడ్డారు. అవధానం (Caution), అనువృత్తి (Conformity) శంకాతంకాలు జాడ్యల్లా ప్రబలినవి. అలాంటి స్థితిలో రచయితలకుగాని, తక్కిన ధీమంతులకుగాని ధీమాగా తమ గౌరవాన్నినిలుపుకోవడమే కష్టసాధ్యమై పోయింది. కొందరు తామేదో హింసకు, పీడకు గురియైనట్లు అత్యుక్తులాల పించేవారు. మరికొందరికి తమ టెలిఫోనుల నెవరెవరో రహస్యంగా మ్రోగించేవా రని చెప్పుకోవడ మొక గొప్ప అయిపోయింది. మరికొందరు వెనుక తామేదో తప్పుడుఉహాలు చేసినట్లు వీధిబడి తుమాపణలు చెప్పుకోవడానికి సిద్ధమయ్యారు. మరికొందరు రాజకీయాల్లో ఆసక్తి విడిచి, తెలివి తక్కువగా ప్రగతిప్రతీపమైన రాజ్యాంగవిధానరహితమైన స్థితిని కోరుకున్నారు. దేశం దేశమంతటా ప్రజల మనసులు భయకాతరాలు, రక్షా తురాలు అయిపోయాయి. ఒక్కసారి స్వదేశమమతాభినివేశంతో వెనక్కి చూపు సారించారు—తొలినాటి 'రిపబ్లిక్' ఇచ్చిం దనుకునే హామీల వేపు, సంకులసమరపు (Civil war) రంకులరాట్నం (బహుగ్రంథ పరంపరకు వస్తువైనదాని) వేపు, 1920 ప్రాంతపు విధివిరోధాలవేపు, 1930 ప్రాంతపు సంస్కారాలవేపు చూపు సారించారు. చూడగా చూడగా ఆ సమయాల్లో అత్యంతస్వస్థంగా వున్నట్లు, అవి తమకి దూరమైపోయినట్లు అనిపించింది వారికి. 'గతం'తో తమ అనుబంధం తెగి పోయినట్లు భావించి బాధపడ్డారు.

అయితే మరి తమ సమకాలికస్వభావాన్ని ఎలా నిర్వచించుకోవడం? అన్న దొక సమస్య వారికి. 'సమాజదర్శనం' (Sociology) సమాధాన సామగ్రిని సరఫరా చేసింది. ముఖ్యంగా రెండుగ్రంథాల పలుకుబడి ప్రబ

లంగా వుంది—డేవిడ్ రీస్ మన్, నాథన్ క్లజర్, యూయల్ డెన్నేలు కలిసి రచించిన The Lonely Crowd (1951), విలియమ్ హెచ్. వైట్. జూనియర్ వ్రాసిన The Organisation Man (1956) రీస్ మన్ గ్రంథానికి 'A Study of the Changing American Character' (.i.e., అమెరికన్ స్వభావపరిణామానుశీలనం) అనే ఉపశీర్షిక (Sub title) వున్నది అది చూసుకుని అమెరికనులు ఒక నియతమైన విశ్వాసంగాని, ప్రమాణాలుగాని లేక ఇరుగుపొరుగువారిని అనుకరించడానికి ప్రయత్నించే తమ పూర్వికులవలెగాక తా మొక నియమానువృత్తి నిదానంగా జాతిగా (Nation of Conformists) రూపొందుతున్నామనే నిశ్చయానికి వచ్చారు. వైట్ జూనియర్ గ్రంథంవల్ల మనం గ్రహించగలిగే దేమంటే—సామాన్యుడైన అమెరికన్ వ్యక్తి తోగడ సరిహద్దుప్రాంతపు మనిషిగురించి అత డొక మార్గదర్శకు డనీ, ముష్కరుడైన స్వతంత్రవ్యక్తి అనీ వల్లమాలి యేమే మనుకొనివున్నా, ఈనాడు తన నడవడిపై, తన కుటుంబపు నడవడిపై కృత్రిమప్రభావం నెరపే ప్రైవేటుకవ్యాపార సంస్థలను పెద్దపెట్టున నడపడానికి సిద్ధపడుతున్నాడు.

అయితే 'సమాజదార్శనికులు' (Sociologists) అందరూ రీస్ మన్, వైట్ లులంత సమదర్శనులు కారు. సి. రైట్ మిర్స్ తన The Power Elite (1956) తో సంయుక్తరాష్ట్రాల ప్రభుత్వం వివిధ సంస్థలతో కార్యవ్యవహారాలుగా లావాదేవీలు గల కొద్దిమంది యజమానుల, సైనికాధికారుల చేతిలో పడిపోయిందని పళ్ళుకొరుకుతాడు. పాల్ గుడ్ మన్ తన Growing Up Absurd (1960) తో సంయుక్తరాష్ట్రాలలో 'బాలదోషం' (juvenile delinquency) ఎక్కువైపోతోందనీ, దానికి కారణం నడుమంత్రపు సిరివల్ల వచ్చే ఆశావేశాలకు అమెరికన్ సమాజపు పరమాశయాలు పదవులు ఎరలైపోతున్నాయనీ, అందువల్ల అనుభవకూన్యమైన యువకులకుకూడ పూర్ణాధికారాలు కైవసమయ్యే అవకాశం వచ్చేసిందనీ వాదిస్తాడు. ఆ గ్రంథాల దృక్పథం

ఎలాంటిదై నా, అది సమకాలికులైన అమెరికనుల ఆత్మజ్ఞతకు, వ్యాకులతకు, తమ 'గతం' తో వేరుపడిపోయా మనే ఊహను ఆమోదించడానికి వారు చూపే సంసిద్ధతకూ తార్కాణాలుగా నిలుస్తాయి.

అమెరికన్ సాహిత్యంలో ఈ ఆత్మశ్రయభావశ్రుతు లన్నీ ప్రతిధ్వనించాయి. అసలు దేశమంతా ఎలా దెసమాలివుందో అలాగే ఇటీవలి రచయితలకూడ తమ స్వరూపా లెలా నిరూపించుకోవాలో తెలియక కర్తవ్యం తోచక అల్లాడుకున్నారు. ఎలావుండాలి తమ వైఖరి? అన్నది వాణిని వేధించే ప్రశ్న. సిద్ధంగా వున్న ఆదర్శాల సంపర్కంగా కనిపిస్తున్నాయికాని పునర్వ్యవస్థీకరించాలంటే గత్యంతరం కన్పడదు. 1920-40 నడిమికాలపు ఘన రచనలే ప్రముఖంగా కనిపిస్తున్నాయి. కొన్ని మంచి నవలలు స్వతంత్రమైనవి, యుద్ధగాధలకు సంబంధించినవి నార్మన్ మెయిలర్ వ్రాసిన *The Naked and the Dead* (1945) మొదలైనవి వున్నాయంటే వాటికి హెమింగ్వే వ్రాసిన *Farewell to Arms* శైలిని అనుసరించకుండా వుండడం కష్టమైపోయింది. ఫ్లేనరీ ఓ కన్నోర్ (Flannery O'Connor), పీటర్ టెలర్ మొదలైన దాక్షిణాత్య లక్ష్యతమైన నవల లనేకం వ్రాశారు. అయితే ఫాక్నర్ ప్రభృతి వృద్ధరచయితలే కొందరింకా ఆ రంగంలో ఏలుబడి సాగిస్తున్నారు. 1960 నాటి దక్షిణదేశనవలలో బహుశా ఏలేన్ టేట్ వ్రాసిన *The Fathers* అన్నదే ఉత్తమమైనది కావచ్చు. అయితే అది మొదట 1933 లో ప్రచురింపబడిన పుస్తకానికి పునారూపమే. ఇంకా ఘోరమైన సంగ తేమిటంటే—దాక్షిణాత్యరచనల విస్తృతి, విదగ్ధత అనే లక్షణాలే అందులో కొన్నిటి ఏకరూపతకు రొడ్డుగొట్టుధోరణి (Cliche) కి కారణభూతాలయ్యాయి: ఆ ఏకరూపత అన్నది ఒకానొక స్వభావవైపరీత్యం (Idiocyncrasy) గూడుకట్టిన, అసలు జీవసారంలోని వట్టి చమత్కారప్రాయమైన 'స్థానికచిత్రణ' (local colour) గా నైనా భాసిస్తుంది, లేదా

రాబర్ట్ పెన్ వారెన్ వ్రాసిన The Cave (1960) లో లాగ శుష్కంగా, అశుభావహంగానై నా కనిపిస్తుంది.

దేశమంతటా అలాంటి వాతావరణం నెలకొనివుండగా నవలారచయితలు చాలామంది ఆశతో, ఆసక్తితో సంసిద్ధులుగా వున్నారు. నవలకు సంయుక్త రాష్ట్రాలలో చలామణీ బొత్తిగా తక్కువైనప్పటికీ, అక్రమమైన యితరుల ఆసక్తినుండికంటే ఉపేక్షవల్ల నవలారచయిత పొందే బాధే తక్కువని చెప్పాలి. (వాడుకతో వున్న ఒక పరిహాసచమత్కార మేమంటే, సంయుక్త రాష్ట్రాలలో సంవత్సరానికి వెయ్యిమంది మనుషుల కొక్కడు మాత్రమే నవల చదువుతాడుగాని వెయ్యి కిద్దరు చొప్పున నవలలు వ్రాస్తూ వుంటారు). అనువుత్తి (Conformity), ఉత్పాదకత (Creativity) అనే మాటలు వివాదాస్పదాలై పోయాయి. ఫలితంగా కళలన్నిటా ఆత్మభావ వ్యక్తీకరణపద్ధతికి ప్రాముఖ్యం వచ్చింది. విశ్వవిద్యాలయాల్లోని (సారస్వత) కర్మక్షేత్రాలలో (University Workshops) “నవలారచనస్థితిగతుల” గురించి గోష్ఠులలో పాల్గొనడానికి, తద్రచనావిధానాన్ని యితరులకు బోధించడానికి రచయితల కాహ్వానాలు వస్తున్నాయి. దీనివల్ల ప్రైరాబడి కొంత వుంటుంది. రచయిత కుపకరిస్తుంది. ఆ కార్యకలాపాదులవల్ల అటు నవలారచనకూ, ఇటు పఠనవ్యాసంగానికీ మంచి దోహదం జరుగుతుంది. అయితే విపరీత ఫలితాలుకూడా వుండవచ్చు. ఇక రచయిత లా వ్యామోహంలో పడి ‘బయలాటగాళ్ళు’ (public performers) అయ్యే ప్రమాదం వున్నది. అంత విదగ్ధుడైన నార్మన్ మెయిలర్ గురించి మరో నవలారచయిత చేసిన ఆక్షేపణ అదే. మెయిలర్ వ్రాసిన Advertisements for Myself (1959)ను చూస్తే అతడు రచయిత అని అనిపించుకునేకంటే నటుడనిపించుకునే ప్రమాదంలో పడి, ఆ ఆక్షేపకుడికి మాటచక్కించేటట్లున్నాడు. లేక విమర్శకుల అభిమానం చూరగొనేమాదిరి గ్రంథమేవ్రాద్దా మనుకునే నవలారచయితల

ధోరణులు తెలుసుకోవలసిన ప్రమాదంలోనై నా పడకతప్పదు—అన్నట్లు న్నది పరిస్థితి.

ఇక అమెరికన్ వ్యాపార సంస్థలలోని జీవితవైఖరులను చిత్రిస్తూ పరశృతంగా వచ్చిపడిన 'సంస్థానుబంధి' (institutional) నవలల తత్వం విశదీకరించడానికి బహుశా పూర్వోక్త సందర్భాల అవసరంవుండను. అలాగే హెర్మన్ వూక్ (Herman Wouk) వ్రాసిన The Caine Mutiny (1951), Marjorie Morningstar (1955) అనే బాగా అమ్ముడుపోయిన రెండు నవలలతోను అతడు ప్రతిపాదించిన ప్రగతి ప్రతీప ధోరణులను వివరించడానికి అధికప్రసంగం చెయ్యవలసిన అవసరం లేదు. ఆ నవలలు 1950 ప్రాంతపు 'మధ్యరకపు' అమెరికా మనఃస్థితిని 'సమాజదార్శనికమైన' నిష్కర్ష (Sociological exactness) తో ప్రదర్శిస్తాయి. కాని అవి అసలమెరికన్ నవల లనిపించుకునేవాటిలోని ప్రామాణిక సన్నివేశాలను తారుమారుచేసి అమెరికన్ ప్రాజ్ఞులను కించపరిచాయి. The Caine Mutiny లో ఒక ఉద్యోగంలోవున్న నాకా దళాధికారిని నాడీకోగిగను, అసమర్థుడిగను చిత్రించినట్లే చిత్రించి వూక్ చివరికి సేవకర్తానికి (Service) దాని యోగ్యత దాని కున్నదనే నీతిని, పై అధికారులయెడ ప్రగాఢమైన విధేయత వుండాలనే నూత్రాన్ని పురస్కరించుకొని నిరూపించాడు. ఇదే ముందటితరాల్లో నయితే ఎంత సామాన్యమైన నవలకూడా ఈ నిర్ణయానికి వచ్చివుండేది కాదు. Marjorie Morningstar లో వూక్ రెండురకాలైన ప్రవచనం చేశాడు: కథానాయిక తన మతవిషయకమైన (జ్యూ) వారసత్వాన్ని పరిత్యజించడం తప్ప అనీ, ఒక వ్యాపారితో సుఖోచితంగా వివాహంచేసుకోవడాని కని ఆవిడ ఒక ప్రాజ్ఞప్రపంచాన్ని పరిత్యజించడం ఒప్పేననీ. ఈ వస్తువు సింగ్ల యిర్ లూయిస్ వ్రాసిన Main Street కథతో సరిపోల్చదగిందిగా కనిపిస్తుంది. అయితే ఒక ముఖ్యమైన భేదం వున్నది: మధ్యతరగతివారి ప్రమా

కాలను సమర్థించడంలో లాయీస్ కన్న వూక్ ఎక్కువ అభినివేశం ప్రదర్శిస్తాడు.

జేమ్స్ గౌల్డ్ కోజ్జెన్స్ (James Gould Cozzens) యొక్క స్థితి మరీ దురవగాహంగా భాసిస్తుంది. అతడు సమర్థుడైన రచయిత. అతని మొదటి నవల 1924 నాటికే ప్రకటితమైనది. 1948 లో అమెరికన్ విమాన దళస్థావరంలోని జీవితంగురించి అతడు వ్రాసిన 'Guard of Honour' తో అతని పేరు మ్రోగింది. 1957లో 'By Love Possessed' అనే ప్రస్ఫుటపాత్రబహుళమైన గాథమైన గూఢమైన వ్యంగ్యధోరణి గల పెద్ద నవలతో అతని పేరు మరీ మ్రోతమ్రోగిపోయింది. స్తిమితచిత్తులైన విమర్శకులు దానిని 'ఉత్కృష్టకృతి' (masterpiece) అని శ్లాఘించారు. ఒక రిద్దరు అంతవరకూ వట్టి భ్రమగా భావింపబడుతూవున్న పరకోటిముట్టిన 'Great American Novel' అదే అన్నారు. ప్రతిపక్షవిమర్శకులు అహంకార మలీమసమైనదనీ, శబ్దాడంబరం గలదనీ, మానవ ప్రపృత్తిని సమీక్షించడంలో ఆయాసంతప్ప మనఃపరిపాకం చూపలేకపోయిందనీ ఆ ప్రశంసలను నిలుపునా కూల్చేశారు. ఆ ప్రతిపక్షీయుల మాటల్లో కఠుత్వం, పారుష్యమూ వున్నా సత్యంకూడా వున్నది. అయితే మరెందుకయ్యా మొదట్లో అంత పేరు వచ్చింది? అంటే అమెరికను లింకా 'Great American Novel' అనేదానికోసం దేవులాడుకున్నారు. కొందరు కొజ్జెన్సు చేతిమీదుగానే అది ప్రాచుర్యవిస్తుందని జోస్యం చెబుతున్నారు. అతని నవల అచ్చంగా సమకాలిక(1950s) యుగలక్షణ విస్ఫూర్తికి, విశేష నిర్దేశానికి (Specification) తగినట్లున్నదికనుక అది గొప్ప నవల అనే నమ్మకం కోరి కలిగించుకున్నారు వారు. దాని కవరేం చేస్తారు? అది సుదీర్ఘబృహత్సంహిత. ఉరవడించి పరవళ్ళు త్రొక్కే రచనాధోరణి గలది. నాగరికులు, విద్యావంతులూ అయినవారి సంఘానికి సంబంధించినది (అందులో కొందరి ప్రవర్తన అధమాభిరుచికి తగ్గట్టు దారుణంగా వున్నప్పటికీ). అయితే మరి కొజ్జెన్సును థామస్ మేన్ (Thomas

Mann)తో గాని, మార్సల్ ప్రాస్ట్తోగాని సమానుడైన అమెరికన్ గా పరిగణించవచ్చునా? హెమింగ్వేయొక్క పటిష్ఠవిన్యాసాలనూ, ఫాక్నర్ దుర్వృత్తులనూ (depravities) అమెరికన్ నవలారచయిత అతిశయించి పోగలడనడానికీదేనా చరమసాక్ష్యం? ఆస అమెరికన్ విమర్శకులు తమ నవలయొక్క పరిణామరహితమైన గడ్డుస్థితి చూసుకుని కాస్త తత్తరపాటుయినా పొందేరా? వాళ్ళ ఉపపత్తు లేమయితేనేం, కొందరు విమర్శకులు మాత్రం సమకాలికమైన బౌద్ధత్యమంతా ప్రతిఘటించాలని కోరుతున్నారు. కొందరు నవలకర్తల వాంఛితప్రమాణాలనుకోవాలని తదేకదృష్టితో ప్రయత్నిస్తున్నారు. అలాంటివారిలో విలియం డ్యేయిరాన్ ఒకడు. అతని Lie Down in Darkness (1951) నిర్మాణసౌష్ఠ్యరమూ, రచనా సౌందర్యమూ, పటిష్ఠప్రయోజనమూ గల నవల. అతని Set This House on Fire (1960) అనే నవలా అలాంటిదే. మిగతా నవలలు కొన్ని గొప్పగా వున్నాయి; కొన్ని జేమ్స్, వోల్ఫ్ ల రచనల కనుక్కుకులు; కొన్ని వాటి పరిమళం గోల్పోయినవి.

వాటన్నిటిని 'రికార్డు' చెయ్యడమంటే ఈమధ్య అమెరికన్ నవల స్వరూపం ఏమీ బాగులేదు సుమండీ అని హెచ్చరించినట్లవుతుంది. అది యుక్తము కాదు కూడాను. అలా చేస్తే 'సమాజవర్ణన సంగ్రహం' (Sociological Summary)లో ఇమడలేని గొప్పగొప్ప వైయక్తిక కాశలవిశేషాలను పేక్షించినట్లవుతుంది కూడాను. మాటవరుసకు పాల్ గుడ్ మన్ వున్నాడు. అతని 'Growing Up Absurd' ప్రసక్తి మీద వచ్చింది. అతడప్పటప్పటికీ కొంతకొంత వ్రాస్తూ ఇరవైయేళ్ళకు పూర్తి చేసిన 'Empire city' 1959లో వచ్చింది. అనొక వ్యవస్థలేని అస్ఫుతమైన కల్పనాజగత్తు. ఒక నియతమైన కథావస్తువంటూ లేనిది. విశృంఖల విహారలైన రాక్షసప్రకృతులైన పాత్రలు గలది. ఒక ఆసాధారణమైన మిశ్రశైలి పాటించబడింది. అందులో ఎడిత్ వార్టన్ యొక్క నిష్కర్ష, హోరేషియో వీల్సర్ నవలల్లోని మామూలు పడికట్టురాళ్ళు, అమెరికన్

నాగరికుల శవభిషయా కనిపిస్తాయి. అంగుతో న్యాయార్కు మహానగరం, న్యాయార్కు అన్నమాటేమిటి - అన్నినగరాలూ, ఆధునికయుగజీవిత గమనంలోని దారుణబీభత్సాలు, ధీమంతులు - వారి అనుబంధాలు, ఆశయాలు, ఊహలు, మనోవ్యసనాలు మొదలైన అనేకవిషయాలు చోటు చేసుకున్నాయి. అది ఓపట్టాన చదవడానికి సుకరమైనది కాదు, కాని చాలా అపురూపమైన గ్రంథమిది.

ఇక వ్లాడిమిర్ నబోకోవ్ (Vladimir Nabokov) అని ఒక నావలికు డున్నాడు. రష్యనుజాతివాడు. 'లొలీటా' (Lolita) అనే పుస్తకం వ్రాశాడు (1955). పాల్ గుడ్ మన్ లాగే స్వచ్ఛంద ప్రకృతి గలవాడు. రచనతో రీతిచాతుర్యము, శైలీలాలిత్యమూ గలవాడు. పండితుడు, ప్రాజ్ఞుడు. కాని 'అమెరికన్' రచయిత అనిపించుకోవడంలో కొంత వెటకారానికి గురి అయ్యాడు. అయితే అతడిరవైయేళ్ళు అమెరికా (U.S.)లో వున్నాడు, తన కథారంగాలను అమెరికాలోనే కుదుర్చుకున్నాడు, ఇంగ్లీషుభాషలో రచన సాగిస్తాడన్నదే చాలు మనకు. అతని 'లొలీటా' అక్రమంగా అప్రతిష్ఠపాలై నది. అది లైంగికవైపరీత్యానికి లొంగిన ఒక బాలిక నడివయసువానిపై మోజుపడిన విషయం వివరించే చెత్తపుస్తకమని సాధారణమైన భావన. అది కాస్త మనస్సును పట్టి పేడించే పుస్తకమే. కథాగమనంలో అంతర్లీనంగా ఒక కృత్రిమత్వం వుంది. కొంతమారం వెళ్ళేసరికి పాఠకుడు విసుక్కుంటాడు. అయితే లయొనెల్ ట్రిల్లింగ్ అన్నట్లుగా అదొక ప్రేమకథ, ఆ రసభావంగురించి తలపున నిలిచే ఒక రమణీయచరమశ్రుతి, భవ్యమైన భరతవాక్యం వినిపిస్తుంది. తప్పిపోయిన లొలీటాను తారసిల్లిన నాయకు డామె యెంత చవకబారు మనిషి అయినప్పటికీ తన లొలీటా ఇంకా తనకు ప్రీయంగానే వుందని గుర్తిస్తాడు. ఇక గ్రంథంలోని చమత్కారచారుత్వం, కళాకాశలాల గురించి చెప్పనే అక్కరలేదు. కావలసినంత వున్నాయి. అమెరికనుల వివిధ అసభ్యభోరణులగురించి నబోకోవ్ కంటే గొప్పగా వ్రాసినవారు

మరి లేరు. ఆ నిర్దాక్షిణ్యమైన ఉత్సాహం, ఆ పరాయివాడి కుండే కుతూహలంతో కూడిన పరిశీలనదృష్టి నబాకోవ్ వ్రాసిన మరో నవలలో కూడ వ్యక్తమయ్యాయి. దాని పేరు 'Pnin' (1957). ఒక అమెరికన్ కళాశాలలో అధ్యాపకుడుగా వున్న ఒక రష్యన్ వలసదారుడి కథ అందలి విస్తుపు.

ఇక ఈ రోవలో మూడవవాడు సాల్ బెల్లో. మేధావి. కల్పనా దక్షుల గలవాడు. అతడు 1944లో వ్రాసిన Dangling Man లోను, 1947లో వ్రాసిన The Victim లోను ఆయన శ్రద్ధ, బుద్ధివైభవమూ సువ్యక్తా లయ్యాయి. శక్తిసామర్థ్యాలలో మరీ పరిణకుడై పెద్దపెట్టున 1953లో The Adventures of Augie March, 1959 లో Henderson the Rain King అనే మరో రెండు నవలలు వ్రాశాడు. Augie March ధూర్తనాయకమైన (picaresque) నవల అనిపించుకుంటుంది. ఒక నీతినియమాలు లేని చికాగోయువకుడందలి ప్రధానపాత్ర. వాడికి మానవస్వభావంగురించి గొప్ప కుతూహల దోహదమైన జిజ్ఞాసమాత్రం వుంది. అయితే వట్టి 'అప్రవర్తక పాత్ర' (passive character). వాడికి సంబంధించిన సంఘటనలు వాటంతట అవే తటస్థపడుతూవుంటాయి, జరుగుతూవుంటాయి. బెర్లిన్ లో నివసించడంగురించి చెబుతూ క్రిస్టోఫర్ ఇష్యుడ్ "నే నొక కెమేరాని" అంటాడు. అలాగ ఆగీమార్చ్ కూడా ఒక ఛాయాగ్రహణయంత్రకల్పడు. ఒక్కొక్కప్పుడు బెల్లో చేసే కల్పన మరీ బరువెక్కిపోతుంది. అలాంటప్పుడు 'మనం ఊరికే వివరా లేరుకోవడమే. ఆగీ జీవితం నిదానంగా, ఉదారంగానే సాగిపోతుంది. బెల్లో తన నాయకుడి సాహసయాత్రలకు తగిన ట్లొక ప్రత్యేకమైన గద్యశైలి నుత్పాదించుకున్నాడు. ఆశైలి విసుగుదల పొడనూపడానికి విరామం ఇవ్వకుండా ధణధణమని ధమరుకం వాయించినట్లు మహాడంబరంగా వుంటుంది. అందులో కటుకర్కశ, పటుకతోర గ్రామ్యప్రసంగాలు, స్వభావోక్తి చిత్రణలు, కమ్రకా

వ్యాపారాలుగూడ అశ్రమంగా నిర్వహిస్తాడు బెల్లో. ఆ లక్షణాలే ఆ గ్రంథాని కొక తీవ్రత్వమూ, దాంబికత్వమూ తెచ్చిపెట్టినవి. ఆ లక్షణాలే, ఆ శైలియే, ఆ దృక్పథమే అమెరికన్ నవలా ప్రపంచంలో పడగెత్తిన అతని 'Henderson the Rain King'కి గూడా జీవం పోశాయి. ఆగీ, గ్రంథకర్తలాగే ఒక యూదు (Jew), నిరుపేద వలస దారుల కుటుంబంలో పుట్టేడు. హెండర్సన్ యూదుజాతీయుడు కాదు (Gentile). అమెరికన్ భూస్వాముల కుటుంబంలో జన్మించాడు. మస్తుగా పున్నవాడు. అతడూ దేశద్రుమ్మరే. ఆగీ లాగే జీవితం యెడల ఆసక్తి తప్పిస్తే సామాన్యంగా తటస్థాలయిన అభిప్రాయాలు గలవాడు. హెండర్సన్ ఆఫ్రికాకు వెళ్తాడు. అక్కడ వింత వింత అనాగరక జాతుల వారి మధ్య తిరుగులాడి గృహాన్ముఖు డయ్యేలోగా కొంత మనశ్శాంతి వారినుండి గ్రహిస్తాడు. ఈ నవలలో రచయిత తన గద్యశైలిని మించి పోయిన కల్పన చేశాడు. ఒక పెద్ద భూఖండాన్నే సృష్టించాడు. అది ఆయధార్థమైనదిగా తోచినా అద్భుతంగా వుంది. ఆఫ్రికా మానసపుత్రిక అనిపిస్తుంది. తా నాశించిన ప్రయోజనాలకు అమెరికా చాలనట్టు ఈ భూరిభావనా జగత్తుండాన్ని కలుపుకున్నాడు. అసలు హెండర్సన్ పాత్రలోగూడ కృతకత్వం వుంది. అయితే చేసిన కల్పన అంతా పక డబ్బింగ్ గా వుంది. మన విశ్వాసాన్ని బలాత్కరించేటట్లున్నది. కాని యిదంతా 'the Great American Novel' ని మన చేతిమీదుగా ఆవిర్భవింపజేయాలనే అభినివేశంతో నానా యాతనలూ పడుతున్న వారిలా కాకుండా, బెల్లో ఒక వృత్తిక్రియానిపుణుడైన రచయిత కవసరమైన ఆత్మజ్ఞతతో మాత్రమే చేశాడని చెప్పాలి.

ఈ రచయితలు 'అమెరికన్ పద్ధతి', 'అమెరికన్ ఆశయం' అనే వాటికి సంబంధించిన తాత్కాలిక విచికిత్సలతో బెడద పడకుండా తమ దారిన తాము పయనిస్తున్నారు. ఇలాంటి ధీరత్వము, గభీరత, ఆత్మ ప్రత్యయము, చాతుర్యము ఇంకా కొందరి నవలలలోను, కథలలోను కనిపిస్తాయి. బెర్నార్డ్ మలామడ్ (The Assistant, 1957), హాల్స్ స్వేడ్కోస్ (False Coin, 1960), జాన్ అవ్డైక్ (Rabbit,

Run, 1960), బార్బరా ప్రాబ్స్ట్ సోలమన్ (The Beat of Life, 1960-అందమైన సరళమైన చిన్న నవల, హెచ్చుకుందులు లేని ఒక భగ్నప్రణయోదంతము). ఈ అన్నిటా—రెండవ ప్రపంచయుద్ధం గడిచి చాలా కాలమైనది, సెనేటర్ మెకార్థీ విస్ఫుటమై డౌతున్నాడు, ప్రపంచ చరిత్రలో ఒక సరికొత్త శకం ఆత్మోచితమైన భాషభావ ధోరణులతో బాహిరిల్లింది అనే ఊహలు పొడగట్టినట్లు గ్రహించగలం.

నవలావాఙ్మయ చరిత్రలో ఈ శకానికి—ఇంకా నిష్కర్షగా చెప్పాలంటే యుద్ధానంతరపు తరాల్లో ఒకదానికి (ఇలాంటి తరాల్లో పరిణామం ప్రచండవేగంతో వస్తుంది)—ప్రవక్తవంటివాడు జెరోమ్ డి. సేలింజర్ (Jerome D. Salinger), 'The Catcher in the Rye' (1951) గ్రంథకర్త. అతడు చాలా కథలు కూడా వ్రాశాడు. కొన్ని 'న్యూయార్క్'లో ప్రచురింపబడ్డాయి. సేలింజర్ మధ్యతరగతి కుటుంబంలో పుట్టిన అమెరికన్ నాగరక యువకుడికి ప్రతినిధివలె వ్యవహరిస్తాడు. అతడు సృజించిన జగత్తులో ఆకలితో అలమటించేవారుగాని, పారజనవ్యవహారాల గురించి పట్టించుకునేవారుగాని లేరు. హెమింగ్వే పాత్రలకు మల్లే అతడి పాత్రల సాంకేతికప్రవర్తనలో నైశిత్యమున్నాదానికి వీరత్వంతో సంబంధం లేదు. హెమింగ్వేలాగ ఇతడూ నిష్కపట నిర్మలాత్ములను మాత్రమే హర్షిస్తాడు. ఏ రూపంలో వున్నా 'చగా'ను (మోసాన్ని) గర్హించడానికి తన కోపం అంతటినీ మీదుకట్టి వుంచాడు. అతని దృష్టిలో ఆదర్శవ్యక్తు లెవరంటే పిల్లలు; ఆమీద యువకులు. పెరుగుతున్నకొద్దీ అవినీతినుండి బయటపడగల పెద్దలు బొత్తిగా కరువై పోతున్నారు. వారి పెరుగుదలతోపాటు ఆర్జవం పెరగడం లేదు, తరుగుతోంది. The Catcher in the Rye లో హోల్డెన్ కాల్ఫీల్డ్ అనే ఒక యువకుడి దృక్పథంలో అమెరికన్ రంగం ఎలా వుందో నిరూపిస్తాడు. ఆ కుట్రాడితో ఏదో అవ్యవస్థ, అసంబద్ధత వున్నాయి కాని స్నేహపాత్రుడు, సుజనవిధేయుడు. 'గ్లాస్' (Glass) కుటుంబం గురించిన తన కథాగుచ్ఛంలో సేలింజర్ పాఠకుడిని మరి సున్నితమైన సన్నివేశానికి నడిపిస్తాడు. ఆ కుటుంబంలోని సోదరులు, ఒక సోదరి—వారి వికల్పాలు హోల్డెన్ కాల్ఫీల్డ్ వికల్పాలవంటివే అయినప్పటికీ వారంతా చాలా

వివేకవంతులు. అందరూ అనునిత్యం జీవితంలో కనిపించే అసంఖ్యాకమైన అఘాయిత్యాలు, అక్రమాలు చూసి, ఒక విశ్వాసవైఖరిని వినిర్మించే వట్టి బుజ్జగింపు ముడిముక్కలు చూసి విసువెత్తిపోయారు. అందరికీ కవితాదృష్టి వున్నది; ఒకవిధమైన మత ప్రతిపత్తి వున్నది. ఆ మత ప్రతిపత్తితో క్రైస్తవ మర్మతత్వం (Christian mysticism), జెన్ బౌద్ధం (Zen Buddhism) కలిసి వున్నవి. వారితో సానుభూతి వహించడమంటే వాళ్ళ తోకంతో మైకం క్రమ్మినట్లు దిగబడిపోవడమే—అంత అద్భుతంగా సేలింజర్ సమకాలికమైన అమెరికన్ సమాజపు ఒక అంతస్తు స్వరూపాన్ని, దాని ఆశలు, అమర్యాదలు, స్వైరప్రవృత్తి, పరిపూర్ణత కోసం అది పడే తపన అనే లక్షణాలతో ఆకళించుకున్నాడు. ఆ 'గ్లేస్' కుటుంబం వారందరికీ ఒక సమానదుర్గణం వుంది—సోమరితనం. వాళ్ళ స్వాత్మవివేచన ఆడంబరంగాను, నిజమైన స్వతంత్ర వ్యక్తిత్వాన్ని నిరూపించకపోగా ఇంకా గహనమైన స్వార్థక దృక్పథం వేపు తీసుకుపోయేదిగాను కనిపిస్తుంది. అయితే వారి వికల్పాలు మాత్రం వారి తరానికి తగినట్లు కాలస్వభావ వ్యాఖ్యానాల్లా వున్నాయి. సేలింజర్ వాటిని అతి నిష్కర్షతో, నిజాయితీతో చతురంగా, చమత్కారంగా ప్రపంచించాడు.

ఇలాంటి విశేషణాలు 'బెట్నిక్' (Beatnik) ఉద్యమం పట్ల సామాన్యంగా సమన్వయించడానికి వీలేను. అయితే 'బెట్' రచయితలు కొందరి పట్ల బార్బారా సోలమన్తో, మరీ ముఖ్యంగా సేలింజర్తోను సమానంగా కొన్ని లక్షణాలున్నాయి. చాదస్తపు నడవడియొడ వైముఖ్యం, మనస్సును మధించే అశాంతి, గతకాలపు (బహుశా ప్రత్యేకంగా మరీ యిటీవలి గతకాలపు) విషయాలయొడ నిర్లిప్తత, సంయుక్త రాష్ట్రాల మొత్తంమీద ఏది చాదస్తంగా కనిపిస్తే దానినల్లా గర్హించడం, సత్యము, జీవితము, ప్రేమ, అనుభవం మున్నగువాని గురించి అన్వేషణ, మాట వరుసకు సిద్ధాంత రాహిత్యమే సిద్ధాంతమైన 'జెన్' (Zen) తత్వంనుండి గ్రహించవలసిం దేదో వుందనుకునే విశ్వాససుముఖత్వం. 'బెట్నిక్' ఉద్యమానికి ఎంత ప్రచారం వచ్చిందంటే—ఈనాడు మనం దాని తథ్యమిథ్యా లక్షణాలనుగాని, దాని అంతర్జాతీయ కాఖోపకాఖలనుండి అమెరికన్

కాఖనుగాని పృథక్కరించలేము. దాని జన్మస్థానం పశ్చిమ తీరం— ముఖ్యంగా కాన్ఫ్రాన్సిస్కో ప్రాంతం. జేషభాషల్లో కూడ 'బెట్' రీతి అని ఒకటున్నది. అది న్యూయార్క్ ప్రభృతి మహాసగరాలన్నిటా వ్యాపించింది. సాహిత్యంలోనూ 'బెట్' రీతి (Beat Style) విశేషవ్యాప్తి పొందింది.

సవలాసాహిత్యం విషయంలో 'బెట్ రీతి' ప్రవర్తకులలో ప్రముఖుడు జాక్ కెరాక్ (Jack Kerouac). 'On the Road' (1957) అనేది అతని సవలలో విపులప్రచారం పొందినవాటిలో మొదటిది. ఆ లక్షణాల తోనే దానిని వరుసగా కొందరనుసరించారు. ఆ సవలన్నీ కర్తృజీవిత సాక్షేతుములైన (autobiographical) రచనలే. అన్నీ శిథిల బంధంలో మంత్రాలు చదివేమాదిరిగా భాసించే గన్యశైలిలో వున్నాయి. ఈ గ్రంథాలు స్థిరమైన ఉద్యోగాలకు కట్టుబడివుండడాని కంగీకరించక వివాహాదిబంధాలు వదులుకోవడానికి చెయ్యగలిగిన ప్రయత్నాలన్నీ చేసే టటువంటి ఒక యువక సమాజం చేసే సాహసకృత్యాలను వివరిస్తాయి. కెరాక్ పాత్రలు వీలైనంత నిరాడంబరంగా, తక్షణప్రాప్తమైన ప్రాతాహంతోను జీవిస్తాయి. దూరదూరాలకు పయనిస్తాయి. వాటికి ప్రయాణ మంటే ఒక స్వేచ్ఛ, మత్తుమందు లాంటిది. ఒకప్పుడా పాత్రలు స్తిమితంగా కూచుని దీర్ఘంగా ప్రసగించడం కద్దు. ఆ ప్రసంగంలో 'జెన్' ముడిముక్కలుదాహరించడం, అసలీ ప్రపంచంలో ఏది మంచిదని ఉత్సాహంగా పుచ్చించుకోవడం కూడ వాటికి పరిపాటి.

'బెట్ నిక్' రీతిలో ఆకర్షించే గుణం కొంత వున్నది. సమకాలికమైన అమెరికా, ఆల్ఫ్రెడ్ కజిన్ అన్నట్లుగా 'Prig's paradise', అంటే 'పాగరుబోతుల స్వర్గం' అనిపించుకునేటంతమేరకు, వర్ధమానమైన సారంలేని నాగరికతతో మిట్టిపడుతోం దన్నంతమేరకు కెరాక్, అతని సహచరులూ చేస్తున్న ఆక్షేపణ సరియైనదే అనాలి. వాళ్లు ధర్మ (Thoreau), వాల్ట్ విట్మన్లనాటి చిరంతనమైన అమెరికాయొక్క ఉత్తమ సాంప్రదాయక మార్గంలో సరిక్రొత్తగా బయల్పెడలిన ఆక్షేపణ బాటసారులు. బెట్ ఉద్యమంలో సంబంధ మున్న వృద్ధరచయితలు కొందరు—కవిశేఖరుడు కెన్నెత్ రెక్స్ ఫోర్డ్ ప్రభృతులు సమర్థులైన

రచనాశిల్పాలు. బెట్ రచనారీతిని సంప్రదాయంగూడ సమర్థించగలదు. విట్టెన్ బెర్గే కరాక్ ప్రభుత్వము ఉత్తమ పురుషైకవచనంతోనే—అంటే ‘స్వత్వమే’ (‘myself’) సాహిత్యానికి సరియైన వస్తువనీ, అప్రయత్న నిర్ధారిత స్వతంత్రభావనలే అమూల్యాలైనవనీ—ఆ ఉద్దేశ్యంతో రచనలు సాగించారు. కరాక్ అప్పుడప్పుడు విట్టెన్ బెర్గే ‘సద్యఃపరనిర్వృతి’ (Whitmanesque ecstasy) నూర్చిని కలిగించగలిగాడు.

అయితే అతడు పలుతావుల చేసినది ప్రతిపాదనమే కాని ప్రవచనం కాదు; ప్రలాపమేగాని రచన కాదు, అది ధోరణి కాని శైలి కాదు. అతడు ప్రకటించింది చాలా వుంది; పునఃపరిశీలనం చేసింది బొత్తిగా తక్కువ. కరాక్ వర్గంవారి సమాహారపు సోమరితనం (Collective Narcissism) చివరికి మొహం మొత్తింది, ఉప్పు పత్తి లేకుండా పోయింది. ‘బోహీమియన్’ ధోరణిలో అహమహమికతో పోటీపడిన ముందునాటి కొందరు పండితమ్మనూలవలెనే నిర్మాణక్రియను అభినయించే ప్రయత్నంలో అసలు వీరి నిర్మాణప్రయత్నం ‘కంచీకి పోయింది’. వంటకం భుక్తమై గిన్నెల్లో వాసన మిగిలినట్లున్నది వరస. ఇక సద్యఃస్పృహ (Spontaneity) మీద మమకారం వున్నదే అని సాహిత్యంయొక్క గాంభీర్యస్వభావానికే గొడ్డలిపెట్టు. విట్టెన్ కవిత చాలామట్టుకు దాని వల్ల చెబ్బి తినిపోయే స్థితికి వచ్చింది. బెట్ రీతి అమెరికన్ సారస్వతానికి కంటే గ్రామ్యత్వానికి, సరసత్వానికి కంటే విరసత్వానికే ఎక్కువ దోహదం చేసేటట్లు కనిపిస్తోంది. వట్టి వాగుడుగా, అస్పృష్టంగా, లోపాయి కారీగా, అసందర్భంగా, ద్వేషభావ గర్భితంగా వున్నది దాని ధోరణి. కరాక్ యొక్క పునరుత్తులు, నిష్కర్ష లేకపోవడం అనే దోషాలు తమ ‘బెట్’ కవిత్వంతో ప్రదర్శించడంలో ఏలెన్ గిన్స్ బెర్గే గాని, గ్రిగరీ కాల్వో గాని తక్కువ తిన్నవారు కారు. పైగా అందులో మరీ భీకరత్వం వచ్చి పడింది. అధివాస్తవికపు (Surrealistic) చమత్కారాలు చెయ్యడానికి కూడా ప్రయత్నించారు. ఆ గ్రహస్థితి సత్యయించిపోయిన అక్రమ స్వభావాన్ని ప్రదర్శించారు. అది ‘తగులు-తప్పు’ (hit-and-miss) బాపతు కవిత్వం (అంటే ఒకప్పుడు బోధపడుతుంది, ఒకప్పుడు కాదు). వ్యక్తి యొక్క ఉత్కర్ష భాగోతం. అందుచేతనే, యావనస్థితి (అస్థిరమైనది,

పాపం!) తప్ప మరే అర్హత లేక, గొప్ప రచయితల మైపోదామనే ఆశ మాత్రం వున్న అమెరికన్ కుర్రదండుపాలిటి కీ కవిత్వం ప్రమాదకరమైన ఆకర్షణ అయిపోయింది.

‘బెట్’ రచనారీతిని పట్టుకుని విస్తారంగా దూషించడం కూడ దాని కెంతో ప్రాముఖ్యం వున్నట్లు చెప్పడమే అవుతుంది. తప్పక దాని ప్రాముఖ్యం గురించి అతిశయోక్తి రాగాలాపన జరుగుతుంది. అది సాహిత్య చరిత్రలకు కూడా ఎక్కుతుంది. అవును మరి, అది ఒక ‘ఉద్యమం’లా భాసిస్తుందాయో, దానిని వివరించడం సుకరమాయో; అన్నిటినీ మించి అది 1950-59 నాటి అమెరికన్ దశ కొకదానికి ప్రాతినిధ్యం వహిస్తుందాయో. అందుచేత తరువాతి తరాలవారి కిది ‘బెట్ దశ’ (Beat Decade) అనే పేర గుర్తు కెక్కవచ్చు. అలాగే అయితే 1920-29 ప్రాంతాన్ని ‘జాజ్ శకం (Jazz Age) అనడం ఎంత పొరపాటో ఇదీ అంతే అవుతుంది. 1950 ప్రాంతంలో రచయితలచే ఉదాహరింపబడేది ‘జెన్’ (Zen) సిద్ధాంత మొక్కటే కాదు—ముప్పైయేళ్ళ క్రితం యువజనులకు ఏకైక కాలక్షేపమైన చార్లెస్టన్ (Charleston) నాట్యం తప్పించి ఏదైనా సరే.

ఈనాడు అమెరికాలో ఒక ప్రబలమైన కవిత్వోద్యమం గాని, కావ్యశైలిగాని లేవు. అప్పుడప్పుడు సమావేశాలు జరిపే సాహిత్యవేత్తలు కొందరున్నారు. వాళ్ళ చిన్నచిన్న పత్రికలూ, పిడివాదాలూ, భిన్న మతావలంబనలూ కనిపిస్తున్నాయి. వాస్తవస్థితో సమృద్ధి, వైవిధ్యమూ వున్నాయి. కవిత్వం తామరతంపరగా వచ్చింది. అందులో చాలామట్టుకు వట్టి చెత్త. ఉన్నతస్థాయికి చెందిందిగా చెప్పుకోదగింది కూడా ఎక్కువ గానే వున్నది. యుద్ధానంతరకాలం ప్రాతస్సంధ్యా ప్రాంగణంలోనే కనులు మిరుమిట్లుగొల్పిన కవీశ్వరుడు రాబర్ట్ లోవెల్. అతని ‘Life Studies’ (1959) చూస్తే అత డింకా అన్వితీయమైన కాశలాన్ని ప్రదర్శిస్తున్నాడనే చెప్పాలి. అతడు సుప్రసిద్ధమైన ఒక బోస్టను కుటుంబానికి చెందినవాడు. కాని తన వారసత్వాన్ని చాలామట్టుకు వదులుకున్నాడు. హార్వర్డును విడిచి పెట్టేడు. కేథలిక్కు అయినాడు. యుద్ధకాలంలో శాంతిప్రచారకుడుగా కారాగారానికి వెళ్ళేడు. వెనుకటి ‘పూరిటన్’

చరిత్ర, ఇటీవల తమ కుటుంబంలో ఏర్పడిన విషాదసంఘటనలూ అతడిని కదిలించాయి. ఆ యింతా బహుధా కళ్లోలితమైన న్యూ ఇంగ్లండు గురించి, ఆశలు మోసులువారే దాని పశ్చాద్దేశం (hinterland) గురించి భవిష్యద్దర్శనభాజనాలైన భవ్యకావ్యకళాఖండాలను వెలయించాడు. మరీ యిటీవల, కేథలిక్ చెర్చిని విడిచిపెట్టినట్లూ తన మనస్సుతోను, బోస్టను పరిసరంలోను సమాధానం కుదుర్చుకొన్నట్లూ ఉన్నాడు. Life Studies తోని స్వల్పమైన స్వీయోదంతము (వచనము), కావ్యఖండికలూ చాలా ఆత్మశ్రయ ఫక్కికంగా వున్నా (అంతా ఏదో సొంత గొడవగా కనిపించినా) అందులో ఒక నిర్లిప్తత, యోజనశీలత కనిపిస్తాయి. బోస్టను, తత్పరిసరాల పరిస్థితితో వున్న దారుణ, దయనీయ, విషాద విహ్వల దశానూర్తి అంతా ఈ గ్రంథంలో కనిపిస్తుంది. ఇందులోనే పిరికిగుండెల శైశవంనుండి వికటించిన పరిణతి పొందినదాకా కవియొక్క ఏకాంత చరిత్రే కాక, విశాల విశ్వచరిత్రంతా ఇమిడి వున్నది. ఆధునికమయిన అమెరికా యొక్క విచారా లిందులో సానుభూతితో సగొక్షింపబడ్డాయి. అప్రతిష్ఠపాలైన 'బెట్' కవిత్వ ధోరణులతోని ఉచ్చృంఖల భావాభి నయాలకు దూరంగా వుండే ఒక కవితాజగత్తు అది.

ఇలాంటి కాశలం గల అమెరికన్ కవు లింకా కొందరున్నారు: థియోడర్ రోల్స్, ఎలిజబెత్ బిషప్, జాన్ డ్రెడరిక్ నిమ్స్, జాన్ బెర్రెమన్, రిచర్డ్ విల్సన్. డబ్ల్యు. డి. స్నోడ్ గ్రేస్ (Snod-grass) ఒకడు లోవెల్తో సదృశమైన ప్రజ్ఞ గలవాడు. అతని ప్రథమకృతి Heart's Needle (1959). ఒక మనఃస్థితిని, ఒక స్మృతిపీడికను, వీరోచితం కాని ఒక సామాన్య సంఘటనను, అవి బయటి కెంత అప్రమే ఖంగా కనిపించినా వాటిని సమగ్రంగా అర్థం చేసుకున్నట్టు, సమగ్రంగా పాఠకుడి కందేటట్టు, సమగ్రంగా సార్యజనీనం అయ్యేటట్టు తన మాటగా చెప్పడంలో ఆ ప్రజ్ఞ అనన్యదృశంగా వ్యక్తం అవుతుంది.

ఈనాటి అమెరికన్ కవివరేణ్యులలో కనిపించినట్లే ఉత్తమ సాహిత్య విమర్శనిబంధాలలోగూడ 'స్వస్థచిత్తత' (Self-possession)

కొంత కనిపిస్తుంది. చార్లెస్ ఎస్. ఫీడెల్స్ Symbolism and American Literature (1953), R. W. B. లూయిస్ The American Adam (1955), రిచర్డ్ చేజ్ The American Novel and Its Tradition (1957), హేరీ లెవిన్ The Power of Blackness (1958), లెస్లీ ఎ. ఫీడ్లర్ Love and Death in the American Novel (1960) మొ॥ గ్రంథాలలోని వస్తు, రచనా విధానాలను చూస్తే ఆ సంగతి విశదమౌతుంది. ఈ గ్రంథాలన్నీ అమెరికన్ సాహిత్యాని కొక గొప్ప యోగ్యత వున్నట్లు నిరూపిస్తాయి. యూరపియను సాహిత్యంనుండి దాని ప్రత్యేకతను నిరూపించే లక్షణాలను ద్ఘటిస్తాయి. ఇది అమెరికన్ సాహిత్య విమర్శన చరిత్రలో జరిగే నిరంతర ప్రయత్నం. నిజాని కిది అమెరికన్ దేశీయతలో అంతర్భాగమే. ఈ విషయాన్ని ఇటీవల వ్యాఖ్యానించేవారంతా సామాన్యంగా ఇతరులు పొందినదానికంటే అమెరికనులు పొందగలిగిం చెక్కువగా వుందని అంటున్నారు. ఆ పరిస్థితిని బట్టి అలా అనడం విధాయకం. అయితే వాళ్ళామాట తమ ముందువాడికంటే ఎక్కువ కలగాపులగం చేసేశారు. అమెరికన్ సాహిత్యం చాలా బాగుందనడంతో సంతృప్తులు కారు వారు. అది నానార్థ గంభీరంగా వుంటుందంటారు. అది చాలా సాంకేతికంగా వుంటుందంటాడు చార్లెస్ ఫీడెల్స్. అదొక ఉదారమైన (అయితేకదా చిద్గంభీరమైన), అసపరాధతకీ ఆపదకీ మధ్య జరిగిన తార్కికచర్చలో కూడిన దని లూయిస్ అభిప్రాయము. అంతే కాదు, అమెరికాదేశమే మానవజాతి అధ్యుదయాని కథిష్ఠానప్రాయమైన దనే ఆశావాదానికీ, 'ఆదాము' (Adam, i.e., ఆదిమ మానవుడు) ఇతరత్ర పతనం పొందినట్లే అమెరికాలోనూ పొందేడు, మానవుడి బాధామహాప్రస్థానంలో మరి క్రొత్తములు పులు లేవు అనే నైరాశ్యవాదానికీ మధ్య మరో క్రొత్త శక్తి (a third-force)ని గుర్తించాడు లూయిస్. అది 'సోత్ప్రాసం' (irony) యొక్క భాగంవంటిది. అది కఠినాలైన పై అతివాద ధోరణులను లక్ష్యపెట్టదు. ఉన్నదున్నట్లుగా మానవుని స్థితిని (అమెరికనుస్థితినిగూడ) అద్భుతమైన పరిపాకంతో చిత్రించింది.

హేరీలెవిన్ దృష్టిలో అమెరికన్ సాహిత్యంయొక్క విశిష్టమైన స్వభావనూత్నం ఏమంటే కరుణరసప్రాధాన్యం (dwelling upon darkness). ఆయన తన గ్రంథానికి 'The Power of Blackness' అనే ఖీర్నికను హాథార్న్ గురించి మెల్విల్ చేసిన ఒక వ్యాఖ్యనుండి గ్రహించాడు. 'పో' ప్రభృతుల కృతులను పరిశీలించి తన వాదాన్ని బలపరుచుకున్నాడు. అమెరికన్ నవల కొక వైశిష్ట్య మున్నదని రిచర్డ్ చేజ్ కూడ అభిప్రాయపడ్డాడు. అతడు దానిని మిలిమిరి పొగడలేదుగాని అది సాధించిన ఘనవిజయాలు 'వాస్తవికతావాద' (Realism) సంబంధాలు కావనీ, అవి నవల అంటే 'కల్పనాకథ' (Romance) అనే భావనకు సంబంధించినవనీ భావించాడు. హా వెల్సుగాని, డ్రెయిజర్ గాని, సింక్లెయిర్ లాయిస్ గాని రచించిన 'వాస్తవికనవలలలోని కల్పనాశక్తి అతనికి మెచ్చు గొల్పులేదు. ఛార్లెస్ బ్రోక్ డెన్ బ్రౌన్, జేమ్సు ఫెనిమోర్ కూపరుల నాటి నుండి హేమింగ్వే, ఫాక్నరుల దాకా సాగివచ్చిన అమెరికన్ నవలాంశ ప్రదాయంతో ప్రబలంగా వున్న వైలక్షణ్యం (oddity), సాంకేతిక స్వభావం (Symbolic nature) అంటేనే అతనికి మోజు.

ఇక, లెన్స్లీ ఫీడ్లర్ కూడ అమెరికన్ నవల నొక అపరూపవ్యవహారంగా భావిస్తాడు. అవిరతము, వికృతము, అసంగతమూ (యూరపులో మటుకు స్వల్పకాలికము) అయిన గోథిక్ (Gothic) నవల యందలి కాల্পనిక ధోరణి (Romanticism) నంతా అది పుణికిపుచ్చుకొన్న దని, దానిని సజీవంగా వుంచుతున్నదనీ అతని విశ్వాసం. అది భూతప్రేతసంబంధసదృశ మైన అభూతకల్పనలతో నిండిపోయింది. అది సమలింగ (homosexual) రహస్యగర్భితమైనది కూడ. అమెరికన్ నవలలలో ప్రసిద్ధానుబంధాలను చూడండి—కూపర్ నవలలో డీర్ స్లేయర్, చింగ్ చ్ గూకుల మధ్య, మెల్విల్ లో ఇష్మేయిల్, క్వీక్స్ గ్ ల మధ్య, మార్క్ ట్వెయిన్ లో హాక్ ఫిన్, నిగ్గర్ జిమ్ల మధ్యను గల అనుబంధాలను పరిశీలించండి. అన్నీ పురుషసంబంధాలైనవే (మీదుమిక్కిలి భిన్నజాతులకు చెందినవారు వాళ్లు).

అమెరికన్ నవలలో సక్రమమైన వయఃపరిణమైన స్త్రీపురుషానుబంధాలు లేవనీ, హతసంభోగం (Rape), అగమ్యాగమనం (incest), విజాతీయ సమాగమం (miscegenation) మొదలైన అక్రమానుబంధగాథలైతే వున్నాయనీ అన్నా డాయన. ప్లాబర్ట్ వ్రాసిన Madame Bovary అనే ఫ్రెంచి నవలతో 'సమానవియ్యం' పొందగల అమెరికన్ నవల సింక్లెయిర్ లూయిస్ వ్రాసిన Main Street. అయితే యిది కొంత నాగరిక తావకుంతనం వేసుకున్నట్టిది. అయితే అమెరికన్ నవలలకు వాటి ఘనతలు వాటి కున్నా యంటాడు ఫీడ్లర్. కాని ఉత్తంకంపై ఉద్దిష్టం ఎక్కువగా ప్రదర్శించే దైవవిధ్యాత్మకమైన సాహిత్యంయొక్క అద్భుతమైన ఘనతలవి.

అయితే కొన్ని అభ్యంతరాలు చెప్పడానికవకాశం వుంది. కల్పన, సంకేతము, మూలయాపం-వీటిని పట్టుకొని నిదానంగా పరిశోధిస్తే అసలు సంగతి తేలిపోవడాని కెప్పుడూ వుంది అవకాశం. ఎంత లొంగని వస్తువు నుండి కూడ ఎంతెంత అంతరార్థాలనూ బాడించి లాగవచ్చు. ఏ విషయా నై నా సరే 'ఋజువు చేయ'వచ్చు. అయితే ఆపద్ధతితో సామాన్యపాఠ కుడి కళ్ళకు కళాయివేసిన ఆయా కృతుల సాహిత్యసత్త ప్రమాదంతో పడుతుంది—అంతా వట్టి ఆసందర్భంగా తగులడిందని కొట్టిపార వేయబడే ప్రమాదంతో పడుతుంది. ఆపక్షంతో మనం క్రొత్తగా సాధించుకున్న దానికన్న పోగొట్టుకున్న దెక్కువవుతుంది. ఒకవంక, ఒక నియమితమైన నూత్రానికి కట్టువడని రచయితలమీది రాతుల్లా స్వారిచెయ్యడమే కాకుండా, తమ కిష్టులైనవారి చచ్చురచనలనుకూడా మెచ్చుకొనే ఫీడ్లర్ ప్రభృతి వినుర్భకుల ధోరణి అప్పుడే గమనింపబడుతోంది. ఇక విపరీతమైన జాతీయదురభిమానంవలని ప్రమాదంకూడా ఒకటి కనిపిస్తోంది - నిజానికి సార్వదేశికంగా వున్న భయాందోళనలను, తోటుపాట్లను అమెరికాదేశీయు లవి తమ ప్రత్యేకత లనుకోవడం. ఇలాంటి విపరీతమనస్తత్వంవల్లనే యూరపుతోని 'ప్రాటస్టెంటు'దేశాలు భిన్నలింగ (heterosexual) శృంగారంగురించిన ఉత్తమసాహిత్యాని కంట దోహదం చెయ్యలేక

పోయాయి. ఆంగ్ల సాహిత్యమటుకు అమెరికనుల ఆధ్యాత్మికమైన వార సత్వపు గురుతులుగా ఫీడ్లర్ ఉదాహరించగల లక్షణాలను కొన్నిటిని ప్రత్యేకంగా విశదం చేస్తుంది.

ఇక చివరగా ప్రతివాదాంశాలుగా రెండు మాటలు చెప్పడాని కున్నవి. ఒకటేమిటంటే—అమెరికన్ సాహిత్యం (ముఖ్యంగా నవలా సాహిత్యం : అమెరికన్ నవకవిత్వం అంత సులువుగా నిర్వచింపబడదు గనుక) విచిత్ర ధోరణులు ప్రదర్శించింది. ఇవి మొదటిసారిగా డి. హెచ్. లారెన్స్ గారి *Studies in Classical American Literature* (1923)లో వ్యాకరింపబడ్డాయి. అయితే యీ వ్యాకృతికి ముందుగానే వాటిగురించి కొందరు నూచన చెయ్యడం జరిగింది. అవి అసలైన అమెరికన్ సమాజంలో పరిశీలింపదగిన అంశాల మీదను, శైలిక సిద్ధాంతీకరణం (modish theorizing) మీదను ఆధారపడి వున్నాయి. సమకాలిక మైన అమెరికన్ సాహిత్య స్వరూపాన్ని తీర్చిదిద్దుతూనే వుంటాయి. అయితే ప్రతి వర్గమానరచయితయు రచనా కళామర్మాల గురించి కళా కాలల్లో వ్యాసంగం చేస్తూవున్న నేటి స్థితిలో ఏవి ఉద్దేశపూర్వకాలైన కల్పనతో, ఏవి అజ్ఞాత ప్రభావకృతాతో తెలుసుకోవడం చాలా కష్టమై పోతోంది. నిజానికి అమెరికన్ సాహిత్యంలో లోలోపలనుండి గ్రహించ వలసినది తప్పక వున్నది. అమెరికన్ సాహిత్యమంతా వట్టి పైపై మెరుగుల దని కొట్టిపారేయకుండా అందులోని అంతరార్థాలను గ్రహించాలనే సానుభూతిని పెంచుకుంటున్నందుకు యూరపీయనులు నిజంగా అభినంద నీయులు. అది వివేకం. తలుపు కివతల తచ్చాడేకంటే లోపల ప్రవేశించడం మంచిది.

ఇక రెండవ అంశ మున్నది: మనం ఎన్ని వేషాలు వేసినా అదో పరమప్రామాణిక మైన కొలమానం అయినట్టుగా కాలరహితమైన కేవల స్థితి (timeless absolute)లో సాహిత్యాని కీ స్థితి వుండదు. గత

కాలపుకృతులు నేటి ప్రయోజనాన్ని నెరవేర్చగలవు. అసలు 'అమెరికన్ అనుభూతి' అని అనిపించుకునేదాని ప్రాథమికమైన యోగ్యతను నిరూపించడం కోసం గతకాలపు అమెరికన్ సాహిత్యం యొక్క అవసరం ఏర్పడింది నీనాడు. అయితే ఆ ప్రయత్నంలో ఒక ప్రమాదం లేకపోలేదు. తత్ఫలితాలొకప్పుడు వికృతంగా వుండవచ్చు. అయినప్పటికీ, మానవజాతి పడే అవస్థలకు నూటిగా జవాబుదారీ కాగల సుష్టు, ప్రకృష్ట పరిష్కార మార్గాలు లేవని తాను గ్రహించినట్లు సమధికమైన అర్జవంతో, ప్రజ్ఞాపాటవంతో, అభినివేశంతో, గాంభీర్యంతో సముద్ఘోషిస్తోంది అమెరికాఖండమీనాడు. ఐతే తానుపడే అవస్థలు అసాధారణమైనవనీ, అవి తనకే ప్రత్యేకమైనవనీ అమెరికా ఇంకా భావిస్తూనే వుండవచ్చుగాక. కాని యింతమహా మానవసమాజం అంతటికీ సర్వసాధారణమైన విధినియోగంనుండి ఆ ఒక్క దేశానికే ఏదో విముక్తి లభిస్తుందనుకోవడం మాత్రం వట్టి భ్రాంతి. ఆ భ్రాంతికి కూడ ఇకపై అవకాశం లేదు.

AMERICAN SAHITYAM

BY

MARCUS CUNLIFFE

TRANSLATED BY

S. V. JOGA RAO, M.A., Ph. D.

110110100

Rs. 6-50

M. SESHACHALAM & CO.,

MADRAS - 1

MACHILIPATNAM - SECUNDERABAD

అలనాటి మొదలు అద్యావధి అమెరికా సాహిత్య ప్రగతి
అందులో అహమహమికతో సాధనలపై సాగించిన పాఠాలు
పోయిన పోకడలు : చేపట్టిన చిత్రచిత్ర వస్తువులు : కూర్చితీర్చిన అందచందాలు